

18

Fr. Victoria
Relection

ATA
224

M 13382

R 6694

HESPERIA
LIBROS HISPANICOS
PLAZA JOSE ANTONIO 10
ZARAGOZA

A.T.A.

324

REVERENDI
PATRIS F. FRANCISCI
VICTORIÆ, ORDINIS PRÆDI-
CATORVM, S. S. THEOLOGICÆ PROFES-
SORIS EXIMIÏ, ATQVE IN SALMANTICENSI ACAD-
EMIA quondam cathedræ primariæ mode-
ratoris incomparabilis,

RELECTIONES TREDECIM
in duos Tomos distributæ,

Per quendam Ingolstadianorum Theologorum ab in-
numeris propemodum & grauibus mendis & vitij
vindicatæ.

Quarum seriem versa pagella indicabit.

Cum Gratia & Privilegio Cæs. Maiest.
INGOLSTADII,
Ex Officina VVeiffenhorniana apud VVOLFGANGVM
EDERYM, Anno c12. 12. xx6.

Tomus Primus.

- Potestate Ecclesiæ prior.
Potestate Ecclesiæ posterior.
Potestate civili.
De Potestate Papæ & Concilij.
Indis prior.
Indis posterior, siue de iure belli.
Matrimonio.

Tomus Secundus.

- Augmento charitatis.
Temperantia.
Homicidio.
De Simonia.
Magia.
Eo, ad quod tenetur veniens ad
vsum rationis.

QVIDAM EX
INGOLSTADIANIS
S.S. THEOLOGICÆ DOCTO-
RIBVS CHRISTIANO

LECTORI S.

RANCISCI VICTORIÆ
Theologi, patrum memoria in
florentissima Salmanticensium
Academia longè doctissimi, Rele-
ctiones has 13. Christiane Lector,
cum hic INGOLSTADII recu-
denda essent, corrigendas suscepi virorum Docto-
rum suasu, qui tanti viri studio, propter eius famæ
celebritatem vehementer incendebantur. In hoc au-
tem negotio, quod mihi datum est, pauca hac esse vi-
deo, quorum rationem tibi constare operæ pretium
sit: quantum operæ & laboris in hac editione corri-
genda & adornanda posuerim; qualis quantusq; vir
hic fuerit, qui harum Relectionum autor est;
quantum utilitatis & commodi harum Relectionū
lectio adlatura sit hominibus etiam Germanis, qui
* 2 à gym:

P R A E F A T I O

à gymnico illo & scholastico disputandi genere videntur nonnihil alieni.

Quantum autem laboris sit à nobis in hoc negotio susceptum, credere vix Lector poteris, nisi vel hanc editionē nostram cum Lugdunensi & Salmanticensi studiosè conferas, vel qualis utraq; harum fuerit, nobis referentibus, ratione aliqua cognoscas. Usus enim eram primò sola Lugdunensi ad bonam prioris Tomi partē repurgandam, ex qua folia quinq; prima typographus excudendo iam absoluerat, quando præter spem opinionemq; meam Salmantinae editionis exemplum (non enim putabam in his locis extare) quod multò emendatius videbatur, hoc modo sum nactus. Cum reuerendus Pater Gregorius Rosephius Augustanus Ecclesiastes huc ad nos excurrisset, laboremq; molestissimum, quē in exemplari Lugdunensi corrigendo (videbar siquidem Augiæ stabulū purgare) suscipiebam, locosq; aliquot omnino deprauatos à me indicatos cognouisset, effecit gratia & intercessione sua, uti vir generosus D. Marcus Fuggerus, pro eo quo tenetur publici cōmodi desiderio, ex celeberrima illa familiae suae Bibliotheca Salmantinum exemplar nobis vtendum daret. Quā autem mendosum & corruptum Lugdunense fuerit exemplar, ex Epistola F. Alphonssi Magnosij ad Lecto-

AD LECTOREM.

Lectorē, quā in initio Salmātini exempli posuit, malo, quā ex me Lector intelligas. Cuius Epistola, quia laudes autoris etiam in ea continētur, & discipuli eius doctissimi aliquot nominatim recensentur, partem aliquam huic interserere visum est. Cū Salmanticæ agerem, auxiliaremq; nauarem operam fratri Dominico Soto in emaculanda impressione quarti sententiarū, qui tunc excudebatur, candide Lector, libellus quidē prodijt speciosissimo titulo, innumerabiles portentosaq; mendas, deliramenta pudēda, atq; contumeliosa autori, tum etiam toti Theologorū scholæ continens. Stupori erat in tantilli libelli corpusculo tam incredibile vitiorum congestam intueri colluuiem, pudori atq; dolori, quòd visēbatur tantum licere nebulonibus in eximias clarissimorum virorū lucubrationes, idq; impunē. Titulus libri is erat: Relectiones R. P. Fratris Francisci Victoriæ, ordinis Prædicatorū, sacre Theologiæ in Salmanticensi Academia quondam primarij Professoris. Vides inscriptionem pulcherrimam, & vndecunq; pollicitabundam, atq; ad eò propter quā, vt Plinius dixit, vadimoniū deferri possit. Cū igitur hunc

P R A E F A T I O

librum Salmantice offendissem recens è prelo prodeuntè, summa auiditate cœpi legere, & vixdum conieceram oculos in pagellam, quæ prior sese obtulit, & ecce in oculos ipsos incurrit impius quidam error in materia Simonix, illeq; mirum in modû stomachum mihi mouit. Sed nihil moratus, cùm reseset, quæ facilè à quouis vel mediocriter erudito deprehendi posset; pergo, & quo amplius procedebam, plures errores, nonnullaque etiam truncata inueniebam. Cumque vidissem rem esse minimè ferendam, detuli ipsam ad reuerendos admodû Patres F. Dominicum Sotum, & F. Melchiorem Canum, qui mihi autores fuerûnt huius prouinciæ assumendæ; nempelibrum istum corrigendi ad verissima exemplaria. Resciuit hoc ipsum Magister Franciscus Sanctius Salmanticensis Ecclesiæ Canonicus, & in Salmantino gymnasio cathedrę Philosophiæ moralis moderator, atq; adeo administer sanctæ Inquisitionis in negotio examinandorum librorû, qui recipiendi sunt aut reijciendi: Is ad F. Dominicû Sotum venit de hoc ipso cum eo tractaturus; eiusdemq; Frâncisci impulsu accersit

A D L E C T O R E M.

tus sum, ac denuo ab ambob. ipsis sparta mihi hæc iniuncta est exornâda. Et quâuis noſſem, quàm ſit inamœnum negotiũ, quàm dura ac moroſa res; quàm inglorius labor, corrigere atq; inſtaurare monumẽta aliena, præſertim tam vlceroſa, tã turbata vndiq; , tam miſerè, pœne dixerim, & hoſtiliter habita, vt hæc ipſa erant: tamen autoritate præcipientium motus, tum etiam amore pulcherrimi operis, & illuſtris autoris eiufdemq; chariſſimi mihi præceptoris mei Victoriæ adductus, humeros antato operi ſuppoſui. *In fine deniq; eiufdem Epistolæ hanc Mugnoſius adijcit clauſulam: Fruere igitur feliciter his, quæ tibi noſtris vigilijs & laboribus parauimus, quibus factum eſt (abſit verbo inuidia) vt pro lutulento antea opere, ne dicam luteo, terſum nitidumq; habeas, atq; vndiq; aureũ & ſplendidum, id quod facile experimento comperies, ſi quacunq; liber apertus fuerit conferre volueris & perpendere, quid diſtet noſter hic, quem tibi tradimus, qui correctus eſt à nobis, ab illo quem Iacobus Boyer excuſſit Lugduni Anno Domini 1557. ante quem nullus erat impreſſus: neque poſtea auſi ſunt vlli typographi*

* 4

ipſum

AD LECTOREM.

ipsum excudere, timentes hanc nostrā, quantula ea cunque est, diligentiam, quam non ignorant. Quā igitur fuerit editio Lugdunensis vitiosa & corrupta, quantoq; sit illa Salmanticensis (anni scilicet 1565.) emēdatior, ex his, Lector, nobis tacentibus, agnoscis. Sed nescio quonam acciderit casu, ut in hanc Salmanticensem editionem tam tersam, tam nitidam, tam auream, nec pauca, nec leuia menda vitiaq; obrepserint. Laborat nonnunquam eisdem vitijs, quibus Lugdunensis, nonnunquam proprijs, quæ vel ex Lugdunensi, vel alia ratione aliqua corrigi fuerit necessum. Quid tunc agerem Lector tam mendoso etiā Salmanticensi exemplari, in quo corrigendi alterum spem mihi collocārā? transcriberem ne totum Salmanticense (cauerat enim vir ille generosus, qui nobis vtendum dederat, typographo ne committeretur, nec vllis inficeretur notis) illudq; typographo ad recudendum traderem? At id nec vacabat, ne si vacāset, ad opus emendatè edendum fuisset vtile, propter errata & vitia, quæ in illud obrepisse diximus. Corrigerem ne codicem Lugdunensem totum, sicut antè ex parte corrēxeram, antè quā Salmantinum haberem, & correctum typographo præberem? nec id fieri poterat, quòd ille multò pluribus & grauioribus

P R Æ F A T I O

ribus quàm hic corruptus esset vitijs; & quia, nisi illum ex Salmanticensi emendarem, frustra hunc accepisse utendum videremur. Rem igitur ita constitui: A quo loco typographus excudendi opus intermiserat, (intermiserat enim casu post folium quintū, quod litera E notari solet) ab eo ipse & prudens socius, quem assumpseram, utrumq; codicem consulimus accuratissime, & Lugdunensem, qui typographo tradendus erat, ex Salmanticensi ubi-
cunq; hoc nullum habuisset apertum mendum, pro eo ac potuimus, correximus. Vbi verò graue & apertum vitium in Salmanticensi occurrit (nam in leuioribus mendis tollendis meo iudicio putavi standum) Theologos & Philosophos peritissimos consului, ut communi multorum iudicio perpensis in utroq; exemplari onibus, & verbis, & sententijs auctoris, quæ ad eius intelligendam mentem facere viderentur, vitium corrigeretur. Accidit nonnunquam, ut omnes simul, corrupti alicuius loci restituendi vix rationem aut modum vllum inueniremus. Qui fidem nobis non habet, is in utraq; editione, vel locum vnum legat in Relect. de augmento Charitatis circa numerum 10. ex quo si certam auctoris sententiam eisdem verbis retētis eruerit, tunc demum nos mendacij aut inscitie arguat. Hac ergo

P R A E F A T I O

ratione cum veramq; editionem ad finem usq; consulissemus, etiam quinque folia, quae diximus fuisse typis excusa, studiosè ex Salmanticensi codice correximus, ne ad absolutam integramq; totius operis expurgationem quippiam desideraretur. Errata quae in his folijs inciderunt, quia in ijs ipsis tollere nequiuimus, in fine inter errata reliqua notauimus. Magnus quidem & molestus hic labor, sed ille maior & molestior, quem suscepimus in toto opere tam ad Salmantinum codicem emendato, simpliciter omniq; ex parte corrigendo, repurgando & scholijs illustrando. Quae res eò fuit operosior & difficilior, quò fuit utraq; editio corruptior, & quò autor, propter acerrimi ingenij vires, quas more doctissimorum virorum, in res praesentes intendit, minùs videtur studiosus verborum, minùs memor ordinis, aut eorum, quae in initio ad disputandum proposuit. Vnde factum videtur, vt nonnunquam nimis concisa & scholastica videri possit vti oratione, nonnunquam ad argumenta nonnulla proposita non respondere; nonnunquam ad multa simul responsum vnum reddere; nonnunquam dum quaestionem positam disputat, aut argumentum aliquod refutat, occurrentes quaestiones & dubia interserere; nonnunquam ex disputandis quaestionibus, quas in initio

Rele.

AD LECTOREM.

Relectionis proposuit (vt constat in Relectione de Matrimonio & Relectione de Temperantia) aliquas prorsus prætermittere. Nec hic noster constitit labor, sed tertio totum opus iam typis excusum percurrere opus fuit, cum ad conficiendum indicem Alphabeticum, tum ad errata corrigenda, quæ dum perficere conamur, illud eadem opera præstitimus, vt huius nostræ editionis codicem vnum, multò quàm fuerit iam editus emendatiore reliquerimus, plurimis vitijs & mendis, quæ vel postea inciderant, vel antea non occurrerant, sublatis; ex quibus pauca quidem, sed tamen potiora inter errata in fine libri annotauimus. Ex quibus, Lector, intelligis, non omnia errata in fine libri animaduersa, typographi vel incuria, vel inscitia accidisse, sed multa irrepsisse (præsertim in quinq; folijs primis) quia carerem? exemplo Salmantino, vel propter vtriusq; editionis, quæ vsi sumus deprauatione, vel etiam nostra causa, qui omnia peruidere & pernoscere nequiuimus. Locos tamen non paucos, qui corrigi videbantur posse de- dita opera reliquimus, tum quod eodem modo in vtraq; editione, vel cortè in Salmantina extarent, tum ne quispiam nimiam licentiam in alieno opere corrigendo nobis obijciat.

De autore harum Relectionum hoc tantum ha-
 beo

P R A E F A T I O

beo compertum; vixisse illum Imperatore & Hi-
 spaniarum rege Carolo huius nominis quinto: Fuisse
 ordinis sancti Dominici; eiusdemq; ordinis extitisse
 præclarum lumen & ornamentū. Floruisse maxime
 acerrimi ingenij, iudicij & solidæ doctrinæ laude,
 discipulorum doctissimorum (è quibus nonnulli ex
 editis libris notissimi sunt, vt Melchior Canus, Do-
 minicus Sotus) multitudine & gloria. Tantam
 præterea huius viri fuisse apud omnes auctoritatem,
 tantum nomen extitisse, vt auditoribus tanquam al-
 terum Pythagoram representaret, vt à Theologis
 & Philosophis doctissimis, Theologorum & Philo-
 sophorum suæ memoriæ alpha & princeps haberet-
 tur: vt Catholici Hispaniæ reges causas ad ipsorum
 conscientiam attinentes (quales fuerunt subacta-
 rum noui orbis prouinciarum, & repudiatæ vxoris
 à Rege Angliæ, de quibus in hoc opere disputatur)
 ad eum detulerint, ab eoq; in his doceri cum primis
 voluerint: vt ipse hac ipsa, quam non ignorabat, au-
 thoritate fretus de regum, atq; adeò summi Pontificis
 causis liberrimū, pro eo ac cōscientiæ ratio postula-
 ret, iudiciū tulerit. Hæc attentius considerans dubi-
 tare soleo, maiori ne laude digna sit viri huius certa
 quedam ~~et~~ ^{appropria} auctoritatis & eruditionis eximia
 præsidij munita, an ipsorum Regum Hispaniæ, atq;

adeò

AD LECTOREM.

adeò ipsius summi Pontificis singularis animi moderatio & æquitatis veritatisq; cognoscendæ ac tuendæ desiderium. Ex quo fit vt à viro hoc doctissimo obiurgari se tacitè reprehendiq; (cùm doctrinæ tradendæ ratio postulata) æquis, imò libentibus animis patiantur. Retinent enim sapientissimi reges hi, quod rex alius scriptum reliquit: Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me: oleum autè peccatoris non impinguet caput meum. Quapropter iniuria traducunt nostræ ætatis hæretici apud omnes monachorum ordinem, eo nomine quod rudes & indocti sint, & Pontificibus & Principibus adulentur. Hi profectò si cum nostro Francisco Victoria conferantur, nec Theologorum nomine digni erunt, nec quicquam ad veritatem dicere aut scribere, sed omnia Principum auribus dare videbuntur. Quantum autem Salmanticensis Academia, atq; adeò Hispania huic viro debeat, idem Alphonsus Magnus in Epistola ad Sereniss. Hispaniarum Principem Carolum his verbis testatur: Multum debet Hispania tota huic præstantissimo viro, quoniã ipse pluribus nominibus demeritus est, illo præsertim, quòd cum Theologia apud Hispanos confusanea, puluerulenta, aut potius lutulenta, lacera, pannosa, muta, ac penè elinguis

P R A E F A T I O

elinguis iaceret, huius folius ope claritati, nitenti, candoriq; suo, puritati, ac dignitati, venustati, ornatui & integritati, veluti longo post liminio, restituta est. Testimonio sunt huius veritatis, non modò centuriæ, sed Yliades etiam discipulorum eiusdè, quos schola ipsius quoquoerium effudit.

Relectionis autè nomine, ne forte ignotum id tibi Lector videatur, scito intelligi apud Salmanticenses genus Theologicarum exercitationum, earum disputationum non admodum dissimile, quas maiorum nostrorum memoria in celeberrimis Academijs in usu fuisse, & quodlibeticas quæstiones vocatas esse cõpertũ est. Quæ enim quæstiones, ex his quæ in quotidianis prælectionib. toto anno disputatæ essent, difficiliiores & vtiliores videbantur, & in his relectionibus, in publico doctissimorum hominum cœtu, ita ab eodem doctore repetebantur, vt multò quàm antea accuratiùs deciderentur, & tanquam vltimam manum acciperent. Et quoniam hic auctor illius memoria Theologorum, maximè apud Hispanos princeps citra controuersiam fuit, intelligis quæcumq; in his Relectionibus disputando constituta sunt, ea omnia doctissimi Theologi iudicio esse tanquam peritissimi aurifici statera examinata & ponderata: Et idcirco

AD LECTOREM.

multò solidiora & firmitiora his iudicari debere, quàm ab huius memoriæ hæreticis, hominibus videlicet doctrina & iudicio carentibus, leui brachio disputatur.

Et si autem videri possunt Relectiones hæ Hispanorum potius ingenijs, quàm Germanorum accommodatæ, quòd illi gymnicum & concisum, hi sedatum & oratorium Theologandi genus consecutentur; attamen si & disputandi modum, & doctrinæ in eis traditæ fructus spectemus, multum Germanis adlaturæ videntur adiumenti & commodi. Si enim consideremus attentius, à quo tempore falsarum opinionum & hæreseon fluctus Ecclesiæ nauim quaterere his in locis ceperunt, ab eo à plerisque omnibus (fortè conuicta hæreticorum in Philosophos & Scholæ Theologos metuentibus) Theologiam præsidijs & armis scholæ Philosophicæ & Theologicæ nudatam, ad oratoriam esse, vel Grammaticam potius rationem reuocatam; eaq; de caussa ab ijs, ita manibus illotis ad sacras literas accedentibus, vel nibilo maiores in illarum studijs progressus factos, quàm à Grammatico aut Rhetore ingenioso facti essent; vel ex inscitia exercitationisque disputandi, & iudicandi insolentia prauas opiniones, aut esse genitas, aut defensas; in eam potissimum ducemur sententiam (in quam ductum se M. Tullius in re
simili

P R A E F A T I O

simili testatur) ut existimemus, doctrinam Theolo-
gicam sine eloquentia non multum prodesse Chri-
stianæ Republicæ, eloquentiam vero sine doctrina
nimum obesse plerunque, prodesse nunquam. Qua-
re si quis (ut eiusdem M. Tulli verbis parum immu-
tatis utamur) omisis rectissimis illis atq; certissimis
studijs Theologiae diuinæq; doctrinæ, consumit omnē
operam in exercitatione dicendi aut scribendi, is in-
utilis sibi, perniciosus patriæ civis, & matris Eccle-
siae parricida futurus alitur. Qui verò ita sese ar-
mat eloquentia, ut non oppugnare commoda pa-
triæ Ecclesiaeq; doctrinam, sed pro his propugnare
possit, is nobis vir & suis & publicis rationibus uti-
lissimus, amicissimus civis, atque Ecclesiae matris
filius charissimus fore videtur. Hæc nō ideo Lector
attuli, quòd putem in Theologiae tradenda ratione
vel Franciscum hunc Victoriâ Hispanosq; ceteros
esse indisertos & infantes, vel Germanos esse doctri-
næ solidæ vacuos & expertes (noui enim & hunc
Victoriam in his Relectionibus, quantum res fert,
eloquentem esse, ceterosq; Hispanos præsertim cum
ab scholæ loquendi consuetudine discedere libet, disertè
posse & dicere, & scribere; Germanos etiam nō pau-
cos Philosophiæ & Theologiae doctrinis esse perfectè
excultos) sed quòd existimè, optimè suis & patriæ ra-
illud

AD LECTOREM.

tionibus Germanos Theologos consulturos, si solidū illud & scholasticum theologandi genus, quale est huius Victoria & communiter Hispanorum, cum sedato illo & oratorio, quod ipsi plerumq; consecantur, studiosè coniungant.

Fructus porrò harum Relectionum & vberes sunt & multiplices, quos poterant, vel hi, qui aliorum Doctores sunt, vel reliqui omnes percipere. Id verò ex singulis Relectionibus possumus planum facere.

Cum enim in prima Relectione duplex potestas in Ecclesiâ distincta esse monstratur, Ecclesiastica & civilis, & illa hac potior ostenditur, falsum evertitur dogma Lutheranorum utramq; potestatem æquantium, vel Ecclesiasticam civili subijcientium.

In secunda, quæ etiam inscribitur de potestate Ecclesiastica, duplex refutatur hæreticorum dogma; Vnum, potestatem propriè Ecclesiasticam & Spiritualem primò & per se inesse in tota Ecclesiâ vniuersali, ad eum modum, quo potestas civilis est in Republica Ciuili: Alterum; Christianos omnes esse Sacerdotes, omnes æquales; nullum esse ordinem, nullosq; certos gradus Ecclesiasticæ potestatis.

In tertia potestatis civilis necessitas, origo atque

**

vis,

P R Æ F A T I O

vis, & autoritas ita constituitur & firmatur, ut perniciosum dogma Lutheri, quod perniciem innumerae propemodum rusticorum multitudini attulit, per sese corruat.

Quarta disputationem continet pulcherrimam de potestate Papæ & Concilij, quæ tametsi minùs videatur ijs esse vsui, qui cum hæreticis pugnant, aut hæreticorum consuetudine afficiuntur, est tamen his ipsis utilis & fructuosa: Dum enim quàm latè pateat & summi Pontificis & Concilij generalis potestas explicatur, simul utriq; summa potestas & autoritas, suo tamen modo asseritur: Summi autem Pontificis & Conciliorum autoritate seculari, & apud Germanos præponderante, constat fore, ut & facta nulla apud eos propagentur, & Hæreses omnes, non secus ac tenebræ lucente Sole dispellantur.

Quinta, quæ de Indis inscribitur (hoc est, de barbaris noui Orbis hominibus, quos vulgus Indos nominat) tametsi responsum esse videri potest, Catholicis Hispaniæ regibus ab autore redditum, multa tamen continet ijs omnibus utilia & salutaria, qui in eadè vel simili, qua Reges illi causa, esse possunt. Qualia sunt, quemadmodum dubitans de causa aliqua ad conscientiam pertinente, consulere do-

AD LECTOREM.

Eos & sapientes in eo genere debeat: quemadmodum, quod fuerit à sapientibus definitum, sequi, etiam si illi, ut accidere potest, errarent: quàm multi esse possint tituli illegitimi, quàm multi legitimi, quibus exteris prouincias aut homines Reges illi in suam potestatem redigere potuerint. His enim accuratè disputatis & constitutis, conscientia eorum, quorum interest, aperte docetur, quid in hac causa cauendum sit, quid agendum.

In sexta, quæ est de Indis posterior, siue de iure belli, multa eaque salutaria traduntur documenta, quæ & à Regibus atq; Principibus seruari oporteat, ut iuste bellum inferant aut gerant, & reliquis omnibus, ut iuste militare aut merere sub suo, aut alieno Principe valeant. Dogma interim illud hereticorum refutatur: Non licere Christianis Principibus, vel cum alijs Christianis, vel cù Turcis bellare.

In septima, quæ videtur responsum auctoris ad causam illam Reginae Angliæ à Rege Coniuge suo repudiata, strenuè expugnatur dogma illud falsum Lutheranorum; omnes gradus, qui Levit. 18. & 20. vetiti sunt, etiam nunc vetari diuino iure. Male præterea habet hereticos, quòd in hac Rele-
ctione firma ratione ostenditur; causas matrimoniales iure, & meritò, ad Ecclesiasticos iudices deferri.

P R Æ F A T I O

Octava, in qua de augmento & decremento Charitatis agitur, disputationem quidem continet ad scholas Theologorum potius, quam ad concionem, aut alios homines pertinentem; attamen quia ipsi Theologis multum adferat adiumenti, cum ad ingenium acuendum, tum ad rei pulcherrimæ veræque Theologicæ perceptionem. Possemus etiam illud addere; damnari hinc hæreticorum opinionem illam; omnes iustos esse Charitate & Gratia apud DEVM pares; nec vlla in re Sanctiss. Virginem CHRISTI matrem mulieri vlli de media plebe, Luthero assertore, antecellere.

Nona de Temperantia variam & iucundam continet disputationem, quæq; his in locis propter controuersiam de alimentorum delectu, grata plerisque fore videatur; damnantur hinc barbari homines Anthropophagi, & qui homines Deo sacrificabant; defenduntur Carthusienses, qui carnibus perpetuo abstinent, & alij viri religiosi, qui alioqui videntur per abstinentiam vitæ spatium breuius efficere. Plura in hac Relectione contra hæreticos præsidia haberemus, nisi autor Quæstionum in initio positarum vnam aut alteram prorsus prætermisisset.

Decima, in qua de homicidio disputatur, multis modis utilis est; plura verò in ea definiuntur,
quàm

AD LECTOREM.

quàm ut possint à nobis summatim comprehendi.

Vndecima disputationem de Simonia & Simoniacorum pœnis complectens, non utilis modo, sed etiam necessaria bis in locis videri potest, ubi labe hæc tam inueterata est, tamq̃, late serpsit, ut vix in vitio ponatur. Nec hæretici ab hac vitio liberi sunt, tametsi ab Ecclesia corpore præcisi.

Non minus utilis ac necessaria est duodecima, in qua de Magia disputatur; auditione, siquidem certa frequenter accepimus, quin imò certò scimus, post inuictum per Martinum Lutherum nouum Euangelium, eum esse consequutum statum in Septentrionis maximè prouincijs, ut doctrina CHRISTI sensim in mentibus hominum deficiente & occidente, Magia sensim ita conualuerit, ut, illa prorsus extincta, sola cum socia Hæresi regnare videatur. Nec huius Magiæ, atque spiritus Pythonici expertes aut vacui omnino sunt Anabaptista & Calvinista, quin potius eum spiritum verbis, scriptis, moribus, facie, & oculis spirant.

In vltima Relectione argumentum tractatur homine Christiano dignissimum; ad quid nimirum quisq̃, teneatur, quando primùm ad vsum rationis peruenit. Quid enim conuenientiùs ab homine, præsertim Christiano, doceri aut disci potest, quàm status vel

PRÆFATIO AD LECTOREM.

modus ille, quo sese ad Deum finē videlicet vltimum
 summumq; bonum suū conuertat, cuius fruendi cau-
 sa creatus est? Partes iam tue, Christiane Lector
 ea sunt, vt opus hoc, in quo emendando nos tantum
 operæ temporisq; posuimus; quod à tali tantoque
 Theologo elucubratum est; quod doctrinam con-
 tinet tam certam & solidam, tam vtilem & neces-
 sariam, grato & libenti animo suscipere, tuas
 studia eius lectione & meditatione ad altissimarum
 rerum cognitionem excitare. Nobis abunde
 satisfactum erit, si huius tu lectione, & do-
 ctior, & melior euadas. Vale. IN-
 GOLSTADII, ipso die S. Lau-
 rentij Martyris, Anno
 1580.

CARMEN
 IN LAVDEM OPERIS
 AD LECTOREM
 incerto autore.

Continet exiguus liber hic quàm plurima, Lector.
 Leges, Pontifices, Theologosq; sacros.

ALIVD

ALIVD

CARMEN EX-
TEMPORANEVM
MATERIAM VTRIVSQUE

TOMI QUAM BREVIS-
simè comprehen-
dens.

*V*ID veneranda queat docet hic Ec-
clesiam mater) (potestas
Pontificesq; liber: Patrum quæ ritè
Concilio in magno: simul & ciuilia iura,
Et quæ sint belli: neq; enim Mars legibus orbis:
Legitimumq; thorum atq; hominum connubia tra-
Hæc Franciscæ tui Victoria prima laboris (Stat.
Ei pars: & tanti stat adhuc quoq; gratia facti.

Quis pietatis amor, quàm sit pulcherima virtus
Abstinuisset bonis, & legem ponere luxus.
Quanta sed impietas, humano sanguine dextram
Polluere, & vitam, quæ nec reparabilis auro,

Nec

*Nec precibus amissa semel, preciouè benigno,
Eripere ! heu silicem gerat is sub pectore duram,
In sua qui duro grassatur viscera ferro.*

*Nec precio pia præbendas Ecclesia vendit,
Sed gratis beno dat meritis, animosq; repellit
Degeneres: nec stet Magicis res artibus vlla,
Artibus ex vni reuocatis carcere abyssi.*

*His quoq; , cum vericim ventū es rationis ad vsus
Quid fieri deceat, supremo in limine libri
Edocet aeterna dignus Victoria vita.*

*Nec tua pertenuis tam magni gratia facti,
Et tenebris, turpiq; situ qui promiss Edere
Tanti scripta viri: quòd si DEVS annuet ausis,
Aeternum viues, postq; funera debita viues,
Et DEVS exemptam caelo de corpore mentem
Inferet aethereo, Diuosq; videberis inter:
Maeste modò meritis, nec duro parce labori.*

RE

REVERENDI
PATRIS, FRANCISCI
A VICTORIA, ORDINIS PRÆ-
DICATORVM, SS. THEOLOGIÆ
in SALMANTICENSI Academia
olim Professoris pri-
marij, &c.

RELECTIO PRIOR
DE POTESTATE
Ecclesie, super locum illum:
Tibi dabo claves regni cælo- Math. 16.
rum, &c.

SECTIONIS PRIMÆ

SUMMA,

1. *Ecclesia, dictio Græca, quid significet, & de eius varia interpretatione.*
2. *Ecclesia & Synagoga, an sint idem, & in quo differant.*
3. *Synagoga quid, & unde deducatur.*

~

Ecclesiam

4. Ecclesiam nostram quare Apostoli nunquam dixerint Synagogam, sed semper Ecclesiam.
5. Ecclesie quod sint plures præter fidelium Ecclesias.
6. Hæretici an sint membra Ecclesie.
7. Hæresis quid signet: Et vnde Hæretici dicti.

DE POTESTATE ECCLESIAE IN PRÆSENTIARUM DISPUTATURUS, DE IPSE ECCLESIAE NOMINE UT PAUCA PRIUS PRÆMITTAM, NECESSÉ EST, UT INTELLIGATUR, QUID SIT ID, DE CUIUS POTESTATE DISCRETE CŒSTITUIMUS. † ERGO ECCLESIA, VOCABULUM GRÆCUM & NOMEN EST, ΕΚΚΛΗΣΙΑ, CONCILIUM, CONCIO, CONGREGATIO, & LOCUS IPSE, QUO CONVENITUR, UT ETIAM CAPIT LUCIANUS IN DIALOGO MERCURIJ, & MAIÆ. Vnde ΕΚΚΛΗΣΙΑΪΩ, CONCIONOR, & ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΗΣ, CONCIONATOR. VERBUM EST ANTE SALUTEM ORBIS, ID EST, ANTE CHRISTIANITATEM NONDUM LATINITATE DONATUM, SICUT PLERAQ; ALIA GRÆCA FUERUNT, NEC (QUOD SCIAM) PER EA TEMPORA AB ALIQUO LATINORUM VSRPATUM. SED TAMEN APUD CHRISTIANÆ ELOQUENTIÆ & RELIGIONIS PATRES & PRINCIPES FREQUENTISSIMUM, UT VIDERE EST APUD TERTULLIANUM, CYPRIANUM, LACTANTIUM, HIERONYMUM, ALIOSQUE ITEM CLARISSIMOS AUTORES. VBI VERŒ SACRÆ LITERÆ GRÆCÆ HABENT ECCLESIAM, INTERPRETES PLERUNQUE IDEM VERBUM RELIQUERUNT, SED NON NUMQUAM ETIAM PRO ECCLESIA, AUT CONGREGATIONEM, AUT CŒCIONEM VERTERUNT: UT DEUTERON. 18. VBI NOS ITA LEGIMUS: *Propheetam de gente tua, & de fratribus tuis, sicut me, suscitabit tibi DOMINVS Deus tuus, ipsum audies, ut pergisli & DOMINE Deo tuo in Horeb, quando concio congregata est.* Septuaginta habent, *In die Ecclesie*, ΕΚΚΛΗΣΙΑ. † Et est idem vocabulum, sicut Synagoga: signat enim συναγωγή congregationem, contractionem. Vnde

Genes.

Ecclesia dictio Græca varia significat.

Ecclesie nomen ab antiquis Christiane religionis doctoribus & Scripturæ interpretibus lacrimam effundam.

Genel. 1. Congregationes aquarum vocauit maria. Septuaginta transtulerunt συναγωγαί, Synagogas. Inter quæ tamen duo nomina non nihil interesse videtur.

Vnde Hieronymus, exponens illud Prouerb. 5. Penè fui in omni malo in medio Ecclesie & Synagoge: dicit, Ecclesia, & Synagoga Græca nomina sunt, & unam & eandem rem significant, Latine conuentum, scilicet plurimorum aduincem. Si autem acuratius distinguamus,

Hieronymus, Comment. in Prouerb. cap. 5.

3 Ecclesia conuocatio, Synagoga congregatio dicitur. Vnde συναγωγη, congreco, non conuoco; videtur enim dictum ἄνωγει ἄγω, duco, traho. Et D. Augustinus, Psalm. 81. super illud: Dominus stetit in synagoga Deorum, id est, populorum Israël. Ipsorum proprie, inquit, synagoga dicitur, quamuis & Ecclesia dictum sit; sed & nostram Apostoli synagogam nunquam dixerunt, sed semper Ecclesiam, siue discernendi causa, siue quod inter congregationem, aut synagogam, & conuocationem (unde Ecclesia nomen accepit) aliquid distet, quod scilicet congregari & pecora solent, ac ipsa proprie, quorum & greges proprie dicimus. Conuocari est magis utentium ratione, ut sunt homines. Idem Hieronymus, lib. 3. Erym. c. 1. ut notetur scilicet irrationalitas Iudæorum. Quamuis

Et si Ecclesia & Synagoga istam significant, proprie tamen distinguuntur.

4 quamuis & in illis ipsis locis satis appareat esse alias Ecclesias, præter fidelium Ecclesias. Dicitur enim Ecclesia Sanctorum, & Ecclesia Dei, & Ecclesia Israël, & Odium Ecclesiam malignantium. Sed hoc etiam modo loquendo de Ecclesia dubitari potest, an & Hæretici sint de Ecclesia. Et quidem eos esse de Ecclesia videretur, quia Ecclesia iudicat de illis, ut patet, cum excommuni-

Ecclesia conuocatio in Scripturis pro certo fidelium, siue honorum, siue malorum, accipitur.

Psalm. 149.
Num. 20.
2. Petr. 13.
3. Reg. 8.
Psalm. 25.

An Hæretici sint membra Ecclesie.

4 Relectio I. De potestate

ect, & ad iudicium pertrahat, & tamen nihil ad Ecclesiam de ijs, qui foris sunt: i. ad Corinthios 5. *Quid enim mihi de ys, qui foris sunt, iudicare.* Item tenentur præceptis Ecclesie. Item Baptismus est Sacramentum Ecclesie, & Hæretici sunt vere baptizati. Item, ut postea disputabitur, Hæreticus potest esse non solum presbyter, sed Pontifex etiam summus; ergo caput Ecclesie, & per consequens membrum Ecclesie. Certè licet disputatio non videatur ad rem multum attinere, sed potius ad nomen ipsum, sed videtur & in sacris literis etiam apud vetustiores Patrum non accipi Ecclesiam, nisi pro congregatione fidelium, atque adeò Hæreticos non censeri intra Ecclesiam. Hæresis \dagger sanè electionem, aut sectam, vel diuisionem signare videtur, ut Isid. dicit; ergo Hæretici ideo videntur, quòd ab Ecclesia diuisi & secti sunt. Item Matth. 18. dictum est Petro, quòd qui Ecclesiam non audierit, sit quasi Ethnicus, & publicanus; ergo non plus Hæretici annumerari in Ecclesia debent, quam Ethnici & publicani. Item Apostolus: *Vnus Deus, una fides, unum Baptisma.* Videtur quòd hæc tria contineant unitatem Ecclesie. Item de summa Trinitate, & fide Catholica: *Vna est fidelis Ecclesia, extra quam nullus omnino saluatur.* Ergo infideles non sunt de ista Ecclesia. Cyprianus ad Rogatianum: *Hæc sunt initia Hæreticorum & ortus, atque conatus schismaticorum, si de Ecclesia egreditur, si altare profanum foris collocatur.* D. Augustinus super Ioann. *Propter hanc fidei communitatem omnes unum sumus, iuxta illud: Omnes unum vos estis in CHRISTO IESU,* Gloss. id est, *in fide IESU CHRISTI.* Et demum ECCLESIA nihil aliud videtur significare, quam Christianam Rempub. seu communitatem & religionem. Parum autem refert, an Hæretici aliquo iure aut ratione spectent ad Ecclesiam: certè re & operibus in Ecclesia non continentur: sicut transfugæ non pertinent ad exercitum, à quo transfugerunt. Nos itaque in hac Relectione de Ecclesia, hoc nomine solum vtimur

Hæretici non sunt membra Ecclesie,

Isidorus lib. 6. Etymol. cap. 3.

Ephes. 4.

Cypr. lib. 3. Epist. 9.

August. tractat. 110. in Euang. Ioan. Gal. 3.

Ecclesia fidelium communitas, siue Respubl.

scioenimur, vt idem sit, quod fidelium communitas,
sive Respublica.

SECTIONIS II.

QVÆSTIO PRIMA:

An in Ecclesia sit aliqua dignitas, vel
autoritas Ecclesiastica, præter potestatem
ciuilem.

SYMMA,

1. Potentia quæ dicantur: & quòd non sit idem
Potestas & Potentia. (censentur.
2. Potestates qui potius appellentur, ab autore re-
3. Ecclesia vtrum præter ciuilem & laicam Po-
restatem necessario habeat etiam aliam spi-
4. Potestas ad quid constirnatur in Rep. (ritualē.
5. Vitæ q; sint duæ, vna terrena, altera spiritua-
lis: Et quomodo Humana societas non possit
sine vtraque manere.
6. Clauis regni coelorum, potestas remittendi pec-
cata, & excoëmunicandi, consecrandi, &c.
quòd sint in Ecclesia.
7. Apostoli DOMINI quam potestatem & auto-
ritatem habuerint in Ecclesia.
8. Potestas temporalis, & ciuilis, quòd sit integra
apud paganos.
9. Potestas gubernandi quòd scientiam exigat.
10. Potestas regia quamuis contineat omnem pote-
statem

Relectio I. De potestate

statem civilem, quòd tamen non habeat auctoritatem ad cultum Diuinum, & ad actiones spirituales, ostenditur.

11. DEVS quomodo vniuersalis Ecclesiæ diuis instituerit dignitates. (recensentur.
12. Potestatis spiritualis testimonia ex Scripturis
13. DEVS quòd ea sapientia, qua constituit in Naturalibus, vt inferiora regerentur à superioribus, eadē etiā prouidit, vt in Ecclesia sua ordo rerū esset circa dignitates & officia.

P RIMUM OPORTET, SICVT DE NOMINE Ecclesiæ fecimus, ita quid per nomen Potestatis intelligatur, declarare. † Neque enim omnino idem videtur esse potestas, quod potentia. Nec materiam siquidem, neque sensus, imò nec intellectū, aut voluntatem potestates, sed potentias vocamus. Contra † autem magistratus, Sacerdotia, & omnino imperia potestates potius, quam potentias appellant. Ergo, vt D. Thom. 4. dist. 24. q. 1. a. 1. q. 2. ad 3. exponit, videtur potestas præter potentiam ad actionem, dicere præminentiam quandam & auctoritatem. Atque ad eò quærere, an in Ecclesia sit aliqua potestas spiritualis, perinde est, ac quærere, an in Ecclesia sit aliqua vis, aut auctoritas ad aliquid spirituale: & hæc, an sit alia aciuili potestate. Ita vocat Paul. ad Rom. 13. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit.*

Quid inter potestatem & potentiam intersit.

Questio: An sit aliqua potestas in Ecclesia, præter eiuilem, ad aliquid spirituale.

Respondetur vnica conclusionem: Necessè est in Ecclesia, præter eiuilem, aliā esse spirituale potestatem. Probat 1.

AD hanc Questionem, quoniam permultæ, & quidem graues, nobis disputandæ sunt, breuiter respondeo per vnica conclusionem: Necessè † est in Ecclesia præter eiuilem & laicam potestatem, esse aliam spirituale. Hæc conclusio probatur: In Ecclesia sunt plures actiones & variæ, non spectantes ad vnica potestatem; & aliquæ spectant ad potestatem eiuilem, aliæ non

ad illā, sed ad aliā potestatem, scilicet spirituales. Unde de Ecclesia dicitur, quod astitit à dextris *D 1* in vestitu deaurato, circumdata varietate. *Ps 44*. Sed potestates distinguuntur ex fine, sicut potentie per obiecta. Ergo præter potestatem civilem oportet ponere aliā spirituales.

SECUNDO probat Duran. in tract. de origine iuris: Potestas † constituitur in Republ. ut homines prouocentur ad bonum, & avertantur à malis; iuxta illud *1. Petri 2*. *Potestas est ad vindictam malorum, laudem verò bonorum*. Et *Rom. 12*. *Vis non timere potestatem? bonum fac, & habebis laudem*. Quod si bona quidem, ad quæ homines promoueri deberent, & mala, à quibus deterretur oportet, spectarent solū ad vitam politicā præsentem, sufficeret certè temporalis & laica potestas. Et cum vita fidelium non solū tendat in finem & statum civilem, imò multo impensius & principalius in bona perpetua, quærendo primū, iuxta consiliū DOMINI: *Primū querite regnum Dei*. *Matth. 7*. & eā felicitatem, quam oculus non vidit, nec auris audiuit: timeat præterea mala, & penas potius alterius vitæ, quàm præsentis, nec tam eos, qui occidūt corpus, quàm eū, qui, postq̄ occiderit, habet potestatem & corpus & animam perdere, & mittere in gehennam ignis: ideo, ut homines dirigantur & prouocentur in finem illū supernaturalem, & si fortè aberrauerint, reuocentur in rectam vel laude, vel præmio, vel timore, vel pena: necessarium fuit, ut esset aliquis potestas præter civilem. Hanc ratione eleganter ponit Hugo de lacta. p. 2. *Dne, † inquit, sunt vitæ, vna terrena, alia spiritualis. Vt aut vtraq; in iustitia seruetur, & utilitas proueniat: primū ut iustitia distributi sunt, qui vtriusq; bona secundum necessitatem acquirant: deinde alij, qui eā æquitatem distulerunt. Si ergo nō potest humana societas sine vtraq; vita manere, necessaria est duplex potestas ad conseruationem iustitiæ: vna, quæ præsit terrenis, ad ordinandum vitam terrenam: alia, quæ præsit spiritualibus ad componendam vitam spirituales.*

II

*Matth. 10.
Luc. 12.*

III.

TERTIÒ probatur: † In Ecclesia sunt clauces regni cœlorum. Matth. 16. & 18. Sed hæc potestas est alia à potestate ciuili, quæ certè nō habet huiusmodi clauces; ergo, &c. Confirm. In Ecclesia est potestas remittendi peccata. Ioann. 20. ea non est in rege, nec in alio magistratu ciuili; ergo, &c. Item in Ecclesia est potestas excommunicandi. Matth. 18. & 1. ad Cor. 5. Item est potestas consecrandi verū corpus CHRISTI. Luc. 22. & 1. Cor. 11.

III.

QUARTÒ principaliter, Apostoli † DOMINI habuerunt potestatem, & autoritatem in Ecclesia, vt ex locis iam inductis, & ex alijs multis constat; ea autem non fuit ciuilis, cū nec regnum eorum, nec potestas fuerit de hoc mundo; ergo, &c.

V.

QUINTÒ, apud † paganos est integra potestas temporalis & ciuilis, vt aliàs a me probatum est, & satis constat ex Paulo, vbi iubet esse subiectos Principibus, etiam paganis, & apud eos nō est potestas Ecclesiastica; ergo hæc potestas distincta est ab illa.

Rom. 13.

VI.

Greg. in Pastorali in initio.

Confirmatur pluribus rationibus.

VLTIMÒ, quia † potestas gubernandi exigit scientiam, iuxta illud D. Gregorij: *Artium, regimen animarum.* Sed principes temporales non habent iure legem Diuinam, quam oportet esse regulam potestatis Ecclesiasticæ; ergo oportet esse alios Pontifices & præfides Sacrorum, quam principes seculares. Item confirmatur, quia nō sufficeret vnus & idē homo vtrunq; munus implere, neq; vtranq; disciplinā petcipere, sc. administrandi secularē & Ecclesiasticā Remp. nec si maximè vtrunq; calleret, posset vtriq; administrationi cōmodè intendere & vacare. Confirmatur aperte: † Nā regia potestas cōtinet omnem potestatem ciuilem; hoc u. importat rex, vt sit vnus supra omnes in Rep. sed rex nō habet autoritatem ad cultū Diuinū, & ad actiones spirituales; ergo est alia potestas distincta à potestate ciuili. Antecedens patet, quia ad mandatū DOMINI fuit Saul institutus in regem. 1. Reg. 10. *Samuel scripsit legem regni, & scripsit in libro & reposuit coram DOMINO; & tamen*

tamen non est ei data potestas Sacerdotalis; imò cum postea Saul in Galgala obtulisset holocaustum propter absentiam Samuelis, vindicata est seuerissimè præsumptio, & dictum est ei: *Stultè egisti, nec custodisti mandatum DOMINI, quod præcepit tibi; quòd si non fecisses, iam nunc præparasset DOMINUS regnum tuum super Israël in sempiternum.* 1. Regum 13. De vtraque potestate Gelafius Papa; & habetur nonagesima sexta distinctione, capit. Duo sunt. *Duo sunt (inquit) Imperator Auguste, quibus principaliter hic regitur mundus, auctoritas sacra Pontificum, & regali potestas.* Et confirmatur: quia etiam apud Gentiles erant Pontifices, & Sacerdotes, ad quos spectabat administratio factorum, & non ad Consules, aut alios magistratus ciuiles. Et in c. *Si Imperator.* eadem distinctione. *Si imperator catholicus est, filius est, non præsul Ecclesie, quòd ad religionem competit, discere ei conuenit, non docere, habet priuilegia potestatis suæ, quæ administrandi legibus publicis diuinitus consequutus est.* Et in c. *Solitæ.* de maiortate. & obediens.

II *Fecit DEVS & duo luminaria magna in firmamento cæli, hoc est, vniuersali Ecclesie duas instituit dignitates.* De vtraque in veteri testamento aperta habemus exempla. Et de seculari quidem Exod. 18. quòd Moyses ex electis viris strenuis de cunctis Israël constituit eos principes populi tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & decanos, qui iudicarent populum DEI omni tempore. Numeri autem 3. ponuntur gradus summi Sacerdotis Aaron, & minorum Sacerdotum subministrantium. *Sumpti, inquit, sunt sacerdotes Eleazar, & Ithamar coram Aaron.* Et infra, *Dabo Leuitas Aaron & filijs eius, quibus traditi sunt ad Israël in ministerium.* In nouo autem testamento, Rom. 12. & 13. Paul. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit.* Quod de qua potestate intelligendum sit, ipse Paulus illic satis ostendit; Et Petrus 1. sua Epistola, cap. 2. *Subiecti estote omni humane creature propter DEVM, siue Regi quasi*

precellenti, siue Ducibus tanquam à DEO missis ad vindictam malorum, laudem verò honorum. Quanquam Lyranus de vtraq; potestate, Pauli locū intelligendum censet. Sed † de spiritali potestate plura testimonia sunt, quàm vel opus sit, vel vacet in præsentia recensere. Iohannis vltimo, *Pasce oues meas.* & *Quorum remiseritis peccata,* &c. Iohā. 20. *Et tibi dabo claves regni cælorū.* & *Et quodcumq; solueritis,* &c. Matt. 16. & 18. & de presbyterorū potestate Luc. 22. *Hoc facite in meam commemorationem.* Et iterum de ratione constituendi Episcopos; presbyteros, diaconos, 1. ad Timot. 3. item ad Tit. 1. Actuum 14. & 20.

Argumenta
aduersus con-
clusionem.

I.

SEU ad maiorem declarationem huius cōclusionis arguitur paucis argumentis contra illam. Primò, Multitudo principatum mala, ex Aristotele 12. Metaphysicorum, & in libro Politicor. ergo non expedit in Ecclesia esse varias & distinctas potestates, maxime cum Ecclesia sit non solum vna respublica, sed vnū corpus Ro. 12. *Multi vnū corpus sumus in Christo.* & 1. Cor. 12. Et sic habere multos principes, aut prælatos, videtur quasi habere multa capita vnus corporis: quod monstruosum est. ergo potius conuenire videretur, vt vnus atq; idem res seculares & Ecclesiasticas administraret.

II.

SECVNDÒ, Ciuilis potestatis finis est reddere, aut constituere homines bonos, & edere studiosos, id est, virtutibus præditos. 2. Ethico. Sed hoc satis est ad consequentionem felicitatis, non solum humanæ & temporalis, sed etiam immortalis, & supernaturalis. ergo frustra comminiscimur aliam potestatem.

III.

TERTIÒ, Matt. 17. Dominus dixit, *Ergo liberi sunt filij vbi glo. In quolibet regno filij regis liberi sunt.* Christiani autem sunt filij DEI. *Dedit en potestatem filios DEI fieri.* Iohan. 1. ergo liberi. & Iohan. 3. *Si ergo filius vos liberauerit, veri liberi eritis.* & 1. Corin. 7. *Preter ampti estu, nolite fieri serui hominum.* Ex quibus locis vide-

videtur Christianos exemptos esse & liberos ab omni potestate, & subiectione, sed omnes esse æquales, nec alteros dominari, alteros seruire: & sic nulla erit auctoritas, vel potestas, saltem iurisdictionis.

QUARTO arguitur, In statu innocentie nō fuisset aliqua potestas: ergo nec nunc debet esse: Nam Christus redemit nos. Item sunt argumenta hæreticorum, & schismaticorum, quibus simplicium hominum corda, à debita obedientia vel principum, vel sacerdotum dehortantur & reuocant, resistentes DEI ordinationi ad suam ipsorum damnationem, & perditionem; vt Paul. III.
Rom. 13.

SED quia sapientibus, & insipientibus debitores sumus, ad solutionem istorum est attendendum, quod Sap. 7. dicitur: *Sapientia attingit à fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter.* Hoc est enim proprium sapientie, vt etiam Arist. tradit 1. Metaphy. ordinatè omnia disponere. Potuit ergo Deus sicut summe sapiens, ita summe potens, sine vilo ordine principū & subiectorum prælatorum & inferiorum omnia quidem gubernare, administrare, & sine vlla etiam, si ita voluisset, iactura rerum creaturarum. Sed profectò hoc non erat consentaneum tantæ sapientie, & infinitæ prouidentie: sed potius ita componere, vt orbis non rerum cumulus fortè iacentium deforme spectaculum redderetur, sed vt corpus potius quoddam vnum, aut ædificium suis partibus, & vt velut membris constaret, seruaretq; decorem dignum suo autore. Eadem ergo sapientia, qua constituit in naturalibus, vt inferiora regerentur à superioribus; vt 1. Metaphy. dicitur, & Diony. 4. c. de diuinis nomi. nominatim de sole dicit: & qua etiam in cælis voluit, vt inferiores angeli à superioribus illuminarentur: eadem inquam prouidit, vt in Ecclesia sua ordo rerum esset, & vt distributa officia, vt alij
oculi

Quid animaduertendum, vt respondeatur ad hæc argumenta.

oculi essent, alij manus, alij etiam pedes, & reliqua, in hanc rationem composita. Vt etiam Apostolus dicit eleganter I. Cor. 12. *Sicut enim corpus vnum est & membra habet multa, omnia autem membra corpori cum sint multa, vnū autem corpus sunt: sic & CHRISTVS, &c.* In hanc sententiam discretissime. Nam & ipse Aristoteles primo Politicor. expedire ait in omni multitudine rectè composita, vt aliquis principetur, cæteri pareant, in quo consistit ratio potestatis.

Resp. ad
argumenta
Ad 1.

Ad primum igitur argumentum respondeo, quòd esset quidem inconueniens, si essent plures principatus, aut magistratus, ad eundem finem, & ex æquo: quod in proposito non contingit: nec enim ad eundem finem contendit potestas ciuilis & Ecclesiastica, vt supra satis explicatum est. Præterea nec ex æquo se habent, sed certo modo vna potestas ad aliam ordinatur, vt infra disputabitur.

Ad 2.

Ad secundum etiam aperta est solutio ex superioribus. Nec enim tota administratio ciuilis satis est ad constituendum hominem in statu salutis æternæ, nec sufficit moralis aut ciuilis virtus, & bonitas ad vitam æternam, cum, vt reliqua omittamus, necessaria sit fides. Mat. 16. *Qui verò non crediderit, &c.* sacramenta etiam semper fuerint aliqua, *Nisi enim renatus fuerit ex aqua, &c.* Iohan. 3. *Et nisi manducaueritis carnem filij hominis, &c.* Collatio autem sacramentorum non spectat ad potestatem ciuilem, sed spiritualem, & Ecclesiasticam. Itaque sicut oportet iustitiam nostram abundare supra iustitiam Scribarum & Phariseorum, Matt. 5. ita oportet abundare supra iustitiam, non solum paganorum & hæreticorum, sed etiam bonorum philosophorum: & sic habere aliquos actus ordinatos in supernaturalia.

Ad 3.

De Tertio argumento disputabo latius inferius, cum agemus de libertate Ecclesiasticorum. Sed pro solutione in præsentia dico, scilicet cum Thom. & Bonavent.

uent. in fine 2. Senten. quod Christus illic loquutus est de se & discipulis suis, qui omnino erant liberi, Vel ratione officij, quod exercebant etiam ex autoritate, scilicet spiritualis potestatis, ratione cuius etiam stipendia illis debebantur: iuxta illud, *Si spiritualia vobis seminamus, multum est, vt carnalia vestra metamus.* 1. Corint. 9. Vel, quia nihil habentes, hac ratione se liberos reddiderant ab omni exactione: nec enim tributum debetur ratione personæ, sed bonorum, nec per subiectionem ad potestatem spiritualement aliquid deperit de libertate, cum ea tota sit non ad vtilitatem potestatis, vel præsentis, sed subditorum.

Ad quartum respondeo, negando assumptum, Ad 4. quamuis enim non fuissent magistratus, nec principes ad cogendum homines timore pœnarum, fuisset tamen potestas directiua & gubernatiua: vt potestas paterna, cui tenerentur filij parere. Imò multiplicato humano genere, vero similis est, futuros aliquos, qui præessent sacris: & sic fuisset aliqua ratio etiam potestatis spiritualis. Sed de hoc etiã statim latius, & S. Thom. 1. part. q. xcvj. arti. 4.

SECTIONIS III.

QVÆSTIO SECUNDA:

Vtrum potestatis Ecclesiasticæ sit aliquis effectus propriè & verè spiritualis.

S V M M A.

1 Potestas Ecclesiastica, quod sit verè & simpliciter causa alicuius effectus spiritualis.

2 Pote-

- 1 Potestas Ecclesiastica, quòd sit duplex. Et de earum effectibus. Et quomodo nonnulli hereticorum ab utraq; clauē tollunt omnem effectum merè spirituales.
- 2 Potestas utraq; ordinis scilicet, & iurisdictionis, quòd habeat verum effectum spirituales, probatur.
- 3 Christus in quantum homo, quòd habuerit potestatem remittendi peccata, & quomodo sepe vsus fuerit ea, imò & eam tradiderit Apostolis. Et de remissione peccatorum per clauēs Ecclesie traditas.
- 4 Error duplex eorum, qui dicunt virtute clauum non verè remitti peccata, sed solum ostendi remissa.
- 5 Remedia duo efficacia ad remissionem peccatorum à DEO in Ecclesia relicta.
- 6 Clauēs Ecclesie, quòd solæ sufficiant ad salutem, & ad aperiendum regnum coelorum, vbi nulla alia via esset apertum.
- 7 Contritio quid importet.
- 8 Dolor quando non dicatur contritio.
- 9 Dolor qualis sufficiat ad remissionem peccatorum cum clauibus.

SED QUIA DISTINXIMVS POTESTATEM Ecclesiasticam à civili ex fine (quia scilicet altera in finem temporalem ordinata est, alia in spirituales) sequitur secunda quaestio, An sit aliquis effectus purè & simpliciter spirituales. Ad hanc quaestionem respondeo primò, dato quòd potestas

tas Ecclesiastica nullum haberet huiusmodi effectum spiritualom, nihilominus differret a potestate civili, & diceretur potestas spiritualis. Probatum hoc, & ostenditur: nam adhuc haberet finem distinctum a fine potestatis secularis, puta beatitudinem supernaturalem, & cultum diuinum, & bonum spiritus, id est, animæ: quæ omnia non spectant ad potestatem civilem, sed Ecclesiasticam, & inter spiritualia annumerantur. Secundo

1 pono conclusionem, quod \dagger potestas Ecclesiastica vere & simpliciter est causa alicuius effectus spiritualis.

Pro casus declaratione est reuocanda in præsentia illa distinctio Theologorum, de duplici potestate,

2 ordinis scilicet, & iurisdictionis. Duplex \dagger igitur potestas est Ecclesiastica, potestas ordinis, & iurisdictionis.

Potestas ordinis est in ordine ad corpus Christi verum, scilicet Eucharistiam: iurisdictionis in ordine ad corpus Christi mysticum, id est, ad gubernandum populum Christianum in ordine ad beatitudinem supernaturalem. Sed in potestate ordinis non solum intelligitur potestas consecrandi Eucharistiam, sed disponendi, & idoneos reddendi homines ad Eucharistiam, imò

omnia gerendi, quæ ordinantur aliquo modo ad Eucharistiam, ut est consecrandi presbyteros, & alios ordines conferendi, & vniuersim omnia sacramenta administrandi, remittendi quoque peccata, & tandem omnia faciendi, quæ alicui ratione alicuius consecrationis conueniunt: Vnde etiam potestas ordinis, potestas consecrationis plerunque vocatur. Ad potestatem

autem iurisdictionis spectat gubernatio populi Christiani extra Sacramentum, vel consecrationem, vel administrationem: ut est leges ferre, & tollere, excommunicare, dicere ius extra forum penitentia, & id genus alia facere.

His præmissis est aduertendum, quod nonnulli hæreticorum ab vtraque clauē tollunt omnem effectum purè spiritualem. Qui enim negant in Eucharistia

Etiamsi potestas Ecclesiastica nullum haberet effectum spiritualem, distincta esset a civili potestate.

Conclusio, qua respondetur ad positam questionem,

Duplex potestas Ecclesiastica, altera ordinis altera iurisdictionis.

Potestas ordinis quomodo iurisdictionis.

Sub potestate iurisdictionis quæ cadant.

His præmissis est aduertendum, quod nonnulli hæreticorum ab vtraque clauē tollunt omnem effectum purè spiritualem. Qui enim negant in Eucharistia

Quæ sit sententia hæreticorum, præsertim Sacramentariorum.

stia contineri verum corpus Christi, negant aliquid spirituale confici a sacerdote cōsecrante Eucharistiam. Eucharistia enim apud eos nec est, nec continet aliquid spirituale, sed symbolum solū est, & signum vel corporis Christi, vel gratiæ. Idem etiam negant sacerdotem Evangelicum verè remittere peccata, inde etiam à potestate iurisdictionis effectum aliquem spirituales prorsus tollunt, negantes excommunicationem aliquid spirituale auferre ab excōmunicato, sed solū cōmunicationē exteriorem fidelium, quæ spiritualis nō sit.

Agendū hoc loco de remissione peccatorum, & excommunicationis effectū.

SEU omiſſa prima vesania hæretorum circa Eucharistiam, de qua nunc nihil constitui tractare: de remissione peccatorum, & effectū excommunicationis dicendum aliquid est; nec multis tamen, eò quòd in ordinarijs lectionibus locum illum aliquanto accuratius tractauerim. Sed quia etiam inter catholicos auctores sunt, qui potestati ordinis non simpliciter tribuant remissionem peccatorum, vel collationem gratiæ, vel omnino aliquem effectum verè spirituales: atque alij etiam, qui per excommunicationem non concedant tolli aliquid spirituale: Ideo repetendo conclusionem, dico, quòd † vtraque potestas, scilicet ordinis, & iurisdictionis habet verum effectum spirituales. Et primò dico, quòd clauis Ecclesiæ, siue authoritas Ecclesiastica est causa propriè remissionis peccatorum, & gratiæ.

Explicatus reperitur cōclusio: vtraque potestas, scilicet ordinis & iurisdictionis habet verum effectum spirituales.

EST autem disputatio eadem cum illa, an per Sacramentum pœnitentiæ concedatur aliquando prima gratia. De qua quæstione licet inter antiquos, & grauiores auctores non videatur magnopere dubitarum, apud quos in confesso fuit, virtute clauium non nunquam peccata ita remitti, vt sine illis non remitterentur: tamen inter recentiores scriptores non est aut parua, aut parum acris contentio & dimicatio. dicunt enim ex illis quidam, acutiores quidem, & ingeniosiores, quam par esset in Theologica Philosophia, quòd peccata mortalia remitti nunquā possunt, nisi per con-

An per Sacramentum pœnitentiæ verè remittantur peccata, concedaturne aliquando prima gratia,

tritio-

itionem, atque adeò nec virtute clauium vnquam peccata remittuntur, aut confertur prima gratia: non remittuntur inquam in foro Dei, vt remitti propriè dicat, tolli peccata. Cum quibus aliàs maiori studio & conatu confliximus. Nunc summa sequens fastigia rerum, paucis argumentis arguo pro conclusione nostra, & contra illorum sententiam. Et primo adduco verba Domini, Iohã. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Et, quodcunque solueritis super terram, &c. Matt. 13. Et tibi dabo claves regni caelorum, Matt. 16.*

Confutatur opinantes per sacramentum non remitti propriè peccatum mortale, & simul probatur conclusio.

L

Ex quibus arguitur sic, Illa verba sunt eadem, quæ ponuntur in nostra conclusione. Ergo si illa vera sunt, conclusio nostra vera est. Et confirmatur, Remitti peccata, propriè hoc sonat, tolli scilicet peccata, quibus aliquis prius tenebatur: nec certè significat ostendi, aut declarari prius remissa, sicut remittere debitum. Confirmatur secundò, CHRISTVS habuit potestatem remittendi propriè peccata ad sensum conclusionis, & potuit eam dimittere Apostolis: sed non alijs verbis apertioribus potuit declarare donationem, aut commissionem illius potestatis, quam illis, quibus dedit claves. ergo, &c. Quòd ¶ autem CHRISTVS habuerit huiusmodi potestatem etiam in quantum homo, certè non est dubitandum. Ipse enim dixit Marci 2. & Matth. 9. & Luc. 15. *Vt autem sciatis quèd filius hominis in terra habet potestatem dimittendi peccata, ait paralytico, &c. & Matth. 18. Data est mihi omnis potestas in celo & in terra.* Et certè non solum habuit potestatem declarandi remissionem peccatorum, nec dubito quin vsus fuerit illa potestate, cum dixit paralytico, *Fili dimittuntur tibi peccata tua: & cum dixit Luc. 7. Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* nec CHRISTVS voluit ostendere, ac disputare, aut defendere se habere potestatem declarandi peccata esse dimissa. Eisdem autem verbis, qui-

Confirm. 1.

Confirm. 2.

B

bus

Ioan. 20.

& p̄v̄oat.

Christus ha-
buit potesta-
tem proprie
remittendi
peccata, &
similem de-
dit Aposto-
lis.

Confirm. 3.

Probat. II.
principal.

Si per claves
remitti pec-
cata nō pos-
sunt, inter
onera & qui-
dem graui-
sima, non in-
ter gratias,
numrandæ
sunt.

Math. 16.

Prob. III.
principal.

bus dixit. *Remittuntur tibi peccata*, dixit, *Quorum re-
miseritis peccata*. Eadem enim vis verbi est remittendi,
& dimittendi, nisi quod Latinius fortassis est remittere,
quam dimittere: sed Græcè idem utrobique verbum est.
Facit quod eodem loco Dominus præmisit, *Sicut misit
me Pater, & ego mitto vos*. & statim sequitur, *Accipite
spiritum sanctum, quorum, &c.* Vnde videtur, quod
talem potestatem dedit, qualem habuit. Item quid
opus erat dare Spiritum sanctum ad soluendum, vel re-
mittendum peccata in foro Ecclesiæ duutaxat, vel ad
ostendendum remissa? Profectò Apostoli per illa verba
aliud intelligere non poterant, quam se veram potesta-
tem remittendi peccata accepisse. Nec verò satis intel-
ligi potest, quo modo claves regni cælorum tradiderit
Dominus, si (vt isti docent) nunquam sacerdos regnum
cælorum aperit. Quis enim alius vsus clauium, nisi ad
aperiendum, aut claudendum?

Vnde secundò principaliter arguitur, Si claves
ligare verè possunt, remittere peccata nō possunt: non
inter præuilegia Ecclesiæ, & gratias, sed inter onera po-
tius, & quidem grauiissima, numerari deberent. Quid
enim beneficij accepimus, si ratione clauium obnoxij
quidem sumus ad peccata confitendum (quod est per-
molestum) si cum peccato ad claves veneris, non mo-
dò gratiam aut remissionem non consequeris: sed
(quod isti non dissentent) nouo peccato grauaberis, &
teneberis? Quid tantopere hanc potestatem sancti in
cælum laudibus effert, præconio tollunt? Quid
tantum præmium illius insignijs confessionis & fidei
principis Apostolorum, pro cuius remuneratione Do-
minus ei pollicitus est, *Tibi dabo claves regni cælorum*:
vinculū potius catenæ, aut quiduis potius, quam cla-
ues sunt? Si quidem tenemur clauibus illis, non solui-
mur: deterior multo in hac parte esset conditio legis
Euangelicæ, quam naturæ, aut Mosaicæ.

TERTIÒ principaliter arguitur, Si sensus verbo-
rum est

rum esset, Absoluo, id est ostendo absolutum: ergo illa forma absolutionis esset recta & legitima, Ego te declaro absolutum: qua tamen nec illi quidem auderent vii. Confirmatur, Cui enim ostendit sacerdos peccatorem absolutum? nō Ecclesiæ quidem, multo autem minus Deo. Præterea sacerdos verè remittit pœnam debitam peccatis, nec ostendit solùm remissionem. Ergo vel verbum remitti, aut absolui, oportet æquiuocè capi, vel propriè respectu vtriusque.

QUARTO principaliter arguitur, In Baptismo remittuntur peccata: ergo in sacramento pœnitentiæ. Ad hoc argumentum variè respōdetur ab illis. Aliqui enim dicunt, in adulto etiam nō remitti primò per Baptismū: alij non negant quidem de Baptismo, negant tamen de Sacramento pœnitentiæ. Sed cū eisdem verbis in Evangelio habeatur, imò videtur apertius haberi de remissione peccatorū per claves, quam per Baptismum: profectò nec probabiliter, nec constanter concedi de Baptismo potest, & negari de clauibus. Quòd autem Baptismus detur in remissionem peccatorum, præterquam quòd sancti omnes iuratissimè confirmant, non video quo modo negari possit: illic enim non potest esse remissio peccatorum, id est declaratio, vt ipsi in Sacramento pœnitentiæ intelligi volunt. Si ergo secundum Scripturam est remissio peccatorum, oportet vt sit verè & propriè remissio: imò viderur articulus fidei. Confitemur enim vnū Bapisma in remissionem peccatorum. Et confirmatur, Si enim (vt aduersæ opinionis autores fatentur) per Sacramentum peccatum originale & veniale primò tolli potest: vnde hæc coarctatio, vel diuinatio potius orta est, nō posse se extendere ad peccata mortalia, cum in Evangelio absolutè in remissionem peccatorum data Sacramenta legamus, nulla differentia posita de originali aut veniali à mortalibus?

QUINTO, Si Sacramenta nunquam conferunt primam gratiam adultis (nam idem apud eos est de om-

Confirm. I.

Confirm. II.

Prob. III.
principal.Sicut per
Baptismum,
sic per Sacra-
mentum pœ-
nitentiæ pec-
cata remittuntur.Baptismum
conferri in
remissionem
peccatorum,
articulus fi-
dei.
Confirm.Prob. V.
principal.

nibus iudicium) quid ergo est , quòd omnes sancti, omnes autores docent & prædicant Sacramenta nouæ legis esse causam gratiæ?

Si Sacramēta tantū au-
gēt gratiam,
& nō dant,
nihilum aut
exiguū, est
ipforum pri-
uilegium.

Sed aiunt per Sacramenta augeri gratiam. Primum omnium hoc nescio, an sit priuilegium Sacramentorū, cum in omni actu meritorio augeatur gratia. Sed nō ex opere, inquit, operato, vt ipsorum verbis utar. Esto sanè. Sed quid mea? tantum enim consequatur etiam eorum sententia. Si paulum in actu meritorio animum, aut conatum intendero, quantum per illud opus operatum consequuturus sum, quanta est hæc prærogatiua Sacramentorum, vt per sacramenta obtineant aliquem gradum gratiæ, quem tantuli actus intentione & seruire facile consequi possent? Ergo adduci non possum, quin aliquid potius Sacramenta conferant. Sed vt quid vim facimus verbis, & loco suo detorqueamus? Dare enim gratiā nec fuit, nec erit vnquam augere gratiam. Etenim gratiæ est facere amicū, aut gratum. hoc enim significat constituere in gratia, ex non grato gratum facere. Aliud sanè est augere amicitiam, aliud amicum facere: & nunquam antiqui ad hunc modum loquuti sunt, vt augere gratiā intelligerent esse causam gratiæ.

Probat, vlt.
principal.

Sexto & vltimo, Si enim clauis non remittunt peccata, nullum argumentum habemus ex Scriptura, quod sit aliquod Sacramentū pœnitentiæ, in scriptura enim non habemus aliud, nisi quòd per clauis remittuntur peccata. Si ad hoc per te non requiritur collatio gratiæ, quia non est nisi declaratio: nihil restat vt quid ponamus Sacramentum pœnitentiæ. Propter hoc enim solum ponimus, quia ex Scriptura habetur, q̄ per clauis remittuntur peccata. & hoc nō potest fieri sine gratia. ergo clauis cōferunt gratiā: & sic conficitur Sacramentū totum autem hoc artificium ruit ad sententia illorum.

OMNINO † mihi non videtur ferendum, dicere quòd virtute clauium nō verè remittantur peccata, sed solum ostendantur remissa: sed homines alioqui acres, & docti,

& docti, bis in hac disputatione peccant, & errant, ex eo, quod non bene sentiant de contritione. putantes primo, quod contritio est ita sufficiens ad remissionem peccatorum, ut quasi ex iustitia debeat remissio, & gratia, posita contritione: unde etiam provenit, ut meritum ponant congruum ad primam gratiam contra apostolum Paulum: non considerantes, quod quacunque dispositione posita in peccatore, est omnino tanta liberalitas in collatione gratiae, & tam gratis remittuntur peccata, sicut data fuit gratia Adae in primo statu, imò magis nec oportet imaginari aliud meritum, nisi putam misericordiam diuinam: nec plus contritio est meritum ad gratiam, vel remissionem peccatorum, quam bona opera sunt merita ad praedestinationem. Haec culm erat bona pars erroris Pelagianorum, si ego quicquam intelligo.

Sic vno estant contrario modo, credentes, quod contritio ita sit necessaria ad remissionem peccatorum, ut penè Deus ipse vix posset sine contritione remittere peccata. Veritas autè sic habet, quod ¶ ad remissionem peccatorum Deus in Ecclesia duo remedia efficacia reliquit, aut poenitentiam, aut claves Ecclesiae. Et ita apertè scriptum est, Per claves Ecclesiae remittuntur peccata, sicut per poenitentiam. Satis est ergo, ut quis non ponat obicem clauibus. id est, non obijciatur peccato praeterito vel futuro: hoc est, ut poeniteat de praeterito, & proponat in futurum cauere, etiam si hoc ita faciat, ut non sufficiat ad remissionem peccatorum, sed remaneat in peccato. Haec enim dispositio non requiritur ad remissionem peccati, sed solum ne ponat obicem clauibus. Hoc ergo est sumum beneficium & privilegium, quo CHRISTVS redemptor Ecclesiam suam in nouo testamento singulariter ornauit. hoc est, quod tantum celebratur à vetustissimis & sanctissimis Patribus, ¶ omnino claves Ecclesiae sufficiunt ad aperiendum regnum caelorum, vbi nulla alia via apertum esset: sed solè sus-

Reprehenduntur asserentes, per claves non remitti verè peccata, sed tantum obijci di remissa.

Videtur ex auctoris sententia, nullum prorsus esse meritum, etiam congruum, quo habeo primam gratiam mereatur.

Duo remedia efficacia ad remissionem peccatorum, poenitentia & claves Ecclesiae. Ad obtinendam remissionem peccatorum per claves, Satis est non ponere illis obicem.

Summum Ecclesiae Christi beneficium, quod claves sufficiunt aperire regnum caelorum.

ficiunt ad salutem; nec mihi de hoc dubitandum omnino videtur, & maximè quia in Concil. Florent. dictum est, *Effectus Sacramenti penitentiae est absolutio à peccatis.*

Contra prædicta argumenta.

I.

II.

III.

IV.

SED contra hanc veram sententiam arguitur. Primò, Accedens ad Sacramentum penitentiae in peccato mortali, non consequitur remissionem peccatorum, imò peccat de integro. ergo claves non remittunt peccata. Confirmatur, Quia liceret ergo scienter accedere cū peccato ad claves. Secundò, Cū aliquis post cōtritionem accedit ad Sacramentum penitentiae, est verū Sacramentum, & forma vniocè idem significat, sicut cū quis accedit ante contritionem: sed tunc non absoluit sacerdos, sed ostendit absolutum. ergo sic debet intelligi absolutio & remissio peccatorum, id est declaratio. Tertiò arguitur, Vel sufficit quicumque dolor ad tollendū obicem, & recipiendum gratiam, vel non. Si aliquis non sufficit, non videtur posse assignari quis solus sufficiat, nisi sola contritio (eodem enim modo videtur de quocunq; alio dolore) ergo requiritur contritio. Si autem quilibet dolor sufficit, dolor solū ex timore pœnæ satis est. ergo. Quartò, Eodem pacto videntur claves habere potestatem retinendi peccata, sicut remittendi: sed clarū est, quòd claves nō aliter retinent peccata nisi declarando non remissa à Deo, nec possunt retinere nisi quæ Deus retinuit: Ergo similiter remittere peccata, solū erit ostendere remissa à Deo.

Notanda ad solut. argumt. Scoti sententia de præparatione requiritur ad Sacramentū Penitentiae & Baptismi.

Caiet. sententia ead. quo ad Baptismi.

Ad soluendū hæc argumenta, nota: Primò, quòd Doctor subtilis in 4. dist. 14. q. vlt. art. 3. videtur expressè dicere, quòd non requiritur alia dispositio, vt aliquis per hoc Sacramentum Penitentiae recipiat gratiam, nisi solū, vt velit recipere, & se subijcere clauibus. Etidem dicit de Sacramento Baptismi. Caietanus etiam nominatim de Baptismo dicit 3. p. q. 36. art. 2. ad primū, quòd ad remissionem peccatorum, etiam mortalium, in Baptismo non exigitur aliquis dolor, sed sola volū-

est recipiendi Baptismum in remissionem peccatorum. Et profectò idem haberet cōsequenter dicere de Sacramento Pœnitentiæ, quòd ita manifestè datur in remissionem peccatorum, sicut Baptismus; & tamen Caietanus negat de Pœnitentiâ, quòd concedit de Baptismo; quam constanter, ipse viderit S. Thom. etiam 3. p. q. 97. a. 3. ad secundum, dicit, quòd Baptismus datur per modum absolutionis, & est generatio, id est, mutatio de nō esse spirituali ad esse spirituale; ideo nō inconuenit accedere ad Baptismum cum cōscientiâ peccati mortalis, nō autem ad Eucharistiâ, quæ non debet dari, nisi uiuenti; datur enim per modum alimenti. Hæc certè ratione consequenter videretur idem dicendū de Sacramento Pœnitentiæ, quòd institutum est ad suscitandū mortuos; & sic non erit inconueniens accedere ad clauis Ecclesiæ cum conscientia peccati mortalis. Et posset magna probabilitate defendi: Quisquis sine cōplacentiâ quidem peccatorum præteritorum, sed etiâ sine aliquo dolore, solum cum proposito cauendi in futurum à peccatis, accedat ad Sacramentū Pœnitentiæ, animo recipiendi remissionem peccatorum, quòd reuera recipiet; nescio, an verum sit, impugnari profectò non vehementer posset. Sed non adeò longius à communiori via & doctrina discedens, secundò dico, quòd non licet accedere ad Sacramentum Pœnitentiæ cum conscientia peccati mortalis, ne talis consequeretur peccatorum remissionem. Pro quo est aduertendū, † quòd contritio reuera nihil aliud importat, nisi dolorem de peccatis propter Deum, id est, eò quòd sunt offensiuæ Dei, cum proposito cauendi in futurum; nec quicquid aliud est de ratione contritionis, reiectis anxij & subtilibus disputationibus Scholasticis, parùm in hanc rem cōferentibus, & Physicis potius, quam Theologicis. Nec apud me dubiū vnq̄ erit quin quicumq; dolet de omnibus peccatis suis absolute, quia sunt offensiuæ Dei, proponit etiam omnino in futurum seruare omnia præcepta Dei;

D. Thomæ,
Sensu & auctoris sententia
videtur eadē,
nempe posse
suscitari spiri-
tualiter mor-
tuum per Sa-
cramentum
Pœnitentiæ,
sicut per Ba-
ptismum.

Hanc sententiam
auctor
nec probat,
nec improbat
omnino.

Quis auctor
sentiat.

Accedens ad
Sacramentū
Pœnitentiæ
cum cōscien-
tiâ peccati
mortalis, non
accipit veniā
peccatorum.

Ratio contri-
tionis quæ
sit.

talis consequatur remissionem peccatorum, si nihil sit aliud quod impediatur. Potest tamen verò esse talis dolor, qui non sit contritio: quia aliunde impeditur, puta quia cum tali dolore perseverat ex ignorantia in aliquo peccato, ut quia retinet alienum, vel manet in aliquo errore: ut heretici, aut infideles, qui dolent quidem de peccatis suis, & propter Deum, & proponunt in futurum: sed talis dolor in eis nec est contritio, nec sufficit ad remissionem peccatorum: non quia requiratur maior, nec alius dolor, quam ille: sed quia tenentur ad aliud, quod non implent. Itaque ab extrinseco impeditur, ne ille dolor sufficiat qui de se sufficeret quidem. Unde in nullo mutato dolore, sed solum si talis alienum restitueret, aut dimitteret errorem, ille idem dolor esset contritio, quod in hac materia est commendandum, ne in rebus ad salutem necessarijs descendamus ad discendum vel incredibilia, vel non intelligibilia.

Idem dolor ex auctoris sententia qui est contritio, est non contritio si sit cum obice commendatus.

Respondetur simul ad 1. & 3. arguentium, prolixè & multipliciter. Quinam accedentes ad hoc Sacramentum veniam peccatorum non accipiunt.

Hoc ergo præmissis, dico primò, Si is, qui accedit ad Sacramentum penitentiae, scit & advertit se nullum habere dolorem peccatorum præteritorum, quamvis habeat propositum in futurum, non consequitur remissionem peccatorum, imò peccat mortaliter.

Secundò, Si talis dolet quidem, sed intelligit se non dolere, quia sunt offensiva Dei, sed ob quancunq; aliam rationem, puta aut propter poenas inferni: profectò etiam talis dolor non sufficit, quia ille non dolet offendisse Deum: nihil autem refert quòd doleat, si non doleat offendisse Deum: idem est enim ac si nullo modo doleret.

Tertiò, Quicumque dolet, si omnino putat se adhuc esse in mortali, & non esse contritum, non videtur etiam sufficere. & sic dico, quòd accedere cum conscientia peccati mortalis ad hoc Sacramentum, est peccatum novum, quia ponit obicem. Et hoc est probabile: non quia claves non sufficiant, sed quia virtualiter complaceat in peccato qui non dolet, nec vult dolere se offendisse.

Accedere ad hoc Sacramentum cum conscientia peccati mortalis est peccatum mortale, quia ponitur obicem.

Quartò, Si putat se doluisse propter Deum, & proponit,

proponit in futurum, semper consequitur gratiam, nisi aliunde ponat obicem ad sensum declaratum, puta, quia perseverat in aliquo peccato non defectu doloris. Sed dices, iam talis ante Sacramentum consequeretur gratiam, quia per te dolor est contritio.

PROPTEREA dico quintò, quòd stat, quòd aliquis putet se dolere, quia sunt offensiva DEI; & tamen reuerentia non ideo dolet, sed ob aliam causam. Quamuis enim videatur posse experiri aliquem se dolere: sed an doleat, quia offenderunt DEVM, profectò ignorari potest. Præuolat enim (vt ait D. Augustin.) intellectus, sequitur tardus aut nullus effectus. Et sic contingit, quòd aliquis putat se dolere propter DEVM, & non dolet, aut non propter DEVM, dolet; & in tali fit remissio peccatorum virtute clauium.

10 SEXTÒ dico, & sequitur ex dictis, quòd † omnis iste dolor, & solus, sufficit ad remissionem peccatorum cum clauibus, de quo peccator existimat, quòd sit contritio, id est, sufficiens dolor, si non sit aliud impedimentum extrinsecum, vel sit tanta negligentia examinandi, vt rediret in naturam omissionis. Si enim quis nullam aduertentiam adhiberet, aut considerationem ad examinandum statum conscientie sue; sed sic temere existimaret, se sufficienter poenituisse, idem est etiam iudicium, ac si non poenituisse. Sed si bona fide, facta probabili examinatione, putat se sufficienter poenituisse, quamuis decipiatur, cum Sacramento Poenitentiae consequitur sine dubio remissionem peccatorum; & per hæc satis patet ad primum & tertium argumentum. Sed contra hanc determinationem arguitur argumento communi: Talis, qui existimat se sufficienter poenituisse, vel habet ignorantiam vincibilem, vel inuincibilem: Si inuincibilem, ergo non tenetur amplius dolere; ergo sufficienter fecit, ad quod tenebatur; ergo iam sunt ei remissa peccata: Si vincibilem; ergo accedens ad Sacramentum cum tali peccato mortali, non excusatur, ergo

Quoniam accedentes remissionem peccatorum consequuntur.

D. Augustin.

Quoniam iste dolor, qui solus & solus cum clauibus sufficit ad peccatorum remissionem.

Argumenta contra proximam responsionem.

non das hominem, qui recipiat primam gratiam in Sacramento Pœnitentiæ.

Respondetur
ad hoc pro-
ximum ar-
gumentum
dupliciter.

RESPONDETUR dupliciter: Primò, quòd illa ignorantia est inuincibilis. Et cum arguis; ergo iã cõsequitur remissionem peccatorum; nego cõsequentiam, sed solum sequitur, quòd nõ peccat de nouo per omissionem cõtritionis. Secùdò & melius dico, q̄ illa ignorantia est vincibilis, & cum infers: Ergo peccat accedens, nego consequentiam. Non enim facit irreuerentiam Sacramento, nisi qui scienter accedit in mortali. Sicut si quis celebraret sine ara, quantumcunque ignorantia esset crassa, non peccaret. Vel potest dici, quòd talis ignorantia est vincibilis respectu dilectionis peccatorum, vel præcepti de contritione, si vllum esset; inuincibilis autem respectu Sacramenti. Nec hoc est mirabile; aliqua enim ignorantia excusaret respectu vnius aliquando, quæ non excusaret respectu alterius: Vt exempli gratia, ignorantia, quæ excusaret conferentem Sacramentum in mortali, non excusaret recipientem, vt notum est; maior enim examinatio requiritur conscientie ad recipiendum Eucharistiam, quam ad conferendum, etiam si ad vtrunque exigatur examinatio conscientie.

Ad 3.

AD II. argumentũ responderetur, quòd cum aliquis post contritionem accedit ad Sacramentum Pœnitentiæ, dico quòd verè absoluitur: Sacerdos enim fert sententiam sufficientem ad ponendum hunc in gratia, etiam si non prius fuisset in gratia.

Ad 4.

AD quartum dico, quòd retinere & non remittere, non est declarare non esse remissa, vt ipsi volunt; potest enim contingere, quòd ex hoc solum, quòd non absoluitur per claves, non remittantur peccata, vt expositum supra est. Et præterea cum (vt in præsentia supponimus) quilibet peccator teneatur adire claves, remissio etiam, quæ fit in contritione, dependet à clauibus, in vò fit virtute clauium, sicut gratia, quæ data fuit ante passionem CHRISTI. Et demũ vtcunq; sit, dato q̄ retinere

fit non declarare, nō oportet, q̄ remittere sit declarare. Nos. n. solū volumus & dicimus, verba accipi debere in sua p̄pria significatione, vt remittere sit remittere, sicut retinere, retinere. Quōd si retinere nō potest aliter fieri, nisi declarādo, retinere erit declarare: sed remittere pōt aliter esse, ideo etiā aliter accipiēdū est. Ergo ex hac disputatione constat potestātē ordinis habere efficacīā alicuius spiritualis effectus. Nec tñ volo dicere nullū aliū ab isto habere posse, sed hunc esse potissimū, & qui ex sacris literis testator & notior sit; alioqui ex potestate ordinis, sunt omnes cōsecrationes Episcoporum, presbyterorū, in quibus effectus datur purē & verē spiritualis. Et hæc quidem quantum ad effectum potestatis ordinis: Restat, vt etiam dicamus de potestate iurisdictionis; vtrū scilicet excommunicatio sit effectus spiritualis, vel habeat effectum spirituale. De quo latē dixi in 4. Sentent. in materia de clauibus: ideo vide illic.

SECTIONIS IV.

QVÆSTIO TERTIA:

A quo iure sit inducta potestas Ecclesiastica.

SUMMA

1. Potestas Ecclesiastica quo iure sit inducta.
2. Potestatis civilis & Ecclesiasticæ differentia.
3. Potestas Ecclesiastica, quōd, quantū ad aliquam potestatem sui, habuerit ortum à iure Naturali, vel positivo.
4. Potestas Ecclesiasticæ & spiritualis tota, quæ nunc residet in Ecclesia, quōd sit de iure Divino positivo mediātē vel immediātē.

5. Po-

- 5 Potestas spiritualis tota, quæ fuit in veteri lege, quòd fuerit de iure Diuino positiuo.
- 6 Potestatem totam in veteri lege iure Diuino institutam, quòd potuerit Israëliticus populus sua auctoritate instituere, etiamsi à DEO instituta non fuisset.

POST QUAM EX PARTE DISPUTATUM est de ipsa potestate secundum se, & de effectu, & de fine illius in generali: videtur operæ pretium nos facturos, si de causâ efficienti, & ortu ipsius potestatis Ecclesiasticæ disteterimus. Sic enim pro Aristot. doctrina probè hanc potestatem cognoscere poterimus, si causas illius cognoscamus omnes. Postquam ergo disputatum est de causâ finali, quæ potissima est ad agendû, de causâ efficienti, & de autore huius potestatis quæritur. † Ergo quo iure introducta est potestas Ecclesiastica?

Respondetur ad positam
Questionem
sex propositionibus.

I.

Er sit prima propositio: Tota hæc potestas secundum suam amplitudinem non habuit, nec potuit habere ortum à iure positiuo. Hæc est manifesta ex supra dictis; habet enim plures effectus spirituales, qui excedunt humanam potestatem, vt est remissio peccatorum, gratia, consecratio Diuinissimæ Eucharistiæ, & talia. Item omnino totam Humanam facultatem excedit, ergo non potuit habere originem à iure Humano, iuxta illud: *Qui potest remittere, nisi solus DEVS?* Marc. 2. & benedicbant eum blasphemare, nisi esset DEVS. Idem Luc. 5. & 7. *Quis est hic, qui etiam peccata dimittit?* Et confirmatur, quia non potuit habere ortum à iure civili; quia (vt ostensum est) hæc potestas distinguitur à civili potestate: ius autem Ecclesiasticum præsupponit iam potestatem constitutam, ergo non potuit potestas Ecclesiastica habere ortum à iure positiuo. Tertio patet manifestè, quia CHRISTVS, qui est verus DEVS, primus dedit clauis regni cælorum. Matth. 16.

SECUNDA PROPOSITIO: Nec potuit etiam tota hæc potestas habere ortum à iure Naturali; pater ex eodem; quia etiam hæc potestas habet effectum supra totâ Naturam, ergo nec ius Naturale potuit instituere hanc potestatem. Vnde ꝑ differentia est inter potestatem civilem, & potestatem Ecclesiasticam; quia potestas civilis habet ortum à Repub. quia est in finem Naturalem Reipub. vt aliâs a nobis disputatum est. Hæc autem potestas excellit non solum priuatam singulorum auctoritatem, sed etiam totius mundi; & licet ius Naturale sit ius Diuinum, tamen non se extendit vltra limites Naturæ, & sic non potest se extendere vsque ad terminum vel finem huius potestatis spiritualis. Et confirmatur: Quia cognitio Naturalis non se extendit ad effectus huius potestatis; ergo nec ius Naturale, vel potestas Naturalis. Item cum per hanc potestatem homo constituatur in esse gratiæ; si hæc potestas esset Naturalis, homo ex Naturalibus posset consequi gratiam; qui est error damnatus ab Ecclesia contra Pelagianos, & contra Paulû ad Roman. 3. 4. & 5. *Iustificati ex fide, &c.*

Potestas civilis est à Re pub. Humana, & finem habet Naturalem: Ecclesiastica spiritualis, nec est à Re pub. nec finem habet Naturalem.

3 TERTIA PROPOSITIO: Nihilominus ꝑ potestas Ecclesiastica, quantum ad aliquam potestatem, sui habuit ortum à iure Naturali, vel positivo, id est, quantum ad aliquos effectus, & actus huius potestatis. Probat, quia (vt supra dictum est) etiam stando in iure Naturali, vtraque potestas est necessaria in Republica. In solo enim iure Naturali intelligi potest DEVM esse, & quoddam remunerator est inquirentibus; hoc enim Apostolus dicit ad Rom. 1. & Philosophis manifestum fuisse tradit, sempiternam quoque DEI virtutem & Diuinitatem. Ex quo etiam sequitur, DEVM esse à mortalibus colendum; ergo etiam si nulla esset ordinatio particularis à DEO, poterunt in Republica aliqui deputari ad solam administrationem cultus Diuini, qui haberent prælationem & auctoritatem Sacrorû, & talis potestas esset spiritualis, non civilis, sicut modò est de iure Diuino, imò hoc

Potestas aliqua spiritualis ortum habere potuit ex iure Naturæ, atq; distingui à civili potestate.

nomine damnantur ab Apostolo sapientes Philosophorum, quod cum cognouissent DEVM, non sicut DEVM glorificauerunt, sed mutauerunt gloriam inuisibilis DEI in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & coluerunt, & seruiuerunt creaturæ potius, quam creatori. Quare sicut Humana institutione legimus fuisse Sacerdotia, Pontifices, Sacrificia falsorum Deorum apud gentes, eadē institutione potuerunt esse Sacrificia & Sacerdotia ad cultum veri DEI, & ea fuisset vera potestas spiritualis distincta à potestate ciuili. Imò, ut statim dicemus, aliquādo inter veros DEI cultores fuit talis potestas spiritualis, solū humana autoritate introducta.

IV.

QUARTA propositio: Tota potestas Ecclesiastica & spiritualis, quæ nunc residet in Ecclesia, est de iure Diuino positio mediata vel immediata. Probatur hæc conclusio: Nam, ut infra disputatur, tota potestas Ecclesiastica deriuata est ab Apostolis, sed Apostoli habuerunt potestatem à CHRISTO vero DEO & DOMINO; ergo tota potestas Ecclesiastica est de iure Diuino positio. Dixi autem mediata vel immediata, nō solū, quia primò habuerunt Apostoli, & inde deriuata sit in successores; sed quia non nego, quin in Ecclesia sit aliqua potestas Ecclesiastica solū de iure positio, ut dicam nō ita multò post, sed ea ortū habuit à potestate Ecclesiastica, quæ est de iure Diuino, qualis est potestas minorum ordinum, & fortasse aliqua alia, de qua statim. Et confirmatur autoritate Apostoli ad Ephel. 4. *Vnicuique nostrum data est gratia secundum mensuram donationis CHRISTI, & ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Euangelistas, alios autē Pastores & Doctores ad confirmationem Sanctorum in opus ministerij, in ædificatione corporis CHRISTI.* Sed omnis potestas Ecclesiastica vel est aliqua illarum ab Apostolo enumeratorum, vel pendet ab illis; ergo, &c.

QUINTA propositio: Totæ potestas spiritualis, quæ fuit in veteri lege, id est post libertatem populi Israel ab Ægyptiorum seruitute, fuit de iure Diuino positiua. Hæc conclusio non aliter opus est vt probetur, quam ex tenore & sermone legis. Tota enim lex data est à Deo, de qua lege ad Galat. 3. *l. ex data est per angelos in manu Mediatoris.* Et Matth. 23. loquens Iudæis, ait: *Iruratum fecistis mandatum Dei propter traditiones vestras.* Et loquitur de præcepto Decalogi: *Honora patrem tuum & matrem, &c.* Et Stephanus, Act. 7. dicit, quod fuit data in dispositione angelorum, & Moyses accepit verba vitæ, vt daret populo. Et D. Paul. ad Hebr. 1. *Multifarie multiq; modis olim Deus loquens Patribus, in Prophetis, &c.* Et Manichæorū error fuit, quod lex Moysi non esset lex Dei. Et hoc in ipsa lege frequenter dicit. *Si feceritis præceptum Domini, & mandata Domini custodieritis, & similia.* Sed in ipsa lege continetur ordo & ratio totius cultus Diuini per Pontifices & Sacerdotes & Ministros, vt supra ostensum est; ergo tota potestas illa circa Diuinum cultum, quæ sola erat potestas spiritualis, fuit iure Diuino positiua introducta. Et Exod. 24. dicitur, quod Moyses assumens volumen fœderis, legit audiente populo, qui dixerunt: *Omnia, quæ locutus est Dominus, faciemus.* Et infra ait Moyses: *Hic est sanguis fœderis, quod pepigit Dominus vobiscum.* Quod D. Paulus ad Hebr. 9. apertius retulit: *Hic sanguis Testamenti, quod mandauit ad vos Deus.*

6 SEXTA propositio: Totam potestatem institutam in veteri lege iure Diuino potuit populus Israel sua autoritate instituere, etiam si a Deo instituta non fuisset. Hæc probatur ex tertia propositione: Nam cognito Deo, & maiestate Diuina, vel per lumen Naturæ, vel per lumen fidei, potuit populus constituere Pontifices, Sacerdotes, Sacrificia, & ceremonias ad cultum Diuinum, licet fortassis non potuissent tot figuras & symbola futurarum rerum instituere, cum nec possent
fatu-

futura ita distincta cognoscere, nec aptas & cōuenientes figuras ad ea portendendum & designandum institueret. Facit illud ad Hebr. 9. *Si enim sanguis aut taurorum, aut cinis vitulae aspersus inquinatos sanctificat ad emundationem carnis, quanto magis sanguis CHRISTI* Ex quibus verbis constat veterem legem non mundare, nisi carnem.

SECTIONIS QVINTÆ,

QVÆSTIO:

Quando inceperit potestas Ecclesiastica.

S V M M A

- 1 Potestas aliqua spiritualis, quòd potuerit esse in statu innocentiae.
- 2 Potestas spiritualis, quòd statim post peccatum fuerit in lege Naturæ.
- 3 Potestas omnis spiritualis, quæ fuit in lege Naturæ, licet potuerit esse solum auctoritate Humana, quòd tamē verisimile sit, vel quòd ex speciali reuelatione Diuina, vel instinctu & motione Diuina fuerit constituta auctoritas aliqua & potestas spiritualis, & aliqua Sacrificia & Sacramenta, & alia ceremoniæ spectantes ad cultum Diuinum & salutem spiritualem animarum.
- 4 Potestas spiritualis, quòd fuerit aliqua in lege scripta, probatur.

5. *Autoritas propriè, & perfectè spiritualis (quæ sunt clauis regni coelorum) quòd nunquam fuerit in lege Naturæ, nec in lege scripta, ante nostri Redemptoris aduentum, ostenditur.*
6. *Sacerdotes veteris legis, an haberent potestatem ferendi leges, & præcepta faciendi obligãtia in foro animæ.*
7. *Potestas spiritualis, quæ fuit in veteri Testamento, quòd tota expirauerit, & antiquata fuerit in lege Euangelica, nec amplius perseuerauerit: Et quòd Sacerdotes noui Testamenti non sint successores illorum, sed omnino sit noua potestas.*
8. *Autoritas perfectæ, & propriè spiritualis, quòd tota inceperit ab aduentu CHRISTI, qui fuit primus autor & dator clauium & potestatis spiritualis.*
9. *CHRISTVS quando clauis dederit Apostolis, Armachani sententia recensetur.*
10. *Reijcitur Armachani, & autoris sententia profertur.*

SVO ORDINE SEQUITVR, VT QVAERAMUS, quando inceperit hæc potestas, vtrum ab initio mundi. Et sit prima propositio: † In statu innocentie potuit esse aliqua potestas spiritualis. Probatnr paucis: Non est dubitandum, quin in statu innocentie fuisset cultus Diuinus, non solum interior, sed exterior. Cùm enim homo componatur ex anima & corpore, consentaneum est, vt non solum ani-

Respondetur ad quæsitum septem propositionibus

In statu innocentie fuisse potestas dirigens & gubernans, non autem coercens aut cogens.

ma & intellectu colatur DEVS, sed actionibus etiã corporis & exterioribus, & hoc in omni statu. Est autem notandum, quod licet pro statu innocentie non fuisset aliquod dominium, & prelatio coerciua (in quo sensu ad maledictionem dictum est mulieri, *Sub viri potestate eris.* Genes. 3.) aut coactiua, fuisset tamen potestas directiua & gubernatiua, sicut fuissent etiã præceptores ad docendum & instituendum adolescentes, ita etiã præpositi ad dirigendum in agendis; aliã fuisset rerum confusio, & inordinatio deformis, si quilibet pro arbitrio suo diuersis moribus viueret, etiam si omnes rectè viuerent; & eadem ratione non fuisset decora Respub. si quilibet suo ritu DEVM coleret, & non esset consensus & vniformitas in cultu Diuino: Nullo modo igitur est dubitandũ, quin si status innocentie perseuerasset, fuissent constitutiones & ordinationes, tum ad vitam ciuilem, tum maximè ad vitam spiritualem & cultum Diuinum; & fuissent etiã præpositi, qui haberent curam rerum ordinandarũ, & hæc potestas esset spiritalis, cum esset ad finem spiritualem, nec imaginandum, quod omnino essent in otio sine aliquo exercitio & opere exteriori.

II.

Sec. Secundæ
q. 2. 2. 3. & 7.

SECUNDA propositio: † Statim post peccatũ fuit in lege Naturæ potestas spiritalis. Probat, quia, vt dicit D. Thom. Secund. Secund. sicut pro omni ætate, & tempore fuit necessaria fides supernaturalis; ita fuit necessaria prouidentia ad supernaturalem finem, & opus fuit, vt homines actiones suas dirigerent nõ solum in finem naturalem & politicum, sed etiã in finem supernaturalem & spiritualem; & per consequens, vt esset etiã aliquis cultus DEI, qui est autor & dominus, a quo beatitudinem solum sperare possumus. Sed sicut humana opera nõ possunt commodè ordinari in finem humanum, nisi in Repub. sint aliqui, qui præsideant, & aliqui, qui parent; ita etiã non possent opera hominum conuenienter ordinari in illum finem supernaturalem.

ralem, nisi ad hanc rem aliqui praeficerentur, qui curam gererent deducendi homines in talem finem, & haec est spiritualis potestas; ergo ea fuit à principio. Confirmatur: Semper fuit Ecclesia, id est, communitas spiritualis ordinata ad finem supernaturalem, sed non est perfecta Respubl. sine magistratu & autoritate; ergo semper fuit talis potestas. Secundò probatur, quia Abel videtur fuisse Sacerdos, cum legatur de eo, quòd obtulerit Sacrificium, & quidem Deo acceptum. Genes. 4. & Hebr. cap. 11. Vnde Divus Augustinus, lib. 5. ad Orosium: *Tria maximè instituta praecitata in Abel fuisse comprobantur. Virginitas, Sacerdotium & Martyrium, in quibus CHRISTI figuram gessit.* Tertio probatur, quòd fuisse in lege Naturæ vera potestas spiritualis, quia Melchisedech erat Dei Sacerdos, Genes. cap. 14. Quem Doctores dicunt fuisse Sem filium Noe: Vnde etiam graves auctores dicant in lege Naturæ primogenitos fuisse Sacerdotes. Quòd autem fuerit verum Sacerdotium, non solum inde constat, quòd Abraham benedictionem ab eo accepit, sed magis ex eo, quòd CHRISTVS DOMINVS dictus est Sacerdos, & Pontifex secundum ordinem Melchisedech, vt videre est Psalm. centes. nono, & in Epist. ad Hebr. 6.

TERTIA propositio, † Licet omnis potestas spiritualis, quæ fuit in lege Naturæ, potuerit esse solum autoritate Humana, tamen verisimile est, vel quòd ex speciali revelatione Diuina, vel instinctu & motione Diuina fuit constituta aliqua autoritas, & potestas spiritualis, & aliqua Sacrificia, & sacramenta, & aliæ ceremoniæ spectantes ad cultum Diuinum, & salutem spirituales animarum. Prima pars patet ex supra dictis, quia (vt statim declarabo) ante aduentum DOMINI nullus fuit effectus alicuius potestatis, qui rentra excederet Humanam facultatem: Ergo tota potestas spiritualis potuit auctoritate humana constitui; et si aliquod erat Sacramentum ad deletionem peccati originalis, illud non indigebat

Est aliquid simile in Dialog. quarto namo 5. ad Orosium, qd 47. & sequenti, qui operibus D. Augustini insertus est.

Genes. 14.

III. Propositio bipartita.

Probat per prior partem.

Probat
posterior.

autoritate Diuina. Et quia reuera nullam efficaciam habebat, nisi in quantum erat testimonium fidei; & quia nullum certum signum erat de iure Diuino contra originale, sed quæcunq; protestatio fidei satis erat saltem de iure Diuino, in Humano statuto, vel consuetudine; credendum est fuisse certum aliquem ritum ad purgationem peccati originalis. Secunda pars probatur, quia si fides semper fuit necessaria, & nunquam defuit in quacunque ætate (vt dictum est) maximè videtur reuelatio facta de ratione colendi *DEVM*, quæ potissima pars est veræ religionis, & vitæ fidelis. Et confirmatur, quia cum *DOMINVS* ita diligenter in veteri lege rationem instituerit Diuini cultus, tot Sacerdotia, ministeria, solennitates, ceremonias, non est credendum, cessasse omnino ante legem, quin cultores suos, vel reuelatione, vel interiori aliquo motu instruxerit, quomodo piè & religiosè ipsum colerent, licet nõ sit dubitandum, quin fuerit multò simplicior cultus, quam in lege scripta.

IV.

QUARTA propositio: In lege scripta certum est fuisse aliquam potestatem spirituales. Hæc propositio nota est autoritate legis ipsius, vbi tam multa tradita sunt de Sacerdotio, & ministerio spirituali. Sed quòd fuerit propriè & verè potestas & dignitas spiritualis, patet primùm ex autoritate illa Paul. Hebr. 7. *Translatò Sacerdotio, necesse est, vt legis translatio fiat.* Vbi Paul. ex professò contendit probare Sacerdotium *CHRISTI* esse præstantius Sacerdotio veteris legis. Frustrà autem insumeret operam illam, si Sacerdotium non fuisset verum Sacerdotium, id est, autoritas & potestas spiritualis. Item post institutionem regum perseuerauerunt Sacerdotes, vt patet de Samuele, 1. Reg. 10. Ergo Sacerdotium erat potestas distincta à potestate ciuili; ergo spiritualis. Item de Caipha dicit Euangelista Ioann. 11. quòd cum esset pontifex anni illius, prophetauit. Ex quo omnino videtur, quòd pontificatus ille esset vera dignitas & autoritas spiritualis.

QVIN-

QUINTA propositio: His non obstantibus dico, **V. Propo-**
 quod auctoritas † proprie & perfecte spiritualis, quæ **tio.**
 sunt claves regni cælorum, nunquam fuerunt in lege
 Naturæ, nec in lege scripta ante aduentum redempto-
 ris nostri. Probatur propositio: Regnum cælorum post
 peccatum protoparentū semper fuit clausum ante ad-
 uentum CHRISTI; ergo ante aduentum eius non fue-
 runt claves; vnde ipse solus dicitur habere clauem Da-
 uid, quæ aperit, & nemo claudit. Apoc. 3. Secundò pro-
 bo, quia totum Sacerdotium veteris legis cum omni-
 bus suis Sacrificijs, oblationibus sacris, non poterat da-
 re gratiam, quia non iustificabat, vt D. Paulus, Rom. 3.
 & Gal. 2. *Ex operibus legis non iustificabitur omnis caro*
coram illo. Et Gal. 2. *Si ex lege iustitia; ergo CHRISTVS*
gratiæ mortuus est. Hebr. 9. *Sanguis hircorum aut tauro-*
rum, & cinis vitule aspersus inquinatos sanctificat ad
emundationem carnis. Et in alijs varijs locis non solum
 testatur, sed probat: Ergo nec illi Sacerdotes habebant
 claves, nec erat in eis vera potestas spiritualis; vnde di-
 co, quod nullum effectum purè spiritualem poterant
 conferre, sed omnia erant temporalia & materialia, si-
 gnum duntaxat ac figura rerum spiritualium; & Sacer-
 dotes Levitici habebant solum claves & curam templi
 materialis; vnde nec remittebant peccata, nec aliquam
 potestatem purè spiritualem habebant, sed omnia, quæ
 gerebantur, erant media ordinata ad gratiam nouæ le-
 gis; ideo illa potestas erat spiritualis, sed longè aliter,
 quam potestas Ecclesiastica in lege Evangelica.

VTRVM † autem Sacerdotes veteris legis haberent
 potestatem ferendi leges, & præcepta faciendi obligan-
 tia in foro animæ, dubitari certè potest. Cùm enim in
 veteri lege præter moralia præcepta DOMINVS tot iu-
 dicialia & ceremonialia præcepta tradiderit, vbi omnia
 circa cultum Diuinum tam distinctè, & speciatim erant
 instituta; non erat opus præceptis, aliàs creuisset obli-
 gatio in immensum, vt non solum grauis, sed intolerabi-

Questio in-
 cidens.

Sacerdotes
veteris Testa-
menti suam
habuerunt
potest. tem
præcipiendi
& coercendi.
Eorum præ-
cepta nō mi-
nus obliga-
bant, quam
regis.

bilis esset. In lege autem Euangelica, quam DOMINVS paucissimis præceptis generalibus in libertate reliquit, necesse fuit, vt apud Pontifices maneret autoritas ferendi leges vtiles & accommodas ad gubernationem rerum spiritualium. Sed cum nō obstantibus iudicialibus præceptis ipsius legis nihilominus apud reges maneret potestas legum condendarum, itidem videtur dicendum de Sacerdotibus veteris legis, quod habebant autoritatem faciendi præcepta & leges, vel saltem vim coactiuam ad instituendum ministros & Leuitas, & pro tempore cogendi ad Sacrificia & oblationes, & reliqua, quæ erant legis & Diuini cultus (hoc enim est habere autoritatem & esse Pontificem) & præcepta eorum obligabant nō minùs, quam præcepta regis. Et quod essent aliqua præcepta vel instituta eorum, videtur ex eo loco Matth. 15. *Irritum fecistis mandatū DEI propter traditiones vestras.* Vbi D. Chrysostr. videtur dicere, quod erant vera mandata. Et confirmatur ex Deuterou. 17. vbi de Sacerdote Leuitici generis dicitur: *Qui autem superbi-erit, nolens obedire Sacerdoti imperio, qui eo tempore ministrat DOMINO DEO tuo, ex decreto iudicis morietur homo ille, & auferes malum ex Israël.* Vnde videtur, quod tenerentur ei obedire, etia sub peccato mortali; non enim pœna mortis pro minore delicto inferebatur. Et quæ reuera essent præcepta Humana, patet Matth. 23. *Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisei; omnia ergo quæcunque dixerint vobis, seruate & facite, secundum verò opera eorum nolite facere. alligant autem onera graua & importabilia, & imponunt in humeros hominum, digito autem suo nolunt attingere.* Non videtur autem loqui de præceptis legis, quæ non dicerentur importabilia, cum essent præcepta sapientiæ Diuinæ, quæ disponit omnia suauiter: Ego erant præcepta Pontificum & Sacerdotum. Itaque illa dicit, licet D. Chrysostr. totum referat ad legem.

VI. Proposi-
tio.

Sexta propositio: Potestas $\frac{1}{2}$ spiritualis, quæ fuit ?
in

In veteri Testamēto tota expirauit & antiquata est, nec perseuerauit in lege Euangelica; nec Sacerdotes noui Testamenti sunt successores illorum, sed est noua potestas omnino. Probat; quia potestas Euangelica deriuata est tota à Sacerdotio CHRISTI, sed CHRISTVS nō fuit Sacerdos secundum ordinem Aaton, sed secundum ordinem Melchisedech. Hebr. 7. Vnde & Paul. infra probat esse aliam legem, quia est aliud Sacerdotium: Ergo omnino illud Sacerdotium perijt, Dan. 9. *In dimidio hebdomadæ deficiet hostia & Sacrificiū, & erit in templo desolatio.*

SEPTIMA propositio: Perfecta † autoritas & propriè spiritualis, tota incepit ab aduentu CHRISTI, qui fuit primus autor & dator clauū & potestatis spiritualis, & qui propria autoritate poterat conferre gratiam, & peccata remittere per potestatem excellentiæ. Marc. 2. & Luc. 7. Et illam potestatem, licet non eodem modo, sed determinatam, & aliquo modo alligatam Sacramētis, reliquit in Ecclesia sua: patet Matth. 16. & 18. Ioann. 20. & 21. 1. Cor. 5. 2. Cor. 2. Hebr. 13. *Obedite p̄positis vestris, &c.* Itē Luc. 22. *Hoc facite in meā cōmemorationē.*

QUANDO autem dederit clauēs, † non omnino inter Doctores satis conuenit, & Armachanus quidem lib. 11. c. 14 & 15, de quæst. Arm. dicit, quod non est data potestas in aliquo loco, ex omnibus supra dictis, & quidem quod non, Ioann. 20. *Quorum remiseritis peccata, &c.* probat, quia Act. 1. dicit Petr. ad Apostolos de Iuda: *Qui connumeratus erat in nobis, & sortitus est sortem ministerij huius: Et inducit prophetiam: Fiat commemoratio eius deserta, & non sit, qui habitet in ea, & Episcopatum eius accipiat alter.* Et statim orantes dixerunt: *Tu DOMINE, qui nō sis corda filiorum hominum, ostende, quem elegeris ex his duobus unum accipere locum ministerij huius, de quo prauariatus est Iudas.* Ex quo (inquit) videtur constare, quod Mathias non habuit, nisi quod amisit Iudas. Ergo tota potestas data

VII. Propositio.

Armachani sententiæ rationes.

fuit ante resurrectionem. Item Ioann. 20. dicitur: *Thomas, unus de duodecim, non erat cum alijs Apostolis, quando venit IESVS, & dixit: Quorum remiseritis, &c.* Ergo non habuisset potestatem. Item Marc. 6. dicitur, quod ungebant aegros oleo; hoc autem spectat ad presbyteros, ut patet Iac. 5. ante ergo resurrectionem fuerunt presbyteri; imò ex eodem habetur, quod ante cenam Dominicam. Item probatur, quod nec Matth. 16. nec 18. fuerit data potestas. Probatur, quia potestas ordinis tota simul data est; alias ordo non esset unum Sacramentum, sed plura: Sed in cena acceperunt potestatem ordinis, secundum aliorum sententiam, quo ad consecrationem corporis CHRISTI; ergo antea non habebant claves, quia ista dantur simul. Et ita Armachanus putat, quod tota potestas data est, Marc. 3. quando instituit eos Apostolos. Legitur enim, quod ascendens in montem, vocauit ad se, quos voluit ipse, & venerunt ad eum, & fecit, ut essent 12. cum illo, & ut mitteret eos predicare, & dedit eis potestatem curandi infirmitates, & eijciendi daemona. Sed autoritatem Apostolatus spectant claves tam ordinis, quam iurisdictionis; ergo tunc acceperunt totam potestatem. Et posset confirmari, quia Paulus non legitur accepisse aliam potestatem, nisi Apostolatus; quia a CHRISTO DOMINO non legitur, nisi solum, quod missus est ad predicandum, & portandum nomen DOMINI coram gentibus. Act. 9. Et ipse solum vocat se electum Apostolum; ab Apostolis autem nihil accepit, ut ipse testatur, quod qui videbantur esse aliquid, nihil illi contulerunt. Galat. 2. Et ibidem: *Qui operatus est Petro in Apostolatum circumcisionis, operatus est & mihi inter gentes.* Sed Paulus habuit omnem potestatem; ergo quando facti sunt Apostoli, receperunt totam potestatem spiritualementem.

An hoc dubium primò non magni refert, quando acceperint claves, aut ante passionem, vel post, modo constet eos accepisse, sicut ex Euangelio notum est.

Secun-

Confirmatur
Armachani
sententia ab
auctore.

Secundò probabile est, eos accepisse claves, & potestatem, non simul sed per partes; itaque videntur accepisse potestatem iurisdictionis in foro exteriori, Matth. 18. Ordinis, quantum ad consecrationem corporis CHRISTI, Luc. 12. Claves verò in foro interiori, Ioan. 20. Primatum autè & plenitudinem potestatis videtur Petrus accepisse, Ioann. 21. *Pasce oves meas.* Et quòd Armachanus ait, si non simul acceperunt totam potestatem, forte, vt non esset vnum Sacramentum ordinis, non necessè est. Quanquam enim CHRISTVS potestatem clauium non simul totam nec vno loco dedit; non ideo tamen consequitur, vt etià Pontifices possint eam auctoritatem diuidere, sed totà simul tribuunt, & vno ordinis Sacramento; nec fortasse possent diuisim tradere. Vel fortè satiùs esset dicere; quicquid ante resurrectionem à CHRISTO de hac potestate dictum, aut factum fuerit, totum intelligi debere in futurum, id est, post resurrectionem. Sicut enim Matth. 16. fuit tantùm promissio clauium, vbi omnia in futurum sequuntur, *Super hanc petram edificabo Ecclesiam meam: Et tibi dabo claves regni cælorum.* ita videtur institutio in futurum facta, & sic Apostolos nullas habuisse claves ante illa verba: *Accipite Spiritum sanctum, quorù remiseritis peccata, &c.* Certè puto ante resurrectionem non potuisse Apostolos exercuisse iurisdictionem, etiam in foro interiori, & dubito an potuissent cõsecrare corpus CHRISTI; quàm de hoc probabiliùs videtur, quòd potuerint, sed oppositum non est improbable, sed nihil certi de hoc haberi potest, nisi quòd habuerunt à CHRISTO claves, & potestatem omnem spirituales.

Hic refertur
auctor Armachani
sententiam, & suam
profert.

Respondet
ad præc. uñ
argumentum
Armachani.

Matth. 18.

SECTIONIS VI.

QVÆSTIO:

Vtrum potestas spiritualis sit supra potestatem civilem.

SVMMA,

1. Potestas spiritualis, quòd sit præstantior & eminentior potestate temporali, ostenditur.
2. Papa, an sit orbis Dominus.
3. Potestas temporalis quòd non dependeat à summo Pontifice, sicut aliæ potestates spirituales inferiores, &c.
4. Potestas civilis, quòd non sit subiecta potestati temporali Papæ, tanquã Dom. no temporali.
5. Papa quòd non habeat iudicare, saltē viz ordinaria, de causis principum aut regnorum titulis, nec potest ad eum appellari in causis civilibus.
6. Papa, quòd non habeat potestatem deponendi principem secularem, etiã ex iusta causa, ratione autoritatis temporalis.
7. Papa, quòd non habeat confirmare, nec possit infirmare leges civiles.
8. Potestas merè temporalis, quòd nulla sit in Papa, videlicet, quæ ad finē ordinetur tēporalem.
9. Potestas temporalis, quòd non dependeat à spi-
ritua-

rituali omnino eo modo, quo ars siue facultas inferior dependet à superiori.

10. Potestas ciuilis, quòd aliquo modo subiecta sit, non potestati temporali Summi Pontificis, sed potestati spiritali.
11. Ecclesia quòd insit aliqua potestas & autoritas temporalis in totum orbem.
12. Papa, quòd in ordine ad finem spiritalem habeat amplissimam potestatem temporalem supra omnes principes, & reges, & Imperatorem. (intelligatur.)
13. Potestas temporalis in summo Pontifice, qualiter
14. Papa, an & quando esset audiendus, rege contradicente, & quando non, in his, quæ ad aliquam legem ciuilem, aut administrationem temporalem attinent.
15. CHRISTVS an totius orbis fuerit Dominus.
16. CHRISTVS, quòd non fuerit rex hereditaria successione.
17. CHRISTVS, quòd dono DEI nõ habuerit dominium temporale, quale est dominium principum. (rit.)
18. CHRISTI regnum in toto orbe, quo titulo sue-

DISSERVIMVS, QUANQUAM NON pro re dignitate, sed tamè p temporis & ingenij nostri angustia, de potestate spiritali in genere, & de fine ipsius, & origine, siue autore, visus sum mihi non abs re tracturum, si priusquàm descendamus ad disputandum de subiecto ipsius potestatis, aliquid tractauero de comparatione potestatis ciuilis

Duplex
Quæstio: pri-
 or hic di- pu-
 ratur, posteri-
 or sectione
 proximè se-
 queri.

**Non est du-
 bium, quin
 potestas spi-
 ritualis emi-
 nentior sit,
 quàm civilis.**

**Quæ sit
 Quæstio hic
 disputanda.**

**Referuntur
 hic duæ sen-
 tentiæ, inter
 se proculs co-
 ntrariæ.**

civilis & spiritualis inter se. Et duas potissimum quæ-
 stiones constitui disputare: Altera, an potestas civilis
 sit subiecta spirituali potestati: Altera, an e contra Ec-
 clesiastici sint subiecti potestati civili. Nam vtraque quæ-
 stio in vtranque partem assertores & defensores nō pau-
 cos, nec postremi nominis, habet. Est ergo quæstio, An
 potestas spiritualis sit superior ad potestatem tempora-
 lem aut civilem. Et quia, vt in præsentia supponimus, &
 infra probaturi sumus, Papa est princeps summus in to-
 ta potestate Ecclesiastica; quæritur, vtrum Papa sit supe-
 rior ad omnes principes & potestates temporales. Nec
 reuoco in disputationem, vtra ex duabus potestatibus
 sit perfectior: Est enim in confessio, † spirituales esse
 præstantiorem & eminentiorem, & supremæ dignita-
 tis facultates enim, sicut & artes & potentiæ æstiman-
 dæ sunt ex fine, sicut & omnia alia, quæ ad finem sunt.
 Finis autem potestatis spiritualis longè excellit finem
 temporalis potestatis, quantum scilicet perfecta bea-
 titudo, & vltima felicitas excellit Humanam aut terro-
 nam felicitatem. Et, vt ait Innocentius, in cap. *Solita*.
*de maior. & obedient. Spiritualia tantò temporalibus
 sunt digniora, quantò anima præfertur corpori.* Et He-
 breor. 7. Apostolus probat dignitatem Sacerdotij Eu-
 angelici ex eo, quòd Melchisedech, qui erat Dei Sacer-
 dos, benedixit Abraham. Genes. 14. Sine controuersia
 autem maior est, qui benedicit, quàm qui benedicitur.
 Abraham autem erat princeps temporalis, aut persona
 gerebat temporalis potestatis. Omnino igitur maior &
 augustior est potestas spiritualis temporali, atque ad eò
 maiori cultu & obseruantia prosequenda. Ergo omiſſa
 hac comparatione ad aliam tranſeamus: Vtrum scilicet
 Papa sit superior potestate civili iurisdictione & auto-
 ritate. Et quidem sunt, qui tanto studio & fauore Pon-
 tificum feruntur, vt putent reges & alios principes tem-
 porales non esse nisi vicarios, aut legatos Rom. Pontifi-
 cis, & vt ministros potestatis Papalis, & quòd omnis
 pote-

potestas temporalis deriuetur à Romano Pontifice. Alij
 e contrario ita eximunt principes à potestate Ecclesia-
 stica, vt nihil penè integrum relinquant Ecclesiasticæ
 potestati, sed omnes causas etiam spirituales velint de-
 ferri ad iudicium ciuile, & illic terminari. Nos in vtro-
 que vtranque potestatem temperantes, aliquot propo-
 sitionibus Quæstioni propositæ respondebimus.

PRIMA propositio: Papa non est orbis Dominus.
 Probat. Matth. 20. & Luc. 22. *Scitis, quia principes*
gentium dominantur eorum, & qui maiores sunt pote-
statem exercent inter eos, non ita erit inter vos. Et ita-
tum: Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare,
& animam suam dare redemptionem pro multis. In
 quo loco videtur **DOMINVS** veruisse, ne etiam priuari
 vellent dominari, tantùm abest, vt eis principatum tra-
 diderit. Quem locum D. Bernardus inducit de confid.
 ad Eugenium, lib. 2. dicens. Nam quid tibi aliud dimi-
 si S. Apostolus? Quod autem, inquit, habeo, hoc tibi
 do. Quid illud? Vnum scio, non est aurum, nec argentum.
 Esto, vt alia, quacunque ratione hoc tibi vendices, sed
 non Apostolico iure, nec enim ille tibi dare, quod non ha-
 buit, potuit, quod habuit, dedit, sollicitudinem (vt dixit)
 super Ecclesia: nunquid dominationem mundi? Ipsum
 audi: Nec dominantes, inquit, in clero, sed forma facti gre-
 gis: sed ne fortè putes sola humilitate dictum, non etiam in
 veritate, vox **DOMINI** in Euangelio est, Principes gen-
 tium dominantur, &c. plane Apostoli interdicitur do-
 minatus. Quomodo tu & tibi usurpare audes, aut domi-
 nans Apostolatium, aut Apostoli dominatum; plane ab
 alterutro prohiberis: si vtranque simul habere voles,
 perdes vtranque; alioqui non ita exceptum illorum nu-
 mero putes, ipsi regnauerunt, & non ex me, principes
 extiterunt, & non cognoui. Forma Apostolica hæc est:
 Dominatio interdicitur, indicitur ministratio. Ex infra-
 Exi in agrum, ager mundus est, exi non tanquam **DOMI-**
NVS, sed tanquam villicus. Item Papa fatetur se recepisse

Respondet
 autor tribus
 propositionibus.

L

sedo-

se dominium aliquarum terrarum ab Imperatore. 12. q. 1. c. futurum. Item patet 96. dist. c. Cum ad verum ventum est, ultra sibi nec Imperator iura Pontificatus arripit, nec Pontifex nomen Imperatoris sibi usurpat. Præterea, Papa non habet dominium in terris infidelium, quia non habet potestatem, nisi intra Ecclesiam; de his enim, quæ foris sunt nihil ad eum, secundum Apostolum, 1. Cor. 5. Et infideles sunt verè domini, cum Apostolus Rom. 13. præcipiat eis pendere tributum, etiam à fidelibus, & dicit eos habere potestatem à Deo, & obediendum legibus eorum, & tamen illi non habent dominium à Papa; quia certè ipse nollet eos habere, & dat operam ad evertendum imperium paganorum; ergo non est Dominus orbis. Ex quo patet error multorum Iurisperitorum, ut Archiep. Panormitan. Anghi & Ancho. Sylvest. & multorum aliorum, qui putant, quod Papa est Dominus orbis propriè dominio temporali, & quod habet auctoritatem & iurisdictionem temporalem in toto orbe supra omnes principes. Hoc ego non dubito, esse manifestè falsum, cum tamen ipsi dicant esse manifestè verum: ego puto esse merum commentum in adulationem & allentationem Pontificum: Unde & cordatiores Iurisperiti oppositum tenent, ut Ios. Aug. & Hugo. Nec Divus Thomas, qui studiosissimus fuit auctoritatis Pontificiæ, hoc dominium ynquam tribuit Summo Pontifici. Patet etiam secundò, esse nõ solum falsum, sed ludibrio dignum, quod iidem dicunt, in donatione facta Sylvestro, vel in altera à Philippo Augusto, non fuisse factam donationem, sed restitutionem: imò e contrario Sylvestrum donasse Constantino imperium orientale propter bonum pacis. Et similiter quod Papa non vitur administratione temporali in toto orbe Christiano, hoc, inquit, non esse propter defectum auctoritatis, sed propter nutriendum in filijs vinculum unitatis & pacis. Certè hoc nullum habet fundamentum in Scripturis, nec vsquam legimus hanc

potestatem datam Apostolis à CHRISTO, nec ipsos ea vios esse, nec docuisse se habere aliquod tale dominium: imò nec ipse Papa vnquam agnouit hanc potestatem, imò oppositam testatur in multis locis, ex quibus aliqua adducta sunt: & aperit doctissimus Innocentius, in e. *per venerabilem*. qui filij sunt legitimi dicit, se non habere potestatem in temporalibus supra regem Francie.

3. SECUNDA propositio: Potestas † temporalis non dependet à Summo Pontifice, sicut aliæ potestates spirituales inferiores, puta sicut Episcopatus, aut curatus, aut aliæ potestates spirituales. Probatum ista ex prima: Quia Episcopis & inferioribus potestatibus ipse dat potestatem & auctoritatem certo modo, vt infra disputabitur; sed regibus & principibus nullam dat potestatem, quia nemo dat, quod non habet; ipse autem non est Dominus, vt probatum est: Ergo nec potest dare dominium, & per consequens nec facere reges, nec principes temporales, dico per potestatem temporalem. Hoc etiam probatum est in præcedentibus per confessionem ipsorum Summorum Pontificum. Et probatur etiam ratione: Quia potestas temporalis erat ante clauis Ecclesie; erant enim principes veri & Domini temporales ante aduentum CHRISTI, nec CHRISTVS venit tollere aliena, &c. nec Ecclesia indiget hoc dominio, &c. Ista propositio non omnino est eadem cū prima; quia fieri posset, vt ad Papam spectaret constituere reges, licet non esset ipse Dominus, sicut dat dominium, & titulum ad præbendam, & bona temporalia, quorum non est Dominus proprie; & sicut Imperator facit & instituit Duces, quos tuis non sit proprie Dominus illius ditionis, quia non posset sibi reseruare. Sed dico, quod nec hoc modo Papa est supra reges & principes, quod institutio eorum, vel fuerit vel posset esse à Summo Pontifice, nec dubito plus de ista, quam de prima, licet etiam assertores

Aduertant
Hæretici, quod
hic vir Ca-
tholicus non
adulerat Sū-
mo Pontifici,
tametsi ei lō-
mam asserit
potestatem
spiritualem:
atq; adeo in
ordine ad di-
nam spiritua-
lem, tempo-
rales sine et-
udis omnes
potestates ei
subiectas (vt
posset prop-
riam pare-
bit) exerce-
mat.

alte-

alterius partis communiter dicant, quod Papa instituit omnem potestatem temporalem, tanquam delegatam, & subordinatam sibi; & quod ipse constituit Constantinum Imperatorem, sed totum hoc est fictitium, & sine quacunque probabilitate, nec innititur vel ratione, vel testimonijs, vel scripturæ, vel saltem alicuius ex patribus, vel verè Theologis. Sed glossatores iuris hoc dominium dederunt Papæ, cum ipsi essent pauperes rebus & doctrina. Item dominia priuata non dependent à Papa; ergo nec publica.

III.

Aduerte hic
Hæretice, qui
verba capias
quomodo
cum autor
sua senten-
tiam intelli-
gat.

TERTIA propositio: Potestas ꝑ civilis non est subiecta potestati temporali Papæ; non autem dico, quod non sit subiecta Papæ: Quia certum est omnes potestates esse subiectas Papæ ratione potestatis spiritualis, quæ omnes sunt oues, & ipse est pastor: Sed dico non esse subiectam ei, tanquam Domino temporali. Hæc propositio differt à prima & secunda. Quia dato, quod non esset Dominus orbis, nec haberet instituire Dominos; posset esse superior, sicut Imperator est superior aliquibus regibus, & tamen nec est Dominus regnorum, nec instituire habet reges in illis prouincijs: Vel sicut rex Francorum proximis temporibus erat superior ad Comitem Flandriæ, & tamen non erat proprie Dominus, nec instituebat Comitem: imò rex est supra omnes priuatas personas regni, & tamen non facit eos dominos rerum suarum. Dico ergo, quod nec hoc modo principes, aut reges, subijciuntur Papæ. Illa non indiget probatione, patet enim ex præcedentibus. Sed potest confirmari: Quia Respubl. temporalis est Respubl. perfecta & integra; ergo non est subiecta alicui extra se, aliàs non esset integra; ergo potest sibi constituire principem nullo modo subiectum. Item tempore quo fuerunt reges & Sacerdotes in populo Israel, non legimus, quod Sacerdotes haberent temporale dominium. Vnde ergo cum in Scriptura nihil habeatur de hac potestate, ortum habuit hæc potestas? Validissima probatio

batio omnium istorum est: Quia non probatur aliquo modo hæc temporalis potestas in Sum. Pontifice; ergo non habet illam. Item quare Episcopus non haberet illam potestatem temporalem in suo Episcopatu?

Ex his propositionibus sequitur corollarium manifestè,
 q. Papa nō habet iudicare via ordinaria de causis principum, aut iuribus ditionū & regnorum titulis, nec potest ad eum appellari in causis civilibus. Hæc patet ex dictis; quia si non est nec Dominus, nec superior, non est quare ad eum ordinariè appelleretur: & dico Papam non habere hanc potestatem, non solum quantum ad usum & executionem, sed nec quantum ad auctoritatem: Qui enim sunt defensores temporalis potestatis in Papa, fatentur quidem Papam non habere usum & executionem ordinariam huius potestatis, sed hoc non defectu auctoritatis, sed quia ipse dedit, & transtulit potestatem & usum eius in principes. Ego verò dico ipsum nec habere usum nec potestatem, & ideo nec ad ipsum spectare iudicium causarum temporalium, nec in prima instantia, nec in gradu appellationis. Dico verò ordinariè; non enim nego, quin casu possit haberi recursus ad Papam, & quòd ipse possit rescindere iudicium civile. Sed hoc non ratione potestatis temporalis, sed ratione spiritualis præcisè, ut statim dicturus sum. Hanc conclusionem confitetur Alexander Papa tertius in c. *causam*. extra. Nos attendentes, quòd ad regem pertinet, nō ad Ecclesiam, de possessionibus iudicare, ne videamur iuri Anglorum detrahere, qui ipsarum iudicium ad se afferunt pertinere, fraternitati vestræ mandamus, regi possessionum iudicium relinquentes, &c. Et Bernardus ad Eugenium: In criminibus, non in possessionibus potestas vestra: propter illa siquidem hæc accepistis claves regni cælorum. Et infra: Habent hæc infima iudices suos, & principes terræ. Idem Innocentius tertius, in c. *non*. de iudicijs. Non enim intendimus iudicare de feudis, cuius sc. ad ipsum regem spectat iudicium. Sequitur se-

Est sententia auctoris. In Summo Pontifice non esse per se potestatem aut dominium temporale summum à Christo acceptam, cui omnis alia potestas temporalis ordinariè & per se subiecta sit.

cundò, quòd + ipse non habet potestatem deponendi principem secularem, etiam ex iusta causa, eo modo, quo potest deponere Episcopum. Hoc semper intelligo ratione autoritatis temporalis, quia per potestatem spirituales, & in casu secus est, ut postea dicam. Hoc collariū patet ex dictis. Sequitur tertio, + quòd ordinariè nec habet confirmare, nec potest infirmare leges civiles. Patet ex dictis, quia si potestas civilis non dependet ab eo, ergo nec actus potestatis civilis.

IV. Propositio.

Hoc intellige qua ratione Papa, h. e. Ecclesie Christi Pastor est: alioqui scimus Sum. Pontificem esse temporalem con Dominum, & Verbis & aliquorum civitatum: & Episcopos Geni. nonnullos esse Duceces aut Comites.

QUARTA propositio: In + Papa nulla est potestas merè temporalis. Declaro hanc: Potestas civilis & temporalis, quæ habet finem temporalem, spiritualis est, quæ habet finem spirituales. Dico, quod in Papa nulla est potestas, quæ ordinetur ad finem temporalem, quæ est merè temporalis potestas. Ita tenet Caiet. in Apol. c. 6. ad octavum argumentum Almain. Probat: Quia, ut supra dictum est, potestas spiritualis distinguitur a temporalis ex fine, quia potestas spiritualis tendit ad finem spirituales, sed Sum. Pontifex non est, nisi persona, vel Sacerdos, in quo est summa potestas Ecclesiastica, ergo non habet potestatem, quæ habet finem temporalem. Et confirmatur: Sine aliqua potestate purè temporali esset Sum. Pontifex, quia haberet summam potestatem Ecclesiasticam, ergo non est ponenda in eo aliqua potestas temporalis. Confirmatur 2 dò: Necessitas & ratio rerum sumenda est ex fine, sed nullus finis est ponendi hanc potestatem, ergo, &c. Et quamvis inter defensores alterius sententiarum sint aliqui de numero Thomistarum, tamen puto D. Th. esse huius sententiæ, tum quia ut dictum est, cum fuerit studiosus impendiò Pontificum, nunquam tamen hanc modi potestatem tribuit Papæ, tum maxime, quia ut infra alio loco dicturus sum secundum D. Th. Ecclesiastici sunt exempti à tributis privilegio principum secularium. Quòd si Papa est Dominus temporalis, ut isti volunt, & reges habent imperium ab ipso, non erant prius privilegio principum ad exemptionem Ecclesiasticorum.

De hoc postea.

QUINTA

QVINTA propositio: Temporalis \dagger potestas non dependet a spirituali omnino eo modo, quo ars, siue facultas inferior dependet a superiori, vt frenorum ars inseruit equestri, fabrilis nauticæ, armorum militari. Hanc posui propter Doctores, qui hanc comparationem ponunt inter istas duas potestates. Probat: Potestas civilis non est præcisè propter spiritualem, sed ars inferior est præcisè propter superiorem; ergo comparatio non est omnino similis. Antecedens pro vtraque parte patet. Nam si non esset militaris, non esset armorum ars, nec frenorum, nisi esset equestris. Sunt enim omnes huiusmodi organice, id est, instrumentales; cessante autem sine, nullus est instrumenti vsus, imò nullum instrumentum. Non sic autem est de potestate civili in ordine ad spiritualem. Dato enim quòd non esset aliqua potestas spiritualis, nec aliqua beatitudo supernaturalis, esset aliquis ordo in temporalis Republica, & esset aliqua potestas, sicut est in rebus Naturalibus, etiam irrationalibus, inter quas aliqua agunt, alia patiuntur propter bonum duntaxat vniuersi; ergo magna est differentia. Non est ergo sic intelligendum, quòd vna dependet ab alia, quod sit præcisè propter illam, vel tanquam instrumentum eius, vel tanquam pars illius; sicut potestas prætroris, est pars regie potestatis, sed est integra & perfecta potestas in se, & propter proprium finem immediate; sed nihilominus est aliquo modo, vt supra dictum est, ordinata ad potestatem spiritualem. Et confirmatur: Quia ex sententia meliorum Philosophorū, vir fortis deberet ponere vitam pro Republica, etiam si non esset aliqua felicitas post hanc vitam: Ergo adhuc maneret Respublica secluso sine spiritualis potestatis, & per consequens maneret aliquis ordo principatus, & subditorum, sine quo non esset propria Respublica.

SIXTA propositio: His non obstantibus, potestas \dagger civilis aliquo modo subiecta est, non potestati temporali Summi Pontificis, sed potestati spirituali.

Etiam si non esset potestas vlla spiritualis aut beatitudo supernaturalis, esset aliqua temporalis, seu civilis potestas.

probatur: Quia si finis alicuius facultatis dependet à fine alterius facultatis; ergo etiam facultas dependet à facultate. 1. Ethic. Hanc comparisonem ponit S. Thomas. Sec. Sec. q. 40. art. 3. ad tertium: Sed finis temporalis potestatis dependet a fine spiritualis aliquo modo; ergo et potestas civilis à spirituali. Assumptum probatur: Quia specialitas Humana est imperfecta, & ordinatur in beatitudinem supernaturalem, tanquam in perfectam, sicut ars armorum fabricandorum ordinatur in militarem & imperatoriam, & fabricandi nauem nauticam, & fabricandi vomeres agriculturæ, & sic de alijs. Ita que non oportet imaginari, quod potestas civilis, & spiritualis sint, sicut sunt duæ Respub. disparatæ & differentes, ut Gallorum & Anglorum. Et confirmatur hoc & declaratur: Si enim administratio civilis esset in detrimentum administrationis spiritualis, etiam si ad finem proprium civilis potestatis esset commoda administratio; tamen teneretur rex aut princeps mutare huiusmodi administrationem (ut statim probaturus sum) Ergo civilis potestas est subiecta aliquo modo potestati spirituali. Sed contra: Quia etiam si administratio spiritualis noceret Reipub. teneretur Pontifex mutare. Respondetur: Non est verum, nisi esset necessarium, vel valde utile, & tamen etiam si perirent bona temporalia; deberent poni pro spiritualibus in necessitate, vel magna utilitate. Nec valet dicere, quod licet hoc sit verum, tamen non est aut ratione subiectionis, aut dependentiæ, sed quia finis spiritualis potestatis est perfectior, quam civilis; & ideo ex ordine charitatis debet opponi bonum spirituale bono temporalis; hoc, inquam, non valet. Nam si potestas temporalis, non aliquo modo subijceretur spirituali, & ordinaretur ad illam, dato, quod bonum spirituale esset maius, non inde nasceretur obligatio ad conseruandum bonum spirituale cum detrimento boni temporalis. Probatur: Nam gubernator vnius Reipub. non tenetur, imò non debet conseruare bonum alterius Reipub.

Fortè potestas.

Administratio civilis, que detrimento est spirituali, mutanda.

Reipub. quantumcunque maioris cum detrimento suæ
 Reipub. Imò nec homo priuatus tenetur adire detrimē-
 tum bonorum suorum pro conseruatione alienæ Reip.
 Si ergo Respub. ciuiliſ & ſpiritualiſ eſſent omnino in-
 dependentes, ſicut duæ Respub. temporales, vel ſicut
 duæ artes impertinentes, non teneretur princeps tem-
 poraliſ ſubuenire ſpiritualiſ cum detrimento tem-
 poraliſ Reipub. Nec valet dicere, quòd rex tenetur ſub-
 uenire rebus ſpiritualiſ, quia eſt reſpectu ſubditorū
 ſuorum; & ſi ſubditi facerent iacturam in bonis ſpi-
 ritualiſ, iam opus eſſet ſubuenire cum quocunq; de-
 trimento bonorum vel gubernationiſ temporaliſ, aliàs
 noceret illiſ; ſed hoc eſt propter ſubiectionem, hoc, in-
 quam, non valet; quia non ſolūm reſpectu ſubditorum
 ſuorum: Sed ſi ex adminiſtratione Reipub. ciuiliſ in Hi-
 ſpania fieret magna iactura bonorum ſpiritualiſ in
 Africa, teneretur princeps corrigere huiuſmodi admi-
 niſtrationem: Ergo hoc eſt propter dependentiã & or-
 dinationem. Et confirmatur hoc: Quia tota Eccleſia
 eſt vnum corpus, nec ex Reipub. ciuili & ſpirituali ſunt
 duo corpora, ſed vnum tantūm, vt certum eſt ex Apo-
 ſtolo Paulo, vt ſuprà inductum eſt; quia CHRISTVS eſt
 caput totiuſ Eccleſiæ, & eſſet monſtroſum, vel vnum
 corpus eſſe ſine capite, vel vnum caput habere duo cor-
 pora, ſed in vno corpore omnia ſunt inuicem connexa
 & ſubordinata, & partes ignobilioreſ ſunt propter no-
 bilioreſ: Ergo etiam in Reipub. Chriſtiana omnia ſunt
 ſubordinata & connexa, & officia, & fineſ, & poteſtateſ;
 & nullo modo eſt dicendum, quòd ſpiritualiſ ſunt pro-
 pter temporalia: Ergo e contrario temporalia ſunt pro-
 pter ſpiritualiſ, & dependent ab illiſ. Item probatur
 Quia non videtur eſſe minoris dignitateſ Sacerdoſ no-
 uit legiſ, quàm veteriſ legiſ, qui poterat etiam cauſaſ
 temporaleſ in caſu terminare, vt ſuprà probatum eſt,
 Deuteron. 17.

In Eccleſia
 Reſpub. ci-
 uiliſ depen-
 det à ſpiri-
 a. i.

Ex Reſpub.
 ciuili & ſpi-
 ritualiſ non
 ſunt duo con-
 pora, ſed vnu
 corpus Eccle-
 ſiæ.

In Eccleſia
 Reſpub. tem-
 poraliſ eſt
 propter ſpi-
 ritualiſ, nō
 contra.

ſect. 5. nu. 6.

11 SEPTIMA propoſitio: In Eccleſia † eſt aliqua VII. Propoſ.
 D; pote-

Quomodo
Summus Pō-
tifex habeat
vtrunq; gla-
dium.

potestas & autoritas temporalis in totū orbem. Ista pa-
tet primò ex cap. omnes. distinct. 22. in quo Nicolaus
Papa inquit: CHRISTVS *Beat. Petro vite aeternae clau-
gero, terreni simul & caelesti Imperij iura commisit. Vbi*
Gloss. *Argumentum*, inquit, quòd *Papa habet vtrun-
que gladium, spiritualem scilicet & temporalem.* Item
allegat 66. distinct. cap. *Tibi duo.* & cap. *Nos sanctorum.*
& cap. *Iuratos.* Item est expressa determinatio Beati
Bernardi ad Eugenium, vbi tamen nihil omnino tribu-
it assentationi & gratiae Pontificis, sed potiùs, quantum
licet, reprimat ambitionem illius Sedis. Et probatur ra-
tione: Necessarium fuit ad commodam administratio-
nē Ecclesiae, & ad finē spirituale Ecclesiae, vt in Ecclesia
esse potestas tēporalis: Ergo est pouenda talis potestas.
Antec. pbatur, & declarabitur in 8. p. pos. quae talis est:

IX. Propo-
sita.

OCTAVA propositio: † In ordine ad finem spi-
ritualem Papa habet amplissimam potestatem tempo-
ralem supra omnes principes, & reges, & Imperatorem.
Et primò, quòd in Ecclesia sit potestas temporalis in
ordine ad finem spiritualium, probatur; quia tempora-
lia, vt supra dictum est, aliquo modo sunt necessaria &
ordinata ad finem spiritualem: Ergo CHRISTVS non
satis prouidisset & cauisset rebus spiritualibus, si non
reliquisset aliquam potestatem, ad quā spectaret, quan-
do opus esset, ordinare, & vti temporalibus cōuenien-
ter ad finem spiritualem, sed hoc non spectat ad officium
principum secularium, qui ignorant proportionem re-
rum temporalium ad spiritualia, nec habent curam re-
rum spiritualium; ergo ista cura vtendi temporalibus
ad spiritualia, est potestatis Ecclesiasticae; ergo si neces-
sarium sit ad conseruationem & administrationem re-
rum spiritualium aliquando vti materiali gladio, & au-
toritate temporali, Papa hoc poterit. Dico verò, quòd
habet amplissimam potestatem; quia quantum, & quā-
do necesse est ad finem spiritualem, potest non solum
omnia, quae principes seculares possunt, sed & facere

NOUOS

13 nouos principes, & tollere alios, & imperia diuidere, & pleraque alia. Sed vt hæc magis exponantur, dubitatur: **VRVM** + hæc potestas temporalis in Sum. Pontifice intelligatur solū mediante potestate & gladio spirituali, an possit immediatè exercere potestatis temporalis actū, exempli g. si pro defensione fieri necesse est, vt Hispani proficiscantur ad bellum aduersus Saracenos, vtrum Papa solū possit censuris & præceptis cogere regem, vt proficiscatur ad bellum, an ipse iudicare bellū propria autoritate, & vocare Hispanos in bellum, & q̄ teneantur eum sequi sicut regem. Vel, vt sit exemplum familiarius, Imperator fecit, vt possessor etiam malæ fidei præscriberet, & suppono, quod lex non est de se ita iniqua, quin haberet vim legis, nisi esset reuocata, nihilominus quia est occasio iniuriarum & rapinarum, & plus mali affert, quàm boni, expedit vt tollatur & antiquetur. Dubitatur an Papa possit sua autoritate immediata reuocare, & contrariam ferre, an solū possit præcipere Imperatori, & cogere vt reuocet & tollat. Respondeo primū, quod Papa non potest immediatè reuocare eam legem, quia hoc spectat ad potestatem ciuilem; & Papa non debet nec potest vsurpare potestatem ciuilem, nisi necessitate, aliàs faceret iniuriam principibus, si occuparet officium eorum. Probat: Quia si solū per hoc, quod sit conueniens ad finem spiritualement aliquis actus potestatis ciuilis, posset Papa illā exercere, eūm tota administratio temporalis sit necessaria ad finem spiritualement, posset Papa semper exercere totā potestatem ciuilem, & sic cessaret officium principum. Non ergo sufficit, vt aliquid sit necessarium ad finem spiritualement ad hoc, quod spectet ad Papā, sed oportet, vt illud sit in casu necessitatis, i. e. vbi cessat potestas ciuilis, & nō vbi facere potest officiu suū Dico ergo q̄ Papa primō debet vti potestate spirituali, iubendo scilicet illud reuocari, quod si nolit princeps secularis, tunc potest ipse & debet propria autoritate reuocare, & erit reuocata.

Dubium in-
adens. *Ad
in silic.*

Respondet
autor ad du-
bium propo-
situm.

Summi Pon-
tificis partes
sunt, præis v-
ti spirituali
potestate (cū
aliquis in ci-
uili Rep. e-
mendandum
aut præcep-
endum eū)

Iubendo, cen-
suris compellendo; potestatis vero, si hac potestate nihil proficiat, potest, necessitate compulsus potestate temporali uti. Hæc intellige in Rebus publ. Christianorū non ipsi, sed alijs principibus iurisdicte subiectis.

Necessitas, qua posita, potest Pontifex uti potestate temporali, modo in dicto, est, ex autoris sententia, quando a. Administratio Resp. temporalis vergit in detrimentum Resp. spiritualis.

Dubium alterum: *no. tab. 16.*

Et eodem modo dico, si populus Christianus eligeret principem infidelem, de quo merito timeret, quod populum auerteret a fide, ille nihilominus manendo in iure Diuino solum, esset verus princeps, nihilominus Papa deberet admonere populum, imò præcipere, ut tolleret illum; quod si nollet, aut non posset, tunc Papa sua autoritate posset eum tollere, & qui prius erat verus princeps, autoritate Papæ perderet principatum. Et similiter dico in alijs negotijs temporalibus, quod Papa non potest præuenire potestatem temporalem, & quantumcunq; potestas temporalis sit negligens in administratione Reipub. si hoc non vergit in detrimentum rerum spiritualium, Pontifex nihil potest, sed hoc vergit in iacturam grauem rerum spiritualium, potest adhibere remedium eo modo, quo dictum est. Et similiter si principes inter se belligerant de aliqua prouincia cum manifesto detrimento & malo Religionis, non solum potest interdicerere eis bellum, sed si aliter conuenire non possunt, potest iudicare inter illos per autoritatem propriam, & dare ius vni eorum, & auferre alteri. Ratio omnium istorum est, quia Respub. spiritualis debet esse perfecta, sicut & temporalis; & per consequens sibi sufficiens; sed Respub. temporalis hoc iuris habet, ut si aliter nō potest seruare se indemnem & incolumem, possit exercere iurisdictionem & autoritatē in aliena prouincia: Si enim aliter Hispani non possunt se defendere ab iniurijs Gallorum, possent occupare ciuitates eorū & constituere eis nouos principes ac dominos, & punire nocentes, &c. propria autoritate facere, ac si essent verè domini, ut omnes Doctores habent fateri: Ergo similiter si potestas spiritualis non potest seruare indemnem suam Resp. poterit cum autoritate omnia facere necessaria ad illum finem; aliàs potestas esset manca, & non sufficienter instructa ad suum finem.

DVBITATVR secundò: Si enim Papa non habet potestatem temporalem ordinariam, sed duntaxat in casu

casu necessitatis, si Papa diceret aliquam legem civilem, aut aliquam administrationem temporalem non esse conuenientem, & nõ expedire gubernationi Reipublice, & iuberet eam tolli, rex autem diceret contrarium, cuius sententiæ standum esset? Respõ. si Papa diceret talẽ administrationem non expedire gubernationi temporali Reipub. Papa non esset audiendus, quia hoc iudicium non spectat ad eum, sed ad principem, & dato, quod verum esset, nihil ad autoritatem Papæ. Eo enim ipso, quod hoc non sit contrarium saluti animarum & religioni, cessat officium Papæ. Sed si Papa dicat, talem administrationem cedere in detrimentum salutis spiritualis, vt quod talis lex seruari non posset sine peccato mortali, aut esse contra ius Diuinum, aut esse fomentum peccatorum, standum esset iudicio Pontificis, quia rex non habet iudicare de rebus spiritualibus, vt supra dictum est. Et hoc intelligitur, nisi aperte erraret, vel faceret in fraudem: Habet enim Pontifex rationem habere temporalis administrationis, nec quicquid primo aspectu videtur conducere ad promouendum religionem statim decernere sine respectu rerum temporalium; non tenentur principes, nec populi ad optimam rationem vitæ Christianæ, nec ad hoc possunt cogi, sed solum ad conseruandum legem Christianam intra certos limites & terminos. Et confirmatur hoc: Quia cum sint in via Ecclesia relictæ a CHRISTO duæ potestates distinctæ ad conseruationem & incrementum bonorum tam temporalium, quam spiritualium, & possint non raro oriri dubia & controuersie inter vtranque potestatem, nõ videretur perfecte prouisum Ecclesie, nisi esset aliquod iudicium, vbi terminarentur huiusmodi dubia; alias vnne regnum diuisum desolaretur, Matth. 12. Luc. 11 Et non est rationale dicere, quod hoc spectet ad principes seculares, qui non possunt recte iudicare de spiritualibus: Ergo videtur, quod potius hoc spectet ad principes Ecclesiasticos. Et præterea quantumcunque

Respõsio auctoris.

In iudicio de cõmodo aut detrimento rerum temporalium audiendus est rex.

In iudicio de cõmodo aut detrimento rerum spiritualium audiendus Pontifex.

interueniat detrimentum in administratione temporalium, si aliquid est necessarium ad vitam spiritualem subditorum, postponi debent temporalia. Et ideo cum cognitio rerum spiritualium spectet ad prelatos Ecclesiasticos, etiam iudicium de comparatione temporalium ad spiritualia oportet ut ad eos spectet. Ad hunc sensum supra positum videtur ponere autoritatem in temporalibus in Summo Pontifice Petrus de Palud. licet etiam extendat benignius, quam opus est. Et vide illum in tractatu de potestate Ecclesie. Bonif. IX in extrauag. *in sanctam*. In hac quidem, scilicet Romani Pontificis potestate, duos esse gladios, spirituales scilicet & temporales, Evangelicum dictum instrumur: Nam dicentibus Apostolus, ecce duo gladij hic, &c. Et consequenter dicit: Non est potestas nisi a Deo; quae autem a Deo sunt, ordinata sunt non autem ordinata essent, nisi gladius esset sub gladio, & tanquam inferior reduceretur per aliud ad supremum. Et idem determinat Innocent. III. in c. *per venerabilem*. qui filij sunt legit. Sed contra aliqua ex praedictis possunt fieri argumenta, quibus moti sunt aliqui ex autoribus ad sentiendum contrarium aliquarum propositionum assertarum: AN CHRISTVS fuerit Dominus totius orbis. Arguitur ergo primo, maxime contra tres primas propositiones: CHRISTVS \dagger redemptor nobis fuit Dominus orbis, etiam secundum Humanitatem, sed Papa est vicarius CHRISTI; ergo Papa est simpliciter verus Dominus orbis, & sic habet omnimodiam potestatem supra omnes principes, & supra omnem potestatem temporalem. Antecedens patet; quia ipse est Rex Regum & Dominus dominantium, Apoc. 18. & ipse dicit: *Data est mihi omnis potestas in caelo & in terra*. Matth. 28. Et de ipso habetur in Prophetis, quod ipse dominabitur gentium, Psalm. 21. *Et regnum ipsius omnibus dominabitur*. Psalm. 102. & 46. quod regnabit super gentes. Minor autem probatur tum, quia absouere dictum est D. Petro: *Pasce oves meas*, Ioann. ultimo. Sine
limb.

Roman. Pontifex duos habet gladios, spirituales & temporales.

Argumenta contra tres primas propositiones, quibus iustitiam contrarium sentientes.

limitatione ergo videtur, quòd habet auctoritatem pa-
 scendi, sicut CHRIS TVS, scilicet in spiritualibus & tē-
 poralibus. Item quia Apostolis dictum est: *Sicut misit*
me Pater, & ego mitto vos, Ioann. 20. Sed ipse missus
 est cum vtraque potestate; ergo etiam in Ecclesia manet
 vtraque potestas. Item quia videtur, quòd se regem fe-
 cerit, quia de hoc accusatus fuit, nec ipse videtur negas-
 se. Luc. 23. & Ioann. 19. & Match. 27. Ad hoc argumen-
 tum primùm dico, quòd non statim valet, quia CHRIS-
 TVS habuit potestatem temporalem: vel fuit orbis Do-
 minus; ergo hanc potestatem reliquit in Ecclesia, sicut
 Doctores consentiunt, quòd in CHRISTO fuit pote-
 stas excellentiæ, quam tamen non reliquit in Ecclesia:
 Nec enim est in Ecclesia potestas instituendi noua Sa-
 cramenta, nec destituendi iam condita, nec remittendi
 peccata sine Sacramento, quæ potestas fuit in CHRIS-
 TO: Et sic esto, quòd concedatur, quòd CHRIS TVS
 habuerit dominium totius orbis, expediebat quidem,
 quòd ipse haberet, tum propter auctoritatem personæ,
 tum quia erat renouaturus orbem, & ipse non poterat
 abuti potestate: non autem expediebat, vt eam pote-
 statem relinqueret in Ecclesia, quia possent Pontifices
 malè vti ad perniciem Ecclesiæ: sicut etiam Doctores
 alterius sententiæ fatentur non expedire, vt Papa exer-
 ceat illam potestatem. Quid autem opus erat ista po-
 testate Mathematica, quam nusquam esset Ecclesia in
 vsu habitura? Secundò, quia alio loco prolixius hunc
 locù de temporali potestate CHRISTI tractaui, in præ-
 sentia dico, quòd †CHRIS TVS non fuit rex hæreditaria
 successione: Patet, quia de hoc regno nihil habemus
 in Euangelio, & frustra fingimus; & videtur, quòd fer-
 mina non posset venire ad regnù, & sic nec CHRIS TVS.
 Tertiò dico, quòd † nec puto eum etiam dono DEI
 habuisse dominium temporale, quale est dominium
 principum, sed regnùm ipsius fuit alterius rationis.
 Et vtrunque horum probatur: Quia ubicunq; sit
 men-

Respondet
 autor ad pro-
 ximum argm̄
 antequam a-
 lia proponat.

Secundum
 responsum
 auctoris ad idē
 argm̄.

Tertiu respō-
 sum ad idē
 argm̄, vbi tu
 se ostenditur,
 Christi regnū
 non fuisse tem-
 porale.

mentio de regno Messiae in Scriptura, semper ostenditur esse alterius generis, & ad alium finem, quam regna temporalia. Hoc patet in Psalm. 2. *Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum, praedicaui praeceptum eius.* Quem locum ipse dignatus est exponere in Euangelio Ioann. 18. *Regnum meum non est de hoc mundo. Ego ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati. Quod idem est, ac dicere, praedicaui praeceptum eius.* In quo loco profecto in sensu literaliter videtur omnino exclusisse omniē opinionem de regno temporali. Cum enim Pilatus interrogasset: *Tu es rex Iudeorum?* Respondit DOMINVS: *A temetipso hoc dico, an alij tibi dixerunt de me?* Quae verba id aperte ostendunt: Nam Pilatus legis ignarus & religionis, non poterat intelligere aliud regnum, nisi temporale, quale principes seculi habent; atq; ad eum si hoc a se diceret, an CHRISTVS scilicet rex esset, non poterat intelligere, nisi de regno temporali, & oportuisset aliter respondisse, quam respondit: Si autem hoc dicebat ex criminatione Iudeorum, qui dicebant, eum se regem facere, aliter erat respondendum. Et sic postquam Pilatus dixit: *Genitua, & pontifices tui tradiderunt te mihi.* DOMINVS voluit eum admonere, ne deciperetur calumnijs Iudeorum, sed intelligeret, quod regnum, cuius Iudaeos male habebat CHRISTVM se regem facere, non esset tale regnū, quale Pilatus poterat intellexisse, sed esse regnū Messiae, quod non erat de hoc mundo, id est, non eiusdem rationis, nec ad eum finem, ad quem alia regna ordinantur, sed ad praedicationem veritatis; quali dicit, *Noli falli, regnum meum, de cuius affectione me Iudaei accusant, non est tale regnum, qualia vestra regna.* Itaque non negat crimen obiectum, si sanè & verè intelligatur; neque Iudaei vnquam eum accusauerunt de alio regno, nisi de regno Messiae; sic enim dicebant, *Luc. 23. Hunc inuenimus subuertentem gentem nostram, probolentem tributa dari Caesari, & dicentem se CHRISTVM*

regem esse. Verū est autem quod Iudæi putabant regnū
Messiæ esse regnum temporale, cuius sententiæ etiam
videntur esse illi, qui ei tribuunt hæreditario iure re-
gnū Iudæorū, quod tamen CHRISTVS aperte negavit.

18 REGNUM + ergo CHRISTI in toto orbe nec
fuit ex aliquo principio Humano, puta iure paterno,
aut electione, aut simili titulo, nec ad aliquem finem
temporalem, sed fuit redemptionis, sicut Diuus Pau-
lus Apostolus dixit: *Factus est obediens usque ad mor-
tem, propter quod Deus exaltauit illum, et donauit illi
nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine
Iesu omne genu flectatur, cælestium, terrestrium, et in-
fernorum.* Philipp. 2. Atque etiam ad finem redemptio-
nis, qui est finis spiritualis, ad quem finem habuit ple-
nissimam potestatem, etiam in temporalibus, & potuit
mutare omnia regna mundi, & novos principes insti-
tuere, & alios redigere in ordinem, & priuatas facere,
& omnia facere, quæ ad finem redemptionis, propter
quem in orbem uenerat, opus essent, quam etiam pote-
statem in casu nō negamus Ecclesiæ. Profec̄dō si omnes
Christiani uellent principes paganos eligere, Papa pos-
set obstare, & Christianos principes præficere. Facit eti-
am illud: *Non enim misit Deus filium suum in mundum,
ut iudicet mundum, sed ut saluetur mundus per ipsum.*
Ioānn. 3. & alibi. *Quis me constituit iudicem inter uos?*
Luc. 12. Et ratione probari potest, quia non est usus ea
potestate, & frustra est potentia, quæ non reducitur ad
actum. Sed dicunt propter dignitatem & perfectionem;
magna uerò dignitas, quam affectaret DOMINVS, carū
rerum scilicet, quas omnes D. Paulus tanquam stercorea
arbitratus est, Philipp. 3. Cerrè CHRISTVS uerbo docuit
contemnere, non solum usum, sed proprietatem rerum
temporalium, nedum exemplo sibi uendicasset.

19 ITEM faciūt argum̄ ex illō, Luc. 22. *Ecce duo gladij*
hic. De quo uide Caietan. in ientaculo. + Bonifac. in di-
cta extrauag. intelligit de gladio spirituali & temporali.

Regni Chri-
sti principiū
non Hama-
num & tito-
lum habuit,
& finem re-
demptionis.

Christus ra-
tione finis spi-
ritualis, scilicet
redemptio-
nis, plenissi-
mam habuit
potestatem
temporalem,
quam etiam
in Ecclesia
reliquit, ut ea
ipsum uicari-
us, cum neces-
sitas postulat,
utatur.

Argum̄ idē
contrarium
sententiam,

Et

Argū III.

Et D. Bernard. lib. 4. de consideratione, ad Eugenium Tertio arguitur: Zacharias Pontifex deposuit a regno regem Francorum Christianum, & præfecit in regno Pipinum Caroli Magui patrem, vt testatur Gelasius, 19. quæst. 6. c. alius. Stephanus Papa transtulit imperium a Græcis ad Germanos tempore Constantini Imperatoris, & instituit primum Imperatorem Carolum cognomento Magnum, vt testatur Innocentius tertius, in *venerabilem*. de electione. vide in *c. licet*. de foro competenti. & in Clementina, *pastoralis*. de re iudicata. Et Innocentius III. regi Portugallia interdixit regni administrationem, vt habetur in *c. grandi*. de supplenda negligentia prælatorum. lib. 6. Ad omnia hæc respondetur quod nihilo plus probant, quam à nobis assertum est, quod scilicet in casu Summus Pontifex omnia illa potest, vbi scilicet illa sunt necessaria ad tollendum scidalum in regno, ad protectionem religionis contra Paganos, & alia similia. Quarto arguitur: Ad Ecclesiasticam potestatem spectat cognoscere de omni peccato mortali, saltem deuoluitur iudicium ad illam per viam correctionis fraternæ. Matth. 18. Cùm ergo in omni causa, quantumcunque seculari, altera pars facit iniuriam ergo Ecclesia potest iudicare de illa causa, & sic potest cognoscere de omni controuersia & causa seculari, quod spectat ad potestatem ciuilem. Respondetur in multis articulis & causis, vtrum pars faciat iniuriam, dependet ex iure ciuili; & ideo non spectat ad potestatem Ecclesiasticam de illa causa, sed oportet, quod determinetur in foro suo, scilicet ciuili. Postquam autem illic terminata est, si pars altera nollet obedire, tunc ratione peccati posset haberi recursus ad Ecclesiam, sed non prius. Secundò ille processus, quo tales causæ deuoluuntur ad iudiciū Ecclesiæ, est solùm ad finem correctionis fraternæ, & nõ ad satisfactionem partis læsæ in foro aut ciuili contrario modo, & ideo iudiciū illud potestatis Ecclesiasticæ nõ est temporale, sed spirituale.

Responsum
antoris ad 2.
proxima ar-
gūta.

Argū IV.

Responsum
antoris vñ.

Responsum
alterum.

Respondetur in multis articulis & causis, vtrum pars faciat iniuriam, dependet ex iure ciuili; & ideo non spectat ad potestatem Ecclesiasticam de illa causa, sed oportet, quod determinetur in foro suo, scilicet ciuili. Postquam autem illic terminata est, si pars altera nollet obedire, tunc ratione peccati posset haberi recursus ad Ecclesiam, sed non prius. Secundò ille processus, quo tales causæ deuoluuntur ad iudiciū Ecclesiæ, est solùm ad finem correctionis fraternæ, & nõ ad satisfactionem partis læsæ in foro aut ciuili contrario modo, & ideo iudiciū illud potestatis Ecclesiasticæ nõ est temporale, sed spirituale.

nes etiã illo iudicio debet aut pōt Papa vti in fraudē aut impedimentum iurisdictionis ciuiliſ. De duobus gladijs clarum eſt, quòd in ſenſu literali nihil haberur. Sed cum CHRISTVS oſtendiſſet eos habituros contradictionem, & neceſſe eſſe habere deſenſionem, ipſi errantes dixerunt: *Ecce duo gladij hic, &c.* Vide Turrem crematam, lib. 2. c. 113. 114. 115. Vltimò poteſt fieri argumentũ; quia pontifices diſtribuunt prouincias infidelium, vt patet de iſulis inuentis ab Hiſpanis: Sed ex dictis patet ſolutio. Nihilominus vitandus eſt error Occham, in Dilog. lib. 6. c. 8. & in fine Dialog. & Gerſon lect. 4. de vita ſpirituali, quòd Papa non omnia peccata poteſt punire ſententia excommunicationis, puta peccata, quæ ſunt contra legem Naturæ, ſed ſolum quæ ſunt directè cõtra Euangelium, vt de Sacramentis & fide. Hoc eſt contra Paul. 2. Corinth. 5. vbi excommunicat inceſtum, quòd tamen peccatum eſt contra Naturam.

Argum̃ vii.

Error Occhami & Gerſoni.

SECTIONIS VII.

QVÆSTIO:

Vtrum Eccleſiaſtici ſint exempti à poteſtate ciuili.

SUMMA

1. Eccleſiaſtici, quòd iure ſint exempti & liberi à poteſtate ciuili, &c. (iuno.)
2. Clericorum, quòd omnis exemptio ſit de iure Di-
3. Clericorum aliqua exemptio à poteſtate ſeculari, quòd ſit de iure Diuino.
4. Clericorum perſonæ, quòd non omnino, & quoad omnia ſint exẽpti à poteſtate ciuili, nec iure Diuino nec Humano.

5. Ec-

5. Ecclesiastica personæ dato, quòd non essent exemptæ iure Diuino aut Casareo, quòd Summus Pontifex potuit eas eximere à potestate ciuili.
6. Clericorum exemptio, maximè quoad personam, ita quòd nec iudicari, nec puniri à seculari possint, quòd sit multum cõformis iuri Diuino & Naturali.
7. Clericorum exemptio, siue sit de iure Diuino siue non, quòd tamen non possit à principe seculari huiusmodi libertas vel exẽptio tolli.
8. Clericorum libertas si esset in manifestam Reipublice perniciem, & Pontifices nollent remedium adhibere, quid agendum.
9. Prætores & magistratus omnes, citra principem, quòd grauius errent & peccent, iudicantes exercentes contra priuilegia Clericorum, quamuis perniciosorum.

EQVITVR CONSEQUENTER, VT ECCESTRATIO QUÆRAMUS, AN ECCLESIASTICI SINT EXEMPTI À POTESTATE CIUILI. AD QUÆSTIONEM RESPONDEO BREUITER PER PROPOSITIONES.

Respondet
auctor ad hunc
titulum nouem
propositionibus

I. Propositio.

PRIMA: † Ecclesiastici iure sunt exempti & liberi à potestate ciuili, ita ut non possint conueniri apud iudicem secularem in causis criminalibus, vel ciuilibus. II. q. 1. & in varijs locis, quæ omitto, quia nota sunt, non est opus vos illorum admonere, & oppositum est condemnatum in Concilio Constant. inter articulos Ioann. Vvicleff.

II. Propositio.
Probatur, I.

SECUNDA propositio: Non † omnis exemptio Clericorum est de iure Diuino. Probatur primò: Hoc non

non habetur alicubi in iure diuino : ergo non est tali iure sancita, huiusmodi exemptio. Antecedens probatur : Quia testimonia, quæ adducunt ad hoc probandum, non satis ostendunt hanc exemptionem. Primus locus est Matth. 17. ubi cum exegissent didrachma à CHRISTO, DOMINVS dixit Petro: *Reges gentium à quibus accipiunt tributum vel censum, à filijs suis, an ab alienis? Et ille dixit, ab alienis. Dixit illi IESVS. Ergo liberi sunt filij. Vt autem non scandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum, & cum piscem, qui primus ascenderit; tolle, & aperto ore eius, inuenies statuerem; illum sumens; da eis pro me & pro te.* Ex quo loco arguunt, in illo loco CHRISTVS signauit ali- quod hominum genus non esse obnoxium principi- bus, sed esse liberum, non autem videtur intelligi posse alius ordo hominum præter Ecclesiasticos, qualis erat CHRISTVS cum Apostolis; ergo illi sunt liberi. Assumptum probatur, quia certè non intelligitur de militibus, nec de nobiles, omnes autem alij sunt subiecti tributo; ergo omnino oportet, quod intelligatur de Ecclesiasticis. Respondetur ad istum locum ex S. Tho. & Bouauent. in fine secundi senten. quod DOMINVS loquebatur de se, & discipulis suis, qui non erant seruilis conditionis, nec res temporales habebant, de quibus dominis suis obligarentur ad tributa soluenda: Et ideo non sequitur, quod omnis Christianus, inquit, sit particeps huius libertatis, sed illi solum, qui Apostolicam vitam sequentes, non sunt seruilis conditionis. Fortasse ergo solum voluit CHRISTVS eximere eos, qui non habent facultates: Ecclesiastici autem habent. Idem dicit S. Tho. in illum locum Matth. ubi etiam dicit, quod videtur velle DOMINVS innuere, quod ipse non tenetur soluere censum, quia sit Rex; ipse enim est rex regum, & dominus dominantium. Est autem differentia inter tributum, & censum. Tributum enim soluitur ex bonis, census autem pro capite in signum

Prior locus
Scripturæ,
quo nituntur
contrariam
sententiã de-
fendentes.
Matth. 17.

Argumentum
ipsorum ex
hoc loco du-
ctum.

Responsum
auctoris pri-
us.

Qui nec sunt
seruilis con-
ditionis, nec
habent bona
temporalia, li-
beri sunt à
tributa solu-
endo.

gnum subiectionis. CHRISTVS aut non erat subiectus quia rex, & hoc satis erat, quod esset rex regno Messias, etiamsi non esset regno seculari: Messias enim quoad personam, saltem exemptus erat a potestate principum. Item etiam erat de genere regum; erat enim filius David, unde illud videbatur satis ad exemptionem: Si enim pater est exemptus, etiam filius; ergo si maiores CHRISTI fuerunt exempti; ergo etiam CHRISTVS, etiam legentium. Vel aliter, & credo, quod verius CHRISTVS est rex totius orbis, & per consequentiam filij Naturalis DEI sunt exempti etiam iure gentium, & ideo CHRISTVS liber; non tollebat enim libertatem Humanitas; forte enim CHRISTVS voluit significare se filium DEI. Secundum locum ex Scriptura solent afferre: *Nolite tangere Christos meos*, Psalm. 104. Ex quo volunt habere, quod cum Clerici sint Christi DOMINI, cum sint reuera vobis & consecrati DOMINO, quod non licet eos tangere, licet nec iudicare. Sed ille locus nihil iuuat causam Clericorum. Nam aut illud testimonium nihil de Clericis, aut solum in sensu allegorico, unde non trahitur argumentum. Secundò principaliter arguitur: Quia Clerici sunt exempti a tributis non iure Diuino, sed privilegio principum. Hoc expressè dicit D. Th. super illum locum Roman. 13. *Ideo enim et tributa prestatis*: & dicit hanc exemptionem habere æquitatem quandam, non autem necessitatem. Et probatur: Quia in eo loco absolute D. Paulus præcipit solui tributa, nulla mentione facta de Clericis, aut alio genere hominum; ergo illa exemptio a tributis non est de iure Diuino; omnino. n. est licetiosè & temere facta, si Canon positus in Scriptura est generalis, ponere exceptionem, quæ nusquam in Scriptura posita sit, cum Scriptura sit aperta omnino. Certè puto Clericos non esse exemptos a tributis iure Diuino. Et colligitur: Quia sentiunt commodum; ergo debent sentire onus.

TERTIA propositio: Aliqua exemptio Clericorum a potestate seculari est de iure Diuino. Hæc probatur

Responsum
auctoris posterius.

Alter locus
Scripturæ,
quod nuncur
contrariæ sententiae defensores.

Responsum
auctoris.

Probat. II.
principal.

III. Propositio.

In caussis purè Ecclesiasticis Clerici non subijciuntur potestati civili de iure Divino; ergo aliqua exemptio est de iure Divino. Antecedens patet ex dictis: Quia potestas Ecclesiastica est distincta a civili, nec ab ea dependet, & princeps secularis non habet iudicare de caussis spiritualibus; ergo quoad illas caussas Ecclesiastici sunt omnino exempti. Et confirmatur: Tota potestas principum secularium est a communitate & Republica, ut in presentia supponimus; sed Respub. non habet aliquam potestatem spirituales, ut infra ostendetur; ergo nec princeps secularis potest in rebus spiritualibus iudiciū habere. Et confirmatur secundò: Quia Apostoli exercebant & curabant totam administrationem Ecclesiæ sine respectu nec autoritate principum secularium; & ita omnes Sancti fecerunt etiam post Christianitatem principum: Ergo Ecclesia habet omnimodam potestatem in rebus Ecclesiasticis, nec subijciuntur principibus. Actuum cap. 5. D. Petrus interfecit Ananiam & Saphiram. Damnatum est oppositum contra Marcellium de Padua. Ex his sequitur corollarium: Quòd si principes circa administrationem rerum Ecclesiasticarum aliquid loci habent, ut eligere Episcopum, aut presentate personas ad dignitates, aut Sacerdotia Ecclesiastica, hoc totum habent privilegio & indulgentia Ecclesiæ, non ratione suæ dignitatis. Corollarium constat ex dictis: Circa quod nota, quòd Dominus Caietanus concedit, libro de potestate Papæ, cap. vicel. septimo, etiam circa administrationem Ecclesiasticam posse principes resistere Papæ, si manifestè dissipet Ecclesiā, ut si perniciosè provideat, vel Simoniacè det beneficia, non esse dandam possessionem illis, nec obediendum in malis: Vide illum. Confirmatur hoc ex c. *quonquam*, de censibus, quòd personæ Ecclesiasticæ non solum iure Humano, sed Divino sunt exemptæ a secularibus. & cap. *si Imperator*. dist. 96. quòd Deus voluit non à legibus publicis, nec à potestatibus seculi, sed à Põtificibus,

Probatur.

Exemptio
Clericorum
in caussis purè
Ecclesiasticis est iuris
Divini.

Confirm. I.

Confirm. II.

Damnantur
errores huius
Maritij, &
Ioann. de lan-
duno, in qua-
dam extrava.
Ioann. 21. vñ
refert Card.
de Turre cr.
sub finē lib. 4.
de Ecclesia.

Confirm. III.

Confirm. IV

& Sacerdotibus ordinari, & iudicari. Et confirmatur hoc totum, Quia Petro dictum est, *Pascere oves meas.* Ioann. 21. Si ergo princeps haberet iudicare in causis Ecclesiasticis, vel hanc potestatem haberet ex æquo cum Papa: & hoc non est possibile, quia esset confusio Reipub. nec supra Petrum, quia Petrus habuit immediate à CHRISTO. Ergo non potest habere nisi sub

Confirm. V.

Eccles. hist.
Cap. 2.

Petro, vel à Petro, &c. Et confirmatur iterum ex verbis & facto Magni Constantini, qui (vt refert Rufinus libro, Ecclesiast. Historiæ) cum Episcopi, qui conuenerant ad synodum Nicenam, obtulissent ei libellum ubi continebantur causæ & querelæ aliorum aduersus alios, conuocatis illis omnibus, dixit: *DEVS vos constituit Sacerdotes, & potestatem de nobis quoq; iudicandi, & ideo nos à vobis rectè iudicamur, vos autem iudicari ab hominibus nō potestis.* Ecce confessio Imperatoris: & quidē (vt verisimile est) nō ex suo sensu expressam, sed instructus à viris spiritualibus & sapientibus, hoc videtur dixisse: ubi cōfiteretur, nō posse Clericos iudicari ab hominibus. Si hoc verū est, certè potissimum verum habet in causis spiritualibus: ita vt dubitandum non sit quin principes nō habeant aliquod iudiciū, nec administrationem nec de iure Diuino, nec à Rep. in rebus spiritualibus: & si quid iuris habent, totum sit ab Ecclesia.

QUARTA propositio: Personæ clericorum non omnino & quoad omnia sunt exemptæ à potestate ciuili, nec iure Diuino, nec Humano. Patet, Clerici tenentur obedire legibus ciuilibus in his quæ spectant ad gubernationem & administrationem temporalem ciuitatis, & non impediunt administrationem Ecclesiasticam, & peccant facientes contra legem. Atque ideo non omnino sunt exempti. Consequentia est nota. Nam si essent omnino exempti, non plus tenerentur ad leges ciuitatis, quam si essent alterius Reipublicæ. Antecedens autem probatur. Quia clerici præter hoc, quod sunt ministri Ecclesiæ, sunt ciues ciuitatis. Ergo

tenentur

tenentur viuere aliquibus ciuilibus, & non legibus ciuilibus latis à Papa: quia Papa non potest condere leges ciuiles ordinariè, vt supra probatū est. Ergo clerici tenentur viuere legibus ciuilibus latis ab Imperatore, aut Principe laico. Item rex est rex non solum laicorum, sed & clericorum: ergo aliquo modo subiiciuntur ei. Item clerici quantum ad temporalia non administrantur potestate Ecclesiastica, vt dictum est, ergo habent principem, cui tenentur obedire in temporalibus.

5 **QVINTA** propositio: Dato ꝛ quòd personæ Ec. V. Proposit.
 cleſiastica non essent exemptæ iure Diuino, aut Casareo, summus Pontifex potuit eas eximere à potestate ciuili. Probatur, Hoc est conueniens, imò videtur necessarium ad administrationem rerum spiritaliū, quòd personæ Ecclesiasticæ sint exemptæ à iudicio ciuili: & vt supra dictū est, respublica Ecclesiastica est perfecta, & sibi sufficiens, ergo in ea est potestas ad ferendas leges conuenientes administrationi Ecclesiæ: ergo si exemptio clericorum est conueniens, potest ferre leges de tali exemptione. Quòd autem sit necessaria talis exemptio, patet quia si ministri Ecclesiæ possent trahi ad iudicium seculare, possent auocari à ministerio Ecclesiæ, & non possent commodè vacare officio suo. *Nemo enim militans Dño, implicat se negotijs secularibus.* 2. Tim 2. & ita si implicarentur ministri iudicijs secularibus, non possent Dño militare. Item Papa posset propria autoritate deligere ministros Ecclesiasticos, non obstante, quòd potestas ciuilis contradiceret, ergo eadē ratione potest subtrahere illos à iudicio seculari. Item cum pro causis Ecclesiasticis, vt dictum est, posset conueniri, imò non posset appellari, nisi ad iudicium Ecclesiastic. si posset simul vocari ad iudicium seculare esset omnino perplexus, vt non posset satisfacere utriusque iudicio. Item quia re vera nullo modo erat consentaneum, vt Ecclesiastici, qui sunt pastores ipsorum etiā iudicium seculariū, vexarētur in iudicio à subditis suis.

VI. Propo-
sita.

Sexta propositio: Exemptio ꝛ Clericorum, maximè quoad personas, ita scilicet, vt nec iudicari, nec puniri à seculari potestate possint, est multum conformis iuri Diuino, & Naturali. Hæc propositio primò probatur ex illo iudicio Magni Constantini, supra posito, cuius verba sunt: *Vos autem non potestis ab hominibus iudicari, propter quod DEI solus inter vos expectate iudicium, & vestra iurgia quæcunque sunt, ad Diuinum referuentur examen: vos enim nobis à DEO dati estis DEI, conueniens non est, vt homo induet DEOS.* Idem apparet ex facto Ioseph, Gen. 47. qui reliquit terram Sacerdotalem liberam. Item sunt distinctæ potestates & Respub. ergo de se oportet vt habeant proprios ministros, qui non habeant seruire alijs præpositis, nec ab ijs occupari. Item omnino sequeretur magna absurditas, vt prætor diceret causam coram Episcopo, & Episcopus coram prætore, & esset scandalum: quæ etiam ratione Apostolus prohibet, ne apud Ethnicos habeant causas. 1. Corinth. 6. *Audet aliquis vestrum habent negotium contra alterum iudicari apud iniquos, & non apud Sanctos?* Esset apertè scandalum, si prædicatores haberent causas coram rege pagano.

VII. Propo-
sita.

Septima propositio: Siue ꝛ exemptio Clericorum sit de iure Diuino, siue non; tamen non potest à principe seculari tolli talis libertas, vel exemptio. Hæc primùm patet ex quinta, quia postquàm hoc expedit administrationi rerum Ecclesiasticarum, Papa potuit erimere ministros Ecclesiæ etiam sine autoritate principum. Secundò probatur: Quia potestas principum est tota à Repub. sed tota Respub. Christiana iam consecuta in hanc libertatem Ecclesiasticorum; ergo principes non possunt illam auferre.

VIII. Propo-
sita.

Octava propositio: ꝛ Nihilominus si libertas Clericorum esset in manifestam Reip. perniciem, ita vt Ecclesiastici impune baccharentur in eadem laicorum, & Pontifices nollent adhibere remedium, possent principes

cipes consulere suis ciuibus, non obstante priuilegio Clericorum. Probat: Quia (vt supra dictum est) Resp. ciuili est perfecta, & sibi sufficiens; ergo potest se defendere, & seruare ab iniuria cuiuscunque propria auctoritate, & super hoc leges conuenientes ferre. Et confirmatur: Nam possunt principes seruare proprias Respub. ab iniuria aliarum Rerumpub. non solum per modum defensionis, sed autoritatinè, vt supra ostensum est; ergo etiam ab iniurijs clericorum.

9 NONA propositio: † Prætores tamen & omnes IX. Proposi-
magistratus citra principem grauiter errant & peccant, ^{112.}
iudicia exercentes cõtra priuilegia Clericorum, quam-
uis perniciosorum, & etiam criminosos ab Ecclesijs ex-
trahentes extra casus in iure permisso. Probat: hoc:
Quia non sunt subditi illorum, nec habent potestatem
in illos, & stantibus legibus, non licet eis agere contra
leges, & ipsi non habent potestatem, vel tollendi legem,
vel dispensandi in lege, sed solum principes. Ioannes
XXII. in extrau. damnauit errores Marsil. de Padua, &
Ioannis de Landuno: Inter quos vnus est, quod cum
CHRISTVS in Euangelio, Matth. 19. soluit tributum,
hoc fecit non liberalitate & condescensione, sed neces-
sitate coactus. Secundus, quod ad Imperatorem spectat
corrigere Papam ac instituer. Tertius, quod vnus Sa-
cerdos habet maiorem autoritatẽ, quam alius, hoc ha-
bet ab Impatore, & sicut dedit, ita potest tollere. Quar-
tus, quod nec Papa, nec tota Ecclesia posset punire quẽ-
cunque hominem coactus, nisi Imperator dedisset au-
toritatem. Caiet. de potestate Papæ, cap. 27. dicit, quod
quauis quilibet licitè possit occidere Papam in uaso-
rem, se defendendo, tamen nulli licet Papam propter
homicidium punire pœna mortis, & credo, quod
intelligit iure Diuino, aliàs nihil
esset dictum.

RELECTIO ALTERA,
DE POTESTATE ECCLE-
SIASTICA:
SECTIONIS PRIORIS
SUMMA,

1. *Potestas Eccles. an sit per se in tota Ecclesia.*
2. *Potestas Ecclesiastica siue spiritualis, quomodo possit esse in tota Ecclesia, ostenditur.*
3. *Potestas spirit. tota, qua fuit in veteri lege, quomodo primò & solum in tribu Leuit. fuerit.*
4. *Potestas verè & propriè spiritualis, qualis nunc est in Ecclesia, qua vocatur potestas Ecclesiastica, quòd nec primò, nec per se, imò nullo modo sit immediatè in tota Ecclesia uniuersali eo modo, quo potestas civilis est in*
5. *Ecclesia ex quibus constet. (Republica)*
6. *Potestas Ecclesiastica quomodo immediatè sit in consilio, etiam ratione totius. Et multa de potestate Concilij.*

IN ALIA RELECTIONE PRO AN-
no Millef. Quingentes. Trices. primo.
differuimus de potestate Eccles. ex parte,
hoc est, de Eccles. potestate, quo iure
& quan-

& quando instituta est, de distinctione ipsius à potestate ciuili, de comparatione eius ad potestatem ciuilem: In hac Relectione consequenter disputaturi sumus de subiecto huius potestatis, & reliquis grauiores quaestiones Theologicas circa potestatem contingentes. An te omnia ergo quaeritur: † An potestas Ecclesiastica sit per se in tota Ecclesia, distinguendo Ecclesiam vniuersalem à singularibus personis eo modo, quo conceduntur Philolophi, tum Theologi, & verum est, quòd ciuilis potestas est immediatè in tota Republica. Et quidem potestè videri, quòd sic est: Primò ex hoc ipso, quòd exempli gratia attulimus; nam potestas secularis est in tota Republica, & ab illa derivatur in magistratus & alias potestates, & ordo Gratiae non tollit ordinem Naturae, cum vtrunque sit à Deo. Potest hoc confirmari: Quia ordinatio Reipublicae ciuilis aequè est à Deo, sicut & Ecclesiasticae, nec fuit de iure Naturali; si ergo hoc fuit datum Reipublicae ciuili, vt ab ea dependeat tota potestas ciuilis, vt quid hoc Deus non dedisset Ecclesiae suae dilectissimae? Ergo eadem ratione videtur, quòd potestas Ecclesiastica sit in tota vniuersali Ecclesia, quae nihil aliud est, quam Christianorum quaedam Respublica. Et probatur consequentia: Quia vtraque potestas est propter bonum Reipublicae; ergo si propter bonum, & in bonum Reipublicae constituta est, videtur, quòd primò debet esse in Republ. Confirmatur secundò: Quia Concilium dicit in suis Decretis, *vniuersalem Ecclesiam representans*. Et confirmatur: Quia in Concilio rite congregato est immediatè potestas Ecclesiastica, vbi in praesentia suppono tanquam verum, & statim probaturus sum; sed Concilium non videtur vindicare sibi illam potestatem, nisi in quantum gerit personam & vires totius Ecclesiae vniuersalis. Secundò arguitur principaliter: Quia Ecclesia eligit Summum Pontificem: Cardinales enim non sua autoritate, sed Ecclesiae eligunt Papam; ergo Ecclesia habet summam potestatem;

Quaestio: An potestas Ecclesiastica sit per se in tota Ecclesia, ad eum modum, quo potestas ciuilis immediatè dicitur esse in tota Republica.

I. Argum. ad partem affirm.

Confirm. I.

Confirm. II.

II. Argum.

Argum. III. non enim posset dare quod non habet. Tertio arguitur ex illo Matth. 18. *Dic Ecclesie, & si Ecclesia non audierit, sit tibi tanquam Ethnicus, & publicanus.* Vbi data est potestas Ecclesie. Quarto arguitur, Prælati sunt ministri Ecclesie, ergo potestas est Ecclesie. Ad solutionem huius questionis oportet reuocare in hæc disputationem distinctionem illam dudum a nobis positam in proxima Relectione, quæ talis est. Potestas Ecclesiastica dupliciter accipi potest. Vno modo largè pro quacunque auctoritate, aut potestate ordinata per se ad finem spiritualem, & ad cultum diuinum, siue habeat aliquem effectum spiritualem & supernaturalem, siue non habeat: qualis fuit potestas omnis Ecclesiastica, sicut clauis Ecclesie data à D O M I N O] cuius modi fuit Sacerdotium totum in lege Naturæ, & in lege scripta. Aliter capitur potestas Ecclesiastica pro potestate & auctoritate propriè spirituali, aperiendi scilicet & claudendi regnum cælorum, quæ sola potestas vocatur clauis à D O M I N O, Matth. 16. & 18. quæ sola habent effectum spiritualem, vt in priori Relectione declaratum est.

Arg. IIII.

Ante respõ.
ad quest. dis-
tin. ut tur du-
p. et potestas
Ecclesiastica.

Hæc verba
his signis ()
conclu. a, vi-
demur ab hæc
serico quopi-
am inserta.

Respondetur
ad quest. in
propositioni-
bus.
I. p. oppositio.

HIS præmissis sit prima propositio: † Potestas Ecclesiastica siue spiritualis, primo modo potest esse in tota Ecclesia siue republica. Probatum hoc: Quia quilibet Respublica constituta, illustrata est a D E O. Patet ad Roma. 13. *Non est potestas nisi à D E O.* Secundum corollarium, Sacerdotes Gentilium poterant leges & decreta facere de cultu sacrorum. Patet, quia habebant auctoritatem vel lumine fidei, vel solum lumine Naturali sine noua auctoritate in ordine in finem spiritualem, & sunt capaces cultus Diuini, imò ad hoc tenentur præcepto iuris naturalis, vt superius ostensum est; de hoc enim dampnantur Gentiles ad Roman. cap. 1. *Quia cum cognouissent DEVM, non sicut DEVM glorificauerunt. Sed administratio huius cultus, vel omnium admonitionum quæ ordinantur ad finem spiritualem, vt supra probatum est, non spectare ad potestatem civilem, sed ad aliud*

aliud genus potestatis: ergo apud rempublicam residet huiusmodi potestas spiritualis. Sequitur consequenter corollarium, quod in lege Naturæ Respub. habuit authoritatem constituendi Sacerdotes, & alios ministros diuini cultus. Hoc patet ex conclusione. Nam si in republica erat huiusmodi potestas, poterat eam mādare, & comittere cuiunque vellet. Et confirmatur, Nam cum talis potestas iure naturæ non spectaret potius ad vnum ex ciuibus, quam ad alium, non poterat aliter prouideri, nisi autoritate reipublicæ. Signum autem huius est, quod in historia siue fidelium siue Gentilium in lege Naturæ nō legimus Sacerdotes aliter constitutos, quam vel populi suffragiis, sicut apud Romanos, vel regis autoritate apud quem est reipublicæ tota potestas. Si enim Melchisedec fuerit Sem filius primogenitus Noë (vt Hebræi putant) & hæc fuerit prærogatiua omnium primogenitorum: hoc non est credendum fuisse aliquo speciali præcepto, aut instituto Diuino, sed ipsius Noë, qui princeps suorum fuit ordinatione, aut aliâ aliqua populorum aut nationum ordinatione, vel constitutione. Vt enim a nobis in priori Relectione disputatum est, nulla fuit ea ætate potestas, quæ indigeret peculiari autoritate Diuina. Et si Abel fuit Sacerdos, hoc fuit ipsi Adæ primi patris ordinatione, quæ & durare potuit vsq; ad tēpora Noë. Et Aug. dicit 5. lib. ad Oros. & ad Hebr. 11. dicitur, quod obtulit Sacrificiū.

3 **S E C V N D A** propositio: Tota potestas spiritualis, quæ fuit in veteri lege, erat primò, & solum in tribu Lewitica, nec licebat alicui ex alia tribu ministrare in templo. Hoc patet Deut. 10. vbi post mortem Aarō, qui & ipse erat de tribu Leui, *sanctus est Sacerdotio Eleazar filius eius: & ex eo tempore iugiter separauit tribum Leui, ut portaret arcam fæderis DOMINI, & staret coram eo in ministerio, ac benediceret in nomine eius vsque in presentem diem: quamobrem non habuit Leui partem, nec possessionem cum fratribus suis, quia ipse*

Quod hic elatur ex D. Augustino. videretur esse in quest. 47. lib. 65. questionum quilibet operibus. Augustinus in ferius est. II. Propos.

ipse DOMINVS possessio eius est. Atq; idē habetur Iosue, 13. Tribui autem Leui non dedi possessionem, sed sacerdotia, & vltima DOMINI D E I Israēl, ipsa est eius hereditas. Et confirmatur ex D. Paulo ad Hebr. 7. vbi dicit, q̄ Leui, qui decimas accepit, decimatus est in lumbis patris eius Abraham: & iterum, Si ergo consummatio: per sacerdotium Leuiticum erat, quid adhuc necessarium fuit secundum ordinem Melchisedec alium surgere sacerdotem? Ex quo patet, quod totum sacerdotiu veteris Legis erat in tribu Leuitica. Et confirmatur, Quia ibidem Paulus dicit de duabus: Manifestum est enim quod de Iuda ortus sit DOMINVS noster in qua tribu nihil de sacerdotibus loquutus est Moyses: & eadē ratio est de alijs tribubus, de quibus etiam nihil loquutus est Moyses.

III. Proposi-

Prob. I.

TERTIA Conclusio: Potestas † secundo modo, id est, verē et ppriē spiritualis, qualis nūc est in Ecclesia quæ vocatur potestas Ecclesiast. nec primò, nec per se, imò nullo modo est immediate in tota Ecclesia vniuersali eo modo, quo potestas ciuilis est in republica: Probatur conclusio, Quia vel conuenit toti Ecclesiæ iure Naturali, aut Humano, aut Diuino; sed nullo tali iure conuenit, ergo non est in illa. Antecedens patet, quia (vt disputatū abundē a nobis fuit in priori relectione) potestas Ecclesiastica excedit & ius Humanū, & Naturale: tum ex parte finis, quia ordinatur in finem supernaturalem: tum ex parte effectus, quia omnino excedit omnem Humanam facultatem, qualis est peccatorum remissio, collatio gratiæ, Eucharistiæ consecratio. Relinquitur ergo vt nec Naturali, nec Humano iure hæc potestas conuenire possit Ecclesiæ vniuersali. Quod autem non cōueniat iure Diuino, patet: quia tota hæc potestas autorem habet solūm CHRISTVM DOMINVM, nostrū redemptorem, qui est caput omnis principatus & potestatis, ad Coloss. 2. & ad Philip. 4. & ad Hebr. 7. & ad Coloss. 2. *Ipsē dedit Apostolos, Prophetas, Euangelistas,*

st. n. Pastores, & Doctores ad consummationem sanctorum, in opus ministerii, in ædificatione corporis CHRISTI Et ad Ephes. 4. dicitur, *Unicuique vestrum data est gratia secundum mensuram donationis.* Et Apostolus ad Hebræos. 7. 8. & 9. ostendit quod Sacerdotium noui testamenti est aliud a sacerdotio veteris legis, & quod Sacerdotium Ecclesie est secundum ordinem Melchisedec. Est enim translatum Sacerdotium cum lege, ut Apostolus dicit, sed CHRISTVS habuit Sacerdotium non ab Ecclesia, sed a DEO, ut patet. Ioan. 15. *Nō vos me elegistis.* Luc. 5. Et Psal. 2. *Ego autem constitutus sum rex ab eo super Syon montem,* &c. Et Apostolus hoc loci citatis ostendit, & ad Hebr. 5. *Sicut & CHRISTVS non semetipsum clarificauit ut Pontifex fieret, sed qui loquutus est ad eū, filius meus es tu, ego hodie genui te; quem admodum & in alio loco dicit: Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedec.* Et apertè. c. 7. *Alij quidem sine iureiurando Sacerdotes facti sunt; hic autē cum iureiurando per eum, qui dixit ad illum: Iurauit DOMINVS, & non permittebit enim, tu es Sacerdos,* &c. Et Psal. 44. *Thronus tuus in seculum seculi, propterea unxit te DEVS DEVS tuus oleo exultationis.* Iamque dubitari non debet, nec potest, quin tota potestas Ecclesiastica sit à CHRISTO, & quod ipse non habuerit eam ab Ecclesia; sed ipse dederit alijs ius illud, Ioann. 20. *Sicut misit me Pater & ego mitto vos.*

Quod autē ipse non dederit immediatè, & primò Ecclesie, sed certis suppositis & psonis; patet Marth. 16. vbi promisit Petro clauas, & super eū se ædificaturū Ecclesiam pollicitus; cui etiā Ioann. vlt. dixit, *Pasce oues* &c. A omnib. Apostolis. Ioann. 20. *Quorū remisistis peccata,* &c. nusquam inuenitur dedisse Ecclesie in communi; nam etiā Apostolis in cœna dedit potestatem consecrandi Eucharistiam. Luc. 22. *Hoc facite in meam commemorationem.* Et ipse non totam cōmunitatem, sed solos Apostolos duodecim dicit elegisse, Ioann. 6.

Item

Probatur II.

Item quodcumque CHRISTVS dedit hanc potestatem, non erat tota Ecclesia, sed soli Apostoli, etiam non admissis septuag. duob. discipulis. Præterea si potestas Ecclesiastica esset primò in Ecclesia, sequitur quòd omnes alij haberent potestatem ab Ecclesia, hoc est, a cõmunitate & Republica Christianorum, sicut omnis potestas ciuilis est a cõmunitate. Consequens patet falsum: Nec enim Apostoli, nec successores eorum habuerunt potestatem ab alijs hominibus, sed ipsi à CHRISTO, & alij ab Apostolis, imò nullus vnquam habuit ab Ecclesia vniuersali. Præterea D. Paulus, ad Galat. 1. testatur, se non ab hominibus, nec per hominem, sed per IESVM CHRISTVM & DEVM Patrem Apostolum constitutum.

Prob. III.

Et simile poterant dicere alij Apostoli. Præterea in Scripturis nusquam legimus Sacerdotes ex autoritate & consensu plebis constitutos, sed a Pontificibus & prælatis, vt D. Paulus ordinauit Timotheum & Titum. 1. ad Tim. 4. *Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam secundum impositionem manuum presbyterij.* Et idem repetit, 2. ad Tim. 1. Adem ad Titum, 1. habet: *Huius rei gratia reliqui te Crete, vt ea, quæ desunt, corrigas, & constituas per ciuitates presbyteros.* Item Hebr. 5. *Nec quisquam sumat sibi honorem, sed qui vocatur à DEO, tanquam Aaron.* A DEO dixit, non à plebe, vt vult impius Lutherus. Aaron siquidem non à plebe constitutus legitur, sed à DEO, vt patet Exod. 28.

Prob. IV.

Nec vnquam auditum est in tota serie Scripturarum Sacerdotes inter fideles aut plebis autoritate, aut cõsensu institutos; & Ethnici Sacerdotes suffragijs populi creabantur, tales erant & Phæmonis Sacerdotes, sed talis consecratio, quale Sacerdotium erat: Item 1. ad Tim. 5. admonet D. Paulus: *Manus citò nemini imposu-
ers:* Non ergo à plebe, sed ab Episcopo creabantur Sacerdotes; non ergo potestas Ecclesiastica est primò & immediatè in tota Ecclesia, sed in certis personis. Probatur

hatur ratione: Quia in potestate Ecclesiastica continetur potestas consecrandi S. S. Eucharistiam; sed hæc potestas nõ est immediatè in communitate, cum illa non derur sine consecratione, nec potest Ecclesia immediatè consecrare. Et confirmatur: Potestas remittendi peccata in foro interiori & pœnitentiæ, non est in Ecclesia immediatè. Item eadè ratione potestas Episcopalis esset immediatè in prouincia Episcopi. Consequens nullus concedit. Nemo enim concedit, quòd totus populus vnius prouinciæ habeat immediatè potestatem Episcopalem, vel quòd ab illo deriuetur potestas in Episcopum; ergo similiter nec in tota Ecclesia. Item confirmatur hac ratione: In cõmunitate domestica, i. e. in familia, potestas & autoritas regèdi nõ est immediatè penes familiam, sed penes patrè fam. sed Episcopus est tanq̃ pater in Ecclesia; quia est tanq̃ vir vel maritus eius, ergo, &c.

Item arguit Caiet. Certum est, vt supra diximus, quòd potestas Ecclesiastica primò fuit in CHRISTO DOMINO totius Ecclesiæ, tanquam in principe, non subdito Ecclesiæ, nec dependente ab illa; sed CHRISTVS adhuc est caput & princeps Ecclesiæ; est enim adhuc nobiscum vsque ad consummationem seculi, Matth. 28. *Et index viuorum & mortuorum. Act. 10. Et uiuit, & regnat DEVS in secula seculorum. Apoc. 1. Et apprimè D. Paulus, 1. Corinth. 15. de hoc regno DOMINI loquens, dicit: Vnusquisque autem in suo ordine, primitiæ CHRISTVS: deinde hi, qui sunt CHRISTI, qui in aduentum eius crediderunt: deinde finis, cum tradiderit regnum DEO & patri, cum euacauerit omnem principatum, & virtutem, & potestatem. Oportet autem illum regnare, donec ponat omnes inimicos sub pedibus eius.* Consequenter ad CHRISTVM, tanquam ad principem, spectat ordine de legato, & vicario suo, & ab ipso deriuatur potestas eius, non ab Ecclesia, quæ ex natura sua non est Domina in ordine ad spiritualia, sed Serua CHRISTI, quia re-dempta est ab eo. Et sic relinquitur, quòd sicut princeps Ecclesiæ

Quod ex scri-
pturis prob-
atum est, id-
em probat-
ur ratione.

Ratio I.

Ratio II.

Ratio III.

Caiet. in duobus primis opusculis de potestate papæ & Concilij, quæ inter eius opuscula primo loco ponuntur.

Christus semper manet in Ecclesia, vt princeps & caput eius, & quo deriuatur omnis, quæ propriè dicitur Ecclesiastica potestas.

Sum. Pontifex non Ecclesie, sed Christi vicarius, sicut & Petrus, cuius est successor.

Ecclesie non habet auctoritatem ab Ecclesia, ita nec vicarius eius. Item probatur, quod CHRISTVS maneat adhuc caput Ecclesie, qui alias non esset Sacerdos in aeternum. Non enim est Sacerdos, nisi in Ecclesia. Ac confirmatur hoc: Quia Doctores & Sancti non vocant Summum Pontificem vicarium Ecclesie, sed vicarium CHRISTI. Ita enim est vicarius CHRISTI successor Petri, sicut Petrus: Petrum autem & alios Apostolos Ecclesia vocat vicarios DEI, ut patet in prefatione: *Vi eisdem rectoribus gubernetur, quos operis tui vicarios, eidem contulisti esse pastores.* Et Gl. sup. illud Matth. 16. *Tu es Petrus.* dicit Petrum fuisse vicarium CHRISTI. Item arguit Caietan.

Ratio IV.

Caiet. in opusculis de potestate Papae & Concilii paulo antea citatis.

Signum apertum est hanc potestatem non reside-
re immediatè & primò apud Ecclesiam, quod Ecclesia non potest sibi retinere, nec duobus aut tribus committere; quod tamen posset, si ius principatus esset apud illam, sicut posset Respublica ad administrationem civitatum, vel retinere sibi regimen, vel creare consules, vel tribunos etiam supra potestatem regiam, sicut erant Ephori apud Lacedaemonios, & senatores supra principem apud Venetos; quod tamen Ecclesia nullo modo posset, ut infra ostendemus. Præterea non potest potestas committi alicui communitati, cuius magna pars non est capax illius; sed in Ecclesia sunt complures, qui non sunt capaces huius potestatis; ergo non est immediatè in Ecclesia. Minor infra probabitur de mulieribus, pueris, & nonnullis fortasse alijs. Item quando aliquid committitur immediatè alicui communitati, omnes illius communitatis æqualiter se habent ad illam, ut patet in Rep. seculari respectu civilis potestatis absolutè; sed non omnes æqualiter se habent in Ecclesia ad claves, ut con-

Ratio V.

Ratio VI.

stat, & statim disputabo; ergo, &c. Ultimò potestas spiritualis, qualis erat in veteri lege, non erat commissa toti plebi, sed solùm vni tribui, scilicet Leviticæ, multò ceterò minus videtur tam sublimem potestatem, qualis est Evangelica, vulgatam toti plebi.

Ratio VII.

stat, & statim disputabo; ergo, &c. Ultimò potestas spiritualis, qualis erat in veteri lege, non erat commissa toti plebi, sed solùm vni tribui, scilicet Leviticæ, multò ceterò minus videtur tam sublimem potestatem, qualis est Evangelica, vulgatam toti plebi.

Ad primum argumentum factum in principio
 quæstionis respondetur, negando consequentiam: &
 differentia, ac ratio est aperta. Ciuilis enim potestas, vt
 declaratum est, nõ se extendit nisi ad finem & effectum
 naturalem: & sic potestas illa communiter à natura da-
 tur, omne autem naturale est commune, & primò com-
 mititur vel speciei, vel comunitati, vt esse mortale ho-
 mini; sed potestas Ecclesiastica est supernaturalis, at-
 que à Deo ad superiores fines & effectus data: nec res-
 publica est Domina respectu huius potestatis, sed serua,
 vt dictum est, & CHRISTVS est rex & DOMINVS nõ à com-
 munitate ipsa, sed à Deo: & ideo non oportet spectare
 quomodo se habeant particulares personæ ad totam
 comunitatem. Licet enim in ordine ad naturalia com-
 munitas sit superior, & quilibet homo velut subiectus
 & inferiori in ordinem tamen ad hanc potestatem totum
 pendet ex voluntate & institutione CHRISTI, qui fuit
 primus autor huius potestatis. Et præterea respu. spiri-
 tualis habet regem CHRISTVM & potestas in Ecclesia
 est vicaria. Et si instes, quia respublica Christiana etiam
 in ordine ad spiritualia est vnũ corpus, vt patet ex Pau-
 lo ad Roma. 12. & 1. Corin. 12. sed in corpore naturali
 quicquid conuenit parti, principalius & primò conue-
 nit toti, vt homo potius videt quam oculus, & potestas
 audiendi potius est hominis, quam aurium: & sic de re-
 liquis humanis viribus. Et oculus potius est hominis,
 quam suus: ergo similiter in corpore mystico Ecclesiæ,
 potestas spiritualis singularium hominum prius &
 principalius erit in Ecclesia tota respõdetur, quòd sicut
 Aristot. dicit, parabola, & analogia non oportet nec po-
 test p omnia esse similis: aliàs iam nõ parabola, sed ipsa
 eadem res esset. Et ideo vt dicit S. Tho. 3. parte, Licet
 corpus naturale, & mysticum multa habeant similia,
 non tamen omnia, sed differunt non paucis, nõ solũm
 quantum ad esse naturale, quia omnẽ potestatem cor-
 poris naturalis oportet esse simul. Ecclesia ½ autẽ con-

Obiecta.

Respons.

S. Tho. 3. 2.
quæst. 8.

stat ex omnibus fidelibus ab Abel iusto, vsque in finem seculi: sed multo magis quantum ad spiritualia. Vnus enim homo est capax gratiæ, & alterius formæ spiritualis, quæ non potest conuenire immediatè toti. Itē pars naturalis est præcisè propter totum in corpore: In Ecclesia singuli homines sunt propter **DIUM**, & propter se solum, nec bonū priuatum ordinatur ad bonū totius, saltē præcisè, nec principaliter, sicut nec gratia, nec fides, nec spes, nec aliæ formæ supernaturales sunt immediatè in tota communitate: sic nec potestas spiritualis, quæ est æquè, aut plus etiā supernaturalis.

Respondetur
ad primā con-
suetudinem.

Ad confirmationem respondetur ex Caietano in priori parte apolog. de comparat. potest. Papæ & Concil. c. 6. concedendo, quod \dagger in Concilio est immediatè potestas Ecclesiastica etiā ratione totius. Sic enim nomine Concilij sunt absolutiones, & damnationes, & omnia decreta: vt etiā in primo Concilio Apostolorū, Actuum. 15. habetur, scilicet, *Placuit nobis collectis in vnum, & visum est Spiritui sancto & nobis.* Et sic est in tota Synodo quasi vna potestas: & ideo etiā reclamantibus aliquibus ex Concilio, tamen nomine totius Concilij decernitur, & dicitur totum Concilium aliqua facere: sed hanc potestatem non habet, quia repræsentet totam Ecclesiam vniuersalem, vt falsò imaginantur alij, nec ex commissione **CHRISTI** facta immediatè, vel toti Ecclesiæ, vel Concilio, sed solum quia est vnio & congregatio ex potestatibus Ecclesiasticis.

Quomodo
potestas Ec-
clesiastica im-
mediatè sit
in Concilio,
ex autoris
sententia.

Potestas Ec-
clesiastica nō
est immediatè
in toto Con-
cilio ex iure
Diuino, sed
voluntate
Prælatorum.

Et ideo nihil aliud posset totū Concilium, quod non possent Patres per se singuli secundum suam potestatem: vnde hæc potestas non est in Concilio immediatè iure Diuino, sed ex voluntate Prælatorum, qui volunt ex seipsis vnā autoritatem, & velut vnum corpus cōstituere. Imò nō solum in Synodo vniuersali, sed etiā in provinciali, vel etiā totius Orientis: sicut cū omnes conueniunt ad celebrandum illud Conciliū, esset etiā vna autoritas in tota illa congregatione ratione suæ totalitatis.

talitatis. Cuius signum est quòd licet omnes Episcopi essent æquales, id est, quãuis nullus esset superior alio: tamen decreta Concilij obligarent omnes, nec possent rescindi ab aliquo illorum: & tamen notum est, quòd non imaginantur etiã aduersarij; illi habeat potestatem à tota plebe, prouinciarum suarũ, nec quòd sit etiã aliqua potestas Ecclesiastica immediatè in tota vna parochia: quod omnino esset absurdũ sentire vel dicere profectò. Ergo ita se habet totum Conciliũ vniuersale ad Ecclesiam vniuersalem, sicut Conciliũ prouinciale ad prouinciam: & fictitium omnino est aliud imaginari. Est itaq; solũ potestas immediatè in toto Concilio ex voluntate Prælatorum: qui instituunt vnam potestatem, & autoritatem, cui etiam seipsos subiiciunt, sicut partes toti: hoc enim significat, quòd volunt congregare Conciliũ, quòd volunt stare decretis eius.

Ad secundam confirmationem respondetur primò, Hoc solũ inuenitur in modernis Concilijs, vt Basilicensi, Constantiensi, non autem in antiquis. Nec mirum est, si in modo loquendi erratum sit. Secundò dico vt supra, Quòd representant Ecclesiã non tanquã vicarij, vel legati, sed tanquam patres & pastores, & tutores eius. Ex quo sequitur contra sententiam, vel imaginationem aliquorum Scholasticorum, quòd si casu omnes Episcopi Christianitatis conuenirent in vnum locum non animo celebrandi Conciliũ, nulla esset immediatè potestas Ecclesiastica in tota illa multitudine. Non enim locus, aut corporalis congregatio dat eis illam potestatem, sed voluntas corũ. Vnde si nulla erat potestas in omnibus simul, cum essent in suis prouincijs, nec etiam est cum sunt in eodem loco, & in eodem templo: aliã eãdẽ ratione si Episcopi vnius regni conuenirent ad curiam causã visitandi Regẽ, iam ellet ibi Conciliũ.

Et si obijcias, quia iã hoc est determinare, quòd Conciliũ non fit supra Papam, contra determinatio-

Respondetur ad secundam confirm.

Respondeatur ab auctore Concilium Basilicense & Constantiense, in hoc, quòd posuerunt in suis decretis,

Concilium vniuersale Ecclesiã representans; ideoq; immediatè potestatem habere à Christo.

Obijctio

Obiectis.

Respons. 1.

Respons. 11.

nem Parisiensem (si enim nulla est potestas in Concilio nisi deriuata à patribus, sequitur manifestè nō esse maioris potestatis quam Papam) Respondetur primò, in præsentia nihil constitui disputare de illa odiosa comparatione Papæ & Concilij. Secundo, ea quæ dicta sunt, non pugnant cum aliqua sententia illorum circa illam comparationem. Undecunque enim Concilium habeat potestatem, & si deriuetur ab ipsis prælatis: potest tenei quoddam est maior in toto Concilio, quam in Papa, sicut in Concilio provinciali, quam in quocunque prælato Concilij. Si hoc non placet, posset tenei, quoddam potestas in Concilio est immediatè à Deo, sed non quia tenet locum totius Ecclesiæ vniuersalis, sed quia est vnio ex omnibus prælatis Ecclesiæ, etiam si omnes alij Christiani dissentirent. Et adhuc etiam cum ista opinione stat utraq; sententia de comparatione Papæ & Concilij.

Respondetur
ad 11. Argu-
ment. Princi-
pale.

Ad secundum argumentum principale disputaturus sum paulò post, ad quem spectat electio summi Pontificis. Sed in præsentia primò nego, quoddam Cardinales nomine Ecclesiæ vniuersalis eligant, sed ex ordinatione Ecclesiastica, vel summi Pontificis, vt postea dicam. Secundo dico, quoddam dato quoddam ad vniuersalem Ecclesiam spectet electio, non valet consequentia, ergo in Ecclesia est potestas, vel autoritas Ecclesiastica immediatè. Antecedens est notum in iure, quoddam non oportet vt electores habeant authoritatem, in quam eligunt, sicut patet de electionibus Imperatoris: imò electores abbatum nullam habent authoritatem, vel dignitatem, sed habent authoritatem, & potestatem applicandi dignitatem illi.

Ad tertium argumentum respondetur ex domino Caietano. in Apolo. Part. 1. C. 3. ad cuius euidenti-
am inquirendum est, quid nomine Ecclesiæ intelligatur in illo loco, *Dic Ecclesiæ*: Et cum sit sermo de Ecclesiæ, ad quam spectat audire, & iudicare, oportet vt
Eccle-

Ecclesia accipiatur, vel pro Ecclesia vniuersali, id est pro omni Ecclesia, vel pro aliqua particulari Ecclesia, vel indistinctè pro qualibet Ecclesia. Dico ergo primò, quòd non potest accipi solum pro Ecclesia vniuersali: quia clarum est, quòd ad corrigendum fratrem non oportet me ire ad concilium vniuersale. Item etiam, quia cum eadem verba dixerit beato Petro, sicut Ecclesia: Scilicet, *Quodcunque ligaueris super terram, &c.* **Matth. 16.** Negari non potest, quin etiam Petrus habeat illam potestatem, quam dicunt datam Ecclesie: ergo non solum potest intelligi Ecclesia vniuersalis. Et alias perspicue patet, quòd non intelligitur de aliqua Ecclesia particulari, puta Mediolanensi, quia non oportet nos recurrere ad illam ad correctionem fratris; nec etiam de omni collectione, propter Ecclesie admonitionem. Restat ergo quòd accipiatur pro Ecclesia indistinctè, seu indefinitè: Ita quòd Ecclesie datum est, iudicium fratris, non determinando hanc vel illam: Et quoniam actor sequitur forum rei, determinatur ad Ecclesiam fratris peccantis siue propriam, siue communem, & superiorem: et ille est apertus sensus illius præcepti.

Sed dubium est, quid significetur nomine Ecclesie in illo loco: & breuiter dico, quòd potest intelligi conuocatio, seu collectio fidelium. Sed dicunt aduersarij, quòd hoc loco Ecclesia significat communitatem fidelium, non in seipsis, sed in prælatis eorum, siue Papa interfuit siue non. Sed quòd ille non sit sensus literalis, ostenditur, quia utrobique oportet sumi eodem modo respectu cuiuscunque peccantis. Certum est autem, quòd si peccator sit de Ecclesia Mediolanensi, si ad correctionem ipsius procedendum est, non oportet dicere Ecclesie Mediolanensi, id est, communitati Mediolanensem, siue Episcopus sit, siue non. Vnde dico, quòd licet ex vi vocabuli Ecclesie non aliud intelligatur nisi communitas fidelium, tamen ex verbis sequentibus, *Si Ecclesiam non audierit; &, Quæcunque solueritis su-*

Quomodo accipiatur Ecclesia in illo loco Matth. 18. Dic Ecclesie.

Accipitur indefinitè pro Ecclesia ad quam pertinet frater qui peccauit.

Accipitur etiam pro conuocatione fidelium, sed non absque prælato eiusdem Ecclesie, ad quam deferatur peccator.

per terram, &c. constat accipiendum esse pro Ecclesia habente autoritatem. Et cum hæc non sit sine Prælato, constat intelligi non posse Ecclesiam pro aliqua congregatione sine Prælato, sed clauditur ipse prælatus: quod & aliter probatur. Nam si in nomine Ecclesie non includitur prælatus illius, oportet dicere alterum duorum, vel quod Ecclesia particularis habet potestatem iurisdictionis, etiam invito Episcopo, vel quod nomine Ecclesie non intelligitur ipsa communitas. Certum est enim quod Ecclesia, de qua dicitur, *Dic Ecclesie*, habet potestatem excommunicandi: & certè ita est, quod nomine Ecclesie in illo loco intelligitur prælatus, qui est caput Ecclesie. Hoc enim est dicere Ecclesie, sicut iudicium Episcopi dicitur iudicium Ecclesie: & excommunicatus ab Episcopo dicitur excommunicatus ab Ecclesia. Dictum est autem, *Dic Ecclesie*, & non Episcopo, quia intelligitur, quod debet dici Episcopo, non tanquam priuato, sed in foro publico. Et ideo dicitur, in foro, & iudicio Ecclesie. Et hoc aperte manifestatur: quia usus illius præcepti in Ecclesia talis est, ut dicatur peccatum fratris Prælati, & tunc intelligimus dixisse Ecclesie. Dixit autem, *Amen dico vobis, quodcumque solueritis*, &c. in plurali numero, vel quia iudicium Ecclesie, licet fiat autoritate vnus Prælati, tamen non debet fieri nisi per multos: vel simpliciter quia erant futuri multi Prælati, & multe Ecclesie. Dico præterea cum Caetano, quod in illo loco Matth. 18. nulla potestas videatur data: Nam ex illo, *Dic Ecclesie*, non datur aliqua potestas; sed præcipitur denuntiatio: per illa verò, *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam Ethnicus & publicanus*, præcipitur euitatio: per illa verò verba, *Quæcumque solueritis*, &c. patet nullam dari autoritatem, quia per eadem verba dictum est Petro, *Quodcumque solueris*, &c. Matth. 16. etiam non est data ei aliqua potestas, sed postea Iohan. ultimo, *Pasce oves meas*. Sed significatur solum

Matth. 16.

solùm quantæ efficaciz esset futura sententia Ecclesiaz, quam illic non dat, sed solùm, vel promittit, vel supponit. Et demum ad veritatem illorum verborum, non oportet quòd Ecclesia habeat immediatè autoritatem à CHRISTO, sed satis est, quòd habeat à suo Prælato, vel Prælatis congregatis, vel ab ipso Papa. adhuc enim Ecclesia haberet potestatem, & quilibet teneretur audire Ecclesiam: ergo frustra cõminiscuntur aduersarij hanc potestatem.

Et sic ex omnibus patet, quòd ex eo loco, Math. 18. nullo modo habeatur, quòd sit aliqua autoritas iure Diuino immediatè, nec in Ecclesia vniuersali, nec etiam in Concilio; quamuis hoc secundum possit probabiliter dici in sensu suprà explicato. Hunc locum prolixius tractaui: quia aduersarij nihil aliud ex scripturis afferunt ad probandum, quòd iure Diuino sit autoritas in Ecclesia vniuersali immediatè, & in Concilio. Ad dit Caieta. quòd in die Cœnæ fuit institutũ Sacramentum ordinis; & per consequens quando Dominus dixit ea verba Matth. 18. non erat potestas Episcoporum, nec presbyterorum, & per consequens non dedit tunc potestatem Concilio, quòd constat ex Episcopis & presbyteris.

Ad quartum non est opus multis, & primùm potius alij prælati solent dici ministri Ecclesiaz, quàm Papa: & certum est, quòd non dicuntur ministri Ecclesiaz, quia acceperint autoritatem ab Ecclesia vniuersali: sed vel quia ministrant Ecclesiaz, vel in Ecclesia: vel quia à principe Ecclesiaz sunt instituti. Et clarum est, quòd etiam si nihil autoritatis ponatur in Ecclesia vniuersali, nihilominus dicerentur ministri Ecclesiaz. Cæterùm quòd potius debeât dici omnes, tã Papa quàm alij prælati ministri CHRISTI quàm Ecclesiaz, patet ex Paulo, *Si quid donauit in persona CHRISTI, &c. 2. Corin. 2. & 2. libi. Sic nos existimet homo, vt ministros CHRISTI. 1. Corin. 4.* Omnis potestas spiritalis & Ecclesiastica est

Respondetur
ad IV: argu-
ment. princip.

Nota hec.

quoddam donum Dei, & purè supernaturale. Sicut ergo alia dona; ut gratia, charitas, fides, & prophetia non data sunt primò Ecclesiæ, sed primò conueniunt particularibus personis, & est fides in Ecclesia, quia aliqui particulares credunt: Ita etiam potestas Ecclesiastica data est certis personis primò, & per illos conuenit Ecclesiæ. Et omnino est commentum sophisticum, imaginari potestatem Ecclesiasticam in communitate, qua nunquam esset vsura, sed omnia geruntur, & semper gesta sunt per prælatos, qui deriuati sunt ab Apostolis, licet re vera, si à natura essent principes in Republica ciuili, & omnes magistratus sufficientes ad gubernatione Reipub. profectò frustra somniaremus potestatem ciuilem in Republica immediare.

SECTIONIS POSTERIORIS

SVMMA,

QVÆSTIO SECUNDA

PRINCIPALIS:

An potestas Ecclesiastica sit in Christianis omnibus.

1. *Christiani omnes, nec sunt sacerdotes, nec omnes aequales, sed est ordo in Ecclesia, & gradus Ecclesiasticæ potestatis.*
2. *Christiani an sint aliqui, quibus conuenire non possit potestas Ecclesiastica.*
3. *Mulieres, nec sacerdotes esse possunt, nec aliquem ordinem aut potestatem Ecclesiasticam habere, quæ sit de iure Diuino.*

4. Abba-

4. *Abbatiffæ, & alia monasteriorum & virginum matres, nullam habent potestatem, nec iurisdictionem spiritualem.*
5. *Monachæ an nõ teneantur obedire Abbatiffæ.*
6. *Iure diuino nullus alius de numero Christianorum præter foeminas excluditur à potestate Ecclesiastica, siue ordinis, siue iurisdictionis.*
7. *Potestas Ecclesiastica siue ordinis, siue iurisdictionis: tota fuit in Petro Apostolo.*
8. *Apostoli omnes an habuerint potestatem immediatè à Christo, an solus Petrus à Christo, & alij à Petro.*
9. *Potestatem omnem, quam Apostoli habuerunt, receperunt immediatè à Christo.*
10. *Apostoli, an æqualem acceperint cum Petro potestatem.*
11. *Petrus, inter Apostolos omnes fuit autoritate, & potestate primus & princeps, cum summa supra totam Ecclesiam potestate.*
12. *Potestatem Ecclesiasticam aliquã, nullus alius à Christo videtur accepisse, præter sacros Apostolos.*
13. *Potestas Ecclesiastica non solum fuit in Apostolis, sed etiam in alijs.*
14. *Potestas omnis ordinis & iurisdictionis, que prius erat in Christi Apostolis, illis defunctis perseverauit in Ecclesia.*
15. *Gradus Ecclesiæ perseveraturi sunt in Ecclesia vsq; ad vltimum iudicium, & mortuorum resurrectionem.*

16. Potestas ordinis in Ecclesia, tota derivata est, & pendet immediatè ab Episcopis.
17. Petro Apostolorum principe defuncto, aliquis ei successit cum simili & autoritate, & potestate iurisdictionis in totum orbem.
18. Petro mortuo, Ecclesia habet potestatem subrogandi, & instituendi alium loco illius, etiam si Petrus nihil de hoc prius cõstituisse.
19. Electio summi Pontificis ad quem spectaret Cardinalibus deficientibus, negligentibus aut perniciosè inter se dissidentibus.
20. Electio summi Pontificis deficientibus Cardinalibus, &c. non videtur spectare ad totum clerum.
21. Sedes Apostolica in quocunq; casu vacaret manendo in solo iure Diuino, ad quem spectaret electio,
22. Petrus beatus, vel solus, vel cum alijs Apostolis potuit constituere formam, & rationem, qua post obitum eligeretur ei successor.
23. Petrus beatus, potuit eligere, & designare successorem, qui, eo defuncto, sine alia electione esset summus Pontifex.
24. Eligendi summum Pontificem ratio, qua nunc seruatur in Ecclesia non est de iure Diuino.
25. Eligendi summum Pontificem ratio, ex constitutione, & autoritate Ecclesie, aut summorum Pontificum est, & eadem autoritate mutari posset.

26. *Apostolis alijs successit nemo cum æquali potestate & autoritate iurisdictionis.*
27. *Apostolorum aliorum quilibet à Petro, potuit relinquere successorem, licet non vniuersalē saltem in quacunque prouincia voluisset, qui esset verus Episcopus illius prouinciæ.*
28. *Apostoli, non solum potuerunt relinquere sibi successores, sed etiā quilibet successorū eorū potuit similiter sibi relinquere successorem.*
29. *Episcopus quilibet, in sua prouincia potuit cōdere legem, vt presbyteri eligerent Episcopum, vel aliam formam institutionis dare, etiam sede Petri inconsulta.*
30. *Petri successores potuerunt, & possunt pro suo arbitrio Episcopos creare in singulis prouincijs, & quascunq; leges de hac re prius latas tollere, & nouas condere, prouincias distinguere, & omnia ad hoc spectantia pro suo iudicio, & potestate facere.*

PRIVS QVAM VENIAMVS AD SOLIDAM & germanam veritatem, oportet vt adulterinas, & falsas sententias excludamus: quod vt commodius fiat, rursus propono quæstionem, *An potestas Ecclesiastica sit in omnibus, aut singulis Christianis.* In cuius quæstionis definitione licet omnes Catholici autores satis conueniant, tamen neoterici hæretici incredibili arrogantiā à tota Ecclesia receptæ sententiæ aduersantur, asserentes & contendentes omnes Christianos ex æquo esse sacerdotes, nec esse aliquos gradus Ecclesiastici ordinis in Ecclesia. Nec tamen multis aut rationibus

Quæstio
principalis.

aut

aut testimonijs hoc probare laborant, sed suo more, vno aut altero scripturarum loco in suam sententiam detorto, mordicus hæresim suam retinent, & factionem propugnant. Sed verba imprudentissimi in primis Lutheri ascribere satius est, in libro primo de abroganda missa priuata. Nos omnes, inquit, eodem quo *Christus, sacerdotio sacerdotes sumus, qui Christiani filij Christi summi sacerdotis sumus: nec ex vlllo Scripture sanctæ testimonio id habetur, q̄ sacerdotes rasi & vncti aliqui in nouo testamento dicantur distincti à laicis. & paulò post, Stat irrefragabili sententia, sacerdotes visibiles, & à laicis diuersos in nouo testamento nullos esse, qui autē sunt, sine testimonio scripturarum, et sine vocatione DEI sunt: Hoc autem quid est aliud, quam ex diabolo esse? Et alibi dicit, quod puer, & mulier, & quilibet Christianus absoluere potest à peccatis. adducit illud. 1. Pet. 2. Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquis. &c. Et eodem loco, Et ipsi tanquā lapides viui super aedificamini domus spiritalis, in sacerdotium sanctum. Constat autē Petrum loqui generaliter omnibus fidelibus, & non solis ordinatis in sacerdotes. Item, Ioh. in Apoc. c. 5. Fecisti nos DEO nostro regnum & sacerdotes. Et Apoc. 20. Sed erunt sacerdotes DEI & CHRISTI eius. Quæ omnia vult dicta esse de omnibus Christianis. Item illud. Matth. 18. Quodcumq; solueritis super terram, &c. Iuratisimè affirmat dictum esse omnibus Christianis*

Contra omnes hæreticos pono conclusionem, Non omnes Christiani sunt sacerdotes, eo modo quo sacerdotes ab Ecclesia ordinati, id est, cum potestate consecrandi Eucharistiam, & absoluendi à peccatis. Vel ponatur sub alijs verbis sic, Nec ꝑ omnes Christiani sunt sacerdotes, nec omnes sunt æquales, sed est ordo in Ecclesia, & gradus Ecclesiasticæ potestatis. Hanc quæstionem totamq; hanc disputationem, quam potero paucis absoluam. Postquam enim nulla cum Catho-

licis

Lutheri sententia.

Conclusio
anti-hæret.
contra Lutherum.

licis nobis concertatio est, sed solum cum hæreticis, nihil operæpretium facturum me puto, si religiosam, & piam prorsus concionem hoc argumento diutius retinero. Et alioqui clarissimi viri, Rofensis Episcopus, & Iodocus Clitoveus de hoc capite aduersus Lutherū doctissimè & disertissimè scripserant, quos scio vobis familiares esse.

Probo igitur conclusionem totam simul. Primò Paul. ad Ro. 12. Totam Ecclesiā quali quoddam corpus mysticum esse dicit, quòd varijs organis & membris sit compositum. *Sicut in vno, inquit, corpore multa sunt membra, omnia autem membra non eundem actum habent, ita multi vnum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra: Habentes autem donationes secundum gratiam, quæ data est nobis, differenter, & 1. Cor. 12. Si corpus vnum est, & membra habet multa, omnia autem membra corpori, cum sint multa, vnum tamen corpus sunt: Ita & CHRISTVS; & infra corpus non est vnum membrum, sed multa. Si dixerit pes, quoniam non sum manus, non sum de corpore, non ideo non est de corpore? si totum corpus oculus, vbi auditus? si totum auditus, vbi odoratus? nunc autem posuit DEVS membra vnumquodq; eorum in corpore sicut voluit. quòd si essent omnia vnum membrum, vbi corpus? nunc autem multa quidem membra, vnum autem corpus. Et in principio illius. c. Diuisiones gratiarum sunt, idem autem Spiritus, & diuisiones ministrarum sunt, idem autem Dominus, & diuisiones operationum sunt, idem verò DEVS, &c. Rogo, & appello religiosas, & pias aures, si omnes in Ecclesia æquales sunt, quo modo fecit DEVS, vt Paulus dicit, varia membra, manus, pedes, oculos, aures, in corpore Ecclesiæ? omnes sumus oculi Luthero, vbi ergo pedes? aut quo modo erit verū, q̄ Paulus in eadem Epistola & cap. i. iungit, Non potest autē dicere oculus manui, Opera tua non indigeo: aut iterum caput pedibus, Non estis mihi neces-*

Probat. conclus.

necessarij? Certè si Lutherum audiamus, pedes poterunt dicere capiti, *Non es nobis necessarium*. Sic enim ipse docet, pedes hoc est plebem, non indigere capite, hoc est sacerdote, sed omnes eos esse sacerdotes. Item in eodem loco Paulus, *Et quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia, primò Apostolos, secundò Prophetas, tertio Doctores*: & alios item gradus Ecclesiæ recenset, ubi omnino videtur sanctus Apostolus, ex instituto velle elidere arrogantiam eorum, qui omnes in Ecclesia equare volebant: vel rursus superbiam reprimere aliquorum, qui in altiore gradu constituti, inferiores contemnebant: aut certè plebem admonere, ne se eo minus in corpore CHRISTI contentos reputarent, quòd inter gradus Ecclesiasticos non censerentur. In eadem sententiam scribit ad Ephes. 4. *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, alios autem Prophetas, alios vero Evangelistas, alios autem Pastores, & Doctores, ad consummationem sanctorum, in opus ministrerij, in edificationem corporis CHRISTI*. Iohan. Item Apoc. 17. *Ego Iohannes vidi sanctam civitatem, novam descendentem de Cælo, à Deo paratam, sicut sponsam ornataam viro suo*. Qua verò ratione erit Ecclesia civitas, in qua nulli sint Magistratus, nulli moderatores, & nullus ordo civium, sed æqualitas, vel confusio potius, & turba pro suo cuiusq; arbitrio & libidine agentium? Nec enim est civitas, ut Orator ait, quæcunq; in vnum locum quorumcunque hominum multitudo consistit. Idem Apосто. 1. Timot. 5. ut nemini citò manus imponeret: certè ut sacerdotem consecraret. Idem 1. Timo. 4. *Noli negligere gratiam quæ in te est, quæ data est tibi per Prophetiam cum impositione manuum presbyterij*. Et 2. Timot. 1. *Uere resurcites gratiam, quæ est in te, per impositionem manuum mearum*. Titum præterea admonet c. 1. ut constituat per civitates presbyteros. In Actibus Apostolorum de Paulo, & eius collegis legitur constituisse per diuersas Ecclesias presbyteros. Actuum 10. Paulus

Paulus ad presbyteros Asiae Miletum accessit. Vos, inquit, posuit Spiritus sanctus Episcopos, regere Ecclesiam Dei. Certè ipse Apostolus 1. ad Corinth. 3. apertè distinguit plebem à sacerdotibus. *Dei enim sumus*, inquit, *auditores, Dei agricultura estis*. Sed video vobis ingrati esse rationem hanc sanè, in qua in re non dubitatur argumentis non necessarijs: relinquam enim primam hanc conclusionem tanquam certam, non omnes Christianos esse æquales in potestate Ecclesiastica. Certè Tertulianus, cuius auctoritas, quod ad antiquitatem spectat gravissima est, de præscriptionibus hæreticorum execratur, non solum quòd novi hæretici dicunt omnes Christianos esse ex æquo sacerdotes, sed ordinationes tam incertas. *Ordinationes*, inquit, *eorum leves, temerariae, inconstantes: itaque alius hodie Episcopus, hodie presbyter, quæritur in laicus: nam apud eos laicus sacerdotalia munera adiunguntur*.

Tertulianus
de præscrip.
hæret.

Sed ex hac quaestione emergere videtur dubium non contemnendum, An sint aliqui Christiani, quibus convenire non possit potestas Ecclesiastica. Et primò quidè dubitatur de mulieribus, an sint capaces Ecclesiastici ordinis, & potestatis. Et quidè videri possit, quòd sint, ex eo quòd Paul. ad Gal. 3. dicit, quòd non est Iudæus nec Græcus, non est servus, nec liber, non est masculus, nec femina in CHRISTO IESU. Quare non videtur, quòd administrandum CHRISTO in ordine Ecclesiastico feminæ rejici debeant in lege CHRISTI. Item prophetia est (ut videtur) tantæ dignitatis, quanta potestas Ecclesiastica, quæ mulieribus aliquando communicatur, ut de Debora, patet 4. cap. Iudi.

Agit primò
de his, quibus
non conveniat
potestas Ec-
clesiastica.
An mulieres
sint capaces
Ecclesiasti-
ci ordinis & po-
testatis. pro
parte affirm.
Rat. I.

Rat. II.

Hoc non obstante pono conclusionem, Mulieres nec sacerdotes esse possunt, nec aliquem ordinem aut potestatem Ecclesiasticam habere, quæ quidè sit de iure Divino. Hanc conclusionem video placere omnibus auctoribus, atque aded, quanquam defendi

Prima Con-
clusio auto-
ritas negat.

con-

Prob. I.

contrarium non absurdè fortassè possit, tamen ne more iureconsultorum nouas conclusiones afferamus, ex sententia doctorum probo hanc conclusionem. Primb, Nam ordines, & potestates Ecclesiasticæ omnes ordi-
nantur (vt latè à nobis disputatum est) ad gubernationem populi, & directionem in finem spiritualem, sed ex factis literis hæc non possunt conuenire mulieri. vnde. 1. Corin. 14. *Mulieres in Ecclesia taceant, non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse: si quid autem volunt discere, domi viros suos interrogent, turpe enim est mulieri loqui in Ecclesia.* Et ne quis putet hoc esse Pauli præceptum, & non ex iure Diuino, adiunxit, *Si quis videtur propheta esse aut spiritualis, cognoscat quæ scribo vobis, quia Domini sunt mandata.* Et 1. ad Timo. 2. *Mulier in silentio discat cum omni subiectione, docere autem mulieri non permitto, nec dominari in virum, sed esse in silentio.* Ita etiam fuit constitutum in Concilio Carthaginensi, vt refertur 13. dist. c. mulieres, & Ambrosius est in eadem sententia. vt 33. quæstione. 5. c. mulieres. Philosoph. 1. Politic. dicit, corruptionem esse Reipub. vt principatus & administratio ad feminam deueniant. Item dominus nullam potestatem legitur commisisse mulieri, etiam sanctissimæ, simul & sapientissimæ matri, vt patet in cæna, & post resurrectione. Item non committitur eis, vt præfint viris, sed contra, vt sint subiectæ. Vnde Gen. 3. *Sub viri potestate erit.* Et quod profectò me plus mouet, est, quod in tam longa annorum serie, in tanta copia optimarum, & sapientissimarum foeminarum, nunquam Ecclesia tentauit, ad potestatem, aut ministerium Ecclesiasticum aliquam assumere. Hoc autem magnum argumentum apud me & in hac, & similibus causis est, quod nunquã factum est, cum fuerit magna occasio & copia faciendi: putem ideo non esse factum, quod fieri nec licent, nec potuerit. Itaque sic puto nec licere quidem foeminam quocunq; diuino ordine sacrare: Quod si secus actum sit, nihil omnino agi.

Sed

SED tamen etiam si hoc verum sit, dubitari tamen potest, an mulieres, quæ in monasterijs virginibus præficiuntur, aliquam potestatem Ecclesiasticam habeant, saltem iurisdictionis, si ordinis habere non possunt, qualem Abbatissæ usurpant, ferentes leges & præcepta ad formam & morem Episcoporum. Respondeo, Nec de hac quæstione magnam video controuersiam inter Theologos. Nam iureconsulti videant ipsi, quid sentiant: Itaque ex sententia S. Thom. in 4. d. 19. q. 1. a. 1. q. 3. ad 4. Et d. 25. q. 2. a. 1. q. 1. ad 2. Et Palud. in 4. d. 19. q. 2. q. 3. Et Durand. ibidè & Syluest. verbo Abbatissa §. 3. pono conclusionem, Abbatissæ, & aliæ matres monasteriorum, & virginum nullam habent potestatem spirituales, nec iurisdictionem spirituales. Probat, Quia tota potestas spiritualis ortum habet à clauibus; mulier autem non potest habere clauis, quia sunt propriè sacerdotum: ergo nec iurisdictionem spirituales. Et licet aliqui habeant iurisdictionem spirituales, qui non sunt sacerdotes, nec habent clauis, nullus tamen habet iurisdictionem spirituales, qui non sit capax & sacerdotij, & clauium. Et confirmatur hoc; Nam non sunt peioris conditionis religiosi professi, qui tamen non sunt clerici quàm ad hoc, quàm religiosæ femine; sed religioso nõ clerico, vt omnes dicunt doctores, non potest committi iurdictio spiritualis: ergo multo minus feminae cui cunq;. Itè nõ potest absoluerè: ergo nec ligare. Certè enim ad eandè spectat potestatem. Item quicunq; habet iurisdictionem extra forum pœnitentiæ, potest excommunicare: omnis enim iudex habet vim coactiuam: femina hoc non potest: ergo. Item non habet scientiam spirituales, nec ad eam spectat habere: ergo non potest iudicare de spiritualibus. Eset enim periculosissimum committere salutem spirituales animarum ei, qui iudicare non possit quid expediat, aut noccat animarum incolumitati. Ex quo sequitur, quod tales Abbatissæ non possunt aliquid mandare in forma

Dubium de mulieribus quæ alijs mulieribus in monasterijs præficiuntur.

Responsio 287
totus.

Qualis & quanta sit in Abbatissæ potestas.

præcepti, putà in virtute Spiritus sancti, & sanctæ obedientiæ, & sub præcepto: nec si faciat, tenet factum, in quòd obliget tanquam præceptum Episcopi, aut Abbatis, aut Prioris. Esset enim absurdum committere eis huiusmodi potestatem, quæ magnam eruditionem exigit, ad discernendum quæ materia sit digna tali censura, vel qualis sit huiusmodi obligatio, imò nec intelligere possent, an quis transgressus esset huiusmodi præceptum.

Moniales
qua ratione
teneantur
Abbatissæ
obedire

Et si quærat quis fortasse, An \dagger monachæ teneantur obedire Abbatissæ? Dico quòd tenentur primò, quia tenentur seruire regulam suam, vbi continentur obedientia Abbatissæ. Secundò dico, quòd tenentur præceptis eius ad modum, quo filia, vel filij teneantur obedire patri: peccant enim transgressores præceptorum patris, nec tamen pater habet iurisdictionem spirituales: & tandem tenentur obedire Abbatissæ, sicut tenentur ad alia statuta sua regulæ, vbi nò est specialis præceptio. Vel dico, quòd absolute nolle obedire Abbatissæ, est mortale: sed Abbatissa non potest facere noua præcepta. Hæc autem omnia dicta sunt ratione iuris positivi, non diuini: quamuis enim mulier iure Diuino non possit habere, vel ordinem, vel dignitatem spirituales, & iurisdictionem, posset tamen habere potestatem aliquam iurisdictionis spiritualis, sicut & laici possent, nisi iura prohiberent: iura autem non plus concedunt in hac parte Abbatissæ, quàm laicis.

Vltima Conclusio ad
questionem
propositam
pertinens.

ULTIMA Conclusio circa hanc materiam, Nullus \dagger alius de numero Christianorum, præter feminas, excluditur Diuino iure à potestate Ecclesiastica, siue ordinis, siue iurisdictionis. Vnde dico cum doctoribus, quòd etiam puer potest fieri sacerdos, & amones, & in vniversim omnes Christiani. Et differentiam assignant doctores, quia illi peruenire possunt ad statum, vbi possint commodè exercere potestatem. Est enim impedimentum contingens, secus in feminis.

Docto

Doctores tamen excludunt pueros à consecratione Episcopali iure Divino, ita, vt si puer consecratur in Episcopum, consecratio non teneat, sed certè non adeò graui ratione permoti. Atque adeò si concedimus posse in sacerdotem consecrari, non satis video quid obftet, quo minus & Episcopus possit ordinari, sed hoc relinqui potest, nec quicquam habeo certi asserere.

DIXIMVS hæctenus, in quibus non sit, aut esse non possit Ecclesiastica potestas. Restat vt iam dicamus in quibus inueniatur huiusmodi potestas. Et vt ad originem suam totam rem reuocemus, sit prima Conclusio: *Tota potestas Ecclesiastica, & ordinis & iurisdictionis fuit in Petro Apostolo. Hæc Conclusio nota est ex Euangelio Mat. 16. Tibi dabo clauis regni caelorum, & super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam. Et Ioh. vitimo, Pasce oues meas. Secunda Conclusio; In omnibus Apostolis fuit potestas Ecclesiastica ordinis, & iurisdictionis. Hæc etiam nota est. Dictum est enim omnibus simul, Hoc facite in meam commemorationem: & Quorum remiseritis peccata. & Quodcunque solueritis, &c. Luc. 22. Mat. 18. Ioh. 20.*

SED est circa quæstionem hanc primū dubium, *† An omnes Apostoli habuerint potestatem immediatè à CHRISTO, an solus Petrus à CHRISTO, & alij à Petro. Et de potestate quidem ordinis, de qua minus dubitandum videbatur, non omnino videtur esse certum. Nam & Iacobus ordinatus fuit Episcopus Hierosolymitanus post ascensionem Domini à Petro, Iacobo, & Iohanne, vt habetur in e. porro. d. 66. & Paulus, ac Barnabas ordinari etiam ab alijs fuerunt. Legitur enim Actuum. 13. Segregate mihi Paulum & Barnabam. Et subiungitur, Imponentes illis manus, dimiserunt; vbi gloriatur in modum ordinatorum; & tamen non est dubitandum, quin Paulus tantam potestatem acceperit à CHRISTO, quantum alij Apostoli acceperunt. Non*

Agit iam autor de ijs, in quibus est potestas Ecclesiastica.

Conclus. I.

Dubium. 2.

Ponitur ratio ad probandum, potestatem ordinis in Apostolis non fuisse immediatè à Christo.

ergo certum videtur, quòd omnes Apostoli habuerint totam potestatem ordinis à CHRISTO; quanquam de hac potestate satis Doctores conveniunt. Sed de potestate iurisdictionis bona pars scriptorum, & quidem gravissimorum, contendunt, solum Petrum habuisse à CHRISTO eam potestatem, ceteros autem omnes à Petro.

Adferantur
testimonia &
rationes alle-
rentur in po-
testatem in-
iurisdictionis in
Apostolis non
fuisse imme-
diatè à Chri-
sto.

Quod probant primò magdorum quidem vito-
rum autoritate, ut Anacleti, Cypriani, Aug. Leonis, A-
lex. Quorum ego verba recitare supersedeo, eò quòd re-
vera non significant id, quod autores huius sententiae
volunt. Si quis cupit videre, legat apud Cardinalem
Turrecte-matam lib. 2. de Ecclesia c. 54. sed eorum
sanctorum testimonia eò tendunt, ut assenserent solum,
omnem autoritatem post Petrum, à Petro habuisse ori-
ginem, ab eoq; pendere, ipsumq; Petrum principem
fuisse, tum aliorum Apostolorum, tum autem totius
Ecclesiae CHRISTI: quod tantum abest, ut nos negemus,
ut pro intolerando errore contrariam sententiam
habeamus. Sed si testimonijs non efficiunt quod vol-
unt, rationibus hoc evincere conantur. Et prima ratio
eorum est, Nam Apostoli non habuerunt subditos ab
ipso CHRISTO: ergo nec iurisdictionem, quæ nisi in
subditos esse non potest. Antecedens probatur, Quia
vel omnes homines, vel certos. Non secundum: quia
voluntariè diceremus hos potius quàm illos, cum in
Euangelio non habeatur: nec omnes dedisse videtur:
fuisse enim multi Pastores, & ex æquo habentes ple-
nitudinem potestatis in Ecclesia, quod in omni princi-
patu vitiosum est. *Multitudo enim principum est pernicio-
sa*, ut Aristot. etiam dicit. 12. Metaphy. &, *Omniregnum
divisum desolabitur*. Præterea non esset unum
ovile, & unus pastor gregis CHRISTI, si essent multi pa-
stores ex æquo. Præterea non videtur quo modo Petrus
fuisset princeps & caput supra alios Apostolos, si alij
similem cum Petro à CHRISTO potestatem accepissent.

Aristo.

Verum quia in contrarium videtur stare Evan-
gelium,

gellum, pono talem conclusionem, Omnem ꝑ potestatem, quam Apostoli habuerunt, receperunt immediate à CHRISTO. Probatum primò, Omnibus dictum est Matth. 18. *Quaecumq; solueritis super terram, &c.* Item omnibus, *Hoc facite in meam commemorationem*, Luc. 22. Item, *Quorum remisero peccata*, Ioh. 20. & Math. ultimo, *Euntes in mundum uniuersum, predicate Euangelium omni creaturæ.* & Ioh. 20. *Sicut misit me Pater & ego mitto uos.* Item, CHRISTVS fecit eos omnes Apostolos; ut patet Mat. 10. & Mar. 3. & Luc. 6. & Cor. 12. & ad Eph. 4. sed ad officiũ Apostolatus spectat potestas ordinis & iurisdictionis: ergo utraq; habuerunt Apostoli à CHRISTO. Vnde est considerandũ, q̄ tria spectant ad dignitatẽ Apostolatus. Primum, autoritas gubernandi populũ fidelem: secundum, facultas docendi: tertium, potestas miraculorum. Hæc ostenduntur primò, Lu. 9. scribitur; *conuocatus IESVS duodecim Apostolu, dedit eis potestatem super omnia demonia, & ut languores curarent, et misit eos predicare regnum DEI & sanare infirmos.* Matth. quoq; ultimo. *Dominus dixit eis, Euntes in mundũ uniuersum, docete omnes gentes baptisantes & docentes seruare omnia, quæ mandauit uobis.* In prima quoq; Epistola ad Cor. c. 12. *Ipsè posuit quidẽ Apostolos.* glo. dicit, *omniũ ordinatores, & indices.* Itaq; si CHRISTVS eos Apostolos fecit, nec Apostoli esse poterant sine potestate ordinis & iurisdictionis: ergo utranque à CHRISTO acceperunt. Item non videntur minorem potestatem alij Apostoli recepisse à CHRISTO, quam Paulus: sed Paulus omnem potestatem, quam habuit, habuit à CHRISTO, ipse enim dicit ad Galat. 1. quod non ab homine, nec per hominem habuit, potestatem. Et ad Galat. 2. disertè dicit se nihil accepisse ab alijs Apostolis, & nominatim à Petro. *Qui uidebantur, inquit, aliquid esse, nihil mihi contulerunt. qui enim operatus est Petro in apostolatu circumcisionis, operatus est & mihi inter Gentes.* Pro certo ergo mihi videtur pro-

nuntiandum, & tenendum, Apostolos omnes accepisse
 vitamque potestatem à CHRISTO:

Dubium in-
 cadens.

SED superest dubium, An \dagger equalē accepertint
 cum Petro: nam hæc etiam quæstio in vtrāq; partem
 habet assertores. Sed quia ad maiora festinanti non va-
 cat vtriusque partis fundamenta tradere, pro sententia,
 quam veriotem puto, pono conclusionem, Apostoli om-
 nes habuerunt equalē potestatem cum Petro. Quam
 sic intelligo, quòd quilibet Apostolorum habuit pote-
 statem Ecclesiasticam in toto orbe, & ad omnes actus
 ad quos Petrus habuit; Non tamen loquor de illis
 actibus, qui spectant ad solum summum pontificem,
 vt est cōgregatio generalis Concilij. Hæc probatur pri-
 mò quo ad primam partem ex loco iam citato Matth.
 ultimo. *Euntes in mundum vniuersum*, &c. & sine ex-
 ceptione *Quæcunque soluerit*, &c. *Et quorum remis-
 eritis peccata*, Matth. 18. &c. & Iohan. 20. Sicut misit in
 Pater, &c. CHRISTVS aurem missus fuerat in totum
 orbem: ergo & in totum orbem ipse misit Apostolos.

Conclus. IV.

Intellige hæc
 de potestate
 Apostolica
 eius actibus:
 alioquin pu-
 gnaret hæc
 Conclusio cū
 proximè se-
 quenti.

Secunda verò pars, quòd ad omnes actus, videtur posse
 probari ex eo, quod (vt dictū est) autoritas gubernandi
 est de ratione Apostolatus: & non videtur quòd sit limi-
 tata, quia nulla ratione diceretur quòd extendat se ad
 certos actus, & nō ad alios, sed potius probatur ex gestis
 Apostolorum ipsorū, qui vbique terrarū constituēbant
 Ecclesias, & Episcopos, & leges ferebant pro potestate:
 nec apparet quid Petrus posset, dimissis ijs, quæ ad solū
 Pontificē attinent, quod non & alij. Et Paulus ad Gal.
 1. & 2. satis defendit, se parē potestatem cum Petro ha-
 bere. Hæc est apertè sententia Cypriani in Epistola de
 vnitāte Ecclesiæ ad Nouatianum. & habetur 24. q. 1.
*Ego dico tibi hoc, Vtigerant ceteri Apostoli, quod Pe-
 trus pari consortia præditi, & honoris, & potestatis.* Nec
 audienda est glo. dicens hoc debere intelligi in ordine
 & dignitate consecrationis, non in potestatis plenitu-
 dine: vt patere potest ipsam Epistolam diui Cypriani lo-
 genti.

Faceret etiam
 contra hanc
 Cōclusionem
 locus hic Cy-
 priani: si ta-
 men integer
 recitaretur.

Et

Et ne quisquam suspicetur me velle quicquam derogare dignitati, aut prerogatiuæ, aut primatui Petri, quem nõ solum cum Catholica Ecclesia cõfitemur, sed etiam pro virili defendimus: pono aliam Conclusionem, Petrus ¶ inter omnes Apostolos fuit autoritate & potestate primus, & princeps cum summa supra totam Ecclesiam potestate. De hac conclusione à doctissimis viris non iusti solum, sed prægrandes libri confecti sunt, & editi, atque ideo ego breui me hoc loco nunc expediam, paucis modò contentus Euangelij testimonijs. Primus locus est Matth. 10. *Duodecim autem Apostolorum nomina sunt hæc. Primus Simon, qui dicitur Petrus.* Et Luc. 6. *vocauit Dominus discipulos suos, & elegit duodecim ex ipsis, quos & Apostolos nominauit, Simonem quem cognominauit Petrum, & Andream fratrem eius, &c.* Et eodem ordine nominantur & munerantur à Marc. c. 3. & tamen nulla ratione Petrus potuit dici primus, nisi dignitate apostolatus vel Pontificatus, nam ordine quidem vocationis, primus fuit Andreas frater Petri, vt patet ex primo. c. Ioh. imò Andreas iam vocatus à CHRISTO, vt refert Ioh. *inuenit Simonem fratrem suum, & dixit ei, Inuenimus Messiam: & ad duxit eum ad IESVM.* Est præterea insigne testimonium, & omniño non refractario & obstinato intellectui apertissimum, Matt. 16. vbi ad quaestionem Domini mulantibus & cunctantibus alijs Discipulis, respondet Petrus, *Tu es CHRISTVS FILIVS DEI vni. Cui Dominus, Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis non, &c. sed Pater meus, &c. & ego dico tibi quod tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & tibi dabo clauis regni caelorum.* Certè vel cæco notum esse potest, pro tam præclara Confessione aliquid promissum Petro præ cæteris Apostolis. Item, *Ego orabo pro te, & in aliquando conuersus, confirma fratres, &c.* Luc. 22. Nec obscurior locus est ille Iohan. vltimo, vbi, cum bis Dominus rogasset

Conclus. V.

Petrum, an se diligeret plus alijs Apostolis, illo respondeate, se quidem amare, subiunxit bis, *Pasce oues meas, pasce agnos meos*. Prorsus est hominis præposteri, & peruersè alioqui apertum testimonium interpretantibus, negare **CHRISTVM** eo loco voluisse Petro, pro maiori erga se amore, maiorem etiam autoritatè præstare. atque velle ex his duobus locis liquidò constare Petro integram autoritatè in Ecclesia commissam. Cui enim data est, si Petro est negata? Licet etiam, vt dictum est, alijs Apostoli habuerint æqualem potestatem cum Petro, ad sensum suprà positum, tamen potestas Petri erat eminentior. Primò, quia potestas Petri fuit ordinaria, Apostolorum autem extraordinaria. Secundò quæ sequitur ex hac, Potestas Petri erat perseveratura in Ecclesia, non autem aliorum. Tertio, aliorum potestas nec supra Petrum, nec supra se iuicem, Petri autem supra omnes alios. Quarto, aliorum potestas subordinata fuit Petri autoritati. Præualuisset enim autoritas Petri contra autoritatè aliorum.

Quot modis
fuerit potestas
in Petro
eminentior
quàm in ce-
teris Apосто-
lis.

Conclus. VI.

SED vt aliquando illum locū, *Pasce agnos meos*, absolvam (nam difficilius alius restat) sit in hoc argumento hæc vltima conclusio, Præter **CHRISTVM** SACROS Aposto-¹¹los nullus alius a **CHRISTO** potestatem Ecclesiasticam aliquam videtur accepisse. Hæc probatur etiam, quia in omnibus locis, vbi data est potestas, non erant discipuli. Hæc probatur, Nam si quisquam alius accepisset: maximè fuisset ex numero septuaginta duorum discipulorum: sed illi non videntur accepisse: ergo de nullo est verisimile quod acceperit. De septuaginta duobus autem probatur, quia in omnibus locis, vbi data est potestas non erant discipuli isti, ergo. Et præterea quia Ioseph, qui cognominatus est Barababas, erat vnus ex discipulis, vt patet Act. 1. & tamen Actuum. 4. dicitur post ascensionè Domini quod erat Leuites. Non est autem credendum, si **CHRISTVS** potestatem aliquam Ecclesiasticam dedisset ei, quod fecisset solum Leuitam, quia

DEI perfecta sunt opera, & Philippus, qui prædicauit Samaritanis, Actuum 8. & baptizauit eunuchum Cædæis reginæ, non fuit Philippus Apostolus, ut multi putant, nec sine causa, quod ad baptismum ipsius, Samaritani non receperant Spiritum sanctum: Sed dicunt esse Philippum vnum ex septem diaconis, de quo Act. 6. & 21. Ita dicit S. Thom. in 4. d. 2. q. 2. a. 4. ad 1. Et quodlib. 11. a. 7. licet oppositum videatur dicere super Ioan. c. 12. lect. 3. Hic igitur Philippus, non videtur dubitandum, quin esset de numero septuaginta duorum, cum post Apostolos non temerè legatur alius præstantior prædicator, aut minister Euangelij, ad quod opus delecti fuerunt 72. Discipuli, & tamen non erat presbyter, sed tantum diaconus. Imò septem illi diaconi, qui Act. 6. electi fuerunt ad ministrandum mensis, creduntur fuisse de numero discipulorum. Non enim ex neophytis fuissent assumpti ad tale ministerium, & tamen non erant presbyteri, ut pro certo constat: imò re vera nullam habent spiritualem potestatem. Ergo septuaginta duo Discipuli, nec fuerunt à CHRISTO ordinati, nec habuerunt potestatem aliquam Ecclesiasticam, quæ sine ordine non est. Restat ergo conclusio vera, quod præter Apostolos nullus alius accepit à CHRISTO potestatem Ecclesiasticam: atq; ita habemus primam originem potestatis Ecclesiasticæ: fuerunt enim & primi & soli, qui à CHRISTO Domino & redemptore nostro hanc potestatem acceperunt duodecim Apostoli.

SUPEREST nunc tractare, qua ratione hæc potestas deriuata est vsque ad nos, & perseuerat in Ecclesia, & sic erit absolutum totum negotium, quod suscepimus de subiecto potestatis Ecclesiasticæ.

SIT ergo de hac questione prima propositio, 2) Potestas ꝑ Ecclesiastica non solum fuit in Apostolis, sed etiam in alijs. Hæc est nota ex scripturis. Nam Paulus constituit Episcopum Titum, & Timotheum, ut patet. 1. Timoth. 4. & 2. ad eundem. 1. & ad Tit. 1. & ad

Agit autem de ratione, qua deriuata est hæc potestas ab Apost. hi ad alios. Cōplectitur etiam primam propositionis. Prop. 1.

Eph. idem Apostolus dat præcepta & rationem institutiendi, & creandi presbyteros. 1. Timo. 3. & ad Titum. 1. & Act. 20. Paulus loquitur ad presbyteros Asia. & Ioan. in Apoc. meminit Episcopi Laodicæ. ergo præter Apostolos aliqui alij habuerunt potestatem Ecclesiasticam.

Prop. II.

SECUNDA propositio, Defunctis ꝑ Apostolisꝑ CHRISTI, perseverauit in Ecclesia omnis potestas ordinis & iurisdictionis, quæ prius erat in Apostolis. Probatur, gradus potestatis Ecclesiæ sunt instituti a CHRISTO, non solû pro tempore Apostolorum, sed in totum tempus, quo perseveratura erat Ecclesia: ergo perseverauerunt in Ecclesia post decessum Apostolorum. Antecedens patet ad Ephes. 4. *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, alios autem Pastores, & Doctores ad consummationem Sanctiorum, in opus ministrery, in edificationem corporis CHRISTI, donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis FILII DEI, in verum perfectum, in mensurâ ætatis plenitudinis CHRISTI.* Ex quo loco patet, quod ꝑ gradus Ecclesiæ sunt perseveraturi in Ecclesia vsque ad vltimum iudicium, & resurrectionem mortuorum. Item, vt Paulus dicit ad Heb. 7. *Translato sacerdotio, necesse est vt legis translatio fiat.* Ergo amisso sacerdotio, etiã necesse est vt lex amittatur: ergo si in Ecclesia non esset sacerdotiũ institutum à CHRISTO, nec etiã esset lex CHRISTI. lex autem CHRISTI est æterna, est enim testamentum eius æternum, vt Paulus ait ad Heb. 13. & Baruch. 2. *Statuas eu testamentum alterum sempiternum.* Et in c. 4. vocat legem CHRISTI legem sempiternam. ergo necesse est vt perseveret sacerdotiũ à CHRISTO institutũ. In sacerdotio autẽ omnis spiritalis potestas intelligitur, & includitur. Itẽ, non esset CHRISTVS sacerdos in æternũ, vt Propheta & Paulus appellant, si eius sacerdotiũ cadere & perire debuisset: non enim est CHRISTVS sacerdos nisi in Ecclesia. Item, est præceptũ in Ecclesia, de sumptione

ptione eucharistiæ, vt patet Ioh. 6. *Nisi manducaueritis carnem*, &c. Sed sine sacerdotio eucharistiæ cōsecratio fieri non potest: ergo. Item, saltem constat Apostolos reliquisse Episcopos, & presbyteros, vt de Paulo non semel scriptum est: & potestas illorum non expirauit Apostolis defunctis: ergo potestas Ecclesiastica fuit in Ecclesia etiam defunctis Apostolis.

16 TERTIA propositio, Tota † potestas ordinis in **Prop. III.**

Ecclesia deriuata est, & pendet immediatè ab Episcopis. Volo dicere, quòd sicut Apostoli, & illi soli habuerunt iure Diuino ordinare, & consecrare presbyteros, & alios inferiores ministros, ita omnes, & soli Episcopi hoc habent etiam iure Diuino. Et quod Episcopi habeant hanc potestatem, patet. 1. Timo. 5. *Manus cito nemini inposueri.* quod de ordinatione presbyteri intelligendum omnes sancti docent. Etc. 3. instituit Timotheum, quales presbyteros eligere debeat. *Oportet inquit Episcopum irreprehensibilem esse, vnius uxoris virum*, &c. quòd de presbytero intelligendum patet, ex eo quòd statim subiicit quales oporteat esse diaconos. & ad Titum. 1. *Huius rei gratia reliqui te Crete, vt constituas per ciuitates presbyteros, si qui sine crimine est.* Nec inter Catholicos est dubitatio, Episcopos hanc habere potestatem. Et quod soli Episcopi habeant, videtur, quia nunquam legimus ordinationes factas nisi ab Apostolis, vel ab Episcopis alijs. Vnde etiam Actuum 14. de Paulo & Barnaba legitur, quòd constitutis Lystræ, & Iconio, & Antiochiæ per singulas Ecclesias presbyteris, decesserunt. Et Dionysius Apostolorum discipulus, & synchronus libro de Ecclesiastica Hierarchia, vbi formam Ecclesiasticam ab Apostolis traditam differtè, & copiosè tractat, solis Pontificibus ordinationem ministeriorum tribuit, imò nec oleū sanctum, quo sacrantur presbyteri, ab alio, quam à Pontifice docet confici posse. Item, potestas ordinis est iuris Diuini: ergo non est vsurpanda nisi ab eis,

qui-

quibus constat iure Diuino commissam, tales sunt soli Episcopi; ergo &c. Item consuetudo vniuersalis Ecclesie hoc semper tenuit, vt soli Episcopi ordinationes faciant & est, vt supra dixi grauissimum argumentum, quod nunquam factum est, ideo non esse quia non licuerit, aut certe non potuerit.

ITA QVE impium, & hæreticum est dicere aut credere, quod noui hæretici putant, sacerdotem vel plebis electione, vel quacunq; alia ratione, quàm Episcopi consecratione constitui posse. Verum est, quod qui tenent, vt sunt, qui disputant; Episcopum à presbytero non differre consecratione, sed sola potestate iurisdictionis, consequenter necessario haberet concedere, quemlibet presbyterum posse etiam presbyteros consecrare: nam potestas iurisdictionis non facit potestatem consecrandi. Sed quia illam sententiam existimo falsam, vt suo loco patebit, perseuero in conclusione posita, quod omnibus, & solis Episcopis conuenit ordinatio ministrorum.

Nunc nunc disputo, an ex privilegio summorum Pontificum Abbates aliqui habeant conferre aliquos ordines, vel minores vel etiã maiores. Si enim aliqui ordines non sunt iuris Diuini, vt certò constat de minoribus, non est dubitandum quin collatio illorum committi possit non Episcopo. Si verò maiores omnes iuris Diuini sunt, quod in presentia non puto, profectò videtur, nec committi etiam posse nisi Episcopis, qui soli iure Diuino habent: quanquam non est eadem ratio de presbyteratu, & diaconatu, vt fateor, sed hoc omnino videtur probabilius, quod nec etiam diaconi ordinari possent nisi ab Episcopis, siquidem iuris Diuini ille ordo est.

Prop. IV.

S. Thom.

QUARTA propositio, De sancto Petro principe Apostolorum, aliquis successit Petro cum simili auctoritate, & potestate iurisdictionis in totum orbem. Probatur à sancto Tho. 4. contra Gent. c. 76. **CHRISTVS** sic instituit Ecclesiam, vt esset vsque in seculum dura-

duratura. Vnde Esa. 9. *Super solium David, & super regnum eius sedebit, ut confirmet illud, & corroboret in iudicio & iusticia amodò & vsque in sempiternum.* Sed CHRISTVS ædificauit Ecclesiam super Petrum, vt ipse dicit Matth. 16. ergo opus fuit vt eo è medio sublato, alius loco ipsius subrogaretur. Item in veteri lege à Deo instituta semper fuit vnus summus Sacerdos. Patet Deutro. 17. & alijs locis, ergo. Hoc est quod Augustin. 24. *Question. 1. c. quodcumq.* dicit, quod cum Petrus accepit clauas, accepit non tanquam priuatus, sed nomine Ecclesie: hoc est data est ei potestas, quæ esset duratura in Ecclesia, in cuius ædificationem CHRISTVS dedit. Vnde sicut Adam quædam dona habuit personalia, que in posteros transfundere non potuit, vt plenitudinem omnium scientiarum, quædam autem communia statui innocentie, vt iustitia, gratiam, immortalitatem: sic & Petrus priuata dona habuit, quædam in quibus successorem non habuit (nec enim erat necesse) vt gratiam miraculorum, donum linguarum: quædam verò accepit, in posteros translaturus, vt potestatem clauium, quam non sibi, sed Ecclesie accepit. Item ille ordo, à principio constitutus à CHRISTO in Ecclesia, vt scilicet esset vnum caput, & vnus princeps super omnia in tota Ecclesia, erat convenientissimus ad administrationem Ecclesie. Quod constat non solum facto ipso CHRISTI, cuius est summa sapientia, & prouidentia, sed etiam consensu meliorum Philosophorum, qui Monarchiam alijs principatibus præferunt, vt constat ex Aristot. in Politicorum, & Ethnicorum libris, & Metaphysicorum. Sed CHRISTVS non minus diligit nunc Ecclesiam suam, quam tunc diligebat, cum etiam promisit se nobis adiuturum vsque ad consummationem seculi, Matth. ultimo. ergo nullo modo verisimile, quod voluerit, defuncto Petro, mutationem & formam administrationis ab ipso Petro institutam, vt scilicet esset vnus princeps totius potestatis

statis Ecclesiasticæ. Nec enim Petrus principatum in suum commodum acceperat, sed in utilitatem, & ædificationem Ecclesiæ. Et re vera non minus perniciosus fuit error negantium perseverare in Ecclesia vnum Pontificem, cui omnes Christiani subesse teneantur, quàm eorum, qui omnes Christianos æquales volunt esse. hic enim maiorem orbis Christiani partem primò in schismata deduxit, deinde ab Ecclesia alienavit, postremò in impientissimâ Mahumetis perfidiam impulit. Cerrè qui beato Petro principatum non negant, nullaratione se tueri possunt, quin vnum etiam nunc summum Monarcham in Ecclesia concedant. In hac sententiam sunt aperta testimonia Ignatij, Cyrilli, Chrysoft. & aliorum Doctorum Græcorum, imò & Conciliorum in ipsa Græcia celebratorum. Nam de Latinis autoribus & Synodis ne dubitandum quidem est: quia omnes in vnam hanc sententiam conspirauerunt: Sed esto vt ita sit, sicut certò est, vt in Ecclesia semper sit vnus successor Petri cum pari etiam dignitate, & auctoritate; superest inquirendum, qua via, qua ratione ea dignitas, & potestas Petri, deriuari & peruenire possit ad alium. Nec enim ex morte Petri ad vnum aliquem certum suprema illa potestas attingit.

Qua ratione dignitas & potestas Petri, deriuari ad alium potest.

Prop. V:

SIT pro hac questione in ordine quinta propositio, Petro † mortuo, Ecclesia habet potestatem subrogandi, & instituendi alium loco illius, etiam si Petrus nihil de hoc prius constituisset. Hæc probatur. Licet enim Ecclesia (vt in relectione priori declaratum à nobis est) non possit potestatem spiritualem constitare, nec (vt ita dicam) formaliter in se habeat, vt supra explicauimus: tamen semel constituta à CHRISTO potestate, non videtur, quòd Ecclesia sit peioris conditionis ad eligendum sibi principem, quam ciuilis respublica, quæ quocunque casu, deficiente principe potest sibi alium constituere. Item, vt dictum est, hæc potestas oportebat vt perseveraret in Ecclesia, sed defuncto Petro,

tro, & nihil de successore providente, nec statvente, vt contingere poterat non restabat aliud mediū, nisi per electionem Ecclesie. Ergo Ecclesia poterat alium eligere. Et confirmatur, Quia nunc etiam si aut bellū, aut pestilentia, aut alia calamitas, aut casus absumeret Cardinales omnes, non est dubitandum, quin Ecclesia posset providere sibi de summo Pontifice: aliās vacaret perpetuū illa sedes, quæ tamen perpetuū debet durare. Itē, illa potestas est communis, & spectat ad totam Ecclesiam. ergo à tota Ecclesia debet provideri, & non ab aliqua peculiari Ecclesia, vel certo ordine, aut genere hominum: imò negligentibus Cardinalibus, aut perniciosè dissidentibus, Ecclesia posset sibi providere.

Sed an ab omnibus Christianis? Respondeo, *Prop. VI*

19 & sic sexta propositio, Electio \dagger summi Pontificis in tali casu spectaret ad solum clerum, & nullo modo ad populum. Probat, Quia administratio rerum spiritualium nullo modo spectat ad laicos, vt aliās à nobis probatum est: sed institutio summi Pontificis maximè spectat ad gubernationem, & administrationem rerum spiritualium: ergo nullo modo spectat ad laicos. Item electio presbyterorum, aut Episcoporum non spectat ad plebem, vt supra latè probatum est. ergo multo minus electio summi Sacerdotis. Item populus non potest iudicare merita & qualitates requisitas ad dignitatem summi Pontificis, nec examinare, & discernere inter dignum & indignum: ergo electio, vel institutio non spectat ad plebem. Esset enim absurdum, vt providentia Sacerdotij commissa esset illis, qui nisi sortè & casu non possent rectè providere. Item, Quia talis electio esset prorsus impossibilis, cum esset impossibile vt totus populus conveniret ad eligendum, nec postquam convenissent, posset contingere, vt maior pars unum & eundem optaret. *Prop. VII*

20 SEPTIMA propositio, Imò, \dagger non videtur etiam talis electio spectare ad totum clerum: quia licet ad omnes

omnes clericos spectet administratio spiritualium, tamen non omnia spectant ad omnes, sed citra Episcopos omnes habent certa & limitata ministeria, extra quæ non extendit se eorum officium, ut diaconi ministrant presbyteris: presbyteri autem ministrant Sacramenta: & eadem ratione vix convenire posset clerus totius orbis ad talem electionem.

Prop. VIII.

VND E sit octava propositio, In \dagger quocunque casu vacaret sedes Apostolica, manendo in solo iure Divino, electio spectaret ad omnes Episcopos Christianitatis. Probat, Quia ipsi sunt pastores gregis, & curatores, & tutores, & tota administratio Ecclesiastica citra summum Pontificem spectat ad eos, & omnia possunt per se, quæ inferiores omnes possunt. Dico ergo quod quomocumque, siue instituto, siue casu omnes Episcopi Christiani convenirent, in tali casu Episcopi possent eligere unum summum Pontificem tantæ autoritatis, sicut fuit beatus Petrus, etiam reclamantibus omnibus, vel maiori parte laicorum, aut etiam clericorum.

Prop. IX.

Sed quia hæc forma esset etiam vehementer difficilis, ac penè impossibilis: sit nona propositio, Beatus \dagger Petrus, vel solus, vel cum alijs Apostolis potuit constituere formam, & rationem, qua post obitum suum eligeretur ei successor. Probat, brevitè & clarè, quia habebat plenitudinem potestatis & administrationis ad ferendas leges convenientes Ecclesiæ, sed hæc erat una lex etiam necessaria ad gubernationem Ecclesiæ, scilicet de electione summi Pontificis: ergo potuit eam condere. Secundò probatur, Tota Ecclesiæ posset hanc legem facere, imò facta est in Concilijs: ergo Petrus potuit, quia aliàs non habuisset summam potestatem. Et confirmatur, quia omnis alia forma eligendi, seclusa lege lata à Petro erat vel impossibilis, si a tota Ecclesiæ, vel a toto clero, vel saltè magna occasio scilicet, si per omnes Episcopos deberet fieri: ergo
omni

omnino hoc expediebat, vt lege daretur certa via & ratio eligendi.

VERVM circa has propositiones oritur dubium. Nam Episcopus Romanus est summus Pontifex. ergo dato quod Petrus decessisset, sufficebat Romanus clerus ad eligendum Episcopum Romanum, & per consequens summum Pontificem. Et augetur dubium. Nam (vt ex historia habetur) aliquando vel clerus Romanus, vel populus summum Sacerdotem eligebant. Respondeo primò, An Episcopus Romanus sit iure Diuino summus Pontifex, inferius (si vacauerit) disputatur sum. Secundò dico, quòd si clerus, aut populus Romanus aliquando hoc iuris habuit, vt eligeret summum Pontificem, hoc fuit certè, vel lege de hoc lata, vel consuetudine recepta, & non iure Diuino. Nam etiam eligente Romano clero, si Episcopi Christiani ratam habebant electionem, hoc satis esse potuit, vt illa forma electionis per aliquam ætatem seruarietur.

Dubium circa propositiones has.

Responsum

1) DE TERTIA propositio, Beatus † Petrus potuit eligere & designare sibi successorem, qui defuncto Petro, sine alia electione esset summus Pontifex. Hæc propositio non recipitur a Theologis recentioribus, quòd sint Pontificiæ dignitati aliquanto infestiores quam deceret alioqui pios, & Christianos scriptores. Sed probatur primò ex factò Petri, qui (si fides habenda est vera narrantibus) Clementem viuens ipse viuentem pontificem nominauit, vt habetur. 8. q. 1. c. *si Petrus. ex* autoritate Iohan. scilicet tertij, qui fuit temporibus Iustiniani. Item probatur manifesto & inuictò argumento: Nam, vt probatù supra est, poterat ferre legem de electione successoris: sed potuisset ferre legem, vt viuens Pontifex eligeret successorem, imò illa lex videtur futura convenientissima ad tollenda schismata, & ambitiones. Sicut apud Romanos durante adhuc Magistratu Consulium designabantur futuri Consules, quare non ita potuit fieri de summo Pontifice? Item,

H

potuit

potuit ferre legem, ut Episcopus viuens nominaret suum successorem, quare non potuit de summo Pontifice? Sequitur consequenter, quod tantundem potuit facere quilibet successor Petri. Patet, quia habuit eandem potestatem.

Prop. XI.

VND ECIMA propositio, Ratio † eligendi summum Pontificem, quæ nunc seruatur in Ecclesia, non est de iure Diuino. Hæc nota est ex præcedentibus, quia exclusa humana lege, spectat ad Episcopos. Item, nunquam inuenitur in toto iure Diuino. Item, Petri successores potuerunt eam mutare, ut dictum est. Item, non semper hoc modo fuit facta. Et ultimo, quia ordo Cardinalium, qui nunc sunt electores, non est de iure Diuino.

Prop. XII.

VLTIMA propositio, Ratio † eligendi summum Pontificem, est ex constitutione & autoritate Ecclesie aut summorum Pontificum, quæ eadem est, & eadem autoritate mutari posset. Hæc est ratio & origo quæ autoritas & dignitas beati Petri ad nos usque persequitur, & duratura est in finem seculi.

Agit autor de successoribus aliorum Apostolorum præter Petrum. Respondet propositiombus quatuor.
Prop. I.

SVPEREST ut agamus de successoribus aliorum Apostolorum. De quo sit prima propositio, † Nemo successit alijs Apostolis cum æquali potestate & autoritate iurisdictionis: hoc est, ut in toto orbe haberet plenitudinem potestatis, sicut quilibet Apostolorum habuisset, ut supra ostensum est. Hæc probatur primo ipso facto: De nullo enim legimus, quod se gessit pro Episcopo vniuersalis Ecclesie, præter Romanum Pontificem, sed proximi quique Apostolorum, vel Hierosolymitanus, vel Antiochenus, vel alterius urbis Episcopus dictus est. Secundò, Quia illa potestas vniuersalis in alijs Apostolis fuit extraordinaria, & personalis, ut dictum est (& sic non potuerunt eam successoribus relinquere) & sola potestas Petri erat ordinaria, & in perpetuum duratura: ab Ecclesia autem nullus recipit tantam amplam potestatem, quæ etiam sine suo capite nihil potest.

test: nec à summo Sacerdote, hoc est, vel Petro, vel Clemente, legimus quæquam subrogatum cuiquam Apostolorum cum illa potestatis amplitudine. Tertio, fuisse maxima occasio schismatis & dissensionum in successoribus, qui non erant in gratia confirmati, si prouincias non habuissent distinctas.

27 **SECUNDA** propositio, Quilibet ꝛ aliorum Apostolorum à Petro potuit relinquere successorem, licet non vniuersalem, saltem in quacunque prouincia voluisset, qui esset verus Episcopus illius prouincie. Hanc propositionem scio non placituram omnibus doctoribus, tum Theologis, tum iureconsultis, que nec ipsis Cardinalibus, Turcrema. & Caieta. placeret. Omnes enim illa persuasio semel inuasit, omnem potestatem iurisdictionis ita dependere à Romano Pontifice, vt nullus possit habere, nec minimam quidem spiritualem potestatem, nisi ex mandato vel lege ipsius; post Apostolos quidem, qui ex singulari priuilegio habuerunt à CHRISTO, quod nullus alius potest habere nisi à Petro. Sed probò primò hanc propositionem aperte, Quilibet Apostolorum potuit viuens creare Episcopum in quacunque prouincia, & ille non amitteret potestatem defuncto Apostolo: ergo potuit relinquere successorem. Antecedens est notum, quia Paulus constituit Titum & Timotheum, & idem iuris habuerunt alij Apostoli: & in hoc sensu propositio à nemine negari potest. Sed dico eam esse veram in sensu, in quo diximus Petrum potuisse nominare successorem: id est qui re vera non haberet potestatem, nisi post obitum Apostoli: ita inquam potuit Iohannes in Asia nominare Ignatium, vt post se Episcopus esset in ea prouincia. Hoc probatur, Nam vt supra abundè probatum est, nec alij dissentitur, ceteri Apostoli viuentes æqualem habuerunt potestatem cum Petro: ergo potuerunt condere legem, vt viuens ipse Apostolus eligeret sibi successorem. ergo

Hæc autoris sententia Doctorum Theologorum & Iureconsultorum contraria.

Hoc intellige
in Apostoli-
ca potestate
& Ecclesiarū
g. bernatio-
ne, non in iur-
isdictione in
alios Aposto-
los.

potuit illa lege ipse primus eligere. Certè de antecede-
dente non videtur dubitandū eis, qui concedunt æqua-
lem auctoritatem alijs Apostolis cum Petro. Et si Petrus
poterat talem legem ferre in provincijs, quare Paulus
non potuisset? Imò certum est non indigere alijs Apo-
stolos, expectasse mandatum Petri ad omnia quæcumq;
opus erant in provincijs. Atque aded videtur mihi pro-
positio non solum probabilis, sed de qua dubitari non
potest.

Prop. III.

TERTIA propositio, Non solum Apostoli hoc potuerunt, sed quilibet successorum similiter potuit relinquere sibi successorem. Hæc probatur aperte ex secunda. Nam lata lege à Iohanne, vel Paulo, ut vivens Episcopus nominaret successorem, potuisset Titus nominare alium. Sed ultra addo (quod difficilius videtur, sed puto non minus verum) quod etiā si de hoc nulla lex esset lata à Paulo, potuit Titus, & Thimotheus nominare sibi successorem, inconsulto etiā successore Petri: & simile de omnibus alijs Episcopis. Probatur, Quia Episcopus est pastor, & gubernator provincie iure Divino. ergo si maiore potestate non impediatur, potest facere omnia, quæ expediunt ad salutē suæ provincie: sed hoc potuit maximè eo tempore esse expediens, ut vivens Episcopus nominaret successorem: ergo potuit hoc facere, imò & legem ferre, ut hoc modo perpetuū fieret. Unde enim habemus, quod Episcopus possit legē condere de electione Abbatis, vel Parochi, vel de quacumq; aliarum, & non de electione Episcopi? Et confirmatur, Quia certè non solum hoc videbatur possibile, & conveniens, sed omnino eo tempore necessarium. Quomodo enim defuncto in ultima India Episcopo potuissent expectare mandatū Petri ad sufficiendum novum Episcopum? Et hæc omnia dicta sunt quantum ad potestatem iurisdictionis. Nam quo ad potestatem ordinis, si Episcopatus dicit ordinem, vel potestatem distinctam à presbyteratu, & à iurisdictione, sicut video placere

Hæc sententia multas cōstat.

eere penè omnibus: oportuit præter electionem concurrere aliquam consecrationem tam ad institutionem Papæ, quam Episcoporum: sed illam potuit facere quilibet Episcopus viuens, sacrando successorem vel etiam vno defuncto, Episcopus alterius prouinciæ potuit ordinare successorem prius electum, & nominatum.

29 VLTIMA propositio, Quilibet † Episcopus Prop. IV.

in sua prouincia potuit condere legem, vt presbyteri eligerent Episcopum, vel aliam formam institutionis dare, etiam inconsulta sede Petri. Hæc sequitur ex alijs. Nam potuit leges conuenientes prouinciæ facere de hac re, sicut de alijs. Ecce rationem, quomodo autoritas, & dignitas Episcopalis potuit deriuari successiuè ab vno in alterum vsque ad nos, & per Episcopos omnis alia potestas inferior.

30 SED his non obstantibus (ne quis putet me velle derogare Romanæ sedi, & dignitati) pono aliam Conclusionem: Successores † Petri potuerunt, & possunt pro suo arbitrio Episcopos creare in singulis prouincijs, & quascunque leges de hac re prius latas tollere, & nouas condere, & prouincias distinguere, & omnia ad hæc spectantia pro suo iudicio & potestate facere. Omnia enim quæ dicta sunt, intelligenda sunt, nisi à sede Petri aliter prouideatur. Hæc propositio probatur clarè: Quia Petro dictum est absolute, *Pasce oues meas*, sine aliqua exceptione. Ergo ad Petrum spectat omnis administratio sine limitatione, & per consequens etiam creatio Episcoporum. Si enim quicumq; aliorum Apostolorum hoc poterat, & fecerunt, vt constat, multo magis ad Petrum & successores Petri. Ex quo patet corollarium, quòd nunc non potest Episcopus fieri nisi secundum formam traditam à summis Pontificibus: & si secus tentatum fuerit, nihil efficietur ratum, sed totum erit irri-

Conclus. ad
doctr. attonè
dictorū per-
nera.

Coroll.

118 *Relectio II. De potestate Ecclesie.*

Corol. II.

tum, & inane. Dico verò quantum ad autoritatem
iurisdictionis: nam quod ad consecrationem spectat,
secus est. Secundò sequitur, quòd tota potestas Ec-
clesiastica, siue ordinis, siue iurisdictionis, mediatè,
vel immediatè pendet à sede Petri. Patet, quia
ab illa sede pendent Episcopi: ab eis pre-
byteri, & omnes inferiores ordines,
& potestates.

LAVDETUR CHRISTVS
in æternum, Amen.

RE-

REVERENDI PA-
TRIS FRATRIS FRAN-
CISCI A VICTORIA
RELECTIO

DE POTESTATE CIVILI.
Locus relegendus est Rom. 13. Non
est potestas nisi à DEO.

SUMMA,

1. Potestas omnis seu publica, seu privata, qua
Respublica secularis administratur, non
solum iusta & legitima est, sed ita DEVM
auctorem habet, ut nec orbis totius consen-
su tolli, aut abrogari possit.
2. Potestas duplex, publica, & privata.
3. Potestatis civilis finis quis sit.
4. Hominis miseria recensetur. Et quid faciendum
oportuit, ut illius necessitatibus consule-
reretur.
5. Civitatum, rerumq; publicarum fons & origo,
non fuit inventum hominum, sed tanquam
à natura profectum.

6. Potestatis civilis causa efficiens quæ.
7. Respublica unde habeat potestatem civilem.
Et de causa materiali eiusdem potestatis.
Et penes quem iure naturali & Diuino resideat.
8. Monarchia, siue regia potestas, non solum iusta est & legitima, sed reges etiã à iure Diuino & naturali habent potestatem, & non ab ipsa republica, aut prorsus ab hominibus.
9. Potestates, quibus infidelium Respublica gubernantur, an sint legitima. Vel, an inter paganos sint legitimi principes, & Magistratus.
10. Potestatis publicæ secularis tres causæ explicantur.
11. Libertas, non est minor in regali principatu, quàm in Aristocratico, & Democratico.
12. Respublica tota posset puniri licitè pro peccato regis.
13. Bellum quando nullum esset iustum.
14. Sicut Respublica maior pars regem supra totã Rempub. constituere potest, alijs inuitis: sic pars maior Christianorum, reliquis etiam renitentibus monarcham vnum creare iure posset, cui omnes principes & prouinciæ parere tenerentur.
15. Principum leges, & constitutiones quomodo obligent in foro conscientia. Et quid de præceptis parentum in filios, & maritorum in uxores.

16. *Lex humana & diuina in quo differant, & in quo etiam conueniant.*
17. *Lex diuina sicut habet vim obligandi ad culpam, ita & lex humana.*
18. *Legum humanarum transgressores, ad quam culpam obligentur, ad mortalem, an ad venialem solum.*
19. *Leges humanae quando obligent ad mortale, & quando ad veniale, qualiter dignosci poterit.*
20. *Rex si vellet non obligare ad culpam, an possit.*
21. *Leges ciuiles, an obligent leges, & maxime reges.*
22. *Legis ratione cessante, an cesset obligatio.*
23. *Tyrannorum leges an obligent.*
24. *Præcepta parentum, eodem modo obligent, sicut leges ciuiles. Et idem de præceptis maritorum in uxores.*

DIFFICILIVM, AC MVNVS THEOLOGIVM tam latè patet, vt nullum argumentum, nulla disputatio, nullus locus alienus videatur à Theologica professione, & instituto. Et fortasse hoc etiam in causa est, sicut de Oratore dicit Cicero, cum in omni disciplinarum genere, omnibusque artibus tam pauci inueniantur, & clari, & excellentes viri: tanta sit, ne plus exigam, Theologorum bonorum inopia, & solidorum. Est autem Theologia omnium disciplinarum, studiorumque orbis prima, quàm Græci Θεολογίαν vocant. Quare nihil mirū videri debet, si non tam multi in tam difficili resanè absoluti inueniantur. In tam igitur magno solo, ac latè patenti scripturarū omnium do-

torum campo cum infinita suppeterent, vnum potissimum locum mihi delegi: certè si pro sua dignitate a me tractari valeat, dignum vestro conspectu, viri ornatissimi, & doctissimi. Locus itaque est de Republica: de qua re cum grauiissimi, & eruditissimi viri multa disseruerint, plura tamen supersunt. Et quoniam argumentum amplius est, quam vt vna disputatione explei possit, de potestate publica & priuata, qua Respublica gubernantur, hodie negotium suscepi.

LOCVS relegendus ac tractandus est in Magistro sententiarum in. 2. d. 44. & sumptus est a Paulo ad Rom. 13. *Non est potestas nisi à DEO.* In quem locum licet permulta sint quæ afferri possent, tamen in presentiarum de laica, seu seculari potestate tota nostra disputatione erit nonnullis limitibus coercita, ne effusus, quam opus sit, erret & euagetur. Tota ergo presentis relectio tribus terminabitur conclusionibus.

PRIMA conclusio est, Omnis \dagger seu publica, seu priuata potestas, qua Respublica secularis administratur, non solum iusta & legitima est, sed ita DEVM auctorem habet, vt nec orbis totius consensu tolli, aut abrogari possit. Priusquam ad probationem huius conclusionis veniam, nonnulla mihi pramittenda sunt ad eius explanationem, & intelligentiam necessaria. Nec tamen omnia, quæ in hoc amplissimo argumento congeri possunt, persequi constitui, sed astricto & presso sermone, scholastico more, quantum potero, paucissima verba, quæ solum instituto sunt necessaria, conferam.

CVM \dagger autem duplex sit potestas, publica, seu priuata, prius de publica, mox verò de priuata agemus. Et quoniam (vt Arist. admonet) vnumquodq; tunc arbitramur scire, cum causas eius cognoscimus, operæpretium me facturum puto, si ciuilibus, & laicæ potestatis, de qua tota futura est oratio, causas inuestigauero. Quibus certè perceptis, & vis, & effectus ipsius potesta-

Propositum
auctoris in
hac relect.

Prima con-
clusio princ-
ipalis.

Arist. in in-
trod. libro 1.
Phyl.
Inuestigandæ
causæ secu-
laris potesta-
tis: & prius

tis facile patebunt. Illud igitur in primis notare oportet, quod ipse Arist. in Phylis docet, Non in naturalibus tantum, sed omnibus prorsus humanis rebus necessitatem considerandam ex fine, utpote causarum omnium & prima & potissima. Quod dogma, seu ab Aristot. inuentum facit, siue à Platone receptum, ingens Philosophiæ argumentum fuit, magnamq; rebus omnibus attulit lucem. Anteriores homines non eruditionis expertes, sed primi etiam nominis Philosophi, necessitatem rerum materiæ tribuebant, ac si (ut ipsius Arist. exemplo utar) domum ita necessariò constructam esse putarent: non quòd humanis vñibus ita expediret, sed quia gravia deorsum suapte natura ferantur, idcirco lapides ac fundamenta sunt infra terram, supra autem propter levitatem præeminēt ligna. Item homine inferius pedes habere non in accessus gratia, sed quòd ea pars maximè crassior sit. Ossaq; similiter animantibus inesse, non quòd ita necessaria fuerint, ut caro mēbraq; corporis stabilitatem haberent, sed quòd ea materia durior & solidior sit.

VERVM enim verò homines crassis opinionibus imbuti, toto (ut aiunt) cælo errabant, ut nec rerum aliquarum rationem secundum sententiam eorum reddere possent, certè optimarum maximarumque rerum fabricam artificio, Philosophandi ratione nullo modo expedire possent. Quomodo enim illi, ut non inquirant qua materiæ varietate terra ornatur in media sede mundi locata, solida & globosa, & vndique circum se suis nutibus conglobata, vestita floribus, herbis, arboribus, ut non exigam vnde fontium gelidæ perennitates, liquores perlucidi, vnde riparum vestitus viridissimis singularium partium membrorumq; hominis compositionem vni materiæ acceptam, referrent? Quæ est illa materiæ vis, quæ inter animata oculos homini sublimis dedit, exlimumq; videre, iussit & erectos ad sidera tollere vultus? Ita enim illi respondent fieri aliter non potu-

publicæ, posterius privata.

Aristot. sub
Roem lib. 2.
Phylis.

Confutantur
qui rerum ne-
cessitatem ex
materia su-
machant.

Ovid. lib. v.
Metamorph.

potu-

potuisse, quam ut homo erectus esset, bruta verò pro-
na, inclinataque: & non finis alicuius, aut utilitatis
gratia; sed quoddam animantium materia, disparq; condi-
tio esset.

AT QVÆ ex hoc capite manavit Epicuri stolidis-
simum placitum, & eius discipuli Lucretij. Dicebat
enim nec oculos ad videndum esse natos, nec aures ad
audiendum, sed omnia fortuito atque aded ex illo ato-
morum multifario concursu, per infinitum inane vo-
litantium contigisse, quo nihil potest dici, vel fingi,
aut stultius, aut ineptius, nec quicquam proclivius,
quam tam apertam stultitiam arguere. Quod copio-
sissime Cicero De natura Deorum, & Lactantius De o-
pificio DEI fecerunt. Sed nostro instituto, & præsentis
proposito satis erit, ut summam veritatem teneamus,
qua omissa, semper necesse errare est. Credamusque
non cælum, nec terram, ac reliquas orbis partes homi-
nemque ipsum orbis principium, sed omnia, quæ cælo
continentur, alicuius usus & finis gratia stetisse, fieriq;
omnia, atque ita fieri necesse propter finem, vnderatio
& necessitas rerum accipienda est.

Quæritur si-
ne cultu, si-
ne secularis
potestatis.

QVÆRENDVM igitur & investigandum no-
bis superest, quis sit finis ille, cuius gratia potestas
hæc, de qua tractaturi sumus, constituta sit. Pro quo
considerare oportet, quod sicut homo cæteris anima-
libus præstat ratione, sapientia, atque sermone, ita illi
a tergo, immortalis, sapienti q; animali, multa a provi-
dentia gubernatrice denegata sunt, quæ reliquis ani-
malibus sunt tributa, & concessa. Iam enim pri-
mum, ut communitati & tutelæ animantium con-
sultum esset, ab ipso statim principio omnia alia ani-
malia suis tegumentis natura mater dotavit, quo faci-
lius possent vim pruinarum & frigora sustinere. Singu-
lis autem quibus ad propulsandos impetus extraneos
sua propria munimenta constituit, aut ut naturalibus
relia

relis repugnent feriora, aut quæ sunt imbecilliora, subtrahant se periculis pernitate fugiendi, aut rostro veluti hæsta se protegant, aut latibulis sepient: & ita quædam illorum, aut plumis leuius in sublimè suspensa sint, aut suffulta vnguibus, vel instructa cornibus: nulliq; præsidium sui deest.

4. Hominem ¶ autem vniū ratione & virtute concessa relinquit fragilem, imbecillem, inopem, & infirmū, omniq; auxilio destitutū, vndiq; indigentem, nudum, iucinemq; contra se ex naufragio producit, in cuius vita miserias sparsit, quippe qui ab ipso statim ortu nihil aliud potest, quam fragilitatis suæ conditione plorata stertibus ominari. Iuxta illud, *Repleti multo miseris*. Vt ergo huiusmodi necessitatibus cōsuleretur, necessarium porò fuit, vt homines non vagi errarent, & palantes instar ferarum in solitudine, sed in societate viuentes, inuicem sibi adiumento essent. *Vt enim soli* (ait Sapiens) *quia si ceciderit, non habet subleuantem: si autem fuerint multi, fouebuntur mutuo*. Atque adeò ex hoc capite Aristot. 2. Ethic. admonet, non sine doctrina, & experientia perfici hominem posse ex parte intellectus, qui in solitudine haberi minimè potest. Imò etiam hoc loco brutis animalibus ipsis inferiores esse videmur, quia illa necessaria sibi per se cognoscere possunt, homines autem nullatenus hoc possunt. Rursus etiam sermo intellectus est nūtius, & in hunc solum vsū *ut Arist. tradit*, quo vno homo cæteris animalibus antecedit: qui extra hominū societate nullus foret: atq; adeò etiam, si fieri posset, si sapientia esset sine sermone ingrata & inuisibilis esset ipsa sapientia. Ita enim in Ecclesiastico 41. habetur, *Sapientia abscondita, et thesaurus inuisus, quæ utilitas in vtriusq;* Quæ ppter & in 1. Polit. Arist. ostendit, hominē naturaliter esse civilē, sociabilem q; iam verò voluntas, cuius ornamenta sunt iustitia & amicitia, deformis verò omnino, ac velat mæca, extra hominum consortia sit necesse est: iustitia quidem

Hominis orbis & miseria.

Iob. 4.

* Alias Insciables.

Nec intelle-
ctu nec volū-
tate perfici
homo potest,
sine amicitia
& communi-
catione alio-
rum.

Est hic liber
de amicitia
in finem 4.
Tomi operū
Augustini re-
sectus, qui lu-
dicatur non
esse Augusti-
ni.

Origo Retū
pub. non ab
arte, sed a
natura.

quidem nisi à multitudine exerceri non potest: amicitia verò, sine qua non aqua, non igne, non sole (vt ait Cicero pluribus locis) vtimur, & sine qua nulla virtus est secundum Aristot. sententiam: sine vitæ communi-
catione omnis perijt. Et si constaret humana vita, & sibi sufficeret, tamen in solitudine non nisi iniocunda, & inamabilis esse posset. Nihil enim natura solitatum amat, omnesq; vt ait Aristot. natura fecimur ad communicationem. *Siquis* (inquit Cicero) *in cœlum ascenderet, naturamq; mundi, atque siderum inspexisset pulchritudinem, insuauis illi sine amico administratio foret.* Quare & Timon ille Atheniensis, qui se instituto ab hominum communitate segregarat, inhumana brutaliq; natura ab Aristot. i. Politic. censetur, & inter feras huiusmodi homines ponuntur. Sicut enim ait Augustin. libro de amicitia. Cap. 8. *Ego enim eos non tantum homines, quam bestias dixerim, qui sic dicunt esse viuendum, vt nulli consolationi sint, nulli etiam oneri vel dolori, qui nihil delectationis ex alterius bono concipiunt, nihil amaritudinis sua alius peruersitate inferant, amare nullum, amari à nullo curantes.* Cùm itaque humanæ societates propter hunc finem constitutæ sint, scilicet vt alter alterius onera portaret, & inter omnes societates societas ciuilis ea sit, in qua comodius homines necessitatibus subueniãt: sequitur, communitatem esse (vt ita dixerim) naturalissimam communicationē, naturæ convenientissimam. quam enim mutua officia sibi præstent, non tamen familia vna sufficiens est sibi, & maximè aduersus vim iniuriamq; propulsandam: quæ causâ maximè videtur & Cham, & Nemrod adduxisse, vt primi omnium homines in ciuitatem cogent, vt legitur Gen. 10.

P A T E T ergo f fontem & originem ciuitatum rerumq; publicarum, non inuentum esse hominum, neq; inter artificia numerandum, sed tanquam à natura profectum, quæ ad mortalium tutelam, & conser-
uatio-

uationem hanc rationem mortalibus suggestit. atque ex eodem capite statim consequitur, eundem esse finem eandemque necessitatem publicarum potestatum. Si enim ad mortalium incolumitatem necessaria sunt Concilia & cæterus hominum, societas nulla consistere potest sine vi aliqua & potestate gubernante & providente; idem omnino usus utilitasque est, & publicæ potestatis, & communitatis, societatisque. Si enim omnes æquales essent, & nulli potestati subditi, vnoquoque ex sua sententia & arbitrio in diuersitate tendente, necessario distraberetur Respublica, dissolueretur ciuitas, nisi aliqua esset providentia, quæ in communi curaret consuleretque communi bono. *Omnæ enim regnum in seipsam diuisum, desolabitur. Et ubi non est gubernator (vt ait sapiens) dissipabitur populus.* Sicut corpus humanum in sua integritate conseruari non posset, nisi esset aliqua vis ordinatrix, quæ singula membra in usus aliorum membrorum, maximè in commodum totius hominis, componeret: sanè ita in ciuitate contingere necesse esset, si vnusquisque pro rerum suarum utilitate sollicitus esset, & vnusquisque ciuis publicum bonum negligeret. Habemus igitur finalem, & potissimam causam potestatis ciuili, & secularis utilitatem, imò potius ingentem necessitatem cui non nisi Dij repugnant.

9 **EFFICIENTEM** † verò causam huius potestatis ex dictis facillè est intelligere. Si enim publicam potestatem ordinemus constitutam iure naturali, ius autem naturale **DEVM** solum auctorem cognoscit: manifestum euadit potestatem publicam à **DRO** esse, nec hominum conditione, aut iure aliquo positiuo contineri. **DEVS** enim qui omnia in sapientia fecit, quique attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter, & cuius opera omnia ordinata sunt, vt ait Apostolus: huius naturæ & conditionis homines constituit, vt nisi in societate viuere non valerent. imò (vt apud Ciceronem

Pulchra comparatio ciuitatis & corporis humani

Potissima causa & finis ciuis potestatis est maxima utilitas, imò ingens necessitas.

Causa efficiens eiusdem potestatis est Deus, & quo modo talis causa sit, ostenditur.

diffe-

dixerit Scipio) nihil est illi principi Deo, qui omnem mundum regit, et quicquid est in terris fecit, acceptum, quam Concilia cuiusque hominum iure societatis, que civitates appellantur. Et si Respublicæ societatisque iure Divino seu naturali sunt constitutæ, potestates, etiam sine quibus Respublicæ stare non possent. idem de iure Divino etiam, ut nullum dubium: superesse possit rationibus & testimonijs confirmabimus. Et primò quidem Aristot. 8. Physic. gravia & levis à generatione moveri asserit, non ob aliam causam, quam ob naturalem illam inclinationem, quam habent à generatione & necessitatem ad motum. Si ergo Deus necessitatem istam atque inclinationem hominibus dedit, ut in societate & sub alia potestate regente degerent non possent, hoc ipsum Deo auctori acceptum referre necesse est. Quæ enim apud omnes naturalia sunt, è Deo naturaliter sine dubio sunt: qui enim dat speciem, seu formam, ut idem Aristot. ait, dat ad speciem seu formam consequentia. Quamobrem etiam Paulus admonet, Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit.

Rom. 13.

Causa materialis cuius potestas est ipsa Respublica iure naturali & Divino, id est subiecta esse constituitur.

CONSTITUTIONE † ergo Divina, Respublica hanc potestatem habet: causa verò materialis in qua huiusmodi potestas residet iure naturali & Divino, est ipsa Respublica, cui de se competit gubernare ipsam, & administrare, & omnes potestates suas in commune bonum dirigere. Quod sic probatur, Nam cum de iure naturali & Divino est aliqua potestas gubernandi Rempublicam, & sublato communi iure positivo & humano, non sit maior ratio, ut potestas illa sit in uno, quam in altero, necesse est, ut ipsa communitas sit sibi sufficiens, & habeat potestatem gubernandi se. Si enim prius quam in civitatem homines convenirent, nemo erat alijs superior, non est aliqua ratio, cur in ipso cœtu, seu conventu civili, quisque sibi super alios potestatem vendicaret: maximè cum quilibet homo iure naturali habet potestatem, & ius defendendi se, nihilque sit ma-

gis naturale quàm vim vi repellere. Et certè non est aliqua ratio, cur hanc potestatem Respublica non obijciat circa suos ciues, tanquam membra ad integritatem totius, & consecrationem publici boni. Item hominem occidere, est iure Diuino prohibitum, vt patet in præceptis Decalogi: ergo autoritas occidendi oportet quod sit iure Diuino: sed Respublica, vt ex vsu & cõsuetudine constat, habet autoritatem occidendi hominem: ergo habet à iure Diuino: Nec satis est dicere, quòd ius diuinum non prohibet absolute occidere hominem, sed occidere innocentem: Quia conclusio est, quòd homini priuato non licet occidere hominem, quamuis criminofum: ergo aliquam autoritatem habet Respublica occidendi hominem, quam non habet priuatus homo: & illa non potest esse iure positiuo, ergo iure Diuino.

Et quia hæc potestas principaliter est in regibus, quibus Respublica commisit vices suas, de regio principatu & potestate disputandum est. De qua non defunt aliqui, etiam de numero Christianorum, qui non solum negant regiam potestatem esse à Deo, sed etiam omnes Reges, Duces, Principes, dicunt esse tyrannos, & huius libertatis esse prædones, aded infensi sunt omnibus dominationibus, & potestatibus, vna duntaxat Republica excepta: quod etiam probare conantur autoritatibus & rationibus. Et primò quidem, quia homo conditus est in libertate. Non enim in illo felici statu innocentie quisquam dominus fuisset, nec quisquam seruiuisset. Secundò, quia hominibus à principio, dictum est, *Dominamini piscibus maris, & volatilibus cæli*. Et rursus, *Fecit Deus hominem ut præficeret piscibus maris, &c.* nec dixit, homini. Tertio, quia in lege nature inter cultores veri Dei nunquam legimus aliquem principem fuisse. Quarto, quia principatus ortum habuit à tyrannide. primùm enim Nemrod qui fuit ex posteritate reprobara à Noè, accepit tyrannidem,

An regia potestas sit à Deo. Qui negant eam esse à Deo iuranti- bus rationib.

I. Ratio.

II.

III.

IV.

I

nidem,

Grego.

Nuntur etis
auctoritate
Patrum.Et auctoritate
scripturaz.Respondet
autor, Mo-
narchiam, seu
regiam pore-
statem non
nullam esse
modò, sed et
am iuris
Divini &
Naturalis.

nidem, qui fuit filius Cham. Gen. 10. nec sancti Doctores hoc sub silentio praterierunt. Grego. enim contra naturam & magnum dicit esse, velle dominari vnum hominẽ, cum naturali iure omnes homines sint æquales. Et Isidorus, *Cõmunis (inquit) omnium possessio, & una libertas iuris naturalis est, propria vti libertatis: quòd si ante legem Euangelicã regius potentatus prohibitus non esset, saltem Christianos dicunt libertate donatos a CHRISTO. Patet ex illo loco, vbi dicit Dominus, Reges terræ à quibus accipiunt tributum, à filijs suis, an ab alienis? Respondit Petrus, Ab alienis. Ex quo, inquitur, certum est, Christianos tributum non debere nisi ratione scandali. Et cõfirmatur per illud Apostoli, Nominis quicquam debeatis, nisi ut inuicem diligam. Item, nolite fieri serui hominum: impi enim estis, pretio magno. & rursus ad Ephes. Vnus Dominus, inquit, una fides, unum baptisma. Non ergo licet nos Christianos principes superinducere. Vnde homines factiosi, corrupti superbia, & ambitione, nihil miram, si aduersus principes seditiones mouent.*

In eo † nos cum omnibus sapientibus melius dicimus, Monarchiam siue regiam potestatem non solum iustam esse, & legitimã, sed dico reges etiam a iure Divino & naturali habere potestatem, & non ab ipsa Republica, aut prorsus ab hominibus. Et probatur. Quia cum Respublica potestatem habet in Reipublice partes, hæc autem potestas per ipsam multitudinem exerceri non potest (non enim commodè possiet leges condere, atq; edicta proponere, lites dirimere & transgressores punire) necesse ergo fuit, vt potestatis administratione alicui, aut aliquibus commẽdaretur, qui huiusmodi curam gererent: & nihil refert vni aut pluribus commẽdetur: ergo potuit cõmendari potestas, eadem est, quæ Reipub. Et auctoritatibus probatur. Cõstat enim regnũ non esse contrariũ iuri naturali, vt illi putant; ius enim naturale est immutabile, vt Arist. probat.

bat, s. Egitto. & etiã habetur in decretis. Nam si regnũ esset contra ius naturale, nullo seculo, aut ætate iustum esse potuit. Cuius contrarium esse constat ex veteri testamento, vbi laudatur Melchisedec Rex Sals, & Ioseph procurator regni Pharaonis, & exactor tributorum, & Iacob vit iustus regionem incolendam à Pharaone accepit, & Daniel cum socijs cõstitutus est à Nabuchodonosor præfectus provincie: quod vtiq; viri sancti non admisissent, si regnũ pro tyrãide reputassent. Et Deuter. 10. ponuntur leges, & conditiones regibus, quibus regnaturi erant apud filios Israël: nec prohibentur regem sibi constituere, sed tantum ne sit alienigena, qui constituendus esset, & ibi præcipitur, ut sicut sacerdotis præcepto, & decreto sub capitis etiam pœna: nihil autem interest an sit sacerdos, aut rex, dummodo eandem habeat potestatem. Et Leuitæ constituuntur iudices, qui potestatem haberent vitæ & mortis. Et in libris Regum quidam reges ab ipso Deo constituti leguntur, alij eius præcepto præpositi: quod vtiq; nunquam Dominus fecisset, si contra ius naturale fuisset. Et Machabari, viri fortissimi & sanctissimi ab omnibus reputantur, qui tamen suorum patrum principatũ aut delatum susceperunt, aut iustis de causis illud sibi vindicauerunt. Est vterõ proflus absurdum existimare aliquid esse contrariũ iuri naturali, aut diuino quæ terũ humanarum administratiõni expedit. Non itaque, vt sapienter ait Iob, *Davs tanquam timidus abijt potestatem, cum ipse sit potens*, nec libertas Evangelica (vt seditiosi homines imperitiæ plebis auribus suggerunt) regis potestati impedimento est. Vt enim alio loco ostenditur, nihil quod lege naturali licitum sit, Evangelio prohibetur: atque in hoc maximè libertas Evangelica consistit. Quare si ante Evangelium civitatibus reges constituere licebat, non est æstimandũ post Euangeliũ non licere. Et certè si reges, Jegitimi principes non essent, nunquam Apostoli CHRISTI nobis, vt illis pareamus

commendassent. Cùm enim Paulus ad Rom. 13. nihil aliud agere videtur. *Omni inquit potestati sublimioribus subdita sit.* Et iterum, *Non est potestas nisi à DEO, & Qui resistit potestati, DEI ordinationi resistit.* & multa alia in hanc sententiam ad Tit. tertio. *Ad mone, inquit, illos principibus & potestatibus subditos esse.* Et 1. Timoth. 2. *Obsecro autem primum omnium fieri obsecrationes pro regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt constituti, ut quietam & tranquillam vitam agamus.* Et primæ Pet. 2. cap. *Subiecti estote omni creaturæ propter DEVM, siue regi, &c.* Videtur ergo quiddam regia potestas sit non à Repub. sed ab ipso DEO, ut Catholici Doctores sentiunt. Quamvis enim à Republica constituatur (creat enim Respublica regem) non potestatem, sed propriam autoritatem in regem transfert, nec sunt duæ potestates, vna regia, altera civitatis. Atque ideo sicut potestatem Reipublicæ à DEO & à iure naturali constitutam esse dicimus, idem profus de regia potestate dicamus necesse est: quod factis consonum scripturæ videtur consuetudiniq; que principes DEI, non ministros Reipublicæ appellat. Apud Salomonem enim ait DEVS *Per me reges regnant.* Et Dominus Pilato respondit, *Non haberes potestatem adversum me ullam, nisi tradita esset de super,* id est de celo: errare ergo videntur autores concedentes Reipublicæ potestatem esse de iure Diuino, non autem regiam potestatem. Quod si homines, vel Respublica non haberent potestatem à DEO, sed ex condicito omnes convenirent, & pro bono publico vellent potestatem contra se constituere, illa quidē esset ab omnibus sicut est, quæ religiosi tribuunt abbati. Non ita verò est: constituta est enim in Republica omnibus etiam civibus inuitis potestas seipsam administrandi, in quo officio civiles reges constitui sunt.

SED dubitari potest, An † ita etiam sit de potestatibus, quibus infidelium Reipublicæ gubernantur.
scilicet

scilicet an inter paganos sint legitimi principes, & alij Magistratus. Et videtur quod non; quia si ex Christiano fieret quis infidelis, omni prorsus publica potestate, ut iura dicunt, priuatur propter infidelitatem: ergo cum eadem ratio infidelitatis maneat ei, impedit legitimum principatum, aut potestatem. Et Richardus, vir alioqui præstantissimi ingenij, in libro De paupertate CHRISTI, non solum infidelitatem, sed quodcumque mortale peccatum putat impedire omnem potestatem, & dominium, iurisdictionemq; , tam publicam quam priuatam; & titulum, & fundamentum cuiuscunque potestatis credit esse gratiam: cuius rationes prætereo, quia infirmiores sunt, quam ut declaratione indigeant. Nec omnino est dubitandum quin apud Ethnicos sint legitimi princeps & domini, cum Apostolus in locis supra dictis, obediendum potestatibus & principibus & toto tempore seruire præcipiat, qui certè eo tempore omnes erant infideles. Et Ioseph & Daniel, paganorum principum procuratores, & ministri erant; nec aut principes Christiani seculares, aut Ecclesiastici huiusmodi potestate & principatu priuare possent infideles, eoduntaxat titulo, quia infideles sunt, nisi ab eis alia iniuria profecta sit.

Dubium de
potestate
cuius a
potest.
fideles.

Ratio pro
parti negat.

Opinio Ri-
chardi,

Respon-
toris.

10 Et tres quidem causæ publicæ potestatis secularis rectè explicantur per definitionem, quæ ab autoribus talis ponitur, Potestas publica est facultas, autoritas, siue ius gubernandi Rempublicam civilem. Ex dictis facilè patet probatio illius: quatenus ad publicam potestatem spectat; ostendimus publicas potestates esse à Deo, atque adè iustas & legitimas: ex quibus sequitur probatio vltimæ partis conclusionis supra positæ, in qua dicebamus, nullam huiusmodi potestatem hominum consensu abrogari posse. Si enim homo cedere non potest iuri & facultati se defendendi, propriisq; que membris ex commodo suo utendi: ergo nec etiam potestati, cum hoc illi naturali & Diuino iure compe-

Definitio po-
testatis pu-
blicæ secularis
træ eiusdem
potestatis
causas con-
tinens.

rat. Itidem etiam Respublica nullo modo potest puniri huiusmodi potestate tuendi se, & administrandi aduersus iniuriã & suorum & exteriorũ, quod sine publicis potestatibus facere nõ potest: atq; ita si ciues omnes in hoc conuenirent, vt omnes has potestates amitteret, vt nullis tenerentur legibus, nulli imperarent, pactũ esset nullum, & inualidum, vt pote contra ius naturale.

Ex superioribus inferitur corollariũ† non contentendum, his maximè, qui sub vno principatu & regali degũt. Solent enim ciuitates, quæ sine rege sunt, & populari administratione reguntur iactare suam libertatem. Et corollarium est, Quod non est minor libertas in regali principatu, quã in Aristocratico & Democratico. Sic enim distinguit Arist. tertio Politic. principatus, in Monarchiã id est principatũ vnus, Aristocratiam, id est, optimarũ principatum, & Democratiam, id est, populare seu multitudinis principatũ. Dico ergo non esse minorem libertatẽ in regali principatu, quã in alijs. Probat, Quia cum eadem sit potestas, vt supra probatum est, siue in vno, siue in pluribus sit, & tantũ vnus melius sit subijci quã pluribus. (tot enim sunt domini quot sunt superiores) ergo non est minor libertas vbi omnes vni sunt subditi, quã pluribus, maximè cum vbi sunt plures dominantes, plures sunt qui potestatẽ ambiunt: & necesse est, vt seditionibus, & disensionibus Respublica saepe laboret, propter illorũ diuersas sententias. Nulla enim fides regni locijs, ait Poeta. Et Dominus per Prophetã, *Pastores multi demoliti sunt vineã meam.* Optimum ergo regnum est vnus, sicut totus orbis ab vno principe & domino sapientissimo gubernatur.

II. Corollar.

SECVNDVM corollarium, quod ex superioribus potest inferri, est, Quod† tota Respublica potest puniri licitè pro peccato regis. Vnde si rex iniustum bellum inferret alicui principi, potest ille, qui iniuriã accepit, prædari, & alia iure belli persequi, & occidere regis subditos, etiam si omnes sint innocentes: quia postquam,

rex à Republica constituitur, si quid ille insolenter committat, imputatur Reipublicæ: tenetur enim Republica non committere hanc potestatem nisi ei, qui iuste exerceat, & utatur potestate, aliàs periculum se committit.

13; TERTIUM corollarium, Nullum $\frac{1}{2}$ bellum est iustum, si constat geri maiori malo Reipublicæ, quam bono, & utilitate, quantumvis aliunde suppetant tituli, & rationes ad bellum iustum. Probat, Quia si Republica non habet potestatem inferendi bellum, nisi ad evadendum se, resq; suas atq; se protegendum: ergo ubi ipso bello attenuatur potius atque auferitur, quam augetur, bellum est iniustum, siue a rege inferatur, siue a Republica. Imò cum vna Republica sit pars totius orbis, & maximè Christiana provincia pars totius Reipub. si bellum utile sit vni provincie, aut Reipublicæ cum damno orbis aut Christianitatis, puto eo ipso bellum esse iniustum. Ut si bellum Hispaniarum esset aduersus Gallos, aliàs ex causis iustis susceptum, & alioquin regno Hispaniarum vitale: tamen cum maiori malo & iactura geritur Christianitatis (puta Turcæ occupant interim provincias Christianorum) cessandum esset a tali bello. Et hæc ad explicationem primæ conclusionis.

14; SECUNDA conclusio, Sicut $\frac{1}{2}$ maior pars Reipublicæ regem supra totam Reipub. constituere potest, alijs inuitis: ita pars maior Christianorum, reliquis etiam recitentibus, Monarcham vnum creare iuste potest, cui omnes principes & provincie parere teneantur. Prima pars huius conclusionis satis ex superioribus patet. Si enim Republica suam potestatem vni alicui mandare potest, & hoc propter utilitatem Reipublicæ, certum est, non obitare dissensum vnusant paucorum, quo minus ceteri puidere possent bono Reipublicæ: aliàs non esset sufficienter consultum Reipublicæ, si consensus omnium exigeretur, cum ille in multitudine, aut vix, aut nunquam contingat. Satis ergo

III. Corollar.

II. Conclus. principalis.

Probat prima pars Conclus.

est vt maior pars cōueniat in vnum, vt iure aliquid fiat. Item probatur efficaciter, Quia duabus partibus dissentientibus, oportet vt præualeat sententia alicuius partis necessario. Postquam enim contradictoria volunt, & non debet præualere sententia minoris partis: ergo sequenda est sententia maioris partis. Nam si ad creandum regem requiritur consensus omnium, quare etiam non requiritur ad non creandum? quare eum magis requiritur consensus omnium ad affirmatiuam, quam ad negatiuam?

Probatur
Secunda pars

SECUNDA pars est, quod huiusmodi rex est super totam Rempublicam: volo dicere, quod in regio principatu rex est non solum supra singulos, sed etiam supra totam Rempublicam, id est, etiam supra omnes simul. De qua Repub. quanquam sunt inter Philosophos variæ sententiæ, multaq; disputentur, tamen ego probo illam partem conclusionis nostræ. Quia si Respublica esset supra regē, ergo esset principatus Democraticus, id est, popularis, & sic non est Monarchia & principatus vnus: & hæc videtur esse sententia Arist. 3. Politic. Item Respublica potest dare potestatem alicui, non solum supra singulos, sed etiam supra omnes simul, & ille haberet potestatem regiam, & non alia esset, quam adhuc principatus vnus, nō Democraticus, aut Aristocraticus. Ergo rex est supra omnes. Item non appellantur à rege ad Rempublicam: ergo non est maior Respublica, nec superior.

Probatur
Tertia pars

TERTIA pars conclusionis est quod maior pars Christianorum posset Monarcham constituere. Probatur, Nam tota Ecclesia est quodammodo vna Respublica, & vnum corpus. Iuxta illud Apostoli, *Omnes vnū corpus sumus*. Ergo habet potestatem se conseruandi, & tuendi, rationemq; optimam constituendi, qua se melius ab hostibus defendere possit. Item cum finis temporalis, vt alio loco vberius tractabitur, sit sub spirituali, & ad illum dirigatur: si habere vnum Monarcham

cham esset expediens ad defensionem & propagationem religionis fidei Christianæ, non video cur non possint illi, ad quos spirituale spectat, cogere Christianos, ut unum Monarcham crearent, sicut in fidei fauorem Ecclesiastici principes hæreticos priuant principatu aliâs legitimo. Item, quia aliquando genus humanum habuit istam potestatem, scilicet eligendi Monarcham, ut patet à principio antequam fieret diuisio: ergo & nunc potest: cum enim illa potestas esset iuris naturalis, non cessat. Ex hac conclusione inferitur corollarium, Quod in liberis ciuitatibus, ut sunt Venetiæ, Florentiæ, posset maior pars eligere sibi regem alijs contradicentibus. Et hoc verum videtur, non solum quia hoc manifestè expedit Reipub. Sed dato quod magis expediret politia Aristocratica, aut Democratica. Nam postquam Reipublica habet ius se administrandi, & id quod facit maior pars, facit tota: ergo potest accipere politiam, quam voluerit, etiam si non sit optima, sicut Roma habuit Aristocraticam, quæ non est optima.

Corollar.

15 TERTIA conclusio, Principum leges & constitutiones ita obligant, ut transgressores in foro conscientie culpæ rei sint: quam etiam vim, parentum in filios, & maritorum in uxores habent præcepta. In hoc argumento, & pro materia huius conclusionis multa asserti possent, nec dictu indigna nec inutilia, si tempus concederet. Sed ratione huius opportunitatis totam rem quam paucis potero, expediam. Et primùm omnium, sunt qui putant leges nullam vim habere, ut eorû transgressores culpa in foro conscientie teneantur, sed hanc solum obligationem inducere, ut principes, & Magistratus legum violatores iustè punire possint, negantq; subditos ad aliquid aliud coram Deo teneri: sicut plerique religiosi de suis constitutionibus dicunt, quod obligant quidem ad pœnam, non ad culpam, nec sine ratione insistant, sed probant rationibus & argumentis non inualidis. Primò, Quia aliâs sequeretur, secularem pote-

Tertia Conclusio. prædicta.

Recitatur o. pinto quorûdam contra-ria quæ nititur argumentis sequentibus

I. Arg.

I s

statem

- statem esse spiritualem, si obligat in foro conscientie.
- II. Secundò, Quia finis Reipublicæ & potestatis secularis solùm est aliquid tēporale, puta pacificus status, ciuicū conuictus: sed hoc nihil ad conscientiam: ergo. Tertio
- III. Quia esset omnino potestas secularis altera parte manca: nam obligaret, & non posset absoluerē. Quarto,
- IV. Quia tunc puniretur quis bis pro peccato: nam in hoc mundo punirent principes, in alio autem DEVS. Quintò,
- V. Non potest imponere pœnam spiritualement: ergo nec obligare ad culpam, cum non videatur maior ratio de vno, quã de alio. Sextò, Nã vel est in potestate principis non obligare ad culpã, aut obligare. Si primò, contra,
- VI. Quia prælati spirituales possunt non obligare, et pater in religionibus. Si secundum, quomodo ergo constabit quando velint obligare, cum ipsi non explicitent?

Proculdubio au-
tem potestatis
secularis non obligat
in foro conscientie.

SED his rationibus non obstantibus, quas graues Doctores mouerunt, non videtur mihi dubitandum quin leges ciuiles obligent in foro conscientie, cõ hoc apertè videatur Paulus testificari ad Roma. 13. *Necessitate subditis estote non solum propter iram, sed propter conscientiam.* Et Petrus dicit, *Subiecti estote omni humane creature propter Deum, sicut regi quasi præcellenti.* etiam videtur nullo modo posse intelligi, si leges obligarent solùm in foro contentioso, & nõ in foro conscientie. Sed quoniam posset aliquis respondere, quod nõ sit idẽ obligare in foro conscientie, & ad culpã, maxime cõ religiofi confiteatur se teneri suis legibus in foro conscientie, quæ tamẽ culpã non inducunt. Ideo dico etiam quod leges ciuiles obligant sub pœna peccati, & culpæ ac quæ ac leges Ecclesiasticæ. Hoc probatur apertè ex dicto Pauli ad Roma. 13. *Qui autem resistunt, inquit, ipsi sibi damnationem acquirunt.* Non autem incurritur damnatio, nisi propter culpam: ergo legum transgressioes incurrunt coram DEO veram culpam.

Non illi sua
conscientiam
solum explicat.

AD maiorem autem declarationem & confirmationem istorum, est aduertendũ, quod lex humana

& diuina in aliquo differunt, & in aliquo conueniunt. In quo lex diuina & ha-
mum iustor-
raoe.
 Differunt quidem: nam lex diuina sicut a solo Deo fer-
 tur, ita a nullo alio, aut tolli, aut abrogari potest. Lex
 autem humana sicut per hominem constituitur, ita ab
 homine tolli, aut annullari potest. Differunt etiam quia
 in lege diuina, ad hoc quod iusta sit, & per hoc obliga-
 toria, sufficit voluntas legislatoris, cum sit pro ratione
 voluntas. Vt autem lex humana sic iusta, & possit obli-
 gare, non sufficit voluntas legislatoris: sed oportet quod
 sit utilis Reipublicae, & moderata cum ceteris. Item
 etiam differunt, quia diuina firmitus, & intentius obli-
 gat. In multis enim casibus obligat lex diuina, ubi non
 obligat humana. Nec ego aliam differentiam satis vi-
 dere possem. Conueniunt autem in hoc, quod lex diuina
 constituit aliquid in esse, & genere virtutis aut vitij:
 ita, vt eo ipso secundum quod lege diuina praecipitur,
 aliquid sit bonum & officiosum, quod alias non esset: &
 eo quod prohibetur, habet quod sit malum, & vitio-
 sum: quod alias non esset, vt exemplo de baptismo
 patet, & de confessione, & de alijs Sacramentis, in qui-
 bus non est alia bonitas, quam quod sunt a CHRISTO
 praecipitur. Et vsus carniuum & alia quidem legalia in ve-
 teri lege non habent aliquid aliud vitij, nisi quod sunt pro-
 hibita in lege. Vnde constat, quod nullum sit vitium, nisi
 quia prohibetur in lege: nec virtus, nisi quia praecipitur
 vel laudatur in lege. Tota enim bonitas voluntatis huma-
 na, vt Doctores firmiter probant, est ex conformitate ad
 voluntate & lege diuina, & omnis malitia ex deforma-
 te ad lege diuina prouenit, quae est regula omnium actuum
 humanorum. Ita etiam lex humana habet vim constituendi
 aliquid in esse virtutis, & eius contrarium in esse vitij. Si-
 cut enim quia ebrietas est prohibita in lege diuina, est in-
 temperantia: ita continentia est opus virtutis, quia eadem lege co-
 mendatur, & abstinencia a cibis quibusdam est virtus, quia
 praecipitur est humana lege. Et ne exemplum afferamus so-
 lum de Ecclesiasticis legibus, emere pecunia Magistratum
 est

est ambitiosum quia prohibitum lege humana. Itē seruum inducere, est luxuriosum solum, quia prohibitum supra terminum legis erogare in conuiuio, est intemperantia, quod ante legem potuit esse temperantia, & magnificentia. Nec quicquam interest quantum ad hoc inter legem humanam & diuinam. Sicut enim meritorium est in opere virtutis, ita culpa in opere vitij.

In eo sicut lex diuina habet vim obligandi ad culpam, ita & lex humana. + Quod ne voluntate dictū videatur, probatur sic, Lex humana est à D^{no}, ergo eodem modo obligat sicut diuina. Assumptum probatur, Nam non solum opus Dⁿⁱ dicitur, quod se solo producit, sed etiam quod mediantibus causis secundis efficit: ergo non solum dicitur lex diuina, quam ipse solus sancit, sed etiam quam Dⁿⁱ potestate homines tulerunt: sicut leges Pontificum dicuntur non solum quas Papa per se tulit, sed etiam quas Papæ autoritate alij inferiores tulerunt. Ita enim vocantur Papæ constitutiones vniuersitatum, & collegiorum, quas constat Papam nō fecisse per se, sed alij eius autoritate condiderunt. Vel vt clariùs probetur, arguitur sic, Supposito quod Papa habet autoritatem condendi leges obligatorias in foro conscientie. Si Papa committeret alicui vt daret leges alicui communitati, præcipiens eis, vt obedirent, nonne præcepta Legati haberent vim obligandi in foro conscientie? Ergo cum D^{vs} dicat, *Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt*, quare decreta illorum non obligabunt similiter in foro conscientie? Et vt apertius constet videtur omnino absurdum, quod si Papa præcipiat, vt in hac ciuitate obediant Cardinali legato, præcepta Legati obligarent ad culpam, vt omnes fatentur. Et cum CHRISTVS præcipiat parere principibus, negare principum legem obligare ad culpam esset absurdum. Et tandem qui concedunt leges pontificum obligare ad culpam, negare nullo modo possunt, quin etiam leges ciuiles obligent. Ita enim Dominus

Ostendit autem
non in lege hu
mana ineffe
re vim obligan
di ad culpam
sed ut & in di
uina.

minus constituit principes seculares ad gubernandam
 Rempublicam secularem, sicut Pontifices ad spiritua-
 lem. Nec illud dictum Domini, *Qui vos spernit, me
 spernit*, non solum ad Ecclesiasticos, sed etiam ad ciui-
 les Magistratus spectat: nec minus diligenter in scri-
 ptura commendatur obedientia principum secula-
 rium, quam Ecclesiasticorum. Nihil ergo interest
 quantum ad obligationem, quod humanae sint le-
 ges aut divinae, sicut aequè verum Sacramentum es-
 set ab Apostolis, aut ab Ecclesia conditum, si eam po-
 testatem habuissent, ac si à CHRISTO conditum es-
 set: nec minus obligabat lex vetus, quae tamen per An-
 gelos fuit data, non à DEO per se, quam obligat Evan-
 gelica ab ipso CHRISTO per se ipsum data: & hoc pro-
 certo tenendum.

18 DUBITARI autem potest † ad quam culpam ob-
 ligent, ad mortalem, an ad venialem solum. Et quòd
 obligent ad mortalem aliquando, satis constare potest
 ex verbo Pauli iam allegato. *qui autem resistunt, sibi*
damnationem acquirunt. Item Dathan, & Abiron de-
 uorati sunt, quia resistenter Moyse & Aaron: non au-
 tem punirentur poena mortis pro culpa venali.

IN contrarium autè, quòd nunquam obligent
 ad mortale, videtur. Nam si concurreteret præceptum di-
 uinum solum ad veniale obligans, cum quaecunque le-
 ge humana, potius oportebit transgredi legem huma-
 nam, quam mentiri: si autem lex humana aliqua obli-
 garet ad mortale, potius esset parendum illi, quam præ-
 cepto de venali, cum mortale potius sit fugiendum. Re-
 spondetur ad hoc dubium graue ex paulo antè dictis. Dubium an lex
 humana obli-
 garet ad culpam
 mortalem ali-
 quando, Au-
 nunquam.
 Respondetur
 autem.
 Dictum est enim quòd quo ad vim obligandi idem est
 iudicium de legibus humanis & diuinis: ad considera-
 dum autem quomodo, aut quantum obligant huma-
 nae leges, oportet eas considerare, ac si essent divinae.
 Humana enim lex, quae si esset diuina, obligaret ad ve-
 niale, obligat etiam ad veniale: & quae si esset diuina,
 obligaret

obligaret ad mortale, obligat etiam ad mortale. Dicitur enim quod quantum ad hoc nihil refert, nam eodem modo obligant, ac si essent lata à Deo, licet non ita firmiter. Sicut ergo inter leges diuinas aliqua obligat ad mortale, & aliqua ad veniale: ita etiam humana aliqua ad veniale, aliqua autem ad mortale obligant.

Vnde dignosci possit quando leges humane ad peccatū mortale, quando ad veniale obligant. Respondet autor.

Dignoscendum hoc ex quantitate materiae, sicut in lege naturali & diuina.

Sed qualiter dignosci poterit, quando obliget leges humane ad veniale, & quando ad mortale, cum lex ipsa civilis hoc non significet, imò nec legislator hoc cogitauit quando condidit legem: Respondetur, quod nec in lege eadem diuina, & maxime naturalis, semper significatur, quod præceptum sit de mortali, & quod de veniali, & inter ipsa mortalia non significatur grauitas alterius ad alterum, id est quod illorum sit grauius. Sicut enim dicitur, *Non occides*, ita dicitur, *Nō iurū facies*, & *Non mentieris*, & *De omni verbo otioso reddenda est ratio*: eadem ergo est regula, & ratio distinguendi grauitatem alicuius peccati. Totum ergo relinquatur cogitandum ex parte materiae. Sicut in lege naturali & diuina illud affirmatur mortale, quod est difforme rationi & legi, nō autem est contra honorem Dei, vel charitatē proximi, ut est blasphemia, homicidium: id autem veniale, quod est contra honorem Dei, aut proximi charitatē, ut verbum otiosum, & alia id genus: licet etiam erit in legibus humanis. Si enim aliquid statuitur, quod multum expediat ad pacem ciuium, ad incrementum boni publici, ad honestatem morum: transgressio illius videtur mortale peccatum. Si autem quod instituitur, non sit ad eodē necessarium, sed velut quoddam leue, erit veniale. Exempla non ita sunt in promptu, sicut in legibus diuinis: sed potest accipi de tributo, quod videtur omnino necessarium ad defensionē Reipublicae, & ad alia publica munia & opera: & ideo si quis non solueret, esset mortale; & ideo si nulla lex data esset à Deo, sed totam curam legum ferendarum mandasset hominibus, & esset lex civilis, *Non occides*.

occidit, & Non mentiris: prima obligaret ad mortale, secunda ad veniale. Sicut nunc cum sunt diuinae leges, ita si quis contra legem civilem veniretur, aut inueneretur bysso, non videretur mortale. Alia exempla commodiora poni possent: nec enim pendet hoc ex voluntate legislatoris, sed ex natura & qualitate rei, & materiae.

Ex quo patet quantus est error iuniorum quorundam Theologorum, dicentium grauitatem peccatorum sumendam esse & considerandam ex quantitate obligationis, cum contra omnino faciedum sit. Nam quantitas obligationis sumenda est ex quantitate materiae, nec naturaliter scimus maiorem esse obligationem de non occidendo, quam de non furando, nisi ex ipsa materia, & non è contrario. Nec oportet respicere, quod illud, quod praecipitur, aut prohibetur, sit bene, aut semel in magnum commodum, aut maius Reipublicae, sed quale sit, si communiter, aut ab omnibus, aut multis fiat. Si enim prohibetur ne quis pecunias extra regnum portet, quicumque exportant, peccant mortaliter, quamuis vna exportatio parum noceat Reipublicae. Sed quia si communiter fieret, exhauriretur regnum, latet est vt lex communis obliget ad mortale; sicut vna fornicatio parum nocet: sed si passim fieret, multum noceret. Vnde qualibet est mortalis.

Si D contra dicta arguitur vehementer, quia si ex parte materiae est attendenda grauitas peccati: ergo lex non facit culpam. Si enim illa transgressio est in damnum Reipub. post legem, ergo ante legem: ergo prius erat peccatum, & tam graue, sicut post legem. Respondetur primo, quod lex non solum obligat prohibendo, sed praecipiendo, & sic aliquid, quod ante legem erat bonum Reipublicae, non tamen necessarium, lex potest praecipere, & sic post legem transgressio illius erit peccatum, quod prius non erat peccatum. Secundo dico, quod, vt patet in exemplis propositis, potest esse aliquid, quod sit ante legem malum

Reprobatio
iuniorum
Theologorum
grauitatem
peccatorum
ex quantitate
obligationis
materiae

Argumentum
contra legem
etiam autem

Responsio
1.
autem

Responsio
2.

malum in aliquo, & in aliquo non: post legem autem illud erit in omnibus malum: quia fuit ratio sufficiens prohibendi omnibus; ut v. g. ne portarent sericum, vel auream vestem, quod erat prius malum in paupere nobili: post legem autem in omnibus, quia fuit sufficiens ratio prohibendi omnibus, licet nullum erat de se inconueniens, quod aliquis de magnatibus haberet vestem auream, aut sericam.

Dubium factum.
Respons. autoris.

SED adhuc superest dubium, † Si rex vellet non obligare ad culpam, an posset? Respondetur, quod non est dubium quod possit, sicut potest Ecclesiasticus legislator, qui quoadocumque facit aliqua statuta sine quacunque obligatione, ut prælatus religiosorum inter fratres suos. Eset enim contra rationem dicere, quod constitutiones prælati Ecclesiastici non semper obligent ad culpam, & secularium non possint non obligare. Aliquando enim legislator, siue Ecclesiasticus, siue secularis non vult in suis legibus exigere obedientiam debitam a subditis, sed simpliciter ordinat quid faciendum sit, dicens, & dirigens potius, quam precipiens: qualiter multa videntur esse in legibus & pragmaticis civilibus, & Ecclesiasticis: sicut non semper cum petit pecuniam creditor, exigit tanquam volens obligare.

Queritur, utrum leges teneantur suis legibus. Respondet autor certius esse & probabilius, eos teneantur.

Probat. I.
Probat. II.

QUAERITUR tandem, † An leges civiles obligent leges, & maxime reges. Videtur enim aliis quibus quod non, cum sint supra totam Rempublicam, & nullus possit obligari nisi a superiori: sed certius & probabilius est, quod obligentur. Quod probatur primo, Quia huiusmodi legislator facit iniuriam Republicae, & reliquis civibus, si cum ipse sit pars Republicae, non habeat partem oneris: iuxta personam, tamen & suam qualitatem, & dignitatem. Sed ista obligatio est indirecta, ideo aliter probatur. Nam eandem vim habent latae leges a rege, ac si ferrentur a tota Republica, ut supra declaratum est: Sed leges latae a Republica obligant omnes: ergo etiam si ferantur a rege, obligant ipsam

ipsum regem. Et confirmatur, Quia in Aristocratico principatu senatusconsulta obligant ipsos senatores autores illorum, & in populari regimine plebscita obligant ipsum populum: ergo similiter leges regiae obligant ipsum regem: & licet sit voluntarium regi concedere legem, tamen non est in voluntate sua non obligari, aut obligari; sicut in pactis; liberè enim quisquis paciscitur, pactis tamen tenetur. Ex omnibus dictis inferitur corollarium, quod ius gentium non solum habet vim ex pacto et condito inter homines, sed etiã habet vim legis; habet enim totus orbis, qui aliquo modo est una respublica, potestatem ferendi leges æquas, & convenientes omnibus, quales sunt in iure gentium. Ex quo patet, quod mortaliter peccant violantes iura gentium, siue in pace, siue in bello: in rebus tamen grauioribus, vt est de incolumitate legatorum, non licet vni regno nolle teneri iure gentium: est enim latum totius orbis autoritate.

Confirmu.

Corollarium de obligatione iuris gentium.

22 CIRCA tertiam conclusionem dubitatur, Vtrum cessante ratione legis, cesset obligatio: vt (exempli gratia) prohibetur lege, ne quis noctu telum portet, & ratio eius est propter nocturna pericula, ego autem scio nullum esse propter me periculum, an sim in culpa arma ferendo. Respondetur. Dupliciter potest ratio legis cessare, vno modo, quia in vniuersali cessat ratio propter quam lex lata est: vt si tempore belli prohibeantur arma ad Gallos deferri, tempore pacis lex non obligat: nam eadem ratione requiritur vt lex obliget, & duret, & ad hoc quod feratur si deficit. ergo ratio ad ferendum. et-go etiam ad conseruandum illã. Et confirmatur, Quia per easdẽ causas res corrumpitur, per quas generatur. Item si lex non est utilis Reipublice, iam non est lex. Secũdo potest cessare ratio in particulari quo ad aliquem, non quo ad omnes absolutè, vel quo ad plures, vt in casu posito, nihilominus tunc talis obligatur lege. Quia enim sequuntur sæpe pericula ex armis nocturnis, est

Dubium, An cessante legis ratione cesset obligatio.

Respons. auctoris.

Dupliciter cessare potest legis ratio: prior modo tollit legis obligatiõ, posteriori modo tollit.

sufficiens ratio, ut omnibus prohibeatur, alias lex nullius esset efficacia, cum unusquisque putaret legem non pro se esse positam, sed propter alios: & ita in aliis preceptiv non ratio particularis, sed vniuersalis est attendenda.

DUBITATUR † de Tyrannorum legibus an obligent. Et videtur quod non, cum non habeant potestatem aliquam. In contrarium est, Quia cum Respublica opprimatur à Tyranno, & non sit sui iuris, nec possit iure ferre leges, nec iam ante datas exequi, si non pariter Tyranno, iam Respublica interiret. Certè videtur, quod leges, quæ sunt conuenientes Reipublicæ, obligent, etiam si ferantur à tyranno, non quidem quia à tyranno latae, sed ex consensu Reipublicæ, cum sanctius sit ut uentur leges à tyranno latae, quam quod nullæ seruentur. Et certè esset in apertam perniciem Reipublicæ, si principes, qui non habent iustum titulum, occuparent regnū, quod nulla essent iudicia, nec aliquo modo possent malefactores puniri, aut coerceri, cum non sit tyrannus iudex legitimus, si leges eius non obligant.

ULTIMA pars conclusionis est, Quod † præcepta parentum eodem modo obligant, sicut leges civiles, & præcepta maritorū in uxores. Probatum de filiis. Nam sicut præcipitur obedire præpositis, ita commendatur obedire parentibus: ut patet ex illo, *Filij obedite parentibus*, Ephesi. 6. & Col. 3. ergo si est culpa non parere præpositis, etiam erit peccatum non obedire parentibus. Et ad Roma. 1. inter crimina & peccata in quæ Deus dicit permisisse gentes incidere, annumeratur & hoc *Parentibus non obedientes*. Item, Quia leges præcipiunt obedientiam parentum: ergo si leges obligant ad culpam, etiam erit culpa non obedire parentibus. Et certè hoc videtur inclusum in illo præcepto de honoratione parentum, & sic ut supra dictum est, quod leges aliquando quidem obligant ad mortale, aliquando verò ad veniale, ita videtur dicendum de præceptis paren-

Falsum An.
tyrannorum
leges obligent

Respons.

Tyrannorum
leges conueni-
entes Reipub.
obligant.

Offenditur
vera, pars vi-
tima conclu-
sionis certè
quæ sunt vlti-
ma.

Præcepta pa-
rentum obli-
gant filios, al-
quando ad
mortale.

parentum. Vnde certe si pater aliquid præciperet, quod multum referret ad administrationem familiae, transgressio illius videretur mortalis, imò etiã in iis, quæ spectant ad dispensationem ipsius filij. Sed sicut dictum est, quod non omnis lex obligat ad culpam, puta illa, in qua rex plus dirigit, quam præcipi multò magis hoc habet vim de parentibus, qui non semper volunt exigere debitum obedientiæ, sed solum præcipientes aliquid, volunt significare voluntatem suam.

ADVIATINDVM tamen est, cum familia sit pars reipublicæ, quod leges possunt determinare, in quibus filij teneantur obedire parentibus, & in quibus non oporteat, sicut determinavit vsque ad quam ætatem, & sic in alijs non erit culpa non obedire parentibus: sic etiam ad leges spectat determinare qua pœna possit castigare pater filium inobedientem & coercere ne ultra liceat patri progredi.

De præceptis autem virorum circa vxores probari potest. Nam aliàs non poterit consistere familia, nisi sit vnum caput, cui ceteri parere teneantur: hoc autem est vir, qui est caput domus, & vxoris, ad Eph. 5. Et ibidẽ, *Mulieres suis viris subditæ sint sicut Domino.* Et postea dicit, *Vxor autem timeat virum suum.* Item quia leges hoc iubent, ergo tenentur obedire, & etiam ad leges spectat quomodo, & quo vsque vxor teneatur obedire viro, & an possit vir vxo-

rem verberibus castigare, sicut de filijs diximus determinare.

DEO GRATIAS.

K 2 RE-

Pot si Respub. legibus determinare in quibus filij teneantur obedire parentibus, & qua pœna a se ab his possunt.

Idem probatur de præceptis virorum circa vxores.

REVERENDI PATRIS, FRATRIS FRANCISCI AVICTORIA DE POTESTATE PAPÆ & Concilij Relectio, cum Quæstione, Vtrum Concilium generale possit facere decreta, & leges condere, quas nec summus Pontifex possit immutare, vel per dispensationem, vel prorsus per abrogationem.

Locus relegendus est apud Iohannem, Pasce oves meas, cap. ultimo.

S V M M A,

1. *Papa in quo genere decretorum aut canonum nihil possit immutare dispensando, & multominus abrogando.*
2. *Concilium, si declarat aliquid esse de fide, aut de iure Diuino, Papa in hoc nihil potest declarare, aut immutare, maxime si tale ius spectet ad fidem, vel ad mores Ecclesie vniuersalis.*
3. *Papa, posset dispensare in legibus & statutis Concilij generalis.*
4. *Summus pontifex, non solum potest dispensare in statutis Conciliorum, sed in totum, et aliquando*

quando abrogare talem legem, vel statutum.

5. Papa non obstante decreto irritante Concilij, posset dispensare in statutis eius.
6. Papa dispensando in legibus & decretis, tam Conciliorum, quàm aliorum pontificum, posset errare, & grauius peccare.
7. Papa, nõ licet dispensare in legibus, & decretis Conciliorum pro suo arbitrio, & sine causa rationabili, etiam ubi nihil continent iuris Diuini.
8. Papa multo minus potest abrogare sine causa rationabili decreta Concilij, quàm in eis dispensare.
9. Lex aliqua etiam positua, posset esse in Ecclesia, & fortè aliquæ tales sunt, in quibus expediret, vt nunquam dispensaretur.
10. Concilium quando, & in quo casu posset declarare & determinare, & etiam statuere, vt in aliqua lege Ecclesiastica nunquam dispensaretur.
11. Concilium videtur non posse errare in determinatione, quòd in aliqua lege Ecclesiastica nunquam dispensaretur.
12. Concilij facta determinatione, quòd nunquam in aliqua lege Ecclesiastica dispensetur, an liceret nunquam Papa dispensare in tali lege, & vtrum dispensando ex quacunque causa peccaret mortaliter.

150 *Relectio IV. De potestate*

13. *Decretum si fieret à Concilio, quòd in aliquibus legibus Ecclesiasticis nunquam dispensaretur, non deberet apponi in multis legibus, sed solum in paucis, hisque gravissimis, & valde necessarijs.*
14. *Decreto factò per Concilium, quòd in aliqua lege Ecclesiastica nunquam dispensetur. Si, illo non obstante, Papa dispensaret, & tamen teneret factum, licet malè faceret.*
15. *Sicut Papa peccaret dispensans contra decretum Concilij, ita etiam peccaret petens dispensationem, & utens illa.*
16. *Pontificis dispensationes sunt in duplici differentia, & quæ sint.*
17. *Papa quid possit, aut quid non possit, &c. non spectet ad subditos illud determinare, aut examinare.*
18. *Papæ mandatum, non semper obligat subditos ad parendum.*
19. *Papa si dispensaret, in quo casu subditi non tenerentur parère dispensationi.*
20. *Papa non deberet agrè ferre, sed potius gaudere quòd fieret aliquod decretum à Concilio, quo caueretur, ut in aliqua lege Ecclesiastica nunquam dispensaretur.*
21. *Papæ mandatis, an liceat resistere per appellationem ad futurum Concilium.*
22. *Pontificis mandatis resistere, & non parère, non videtur permittendum cuicumque pri-*

iuso sua auctoritate, etiam si huiusmodi mandata essent contra determinationem Concilij.

23. Papa si facta declaratione, & decreto à Concilio, contrarium mandaret, quid agendum.
24. Concilium quando, & in quo casu posset convocari, & congregari contra voluntatem Papæ.
25. Concilium quæ maximè debeat cavere, si quando decretum aliquod esset faciendum, ut Papæ auctoritas illibata conservetur.

RO PARTE AFFIRMATIVA QUÆ Argument.
 stionis arguitur, Quia Concilium est pro parte al-
 super Papam, ergo Papa non potest firm. quæstio-
 mutare decreta illius. Consequentia nis prinipa.
 patet, quia par in parem non habet li

imperium. c. *innotuit*. de electione. Ergo multo minus inferior in superiorē. Antecedēs est communis sententia Parisiensium, & multorum Doctorū. Et confirmatur consequentia, Quia aliàs eadem ratione posset defendi, quod Episcopus posset dispensare in legibus Papæ, imò & in legibus Conciliorū. Si enim Papa cum sit inferior, nihilominus potest dispensare aut abrogare legē Concilij: ergo non obitabit etiam, quod Episcopus, licet sit inferior, possit etiam dispensare. Et confirmatur iterū, saltem recepta illa opinione de superioritate Concilij, videtur omnino sequenda pars affirmativa: sed illa opinio est probabilis; ergo etiā hæc confirmatur, Quia dato quod sint pares potestates, par in parē non habet imperiū, ut patet in dicto. c. *innotuit*. ergo non potest tollere quod Concilium sancit. Unde videtur, quod Concilium in hac causa posset dicere

Pontifici, quod Hebræi responderunt Moyfi, Exod. 2. *Quis te constituit Iudicem super nos, & principem?* Et summus Pontifex deberet meminisse illius responsi Domini nostri, *Quis me constituit Iudicem super vos?* Luc. 12.

Argument.
pro parte ne-
gat.

IN contrarium est, Quia dispensatio & abrogatio legis, tempore & loco opportuno est pascere gregem. Omnis enim actus iurisdictionis est actus pastoris. Sed summus Pontifex est vniuersalis pastor, iuxta verba proposita Iohan. 21. *Pasce oues meas.* Et in Concilio Calcedonensi acclamatum est Pontifici Leoni, *Apostolico œcumenico. i. vniuersali pastori.* Et Matth. 18. *Quodcumq; solueris super terram, &c.* Sed dispensare est soluere obligationem: ergo.

Notand. 1.
* Forte in 4.
sent.

NOTANDVM primò quòd (vt ponit Herueus d. 47. prim. sent.) * differētia est inter abrogare, dispensare, & interpretari, pro quo vide Syluestrum in verbo Papa. §. 16. Notandum secundò, quòd omnes Doctores distinguunt, specialiter S. Tho. quodlibeto 4. artic. 11. & multis alijs locis, quod duplex est genus canonum & decretorum, siue sint Conciliorum, siue sint sanctorum patrum, & est vnum genus canonum re vera de iure Diuino, sicut qui pertinent ad articulos fidei, & ad substantiam Sacramentorum, aut qui necessariam & manifestam habent connexionem ad legem diuinam seu naturalem, pertinentia ad bonos mores.

Notand. 2.

Prima Prop.

ET vt certo ordine ac more Theologorum procedamus, sit prima propositio. In hoc genere decretorum aut canonum Papa nihil potest immutare dispensando, & multò minus abrogando. Conclusio est omnium Theologorum absque controuersia, quidq; ad Canonistæ disputent. Et ponit eam Sanct. Tho. in multis locis, vt in quodlibeto vbi supra, & in primo sentent. d. 47. & in 3. sentent. d. 37. vide verba eius 1. 2. q. 97. art. 4. ad tertium. Et q. 100. artic. 8. Et potest breuiter probari, quia ius naturale est immutabile, & vt habetur

S. Tho.

in decretis d. 5. cap. 2. naturale ius semper permanet: & Esa. 24. contra eos qui temerè tentauerunt immutare ius naturale, dicitur; *quod transgressi sunt leges, mutauerunt ius, dissipauerunt fœdus sempiternum*, &c. Sed ius diuinum etiam positium habet eandem vim, sicut naturale, quia ius naturale non habet vim, nisi quia latum est autoritate diuina: aliàs nõ esset obligatorium, quid quid dicat Gregorius: cum obligatio esse non possit nisi a superiori: ergo simpliciter in iure Diuino non cadit dispensatio humana.

PRÒ maiori & breuiori de l. ratione argumentor contra istam propositionem. Primò, Papa potest dispensare in matrimonio rato non consummato, & insolubilitas matrimonij est de iure Diuino: ergo potest dispensare in iure Diuino. Maior probatur, Quia votum solenne dirimit matrimonium ratum, vt patet in c. *expublico*. de conuersione coniugatorum. Sed votum solenne est de iure positium, vt patet in c. *vnico*, de voto in 6. Ergo ius positium tollit ius diuinum. Minor patet ex illo, *Quod Deus coniunxit, homo nõ separet*. Math. 19. & 1. Corin. 7.

Argument. I.
cetera propositionem positam.

SECUNDÒ argumentor, Papa dispensat in gradibus prohibitis iure Diuino: ergo. Antecedens patet, Quia accipere relictam fratris est prohibitum iure Diuino, vt patet Leuit. 18. *Vxorem fratris sui nullus accipias*. Et eodem modo accipere amitam, vel materteram ibidem expressè prohibetur: & tamen Papa dispensat in istis: ergo.

Argument. II.

TERTIÒ Papa dispensat in voto saltem simplici, vt patet ex vsu, & in titulo de voto & voti redemptione: & tamen seruare votum est de iure Diuino; *Si quid uouisti, ne moreris reddere; displicet enim Deo infidelis et stultia promissio*, Ecclesiastici 5. Idem expressè Deut. 23.

Arg. III.

QUARTÒ Papa dispensat cum bigamo, & homicida, sed tales sunt irregulares de iure Diuino, vt patet 1. ad Timoth. 3. *Oportet Episcopum unius esse uxoris*

Arg. IV.

Confirm.

virum, non percussorem; quod glossa, & omnes dicunt, intelligi de presbyteris: quod patet, quia statim subdit, *diaconos sim. liter puros*, nulla alia mentione facta de presbyteris. Confirmatur, Quia talis irregularitas non tollitur per baptismum, sicut alia irregularitas, ut Doctores dicunt in 4. d. 27. ex auctoritate Augustini, Ambrosij & omnium Doctorum Theologorum, & canonistarum. Et quod possit dispensare cum bigamo, tenet Sanctus Thom. in 4. distinctione. 27. quæstion. 3. & Doctores extra de bigamis capitulo *nuper*. & capitula. & distin. 34. capitulo. *lector*. glossa. dicit, Lucium Papam dispensasse cum Archiepiscopo Panormitano bigamo, & cum homicida posse etiam dispensari, tenet Abbas in capitulo *sicut dignum*. De homicidio, dicens, communiter hoc teneri per Doctores: nec de hoc dubitant Theologi.

Arg. V.

QUINID, Papa est vicarius CHRISTI ex thomate, *Pasce oves meas*: & ex illo, *Quodcumque solaveris super terram*, &c. Et habetur in cap. *Inter corporalia*. De translatione Episcopi. Et in capitulo *pro humeris* de homicidio in 6. Imò Paulus de omnibus Apostolis ait 2. ad Corinth. 6. *Pro CHRISTO fungimur legatione*. Et Dominus expressè, *Qui vos audit, me audit*, &c. Et, *sicut misit me pater, ita ego mitto vos*: Sed vicarius & delegatus potest quicquid potest principalis, nisi si ei prohibitum specialiter, ut patet extra. de officio delegati, & officio vicarij, per totum, Sed non invenitur ubi sit prohibita hæc dispensatio Papæ. ergo. Confirmatur, Quia Apostoli dispensaverunt in lege divina, ut in baptismo, *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, ipsi enim baptizant *in nomine IESU*. Et Petrus occidit Ananiam & Sapphiram, Actuum quinto.

Confirm.

Ad 1. Arg.
vbi explicatur,
quia rati-
one Papa

AD primum argumentum communis scholæ Theologorum in 4. distinctione. 27. negant maiorem, scilicet quod Papa possit dispensare: sed in contrarium

sunt multi Doctores canonistarum in d. e. *ex publico*. dispenset in
& cum illis Cardinalis Caietanus in particulari opu-
culo super hoc: & nostris temporibus dicitur factum a
Clemente 7. sed nihil refert, quam opinionem teneamus: Si enim canonistarum, consequenter oportet dicere,
quod insolubilitas matrimonij ante consummationem
non est de iure Divino: & illa verba Salvatoris Matth.

Respondetur
ex sententia
Cano. iustarum.

18. exponuntur de matrimonio iam consummato:
quamvis aliter posset responderi, ut dicemus in solu-
tione ad quartum: Si vero opinionem Theologorum
teneamus, qua probabilior videtur, quia alias partes
per se possent dirimere matrimoniū, & matrimonium
sequens teneret etiam inter infideles, &c. tunc ad ra-
tionem de ingressu religionis dicimus, quod est de iure
Divino, quod professio dirimit matrimonium, quod
ius divinum constat ex auctoritate Dei, & usu Ecclesie.
Votum autem solenne est de iure positivo, quantum
ad determinationem & modum, puta qua aetate, & quo
ordine, quo tempore, &c. Sed non quantum ad sub-
stantiam ipsam.

Respondetur
ex sententia
Theologorum.

A D secundum argumentum aliqui, ut Archie-
piscopus Florent. 3. p. titulo. 1. cap. 14. & Palud. in 4. d.
40. videntur tenere, quod in omnibus gradibus prohi-
bitis in Levitico cap. 18. Papa non possit dispensare. Et
hoc reputat Sylvest. probabilius. Sed oppositum vide-
tur probabilius, ut tenet Caieta 22. q. 134. artic. 6. & de-
terminatum fuit Romae in his diebus in causa regis
Angliae. Et ideo hanc opinionem tenendo, respon-
detur ad argumenta, quod praecipua veteris legis, quae
non sunt de iure naturali, omnia cessauerunt, nec ha-
bent obligationem plus praecipua iudicialia, quam cere-
monialia, ut omnes Doctores tenent, & necessarium
est tenendum: quia Paulus ita determinat ad Hebr.
7. *Translatio enim sacerdotio, necesse est, ut translatio
Legis fiat*, ut habetur in capit. *translatio*. de constitu-
tionibus, & tenet S. Thom. in 1. 2. q. 103. artic. 3. probat

AD II.
Archiepiscopi
Florent.
Paludani, &
Sylvestri
sententia re-
necatur. Con-
traria descri-
bitur in qua-
est Caietanus
Et ostenditur
in quibus
gradibus pro-
hibitis Levit.
18. Papa di-
spensare pos-
sit.
Hic conargu-
tur recentium
haereticorum

error qui omnes gradus in leuitico prohibitos, etiam in nouo testamento prohibitos esse iure Diuino, contendunt. Sed in hoc placuit his iudicare.

Ad III. Recitatur sententia assertentium Papam non posse dispensare in voto.

enim ibi Paulus, quod sacerdotium CHRISTI est aliud à sacerdotio veteris legis, & per consequens quod lex vetus expirauit: & idem probat ad Hebr. 8. per hoc quod Dominus vocat testamentum nouum: ex quo arguit Paulus, quod antiquum testamentum interijt. Dico ergo, quod aliqui gradus prohibiti in Leuitico, non sunt de iure naturali. Imò Caietanus tenet, quod nullus præter primum in linea recta.

Ad tertium nota, quod propter arg. hoc multi tenent, quod Papa propriè non potest dispensare in votis. Quia dispensatio propriè, vt supra diximus, est relaxatio iuris, obligatio autè voti, certum est, quod non sit de iure positiuo: ergo dispensatio voti est relaxatio iuris Diuini: quod videtur durum. Vnde dicunt, quod nunquam potest dispensare in voto, nisi vel votū ipsum fiat, aut sit illicitum & inutile, aut maioris boni impedimentum: hoc autem non est relaxare ius diuinum, sed interpretari, quod non est propriè dispensare. In illis enim casibus re vera tale votū non est obligatorium iure Diuino. Imò si constat, quilibet potest proprio arbitrio non implere tale votum. Et huiusmodi sententiæ videtur fuisse S. Thom. in 2. 2. q. 88. artic. 10. ad tertium, vbi discretè determinat, quod non cadit dispensatio in voto, nisi quia est simpliciter malum, aut inutile, aut maioris boni impedimentum. Imò hoc dicit esse propriè dispensationem. Et vtinam hæc opinio, non sit vera.

Recitatur contraria sententia nempe communis ex qua multiplex responsium redditur ad arg. propositum. Videtur auctor tacite prior sententiæ magis probabile.

IN contrarium est communis opinio, scilicet quod potest etiam tollere obligationem. Et probatur Irritatio voti est de iure positiuo, & non diuino: ius enim positiuum dat licentiam parentibus vsque ad certam ætatem: & tamen irritatio non interpretatur, sed verè tollit obligationem voti. Et tunc ad argumentum respondent aliqui, quod duplex est ius diuinum, quoddam absolutum & independens, quod non supponit actum humanum, vt præceptum de baptismo, de Eu-

charistia

charistia, quo omnes obligatur, nec eius obligatio pēdet ex humano actu, aut iudicio. Aliud est dependens ex humano actu, quod scilicet nō obligat nisi median-
 reactu humano. nullum enim ius diuinum obligat ad ingrediendum religionem, sed si quis promittat eam, obligatur iure Diuino implere promissum. Ex qua distinctione respondetur ad argumentum, quōd in iure Diuino non dependenti nō potest Papa dispensare, sed bene in iure Diuino dependenti: quia habet potestatem tollendi id quod per hominis voluntatem inductū est. Probabilis est iste modus respondendi, sed qui possit tamen impugnari.

Responsum
 quorundam
 ad arg. pro-
 positum.

MALIVS tamen videtur respondere vt responderet S. Thom. in 2.2. q. 28. artic. 10. ad secundum, vbi sic arguit. *In ijs, quae sunt in lege natura, & in praeceptis diuinis non potest per hominem dispensari, & praecipue in praecepto primae tabulae: Sed implere votum est de lege natura, & lege diuina, vt supra probatum est. Ergo in voto dispensari non potest.* Respondetur, quōd sicut de iure natura tenetur implere praeceptum & votum, ita & ex eisdem tenetur obedire superiori legi & mandato. Et tamē cum dispensatur in aliqua lege humana, non fit vt legi humanae non obediatur, quod est contra legem natura & mandatum diuinum: sed fit, vt quod erat lex non sit lex in hoc casu: ita etiam autoritate superiori dispensantis fit vt hoc quod continebatur sub voto, non contineatur in quantum determinatur in hoc casu, hoc non esse congruam materiam voti. Et ideo Praelatus sic dispensans, non dispensat in praecepto iuris naturalis vel diuini, sed determinat id, quod cadebat sub obligatione, de liberationis humanae; quae non poruit omnia circumspicere. Vnde patet, quod Sanctus Thom. facit idem iudicium de voto & de lege humana, ita vt talis obligatio sit, quasi peculiari lege iste obligaretur: & ita dispensatio in voto est dispensatio in actu humano. Itaq; videtur quōd duplex sit obligatio,
 diuina

Responsum
 D. Thomae
 ad idem ar-
 gumentum.

diuina & humana. Humana etiam est duplex, ex lege, & ex voto.

Ad id respō.
ad idē arg.

ALITER potest dici quod cum votum non sit, nisi promissio quaedam, idem videtur dicendum de hac promissione, & de alijs: qui enim promittit aliquid, tenetur seruare promissum de iure naturali, vt S. Tho. dicit in 22. q. 88. ar. 3. ad 1. in promissione autem humana potest ille, cuius interest, remittere & liberare promittentem a redditione promissi. Hoc autem non est abrogare, vel dispensare in lege diuina, & per consequens nec si superior in lege dispensat, est dispensare in lege diuina, & si Deus ipse remitteret votum, non esset dispensatio in lege diuina de impletione voti. Ita ergo quia Papa habet vices Dei, potest remittere debitū ex rationabili causa, nec ex hoc dispensat in lege diuina. Confirmatur, Episcopus potest dispensare in voto, vt certū est, & sic dato, quod disputetur de Papa, non dubitatur, quod Episcopus non possit dispensare in lege diuina. Et sic propter dispensationem voti non oportet dicere, quod Papa possit dispensare in lege diuina.

Ad IV. arg.

vbi agitur de ratione, qua Papa dispensat in statuto bigamie. In scriptura quaedam sunt iuris Diuini per Apostolos promulgata, quaedam humana, quae videlicet, ab ipsis Apostolis statuta sunt. Huiusmodi sunt statuta de bigamia, & de homicidio.

Ad quartum breuiter & facilliter respondetur, quod in scriptura sacra sunt aliqua praecepta & mandata iuris diuini, id est autoritate diuina lata, quāuis promulgata ab Apostolis, sicut de extrema vnctione dicunt Doctores, quod est Sacramentum iuris Diuini, sed promulgatum Iacobi 5. Et Apostolus 1. ad Corin. 7. *Is qui matrimonio sunt iuncti, praecipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere.* Alia sunt statuta ab Apostolis ipsis, vt Paulus vbi supra, *Nam ceteris dico ego non Dominus, si quis habet uxorem infidelem, & haec consentit habitare cum illo, non dimittat illam.* Et non est dubitandum, quod Apostoli multa disposuerint sua autoritate sicut nunc pontifices faciunt. Et Paulus ad Corinth. II. *Cum venero, cetera disponam.* Et in his cum par in patrem non habeat imperium, non est dubitandum quin successores Apostolorum habeant

habent auctoritatē dispensandi; huiusmodi autē sunt statuta de bigamis, homicidio. Et de utroque patet primo, Quia irregularitas illorum nō est de iure naturali absolutē, vt constat in noua autem lege non sunt praecepta negativa, aut prohibitiua, nisi iuris naturalis, vt docet S. Tho. 1.2. q. 108. art. 1. & ideo dicitur lex libertatis Iacobi 1. & 2. & irregularitas homicidij tollitur per baptismum. d. 5. capit. *si quis per baptismum*. secundum Innocentium, Godfredum, & Gulielmum; & omnes theologos, in 4. d. quod si esset de iure naturali aut diuino, tolli nō posset, ergo. Et praeterea si homicida, aut bigamus ordinaretur etiam absq; dispensatione, maneret ordinatus, & reciperet characterem, vt Doct. determinant in 4. Ergo illa irregularitas non est de iure diuino, aliās non teneret factū. Sicut si mulier ordinaretur, nō teneret ordinatio, nec valeret. & sic papa potest dispensare cū sit de iure positiuo. Confirmatur, Illa quae constituta sunt ab Apostolis, nō sunt de iure diuino: quia etiam in Concilio Apostolorum Act. 15. dicitur, *Visum est Spiritui sancto & nobis, nihil ultra imponere vobis quān hae necessaria, vt abstineatis ab immolatis simulachrorum & sanguine, & suffocato*. Iam verō hae lex nulla est: nō potuisset autem cessare si fuisset de iure diuino: ergo.

AD quintum respondetur, quod verum est, quod **Ad V. Arg.**
 Papa est vicarius & legatus CHRISTI. & nego consequentiam: nō enim iufertur, Est vicarius CHRISTI. ergo potest quicquid potest CHRISTVS: nec vnquam aliquis tribuit hanc licentiā papae. Et ad probationem responderetur, quod econtrario, vicarius non habet quod non prohibetur, sed solū quod conceditur. CHRISTVS autem non concessit solutionem aut relaxationem mandatorum suorum, sed solū ministerium & dispensationem illorum, vt ait Apost. 1. ad Corin. 3. *Quid igitur est Apollo, quid verō Paulus? ministri eius, cui creditur.* & capit. 4. *Sic nos existimet homo, vt ministros*

Idcirco in his
 Papa dispensare potest,

In noua lege
 non sunt praecepta negativa, nisi sint iuris naturalis.

ministros CHRISTI, & dispensatores, &c. Et officium Apostolorum Paulus semper vocat ministerium, &c. ad Corinth. 6. *In omnibus exhibeamus nos sicut Dei ministros.* certè si quis mandata eius relaxaret, non se haberet sicut Dei minister, sed sicut æqualis, aut potius superior. Item commissum est Pontifici remittere peccata contra præcepta admissa non autè relaxatio mandatorum. Et 1. ad Corinth. 3. *Fundamentum aliud nemo ponere potest, præter id, quod positum est quod est IESUS CHRISTVS,* id est fides & lex. Illud oportet, ut maneat immutatum, & illibatum, prælati autem posunt ædificare, aurum, argentum, lapides preciosos. Et tunc diceretur rectè, *Obedire oportet plus DEO quam hominibus.* Item, Nunquam fuit talis autoritas dispensandi in minimo præcepto caeremoniali, tamen erant pontifices & gubernatores Ecclesiæ: & ad hoc facit illud, *Vnum iota, aut unus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant.* Item ratione, Quia dispensatio in lege spectat solùm ad legislatorem, vel superiorem, vel ad illum cui specialiter commiserint ipsi, ut asserit Sanctus Thom. 12. q. 97. artic. 10. ad tertium. manet ergo conclusio tanquam certa & firma, quòd in primo genere præceptorum Concilij, scilicet quæ sunt iuris Divini, Papa non potest dispensare. & totum confirmatur ex *contra. 25. q. 1.* vbi Zozimus Papa dicit, *Contra statuta sanctorum Patrum condere aliquid aut immutare nec huius quidem sedis potest autoritas.* Idem habetur in capitulo, *cum ad monasterium,* de statu monachorũ.

Sed dato quòd ita sit, quòd Papa non potest aliquid immutare in ijs, quæ sunt iuris Divini, tamen an ad Papam vel Concilium spectet interpretari & declarare tale ius, adhuc posset dubitari. Et item, an si Conciliũ aliquod determinet aliquid esse de fide, aut de iure Divino, Papa, possit hoc aliter declarare, sed in hoc priori nulla est contentio, & ideo breviter sit secunda propositio. Si Conciliũ declarat aliquid esse de fide, aut de iure

Dubium, An Concilio de finiente aliquid esse si dei, aut iuris Divini, Papa possit aliter declarare.

iure Diuino, Papa in hoc nihil potest aliter declarare, aut mutare, maximè si tale ius spectet ad fidem, vel ad mores Ecclesiæ vniuersalis. Probatur, Quia in illis Concilium errare nõ potest, iuxta promissum Luc. 22. *Ego orauis pro te, &c. & Matth. 18. Vbiunq; fuerint duo, vel tres, &c. & non minus est Spiritus sanctus in quocunq; Concilio generali, quam in Concilio Apostolorum, vbi Spiritus sanctus assistebat, Actu. 15. Visum est Spiritui sancto, &c. Confirmatur, Quia si in illis Concilium errare posset, Papa errare posset, & si vtrunq; errare posset, standum esset potius Concilio. Sicut ergo postquam determinatum fuit in Concilio Apostolorum, quod legalia erant extincta, non potuit Petrus aliter definire: ita in quocunq; Concilio generali. Et patet, Quia si errare posset, non esset Ecclesiæ fundata super firmam petrã, cum semper maneret dubia, & vacillaret, nec Euangeliũ esset certum, cum Augustinus dicat se non credere Euangelio, nisi propter autoritatem Ecclesiæ: & non posset Petrus confirmare fratres suos, nec esset lux mundi; Matth. 5. nec esset vera promissio Spiritus sancti. *Quem ego, inquit, mittam vobis à Patre, ille vos docebit omnia.* Aliud genus canonum & decretorum est, quæ omnino sunt extra ius naturale & diuinum, sed spectant, & sunt vtilia ad conseruationem iuris naturalis & diuini. Præsuppono enim, quod Prælati in Ecclesiæ possunt condere leges etiam obligatorias, multò magis quam principes seculares, qui hoc possunt, vt patet apud Paulum ad Roma. 13. & ex beato Petro, 1. Petri. 2. & patet ex illo, *Qui vos audit, me audit.* Luc. 10. *Et supra cathedram Moysi,* Matth. 23. & Paulus ad Hebr. 13. *Obedite præpositis vestris.* Nec de hoc est aliqua contentio inter Catholicos, quanquã sit cum nouis hæreticis huius temporis; & licet sit solus vnus Doctor Theologus, scilicet Gerson inter recentiores, qui videtur dicere, quod Papa non possit ferre leges obligatorias, nisi sequantur ex*

II. Prop.

Reiicitur
Gerson.

L ius

iure Diuino, vel naturali, sed ille non auditur à Theologo in hac parte; & quadam alia tenet profectò maiore sonantia in doctrina Theologica: quod si prælati hoc possunt, multò magis Concilia.

III. Prop.

Duz opinio-
nes cõtrariæ
de compara-
tione Papæ
& Concil.

Probat autor
propositionē
positam sup-
posita vtriusq;
opinionē.
Probat, I.

De hoc ergo genere (legum & statutorum) veritatem maximè in dubium, vtrum Papa possit immutare, dispensando, aut abrogando, vt de ieiunio quadagesimæ, de horis canonicis, & similibus; de quibus sit sententia propositio, Papa potest dispensare in legibus, & statutis Concilij generalis. Pro huius conclusionis probatione est notandum, quòd de comparatione potestatis Papæ est duplex sententia; altera est S. Tho. & sequentium multorum, & aliorum Doctorum tam in Theologia quàm in iure canonico, quòd Papa est supra Concilium; & altera est communis sententia Parisiensium, & multorum etiam Doctorum in Theologia & canonicis, vt Panormit. & aliorum, contraria, quòd Concilium est supra Papam: non tamen est locus nunc disputandi quæ illarum sit verior, quia non de hoc agitur. Puto vtranq; esse probabilem opinionem: & quia quilibet habet magnos assertores, non oportet in questione proposita procedere solum ex altera opinione, sed statuere quid dicendum, quæcumq; sententiã sequamur. Et ideo dico conclusionē positam esse veram, nõ solum tenendo primam opinionem, sed etiã secundam. Et probatur primò, Quia leges humanæ sunt de humanis actibus, qui sunt pro temporum & personarum conditione variabiles, & quæ in communi expedit vni personæ, vel in aliquo casu nõ cõuenit, vel in alio tẽpore; vt ait August. 1. De libero arbitrio. Et hæc est causa, quare Arist. dicit 7. Politicor. Necessè est in principe ἐπιεικείᾳ esse sine æquitate, cuius officium est in casibus, vbi tenor legis vergit in detrimentum Reip. discedere à verbis legis: eadē inquam ratione est necessè in Ecclesia esse autoritatem dispensandi pro loco & tẽpore. & ita tenet S. Tho. 2. 2. q. 88. ar. 10. Alias multa, quæ pro bono publico sunt ordinata,

dinata, verterentur in perniciem Reipub. vt in *c. regula.*
d. 19. dicitur, quòd *regula sanctorū Patrum pro varietate*
temporum & locorum temperatur. Si ergo huius-
 modi dispensatio est necessaria in Republica, dicere
 quòd solum residet in Concilio, absurdum est, cum di-
 spensationes sint necessariz & ordinariæ propter varia-
 tionē casuū & temporū. Conciliū autē non saepe potest
 cōgregari, nec Apostolos legim⁹ nisi bis cōgregasse Cō-
 ciliū, semel Actū. 1. ad electionē Matt. & iterū Actū 15.
 super cōtentionem legalium. ergo oportet quòd resideat
 in Papa. Et vniuersaliter S. Tho. 1.2. q. 97. ar. 4. dicit, q. in
 omni lege humana potest dispensari per rectores Rei-
 pub. Item dato quòd Concilium esset supra Papam,
 hoc tamen non est intelligendum extensiuè, id est,
 quòd aliquem actum possit Concilium, in quem Papa
 non possit: hoc enim nullo modo est probabile, sed so-
 lum intensiuè, putā si contrarium determinaretur, esset
 standum potius Concilio: vel quòd Papa teneretur pa-
 rere Concilio, & non e contrario. Cum ergo Con-
 cilium possit dispensare in suis decretis, ergo etiam Papa
 poterit. Item alias non esset Papa: hoc enim omnes in-
 telligunt per Papam, in quo omnis potestas Ecclesia-
 stica residet, si enim dispensatio in legibus Ecclesiasti-
 cis eximeretur à Papa, iam potestas Papæ esset particu-
 laris, & non vniuersalis. Item est vicarius CHRISTI
 (vt supra probatum est) ergo habet generalem admini-
 strationem ad omnia. Item Papa, est generalis commis-
 sarius Dei, assumptus in plenitudinem potestatis, 1. q.
 6. *qui se fecit.* & 24. q. 5. quodcumq; ergo potest in omnem
 actum iurisdictionis. Item cum Concilium possit di-
 spensare in suis legibus, saltem Concilium possit hanc
 potestatem committere suo legato, seu vicario. Si ergo
 summus Pontifex non possit dispensare, & ille legatus
 possit, iā daretur in Ecclesia aliquis Prælatas maior Pa-
 pa: & sic Papa non esset supremus, & omnino esset sa-
 crilegium dicere quòd Concilium possit constitucere

Probat. II.

Probat. III.

Probat. IV.

Probat. V.

Probat. V I.
ex scriptur.

Probat. vit.

in Ecclesia aliquam potestatem superiorem Papa quem
CHRISTVS constituit. Item conclusio firmiter probatur
testimonijs supra inductis, Ioh. 21. *Pasce oves meas.*
Et Matth. 16. *Quodcumq; solueritis super terram, dispense*
autem pascere est, & solvere. Vltimò probatur,
Quia impedimenta, quæ impediunt, & dirimunt ma-
trimoniū de iure positivo, vt aliqui gradus consanguini-
tatis & affinitatis, sunt ex autoritate Conciliorum, vt
patet extra. de consanguini. & affini. capit. *Non debet.* &
tamen quotidie Papa dispensat, saltem in 3. gradu & 4.
nec quisquam dubitat, quin factū teneat, & est senten-
tia omnium Doctorum. Et habetur expressè in capit.
quod dilectio. & in capit. *quia circa.* de consanguini. & affini-
tatis. & 35. q. 3. *quædam lex 9. quod scripsi.* Hanc conclu-
sionem ponit S. Tho. in opusculo contra impugnantes
religionem. *Omnia, inquit, statuta sanctorum Patrum*
sunt relicta dispensationi Papæ, vt possit ea mutare, vel
dispensare secundum opportunitatem temporum et ne-
gotiorum. Et illud Zozini 25. q. 7. *contra statuta Patrum,*
vt supra dicitur, intelligendum de statutis spectantibus
ad ius diuinum. Et hæc est sententia expressa domini
Archiepiscopi Rhemensis libro de Synodis cap. 39. *Fa-*
cultate, inquit, temperandorum siue mutandorum iuro-
rum potestati Romani Pontificis adiacere non dubitamus.

IV. Prop.

QUARTA propositio, Summus Pontifex non
solum potest dispensare in statutis Conciliorum, sed in
totum, & aliquando abrogare talem legem vel statutū.
Hæc patet ex precedenti & eius probatione. Quia ali-
quando expedit abrogatio alicuius legis ad rectam gu-
bernationem Ecclesiæ, vt in capit. *non debet.* de con-
sanguinitate & affinitate. & in capit. *alma mater.* de
sententia excommunicatiō. vnde Concilium generale
congregari ex toto orbe difficile possit, oportet quod
sit in Ecclesia aliqua potestas, quæ hæc possit. Et confir-
matur tertia & quarta conclusio. Non enim videtur,
quin summus Pontifex possit, quod potest sola consue-
tudo

tudo: sed consuetudo rationalis potest tollere statuta Conciliorum; ergo & summus Pontifex. Minor probatur, quia in Concilio Apostolorum ut patet Actuum 15, constitutum fuit ut Christiani abstinerent a suffocato, ab immolato & sanguine. *Visum est, inquit, Spiritui sancto & nobis nihil ultra imponere vobis oneri, quam hæc necessaria, ut abstineatis vos ab immolatis simulacris, & sanguine, & suffocato.* Et hoc fuit observatum in Ecclesia, non solum a convertis ex Iudæis, sed etiam a Gentilibus per multos annos, non solum tempore Apostolorum, sed multo post: ut patet ex Tertulliano in Apologetico capit. 9. Imò expressè in Concilio Gangrensi, quod fuit post Nicenum, ut habetur d. 70. capit. *si quis carnem*: habetur inquam quòd non licet vesci sanguine, aut suffocato: tamen sola consuetudo abrogavit illud præceptum, nusquam enim legitur reuocatum. Unde apud Græcos, apud quos perseverat consuetudo, fortasse adhuc durat obligatio. Quid ergo obstat, quin aliquis summorum Pontificum advertens iam illud præceptum non esse necessarium, abrogaret illud, quantumcumque esset latum à Concilio Apostolorum? Hanc conclusionem tenent non solum Doctores, qui sequuntur sententiam, quòd Papa est supra Concilium, sed & tenentes contrariam opinionem. Unde Panormita in capit. *significasti*. de electione, ita tenet, & est sententia vniuersalis Iohan. Andr. quòd potest tollere, & mutare statuta Concilij, in capit. *statutum*. de rescrip. in 6. Nec certè de his duabus conclusionibus posset quis rationaliter dubitare, nec posset quis, nisi magna temeritate affirmare, si Papa ex rationali causa dispenset in ieiunio quadragesimæ, vel abstinentia carniù, quòd non teneat dispensatio: tamè illa sunt ex statutis Conciliorum.

Sed dato quòd absolute ita sit, tamen restat magnum dubium, Vtrum saltem si Concilium prohiberet dispensationem, & adderet decretum irritans, *si secus fieret*, vtrum saltem in tali lege possit dispensare Papa.

Dubium
magnum

S: Papa sit
supra Concil.
nullum est
dubium, quin
vera sit pars
assumativa.

Opinio qua-
rundam in
Concilio Ba-
siliensi.

Contra quos
Cardinal. de
Turrecrema-
ta opusculum
composuit.

V. Prop. af-
firm. ponitur
& probatur
secundum utraq;
opinionem.
Probat. I.

Probat. II.

Probat. III.

De qua q. primò tenendo quòd Papa est supra Conciliū, videtur q. non possit dubitari, quin hoc possit: quia si par in parem non habet imperiū, multò minus inferior in superiorē. Sed tenendo alteram partē, prima facie etiam videtur, quòd sequatur, si Concilium hoc prohibet, quòd Papa non possit. Ista q. fuit agitata in Concilio Basiliensi. in quo fuerunt quidam Theologi, & iurisperiti, qui contendebant, quòd si in aliquo statuto Concilij addatur decretum irritans, Papa in tali statuto non possit dispensare: & si teutaret hoc facere, nihil faceret. Cōtra quos Cardinalis de Turrecremata fecit opusculum, q. vocauit, *De decreto irritante*, in quo contrariū illius sententiæ contendebat ostendere. sed illū librum ego inuenire non potui. Ego verò pro nostra sententia respondeo ad hoc dubium, secundum vtranq; opinionem, siue teneamus, quòd Concilium est supra Papam, siue contrarium.

Et sit quinta propositio. Non † obstante decreto irritante Concilij, Papa posset dispensare in statutis eius. Hoc probatur primò, Quia cessante tali decreto, Papa habet potestatem ex officio suo ad dispensandum in statutis Conciliorū: sed Concilium non potest limitare potestatem Papæ, vel officium Papæ: ergo non obstante tali decreto potest. Et confirmatur, Quia Papa non habet potestatem dispensandi ab ipso Concilio: totamenim potestatem habet ab ipso iure Diuino: ergo Concilium non potest auferre ei illam potestatem. Item, cū Conciliū possit illam autoritatē dispensandi committere alicui Episcopo, si posset auferre à Papa, iam esset in Ecclesia aliqua potestas maior Papa, ut supra arguebamus. Et confirmatur, Quia Papa iam non esset vniuersalis pastor, si esset aliquis actus iurisdictionis, in quem Papa non posset, scilicet talis dispensatio, quæ fieri quidē posset, sed non à Papa. Item eadē ratione Concilium posset prohibere, ne Papa posset dare indulgentias, vel absolueret ab excommunicatione pro tali crimine

etimine, vel tali, vel aliam quamcūq; partē iurisdictionis adimere: q̄ esset absurdū: iam enim non esset Papa. Consequentia autē patet, Quia si possit adimere istum actum iurisdictionis, quare non quemcūq; aliū? Itaq; puto falsum & periculosum dicere, quòd ratione decreti irritantis tolleretur à Papa potestas dispensandi. Gerson autem Cancellarius Parisiensis 1. parte trac. 3. determinat, quòd Concilium generale potest limitare vsū potestatis Papalis certis legibus: vt nō possit vel dispensare, vel abrogare decretū Conciliorum. imò aliquem ex rationabili causa auferre ab obedientia Papæ: & multa in hanc sententiam tradit. Sed ille Doctor per omnia fuit infestus auctoritati summorum Pontificum, & multos alios infecit suo veneno: parum enim differt à schismate eius sententia de auctoritate Papæ. Item potest argui. Vel enim leges Concilij exemptæ sunt à Papa, vel non. Si non sunt, ergo non obstat quocūq; decreto Papa poterit dispensare. Si sunt exemptæ, ergo etiam si non abiecerint decretum tale, erunt exemptæ, & Papa non poterit dispensare. Probat, quia leges diuinæ sunt exemptæ ab humana iurisdictione: etiam si nunquam sit prohibita dispensatio, tamen nulla potestas humana potest in illis dispensare: & Episcopus nō potest dispensare in legibus Papæ quia est inferior, nec opus est alia prohibitione. Et profectò si ita est Concilium supra Papam, sicut supra Episcopos, oportet dari aliquam rationem quare Episcopus non potest dispensare in statutis Conciliorum, & potest Papa. Panorm. tamen in tractatu de Concil. Basilien. numero 18. contendit, quòd Papa in ijs quæ pertinent ad salutem, & generale statum Ecclesiæ, non potest contra statuta Conciliorum venire. citat ad hoc Archidiacon. in c. sicut, 15. d. in quo cap. dicit Gregorius se suspicere quatuor Concilia principalia, sicut sancti Euangelij quatuor libros: ex quo arguit, quòd sicut Papa nihil potest immutare circa contenta in Euangelio, ita nec circa decreta Conciliorum.

Reijcit sententia Gersonis tanquam proxima schismati.

Sed quia ex sententia & conclusionibus supradictis videntur omnia relicta in arbitrio vnius hominis non confirmati in gratia, sed qui potest & errare, & peccare: ideo oportet iuvenire aliquod remedium adhibendum huic tanto periculo, & ideo fit sexta propositio. Papa ꝑ dispensando in legibus & decretis tam Conciliorum, quam aliorum Pontificum, potest errare, & graviter peccare. Utinam liceret dubitare de hac conclusione. Sed videmus quotidie à Romana curia tam largas, imò omnino dissolutas dispensationes profectas, ut orbis ferre non possit, nec solum in scandalum pusillorum, sed maiorum. Sed hæc patebit clarius ex conclusionibus sequentibus.

VI. Prop.

Satis quidem hæc licenter non tamen more hæreticorum qui in abusum invehuntur ut propterea se ab Ecclesia segregent

VII. Prop.

Probat. 1.

ERIT ergo septima propositio, Non ꝑ licet Papæ dispensare in legibus & decretis Conciliorum pro suo arbitrio, & sine causa rationabili, etiam ubi nihil continent iuris divini. Probat, Quia leges humanæ & Conciliorum maxime sunt necessariæ ad gubernationem & administrationem Ecclesiæ: ita ut sine illis nec ius quidem divinum servari possit. Ergo si Papa per irrationabiles & temerarias dispensationes tollat vel omnino, vel ex magna parte legum observationem: hoc necesse est, ut vergat in detrimentum magnæ Ecclesiæ. Ergo nõ potest hoc Papa facere sine gravi peccato. Antecedens autem patet, Si quis imaginetur Ecclesiã sine legibus humanis, intelliget profectò non solum magnam confusionem & inordinationem, sed videbit nullo pacto constare, nec fidem, nec religionem Christianam; cum enim de iure Divino non sit determinatum tempus ad susceptionem Sacramentorum, ut de confessione, & Eucharistia, imò baptismo, item nec ratio sacrificij, & totius cultus divini: nulla ratio administrationis teneri posset in Ecclesia sublatis legibus humanis, & esset intolerabilis deformitas, si quilibet viveret suo arbitrio, etiã intra terminos iuris Divini. Et confirmatur, Quia non sunt minus necessariæ leges ad

ad-

administrationem Ecclesiæ, quam civitatis: sed Res publica, siue civitas, non potest esse sine legibus humanis, ut constat: ergo nec Ecclesia. Nec sine causa Paulus ad Roma. 13. inquit, quod qui legibus humanis resistunt, damnationem sibi acquirunt. Et sicut Ildorus dicit, *Factæ sunt leges, ut earum metu humana coerceretur audacia, utaq. esset inter improbos innocencia.* Probat. 2.

Et Aristot. 1. Rhet. quod *melius est omnia ordinari à lege, quàm dimittere iudicium arbitrio.* Secundò probatur, *Quia* sicut leges debeat fieri pro bono communi (debet enim lex nullo privato commodo, sed pro utilitate omnium conscribi. c. *erit autem lex*: 4. d. ut ait Ildorus) ita etiam dispensatio, quæ est quasi lex quædam, debet habere rationem boni communis, aliàs erit dissipatio, & non dispensatio. Probat. 3.

Tertiò, Talis dispensatio esset in iniuriam aliorum: ergo non est licita. Antecedens patet, quia vna conditio legis est, quod sit æqualis, non autã esset æqualis si sine causa rationabili aliquis eximeretur à lege, alij autem lege premerentur: quod sit per temerarias & voluntarias dispensationes. ergo illud est illicitum. Confirm.

Confirmatur, *Quia* lex vel est ipsum ius, vel ius est effectus legis: unde & secundum diuersas leges dicitur ius naturale, civile, canonicum: Sed ius & æquum, siue æquale, idem est. Ergo oportet omnino, quod lex sit æqualis. Et confirmatur hoc, *Quia* si in principio legis sine causa rationabili cæteris omnibus paribus legislator imponeret legem aliquibus, alios autem eximeret: faceret illis iniuriam. ergo eadem ratione, imò multò magis post legem latam. Probat. 4.

Quartò, Non licet Papæ dispensare in proprijs legibus sine rationabili causa, ergo nec in legibus Concilij. Antecedens patet, *Quia* non potest ipse eximere se sine causa rationabili, ergo multò minus alios. Assumptum probatur, *Quia* dato, quod princeps nõ sit subditus suis legibus quantum ad prænam, vel quantum ad vim coactivam, tamen quantum ad vim directivã, & in foro conscientie

tia tenetur viuere secundum illas. Quia (vt dicitur extra. de const. cap. cum omnes.) quod quisq. iuris in alterum statuit, ipse debet vti eo. Et sapientis dicit auctoritas, *Patere legem, quam ipse tulern.* Vnde Matth. 23. impropertur Scribis à Domino, quòd dicunt, & non faciunt: & quòd alijs onera graui imponunt, ipsi autem nolunt ea digito mouere. Vnde & S. Thom. 1. 2. q. 96. art. 5. ad 3. dicit, quòd quantum ad Deum iudicium princeps non est à lege solutus. Et hoc non solum est verumtatione scandali, vel quia esset causa infirmitatis legum sed de per se: faceret enim iniuriam alijs, cum ipse princeps sit membrum Reipublicae. Facit iniuriam non ferendo partem oneris sine iusta causa. lex autem, *ignis vox.* C. de legibus vbi dicitur, quòd princeps non tenetur suis legibus. intelligitur quantum ad vim coactiuam, vt dicit S. Thom. loco citato.

IX. Prop.

OCTAUA propositio, Multò minus poterit abrogare sine rationabili causa decreta Concilij. Ista patet, quia magis est abrogare, quam dispensare: imò ex hoc iterum surgit argumentum pro septima conclusione. Quia nō licet Papae abrogare; ergo nec ita passim & sine rationabili causa licet dispensare. Antecedens est notum apud omnes, maximè in illis decretis, quae spectant ad vniuersalem statum Ecclesiae, vel ad bonam administrationem religionis, & morum in Ecclesia. Nullus enim concederet, quin Papa grauius delinqueret, si derogaret omnino legibus de gradibus prohibitis ad matrimonium. Item de irregularitatibus; vt de bigamia, & de homicidio. Probatum autem consequentia clarè. Quia si passim cum omnibus petentibus dispensaret, iam nullus esset effectus legis, & frustra lata esset lex. Quid enim iuuasset prohibuisse bigamos à sacerdotio, si omnes bigami, qui volunt, promoverentur? & similiter homicidæ? Lex enim lata est, vt ista non fierent, non vt fierent cum licentia. & ideo si quis aduertat, intelliget esse peruersissimam licentiam istarum dispensationum.

Commemorat incommoda, quae ex dispensatione sine causa legitima, praesertim frequenter oriuntur.

spensationū. Nam legum natura hæc est, vt regulariter quidē, & vt plurimū lex obseruetur: dispensatio autem fiatarō, & in casibus peculiaribus. est enim, vt Doctores omnes dicunt, dispensatio quasi quardā interpretatio iuris in casibus, quos legislator videre nō potuit. Per istas autē dispensationes fit omnino contratio modo, vt lex quidē quam rarissimē seruetur, dispensatio autem fiat regularis, vt plurimū. Nullus enim est, qui veit cōtrahere cum consanguinea, qui non obtineat dispensationem: nec bigamus vult promoueri, qui non promoveatur, nec etiam homicida, aut saltē mutilator. Et ita de alijs penē legibus omnibus posituis. Itaq; si quis nō contrahit cum consanguinea, non est ratione legis, sed quia non cupit, vel non placet. Et si quis consideret, intelliget, q̄ si tollatur lex de impedimentis matrimonij, vel irregularitatis, uō plures tales contrahent, aut promouebūtur quam nunc faciunt per dispensationē: nūc enim solū seruant legem qui volunt, vel fortē pauper aliquis, qui non habet unde possit dispensationem procurare, quod iterum est alia species iniuriæ, vt pauperes excludantur, diuites admittantur, nulla alia causa posita. Atq; ad eō sunt veræ 7. & 8. conclusiones, vt Caiet. in Apologia de potestate Papæ dicit, quōd non solū decreta Concilij generalis, sed nec prouincialis Papa potest licitē abrogare, aut super eis dispensare, sine rationabili causa. Vbi etiam tenet quōd decreta Concilij obligant Papam in foro cōscientiæ. cui in hac parte eō magis credendum est, quia fuit semper fautor & studiosus potestatis pontificiæ, quā etiam in eo opere, supra Concilium defendit. Et istæ conclusiones sunt cōmuniter Doctorum, & expressē tenet Syluest. in verbo Papa. §. 15. & in verbo, Concilium. §. 2. & est expressē ex mente Sancti Thom. 1. 2. & 2. 2. & contra impugnantes religionem. & Panorm. in c. non debet. de consanguinitate & affinitate.

NONA propositio, Aliqua † lex etiam positiua IX. Prop. possit

posset esse in Ecclesia, & forte aliqua tales sunt in quibus expediret, vt nunquam dispensaretur. Probarur, Quia (vt dictum est) ius diuinum aut nullo modo, aut vix obseruari potest sine aliquibus legibus humanis, ergo aliqua leges humanae sunt tam vtilis, imò penè necessariae ad obseruationem Christianae religionis, vt vniuersalis obseruatio illarum sit valde vtilis Ecclesiae: & econtrario, etiam si aliquando videatur dispensatio rationalis, tamen multò vtilior esset inuiolabilis obseruatio legis, quã vt aperiatur ianua ad dispensationes. Exemplum est de statuto, capit. *omnis vtriusque sexus*, de poenitentia & remissione, quod licet sit de iure diuino quantum ad confessionem & communionem, tamen quantum ad tempus est, de iure positivo: nò est dubium quin melius sit, quòd nunquam in eo dispensetur. Quia si semel detur locus dispensationi, & relinquatur arbitrio humano iudicare, an sit causa rationalis dispensandi per ambitionem principum, aut gratiam, aut improbitatem hominũ, multiplicabuntur dispensationes cum magno periculo, non solum iuris humani, sed etiã diuini. Moltae aliæ leges possent dari tales. Confirmatur, Quia etiam se offerunt casus, in quibus videretur etiam conueniens, vt in lege diuina dispensaretur, vt quòd aliquis relinqueret primam uxorem, & transfiret ad secundam ad pacem regni, vel familiae, vel haberet dotes, vel mentiretur pro aliqua magna utilitate, & tamen nec **DEVS** dispensat vnquam, nec relinquit in Ecclesia potestatem dispensandi (vt supra dictum est.) nimirũ summa sapientia cum intelligeret maius detrimentum sequenturũ, semel data licentia dispensandi, quàm bonũ, q̃ prouenire possit ex tali dispensatione, etiã aliàs rationabili. Nec solum hoc est verũ ex iure Diuino naturali, sed etiã de iure diuino positivo: Nunquã enim in veteri testamento dispensatum est, vt quis comederet carnes suillas, nec alia vetita in lege, nec in quocunq; mādātā totius legis nec in noua lege, vt aliquis non baptizaretur,

Notanda
haec, & sequentia,

In iure diuino nunquã Deus dispensat, etiam si nonnunquã causa & necessitas esse videatur.

Nec solum in iure diuino naturali, sed neque positivo Deus vnquam dispensat.

tur, aut confiteretur, cum tamē possunt præteriti causæ apparentiores ad dispensandum, quàm sæpe fiat pro libris humanis. Certè nisi CHRIS TVS optime prævidisset expedire Ecclesiæ suæ, vt nunquã in talibus legibus dispensaretur, reliquisset potestatem dispensandi. nescio quis reprehendat, tamē viri sapientes laudant Chartusienfes, q in sua abstinentia carniũ nunquã dispensant, non obstatè quacung; occasione, aut periculo. Si enim semel inciperet dispensari, maior esset, seu latius se extenderet dispensatio, quàm obseruatio. Similiter profectò est in aliquibus legibus humanis, in quib. latius esset nunquam dispensare, quàm illarum rigorem flectere per dispensationem.

S I D dicunt, quòd contingunt aliquando casus magnæ necessitatis, vbi sequatur magnum periculum nisi dispenseretur. Respondetur primò, Aliquæ sunt leges, ex quibus nunquam sequi potest tale inconueniens, vt patet consideranti, sicut nec in legibus diuinis. mala enim non sequuntur ex obseruatione bonarum legum, sed ex dispensatione illarum. Secundò, Etiam minus malum esset illud, quàm dare occasionem ad infirmandas & violandas leges necessarias ad conseruationem religionis. Et præterea cum dicimus nunquam esse dispensandum, non excludimus vnum casum, qui fortè posset contingere in mille annis, quando scilicet sequeretur aliquod magnum scandalum: tunc enim meritò posset dispensari, dummodo hoc esset lege cautum, ne relinqueretur arbitrio humano. Vtinam eligerentur aliquæ leges grauiiores, & concernentes vniuersalem statum Ecclesiæ, & magis necessariae ad gubernationem eius, & reformationes morum, in quibus nullus esset locus dispensationi. In quocunq; enim casu præferendum est bonum commune bono priuato, quod per dispensationē prætenditur: sed manerent inuiolabiles sicut diuinæ, sic vt nec per Papam, nec conciliũ dispensaretur.

Decima

Laudantur
Chartusien-
ses, quod non
admirant di-
spensationem
in abstinentia
carnium.

Respondet
autor ad ra-
tionem con-
trariæ senti-
entiæ.

Constitio
Sedeſiderij
authoris.

X. Prop.

Hoc intelligi-
 ge de statuto
 quo Papa ob-
 ligaretur in
 foro consue-
 tude tantum,
 vt in propo-
 sitione 4. aut
 docuit.

DECIMA propositio, Si ex vsu, & experientia, aut prouidentia intelligeretur, quod si dispensaretur in aliqua lege Ecclesiastica, vergeret in perniciem, aut graue damnum Ecclesiæ, & religionis: Conciliū posset hoc declarare, & determinare, & etiam statuere, vt in tali lege nunquā dispensaretur. Hæc probatur, Quia declarare quidem certum est quod spectat ad Conciliū, statuere autem probabile est quod possit, quia sicut dictum est in 9. propositione, hoc expediret: ergo Conciliū posset facere tale statutum. Item quia Papa potest facere tale statutum, ergo etiam Conciliū.

XI. Prop.

VNDECIMA propositio, Viderur quod in tali determinatione Conciliū errare non possit. Probatur, quia est de ijs, quæ spectant ad mores vniuersales Ecclesiæ, vt supponimus; sed in illis dictum est supra Conciliū non posse errare. ergo non potest errare in huiusmodi determinatione, & statuto.

XII. Prop.

DVODECIMA propositio, Facta tali determinatione, nunquam liceret Papæ dispensare in tali lege, & peccaret mortaliter, dispensando ex quacunq; causa. Probatur, Quia si Conciliū determinasset, quod dispensatio est perniciofa per decimam propositionem, & non potest errare per vndecimā, ergo ita est, quod est perniciofa dispensatio, ergo est illicita. Itē si Papa dispensat sine rationabili causa, peccat, vt in septima propositione dictū est: sed nulla potest esse rationabilis causa dispensandi contra mandatum Concilij generalis. Ergo malè faceret dispensando: quia grauius est & melius, obseruare sententiam Concilij, quod errare nō potest, quàm obseruare, vel capere causas, vel casus particulares. Item si Conciliū determinat, quod dispensatio in tali lege est perniciofa toti Ecclesiæ, hoc maximè esset, quando talis dispensatio vergeret in detrimentum, non solum legis humanæ, sed etiam iuris Diuini: quia (vt dictum est) ius diuinum seruari non potest sine legibus humanis. Et si Conciliū deberet facere

aliquid

Probat. I.

Probat. II.

Probat. III.

aliquod tale statutum, in quo nunquam esset dispensatio: ideo esset, quia ex talibus dispensationibus sequeretur, aut perniciosus, aut periculum etiam contra ius diuinum. non enim deberet esse pro decimis, aut bonis Ecclesiasticis, sed pro maioribus rebus. Vt si ex dispensatione puerorum sequeretur mala administratio in Ecclesia, & ex consequenti vitiosa administratio Sacramentorum, morum corruptela, & nullum bonum ex tali administratione posset nasci: merito Concilium determinaret, vt nunquam fieret dispensatio in illa lege. Et tunc arguitur sic, Papa non potest dispensare in iure Diuino, vt dictum est supra in 1. propositione: ergo si aliqua lex humana est necessaria ad obseruationem iuris Diuini, non poterit Papa dispensare licite in illa.

Sed tota difficultas est, quia licet dispensatio temeraria, & vulgata, & irrationabilis possit esse perniciofa, tamē dispensatio particularis ex rationabili causa & ratio, non esset perniciofa, vt cum isto puero vel iuvene optimæ indolis, & morum optimorum, erudito & nobili, & qui te vera plus proderit, quam quicumque alius, dispensetur quod fiat Episcopus. ergo Concilium non potest determinare, quod vniuersaliter omnis talis dispensatio in tali lege est perniciofa, sed temeraria, & passim facta: & per consequens non potest prohibere summum Pontificem, ne in aliquo casu emergenti possit dispensare. Respondeo ad hoc dubium. Primo, quod leges non respiciunt casus particulares: sed ad hoc quod lex vniuersaliter feratur, satis est quod quasi semper sit expediens, vel vt plurimum. Exempla sunt clara, si per se consideremus aliquando expedire, vt vir relinqueret uxorem, & aliam duceret, vel quia sterilis, vel quia intolerabilis, vel quia malis moribus inficit fortalite maritum: sed quia vt plurimum non expediat, ideo lata est vniuersaliter lex, ne aliquis dimittat uxorem, etiam si fuerit hæretica, & conaretur maritum subuer-

In quo sit
difficultas.

Respond. au-
toris ad du-
bium: ex dif-
ficultate hæc
ortum.

In ferendis
legibus non
respiciendi
casus, sed ea
quæ com-

subuer-

maniter & ut
plurimū ex-
pediant.

subuertere, vel in quocunque alio casu. Idem de plura-
litate vxorum etiā pro pace, imō conuersione totius
regni. Item nullum inconueniens videtur aliquando
sequi ex concubitu fornicario, si per se consideretur.
Ratio enim quare est malus & prohibitus, est quia est
contrabonum prolis, vt nasceretur sine certo patre, &
per consequens malè educaretur. Hoc autem cessare
potest in casu vbi mulier est sterilis, & iam ætatis pro-
uectæ: & tamen vniuersaliter est prohibita fornicatio,
cum quibusuis circumstantijs, quia in prolibus sequeretur
mala educatio, & procreatio prolis. Ita profectò
legislatores humani possunt habere rationem & respectum
ad illud, quod penè semper accidit etiā in quocunque
casu: & si non esset lata lex de insolubilitate ma-
trimonia Deo, Ecclesia posset condere illam legem ita
vniuersalem, sicut fecit ipse D^eus, & indispenabilem
in quocunque casu: quia si nunc lata à Deo ita vniuer-
salis, est rationalis & utilis, etiā esset talis lata à
Concilio, vel Papa. Nil enim facit a quo sit lata lex ad
hoc, quòd sit rationalis: nec D^eus faceret leges ita
indispensabiles, nisi ita expediret, disponit enim omnia
suauiter, Sapientie 9. & vt conuenit rebus. Et in legi-
bus humanis prohibetur vniuersaliter aliquid omni-
bus, vbi tamen ratio legis non inuenitur in omnibus.
Verbi gratia, Prohibetur ne nocturno tempore aliquis
armatus incedat: certè ratio legis est, quia illo tempore
solent insidie fieri & cædes, & est maior licentia pec-
candi. Si quis autem certus, quòd nihil mali facturus
est ex hoc, sed ex aliqua alia occasione portat arma illo
tempore, est reus legis, & peccat contra legem, & me-
ritò punitur: & si esset lata ex communicatio, incur-
ret sententiam, quia propter pericula frequenter acci-
dentia rationaliter fuit facta prohibitio omnibus.
Si ergo licet aliquando aliquis iunior rationaliter
ter possit assumi in Episcopum: tamen quia hoc esse
ratiò,

Totus in hoc
est autor, vbi
ad propositio-
nem sequen-
tem, vt doce-
at oportere
soli dispensa-
tiones præ-
sertim fre-
quentes &
que sine
caussa legiti-
ma sunt.

raro, & contrarium plurimum contingit, posset Concilium ordinare, quod cum nullo dispensaretur: & hoc est profectò verum, etiam si nulla ratio esset, & optimè faceret.

Sed præter hoc est notandum, quod non solum oportet expectare in condendis legibus quid boni sequatur ex casibus particularibus, & ex observatione legis, vel quid mali in his casibus singulis in transgressione illius, sed quid sequatur, si tollatur talis lex vniuersaliter. Verbi gratia, si consideremus quid mali sequatur ex ista fornicatione aut illa, non videtur quod sequatur magnum inconueniens, & si aliquid est, posset etiam facile adhiberi remedium: sed si consideremus quid mali sequeretur, si tollatur illa prohibitio, intelligeremus quam necessaria est illa lex. Si enim liceret fornicari, non solum sequeretur praua educatio prolis, sed etiam quod non sit procreatio liberorum, & periret genus humanum. Si enim hoc liceret, multi non ducerent vxores, & mallent uti libertate: & per consequens cum ex huiusmodi vago concubitu non multiplicarentur libelli, sed raro euenirent, sequitur defectus & inopia filiorum in Republica, & inde sequitur quod non sint familiaræ, & per consequens nec ciuitates, nec Respublicæ, & multa alià inconuenientia. Idem patebit de insolubilitate matrimonij. Non enim oportet respicere ad hoc quid mali sequatur, si Petrus vxorem suam reliquerit, sed oportet videre quid mali sequatur, si passim liceat dimittere vxores. Cum enim inter cõiuges sæpe incidat iurgia, & capiæ eos inuicem fatietas, rara essent matrimonia firma. Et cum relicta ab vno non reciperetur ab alio, esset magnus periculù incontinentiæ, & præterea esset in magnam iacturam & detrimentum liberorum, qui relinquenterentur, aut sine matre apud noueram, aut sine patre apud matrem, & multa alià mala: vnde iustissimè est adempta illa facultas. Ita in legibus Ecclesiasticis non oportet

Sicut in condendis legibus non considerandum, quod in casu particulari expediat, sed quid communiter in tollendis legibus non considerandum quod mali in casu particulari, sed quid mali absolutè consequatur.

ter considerare quid boni, aut quid mali sequatur, si iste iuuenis fiat Episcopus, vel si quis emat hoc beneficium, quia non videtur magnum malum: sed oportet considerare quid sequeretur, si hoc passim liceret fieri, siue per dispensationem, siue alia quacunque via: sequeretur enim confusio, & perniciēs rerum Ecclesiasticarum, & bonorum morum, vt constat. Et ideo si hoc alia ratione impediri non potest, nisi ista, vt omnino tollatur facultas dispensandi, hæc accipienda est.

PRAETEREA considerandum est, quod ratio legis potest esse rata, & determinata, quia est in communi, & vniuersali. Sed ratio legitima dispensandi in lege non potest esse determinata, quia est ex singularibus coniecturis, & circumstantijs, de quibus non potest haberi scientia, nec certitudo: vt Philosophus dicit, quæ variantur in infinitum. & ideo oportet si dispensandum est, quod relinquatur arbitrio humano, quando, & quomodo: & cum sint tot rerum varietates, sæpe proponuntur circumstantiæ, quæ licet non sint sufficētes, sunt appatētes, vel verisimiles, & per cōsequens trahunt hominē ad dispensandū frequēter in lege, cuius tamē obseruatio est necessaria, & sic defraudatur intēctio legis.

Et præterea est magna improbitas hominum, qui nituntur in vetitū semper, cupiuntq; negata, & concupiscunt, quia lex dicit, *Non concupisces*. Et præterea, etiam summus Pontifex errare potest in huiusmodi dispensationibus, vt in sexta propositione dictū est, & sunt infirmi ad resistēdū ambitioni & importunitatib. Ideo si maneat licentia dispensandi in legib; pro suo arbitrio, periculum est manifestū, ne dispensationes fiant sæpius irrationabiliter, quā cū causa rationabili, cum magno detrimēto Ecclesiæ. ergo si aliud remedium adhiberi non potest, quam hoc, hoc accipiendū est.

PRAETEREA considerandū est, quod in moralibus non oportet multum considerare quid possit fieri, sed quid in rerū statu & natura inueniatur, & contingat, & potius

Ratio legis
communis,
scu vniuersa-
lis: Ratio di-
spensationis
ex singularib.
circumstanti-
is & conie-
cturis accipi-
enda.

& potius experientia tot annorum, quam argumentationibus standum est. Possent iudices esse fortes viri, ac ita iusti, ut nullis muneribus corrumperentur, aut retraherentur à iustitia: sed quia usu & experientia corruptum est, quòd iudices accipiètes munera, non rectè solent iudicare, ideo generaliter prohibitum est munera accipere. Ita in proposito nos bene possumus philosophari & imaginari, q̄ summi pontifices possent esse sapientissimi & sanctissimi viri, & q̄ nūquā dispensabūt sine legitima causā: sed clamat experientia in contrarium: & videmus, q̄ nullus quærit dispensationem, quin obtineat. ergo desperandū est, si relinquatur dispensationes arbitrio humano, quòd solū sient ex legitima causa. Et quāvis sint multi summi pontifices sapientes & sancti, vñ potest omnia perdere, & maximè quia summus Pontifex non potest examinare omnes causas obrutus gravissimis occupationibus spiritualibus, & temporalibus, & necesse habet mādare alijs curam, à quibus sæpe falli potest, etiam si fuerit B. Gregorius.

Et præterea dicit Arist. i Rhetoricorū, & S. Tho. 1. 2. q. 95. ar. 1. ad secundū. q̄ omnia quæ possunt, debent lege determinari, & disponi, & quā paucissima relinquuntur arbitrio iudicis. Cuius præcepti multas ponit rationes: sed potissima est, quia legislator fert leges in universali, & de futuris, nec tunc innititur aut gratia amicorum, aut improbitate hominū, aut prece, aut pretio, sed solū respicit bonum Reipub. cui omnes fauent, in casibus autem particularibus cōcurrūt multa quæ possunt hominem ab æquo, & bono auertere. Et ideo multo liberior est ad ferendas leges, quā ad iudicandum. Item facilius est inuenire paucos sapientes ad ferendas leges, quā tot iudices. Item leges ponuntur ex magna consideratione, in particulari autem non vacat ita considerare. Ita est in proposito, leges Ecclesiæ feruntur cum assensu omnium, & à nemine impugnantur, aut contradicuntur, & sic sunt optimæ.

In moribus habenda potius ratio capientie dicitur, quā argumentationum.

Quæcumq̄ possunt, lege determinari debent & quæ paucissima relinquenda sunt iudicis arbitrio.

Sed in dispensationibus concurrunt multa, quæ inducere possunt ad non rectè dispensandum: & ideo optimum esset rescindere occasiones. Et adhuc ita loquimur, quasi cum magna difficultate fiant dispensationes, & oporteat adhibere magnas machinas ad extorquendam unam dispensationem, & non sint Romæ expectantes, an quis velit petere dispensationem omnium quæ legibus sancita sunt.

Respondet
aut or obte-
sion.

Sed dicit aliquis, Videmus semper in licetis Apostolicis dispensationibus, quod semper profertur causa iusta dispensationis: ergo si ita sit, quid opus est ista nova cautela? Respondetur, Ego nullam dispensationem in particulari condemno, nec meum est; non iudico alienum seruum. Fortasse ita est ut dicitur. Sed video duo. Primum, quod in fine anni sunt tot dispensationes factæ, ut nescio an sint tot, qui legem seruent. Quod, ut supra dictum est, etiam contra rationem dispensationis est, quæ debet fieri ut in paucioribus. Secundò video, quod omnes, qui petunt, afferunt dispensationes, quos mirum est habere legitimas causas, ut cum eis dispensetur in impedimentis matrimonij, ætatis ad ordines, & irregularitatis, & in pluralitate beneficiorum. Itaque omnibus pensatis, videatur certe conducibile, ut hac ratione iretur obuiam huic dispensationi legum optimarum, ut prohiberetur dispensatio absolute. Quod si omnino videatur durum, & necessarium esse, ut omnis lex habeat aliquam exceptionem, nec aliqua lex humana sit omnino indispensable, hoc statuatur lege, in quo casu possit Papa dispensare, & terminetur in tali, & in tali, & non aliàs, & sic poterit fieri dispensatio sine violatione, & dispensatione legis. Sed tertius & iustius videtur, ut fieret absolute de aliquibus legibus.

Consilium
notoris.

Est præterea considerandum, quod (ut dictum est) bonum commune est præferendum bono particulari, & ideo cum lex lata sit propter bonum publicum, dato quod ita esset, quod ex illa in casu particulari sequeretur

meretur detrimentum alicuius particularis, etiam ubi alius esset irrationabile non dispensare, tamen ferendum est propter conseruationem boni communis, nec statim oportet accurre ad dispensationes, quia dispensando in causis iustis, aperitur ianua ad dispensationes iniustas. Circa quod optimè S. Tho. 1. 2. q. 97. art. 4. ad 1. & q. 100. artic. 8. dicit, quòd nunquam dispensatio est faciendà cum detrimento boni communis: & 2. 2. q. 88. ar. 12. dicit, quòd omnis dispensatio à praelato debet fieri ad honorem Dei, vel utilitatem Ecclesie. & 12. q. 97. ar. 4. quòd qui dispensat, non habens intentionem ad bonum commune, infidelis est. ex quo patet, quòd in dispensationibus non est legitima causa, quæ solùm respicit priuatam utilitatem, & specialiter personæ priuatæ, sed debet potius habere respectum, an talis dispensatio vergat in bonum cõmune, vel e contrario. Vnde cum aliquæ leges sint ita graues, ita necessariæ ad bonam gubernationem, & statum Ecclesie: si tamen contingat casus, ubi dispensatio videatur irrationabilis, melius esset vt non dispensaretur, etiã ubi non esset dispensatio prohibita, vt præsupponimus in ista propositione 12. Exemplum est clarum si ista lex, quòd filij clericorum non succedant parentibus in beneficijs, iudicatur esse necessaria in Ecclesia: dato quòd sit aliquis talis filius ita dotatus omni virtute, & doctrina, vt omnino expediret vt succederet patri, & nullus alius sit ita idoneus, & possit hoc fieri non solùm sine vllò scandalo, sed etiam ad gratiam totius populi: melius esset, vt non dispensaretur cum tali, vt tollatur spes alijs procurandi tales dispensationes.

Et demum cum ex duobus malis minus sit eligendum, vt in decretis, 13. d. duo mala. & Aristot. libro 1. textu Topicor. dato quòd non dispensare in aliquibus casibus, esset malum, tamẽ cum necesse sit, vel incidere in hoc malum, vel per hanc occasionẽ venire in maius malum, scilicet desolationem, & corruptionem le-

Dispensatio nunquã cum detrimento boni communis fieri debet, sed semper ad honorem Dei, & utilitatem Ecclesie.

gum necessariorum: melius est tolerare hoc primum malum, vt etiam cum aliquo detrimento nunquam dispensetur, quàm vt permilla licentia dispensandi, fiat perniciēs morum & legum.

Obiect.

Si quis obijciat, quòd huiusmodi decretum esset omnino nouum, & nunquam simile factum in aliquo Concilio œcumenico, vbi tamen fuerunt patres sapientissimi: sicq; nullo modo deberet præsumi hoc inceptum in nouo Concilio, quod certè vt sit celeberrimum, nunquam superabit autoritatē & maiestatem aliorum antiquorum patrum. Ad hoc responderetur distinguendo tempora, vt dicunt Iuristæ, & concordando iura.

Respons.

Tempore Conciliorum antiquorum erant pontifices similes patribus Conciliorum, quòd ad retinendum, & reuocandum ab immoderata & effusa licentia dispensandi non erat opus huiusmodi decreto: imò si bene reuoluuntur iura & historiæ apud antiquos Patres, non præsumebant pontifices decreta Conciliorum ita faciliter & passim dispensare, sed tanquam oracula diuina obseruabant: nec solùm non ita temerè, sed fortasse nec semel dispensabant cõtra statuta Conciliorum, maximè circa leges grauiores. & paulatim ad hanc intemperantiam dispensationum deuentum est, & ad hunc talem statum, vbi nec mala nostra, nec remedia pati possumus, & ideo necesse est aliam rationem excogitare ad conseruandas leges. Da mihi Clementes, Linos, Syluestros, & omnia permittam arbitrio eorum. Sed vt nihil grauius dicatur in recentiores Pontifices, certè multis partibus sunt priscis illis inferiores. Et hoc de 12. propositione.

XIII. Prop.

DECIMATERTIA propositio, Tale decretum non deberet apponi in multis legibus, sed solùm in paucis, hisque grauissimis, & valde necessarijs. Hæc patet: primò, quia cum Papa sit pastor vniuersalis, non debet limitari eius autoritas sine vrgenti necessi-

necessitate, aliàs fieret ei iniuria. Item si hoc extenderetur ad multas leges, hoc iterum posset vergere in impedimentum administrationis Ecclesie, quia dispensationes aliquando sunt necessariae, ut dictum est, Item esset occasio, ut sub illo pretextu Papa contemneretur tanquam haberet manus ligatas, & sumerent licentiam aliqui ad rebellandum contra eum. Et tandem hoc non debet fieri, nisi solum in aliqua lege ita necessaria, ut ex eius dispensatione immineret magna pernicies Ecclesie.

14 SED restat magnum dubium, facto \dagger tali decreto, utrum si illo non obstante Papa dispensaret, teneret factum, dato quod malè faceret. Sit ergo decima quarta propositio, Tale decretum non facit de se, quod Papa non possit dispensare, sed solum quod non liceat. Probatur 1. ut probatum fuit supra in hac relect. prop. 3. 4. & 5. cum potestas Papae non sit a Concilio, sed a C H R I S T O , Concilium non potest coarctare auctoritatem Papalem, aut limitare: ergo si possit dispensare sine tali decreto, posset etiam illoposito. Item quia (ut supra probatum est) Concilium nihil potest, quod Papa non possit, Concilium posset dispensare non obstante proprio decreto: ergo etiam Papa. Item si illud decretum fieret ab vno summo pontifice, alius sequens posset dispensare, quia par in parem non habet imperium: sed non habet maiorem auctoritatem a Concilio quam a Papa, ut supra probatum est. Et Syluester in verbo, Papa. §. 15. dicit secundum mentem Sancti Thomae quod Papa potest etiam sine causa dispensare in omni iure positivo, & etiam illud irritare. Itaque si irritaret, de facto nulla essent, sed irrita: sed in hoc peccaret de quocunq; statuto Concilij loquamur, ut probat glossa 1. in cap. *Vbi periculum. §. hoc sancto Concilio.* de electione. de quo Panormit. in c. *significasti.* de electione. & Iohann. Andreas & alij. Suppono autem, quod non valeat ista consequentia.

XIII. Prop.

Ex hac propositione patet hoc esse autorem hac tenus, ut Papa non possit sine peccato dispensare in legibus supra dictis: non autem ut res ipsa non possit.

Si Papa malè dispensat, ergo non valet illa dispensatio. Si enim sine causa dispensaret in gradibus prohibitis ad matrimonium de iure positivo, dispensatio teneret, & matrimonium sic contractum esset validum. Nec tamen volo dicere, quòd omnis dispensatio Papæ etiam in iure positivo valeat: sed dico, quòd si non valet hoc, aliunde est, & non solum ratione iuris positivi, vt infra dicemus. Et dicas: supra supponebamus quòd hæc questio procederet secundum utramque opinionem, scilicet siue Papa sit supra Concilium, siue e contrario: ergo si non obstante tali decreto Concilij, adhuc Papa possit dispensare, in quo saluatur illa superioritas Concilij supra Papam? Respondeo, Satis est ad hoc, quòd Papa teneretur, & male faceret contraueniendo decreto Concilij. Vel fortè diceretur, quòd Papa non potest tollere talem legem, & irritare, si Concilium prohibeat, sed potest dispensare: quia manente tali lege, spectat ad eum omnis actus iurisdictionis in Ecclesia. Itaque si Papa contra decretum Concilij institueret puerum in Episcopum, talis re vera esset Episcopus, & haberet iurisdictionem.

Responsium
hoc auctoritas
accipiendam
secundum o-
pinionem il-
lorum qui Con-
cilium superi-
us Papa opti-
nantur.

XV. prop. DECIMA QUINTA † propositio, eodem modo sicut Papa peccaret dispensans contra tale decretum, etiam peccaret petens dispensationem, aut utens illa. Probatum primò, Quia consentit, imò eo ipso cooperatur peccato alterius & non solum qui malè faciunt, digni sunt morte, sed qui consentiunt facientibus, ad Roma. 1. Item ille est occasio tantorum malorum, quæ ex huiusmodi dispensationibus sequuntur, vt supra ostensum est: Item etiam faciunt iniuriam alijs, si eximant se à lege alijs manentibus sub lege. Quemadmodum si rex exigeret tributum ab aliquibus ciuitatibus & eximeret alias sine causa: nõ solum rex peccaret, sed etiam ciuitas illa, quòd nõ subiret partem oneris. Non tamen volo dicere, quòd si Papa mortaliter peccat dispensando irrationabiliter, quòd etiam dispensatus utens

uens dispensatione peccat: Neque etiam quod semper si Papa male dispensat, semper utens dispensatione etiam peccet: sed nolo recipere vniuersaliter conclusionem Parnormiz. & aliorum in *e. non est.* de nato. quod dispensatus a Papa in quocunque iure positio, etiam sine causa, est tutus in conscientia. Quæ tamen potest esse vera, si intelligatur, quod est tutus, hoc est, quod factum per illum tenet, etiam in conscientia. Non est autem vniuersaliter vera, si intelligatur quod talis semper sine peccato potest illa uti; ut si dispensetur cum sacerdote, ut ducat uxorem. Et probatur, quia (vt supra arguebam) Papa peccaret dispensans scilicet sine causa legitima; quia in foro conscientie tenetur suis legibus. ergo non potest eximere alium plus quam seipsum quin peccet. Vnde & ipsemet Parnorm. confiteretur, quod dispensatus ad plura beneficia sine causa, non est tutus in conscientia. Et ita Ioan. And. tenet in *e. de multa.* de præb. conformiter ad S. Tho. quotlib. 2. q. 7.

LICET hoc etiam non solum videatur contra ius posituum, sed contra ius naturale; tamen contra propositionem arguitur, Quia si Papa omnino irritaret aliquod ius posituum, etiam sine causa, & irrationabiliter faceret, non peccaret, qui postea non seruaret tale ius: ergo etiam si dispensat in illo, quia dispensatio est relaxatio iuris circa istum, sicut irritatio circa omnes. Antecedens patet, quia certè si Papa tolleret abstinentiam carniū in feria sexta, nullus peccaret, si vesceretur carnibus illis diebus, nec sit tollat iura de impedimentis matrimonij. Respondeo concedendo antecedens, quia re vera nullus manet titulus obligationis, quia nec iure diuino, nec positino. & nego consequentiam: & ratio est, quia manente iure in ordine ad alios, irrationabiliter facit, qui non viuit æquali iure cum alijs: atque ideo non omnino caret culpa, licet sæpe excusetur a mortali.

Argumentum
contra præp.
firmitatem.

Respon.

Dubium
grauē.

SEd restat graue dubium, si summus † Pontifex¹⁶ dispensat in tali statuto non obstante tali decreto prohibente, vtrum subditi, ad quos spectat recipere, & parere tali dispensationi, teneantur. verbi gratia, si statuitur in Concilio, quod nullus sate etatem viginti annorum possit habere beneficium curatū, & in hoc nunquam dispensetur, dispensat Papa cum puero, non solum contra decretum Concilij, sed etiam sine alia rationabili causa, in parochia teneatur recipere illum, & dare illi decimas.

Duplex dispensationum
differentia.

Prao examinatione dubij est notandum, quod dispensationes Pontificis sunt in duplici differentia. Quaedam sunt omnino gratiosae, gratiosas voco, quae spectant solum ad gratiam, id est, beneficium dispensati, nec faciunt ad commodum vel incommodum aliorum: vt dispensatio in ieiunijs, & abstinentijs, & etate ordinandorum, in impedimentis matrimonij, & similibus. & huiusmodi non est locus dubij, quia solum spectat ad ipsum dispensatio. Et tenet factum. Aliae sunt dispensationes, quae possunt spectare ad commodum, vel ad detrimentum aliorum, vt in exemplo posito, quod aliquis puer sit parochus istorum, quod habeat beneficium & decimas sine residentia, quod recipiat fructus parochiae non seruicus, quod vna habeat viginti beneficia. Ista enim sunt huiusmodi, quae multum spectant ad iura communia, commoda, vel incommoda aliorum, & de huiusmodi vertitur in dubium, nec est facilis disputatio. Sed dicam, nihil omnino asserendo, sed proponendo solum quae videntur probabiliora esse.

In quo genere dispensationum sit, aut non sit dubitandi locus.

XVI Prop.

DECIMA sexta propositio, Non † spectat ad¹⁷ subditos determinare, aut examinare, quid possit Papa, aut quid non possit, & quomodo teneatur parere, vel non. Probatur, Quia sacrilegium est disputare de potentia principis & praecipue Papae. 17. quaestio. 4. §. committitur. & sequen. Secundo, Quia hoc ipsum determinare quae sit potestas spiritualis alienius, est iuris.

Prob. I.

Prob. II.

jurisdictio, & est pars gubernationis, quæ non spectat ad subditos, saltem erga superiores. ergo hoc non conuenit illis. Tertio, Quia profectò hoc esset in turbationem & dissolutionem Ecclesiasticæ hierarchiæ, & auctoritatis, si quilibet posset dicere, Papa non potest: & hoc modo eximeret se à mandatis Papæ, & esset manifestum nutrimentum inobedienciæ, & schismatum, & hæresum. Imò hinc nata sunt hæreses, ut ait Cyprianus quod sacerdoti DEI, vel Papæ non obediunt, sed quilibet audet dicere quòd Papa male facit, & quòd non potest facere: & ideo etiam si Papa erraret, melius esset ut in omnibus illi pareatur, quam per hoc, quòd vnus habeat licentiam non parendi Papæ in vno casu forsan rationabili: dare occasionem, ut alij non pareant etiam in iustis & honestis.

DECIMASEPTIMA propositio, Non \dagger semper XVII. Pre.
 18 mandatum Papæ, aut dispensatio obligat subditos ad
 parendum. Nec loquor hic in casu, quòd Papa aliquid
 præcipiat manifestè contra ius diuinum: hoc enim
 fortè nunquam contingeret, nec contigit, nec esset du-
 bium, quòd non esset tunc parendum. Sed extra ta-
 lem casum, probatur primò; Papa non habet maiorem
 potestatem ad dispensandum, quàm ad ferendū leges:
 sed si ferret legem iniquam, & iniustam, vel aliàs intolera-
 bilem, & valde grauem, subditi non tenerentur parè-
 re. ergo nec etiam si dispensatio sit huiusmodi. Antece-
 dens patet, Quia, sicut S. Tho. optimè determinat l. 2.
 q. 96. articul. 4. lex non obligat subditos in foro con-
 scientiæ, nisi sit iusta: ad hoc autem quòd sit iusta, re-
 quiruntur tria: primum potestas in ferente; deinde finis,
 scilicet propter bonum commune; postremò forma, ut
 secundum æqualitatem proportionis imponat subdi-
 tis leges onerosas. Et e contrario sunt iniustæ, vel
 vbi deest auctoritas, vel cum præses imponit onera sub-
 ditis non pertinentia ad vtilitatem communem, sed
 magis pro propria commoditate, vel cupiditate, vel
 gloria,

Probat. III.

In quem sen-
sum accipit
d. propositio.Quot requi-
rantur ad ius-
tam legem.Quot modis
lex possit esse
iusta.

Quacunque
ex causa lex
sit iniusta, nō
obligat in fo-
ro conscientie,
nisi rati-
one scan-
dali.

Confirm.

Prob. II.

gloria, vel etiam aliorum priuatorum, vel etiam ex forma, cum inæqualiter onera dispensantur, etiam si ordinentur ad bonum commune, vel etiam si facit contra ius diuinum. Et ex quacunque causa lex sit iniusta, non obligat, inquit S. Thom. in foro conscientie, nisi fortè propter scandalum vitandū. Quia, sicut August. in lib. de libero arbitrio ait, *lex esse non videtur, que iniusta non fuerit.* Ergo si Papa legem aliquam iniustam faceret ex aliqua prædictarum causarum, non teneretur subditi parere, ergo nec si dispensatio esset iniusta ex aliqua tali causa: quia non potest magis grauare subditos per dispensationem, quam per leges. Et quod non solum intelligat Sanctus Thomas, quando leges sunt contra ius diuinū, patet illic; quia quatuor causas ponit, vnde potest esse iniusta: & quarta est, si sit contra ius diuinum, & tamen vndecunque sit iniusta, generaliter dicit quod non obligat. Et confirmatur, quia lex ciuiliis iniusta non obligat, ergo nec Ecclesiastica. Antecedens patet, quia potestas principum est à Republica, quæ non dedit eis potestatem ad grauandum subditos, sed ad conseruandum. Consequentia autem probatur, quia certè absurdum esset dicere, quod habet maiorem Papa auctoritatem ad nocendum & grauandum subditos, quam secularis potestas, cum illi sit solum data potestas ad pascendum. S. Thom. absolute loquitur de omni lege humana iniusta vniuersaliter, sine distinctione: nec potest esse dubium, quin quantum ad hoc idem sit iudicium de potestate Ecclesiastica & ciuili: nec prorsus habet ad hoc maiorem auctoritatem in spiritualibus, quam rex in temporalibus: vtraque enim potestas est à Deo, Rom. 13. cap. Et confirmatur ex illo prouerb. 8. *Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt.* Ex quo patet, quod non habet à Deo potestatem decernendi iniusta. Secundò arguitur, Sententia iniusta à quocunque sit data, non obligat, ergo nec lex. Antecedens pro nunc supponitur ex cōscia omnium

omnium Doctorum, Quòd si sit iniusta secundum se, id est, non solum in forma procedēdi, scilicet quia non tribuit vniciq; quod suum est, siue iudex faciat ex malicia, siue ex falsa p̄sumptione, non obligat partes. Et certum est, quòd si Papa ferret sententiam contra innocentem de pecunie, vel alia re, siue faceret certa scientia, siue ex falsa p̄sumptione: talis sententia non obligat. Et consequentia videtur nota: quare enim potius obligaret lex iniusta, quam sententia, cum lex plus noceat? Tertio, lex iniusta Episcopi non obligat, ergo nec Papæ. Antecedens est notum, & concessum ab omnibus. Et consequentia videtur nota, quia non habet maiorem auctoritatem Papa ad inferendum iniuriã, quam Episcopus: circa ea enim quæ sunt sui officij, & in proprios subditos non minus potest, quam Papa. Quarto arguitur, deducendo ad manifestissima inconuenientia. Quis enim diceret, quòd si Papa sine rationabili causa conderet legem, quòd Christiani loco decimarum soluerent quintam aut quartam partem fructuũ: quòd obligarentur Christiani illa lege? Vel si arrogaret sibi sicut annatas Episcopatuũ, ita etiã medietatem omnium fructuum Ecclesiasticorum, vel alias peiores leges faceret: in his enim agitur de iactura temporali: peior autem est iactura spiritualis, ergo. Nec sufficit respondere, quòd Papa non facit huiusmodi: hoc enim est loqui de facto, de quo non disputatur.

Sed quid iuris si faceret? Ego pro certo habeo, quòd omnes leges iniustæ, etiam Papæ, non obligant in foro conscientie. Quod si ita est, quare dispensationes iniustæ & in grauiorem aliorũ obligabunt? Item potestas Papæ est ad ædificandũ, non ad dissipandũ. Sed huiusmodi dispensationes sunt ad dissipandũ, non ad ædificandũ: ergo non sunt recipiendæ. Item Doctores dicunt, quòd in concernentibus vniuersalem statum Ecclesie, non potest Papa disponere contra statutum Cõcilij generalis, vt in c. *lites. n.* de restit. spolia. & notat

& notat Abbas in dicto c. *significasti*. & Innocent. in c. *quanto*. de cōsue. & maxime ubi Ecclesia decoloraretur ergo in tali casu subditi non tenentur parere, etiam si solum ageret contra ius positivum. Et omnia hæc confirmantur, Quia Papa non est dominus Ecclesiæ, nec honorum eius. hoc enim est generaliter omnibus Prælati prohibitum, Luc. 22. *Reges gentium dominantur eorum, vos autem non sic*. Et Matth. 20. & Marc. 10. & 1. Petri 5. *Non dominantes in clerum, sed forma facti gregii*. Et Paul. 1. ad Corin. 4. *Sic nos existimet homo, ut ministros CHRISŒI, & dispensatores mysteriorū DEI*. Ergo non potest disponere pro arbitrio, sed secundum quod est expediens Ecclesiæ.

XVIII.
Prop.

DECIMA OCTAVA propositio: Facta † tali declaratione, & decreto Concilij, si, ut dictum est in 10. prop. Papa dispensaret, subditi non tenerentur parere tali dispensationi. Probat, Quia ex 13. conclusione, si lex, aut dispensatio iniusta non obligant subditos ad parandum, ergo licet non spectet ad subditos hoc iudicare, ut dictum est in 16. con. (tamen postquam Concilium hoc declarasset, non tenerentur subditi parere. Itaq, si Concilium determinat, quod dispensatio cum pueris ad Episcopatum est perniciofa Ecclesiæ, & prohiberet ne unquam in hoc dispensaretur: si hoc non obstante, Papa mitteret puerum pro Episcopo, non tenerentur subditi recipere illum, nec obedire.

XIX. Prop.

DECIMA NONA propositio, Papa † non debet ægrè ferre, sed potius gaudere quod fieret aliquod tale decretum. Probat hæc propositio, Si iustū est & expediens, ut supra probatum est, quod Papa debeat procurare omne commodum Ecclesiæ: ergo de hoc debet gaudere. Item quia in hoc nullo modo læditur auctoritas illius. Non enim prohibetur talis dispensatio tanquam inferiori, nec quod non liceret ei dispensare, vel non posset: nec est propter defectum auctoritatis, quam habet amplissimam. & à nullo limitabilem, sed propter
manciam

materiam ipsam, quæ non recipit dispensationem sine magno malo Ecclesiæ. Sicut qui negat eum posse dispensare in voto solenni, nec etiam in alijs votis sine rationabili causa, nihil derogat auctoritati ipsius: sicut nec auctoritati diuinæ, qui negat posse creari infinitum, aut posse mentiri, & similia. Item si Concilium retineret sibi auctoritatem dispensandi, & negaret Papæ, posset merito conqueri: sed nec ita est faciendum, sed absolute, quod a quocunq; non fiat dispensatio. Item, quia, ut dicunt iuristæ, exceptio: firmat regulam in contrarium, & sic dum excipiuntur paucissimi casus, fit regula, quod in omnibus alijs pareatui Papæ. Item hæc ratione vitant pontifices improbitates, & molestias principum, qui solent instare odiosissime pro dispensationibus absurdis prorsus & irritationabilibus, quibus est difficile Papam negare aliquid, nec principum solum, sed hominum etiam insolentium, qui omnia se posse consequi sperant Romæ, & vel petrahunt pontifices in suam voluntatem, vel sunt graues, & importuni pontificibus, a quibus essent liberi per aliquod tale decretum: & deberet Papa dicere, *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt.* &, *Omnia possum, sed non omnia edificant.* Et (quod certe non est contemnendum) tolleretur scandalum, & sermones multorum, qui malè sentiunt, & loquuntur de Romana curia, hac vna occasione huiusmodi dispensationum.

21 Sed restat dubium, † si ita est, quod subditi non tenentur parere huiusmodi dispensationibus, qua via possit resisti mandatis Papæ, si forte velit cogere ad parendum. Respondeo, & sit 20. conclusio. Non videtur mihi quod expediat, nec liceat resistere mandatis Papæ per viam appellationis ad futurum Concilium. Bene scio quod Panormitan. & Gerson & Ocham, defendunt, quod licet appellare à Papa ad Concilium: sed illi (ut supra dixi) sunt plurimum infesti auctoritati summorum Pontificum. Et sic probatur breuiter ex capit.

XX, Prop.

Panormitanus, Gerson, & Ocham infesti auctoritati

ipsi

ſummorum
Pontificum.

ipſi ſunt. 9. q. 3. Ipſi ſunt canones, qui appellatione totius Eccleſiæ ad huius ſanctæ ſedis examen voluerit deferri, ab ipſa verò nunquam prorsus appellari debere ſanxerunt. & eadẽ q. capit. *nemo.* nec valet reſponſio, id eſt à nullo alio Præſato. & nunquam, id eſt à nulla particulari Eccleſia: quia de hoc nunquã fuit quæſtio.

Probat utror
non licere ap-
pellare à Pa-
pa ad Con-
cilium.
Prob. I.

Sed quia de hac re ſunt multæ quæſtiones, & con-
tentiones, volo extendere probationes. Certè ſi in aliquo
caſu licet appellare ad Concilium, nescio quare non in
omni caſu, ubi Pontifex facit iniuriam, imò ubi eſt du-
bium utrum faciat. Et arguitur ſic, Vel appellatio à ſum-
mo Pontifice ad Concilium eſt de iure Divino vel de
iure poſitivo. Si eſt de iure Divino, & ius divinum non
diſtinguit in cauſa graviore vel leviore: ſi licet in aliqua
cauſa appellare, ergo in qualibet quantumcunque le-
vi: Si autem eſt de iure poſitivo, primùm nullum tale
ius proferitur, ubi talis appellatio concedatur, niſi for-
tè ex aliquo Concilio moderno, & ſchiſmatico, & dubio,
quale fuit Baſilienſe. nec autoritas gloſ. vel Panormita.
hoc tenentium eſt alicuius momenti ſine confirmatio-
ne iuris, ſi hoc non eſt de iure Divino, ſed iure poſitivo,
& ſi eſt aliquod tale ius, nunquã diſtinxit inter cauſam
& cauſam: vnde nullo modo conſequenter loquuntur

Confirm.

Doctores, qui concedunt quòd in cauſis graviffimis à
Papa poteſt appellari, non autem in alijs. Et dico non
eſſe appellandum, etiam ſi teneamus, quòd Concilium
eſt ſupra Papam. Quamvis enim ita ſit, tamen cum ſit
Papa, oportet quòd vltima decifio cauſarum ſpectet ad
eundem. Et confirmatur, Quia à rege non eſt appella-
tio: ſed non eſt neganda tanta autoritas Papæ in ſpiri-
tualibus, quanta regi in temporalibus datur, ergo. Sed

Prob. II.

dato quòd non ſecundum ſe liceret, dico quòd expedi-
t.

Prob. III.

Præterea hoc probatur experientia, & exemplis, quæ in
moralibus faciunt magnam probationem. Omnes
enim appellationes hæcenus factæ ad Conciliũ, male
ceſſerunt, & tandem devenerunt in ſchiſma aliquod.
vel

veleriam hæresim. Tertio, quia hoc esset magna occasio turbationis in Ecclesia: primum, quia si Papa timeret, ne facta eius deberent rescindi in Concilio, nunquam vellet congregare Concilium cum magna iactura profectò rerum Ecclesiasticarum; & congregare sine illo, vel non licet, vel esset valde difficile. Semper enim erunt aliqui, imò maior pars, qui velint sequi partes Pontificis, & vnus princeps faueret Cōcilio, alius Pontifici; et sic nihil pacificè, nec ad vtilitatem Ecclesiæ posset fieri, imò essent multò maiores turbationes, vt experientia compertum est. Ab eo tempore, quo propter nouas opiniones doctorum Pontifices inceperunt timere Concilia, Ecclesia manet sine Concilijs, & manebit cum magna calamitate & pernicie religionis.

21 **VICESIMA PRIMA** propositio, Non ¶ videtur permittendum cuiunque priuato sua autoritate resistere, & non parère mandatis Pontificis, quantumcunque essent contra determinationem Concilij. Probat, Quia esset magna irreuerentia, & quasi contemptus summæ autoritatis, si cuilibet hoc concederetur respectu Papæ: quod non licet in ordine ad Episcopum à cuius mandato, quantumcunque, iniusto, non licet propria autoritate discedere.

XXI Prop.

22 **VICESIMA SECUNDA** propositio, Facta ¶ tali declaratione, & decreto Concilij, si Papa contrarium mandaret, possent vel Episcopi, vel Concilium prouinciale per se resistere tali mandato, vel etiam implorare principes, vt autoritate eorum resisterent summo Pontifici, impediendo executionem mandatorum eius. In ista conclusione erat tota difficultas, & propter quam tota disputatio est exorta. Hæc conclusio primò tenendo, quòd Conciliū est supra Papam, non indiget noua probatione: & ita tenentes illam partem, non reuocarent in dubiū: Sed quia, vt supra diximus, hîc procedimus secundum vtranque opinionem, simpliciter probatur conclusio. Et primum quod mihi fecit animum

XXII prop.

N

tenendi

Prob. 16

tenendi hanc sententiam, fuit, quod Doctores egregij, & aliter magni defensores autoritatis Pontificie, cum in ordine ad Concilium tenent expressè hanc sententiam; vt Caiet. in ipso opere, in quo tenet superioritatem Papæ supra Concilium, c. 27. dicit post alia; *Resistendum eis ergo etiam in faciem Papæ publicè dilantanti Ecclesiam: verbi gratia, quia non vult dare beneficia Ecclesiastica, nisi pro pecunia, aut commutatione officij, & cum omni obedientia & reuerentia neganda eis possessio salium beneficiorum qui emerunt.* Et Soluellerin verbo, *Papa. §. 4.* Quid autem, inquit, faciendum est quando Papa suis moribus Ecclesiam destruit? & 13. dicit, quid si Papa sine causa vellet abrogare ius posituum? Respondet, *peccaret quidem, nec esset permittendū, nec ei obediendum in malis, sed resistendum per honestam reprehensionem.* Vnde si vellet totum thesaurum Ecclesie aut patrimonium Petri dare parentibus, vel eam Ecclesiam destruere, vel huiusmodi, non esset permittendum, sed resistendum. Et ratio est, *Quia in destruendo nihil potest, & si de diffinitione constat, potest resisti.* Ex istis omnibus habetur, quod vbi mandata vel facta Papæ essent in destructionem Ecclesie, potest ei resisti, & impeditur executio mandatorum; ergo si iam constet ex determinatione Concilij, quod huiusmodi dispensationes sint in destructionem Ecclesie, poterunt gubernatores ipsius Ecclesie & principes resistere in his. Secundò probatur, *Quia vim vi repellere licet iure naturali: Sed Papa infert vim huiusmodi mandatis & dispensationibus, quia facit iniuriam, vt supra probatum est: ergo licitum est resistere illi.* Vnde, vt dicit Caietanus, omnia ista loquimur, non quod aliquis posset esse iudex Papæ, nec autoritatem habeat in illum, sed per modum defensionis: cuiuslibet enim est ius ad resistendum iniurie, & impediendū, defendendumq.

Probat. II.

Corollarium,

SEQUITUR corollarium, Quod non solum licet

veret non parere talibus mandatis, sed etiam facto & vi, si opus esset, resistere illis, & impedire armis executionem illorum mandatorum: & maximè intercedente publica auctoritate: vt principis, & comprehendere, & punire executores talium mandatorum, semper tamen seruato moderamine inculpatæ tutelæ, non excedendo reuerentiam, nec negando aliquo pacto auctoritatē illius, sed solum allegando, quòd hoc est iniustum, & in detrimentum Ecclesiæ. Et confirmatur totum hoc. Quia profectò tyrannicum est dicere, quòd summus Pontifex habet maiorem auctoritatem ad gubernandum Ecclesiam in hac parte, quam rex ad gubernandam ciuitatem, & Reipublicam temporalem: Sed si rex faceret graues iniurias, posset ei resisti, non solum viribus & iure, sed etiam facto: ergo etiam possumus Papæ.

24 VICESIMATERTIA propositio, Propter iniustas dispensationes, vel alia mandata insolentia, que in perniciem Ecclesiæ procederent, posset conuocari & congregari Concilium generale contra voluntatem Papæ, vt ei resisteret, & obuiaret eius insolentia. Hoc expressè tenet Syluester in verbo Papa. *q.* Quòd si Papa suis motibus destruit Ecclesiam, potest conuocari Concilium contra eius voluntatem, vt per illud Papa moueatur, & DEVS inuocetur, & resistendo malis remedium apponatur. Hoc expressè tenet Turrocremata assertor vehementissimus Pontificiæ dignitatis libr. 3. capit. 10. vbi loquens de vtilitate Conciliorum; *Celebratio*, inquit, *Conciliorum vtilis est ad refrenandū exorbitantias quorundam Pōtificum qui pontificatum suum, aut extra sanctorum Patrum regulas pro voluntate exercēt, aut simuniaca prauitate debonestāt, aut seculi vanitate et vita scandalosa confundunt.* Hac de causa congregatū legitur Conciliū Episcoporum Italiæ Romæ per Imperatorem contra Iohannem

XXIII.
Prop.

Papam 12. qui venator, lubricus, & incorrigibilis erat. Quod factum laudat, & approbat Turcercema. & hoc est valde utile. Ut enim ait Hormisda Papa in epistola ad Episcopos per Hispaniam constitutos, *difficile est ut cuiusque cor sic pravis cogitationibus indueretur, ut in se pariat culpandus fieri, cum nouerit, iudicium subueniendum Concilij.* Vnde etiam confirmantur quæ supradicta sunt. Nihil enim prodesset congregatio Concilij, nisi sua autoritate posset determinare, quibus in rebus Pontifex non debet, nec possit attentare contra Patrum decreta, & sanctiones.

XXIV.
Prop.

VICESIMA QUARTA propositio, In \dagger omnibus supradictis cauendum est maxime a duobus. Primum, ut quantum fieri possit, seruetur semper illibata autoritas, obseruata reuerentia quæ debetur Papæ: quæ eius contemptus, vel contumelia, vel quæcumque irreuerentia vergit in dehonestatem Ecclesiæ: ut habeatur in summo honore etiam a summis principibus. & si semel inciperet sperni eius autoritas, tota Ecclesia laboraret schismatibus & factionibus. Quare etiam in Concilio si aliquod tale decretum faciendum esset, oporteret ut quam modestissime loqueretur de autoritate & persona Papæ, ut puta sub hac forma. Quamuis hæcenus summi Pontifices moti probabilibus vel apparentibus causis dispensauerint, ut aliquis plura beneficia possit obtinere, vel ut aliquis regressum habeat ad aliquod beneficium viuente adhuc legitimo possessore: tamen quia hoc vsu & experientia compertum est, vergere in magnam confusionem Ecclesiæ, & perniciem Ecclesiarum, prohibemus omnino, ne posthac cum aliquo quacunque occasione, vel merito, super hoc dispensetur. Quod si secus factum fuerit, sacrum Concilium existimaturum summum Pontificem contra suam dignitatem & officium, & contra sacrum Concilium, atque ad eò contra CHRISTI honorem fecisse. Per quam quidem sanctionem non intendimus summæ autori-
tati

tati & dignitati quicquam derogare, nec eius potestatem aliquo pacto limitare: sed declaramus hoc esse necessarium ad rectam & piam administrationem Ecclesiæ, ne posthac summorum Pontificum in hac re, sua autoritate abutantur, sub hac forma, vel alia commodiori, posset proponi decretum ad remedium & salutem Ecclesiæ sine offensione Pontificis. Secundum, quod maximè etiam cauendum est in hac re, est scandalum: primùm in ipso decreto faciendo, ne fortè summus Pontifex indignatus de hoc Concilio, & repugnans ne hoc decernatur, turbet totum Concilium, & impediatur alia commoda, quæ à Concilio fieri possunt, & diuidatur Concilium in schisma, & factiones. Sed deinde debet valde caueri à scandalo, si fortè Papa negligat huiusmodi decretum Patrum: & oporteat illi resistere. debet enim valde animaduerti, ne hoc fiat cum scandalo, & inde oriatur maius malum, & ne si semel detur licentia principibus resistendi & non parendi Pontifici in aliquo, ipsi accipiant in alijs, vbi minimum expediat.

REVERENDI PA-
TRIS, FRATRIS FRAN-
CISCI AVICTORIA DE INDIS
recenter inuentii.

RELECTIO PRIOR.

Locus relegendus est ex Matth. Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, vltimo cap.

SECTIONIS PRIMÆ

SVMMA,

1. Dubius in rebus, vt sit tutus in conscientia, quomodo debeat consulere illos, ad quos spectat hæc docere.
2. Dubius in rebus, post consultationem rei dubie debet sequi id, quod diffinitum fuerit à sapientibus, aliàs non erit tutus.
3. Dubius in rebus, si post consultationem rei dubie diffiniatur à sapientibus, illud esse licitum, quod aliàs est illicitum, vt sit tutus in conscientia, an debeat sequi sententiam illorū.
4. Indi barbari vtrum essent veri domini ante

aduentum Hispanorum privatim, & publicè. Et verum essent inter eos aliqui veri principes, & domini aliorum.

5. Error quorundam recensetur, qui dicebant, nullum in peccato mortali existentem habere dominium in quacunque re.
6. Peccatum mortale, non impedit dominium civile, & verum dominium.
7. Dominium verum perdatur ratione infidelitatis.
8. Hæreticus iure Diuino non amittit dominium bonorum suorum, ob hæresim commissam.
9. Hæreticus an de iure humano perdat dominium bonorum suorum.
10. Hæreticus à die commissi criminis incurrit poenam confiscationis bonorum.
11. Hæreticorum bona non licet fisco occupare, ante condemnationem, quamuis de crimine constet.
12. Condemnatione facta etiam post mortem hæretici, retro agitur bonorum confiscatio ad tempus commissi criminis, ad quamcunque peruenierint potestatem.
13. Hæretici venditiones, donationes, & omnia alia alienatio bonorum, à die commissi criminis sunt inualide, &c.
14. An hæreticus sit dominus bonorum suorum in foro conscientie, antequam condemnatur.
15. Hæreticus licitè potest viuere ex bonis suis.

16. *Hereticus, titulo gratioso potest transſerre bona ſua, putà donando.*
17. *Heretico non licet titulo oneroſo putà vendendo, aut dando in dotem, bona ſua transſerre, ſi crimen poſſet venire in iudicium.*
18. *Hereticus in quo caſu, etiam titulo oneroſo, poſſet bona ſua licitè alienare.*
19. *Barbari, nec propter peccata alia mortalia, nec propter peccatum infidelitatis impediuntur, quin ſint veri domini, tam publicè quàm priuatim.*
20. *Dominij vt quis ſit capax, an uſus rationis requiratur.*
21. *Puer an poſſit eſſe dominus ante uſum rationis.*
22. *Amens an poſſit eſſe dominus.*
23. *Barbari amentia pretextu non impediuntur eſſe veri domini, cum non ſint amentes.*
24. *Indi barbari antequam Hiſpani ad illos veniſſent, erant veri domini, & publicè, & priuatim.*

DOCETE OMNES GENTES, BAPTIZAN-
tes eos in nomine Patris, & Filij, & Spi-
ritus ſancti. Matthæi ultimo. In quem
locum mouetur quæſtio, An liceat ba-
ptizare filios infidelium inuitis paren-
tibus. Quæ quæſtio tractatur à Docto-
4. Sententiarum diſtinction. 4. & à Sancto Thom. ſe-
cunda ſecundæ quæſtion. 10. artic. 12. & 3. parte quæſt.
68. artic. 10. Et tota diſputatio & relectio ſuſcepta eſt
propter barbaros iſtos noui orbis, quos Indos vulgò
vocant, qui ante quadraginta annos uenerunt in po-
teſtatem

testatem Hispanorum, ignoti prius nostro orbi. Circa quos præfata disputatio habebit tres partes. In prima tractabitur quo iure venerint barbari in ditionem Hispanorum. In secunda, quid possint Hispaniarum principes erga illos in temporalibus & in ciuilibus. In tertia, quid possint vel ipsi, vel Ecclesia erga illos in spiritualibus, & in spectantibus ad religionem. Vbi respondebitur ad questionem propolitam.

Disputatio
hæc tripar-
tita.

Quo ad primam partem, ante omnia videtur, quod tota hæc disputatio sit inutilis & otiosa, non solum inter nos, ad quos non spectat, aut si omnia recte gerantur in administratione illorum hominum disputare, aut dubitare de illo negotio, aut si quicquam fortè peccatur, illud emendare: sed etiam apud eos, quorum interest hæc considerare & administrare. Primo, quia neque principes Hispaniarum, neque qui eorum Consilijs præpositi sunt, tenentur de integro examinare & retractare iura, & titulos, de quibus aliàs deliberatum est & decretum, maxime in his, quæ bona fide principes occupant, & sunt in pacifica possessione. Quia, ut Aristot. dicit. 3. Ethico. si semper quispiam consulta-uerit, in infinitum res abiret, neque possent principes & eorum Consiliarij esse secuti & certi in conscientia sua: & si oporteret a primordio repetere titulos suæ ditionis, nihil exploratum possent tenere. Et præterea cum principes nostri scilicet Ferdinandus, & Isabella, qui primi occupauerunt regiones illas, fuerint Christianissimi, & impetator Carolus quintus sit princeps iustissimus & religiosissimus: non est credendum, quin habeat exploratissima & exquisitissima omnia quæ spectare possunt ad securitatem sui status, & conscientia, maxime in tanta re: atque adeo non solum superuacuum, sed etiam temerarium videri potest de his disputare: & hoc videtur esse, quærere nodum in scyrpo, & iniquitatem in domo iusti.

An disputa-
tio hæc tota
sit inutilis.

Responsum
auctoris pro
luxam.

Quæ cadunt
sub consulta-
tionem.

In dubijs ni-
hil agendum,
quousque con-
sulerit quid
liceat: qui se-
cus fecerit
peccat.

Consulendi
sapientes vt
intelligas

PRO solutione huius obiectionis est conside-
randum, quod Aristot. dicit tertio Ethicor. quod sicut
consultatio & deliberatio non est de rebus impossibili-
bus, aut necessarijs, ita nec consultatio moralis est de il-
lis, de quibus certum & notum est esse licita & honesta:
neque e contrario, de quibus certum est esse illicita, &
inhonesta: Neque enim quisquam rectè consultauerit,
an temperatè, honestè, iustè viuendum sit, vel iniuste,
aut turpiter agendum, neque an adulterandum, an pe-
ierandum, an colendi parentes, & cætera huiusmodi.
Certè non esset consultatio Christiana: sed cum ali-
quid agendum proponitur de quo dubitari meritò po-
test, an sit rectum vel prauum, iustum aut iniustum, de
his expedit consultare, & deliberare, neque prius teme-
rè aliquid agere, quam sit inuentum & exploratum,
quid liceat, aut non liceat. Talia sunt quæ in utranque
partem habent speciem boni aut mali, qualia sunt mul-
ta genera commutationum & contractuum, & nego-
tiorum. Et in his omnibus ita res se habet, quod si quis
antequàm deliberauerit, & legitimè illi confiterit tale
factum licitum esse, aliquid tale faceret, & fortè secun-
dum se esset licitum: talis peccaret, neque excusaretur
per ignorantiam: cum illa, vt patet, non esset inuinci-
bilis, postquam ille non facit quod in se est, ad exami-
nandum quid liceat, aut non liceat. Ad hoc enim vt
actus sit bonus, oportet, si aliàs non est certum, vt fiat se-
cundum definitionem & determinationem sapientis.
Hæc enim est vna conditio boni actus, z. Ethic. vt fiat
secundum definitionem sapientis. atque ad eò si ille
non consuluit sapientes in re dubia, excusari non po-
test. Imò dato quod talis actus secundum se licitus es-
set, postquam dubicatur, meritò de illo tenetur quilibet
consultare, & arbitrio sapientum facere, etiam si fortè
illi errarent.

VNDÈ si quis contractum, de quo inter homines
dubitatur an sit licitus nec ne, faceret sine Consilio Do-
ctorum,

eorum, sine dubio peccaret, etiam si aliis contractus
 esset licitus, & ipse ita putaret, non ex autoritate sa-
 pientis, sed ex sua affectione, & sententia. Eadem ra-
 ne si quis in re dubia consulit sapientes, & illi deter-
 minauerint illud non licere: si talis proptio iudicio
 faceret aliquid tale, peccaret, etiam si aliis illud in
 se esset licitum. Ut si quis, exempli gratia, esset du-
 bius, an hæc sit vxor sua, consultat, an teneatur red-
 dere debitum, vel vtrum liceat, vel etiam exigere:
 responderetur a Doctoribus quoddam nullo modo licet, ipse
 autem ex affectu vxoris vel proptia cupiditate, non
 credit, sed putat sibi licere, certe peccaret accedens ad
 vxorem, quamuis de se licitum esset, sicut re vera est,
 quia talis facit contra conscientiam, quam tenetur ha-
 bere. Tenetur enim credere in his que spectant ad sa-
 lutem his, quos Ecclesia posuit ad docendum: & in re
 dubia arbitrium illorū est lex. Sicut enim in foro cōten-
 tioso iudex tenetur iudicare, secundū allegata & pro-
 bata: ita in foro conscientie quilibet tenetur iudicare,
 non ex proptio sensu, sed vel per rationem probabi-
 lem, vel per autoritatem sapientum, aliis est temera-
 rium iudicium, & exponit se periculo errandi, & hoc
 ipso errat. Sicut in veteri testamento Deuter. 17. præ-
 cipiebatur, Si quid erit ambiguum inter sanguinem
 & sanguinem, causam & causam, lepram & non
 lepram, & iudicium, ait Dominus intra portas tuas
 videris variare: surge, & ascende ad locum, quem
 elegerit Dominus Deus tuus, veniesq; ad sacerdo-
 tes Leuitici generis, & ad iudices, qui fuerint in illo
 tempore, queretque ab eis, qui indicabunt tibi iudici-
 um veritatis, & facies quodcumque dixerint qui
 præsumt loco, sequerisq; sententiam eorum, neq; declina-
 bis ad dextram neque ad sinistram. Ita inquam in rebus
 dubijs tenetur quilibet consulere illos, quos Ecclesia
 ad hoc constituit, quales sunt Prælati, prædicatores,
 cōfessores, diuine & humane legis periti. Sunt enim in
 Ecclesia

quid in histi-
 erat, ex co-
 rāq; arbitrio
 agendum.

Qui in huius-
 modi dubijs,
 inconf. Itis
 sapientibus
 aliquid agit,
 peccat, tamen
 si quod agit
 alioquin licet-
 ret.

Ecclesia alij oculus, alij pedes, &c. 1. ad Corint. 12. Et Ephes. 4 & ipse dedit quosdam Apostolos, alios Euangelistas, alios autem pastores & Doctores: Et, Super cathedram Moysi sederunt Scribae & Pharisei, omnia quae cunque dixerint vobis, seruate & facite. Math. 23. Et facit etiam præceptum Arist. 1. Ethic. ex Hesiodo

*At qui ex se nescit, cuiquam neque porrigit aures,
Vt bona percipiat, demens: & inutilis ille est.*

ITA QUAE non satis est ad securitatem vitæ & conscientia, vt quis putet se bene agere: sed in rebus dubijs necesse est vt aliorum, ad quos spectat, auctoritati nitatur. Nec enim negatoribus satis est vt nihil faciant, quod ipsi illicitum putent, si alias siue Concilio peritorum illicitos contractus faciant. Vnde non puto verum, quod Cardin. Caiet. dicit, quod si reuera aliquid secundum se est licitum, si veniat in dubium, licet quicumq; predicatores, aut confessores, qui alias habent auctoritatem iudicandi in istis, dicant illud esse illicitum, vel veniale dicant esse mortale: quod qui ex affectu ad rem non credit illis, sed format sibi conscientiam, quod non sit mortale, non peccat. Exemplum ponit, vt quod feminae vtantur furo, & alijs ornamentis superfluis, quod re vera non est mortale, dato quod predicatores & confessores dicerent esse mortale. Si femina ex studio se ornandi non credit, sed putat vel esse licitum, vel non esse mortale, non peccat mortaliter ita se ornando. Hoc inquam periculosum est. Nam femina tenetur credere in his, quæ sunt necessaria ad salutem, peritis, & exponit se periculo faciens contra illud, quod secundum sententiam sapientum est mortale. Et ecobitatio in re dubia si quis delibauerit cum sapientibus, & accepit determinationem, quod illud est licitum: talis est tutus in conscientia, quousque fortasse iterum sit admonitus, vel tali auctoritate, vel huiusmodi rationibus, quibus merito debeat moueri ad dubitandum, vel etiam credendum contrarium, hoc est

Aduertant hoc negotia-
tores.

Caietanus reprehendi-
tur.

Aduertant hoc
feminae.

Consiliu sapientium se-
ques tutus in
conscientia,
quousque non
habet ratio-
ne dubitandi
aut credendi
contrarium.

notam,

notum, quia facit quod in se est, & sic ignorantia est inuincibilis.

Ex his ergo conficiuntur propositiones. Prima, Tres propo-
sitiones colliguntur ex di-
ctis.
1 In rebus dubijs quilibet tenetur consulere illos, ad
quos spectat hæc docere, aliàs non est tutus in consci-
entia, siue illa dubia sint de re in se licita, siue illicita. I. Prop.

2 SECVNDA, Si post consultationem rei du-
biae definitum sit à sapientibus, illud esse illicitum,
quilibet tenetur sequi sententiam illorum, & con-
trarium faciens non excusatur, etiam si aliàs illud esset
licitum. II. Prop.

3 TERTIA e contrario, Si post consultationem III. Prop.
rei dubiae definitum sit a sapientibus illud esse licitum,
qui sequitur sententiam illorum, est tutus, etiam si aliàs
sit illicitum.

ERGO redeundo ad propositum negotium barbaro-
rum, nec est de se ita euidenter iniustum, ut non possit
disputari de iustitia illius: nec rursus ita euidenter iu-
stum, ut dubitari non possit de iniustitia illius: sed in v-
tranque partem videtur habere speciem. Nam primum
cum videamus totum illud negotium administrari per
viros, & doctos, & bonos, credibile est rectè & iustè om-
nia tractari. Deinde cum audiamus tot hominum cæ-
des, tot spolia hominum alioqui innoxiorum, deturba-
tos tot dominos possessionibus, & ditionibus suis pri-
uatos, dubitari merito potest iure an iniuria hæc facta
sint: & sic hæc disputatio non videtur omnino super-
uacanea, & per hoc patet responsio ad obiectionem. Et
præterea, dato quod nullum esset dubium in tota hac
quæstione, non est nouum disputationes Theologicas
institui de re certa. Nam & disputamus de incarnatione
Domini, & alijs articulis fidei. Non enim semper di-
sputationes Theologicæ sunt in genere deliberatiuo.
Sed pleræque in genere demonstratiuo, id est non ad
consultandum, sed ad docendum susceptæ.

QVOD si quis occurrat dicens, Licet aliquando Occurrit
faciunt

Accomodat
prædicta
ad dubium
propositum
de Iudis, &
respondet ad
illud.

Obiectioni
primæ.

do fuerint aliqua dubia circa hoc negotium, fuerunt tamen iam hæc tractata & definita a sapientibus, & sic ex Consilio eorum iam omnia administrari, nec opus esse noua examinatione: responderetur primum, si ita est benedictus Deus, nec nostra disputatio quicquam obstat, neque ego mouere volo nouas querelas. Secundo dico, quod hæc determinatio non spectat ad iuriconsultos, vel saltem non ad solos illos. Quia cum illi barbari, ut statim dicam, non essent subiecti iure humano, res illorum non sunt examinanda per leges humanas, sed diuinas, quarum iurista non satis periti, ut per se possint huiusmodi quæstiones definire. Nec satis scio, an vnquam ad disputationem & determinationem huius quæstionis vocati fuerunt Theologi digni, qui audiri de tanta re possent. Et cum agatur de foro conscientie, hoc spectat ad sacerdotes, id est ad Ecclesiam, definire. Vnde Deuteron. 17. Præcipitur Regi, ut accipiat exemplar legis de manu sacerdotis. Tertiò, ut summa rei sit satis examinata & certa, nõne in tanto negotio possunt alia peculiaria dubia occurrere, quæ merito disputari possent? Itaque non solum non otiosum aliquod, & inutile, sed magnum operæ pretium me facturum putarem, si hanc quæstionem pro dignitate possem tractare.

II.

Huius causæ
decisio nõ
ad iuris peritos
sed ad
Theologos
pertinet.

Atque ad id
ad id. eruditio
res, id est ad
Ecclesiam.

III.

Prima quæ-
stio de iudis.

REDVNDØ ergo ad quæstionem, ut ex ordine procedamus, quæritur primò vtrum barbari isti essent veri Domini ante aduentum Hispanorum, & priuatim & publicè: id est, vtrum essent veri Domini priuatarum rerum & possessionum, & vtrum essent inter eos aliqui veri principes, & Domini aliorum. Et posset videri quod non. Quia serui non habent dominium rerum: seruus enim nihil suum habere potest. Instituitur, per quas perso. nob. acquirere licet. *§ item vobis.* & ff. de acquir. h. hered. l. placet. vnde quicquid acquirit, Domino acquirit. Instit. de his qui sunt sui, vel alio iur. §. nam apud omnes. Sed barbari illi sunt serui; ergo

Argum. pro
parte negat.

Pro-

Probatur. nam vt Aristo. 1. Politic. eleganter & accuratè tradit, aliqui sunt natura serui quibus, scilicet melius est seruire, quàm imperare. ij autem, sunt quibus ratio non sufficit ad regendum etiam seipsos, sed solum ad iussa capestandum, & quorum vis magis in corpore est quàm in animo. Sed profectò si aliqui tales sunt, maximè isti barbari, qui re vera parum distare videntur à brutis animantibus, & omnino sunt inhabiles ad regendū: & sine dubio melius est illis, vt regantur ab alijs, quàm vt se ipsos regant. Et Aristo. dicit iustum naturale esse, vt tales seruiant, ergo tales non possunt esse Domini. Nec obstat, quòd ante aduentum Hispanorum non haberent alios Dominos: non enim repugnant, seruum esse sine Domino. vt notat glo. in l. si usum fructum. ff. de liberari. Imò habetur expressè in ipsa lege, & est casus expressus in l. quod seruus. de seruo. stipula. de seruo, qui à Domino relictus est, & à nullo occupatus, quòd potest à quocunque occupari. si ergo erant serui, potuerunt ab Hispanis occupari.

Arg. pro
part. affirm.

In contrarium est, Quia illi erant in pacifica possessione rerum, & publicè, & priuatim: ergo omnino (nisi contrariū constet) habendi sunt pro dominis, neq; indicta causa possessione decurbandi.

PRO solutione nolo reuocare in propositum multa, quæ a Doctoribus traduntur de diffinitione domini, quæ a me etiam latè adducta sunt in materia de restitutione, 4. distinct. 15. & 1. 2. q. 62. Illa inquam prætereo, ne occasione illorum omitam magis necessaria. Et ideo his prætermisissis notandum, quòd si barbari non haberent dominium, non videtur quòd possit prætendi alia causa, nisi vel quia sunt peccatores, vel quia infideles, vel quia amentes, vel insensati.

Et distinctiõe.

Si barbari
nō habuerint
verū domini-
um quot
causæ pos-
sint prætendi
ampli do-
mini.

5 FVERUNT ergo aliqui, qui defendebant, quòd titulus domini est gratis, & per consequens quòd peccatores, saltem in mortali peccato nullū habent dominiū in quacūque re. Isic fuit error pauperū de Lugduno, siue

Error Vval- siue Vvaldensium, & postea Iohannis Vvicleff. Cuius
densiū Vvi- vnus error damnatus in Concilio Constantien. fuit,
cleff. & Ar- *Nullus est dominus ciuili, dum est in peccato mortali.*
machani en- Eadem fuit sententia Armachani lib. 10. de quatuor Ar-
ca primam me. c. 4. & in dialogo. *Defensorium paup. Adversus quē*
causam, hoc scripsit Vvald. To. 1. de antiq. lib. 3. c. 82. & 83. To. 2. c. 3.
est peccatum.

Pro sententia Probat Armach. quia tale dominium reprobatu r Dno.
Armachani *Olea. 8. Ipsi regnerunt, & non ex me, principes exti-*
& predictio- *terunt, & non cognoui.* Et subiungitur causa, *Argenti*
nam Arg. 1. *& aurum suum fecerunt sibi idola, ut interirent, &c.* Et

- ideo, inquit, tales carent iusto dominio apud Deum.
 Certum est tamen omne dominium esse autoritate di-
 uina, cum ipse Deus sit creator omnium, neque aliquis
 possit habere dominium, nisi cui ipse dederit. Non est
 autem contentanum, ut det inobedientibus, & trans-
 gressoribus preceptorum suorum: sicut & principes
 humani non dant sua bona, ut villas, aut castra rebelli-
 bus, & si dederint auferunt. Per humana verò debemus
 iudicare de diuinis. Rom. 1. ergo Deus non concedit
 dominium inobedientibus. Vnde in signum huius,
 Deus aliquando tales proiecit a principatu, ut Saulem.
 1. Reg. 15. & 16. & de Nabuchodonosor. & Balthasar,
 Daniel. 4. & 5. Item Genes. 1. *faciamus hominem ad*
imaginem & similitudinem nostram ut præsit piscibus
maris, &c. Apparet ergo quod dominium fundetur in
 imagine Dei, sed hæc non est in peccatore: ergo non est
 dominus. Item talis committit crimen lætæ maiesta-
 tis: ergo meretur perdere dominium. Item August. di-
 cit, quod peccator non est dignus pane, quo vescitur.
 IV. Item Dominus dederat primis parentibus dominium
 paradisi, & ratione peccati priuauit eos illo Gen. 1. ergo.

VERVM est, quod tam Vvicleff, quam Armacha-
 nus non distinctè loquuntur, & videntur potius loqui
 de dominio superioritatis, quod est principū. Sed quia
 argumenta aequaliter procedunt de omni dominio,
 ideo videntur sentire de omni dominio generaliter. &
 ita

ita intelligit illorum sententiam Conradus libro 1. q. 7. & satis clarè dicit Armachanus. Qui ergo sequeretur hanc sententiam, posset dicere, quòd barbari nò habebant dominium, quia semper erant in peccato mortali.

Sed contra hanc sententiam ponitur propositio, Peccatum \neq mortale non impedit dominium ciuile, & verum dominium. Hæc propositio licet sit determinata in Concilio Constantiæ, tamen arguit Almain. 4. distin. 15. q. 2. ex Aliaco, quia tunc existens in peccato mortali, & constitutus in extrema necessitate esset perplexus, quia tenetur comedere panem: & si non habet dominium, accipit alienum. ergo non potest eadere mortale. Sed hoc argumentum parum procedit; primùm, quia neque Armachanus, neque VVicleff videntur loqui de dominio naturali, sed ciuili. Secundò negatur consequentiã, & diceretur, quòd in casu necessitatis posset alienum accipere. Tertio, Non est perplexus, quia potest pœnitere. & ideo aliter arguitur Primò, Quia si peccator non habet dominium ciuile, de quo videntur loqui, ergo nec naturale. consequens est falsum, ergo. Probo consequentiã, Quia etiã dominium naturale est ex dono D ϵ i, sicut ciuile: imò plus, quia ciuile videtur esse de iure humano. ergo si propter offensam Dei homo perderet dominium ciuile, eadem ratione perderet etiam dominium naturale. Falsitas autè consequentis probatur, Quia non perdit dominium super proprios actus, & super propria membra. habet enim peccator ius defendendi propriam vitã. Secundò, Scriptura sacra saepe nominat reges illos, qui mali erant & peccatores; vt patet de Salomone, Achab, & alijs multis: non est autem rex, qui non est Dominus: ergo. Tertio conuerto argumentum factum pro parte contraria, dominium fundatur in imagine D ϵ i: sed homo est imago D ϵ i per naturam, scilicet per potentias racionales. ergo non perditur per peccatum mortale. Minor probatur ex Augusti. libro. 9. de trini. & ex Do-

Respondet
autor hac p.
positione,

Almaini ra-
tio proponi-
tur & rejici-
tur.

Ratio siue
probatio
auctoris L.

II.

III.

- V. Etoribus. Quarto, David vocabat Saulem dominum suum & regem, tempore quo persequabatur eum. i. Reg. 16. & alijs locis. imò ipse David aliquando peccauit, nec propterea perdidit regnum. Quinto, Genes. 49. *Non auferetur sceptrum de Iuda, nec Dux de femore eius donec veniat, qui mittendus est, &c.* & tamen multi fuerunt mali reges, ergo. Sexto, Potestas spiritualis non perditur per peccatum mortale. ergo nec civilis, quia multò minus videtur fundari in gratia, quam spiritualis. Antecedens autem patet, quia presbyter malus consecrat Eucharistiam, & malus Episcopus sacerdos, ut certum est: licet Vvicleff neget, concedit tamè Armachanus. Septimo, Nullo modo est verisimile, cum sit preceptum obedire principibus, ad Rom. 13. & 1. Pet. 2. *Obedite prepositis vestris non tantum bonis, sed etiam discoloribus & nocere alienum, quod voluerit Deus quod esset ita incertum, qui essent veri principes, & domini.* Et in summa, hæc est manifesta hæresis: & sicut Deus solem suum orti facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos: ita bona temporalia dedit bonis & malis, nec disputatur, eò quod dubitetur, sed ut crimine ab uno, id est, a tam amenti hæresi discamus omnes hæreticos.

Agitur iam de seculi causa amittendi domini, Et est quaestio, An ratione infidelitatis amittatur dominus. Respondet autor aliquot propositionibus. Prima trop. Probat ex Scrip.

Sed restat, virum saltem ratione infidelitatis perdat dominium. Et videtur quod sic: quia hæretici non habent dominium: ergo nec alij infideles, quia non videtur esse melioris conditionis. Antecedens autem patet ex c. *cum secundum*. de hæret. lib. 6. ubi cauetur, quod bona hæreticorum ipso iure sint confiscata. Respondeo per propositiones. Prima, Infidelitas non est impedimentum, quo minus aliquis sit verus dominus. Hæc conclusio est S. Thom. secunda secundæ, q. 10. art. 12. Et probatur etiam primo. Quia scriptura vocat reges aliquos infideles, ut Senacherib, & Pharaonem, & multos alios reges. Itè quia grauius peccatum est odiù Dei, quam infidelitas. sed per odium, &c. Item Paul. ad Roma. 13. & 1. Pet. 2. iubent præstare obedientiam

tiam principibus, qui tunc erant omnes infideles, & seruos obedire dominis. Item Tobias iubebat reddi hædum à Gentilibus captum tanquam furtiuum, Tob. 2. quod non esset, si Gentiles non haberent dominium. Item Ioseph fecit totam terram Aegypti tributariam Pharoni, qui erat infidelis, Genes 47. Item ratione S. Tho. Quia infidelitas non tollit nec ius naturale, nec humanum, sed dominia sunt vel de iure naturali, aut humano. ergo non tolluntur dominia per defectum fidei. Et tandem iste est ita manifestus error, sicut præcedēs. Ex quo patet, quòd nec à Saracenis, nec à Iudæis, vel alijs infidelibus licet capere res, quas possident, per se loquendo, id est quia infideles sunt: sed est furtū, vel rapina, non minus quàm à Christianis.

Probat̃ur ratiōne.

Corollariū.

§ 10 † quia peculiaris difficultas est de hæresi, sit secunda propositio, Stando in iure diuino, hæreticus non amittit dominium bonorum, hæc est omnium, & est nota. Cùm enim amissio bonorum sit pœna, & nulla sit pœna de lege diuina pro isto statu, constat stando in iure diuino non amitti bona propter hæresim. Item patet hæc propositio ex prima. Nam si propter aliam infidelitatem non perditur dominium, ergo nec propter hæresim, cùm nihil sit cautum specialiter de hæresi, quantū ad hoc in iure diuino.

II. Prop.

§ 11 † vtrum de iure humano? Concadus quidem libr. 1. q. 7. con. 2. & 3. videtur tenere quòd hæreticus ipso facto perdit dominium bonorum suorum: ita quòd in foro conscientie cadit à dominio. Ex quo infert, quòd non potest alienare, & alienatio non tenet, si fiat. Probat̃ur ex illo c. cùm secundum leges. vbi Papa præmittit, quòd propter aliqua crimina secundum leges, eo ipso suatum rerum dominium autores delictorum perdunt. & Papa determinat, quòd idem sit pro crimine hæresis. & idem videtur tenere Iohan. Andr. in d. c. cùm secundum. & videtur haberi ex l. 4. C. de hæret. vbi interdicitur hæreticis venditio, &

donatio, & omnis contractus bonorum suorum. Item leges obligant in foro conscientie, vt docet S. Tho. prima secundæ q. 96. articu. 4.

Prop. III. **S**ENDo pro declaratione sit Tertia propositio: Hæreticus † à die commissi criminis incurrit confiscatione bonorum. Ita tenent communiter Doctores, & est determinatio Directo. libr. 3. titulo 9. & in summa Baptista in verbo absol. §. 7. & videtur definitum in illo, c. cum secundum leges, & in d. l. 4. C. de hæret.

Prop. IV. **Q**UARTA propositio, † Nihilominus quamuis 11
constet de crimine, ante tamen condemnationem non licet fisco occupare bona hæreticorum. Hæc est omnium, & est determinatio dicti c. cum secundum. Imò esset contra ius diuinum, & naturale, vt pœna daretur executioni antequam quis condemnaretur.

Corollar. 1. **S**E^QUITUR ex tertia † conclusione, quòd condemnatione facta etiam post mortem, retroagitur confiscatio, ad tempus commissi criminis ad quamcunque peruenit potestatem. Hoc corollarium est etiam omnium, & particulariter Patrum in c. si. de hæreticis. 12

Corollar. 2. **S**E^CUNDO sequitur, quòd † vèditiones, donatio- 13
nes, & omnis alia alienatio bonorum à die commissi criminis sunt inualida. Itaque facta condemnatione, omnes rescinduntur à fisco, & bona capiuntur ab eodem fisco, etiam pretio non restituto emptoribus. Itam hæc est omnium, & nomine in Patrum vbi. sup. & patet ex d. l. 4. C. de hæreticis.

Prop. V. **Q**UINTA propositio, Nihilominus † hæreticus 14
est Dominus in foro conscientie antequam condemnatur. Hæc propositio videtur contra Conrad. & Direct. & Ioann. Andr. sed tamen est propositio Syluest. in verbo, hæresis. §. 8. Et tenet illam, & disputat ad longum Adrian. quotlib. 6. q. 2. & idem videtur dicere Caieta in summa, in verbo, pœna. Et probatur primò, Quia hoc ipsum scilicet, priuari in foro conscientie est pœna. ergo nullo modo debet infligi ante condem-

condemnationem: nec satis scio an ius humanum hoc
 pollet facere. Item probatur manifestè, Quia vt patet
 in illo c. *cum secundum leges*. eodem modo sunt confis-
 cata bona ipso facto propter incestas nuptias. Item si Prob. 2.
 mulier ingenua raptam nubat raptori: imò si quis de mer-
 cibus importatis non soluat vectigalia consueta, ipso
 facto bona confiscantur. Item qui illicitas merces ex-
 portat, vt arma, ferrum, ad Saracenos: vt patet omnia
 ista in d. c. *cum secundum leges*: & c. de incestis nuptiis.
 Item *ancillis*: & C. de raptu virgin. l. vna. & de Iudæis.
 c. *ita quorundam*. & ff. de vectig. l. fin. Imò Papa in d. c.
cum secundum, expressè dicit, quòd sicut est confiscatio
 in illis casibus, ita vult quòd fiat propter hæresim. Sed
 nullus negat, quin incestuosus, & raptor, & deferens ar-
 ma Saracenis, & non soluens vectigalia, quin maneat
 verus dominus bonorum suorum in foro conscientiar:
 quare ergo non etiam hæreticus? & ipse Conradus etiã
 eodem modo dicit de illis casibus, & de hæretico. & gra-
 uius esset cogere hominem iam emendatum ab hæresi,
 restitute bona sileo.

- 15 **S** *Q*U^{IT}UR corollarium, quòd † hæreticus Notanda
 potest licitè viuere ex bonis suis. quatuor hæc
 16 item, quòd † titulo gratuito potest trãsferre bona sua, cotollaria.
 17 puta donando. Sequitur tertio, quòd † titulo oneroso
 puta vendendo, aut dando in dotem, si crimen posset
 venire in iudicium, non licet transferre. Patet, quia
 decipit emptorem, & ponit eum in periculo perdendi
 & rem & pretium, si venditor condemneret. Vltimò
 18 sequitur, quòd † si re vera non esset periculum confi-
 scationis, posset etiam licitè titulo oneroso alienare: vt
 si quis esset hæreticus in Germania, Catholicus posset
 licitè emere ab illo. Graue enim esset, quòd non posset
 licitè in aliqua ciuitate Lutheranorũ si quis est Catho-
 licus, emere agrum ab hæretico, nec vendere illi:
 quòd tamen necessario esset dicendum, si omnino hæ-
 reticus non est dominus in foro conscientiar.

Inferitur con-
clusio: princi-
pa u.

EX omnibus his sequitur conclusio, Quod + bar-
bati nec propter peccata alia mortalia, nec propter pec-
catū infidelitatis impediuntur quin sint veri domini,
tam publicè quam priuatim, nec in hoc titulo possūt a
Christianis occupari bona & terræ illorū; vt late & ele-
ganter deducit Caiet. secūda secundæ. q. 66. ar. 3.

Caietan.

Quæstio de
tertia causa
An videlicet
Indi idcirco
careant do-
minio, quia
carent vſu ra-
tionis.

Opinio Con-
tradi.

RESTAT AN IDEO NON EFFENT DOMINI, quia sunt
insensati, vel amentes. Et circa hoc dubium est, an ad
hoc vt aliquis sit capax domini, requiratur vſus ra-
tionis. & Conradus quidem libro, i. q. 6. ponit con-
clusionem, quod dominium conuenit creaturæ ira-
tionali tam sensibili quam insensibili. Probat, Quia
dominium nihil aliud est quàm ius vtendi re in vſum
suum: Sed bruta habent ius super herbas & plantas.
Genes. i. *Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem
semen super terram, & vniuersa ligna, que habent in
semetipsis seminem generi sui, vt sint vobis in escam,
& cunctis animantibus terræ.* Item astra habent ius il-
luminandi, Genes. i. *Posuit ea in firmamento celi, vt
lucerent, ac præessent diei, ac nocti.* Et leo habet domi-
nium super omnia animalia gressibilia, vnde & rex ani-
mantium vocatur. Et aquila est domina inter volucres
vnde Psal. 103. *Herody domus dux est eorum.* Eius-
dem sententiæ est Syluest. in verbo *dominium*, in Prin-
cipio, vbi dicit, quod elemēta dominātur inuicem.

Respondet
autor propo-
sitionibus a-
liquot.
L. Prop.
Probat. i.
Reijctur si-
mul Contra-
di & Syluest.
opinio.

Sed respondeo per propositiones. Prima, Crea-
turæ irrationales non possunt habere dominium. Pa-
tet, quia dominium est ius, vt fatetur etiam Conrad.
sed creaturæ irrationales non possunt habere ius: ergo
nec dominium. Probat minor, quia non possunt
pari iniuriam, ergo nō habēt ius. Probat assumptum,
Quia qui prohiberet lupum, aut leonē a præda, vel bo-
uem a pastu, nō faceret ei iniuriam, nec qui claudit fe-
nestram ne sol illuminet, facit iniuriam soli. Et con-
firmatur. Quia si bruta habent dominium, ergo
qui tolleret herbam ceruo, faceret furtum, quia ca-
petet

peret alienum inuito domino. Item, Fera non habent dominium sui; ergo multò minus aliarum rerum. Assumptum probatur, Quia licet eas impunè interficere etiam animi gratia: vnde etiam Philol. 1. polit. quod venatio ferarum est iusta & naturalis. Item, ipsæ feræ & omnia irrationalia, sunt hominis per proprietatem, multò magis quam serui. ergo si serui non possunt habere aliquid suum, multò minus irrationalia. Et confirmatur propositio autoritate S. Tho. prima secundæ, q. 1. ar. 1. & 2. & q. 6. ar. 2. & contra Gent. lib. 3. c. 110. sola creatura rationalis habet dominium sui actus, quia vt ipse etiam dicit prima p. q. 82. a. 1. ad. 3. per hoc aliquis est dominus suorum actuum, quia potest hoc vel illud eligere. Vnde etiam, vt ibidem dicit, appetitus circa vltimum finem nō sumus domini. si ergo bruta non habent dominium suorum actuum, ergo nec aliarum rerum. Et licet disputatio videatur de nomine, certè hoc est valde improprie loqui, & præter communem modum loquendi tribuere dominium irrationalibus. Non enim dicimus aliquem esse dominum, nisi eius, quod situm est in sua facultate. Ita enim loquimur: Nō est in mea facultate, non est in mea potestate, quando non sum dominus. Bruta autem cum non moueant se, sed potiùs moueantur, vt S. Tho. ait prima secundæ, vbi supra: eadem ratione nec habent dominium.

Nec valet quod Syluest. dicit, quòd dominium aliquando non dicit ius, sed solam potentiam. & hoc modo ignis habet dominium in aquam: si enim hoc factis est ad dominium, ergo latro habet dominium ad interficiendum hominem, quia habet potentiam ad hoc, & fur habet potentiam ad capiendum peccuniam. Quòd autè dicit astra dominari, & leonem esse regem, certum est dictum metaphoricè, & per translationem.

Sed potest videri dubium de puero ante usum rationis an possit esse dominus. Quia videtur nihil differre ab irrationalibus: & Apostolus ad Galat. 4.

Prob. II.

Prob. III.

Ratio Syluestri reuellitur.

videtur con-
uenire domi-
nium.

II. Prop.

Prob. 1.

2.

3.

4.

*Quanto tempore hæres paruulus est, nihil differt à seruo. Sed seruus est dominus, ergo, &c. Sed sit secunda Propositio, Pueri ante usum rationis possunt esse domini. Hoc patet, Quia possunt pati iniuriam, ergo habent ius rerum, ergo & dominiū, quod nihil aliud est, quam ius. Item bona pupillorum non sunt in bonis tutorum: & habent dominos, & non alios, ergo pupillos. Item, pueri sunt hæredes; Sed hæres est qui succedit in ius defuncti, & qui est dominus hæreditatis. l. cum hæres. ff. de diuer. & tempora præscrip. & inst. de hæred. qualitat. & differentia. §. fin. Item diximus, quod fundamentum domini est imago Dei, quæ adhuc est in pueris. & Apostolus eodem loco Galat. 4. *Quanto tempore hæres paruulus est, nihil differt à seruo, cum sit dominus omnium.* Nec est idem de creatura irrationali, quia puer non est propter alium, sed propter se, sicut est brutum.*

III. Prop.

IV. Prop.

Barbari in
nouo orbe nō
omnino carē
ratione.

SED † de amentibus quid? Dico de perpetuo amentibus, qui nec habent, nec est spes quod habituri sint usum rationis: sit tertia propositio. Videtur adhuc quod possunt esse domini, quia possunt pati iniuriam: ergo habent ius. sed hoc remitto ad iurisperitos, utrum possint habere dominium ciuile.

QUICQUID sit de hoc, sit quarta propositio, Nec ex hac parte impediuntur barbari ne sint veri domini. Probatur, Quia secundum rei veritatem non sunt amentes, sed habent pro suo modo usum rationis. Patet, Quia habent ordinem aliquem in suis rebus, postquam habent ciuitates, quæ ordine constant, & habent matrimonia distincta, magistratus, dominos, leges, opificia, commutationes, quæ omnia requirunt usum rationis: item religionis speciem: item non erant in rebus, quæ alijs sunt euidentibus quod est indicium vsus rationis. Item Deus & natura non deficiunt in necessarijs pro magna parte speciei: præcipuum autem in homine est ratio, & frustra est potentia, quæ non redu-
citur

citur ad actum. Item foissent sine culpa sua tot millibus annorum extra statam salutis, cum essent nati in peccato, & non haberent baptismum, nec vsum rationis ad quærendum necessaria ad salutem, vnde quoddam videntur tam insensati & hebetes, puto maxima ex parte venire ex mala & barbara educatione, cum etiam apud nos videamus multos rusticorum parum differentes à brutis animantibus.

24 RESTAT ergo ex omnibus dictis, quod sine dubio barbari erant & publicè & priuatim ita veri domini, sicut Christiani: nec hoc titulo potuerunt spoliari aut principes, aut privati rebus suis, quod non essent veri domini. Et graue esset negare illis, qui nihil iniuriæ vnquam fecerunt, quod concedimus Saracenis, & Iudæis perpetuis hostibus religionis Christianæ: quos non negamus habere vera dominia rerum suarum, si aliàs non occupauerunt terras Christianorum.

SUPEREST respondere ad argumentum in contrarium, vbi arguebatur, quod isti videntur serui a natura, quia parum valent ratione ad regendum etiam se ipsos. Ad hoc respondeo, quod certè Aristoteles non intellexit, quod tales, qui parum valent ingenio, sint natura alieni iuris, & non habeant dominium, & sim & aliarum rerum: hæc enim est seruitus ciuilis & legitima qua nullus est seruus a natura. nec vult Philosophus, si qui sunt natura parum mente validi, quod liceat occupare patrimonia illorum, & illos redigere in seruitutem & venales facere: sed vult docere, quod à natura est in illis necessitas, propter quam indigent ab alijs regi & gubernari: & bonum est illis subdi alijs, sicut filij indigent subijci parentibus ante adultam ætatem, & vxor viro. Et quod hæc sit intentio Philosophi, patet: quia eodem modo dicit, quod natura sunt aliqui domini, scilicet qui valent intellectu. Certum est autem, quod non intelligit, quod tales possent sibi arripere imperiũ in alios illo titulo, quod sint sapientiores, sed quia na-

Conclusio
principalis
ex dictis col-
lecta.

Respon. ad
arg. pro par-
te neg. posita
supra numer.
4. vbi expo-
nunt Locos
Aristot. 1.
Polit.

tura habent facultatem, vt possint imperare & regere. Et sic, dato quòd isti barbari sint ita inepti & hebetes, vt dicitur: non ideo negandum est habere dominium, nec sunt in numero seruorum ciuilium habendi. Verum est, quòd ex hac ratione & titulo posset oriri aliquod ius ad subiiciendum eos, vt infra dicemus. Restat conclusio certa, Quòd antequam Hispani ad illos venissent, illi erant veri domini, & publice & priuatim.

SECTIONIS SECVNDÆ,
DE TITVLIS NON LEGITIMIS,
quibus barbari noui orbis venire potuerint in ditionem Hispanorum.

SVMMA.

1. Imperator non est totius orbis dominus.
2. Imperator, licet esset dominus mundi, non ob id posset occupare prouincias barbarorum, & constituere novos dominos, & veteres deponere, vel vectigalia capere.
3. Papa non est dominus ciuilis, aut temporalis totius orbis, loquendo propriè de dominio, & potestate ciuili.
4. Summus Pontifex, quamuis haberet potestatem secularem in mundum, non posset eam dare principibus secularibus.

5. Papa,

5. Papa, habet potestatem temporalem in ordine ad spiritualia.
6. Papa, nullam potestatem temporalem habet in barbaros Indos, neque in alios infideles.
7. Barbari si nolint recognoscere dominium aliquod Papæ, non ob id potest eis bellum inferri, & illorum bona occupari.
8. Barbari, an priusquam aliquid audissent de fide CHRISTI, peccarent peccato infidelitatis, eo quod non crederent CHRISTO.
9. Ignorantia ad hoc quod alicui imputeretur, & su peccatum, vel vincibilis, quid requiratur. Et quid de ignorantia inuincibili.
10. Barbari, an ad primum fidei Christianæ nuntium teneantur credere, ita ut peccent mortaliter non credentes CHRISTI Euangelium, solum per simplicem annuntiationem, &c.
11. Barbaris si simpliciter fides annuntiaretur & proponeretur, & nollent statim recipere, hac ratione non possent Hispani illis bellum inferre, neque iure belli contra eos agere.
12. Barbari rogati & admoniti, ut audiant pacificè loquentes de Religione, quomodo, si nolint, non excusentur a peccato mortali.
13. Barbari quando tenerentur recipere CHRISTI fidem, sub mortalis peccati pœna.

14. Barbaris an hæcenus ita proposita & annuntiatã fuerit fides Christiana, ut teneantur credere sub nouo peccato, non satis liquet secundum autorem.
15. Barbaris, etsi quantumcumq; fides annuntiatã probabiter & sufficienter fuerit, & noluerint eam recipere, non tamen ob id licet eos bello persequi, & bonis suis spoliare.
16. Principes Christiani, non possunt, etiam auctoritate Papæ, coercere barbaros à peccatis contra legem naturæ, nec ratione illorum eos punire.

SUPPOSITO ERGO QUOD SVNT VEL erant veri domini, superest videre quo titulo potuerint Hispani venire in possessione illorum vel illius regionis: & primò referam titulos qui possunt prætendi, sed non idonei nec legitimi. Secundo ponam alios titulos legitimos, quibus potuerint barbari venire in ditionem Hispanorum. Sunt autem septem tituli, qui possunt prætendi, sed non idonei, septem autem alij vel octo iusti & legitimi.

PRIMVS ergo titulus posset esse quòd Imperator est dominus mundi: & sic dato, quòd tempore præterito fuisset aliquid vitij, iam esset purgatum in Cæsare imperatore Christianissimo. Nam dato quòd ita sit, quòd sint veri domini, possent habere superiores dominos, sicut inferiores principes habent regem, & aliqui reges habent imperatorem, quare in eandem rem possunt plures habere dominium: vnde est illa distinctio iuristarum tria, dominium altum, bassum, directum, utile, merum, mixtum. Dubitatur ergo vtrum isti haberent dominium

Statuit autor adferre titulos, tam legitimos, quam non legitimos, quibus Hispani venerint in possessionem regionis barbarorum.

Præter titulum non legitimum.

Dominum superiorem. Et quia non potest esse dubium nisi de Imperatore, aut de Papa, de istis dicemus.

Et videtur primò, quod Imperator sit totius orbis Dominus, & per consequens etiam barbarorum. Primùm ex communi appellatione, quam tribuunt Imperatori, Diuo Maximiliano, aut Carolo semper Augusto, orbis Domino. Item, *Exyt editum à Cesare Augusto, ut describeretur vniversus orbis*, Luc. 2. Sed non debent esse peioris conditionis Imperatores Christiani ergo. Itē, Dominus videtur iudicasse Cæsarem, esse verum Dominum Iudæorum. *Reddite, inquit, quæ sunt Cæsari, Cæsari, &c.* Luc. 20. non videtur autem quòd ius posset habere, nisi quia Imperator. ergo de hoc Bart. in extratragant. *ad reprimen* quæ est Henri.

7. tenet expressè, quòd Imperator de iure est totius orbis Dominus. Et idem tenet glos. in c. *per venerabil.* qui hii sunt legi. Et item ad longum glo. in c. *venerabil.* de electio. & probant primò. 8. q. 1. *in apibus*, vbi Hieronymus dicit, quòd in apibus vnus est rex, & in mundo vnus Imperator. Item ff. ad l. Rhodi. l. *de precatio.* vbi Imperator Antoninus dicit, Ego quidem mundi Dominus. Et in l. *bene à Zenone.* C. de quadru. præscrip. omnia principis esse intelliguntur. Et posset etiam probari quia Adam primò, & postea Noè videntur fuisse

Domini orbis, Genes. 1. *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, ut pre sit piscibus maris & volatilibus cæli, vniversaq; terræ, &c.* & infra *crecite, & multiplicamini, & replete terram, & subycite eam, &c.* Et idem in sententia dictum est Noè Gene. 8. Sed illi habuerunt successores, ergo. Item quia non est credendum, quin Deus instituerit in orbe optimum genus gubernationis, Psal. 103. *Omnia in sapientia fecisti.* Sed illud est Monarchia, vt S. Thom. egregie disputat, de regi. princ. libr. 1. c. 2. & videtur sentire Arist.

3. Politic. ergo videtur quòd ex institutione diuina debeat esse vnus Imperator in orbe. Itē ea quæ sunt præter na-

Questio,
An Imperator sit totius orbis dominus. pro parte affir. Arg. l. II.
III.

Bartoli & glos. sententia pro parte affir. Probat. I.

Probat. II.

Probat. III.

Probat. IV.

ter na-

ter naturam, debent imitari naturalia: sed in naturalibus est semper vnus rector; in corpore cor; in anima vna ratio. ergo ita debet esse in orbe vnus rector, sicut vnus DEVS.

Reijcitur

Bartoli sententia, & ponitur.

I. Prop.

Probatur, nō competere dominium totius orbis Imperatori iure naturali.

Sed hæc opinio est sine aliquo fundamento. Et ideo sit prima conclusio. Imperator † non est dominus totius orbis. Probatur, Quia dominium non potest esse nisi vel iure naturali, vel diuino, vel humano: Sed nullo tali est dominus orbis, ergo. Minor probatur, primū de iure naturali, quia vt bene dicit S. Tho. 1. p. q. 92. artic. 1. ad secundum, & q. 96. artic. 4. In iure naturali homines liberi sunt, excepto dominio paterno, & maritali. De iure enim naturali pater habet dominium supra filios, & maritus in vxore. Ergo nullus est qui iure naturali habeat imperium orbis. Et, sicut etiam dicit S. Tho. secunda secunda, q. 10. artic. 10. dominium & prælatio introducta sunt iure humano, ergo non sunt de iure naturali: nec esset maior ratio quare hoc dominium conueniret Germanis magis quam Gallis: Et Arist. or. Politi. Duplex est potestas, vna familiaris; vt patris ad filios, & viri ad vxorem, & hæc est naturalis. Alia est ciuilis, quæ licet à natura quidē habeat ortum, & ideo potest dici de iure naturæ, vt S. Tho. dicit lib. 1. de regimi. prin. c. 1. est enim homo animal ciuile: non tamen natura, sed lege constituta est.

Probatur, nec iure diuino Imperatorem esse totius orbis dominum.

De iure autem diuino ante aduentum CHRISTI redemptoris non legimus fuisse Imperatores dominos mundi, quamuis gloss. illa Bar. in extrauagan. ad reprimēd. adducat de Nabuchodonosor, Dani. 9. de quo dicitur, *Tu rex regum es, Deus Cæli, regnum, fortitudinem, gloriam, & imperium dedit tibi, & omnia in quibus habitarent filij hominum, Sed certum est, quod nec Nabuchodonosor accepit imperium specialiter à Dio, sed eo modo quo alij principes. Rom. 13. Omnis potestas à Domino DEO est. & Prouerb. 8. Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt. Nec etiam habuit*

Prob. I: Quomodo intelligendus locus Danielis.

habuit imperium iure in totum orbem, vt purat Bar-
 to. nam Iudæi non erant subiecti ei iure. Item ex hoc ip- **Prob. II.**
 so patet, quòd nullus erat de iure diuino dominus to-
 tius mundi, quia gens Iudæorum erat libera ab om-
 ni alienigena, imò erat prohibitum in lege, vt habe-
 rent dominum alienigenam Deu. 17. *Non poteris al-*
terius gentis hominem regem facere. Et quamuis S.
 Tho. de regi. Princi. lib. 3. c. 4. & 5. videatur dicere
 quòd imperium Romanorum fuit a DEO traditum
 propter iustitiam illorum & amorem patriæ, & propter **Quomodo**
 optimas leges, quas habebant, hoc non est intelligen- **Deus dicatur**
 dum, quòd ex traditione, aut ex institutione diuina, **tradidisse Ro-**
 haberent imperium; vt August. etiam dicit 18. de ci- **manis impe-**
 uit. DEI, sed quòd prouidentia diuina factum est, vt **rium.**
 consequerentur imperium orbis: sed alio iure scilicet
 vel iusti belli, vel alia ratione, non eo modo quo ha-
 buit Saul, & Dauid regnum à DEO. Et hoc facile in-
 telliget quis si consideret, qua ratione & successione **Prob. III.**
 imperia & dominia in orbe peruenerint vsque ad nos-
 trum, vt enim omitteremus omnia, quæ præcesserunt dilu-
 uium, certè post Noe orbis fuit diuisus in diuersas pro-
 uincias & regna siue hoc fuerit ex ipsius Noe ordina-
 tione, qui superuixit diluuiò 350. annos, Genes. 9.
 qui in diuersas regiones misit colonias, vt patet apud
 Berosum Babylonicum: siue, quòd verisimilius est,
 ex consensu mutuo gentium, diuersæ familiæ occu-
 paerunt diuersas prouincias, vt Genes. 13. *Abraham*
dixit ad Loth, Ecce vniversa terra coram te est, si ad si-
nistram jers, ego dextram tenebo: si tu dextram elege-
ris, ego ad sinistram pergam. Vnde Genes. 10. traditur,
 quòd per pronepotes Noe diuisæ sunt nationes, & re-
 giones, siue in aliquibus regionibus primò incepe-
 rint esse domini per tyrannidem, sicut videtur fuisse
 Nemrod, de quo Genes. 10. quòd primus ince-
 pit esse potens in terra: siue conuenientibus in vnum
 aliquibus in vnã Rempublicam ex consensu com-
 muni

communi sibi constituerunt principem. Certum est enim vel his, vel alijs non dissimilibus modis dominia, & imperia incepisse in mundo, ac postea, vel iure hereditario, vel iure belli, vel aliquo alio tali titulo derivata esse vsque ad nostram ætatem, saltem vsque ad aduentum Saluatoris. Ex quo patet, nullum ante aduentum CHRISTI habuisse iure Divino orbis imperium, neque illo titulo hodie posse imperatorem sibi arrogare orbis dominium, & per consequens nec barbarorum.

Ratio ex qua videtur Imperator post aduentum Christi esse orbis totius dominus.

Sed post aduentum Domini posset quis pretendere, quod ex traditione CHRISTI esset vnus imperator in orbe, quia CHRISTVS etiam secundum humanitatem fuit orbis dominus, iuxta illud Matth. 28. *Datis est mihi omnis potestas*, &c. quod secundum Augustin. & Hieronymum intelligitur secundum humanitatem. Et, *Omnia subiecit sub pedibus eius*, vt introducit Apostolus 1. Corinth. 15. ergo sicut reliquit in terra vnum vicarium in spiritualibus, ita reliquit etiam in temporalibus, & hic est imperator. Et S. Thom. de regi. princ. lib. 3. c. 13. dicit, quod CHRISTVS a natiuitate sua erat verus mundi dominus, & monarcha, cuius vices gerebat Augustus, licet non intelligens: Clarum est, quod non gerebat vices in spiritualibus, sed in temporalibus. Cum ergo regnum CHRISTI si fuit temporale, fuit in toto orbe, ergo etiam Augustus erat Dominus orbis, & eadem ratione successores eius.

Resolvit autor rationem ad Iaram.

Sed neque hoc dici vlllo modo potest. Primum, quia hoc ipsum est dubium, an CHRISTVS secundum humanitatem fuerit Dominus temporalis orbis. Et probabilius est quod non, & ipse Dominus videtur asseruisse in illo loco, *Regnum meum non est de hoc mundo*. Vnde & S. Thom. illic dicit, quod dominium CHRISTI directe ordinatur ad salutem animæ, & ad spiritualia bona, licet a temporalibus non excludatur eo modo, quo ad spiritualia ordinatur. Vnde patet, quod non est sententia S. Thom. quod regnum eius esset eiusdem ra-

tionis cum regno ciuili & temporali, sed ita est, quòd ad finem redemptionis habebat omnimodam potestatem, etiam in temporalibus: sed secluso illo fine, nullam habebat. Et præterea, dato quòd fuisset Dominus temporalis, hoc est diuinare, dicere quòd reliquit illam potestatem Imperatori, cum de hoc nulla mentio facta sit in tota scriptura. Et quòd S. Tho. dicit, quòd Augustus gerebat vices CHRISTI, primò hoc dixit ibi: In tertia autem parte, vbi loquitur ex instituto de potestate CHRISTI, nullam mentionem facit de hac temporali potestate CHRISTI. Secundò S. Tho. intelligit, quòd gerebat vices CHRISTI quatenus temporalis potestas est subiecta & ministra spiritualis potestatis. imò hoc modo reges sunt ministri Episcoporum, sicut & ars fabrilis est subiecta equestri, & militari: sed tamè miles, aut dux non est faber, sed habet imperare fabro in armis fabricandis. Et S. Tho. in illo loco Iohan. 18. expressè dicit regnum CHRISTI non esse temporale, nec tale regnum, quale Pilatus intelligebat, sed regnum spirituale, quòd ipse Dominus declarat eodem loco, *Tu dicis quia Rex sum ego: ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, ut testimoniũ perhibeam veritati.* Et sic patet, quòd est merum commentum dicere, quòd ex traditione CHRISTI sit vnus Imperator & Dominus mundi.

Redit autor ad confirmandam propriam opinionem.

Quòd etiam aperte confirmatur, Quia si hoc esset ex iure diuino, quomodo imperiũ fuit diuisum in Orientale & Occidentale? primò inter filios magni Constantini, & postea ab Stephano Papa, qui imperiũ Occidentale transtulit ad Germanos, vt habetur in c. *uerabil.* De electione est enim ineptum, & ineruditum, q̄ glo. illic dicit, quòd Græci postea non fuerunt Imperatores. Nunquam enim Imperatores Germani hoc titulo prætenderunt se esse Græciæ dominos. Et Iohannes Palæologus Imperator Constantinopolitanus, in Concilio Florentino habitus est pro legitimo Imperatore,

Pontifex qui imperiũ transtulit, traditur fuisse Leo huius nominis tertius.

Sed autor glossam in cap. hic citatam sequitur.

ratore. Et præterea patrimonium Ecclesiæ (vt fatentur ipsi Iuristæ, etiam Bartolus) non est subiectum imperatori. Quod si omnia essent subiecta imperatori iure Diuino, ex nulla donatione imperatorum, nec alio titulo potuissent eximi ab imperatore, sicut nec Papa potest quenquam eximere a potestate Papæ. Item nec regnum Hispaniæ est subiectum imperatori, nec Francorum, vt etiam habetur in d. c. per venerabile. licet glos ex capite suo addat, quod hoc non est de iure, sed de facto. Item Doctores concedunt quod ciuitates, quæ aliquando fuerunt subiectæ imperio, potuerunt per consuetudinem eximi ab imperio: quod non esset, si subiectio hæc esset de iure Diuino.

Probat auctor, nec iure humano Imperatorem esse mundi dominum.

De iure autem humano constat, quod imperator non est dominus orbis. Quia vel esset sola autoritas legis: & nulla talis est, & si esset, nihil operaretur, quæ læ præsupponit iurisdictionem. si ergo ante legem non habebat imperator iurisdictionem in orbe, lex non potuit obligare non subditos; nec hoc habuit imperator aut per legitimam successionem, aut donationem, aut permutationem, aut emptionem, aut iusto bello, aut electione, aut aliquo alio legali titulo, vt constat. Ergo nunquam imperator fuit dominus totius mundi.

II, prop.

Vt gl. in pro. c. deo dig. storum.

SECUNDA conclusio, Dato tamen quod imperator esset dominus mundi, non ideo posset occupare prouincias barbarorum, & constituere novos dominos, & veteres deponere, vel vectigalia capere. Probat, Quia etiam qui imperatori tribuunt dominium orbis, non dicunt eum esse dominum per proprietatem, sed solum per iurisdictionem: quæ ius non se extendit ad hoc, vt cõuertat prouincias in suos vsus, aut donet pro suo arbitrio oppida, aut etiam prædia. Ex dictis ergo patet, quod hoc titulo non possunt Hispani occupare illas prouincias.

Secundus titulus, quo Hispani potuerunt venire

SECUNDVS titulus qui prætenditur, & quidem vehementer asseritur ad iustam possessionem illarum prouinciarum, est ex parte summi Pontificis. Dicunt

est iustus titulus summi pontificis causa

enim quòd summus Pontifex est monarcha etiam temporalis in toto orbe; & per consequens, quòd potuit constituere Hispaniarum reges principes illorum barbarorum: & ita factum est.

CIRCA hoc opinio est quorundam iurisperitorum, quòd Papa habet plenam iurisdictionem in temporalibus in toto orbe terrarum: adiicientes etiã, quòd omnium principum secularium potestas à Papa in eos deriuata sit. Ita tenet Hostiensis, capit. *quod super his*. de voto & Archiepiscopus 3. parte, titulo. 22. capite. 5. §. 3. & Augustus. Anch. ita tenet Syluester qui multo etiam largiùs, & benigniùs tribuit hanc potestatem Papæ, in verbo, *infidelitas*, §. 7. & in verbo, *Papa*, §. 7. 10. 11. & 14. & in verbo, *legitimus*, §. 4. mirabilia dicit in illis locis circa hoc: vt puta, quòd potestas imperatoris & omnium aliorum principum est subdelegata respectu Papæ, & quòd est deriuata à Deo mediante Papa, & quòd tota illorum potestas dependet à Papa, & quòd Constantinus donauit terras Papæ, in recognitionem dominij temporalis. Et econtrario Papa donauit Constantino imperiũ in vsum & stipendium. Imò quòd Constantinus nihil donauit, sed reddidit quòd erat subtractum: & quòd si Papa non exerceat iurisdictionem in temporalibus extra patrimonium Ecclesiæ, non sit propter defectum autoritatis, sed ad vitandum scandalum Iudæorum, & ad nutriendam pacem, & multa alia his vaniora, & absurdiora. Tota probatio istorum est, *Quia, Domini est terra, & plenitudo eius: &c. Data est mihi omnis potestas in celo & in terra.* & Papa est vicarius Dei & CHRISTI. & ad Ephes. 2. *CHRISTVS factus est pro nobis obediens usque ad mortem*, &c. Et huius opinionis etiam videtur esse Bactol. in illa extrana. *ad reprimendam* & videtur fuisse S. Thom. in fine secundi sententiarum, cuius vltima verba sunt in solutione ad quartum argumentum, quòd est vltimum totius libri, quòd Papa tenet

Opinio quorundam iurisperitorum.

utriusque potestatis apicem, scilicet secularis & spiritualis. & eiusdem opinionis est Herueus de potestate Ecclesiæ.

Summa opinionis prædictorum.

Hoc ergo fundamento iacto, dicunt autores huius sententiæ. Primò, quòd Papa liberè potuit constituere principes barbarorù reges Hispaniæ, tanquam supremus dominus temporalis. Secundò dicunt, quòd dato quòd hoc non posset, saltem si barbari nolunt recognoscere dominium temporale Papæ in eos, quòd hac ratione potest eis inferre bellum, & imponere principes. Vtrunque autem factum est: nam primò summus Pontifex concessit illas prouincias Regibus Hispaniæ. Secundò etiam barbaris propositum fuit, & significatum, quòd Papa est vicarius DEI, & habet vices eius in terris: & ideo, vt recognoscant eum superiorem, quòd si illi recusauerint, iusto titulo est eis bellum illatum, & occupatæ prouinciæ illorum, &c. Et hoc secundum nominatum dicit Hosti. vbi suprâ, & summa Angel.

Respondet autor aliquot propositiõnibus.

I. Prop.

SEd quia de dominio temporali Papæ proliè disputauit in relectione de potestate Ecclesiastica, ideo hic breuiter per propositiones respondebo. Prima, Papa non est dominus civilis, aut temporalis totius orbis, loquendo propriè de dominio & potestate civili. Hæc conclusio est Turrecrema. libro secundo, c. 11. & Iohannis Andr. & Hugo. 69. dist. cum ad verum. Et fatetur doctissimus Innocen. in d. c. per venerabilem, se non habere potestatem temporalem in regno Franciæ. Et videtur expressa sententiã Bernardi in secundo libro de consid. ad Eugeni. Et opposita sententiã videtur esse contra præceptum Domini, qui Mat. 20. & Luc. 22. ait, *Scitis quia principes gentium, dominantur eorum, &c. non ita erit inter vos.* Item contra præceptum Apostoli Petri 1. c. vlt. *Non dominantes in clesum, sed forma facti gregis.* Et si CHRISTVS dominus non habuit dominium temporale, vt suprâ tanquam probabili.

habilius disputatum est, etiam ex sententia S. Tho. multò minus Papa habet, qui est vicarius. Et isti tribuunt summo Pontifici quod ipse nunquam agnouit: imò contrarium fatetur in multis locis, vt in relectione illa dictum est. Et satis est probatum de Imperatore sicut supra: quia non potest ei conuenire dominium nisi iure naturali, aut diuino, aut humano. Naturali, aut humano, certum est quòd non. De diuino nullum profertur, ergo frustra asseritur, & voluntariè.

Et quòd Dominus dixit Petro, *Pasce oues meas*, satis ostendit esse potestatem in spiritualibus, & non in temporalibus. Et præterea ostenditur Papam non esse in toto orbe. nam ipse Dominus dixit Iohan. 10. quòd in fine sæculi fiet *unum ouile, & vnus pastor*. Vnde satis constat in præsentia, nò omnes esse oues huius ouilis. Item dato quòd CHRISTVS haberet hanc potestatem, constat non esse commissam Papæ. Pater, quia non minus Papa est vicarius CHRISTI in spiritualibus, quàm in tēporalibus: sed Papa non habet iurisdictionem spiritualem super infideles, vt etiam fatentur aduersarij, & videtur expressè sententia Apostoli 1. Cor. 5. *Quid ad me de hi, qui foris sunt, iudicare?* ergo nec etiam in temporalibus. Et certè argumentum nullum est, CHRISTVS habuit potestatem temporalem in toto orbe, ergo & Papa habet. nā CHRISTVS sine dubio habuit potestatem spiritualem in toto orbe, nò minus supra fideles, quàm supra infideles: & potuit ferre leges obligantes totū orbem, sicut fecit de baptismo, & articulis fidei: & tamen Papa non habet illā potestatem supra infideles, nec posset eos excōmunicare, nec prohibere cōnubia in gradibus iure diuino permisis. ergo. Item quia etiā secundū doctores CHRISTVS potestatem excellentiæ non cōmisit etiam Apostolis, ergo etiam nihil valet cōsequentiā, CHRISTVS habuit potestatem temporalem in orbe, ergo & Papa.

Refutat autor rationes contrarie opiniois.

II. prop.

4 SECUNDA prop. Dato quòd summus Pontifex haberet

P 3

haberet talem potestatem secularem in toto orbe, non posset eam dare principibus secularibus. Hoc patet quia esset annexa Papatui; nec potest eam Papa separare ab officio summi Pontificis, nec potest priuare lacessorem illa potestate, quia non potest esse sequens summus Pontifex minor predecessore suo: & si vnus Pontifex dedisset hanc potestatem, vel nulla esset talis collatio, vel sequens Pontifex posset auferre.

III. Præp.

TERTIA propositio, Papa † habet potestatem temporalem in ordine ad spiritualia, id est quantum necesse est ad administrationem rerum spiritualium. Hæc etiam est Turrecremat. vbi supra c. 114. & est omnium doctorum. Et probatur, quia ars, ad quam pertinet finis superior, est imperatiua & præceptiua actuum ad quas spectant fines inferiores. 1. Ethicor. Sed finis potestatis spiritualis est vltima felicitas, finis autem potestatis civilis est felicitas politica ergo potestas temporalis est subiecta spirituali. Et hac ratione vtitur Innocen. in c. sollicitæ. de maiori. & obediën. Et cõfirmatur, quia cui commissa est cura alicuius officij, intelliguntur concessa omnia, sine quibus officium rectè expediri non potest, de officio delega. c. 1. Cùm ergo ex commissione CHRISTI Papa sit pastor spiritualis & hoc officium impediri possit per potestatem civilem, cùm DEVS & natura non deficiant in necessarijs, non est dubitandum quin fuerit ei relicta potestas in temporalibus, quantum necesse est ad gubernationem spiritualium. Et hac ratione potest Papa infringere leges civiles, quæ sunt nutritiue peccatorum, sicut infringit leges de præscriptione malæ fidei; vt patet de præscrip. c. fin. Et hac etiam ratione discordantibus principibus de iure alicuius principatus, & in bella ruentibus, potest esse iudex, & cognoscere de iure partium, & sententiam ferre, quam tenentur recipere principes, ne scilicet eueniant tot mala spiritualia, quot ex bello inter principes Christianorum necesse est oriri. Et licet hoc

hoc vel non faciat Papa, vel non scire faciat, non est quia non potest, vt dicit dominus Durand. sed quia timet scandalum, ne principes putent hoc facere per ambitionem, vel veritus rebellionem principum a sede Apostolica. Et hac ratione potest aliquando reges deponere, & etiam noues constituerre, sicut aliquando factum est. Et certè nullus legitimè Christianus deberet negare hanc potestatem Papæ. Et ita tenent Palud. & Durand. de potestate Eccl. & Henri. Gand. quotlibet. 6. articu. 23. & adhuc sensum intelligenda sunt iura quæ dicunt Papam habere vtrunq; gladium, quæ multa sunt, & Doctores antiquiores hoc dicunt; sicut etiam S. Tho. in 1. Sententia. vt citatum est.

IMÒ non dubito quin Episcopi habeant hoc modo auctoritatem temporalem in suo Episcopatu eadem ratione, qua Papa in orbe. Vnde malè dicunt, & malè faciunt, vel principes, vel magistratus, qui contendunt impedire Episcopos ne coerceant seculares à peccatis per pœnas pecuniarias, aut exilium, aut alias pœnas temporales. hoc enim non est supra potestatem eorum, modo non faciant ex avaritia, & ad questum, sed ad necessitatem, & commodum rerum spiritualium. Et ex hoc loco iterum sumitur argumentum pro prima conclusione: si enim Papa esset dominus orbis, etiam Episcopus esset dominus temporalis in suo Episcopatu, quia etiam in suo Episcopatu est vicarius CHRISTI: quod tamen aduersarij negant.

Notent hoc magistratus & principes seculares.

6 **QUARTA** conclusio, Papa † nullam potestatem temporalem habet in barbaros istos, neque in alios infideles. Hæc patet ex 1. & 3. Nam non habet potestatem temporalem nisi in ordine ad spiritualia, sed non habet potestatem spirituales in illos. 1. Corinth. 3. ergo nec temporalem.

IV. Propo

Probat. 1.

Corollar.

7 **Sİ** QUITUR corollarium, quod † etiam si barbari nolint recognoscere dominium aliquod Papæ, uò ideo potest eis bellū inferri, & bona illorum occupari. Patet,

- Confirm. 1.** quia nullum tale dominium habet. Et confirmatur hoc manifestè. Nam (vt infra dicitur, & aduersarij fatentur) dato quòd barbari nolint recipere CHRISTVM pro domino, non tamen possunt bello peti, aut aliquo malo affici. Absurdissimum est autem quòd ipsi dicunt, quòd cum possint impune non recipere CHRISTVM, teneantur recipere vicarium eius, aliàs possint bello cogi, & spoliari omnibus bonis, imò & supplicio affici.
- Confirm. 2.** Et confirmatur iterum, quia causa secundum istos, quare etiam si nolint recipere CHRISTVM aut fidem eius, non possunt cogi, est quia non potest euidenter probari per rationes naturales: sed multò minus potest probari dominium Papæ. ergo etiam non possunt cogi ad recognoscendum hoc dominium. Et Syluest. quamuis latissimè loquatur de potestate Papæ, tamen in verbo, *infideles*. caput. 7. expressè tenet contra Hostien. quòd infideles non possunt bello cogi ad recognoscendum hoc dominium, nec hoc titulo possunt spoliari bonis suis. Et ita tenet Innocentius in d. c. *quod super hu. de vot.* Et non est dubium quin S. Thom. sit huius sententiæ, secunda secunda, q. 66. articul. 8. ad secundum. & Caietanus illic expressè, vbi dicit S. Tho. quòd infideles non possunt spoliari suis bonis, nisi qui sunt subditi principibus temporalibus, propter causas legum legitimas, propter quas etiam alij subditi possunt priuari. Imò nec Saraceni inter Christianos vnquam isto titulo fuerunt spoliati suis bonis, aut aliquo incommodo affecti. Nam si iste titulus est sufficiens ad inferendum eis bellum, hoc tantumdem est, ac si quis dicat, quòd ratione infidelitatis possunt spoliari. Certum est enim quòd nullus infidelium recognoscit hoc dominium, nullus autem Doctor, nec etiam inter aduersarios est, qui hoc concedat, scilicet quòd solo titulo infidelitatis possunt spoliari. ergo omnino est sophisticum, quòd isti Doctores dicunt, quòd si infideles recognoscunt dominium Rom. Pontificis, non possunt bello infestari

beneant si nō recognoscunt. Nullus enim recognoscit.

Ex quo patet, quōd nec iste titulus est idoneus contra barbaros, vel quia Papa dederit prouincias illas tanquam dominus absolutè, vel quia non recognoscunt dominium Papæ, habent Christiani causam iusti belli contra illos. Et hanc sententiam tenet Caietanus latè secunda secundæ, q. 66. artic. 3. ad secundum. Nec autoritas Canonistarum in contrarium multum debet mouere: quia (vt suprà dictum est) hæc tractanda sunt ex iure Diuino, & plures & maiores contrarium tenet, inter quos etiam est Ioh. Andr. nec habent pro se aliquè textum. Nec etiam grauis autoritas Archiepisc. Florent. hoc loco recipienda est, secutus est enim August. Anch. sicut aliàs solet sequi Canonistas. Ex dictis patet, quōd Hispani cum primū nauigauerunt ad terras barbarorum, nullum ius secum afferebant occupandi prouincias illorum.

Et ideo alius titulus est, qui potest prætendi iure inuentionis, nec alius titulus à principio prætēdēbatur: & hoc solo titulo primò nauigauit Columbus lanuen. Et videtur quōd hic titulus sit idoneus, quia illa, quæ sunt deserta, sunt iure gentium & naturali occupantis. Institut. de rerum diuisio. §. *feræ bestię*. ergo cum Hispani fuerit primi, qui inuenerint, & occupauerint illas prouincias, sequitur quōd iure possident, sicut si solitudinem inhabitatā hactenus inuenissent. Sed de isto titulo qui tertius est, non oportet multa uerba facere: quia vt suprà probatum est, barbari erant veri domini, & publicè & priuatim. Ius autem gentium est, vt quod in nullius bonis est, occupanti conceditur: vt habetur expressè in. d. §. *feræ bestię*. Vnde cum illa bona non carerent domino, non cadunt sub illo titulo. Et sic licet iste titulus cum alio aliquid facere possit (vt infra dicetur) tamen per se nihil iuuat ad possessionem illorum, non plusquam si illi inuenissent nos.

Et ideo quartus titulus prætenditur, quia scilicet

Tertius titulus.

Quartus titulus tractatus

Et quod sit
legitimus, ar-
gū. primum.

nolunt recipere fidem CHRISTI, cum tamen proponatur eis, & sub obtestationibus admoncantur, ut recipiant. & videtur quod iste titulus sit legitimus ad occupandas terras barbarorum. Primum, barbari teneantur recipere fidem CHRISTI: quia, *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit, qui vero non crediderit, condemnabitur.* Nullus autem condemnatur nisi pro mortali. Et actuum 4. *Non est aliud nomen dātū hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri;* ergo cum Papa sit minister CHRISTI, saltem in spiritualibus, videtur quod saltem autoritate Papæ possent cogi ad recipendam fidem CHRISTI: & si requisiti nolint recipere, iure belli possit agi contra eos. Imò videtur, quod etiam principes sua autoritate hoc possint, quia sunt ministri DEI. Ro. 13. *Et vindices in iram eius qui male agunt;* isti autem pessimè agunt, non recipientes fidem CHRISTI: ergo possunt cogi a principibus. Secundo, quia si Galli nolent obedire regi suo, posset rex Hispaniæ cogere illos ut obedirēt, ergo si nolunt obedire DEO, qui est verus & supremus dominus, possunt principes Christiani cogere illos barbaros, ut obediant: enim videtur quod debeat esse peioris conditionis causa DEI, quam hominum. Et confirmatur, quia sicut arguit Scotus 4. distin. 4. q. 9. de pueris infidelium baptizandis, potius debet aliquis cogi ad obediendum domino superiori, quam inferiori. Si ergo cogi possent barbari, ut obedirent principibus suis, ergo multo magis ut obediant CHRISTO, & DEO. Tertio, quia si blasphemarent publicè CHRISTVM, possent bello cogi, ut desisterent ab huiusmodi blasphemijs, ut doctores concedunt, & verum est. Possemus enim bello persequi, si vterentur crucifixo ad irrisionem, vel quocunque modo abuterentur ad ignominiam rebus Christianis, ut fingentes ad illusionem Sacramenta Ecclesiæ, vel aliquid simile. Quod etiam patet. Nam si facerent iniuriam Regi Christiano, etiam defuncto, possemus

Arg. II.

Arg. III.

Et S. Tho.
secunda secū-
dæ, q. 10, ar-
ticu. 8.

possemus

possemus vindicare iniuriam. multò ergo magis si faciant iniuriam CHRISTO, qui est rex viuus Christianorum. Nec de hoc est dubitandum, quia si CHRISTVS viueret inter mortales, & pagani facerent ei iniuriam, non est dubium quin possemus bello persequi iniuriam: ergo etiam nunc. Sed maius peccatum est infidelitas, quam blasphemia, quia vt S. Tho. dicit & probat secunda secundæ, q. 10. articu. 7. infidelitas est grauissimum inter peccata, quæ contingunt in perueritate morum, quia opponitur fidei directè, & blasphemia non opponitur directè fidei, sed confessioni fidei. Infidelitas etiam tollit principium conuersionis in DEVM, scilicet fidem, non autem blasphemia. si ergo pro blasphemia in CHRISTVM possunt Christiani bello persequi infideles: ergo pro ipsa infidelitate. Et confirmatur, Quòd blasphemia non sit ita magnum peccatum, sicut infidelitas. Quia pro infidelitate est pena capitalis Christiano per leges ciuiles, non autem pro blasphemia.

Pro responsione sit prima propositio, Barbari priusquam aliquid audissent de fide CHRISTI, nò peccabant peccato infidelitatis, eò quod non crederent, in CHRISTVM. Hæc propositio est ad literã. S. Thom. 2. 2. q. 10. art. 1. vbi dicit, quòd apud eos, qui nihil audierunt de CHRISTO, infidelitas nò habet rationem peccati, sed magis pœnæ, quia talis ignorantia diuinorum, ex peccato primi parentis secuta est. Qui autem (inquit) sic sunt infideles, damnantur quidem propter alia peccata, sed non propter peccatũ infidelitatis. Vnde dominus dicit Ioan. 15. Si non venissẽ, & loquutus es non fuissẽ, peccatum non haberent. Quod expones Aug. dicit, & loquitur de illo peccato, quo nò crediderunt in CHRISTVM. Idẽ videtur dicere S. Tho. secunda secundæ, q. 10. articu. 6. & q. 34. articu. 2. ad secundum.

Hæc propositio est contra multos doctores & primò contra Altisio. 3. p. in q. *Vtrum fidei possit subesse falsum*

Constr.

Respondetur
aliquot prop.
I. Prop.

Altisiodorẽ
sis, Guiliel.
Parisiensis,
Gerlan.

sonis contra-
ria sententia,
scilicet in-
delitatis sem-
per esse pec-
catum, reci-
tatur.

falsum. Vbi dicit, quod non potest aliquis habere igno-
rantiam inuincibilem, non solum CHRISTI, sed cui-
uscunque articuli fidei: quia si faciat quod in se est, Do-
minus illuminabit, siue per Doctorem intrinsecum, si-
ue extrinsecum: & sic semper est peccatum mortale cre-
dere aliquid contrarium articulis fidei. Ponit exem-
plum de vetula, cui Episcopus prædicaret aliquid con-
tra fidei articulum. Et generaliter dicit, quod ignorantia
iuris diuini neminem excusat. Eadem fuit opinio
Guillelmi Parisien. qui eodem modo argumentatur.
Vel enim talis facit quod in se est, & illuminabitur: si
non facit, non excusatur. Et in eadem sententia vide-
tur fuisse Gerson. de spirituali vita animæ. lect. 4. *Con-
cors inquit est sententia Doctorum, quod in his, que sunt
iuris diuini, non cadit ignorantia inuincibilis, cum fa-
cienti quod in se est, DEVS semper assistat, paratus illu-
strare mentem, quantum oportebit ad salutem, & er-*

In eadem sen-
tentia videtur
esse Hugo de
5. Vid.

roris euitationem. Et Hugo de sancto Victore libro 2.
parte 9. c. 5. dicit neminem excusari per ignorantiam à
præcepto baptismi suscipiendi: quia nisi sua culpa ob-
stiterit, audire & scire poterit; vt exemplum est de Cor-
nelio, Actuum 10. Hanc sententiam & opinionem li-
mitat Adrian. in quodlibetis, q. 4. *Ea, inquit, que sunt
iuris diuini, sunt in duplici differentia. Quædam sunt,
ad quorum scientiam DEVS non obligat omnes vniuer-
saliter, vt sunt apices iuris diuini, & difficultas circa il-
lud, & circa scripturam sacram, & præcepta: & circa
hæc bene potest cadere ignorantia inuincibilis, etiam si
quis faciat totum quod in se est. Alia sunt, ad quorum
scientiam DEVS generaliter obligat omnes, vt articuli
fidei, præcepta vniuersalia legis: & de his est verum,
quod Doctores dicunt, quod non potest quis excusari per
ignorantiam. Si enim quis facit quod in se est, illumina-
bitur à Dno per Doctorem interiorem, vel exteriorem.*

In eadem ex
parte Adria-
nus.

Reiecta ho-
rum senten-
tia pro offi-
cium suum

SED nihilominus conclusio posita videtur ex-
pressè de intentione S. Tho. Et probatur, Tales, qui
nunquam

nunquam audierunt quicquam quantumcunque sine aliis peccatores, ignorant inuincibiliter: ergo talis ignorantia non est peccatum. Antecedens patet ex illo ad Roma. 10. *Quomodo credent nisi audiant: quomodo autem audient sine predicante?* ergo si non est eis predicata fides, ignorant inuincibiliter, quia non possunt scire. Neque Paulus condemnat infideles, quia non faciunt quod in se est, ut illuminentur à Deo: sed quia cum audissent, non crediderunt. *Nunquid, inquit, non audierunt? Et quidem in omnem terram exiit sonus eorum.* Ex hoc condemnat illos, quia in omnem terram fuit predicatum Euangelium, aliis non condemnaturus quantumcunque haberent alia peccata.

Vnde etiam decipitur Adrianus in alio puncto circa materiam de ignorantia. Dicit enim in eodem quotlib. quòd etiam in materia morum, si quis adhibet omnem industriam & diligentiam ad sciendum ea quæ oportet, non satis est ad excusationem ignorantie, nisi per contritionem peccatorum disponat se ad hoc ut illuminetur à Deo: ut si quis dubitat de aliquo contractu, & quaerit à viris doctis, & aliis laborat ad sciendum veritatem, & putat esse licitum: si fortè non est licitus, & exercet, non excusatur. Si fortè aliis est in peccato, quia non facit totum quod in se est ad vincendum ignorantiam, & licet stet, quòd etiam si disponat se ad gratiam, non illuminetur: tamen non excusatur, nisi tollat hoc impedimentum, scilicet peccatum. Vnde si de eodem casu & contractu Petrus & Iohannes dubitant, & faciunt æqualem diligentiam humanam, & uterque putat esse licitum: Petrus autem est in gratia, Iohannes in peccato: Petrus habet ignorantiam inuincibilem, Iohannes vincibilem: & si uterque exercet contractum, Petrus excusatur, Iohannes non excusatur. Fallitur inquam in hoc, sicut à me disputatum est latè primæ secundæ, in materia de ignorantia. Mirabile enim esset dicere, quòd in nulla materia iuris diuini pos-

Adriani in materia de ignorantia decepto.

Ratio autem contra Adrianum.

ni pos.

diuini posset habere ignorantiam inuincibilem infidelis, imò quicumque est in peccato mortali. Imò sequitur, quòd ille Petrus, qui erat in gratia, & ignorabat inuincibiliter aliquid circa usuram, aut simoniam, solum per hoc quòd caderet in mortale, illa ignorantia fieret vincibilis. quòd absurdum est.

Vnde dico, quòd \dagger ad hoc, quòd ignorantia imputeretur, & sit peccatum, vel vincibilis, requiritur negligentia circa illam materiam, puta, quia noluit audire, vel auditum non credidit: & e contrario ad ignorantiam inuincibilem satis est, quòd fecerit humanam diligentiam ad sciendum, etiam si aliàs sit in mortali.

Vnde quantum ad hoc idem est iudicium de existenti in peccato, & de existenti in gratia tunc & statim post aduentum **C H R I S T I**, vel post passionem eius. Nec posset Adrianus negare, quin paulò post passionem Domini, Iudæi qui erant in India, vel Hispania, ignorarent inuincibiliter passionem Domini, quantumcumque essent in mortali, imò expressè hoc ipse concedit in l. q. ad quartum, in materia de obseruantia legalium.

Et certum est, quòd Iudæi absentes à Iudæa, siue essent in peccato, siue non, habebant ignorantiam de baptismo inuincibilem, aut de fide **C H R I S T I**. Sicut ergo tunc poterat cadere ignorantia inuincibilis de hoc, ita & nunc apud eos, apud quos non est facta annuntiatio de baptismo. Sed in hoc decipiuntur isti doctores, quia

Ratio decipionis prædictorum auctorum.

putant, quòd si ponamus ignorantiam inuincibilem de baptismo, aut fide **C H R I S T I**, quòd statim consequitur, quòd possit aliquis saluari sine baptismo, aut fide **C H R I S T I**, quòd tamen non sequitur. Barbari enim ad quos nõ peruenit annuntiatio fidei, aut religionis Christianæ, danabuntur propter peccata mortalia, aut idololatriam, sed nõ propter peccatum infidelitatis, vt dicit **S. Tho. 2. 2. vbi supra**, quòd si facerent quòd in se est, bene viuendo secundum legem naturæ, ita est, quòd Dominus prouideret, & illuminaret illos circa non en **C H R I**

si r: non ideo tamen sequitur, quòd si male uiuant, imputetur eis ad peccatum ignorantia, aut infidelitas circa baptismum & fidem Christianam.

10 **S**ECUNDA propositio, Barbari † non ad primum nuntium fidei Christianæ tenentur credere, ita q̄ peccat mortaliter non credentes, solū per hoc, quod simpliciter annuntiatur eis, & proponitur, quod vera religio est Christiana, & q̄ **C**H**R**I**S**T**V**S est saluator & redemptor mundi, sine miraculis, aut quacunq; alia probatione, aut suasionem. Probatur hæc cōclusio ex prima: Si enim antequā aliquid audissent de religione Christi, excusabatur, nō obligatur de nouo per huiusmodi simplicem propositionem, & annuntiationem, cum talis annuntiatione nullū sit argumentū aut motiū ad credendum. Imò vt Caiet. ait 2. 2. q. 1. artic. 4. temerè & imprudenter quis crederet aliquid, maximè in his, quæ spectant ad salutem, nisi cognoscat à viro fide digno illud affecti: quod barbari non cognoscunt, cū ignorent qui, aut quales sint, qui eis nouam religionem proponunt. Et confirmatur, quia vt ait S. Tho. secunda secundæ, q. 1. art. 4. ad secundum argumen. & artic. 5. ad primum, ea quæ sunt fidei, sunt vilia, & euidencia sub ratione credibilis. nō enim fidelis crederet nisi videret ea esse credenda, vel propter euidenciam signorum, vel propter aliquod huiusmodi. ergo vbi neq; huiusmodi signa, neque aliquod aliud ad persuadendum concurrat, non tenentur barbari credere. Et confirmatur, quia si simul Saraceni eodem modo proponerent barbaris sectā suam simpliciter, sicut Christiani, nō tenerentur eis credere, vt certū est. ergo nec Christianis sine aliquo motiū, & suasionem proponentibus, quia non possunt, nec tenentur diuinare vtra sit verior religio, nisi appareant probabiliora motiua pro altera parte. hoc enim esset citō credere, quod est leuis corde, vt dicitur Ecclesiasticus c. 19. Et confirmatur per illud Iohann. 15. *Si signa non fecissem, &c. peccatum non haberent.*

II. Prop.

Prob.

Confir. I.

Confir. II.

Confir. III.

ergo

ergo ubi nulla fiunt signa, neque motiua, nullum esse peccatum.

Corollar.

Ex qua propositione sequitur, quod si solum illo modo proponatur fides barbaris, & non recipiant, non possint hac ratione Hispani inferre illis bellum, neque iure belli contra eos agere. Pater, quia sunt innocentes quantum ad hoc, nec fecerunt aliquam iniuriam Hispanis. Et confirmatur hoc corollarium, quia ut Sanctus Thom. tradit secunda secundæ, quæstion. 40. art. 1. ad bellum iustum requiritur causa iusta, ut scilicet illi, qui impugnantur propter aliquam culpam, impugnationem merentur. Vnde Augustinus dicit libro 81. c. *Iusta bella solent diffiniri, quæ vltiscuntur iniurias, si gens, vel ciuitas plectenda est, quæ vel vindicare neglexerit, quod à suis improbe factum est, vel reddere quod per iniuriam ablatum est.* Si ergo nulla præcessit barbaris iniuria, nulla est causa iusti belli. Et hæc est sententia communis omnium Doctorum, non solum Theologorum, sed etiam iuris consultorum, ut Hostiensis, Innocentij, & aliorum. Et ponit eam discretè Caicta. 2. 2. quæst. 66. articul. 8. nec scio aliquem Doctorem qui oppositum sentiat. Vnde hic non esset legitimus titulus ad occupandas prouincias barbarorum, & spoliandos priores dominos.

Probatur
propositio ex
sententia cõ-
muni Docto-
rum,

III. Prop.

TERTIA propositio, Si barbari rogati & admoniti ut audiant pacificè loquentes de religione, nolent audire, non excusarentur à peccato mortali. Probatur; Quia, ut supponimus, illi habent grauissimos errores, de quibus non habent rationes verisimiles, aut probabiles. ergo si quis admoneat eos, ut audiant, ac deliberent de rebus spectantibus ad religionem, tenentur saltem audire, & consultare. Item necessarium est eis ad salutem credere in CHRISTVM, & baptizari, Marci ultimo, *Qui crediderit, &c.* Sed nõ possunt credere, nisi audiant. ad Rom. 10. ergo tenentur audire, alias essent extra statum salutis, sine culpa sua, si non tenentur audire.

Probat. 1.

Probat. 2.

QUARTA

11 **QUARTA** propositio, Si † fides Christiana proponatur barbaris probabiliter, id est cum argumentis probabilibus, & rationalibus, & cū vita honesta, & secundum legem naturæ studiosa, quæ magnum est argumentum ad confirmandam veritatem: & hoc non semel, & persuatoriè, sed diligenter, & studiosè, barbari teneantur recipere fidem CHRISTI sub pœna peccati mortalis. Probat. ex 3. conclus. Quia si tenentur audire, ergo & acquiescere auditis si sunt rationabilia: & patet manifestè ex illo Marci ult. *Euntes in mundū uniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: qui uerò non crediderit, condemnabitur.* Et per illud Act. 4. *Non est aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri.* **IV. Prop.**

14 **QUINTA** conclusio, † non satis liquet mihi, an fides Christiana fuerit barbaris, hætenus ita proposita, & annuntiata, ut teneantur credere sub nouo peccato. Hoc dico, quia (ut patet ex secunda propositione) non tenentur credere, nisi proponatur eis fides cum probabili persuasione. Sed miracula, & signa nulla audio, nec exempla vitæ adeò religiosa: imò contrà, multa scandala, seu facinora, & multas impietates. Vnde non videtur quod religio Christiana satis commodè, & piè sit illis prædicata, ut illi teneantur acquiescere: quanquam videntur multi religiosi, & alij Ecclesiastici viri, & vita, & exemplis, & diligenti prædicatione sufficienter operam & industriam adhibuisse in hoc negotio, nisi ab alijs, quibus alia cura est, impediti essent. **V. Prop.**

15 **SIXTA** propositio, † Quantumcunque fides annuntiata sit barbaris probabiliter & sufficienter, & noluerint eam recipere: non tamen hac ratione licet eos bello persequi, & spoliare bonis suis. Hæc conclusio est expressa S. Thom. secunda secundæ, q. 10. arti. 8. ubi dicit, quòd infideles, qui nunquam susceperunt fidem, sicut Gentiles & Iudæi, nullo modo sunt compellendi ad fidem. Et est conclusio communis Doctorum etiam **VI. Prop.** **Probat. 1.**

Prob. 2.

in iure canonico & ciuili. Probatur, Quia credere est voluntatis: timor autem multum minuit de voluntario, 3. Ethico. & ex timore seruili duntaxat accedere ad mysteria, & sacramenta CHRISTI, sacrilegum est.

4.

Item probatur ex cap. de Indis. 43. distin. De Indis autem precipit sancta synodus, nemini demerps ad credendum vim inferre, cui enim vult DEVS miseretur, & quem vult, indurat. Non est dubium quin sententia Concilij Toletani sit, vt nō agatur cum Indis minis & terroribus ad recipiendā fidem. Et idem dicit expressè Grego. c. qui sincera. eādē distin. Qui sincera,

(inquit) intentione extraneos à Christiana religione, ad fidem cupiunt perfectam perducere, blandimentis debent, non asperitatibus studere: nam quicumque aliter agunt, & eos sub hoc velamine à consuetis sui ritibus auerunt cultura remouere, scias illis magis quàm DEI causas probantur attendere. Item probatur propositio ex vlt & cōsuetudine Ecclesie. Nunq̄ enim Imperatores Christiani, qui sanctissimos & sapientissimos Pontifices à consilijs habebant, bellum intulerunt infidelibus, eo quod nollēt recipere Christianam religionem.

Prob. 4.

Item bellum, nullum argumentum est pro veritate fidei Christiane. ergo per bellum barbari non possunt moueri ad credendum, sed ad fingendum se credere, & recipere fidem Christianā, quod inhumane & sacrilegum est. Et quamuis. Scot. in 4. dist. 4. q. vltima, dicat, quod religiosè fieret, si infideles cogerentur à principib. minis & terroribus ad fidem: hoc tamen non videtur intelligere, nisi de infidelibus, qui aliās sunt subditi principum Christianorū, de quibus postea dicitur. barbari autem non sunt tales: vnde puto quod nec Scotus hoc afferret de barbaris istis: Patet itaque, quod neque iste

Prob. 5.

titulus idoneus est & legitimus ad occupandas prouincias barbarorum.

Scoti de hac
re sententia
exponitur.

Quintus titulus tractatur,

quintus, scilicet peccata ipsorum barbarorum. Dicunt

quint enim quod licet non possint bello infestari ratione infidelitatis suæ, aut quia nō recipiunt fidem Christianam, possunt tamen bello peti, propter alia peccata mortalia, quæ multa habent, & ipsa grauissima, vt aiunt. Circa peccata autem mortalia distinguunt. Dicunt enim, quod sunt alia peccata, quæ non sunt contra legem naturæ, sed solum contra legem diuinam positiuam: & pro his barbari non possunt infestari bello: Alia autem sunt contra naturam, vt eius carnis humana, cōcubitus indifferens, cum matre, sororibus, & cum masculis: & pro his possunt infestari bello, & cogi, vt ab his desistant. Et ratio vtriusque est, quia circa alia peccata, quæ sunt contra legem positiuam, non potest eis ostendi euidenter, quòd male faciant: circa alia autem contra legem naturæ, potest eis ostendi, quòd offendunt DEVM: & per consequens possunt coerceri ne offendant DEVM. Præterea possunt cogi vt seruent legem, quam ipsi profitentur, ea autē est lex naturæ, ergo. Hæc est opinio Archiepis. Florenti. tertia parte, titulo 21. cap. 5. §. 8. post August. Anch. idem Syluest. in ver. Papa. §. septimo: & est opinio Innocē. in c. quod super his. de voto. vbi expressè dicit, *Credo quòd si gentiles, qui non habent nisi legem naturæ, contra legē naturæ faciunt, poterunt per Papam puniri. Arguitur Genes. 19. vbi Sodomitæ puniti sunt à DEO. Cum autē DEI iudicia sint nobis exemplaria, non video quare Papa, qui est vicarius CHRISTI, hoc nō possit.* Hæc Inno. Et eadem ratione poterunt autoritate Papæ puniri à princip. Christianis.

16 SED pono conclusionem, Principes ꝛ Christiani, etiam autoritate Papæ non possunt coercere barbaros à peccatis contra legē naturæ, nec ratione illorum eos punire. Probatum primò: Quia isti præsupponunt falsū, quòd Papa habeat iurisdictionē in illos, vt supra dictū est. Secundò, quia vel intelligūt vniversaliter pro peccatis cōtra legē naturæ, vt pro furto, fornicatione, adulterio, vel peculiariter pro peccatis cōtra naturam,

Recitatur & explicatur sententia Archiepiscopi August. Anchorani, Syluest. Innocē. hunc titulum esse legitimū.

Responsus auctoris.

Prob. 1.

Prob. 2.

Q. de qui-

de quibus S. Tho. secunda secundæ, q. 154. arti. 11. & 12, quomodo peccatum contra naturam dicitur non solum, quia est contra legem naturæ, sed contra ordinem naturalem, q. 2. ad Cor. 2. vocatur immunditia, secundum glossam, ut concubitus puerilis, & bestialis, vel femine ad feminam: de quo ad Rom. 1. Si secundo modo solum, contra arguitur Quia homicidium est ita graue, vel grauius peccatum, & ita manifestum, quod si pro illis licet, ergo & pro homicidio. Itē blasphemia est ita graue peccatum, & ita manifestum, ergo: Si Primo modo, id est generaliter pro omni peccato contra legem naturæ: contra, pro fornicatione nō licet: ergo nec pro alijs peccatis quæ sunt contra legem naturæ. Antecedens patet: ad Corin. 5. *Scripti vobis in Epistola, ne cōmiscamini fornicarijs & his qui frater nominatur est fornicator, aut idoli seruans, &c. & infra. Quid enim mihi de his, quæ foris sunt, iudicare; vbi S. Tho. dicit, Prælati acceperunt potestatem super eos tantum, qui se fidei subdiderunt.* Vbi aperte patet, quod Paulus dicit non spectare ad eum iudicium de infidelibus, & fornicarijs, aut idololatrijs. Item nec omnia peccata contra legem naturæ possunt euidenter ostendi, saltē omnibus. Item hoc tantumdem est dicere ac si quis dicat, quod propter infidelitatem liceat barbaros debellare: omnes enim sunt idololatra. Itē nō licet Papæ inferre bellum Christianis, quia sunt fornicarij, aut fures, imò quia sunt cœdici: nec ideo potest publicare terras eorū, & dare alijs principibus: hoc enim modo cum in omni prouincia sint multi peccatores, quotidie possent mutari regna. Et confirmatur. Grauiora enim peccata sunt hæc apud Christianos, qui sciunt illa esse peccata, quam apud barbaros, qui ignorant esse peccata. Item mirum est, quod Papa non possit ferre leges infidelibus, & possit exercere iudicia, & inferre pœnas. Item arguitur, & certè videtur conuincere, quia vel barbari tenentur ferre pœnas illas pro illis peccatis, vel non. Si non tenentur, ergo nec papa potest inferre:

Confir.

Prob. 3.

Prob. 4.

ferre: si tenentur, ergo tenentur recognoscere Papam tanquam dominum, & legislatorem; ergo si non recognoscant, iam propter hoc solum potest eis inferri bellum: quod tamen isti negant, ut supra dictum est. Et profectò mirum est quòd possunt impune negare autoritatem, & jurisdictionem Papæ: & tamen teneantur subire iudicium eius. Item non possunt acceptare iudicium Papæ, qui non sunt Christiani, nullo enim alio iure Papa potest eos condemnare aut punire, nisi quia vicarius CHRISTI. Sed isti fatentur, tam Innocentius, quam August. Ancha. quam etiam Archiepi. & Sylvest. quòd non possunt puniri, quia nō recipiunt CHRISTVM. ergo nec quia non recipiant iudicium Papæ. hoc enim præsupponit illud.

Prob. 6.

Et confirmatur, quod nec iste titulus, nec præcedens sit sufficiens. Quia etiam in veteri Testamento, ubi tamen armis res gerebatur, nunquam populus Israël occupavit terras infidelium: vel quia essent infideles, & idololatæ, vel quia haberent alia peccata contra naturam (qui multa habebant, quia erant idololatæ, & alia peccata contra naturam habebant, ut quia sacrificabant filios suos, & filias suas dæmonijs) sed vel ex speciali dono DEI, vel quia transitū impediabant, vel eos offenderat. Item quid isti vocat profiteri legē naturæ: si est cognoscere, nō totā cognoscunt: si est velle servare legem naturæ, contra, etiam volunt servare totam legē diuinam. si enim scirent legem Christianā, vellent servare. ergo non magis profitentur legem naturæ, quam Christianam. Item profectò maiores probationes habemus ad probandum legem CHRISTI esse à DEO, & esse veram quam ad probandum quod fornicatio est mala, vel cauenda alia, * etiam lege naturali prohibita. Ergo si possunt cogi ad observandum legem naturæ, quia potest probari: ergo etiam ad observationem legis Euangelicæ.

Refutatio
cōmunis huius
& proximè
antecedē-
tis tituli.

I.

II.

III.

* Alia que
renda.

RESTAT alius & sextus titulus, qui præteneditur, huiusmodi.

scilicet

Q.

Septimus titulus
huiusmodi
est
huiusmodi
huiusmodi

scilicet per electionem voluntariam. Hispani enim cum ad barbaros perueniunt, significant eis, quem admodum rex Hispaniæ mittit eos pro commodis eorum, & admonent eos, ut illum pro domino, & rege recipiant & acceptent. & illi retulerunt placere sibi & nihil tam naturale est, quam voluntatem domini volentis rem suam in alium transferri, ratam haberi. Instituit de rerum diuisione. *§ per traditionem.* Sed ego pono conclusionem; quod neciste titulus est idoneus. Patet primò, Quia deberet abesse metus, & ignorantia, quæ vitiant omnem electionem. Sed hæc maxime interuenit in illis electionibus, & acceptationibus: nesciunt enim barbari quid faciunt, imò fortè intelligunt quid petunt Hispani. Item hoc petunt circumstantes armati ab imbelli turba, & meticolosa. Item cum illi (ut supra dictum est) haberet veros dominos, & principes, nõ potest populus sine alia rationabili causa accersere novos dominos: quod est in detrimentum priorum. Sicut nec ecõtrario, ipsi domini possunt nouum principem creare sine assensu populi. Cum ergo in huiusmodi electionibus & acceptationibus nõ concurrat omnia requisita ad legitimam electionem, omnino ille titulus nõ est idoneus, nec legitimus ad occupandas & obtinendas illas prouincias.

SEPTIMVS titulus qui possit prætendi, scilicet ex speciali dono DEI. dicunt enim nescio qui, quod dominus in suo peculiari iudicio condemnauit istos barbaros omnes ad perditionem, propter abominaciones suas, & tradidit in manus Hispanorum, sicut olim Cananæos in manus Iudæorũ. Sed de hoc nolo multum disputare, quia periculosè crederetur alicui prophetiam asserenti contra communem legẽ, & contra regulas Scripturæ, nisi miraculis confirmaretur doctrina sua: quæ tamen nulla proferuntur ab huiusmodi prophetis. Itẽ dato quod ita esset, quod dominus perditionẽ barbarorum facere constituisset, non tamen ideo conf-

quitur,

Responsum
auctoris.
Prob. 1.

2.

3.

Sept. titulus.

Refutatur ab
auct. re.

2.

3.

quitur, quoddam ille, qui eos perderet, esset sine culpa: sicut nec erant sine culpa reges Babylonis, qui contra Ierusalem ducebant exercitum, & filios Israel ducebant in captiuitatem: licet re vera totum fuerit ex peculiari prouidentia DEI: sicut sæpe illis erat prædictum. Nec Ieroboam rectè auerit populum Israël à Roboam, quamuis hoc factum fuisset consilio Domini, sicut etiam Dominus per Prophetam comminatus fuerat. Et uicinam seclis peccato infidelitatis, non sint maiora peccata in moribus apud aliquos Christianos, quam sunt inter illos barbaros. Scriptum quoque est 1. Iohan. 4. *Nolite credere omni spiritui, sed probate spiritus, utrum ex DEO sint.* & ut ait Tho. prima secundæ. q. 68. *Dona dantur à Spiritu sancto ad persciendum virtutes.* Vnde ubi fides, aut autoritas, aut prouidentia ostendit, quid agendum sit, non est recurrendum ad dona.

HÆC de falsis & non idoneis titulis occupandi prouincias barbarorum sufficiant. Sed notandum, quod ego nihil vidi scriptum de hac quæstione, nec unquam interfui disputationi, aut Consilio de hac materia: unde fieri posset, ut alij fortasse fundent titulum, & iustitiam huius negotiationis, & principatus in aliquo prædictorum locorum, non sine ratione aliqua. Sed ego hæcenus non possum aliud intelligere, nisi quod dictum est: unde si non essent alij tituli quam isti, profectò malè consultum esset saluti principum, vel patius eorum, ad quos spectat hæc detegere. nam principes sequuntur aliorum consilium: quia per se hæc

examinare non possunt. *Quid prodest, inquit Dominus, homini si uniuersum mundum lucretur, seipsum uerò perdat, & detrimentum sui faciat?* Mat.

16. & Marc. 8. &

Luc. 9.

Excusatio
anoris,

SECTIONIS TERTIÆ
DE TITVLIS LEGITIMIS,
Quibus barbari potuerint venire in
ditionem Hispanorum,

S V M M A.

1. Barbari quomodo potuerunt venire in ditionem Hispanorum ratione naturalis societatis, & communitatis.
2. Hispani habent ius peregrinandi ad Indorum barbarorum prouincias, & illic degendi, sine tamen eorum nocumento aliquo, nec possunt ab illis prohiberi.
3. Hispanis licet apud Indos barbaros negociari, sine patriæ tamen incommodo, importando merces quibus illi carent, &c. & efferendo inde aurum, & argentum, vel alia quibus abundant; nec illorū Principes possunt impedimento esse, quominus subditi exerceant commercia cum Hispanis, &c.
4. Barbaris non licet prohibere Hispanos à communicatione & participatione illorū, quæ apud eos sunt communia, tam ciuibus, quàm hospitiibus.
5. Liberi, si apud Indos nascantur ex parentibus Hispanis illic domicilium habentibus, & velint

velint esse ciues, non possunt arceri, vel à ciuitate, vel à commodo aliorum ciuium.

6. Barbari si vellent prohibere Hispanos, quomòdus exercerent cum illis commercia, & quid esset agendum.
7. Hispani si omnibus modestissimè tentatis, non possunt consequi securitatem cum barbaris seu Indis, nisi ciuitates occupando, & subiiciendo illos, an hoc facere licitè possint.
8. Hispani, quando, & in quo casu possent scuire in barbaros, tanquam in perfidos hostes, & in illos omnia belli iura prosequi, eos spoliare, imò & in captiuitatem redigere, quin etiam & dominos priores deponere, & novos constituere.
9. An barbari causa religionis Christianæ propagandæ potuerint in Hispanorù ditionem venire. Et Christiani habent ius prædicandi & annunciandi Euangelium in prouincijs barbarorum.
10. Papa, potuit negotium conuersionis Indorum barbarorum solis Hispanis demandare, & omnibus alijs, non solum prædicationē, sed etiā commercium interdicere: Si ita expediret ad Christianæ religionis propagationē.
11. Barbari non sunt debellandi, neque priuandi, si permittant Hispanos liberè, & sine impedimento Euangelium prædicare, siue illi fidē recipiant, siue non.

12. Barbari, siue eorum domini, siue ipsa multitu-
do, impediētes Euangelij promulgationē,
quomodo ab Hispanis (absque tamen scan-
dalo) possint coërceri. Et quid dicendum
de his, qui prædicationem admittunt, con-
uersionem tamen, aut interficientes, aut pu-
nientes, siue terrentes ad CHRISTVM
conuersos, impediunt.
13. Barbari, quomodo potuerunt in Hispanorum
ditionem venire, eo quòd cum essent con-
uersi, & Christiani effecti, eorum principes
vi, aut metu volentes eos ab idololatria re-
uocare, ab Hispanis fuerint protecti, &
sub eorum tutelam recepti.
14. Barbari in Hispanorum venire potuerunt di-
tionem: quia cum bona pars eorum esset ad
CHRISTVM conuersa, Papa, illis peten-
tibus, aut non petentibus, potuit ex ratio-
nabili caussa dare illis Christianum princi-
pem, ut est Hispanorum rex, alijs dominis
infidelibus repulsis.
15. An barbari in ditionem Hispanorum venire
potuerint propter tyrannidem suorum do-
minorum, vel propter leges tyrannicas in
iniuriam innocentium.
16. Barbari Indi, quòd potuerint in Hispanorum
ditionem venisse per veram, & volunta-
riam electionem.
17. Barbari, societatis, & amicitia titulo potuerūt
venire in ditionē Hispanorū.

18. An Hispani potuissent barbaros redigere sub sua
 diuisionem, si cerro constaret eos esse armentes.

NUNC DICAM DE LEGITIMIS TITVLIS, ET idoneis, quibus barbari venire potuerunt in diuisionem Hispanorum. Primus titulus potest vocari naturalis societatis & communitationis. Et circa hoc sit prima conclusio, Hispani habent ius peregrinandi in illas prouincias, & illic degendi, sine aliquo tamen nocumento barbarorum, nec possunt ab illis prohiberi. Probat. 1. q. vel est ius naturale, vel deriuatur ex iure gentium, q. vel est ius naturale, vel deriuatur ex iure naturali. Inst. de iure naturali, genti q. naturalis ratio inter omnes gentes constituit, vocatur ius gentium. Sic enim apud omnes nationes habetur inhumanum, sine aliqua speciali causa hospites & peregrinos male accipere: e contrario autem humanum & officiosum, se habere bene erga hospites: q. non esset, si peregrini male facerent, accedentes in alienas nationes. Secundo, A principio orbis (cum omnia essent communia) licebat unicuique, in quamque regionem vellent, intendere & peregrinari. Non autem videtur hoc demptum per rerum diuisionem. nunquam enim fuit intentio gentium per illam diuisionem tollere hominum inuicem communicationem: & certe temporibus Noe fuisset inhumanum. Tertio, Omnia licent, quae non sunt prohibita, aut alias sunt in iniuriam aut detrimentum aliorum. Sed (vt supponimus) talis peregrinatio Hispanorum est sine iniuria aut damno barbarorum: ergo est licita. Quarto, Non liceret Gallis prohibere Hispanos a peregrinatione Galliae, vel etiam habitatione, aut e contrario, si nullo modo cederet in damnum illorum, nec facerent iniuriam, ergo nec barbaris. Item quinto, Exilium est poena etiam inter capitales, ergo non licet relegare hospites sine culpa. Item sexto, Haec est vna pars belli, prohibere aliquos tanquam hostes a ciuitate, vel prouincia, vel expellere iam existentes.

Cum

Primus titulus
 ius legiti. us.

I. Prop.

Probat. 1.

Probat. 2.

3.

6.

Cum ergo barbari non habeant iustum bellum contra Hispanos, supposito quod sint innoxij. ergo non licet illis prohibere Hispanos à patria sua. Item septimò facit illud Poeta,

Quod genus hoc hominum, quæuè hunc tam barbara morem,

Permittit patria, hospitio prohibemur arena?

Item octauò, *Omne animal diligit sibi simile.* Ecclesiasti 17. ergo videtur quod amicitia inter homines sit de iure naturali: & contra naturam est vitare consortium hominum innoxiorum. Item nonò facit illud Matth. 25. *Hospes eram, & non collegisti me.* Vnde cum ex iure naturali videatur esse, recipere hospites, illud CURI-STI iudicium statuetur cum omnibus. Decimò, *iure naturali communia sunt omnium, & aqua profuens, & mare, item flumina, & portus,* atque naues iure gentium vndecunquè licet applicare. Instit. de rerum diuis: & eadem ratione videntur publica: ergo neminem licet ab illis prohibere: ex quo sequitur, quòd barbari iniuriam facerent Hispanis, si prohiberent illos à suis regionibus. Item vndecimò, ipsi admittunt omnes alios barbaros vndecunquè. ergo facerent iniuriam non admittentes Hispanos. Item duodecimò, *Quia si Hispanis non liceret peregrinari apud illos, vel hoc esset iure naturali, aut diuino, aut humano: naturali & diuino certè licet: Si autem lex humana esset, quæ prohiberet sine aliqua causa à iure naturali, & diuino, esset inhumana, nec esset rationabilis, & per consequens non haberet vim legis.* Decimo tertio, *Vel Hispani sunt subditi illorù, vel non. Si nò subditi. ergo nò possunt eos prohibere. Si sunt subditi, ergo debent eos bene tractare.* Itè decimo quarto, *Hispani sunt proximi barbarorum, vt patet ex Euangelio Luc. 10. de Samaritano. Sed tenentur diligere proximos, Matth. 22. sicut seipfos. ergo non licet prohibere illos à patria sua sine causa.* August. de doctrina Christiana, *Cum dicitur, Dilige*

liges proximum tuum, manifestū est omnem hominum proximum esse.

SECUNDA propositio, Licet † Hispanis negotia-
 3 ri apud illos, sine patriæ tamen damno, puta impor-
 tantes illuc merces, quibus illi carent: & adducentes
 illinc vel aurum, vel argentum, vel alia, quibus illi ab-
 undant. nec principes illorum possunt impedire sub-
 ditos suos ne exerceant commercia cum Hispanis, nec
 e contrario principes Hispanorum possunt prohibere
 commercia cum illis. Probatur ex prima. Primo, quia
 etiam hoc videtur ius gentium, vt sine detrimento ci-
 uium peregrini commercia exerceant. Item secundo
 eodem modo probatur, Cum hoc liceat iure diuino,
 ergo lex quæ hoc prohiberet, sine dubio non esset ra-
 tionabilis. Item tertio, Princeps tenetur diligere Hi-
 spanos iure naturali: ergo non licet eis si potest fieri si-
 ne detrimento illorum, prohibere illos à commodis
 suis sine causa. Quarto, Quia videntur facere contra
 illud prouerbum, *Non saties alteri, quod tibi fieri non*
vis. Et in summa certū est quod non plus possunt bar-
 41 bari prohibere Hispanos à commercio suo, quā Chri-
 51 stiani possunt prohibere alios Christianos. Clarum
 est autem, quod si Hispani prohiberent Gallos à com-
 mercio Hispaniarum, non propter bonum Hispaniæ,
 sed ne Galli participent aliquam vtilitatem, lex esset
 iniqua, & contra charitatem. si autem hoc lege caueri
 iuste non potest, nec etiam facto fieri (quia lex non est
 iniqua, nisi propter executionem legis. & vt dicitur. ff.
 de iusti. & iure, velut vim inter homines omnes cogna-
 tionem quandam natura constituit) vnde contra ius
 naturale est, vt homo hominē sine aliqua causa auer-
 setur. *Non enim homini homo lupus est, vt ait Ouidius,*
sed homo.

II. Propo

Prob. 11

21

31

41

51

III. Propo

TERTIA propositio, Si † quæ sunt apud barba-
 4 ros communia tam ciuibus quam hospitibus, non
 licet barbaris prohibere Hispanos à cōmunicatione &
 partici

participatione illorum. Exempli gratia, Si licet alijs peregrinis vel effodere aurum in agro communi, vel in fluminibus, vel piscari margaritas in mari, vel in flumine: nō possunt barbari prohibere Hispanos, sed eo modo duntaxat, quo alijs licet, dūmodo ciues, & naturales incolæ non grauentur. Hæc probatur ex prima, & secunda. Nam si licet Hispanis peregrinari & negotiari apud eos, ergo licet eis vti legibus & cōmodis omnium peregrinorū. Secundo, Quia quæ in nullius bonis sunt, iure gentium sunt occupantis. Instit. de rerum div. l. *ferre hestie*. ergo si aurum in agro, vel margaritæ in mari, aut aliud quodcunq; in fluminibus non est appropriatum, iure gentium erit occupantis, sicut & pisces in mari. Et quidem multa hīc videntur procedere ex iure gentium, quæ quia deriuantur sufficienter ex iure naturali, manifestam vim habent, ad dandum ius & obligandū. Et dato quod non semper deriuetur ex iure naturali, satis videtur esse consensus maioris partis totius orbis, maxime pro bono communi omnium. Si enim post prima tempora creati orbis, aut reparati post diluuiū, maior pars hominum constituerit, vt legati vbiq; essent inuolabiles, vt mare esset commune, vt bello capti essent serui, & hoc ita expediret vt hospites non exigerentur: certe hoc haberet vim, etiam alijs repugnantibus.

IV. Prop.

QUARTA Propositio, Imò + si ex aliquo Hispano nascantur ibi liberi, & velint esse ciues, non videtur quod possint prohiberi, vel à ciuitate vel cōmodis aliorū ciuium, dico ex parentibus habentibus illic domiciliū.

Prob:

Probatur, Quia hoc videtur esse de iure gentium, vt ciuis dicatur, & sit, qui natus est in ciuitate. ff. de appe. l. *ciues*. Et confirmatur, Quia cum homo sit animal

Confir.

ciuile, talis natus in vna ciuitate, non est ciuis alterius ciuitatis. Si ergo non esset ciuis illius, non esset ciuis alicuius ciuitatis, per quod impediretur à iure naturali,

Corollar.

& gentium: Imò si qui vellent accipere domiciliū in aliqua

aliqua ciuitate illorum, vt accipiendò vxorem, vel aliaratione, qua alij peregrini solent fieri ciues: non videretur quòd possint prohiberi plusquàm alij: & per consequens gaudere priuilegijs ciuium sicut alij, modò etiam subeant onera aliorum. Etiam facit, quòd hospitalitas commendatur 1. Pet. 4. *Hospitales inuicem.* & 1. ad Timoth. 3. de Episcopo, *Oportet Episcopum hospitalem esse,* vnde econtrario nolle accipere hospites, & peregrinos, est de se malum.

QVINTA propositio, Si barbari velint prohibere Hispanos in supra dictis à iure gentiù, puta vel cōmercio, vel alijs, quæ dicta sunt, Hispani primò debēt ratione, & suasionibus tollere scandalum, & ostendere omnī ratione se non venire ad nocendū illis, sed pacificè velle hospitari, & peregrinari sine aliquo incommodo illorum: & non solum verbis, sed etiam ratione ostendere, iuxta illud, *Omnia sapientes prius verū experiri decet.* Quòd si reddita ratione barbari nolunt acquiescere, sed velint vi agere, Hispani possunt se defendere, & omnia agere ad securitatem suam cōuenientia: quia vim vi repellere licet. Nec solum hoc, sed si aliter tuti esse non possunt, arces, & munitiones ædificare: & si acceperint iniuriã, illã autoritate principis bello prosequi, & alia belli iura agere. Probat, Quia causa belli iniusti est ad propulsandam & vindicandam iniuriam, vt supra dictum est ex Sanct. Thom. secunda secundæ, quæst. 40. sed barbari prohibentes à iure gentium Hispanos, faciunt eis iniuriam: ergo si necesse sit ad obtinendum ius suum bellum gerere, possunt hoc licitè facere. Sed est notandum, quòd cum barbari isti sint natura meticulosi, & aliàs stolidi, & stulti, quantumcunq; Hispani velint eos demere à timore, & reddere eos securos de pacifica conuersatione: possunt adhuc merito timere, videntes homines cultu extraneos, & armatos, & multò potentiores se. Et ideo si commoti hoc timore concurrunt ad exigendos, vel occiden-

V. Progre

Proba

Notandum

occidendos Hispanos, liceret quidem Hispanis se defendere seruatō moderamine inculpatae tutelae, nec alia belli iura liceret exercere in illos, puta vel parā victoriā, & securitate, occidere illos, vel spoliare, vel occupare ciuitates eorum, quia in illo casu sunt innocentes, & merito timent, vt supponimus. Et ideo debent Hispani seruari: sed quantum fieri poterit cum minimo detrimento illorum, quia est bellum duntaxat defensiuum. Nec est inconueniens, quod cum ex vna parte est ius, & ex altera ignorantia inuincibilis, quod sit bellum iustum ex vtraque parte. Vt sicut Galli tenent Burgundiā cum probabili ignorantia, credentes pertinere ad eos, Imperator autem noster habet ius certum ad illam prouinciam, qui potest bello repetere, & illi illam defendere: sic potest contingere cum barbaris, & hoc multum est considerandum. Alia enim sunt iura belli aduersus homines verē noxios, & iniurios, & alia aduersus innocentes & ignorātes. Sicut etiam aliter vitandū est scandalum Phariseorum, aliter pusillorum, & infirmorum.

SIXTA propositio, Si \dagger omnibus tentatis, Hispani non possunt consequi securitatem cum barbaris, nisi occupando ciuitates, & subiuciendo illos, licet possunt hoc etiam facere. Probat, Quia *finis belli est pax, & securitas*: vt dicit August. ad Bonifacium. postquam autem (vt dictum est) licet Hispanis bellum suscipere, vel etiam si necesse sit, inferre, ergo licet omnia facere necessaria ad finem belli, scilicet ad obtinendam securitatem & pacem.

SEPTIMA conclusio, Imò \dagger si postquam Hispani omni diligentia, & re, & verbo ostendissent, non stare per eos, quin barbari pacifice, & sine damno suarum rerum agant, nihilominus barbari perseverarent in malicia sua, & contenderent ad perditionē Hispanorum: iam tunc non tanquā cum innocentibus, sed tanquā cum perfidis hostibus agere possent, & omnia belli iura in illos prosequi, & spoliare illos, & in captiuitatem redigere,

Bellum non
nunquam ex
vtraque parte
iustum.

VI. Prop.

Prob.

VII. Prop.

digere, & dominos priores deponere, & nouos constituere, moderatè tamen pro qualitate rei & iniuriarum. Hæc conclusio satis patet, quia, si licet eis bellum indigere, ergo etiam iura belli persequi. Et confirmatur, Quia non debent esse melioris conditionis, quia sunt infideles. Sed hæc omnia licerent aduersus Christianos, si semel esset iustum bellum: ergo etiam licent aduersus illos. Item hoc est generale ius gentium, vt omnia capta in bello fiant victoris, vt habetur in *l. si quid in bello.* & *l. hostes. ff. de captiuis.* & *c. ius gentium.* i. distin. & expressius Institut. de rerum diuisionibus. §. *Item quia ab hostibus.* vbi dicitur, quod iure gentium, quæ ab hostibus accepimus, statim nostra fiunt, adeo vt etiam homines in nostram seruitutem deducantur. Item, quia (vt Doctores dicunt in materia de bello) princeps, qui habet iustum bellum, fit ipso iure iudex hostium, & potest eos iuridicè punire, & condemnare pro qualitate iniuriarum. Et confirmantur omnia supra dicta. Quia legati iure gentium sunt inuiolabiles. & Hispani sunt legati Christianorum: ergo barbari tenentur eos audire, saltem benignè, & non repellere. Iste ergo est primus titulus quo Hispani potuerunt occupare prouincias, & principatum barbarorum, modò fiat sine dolo & fraude, & non quærant fictas causas belli. Si enim barbari permitterent Hispanos pacificè negotiari apud illos, nullam possent Hispani ex hac parte prætere iustam causam occupandi bona illorum non plusquam Christianorum.

- 9 ALIUS titulus potest esse, scilicet causa religionis Christianæ propagandæ: pro quo sit prima conclusio, Christiani habent ius prædicandi, & annunciandi Euangelium in prouincijs barbarorum. Hæc conclusio nota est ex illo, *Prædicate Euangelium omni creature,* &c. Marc. vii. Item, *Verbum Domini non est alligatum.* 1. Thimot. 2. Secundò patet ex prædictis, Quia si habent ius peregrinandi, & negotiandi apud

R illos

Prob. 1.

2.

3.

Confirm.

Secundus titulus legitur.

l. Prop.

Prob. 1.

2.

- illos. ergo possunt docere veritatem volentes audiri, maximè de spectantibus ad salutem, & felicitatem multò magis, quàm de spectantibus ad aliquam humanam disciplinam. Tertiò, Quia aliàs essent extrastatum salutis, si non liceret Christianis ire ad eos ad annuntiandum Euangelium. Quartò, Quia correctio fraterna est de iure naturali, sicut & dilectio. cum ergo omnes illi sint non solum in peccatis, sed extrastatum salutis: ergo ad Christianos spectat corrigere & dirigere eos, imò videtur quod teneantur ad hoc. Quintò & vltimò Quia sunt proximi, vt supra dictum est, sed vltimò mandauit DEVS de proximo suo. Eccl. 17. ergo spectat ad Christianos instruere illos ignorantes de summis rebus.

II. Præp

Probat. 1.

SECUNDA conclusio, Licet + sit commune & si. 10
 ceat omnibus, tamen Papa potuit hoc negotium mandare Hispanis, & interdicere omnibus alijs. Probat. 1.
 tur, Quia licet, vt supra dictum est, Papa non sit dominus temporalis, tamen habet potestatem in temporalibus in ordine ad spiritualia. ergo cum spectet ad Papam specialiter curate promotionem Euangelij in totam orbem, si ad prædicationem Euangelij in illis prouincijs commodius possent principes Hispani dare operam, potest eis committere, & interdicere omnibus alijs: & non solum interdicere prædicationem, sed etiam commercium, si hoc ita expediret ad religionis Christianæ propagationem, quia potest ordinare temporalia, sicut expedit spiritualibus. Si ergo hoc ita expediret: ergo spectat ad auctoritatem & potestatem summi pontificis. Sed omnino videretur ita expedire, cò quod si indiscriminatim ex alijs prouincijs Christianorum concurrerent ad illas prouincias, possent se inuicem facillè impedire, & excitare seditiones: vnde & tranquillitas impediretur, & turbaretur negotium fidei, & conuersio barbarorum. Præterea cum principes Hispani suis auspicijs & sumptibus primi omnium eam navigationem suscepissent, & tam feliciter nouum orbem inuenerint: in-
 sum est,

Quum est, vt ea peregrinatio alijs interdicatur, & ipsi
solùm fruantur inuentis. Sicut etiam pro pace con-
seruanda inter principes, & religione amplificanda,
potuit Papa prouincias Saracenorum inter principes
Christianos ita distribuere, ut alijs in alterius partes
trāseatis etiam posset pro commodo religionis prin-
cipes creare, & maxime vbi antea nulli fuissent prin-
cipes Christiani.

11 TERTIA conclusio, Si † barbari permittant His- III. Prop.
spanos liberè & sine impedimento, prædicare Euan-
gelium, siue illi recipiant fidem, siue non: non licet hac
ratione intentare illis bellum, nec aliàs occupare terras
illorum. Hæc probata est superiùs in proximè antec-
cedenti sectione, vbi confutauimus quartam titulum: &
per se patet, quia nunquam est bellum iustum, vbi nul-
la præcessit iniuria, secunda secundæ, q. 40. arti. 1.

12 QVARTA conclusio, † Si barbari, siue ipsi do- IV. Prop.
mini, siue etiam multitudo impediunt Hispanos quo-
minus liberè annuntient Euangelium, Hispani, reddi-
ta prius ratione ad tollendum scandalum, possunt illis
inuitis prædicare, & dare operam ad conuersionem
gentis illius: & si sit opus, propter hoc bellum suscipere,
vel inferre, quo vsque pariant opportunitatem & se-
curitatem prædicandi Euangelium. Et idem est iudi-
cium, si etiam permittentes prædicationem, impedi-
ant conuersionem, occidentes, vel aliter puniētes con-
uersos ad CHRISTVM, vel minis, aut terroribus alios
deterrētes. Hæc patet, Quia faciunt in hoc barbari Prob. 1.
iniuriam Hispanis, ut patet ex dictis; habent enim ius-
tam belli causam. Secundò etiam, Quia impediretur 2.
commodum ipsorum barbarorum, quòd principes eo-
rum non possunt impedire iustè. Ergo in fauorem il-
lorum qui opprimuntur & patiuntur iniuriam, pos-
sunt Hispani mouere bellum, maxime cum res sit tanti
momenti. Ex qua etiā conclusione patet, quòd etiā hac Corollar.
ratione, si aliter negotiū religionis procurari nō potest,

licet Hispanis occupare terras, & prouincias illorum, & novos dominos creare, & antiquos deponere, & prosequi iure belli, quæ in alijs bellis iustis licitè fieri possent, seruato semper modo, & ratione, ne ultra procedatur, quam opus sit: & potius de proprio iure remittatur, quam aliud quod licet, inuadendo, & semper omnia dirigendo magis ad commodum barbarorū, quam ad proprium quæstum.

Notandum.

SEN considerandum valde est quod Paul. dicit ad Cor. 6. *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt.* Hæc enim omnia quæ dicta sunt, intelliguntur per se loquendo. Fieri enim potest, vt per hæc bella, carnes & spolia, potius impediretur conuersio barbarorū, quam quæteretur, & propagaretur. Et ideo hoc in primis cauendum est, ne offendiculum ponatur Euangelio. Si enim ponatur, cessandum esset ab hac ratione Euangelizandi, & alia quærenda esset. Sed nos ostendimus quod per se hæc licent. Ego non dubito quin opus fuerit vi & armis vt possent Hispani illic perseuerare: sed timeo ne ultra res progressa sit, quam ius fasq; permittebant. Iste ergo potuit esse secundus titulus legitimus, quo barbari potuerunt cadere in ditionem Hispanoerum. Sed semper habendum est præ oculis quod statim dictū est, ne hoc quod per se licitum est, reddatur malum per accidens: quia bonum est ex integra causa, malum autem ex singulis defectibus, ex Aristot. 3. Ethico. & Dionysio. 4. c. de diuinis nominibus.

Tertius titulus legitimus.

ALIVS titulus potuit esse, qui derivatur ex isto, & est: Si qui ex barbaris conuersi sunt ad CHRISTUM, & principes eorum, vi aut metu, volunt eos reuocare ad idololatriam, Hispani hac ratione, etiam possunt, si aliàs fieri non potest, mouere bellum, & coegere barbaros vt desistant ab illa iniuria, & contra pertinaces iura belli persequi, & per consequens aliquando dominos deponere, sicut in alijs bellis iustis. & iste potest poni tertius titulus, & non solum titulus religi-

religionis, sed amicitia & societatis humanæ. Ex hoc enim quoddam aliqui barbari sunt conuersi ad religionem Christianam, sunt facti amici & socij Christianorum: & debemus operari bonum ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei, ad Galat. 6.

Prob.

14

ALIVS titulus potest esse, † Si bona pars barbarorum conuersi essent ad CHRISTVM, siue iure, siue iniuria, id est, dato quod minis, aut terroribus, vel alijs non seruatis seruandis, dummodo verè essent Christiani, Papa ex rationabili causa posset, vel ipsis petentibus, vel etiam non petentibus, dare illis principem Christianum, & auferre alios dominos infideles. Probatur, Prob.

Quartus titulus legitimus.

Quia si ita expediret ad conseruationem religionis Christianæ, quia timetur ne sub dominis infidelibus apostatae fiant, id est deficiant à fide vel illa occasione grauentur à suis dominis: in fauorem fidei Papa potest mutare dominos. Et confirmatur, Quia (vt Doctores dicunt) & expressè S. Thom. 2.2. q. 10. artic. 10. Ecclesia posset omnes seruos Christianos, qui seruiunt infidelibus, liberare, etiam si alijs essent legitimè captiui. & hoc expressè dicit Innocenti. in d. c. *super his*. de voto.

Confl. I.

Ergo magis poterit liberare alios subditos Christianos, qui non sunt tam astricti, sicut serui. Et confirmatur, Quia tantum, vel plus, tenetur vxor viro, quantum subditus domino; cum illud vinculum sit iuris Diuini, hoc autem non: sed in fauorem fidei liberatur vxor fidelis à viro infideli, si maritus ei molestus est pro religione, vt patet ex Apostolo 1. ad Cor. 7. & exc. quanto. de diuortijs. Imò ita nunc consuetum est, vt iplo facto, quoddam alter coniugum conuertitur ad fidem, sit liber ab altero coniugum infideli. ergo etiam Ecclesia in fauorem fidei, & ad vitandum periculum, potest liberare omnes Christianos ab obedientia, & subiectione dominorum infidelium, secuso scandalo. Et ponitur iste quartus titulus legitimus.

Confl. II.

15

ALIVS titulus posset † esse propter tyrannidem

Quintus titulus legitimus.

R. 3

vel

vel ipsorum dominorum apud barbaros, vel etiam propter leges tyrannicas in iniuriã innocentum, puta quia sacrificãt homines innocẽtes, vel aliãs occidunt in demnatos ad vescendum carnibus eorum. Dico etiã, quod sint auctoritate Põtilicis possũt Hispani prohibere barbaros ab omni nefaria consuetudine & ritu, quia possunt defendere innocẽtes a morte iniusta. Hoc probatur, Quia vniciq; mãssauit Deus de proximo suo: & illi omnes sunt proximi: ergo quilibet potest defendere illos a tali tyrannide & oppressione. & hoc maxime spectat ad principes. Item probatur proverb. 24. *Erue eos, qui ducuntur ad mortẽ, & qui trahuntur ad interitũ, liberare ne cesses.* Nec hoc solum intelligitur cũ actũ ducuntur ad mortẽ, sed etiam possunt cogere barbaros, vt cessent a tali ritu: & si nosũt, hac ratione possunt eis bellum inferre, & iure belli eos persequi, si aliter tolli non potest sacrilegus ritus, possunt mutare dominos, & nouum principatũ inducere. Et quantum ad hoc habet verum illa opinio Inno. & Archiep. q̃ pro peccatis contra naturam possant puniri. Nec obstat, quod omnes barbari consentiant in huiusmodi leges, & sacrificia, nec volunt se in hoc vindicari ab Hispanis. in his enim nõ ita sunt sui iuris, vt possint seipos, vel filios suos tradere ad mortẽ. & iste posset esse quintus titulus legitimus.

In quo habetur
locum sententia Innocentij & Archiep. in proxima hæc. In sententia sectione postea paulo ante, numer. 49.

Sextus titulus legitimus.

ARS titulus posset esse 7 per veram & voluntariam electionem, puta si barbari ipsi intelligentes & prudentem administrationem, & humanitatem Hispanorum, vltro vellent accipere in principem & Regem Hispaniã tam domini, quã alij: Hoc enim fieri posset & esset legitimus titulus, etiam de lege naturali: quilibet enim Respublica potest sibi cõstituere dominum, nec ad hoc esset necessarius consensus omnium, sed videretur sufficere cõsensu maioris partis. Quia sicut aliãs disputauimus in his, quæ spectant ad bonum Republicæ illa, quæ constituuntur a maiori parte, tenent, etiam alijs contradicentibus: aliãs nihil posset geri pro utilitate

Prob.

litate Reipublicæ, cum difficile sit, vt omnes conueniant in vnam sententiam. Vnde si in aliqua ciuitate, aut prouincia maior pars ellet Christianorum, & illi in fauorem fidei, & pro bono communi vellent habere principem Christianū, credo quod possent eligere, alijs inuitis, etiam relicquendo alios dominos infideles: & dico quod possent eligere principem, non solum sibi, sed toti Reipub. sicut & Galli pro bono suæ reipublicæ mutauerunt principes, & ablato regno à Childerico, tradiderunt Pipino, Caroli magni patri: quam mutationem Zacharius Pontifex comprobauit. & hic potest poni sextus titulus.

ALIVS titulus esse potest, causa sociorum & amicorum. Cum enim ipsi barbari inter se gerant aliquando legitima bella, & pars, quæ iniuriam passa est habet ius inferendi bellum, potest accedere Hispanos in auxilium, & præmia victoriæ illis communicare, vt feruntur fecisse Talcathedani contra Mexicanos, qui cum Hispanis composuerunt, vt eos iuarent ad debellandos Mexicanos: haberent autem quicquid iure belli ad eos spectare poterat. Quod enim hæc sit causa iusta belli pro sociis & amicis, non est dubium, vt etiam declarat Caieta, secunda secunda, q. 40. artic. 1. Quia æquè potest Respublica aduocare extraneos ad vindicandum inimicos contra extraneos malefactores. Et confirmatur, Quia profectò hæc maximè ratione Romani dilatauerunt imperium suum, dum scilicet socijs atque amicis auxilia præstabant, & ea occasione iusta bella suscipientes, iure belli in possessionem nouarum prouinciarum veniebant. & tamè imperium Romanum approbatur tanquam legitimum à B. Aug. libro 5. de ciuitate Dei, & à S. Tho. opusculo 21. Et Syluester Constantinū magnum pro imperatore habuit, & Ambros. Theodos. Non videtur autem quo alio iuridico titulo venerint Romani in possessionem orbis, nisi iure belli, cuius maximæ occasiones fuerunt

Septimus titulus legitimus.

Prob.

Confirm.

defensio, & vindicatio sociorum. Sicut & Abraham ad vindicandum regem Salem, & alios reges qui cum eo fœdus percusserant, dimicauit contra quatuor reges illius regionis. Genes. 14. à quibus ipse nullam iniuriam accepit. Et iste videtur septimus & vltimus titulus, quo potuerunt, aut possent venire barbari eorumq; prouinciæ in possessione & dominium Hispan.

Oftansu titulus dubius.

ALIVS titulus posset non quidem asseri, sed reuocari in disputationem, & videri aliquibus legitimus. De quo ego nihil affirmare audeo, sed nec omnino condemnare: & est talis, Barbari enim isti licet, vt supra dictum est, non omnino sint amentes, tamen etiam parum distant ab amentibus: ita videtur, quod non sint idonei ad constituendam vel administrandam legitimam Rempublicam, etiam inter terminos humanos & ciuiles. Vnde nec habent leges cõuenientes, neque magistratus, imò nec sunt satis idonei ad gubernandam rem familiarem: vnde etiam carèt & literis, & artibus, non solum liberalibus, sed etiam mechanicis & agricultura diligenti, & opificibus, & multis alijs rebus commodis, imò necessarijs ad vsus humanos. Posset ergo quis dicere, quod pro vtilitate eorum possent principes Hispani accipere administratione illorum, & constituere illis per oppida præfectos, & gubernatores: imò etiam illis dare nouos dominos, dummodo constaret hoc illis expedire. Hoc inquam posset suaderi, quia si omnes essent amētes, non dubium est, quin hoc esset non solum licitum, sed conuenientissimum: imò tenerentur ad hoc principes, sicut, si omnino essent infantes. Sed videtur quantum ad hoc eadem ratio de illis & de amentibus, quia nihil, aut paulò plus valent ad gubernandum se ipsos, quàm amentes: imò quàm ipsæ feræ & bestia, nec mitiori cibo quàm feræ, nec penè meliori vtuntur: ergo eodem modo possent tradi ad gubernationem sapientiorum. Et confirmatur hoc apparenter. Nam si fortuna aliqua omnes adulti perirent

apud

Ratio verissima.

Confir.

apud illos, manerent pueri, & adolentescentes habentes quidem aliqualem vsum rationis, sed intra annos pueritiae, & pubertatis: videtur profectò, quod possèt principes recipere curam illorum, & gubernare illos quamdiu essent in tali statu. Quòd si hoc admittitur, videtur certè non negandum, quin idem fieri posset circa parentes barbaros supposita hebetudine, quam de illis referunt, qui apud eos fuerunt, quæ multò inquit, maior est, quam apud alias nationes sit in pueris. Et certè hoc posset fundari in præcepto charitatis, cum illi sint proximi nostri, & teneamur bona illorum curare. & hoc (vt dixi) sit sine assertione propositum, & etiam cum illa limitatione, vt fieret propter bona, & utilitatem eorum, & non tantum ad quæstum Hispanorum. In hoc enim est totum periculum animarum & salutis: & ad hoc posset etiam prodesse illud, quod supra dictum est. quòd aliqui sunt natura serui: nam tales videntur omnes isti barbari, & sic possent ex parte gubernari vt serui.

SED ex tota disputatione videtur sequi, quòd **Obiect.** si cessarent omnes isti tituli, ita vt barbari nullam rationem iusti belli darent, nec vellent habere Hispanos principes, &c. quòd cessaret tota illa peregrinatio, & commercium cum magna iactura Hispanorum, & etiam prouentus principum magnum detrimentum acciperent, quod non esset ferendum. **Respons.** primo, Commercium non oporteret vt cessaret, quia vt iam declaratum est, multa sunt apud barbaros, quibus ipsi abundant, & per commutationem possent Hispani aduchere. Item multa etiã, quæ ipsi pro desertis habent, vel sunt communia omnibus volentibus occupare: & Lusitani magnum commercium habent cù similibus gentibus, quas nò subiecerūt, & cum magno commo. Secundo, Fortasse regij redditus non minores essent nã æquè iustè posset imponi vectigal super aurum & argentum quod à barbaris reportaretur, vel ad quin-

3. patet.

tam partem, vel etiam ad maiorem pro rei qualitate: & merito, cum navigatio fuerit a principe inuenta, & sua autoritate essent tuti negotiatores. Tertio patet, quod iam postquam ibi facta est conuersio multorum barbarorum, nec expediret, nec liceret principi omnino dimittere administrationem illarum prouinciarum.

REVERENDI PATRIS, FRATRIS FRANCISCI AVICTORIA DE INDIS,
sive de iure belli Hispanorum in
barbaros,

RELECTIO POSTERIOR.

S V M M A.

1. Christianis licet militare, & bella gerere.
2. Bellum gerendi, aut indicendi, penes quem sit autoritas.
3. Bellum defensiuum, quilibet posset suscipere & gerere, etiam priuatus.
4. Inuasus à latrone, aut inimico, an possit repercutere inuasorē, si possit fugiendo euadere.
5. Respublica qualibet habet autoritatem indicendi, & inferendi bellum.

6. Prin-

3. patet.

tam partem, vel etiam ad maiorem pro rei qualitate: & merito, cum navigatio fuerit a principe inuenta, & sua autoritate essent tuti negotiatores. Tertio patet, quod iam postquam ibi facta est conuersio multorum barbarorum, nec expediret, nec liceret principi omnino dimittere administrationem illarum prouinciarum.

REVERENDI PATRIS, FRATRIS FRANCISCI AVICTORIA DE INDIS,
sive de iure belli Hispanorum in
barbaros,

RELECTIO POSTERIOR.

S V M M A.

1. Christianis licet militare, & bella gerere.
2. Bellum gerendi, aut indicendi, penes quem sit autoritas.
3. Bellum defensiuum, quilibet posset suscipere & gerere, etiam priuatus.
4. Inuasus à latrone, aut inimico, an possit repercutere inuasorē, si possit fugiendo euadere.
5. Respublica qualibet habet autoritatem indicendi, & inferendi bellum.

6. Prin-

6. Princeps eandem auctoritatem habet ad indicendum & inferendum bellum, quam Respublica.
7. Respublica quid sit, & quis propriè dicatur Princeps.
8. Respublicæ, aut principes plures, si habeant unum communem dominum, aut principem, an possint per se inferre bellum sine auctoritate superioris principis.
9. Reguli, siue Principes, qui non præsumunt Reipub. perfectæ, sed sunt partes alterius Reipub. non possunt bellum inferre, aut gerere. Et quid dicendum de civitatibus.
10. Belli iusti quæ possit esse ratio, & causa. Et quòd iusti belli causa non sit diversitas religionis, probatur.
11. Imperij amplificatio non est iusta causa belli.
12. Principis gloria propria, aut aliud commodum non est belli iusta causa.
13. Iniuria accepta est unica & sola causa iusta ad inferendum bellum.
14. Iniuria qualibet, & quantavis non sufficit ad bellum inferendum.
15. Bello iusto existente, licet omnia facere, quæ ad defensionem boni publici sunt necessaria.
16. Bello iusto licet recuperare omnes res perditas, & illarum partem.
17. Bello iusto licet occupare ex bonis hostium impensam belli, & omnia damna ab hostibus iniuste illata.

18. Princeps iusti belli recuperatis rebus ab hostibus, quid ulterius possit facere.
19. Principi iusti belli licet parva victoria, recuperatis rebus, ac pace etiam & securitate habita, vindicare iniuriam ab hostibus acceptam, & animaduertere in hostes, & punire illos pro iniurijs illatis.
20. Bellum ut dicatur iustum, non semper est satis principem credere se habere iustam causam.
21. Belli iustitia summopere, & magna cum diligentia examinanda est.
22. Subditi, an teneantur examinare causam belli. Et quomodo si subdito constet de iniustitia belli, non liceat ei militare, etiamsi Princeps imperet.
23. Subditi si habeant conscientiam de iniustitia belli, non licet sequi bellum, siue errent, siue non.
24. Senatores, reguli, & vniuersaliter omnes, qui admittuntur, vel vocati, vel etiam vltro venientes ad consilium publicum, vel regis tenentur iniusti belli causam examinare.
25. Belli causas examinare qui non teneantur, sed possint fide adhibita maioribus, licet militare.
26. Subditos militantes quando non excusaret ignorantia de iniustitia belli.
27. Belli iustitia si sit dubia, quid faciendum. Et quomodo si Princeps vnus sit in legitima possessione

possessione, manente dubio non possit alius bello & armis repeterè.

28. Si sit ciuitas, aut prouincia, de qua dubitatur, an habeat legitimum possessorem, maxime si est deserta morte legitimi domini, &c. quid in tali casu sit agendum.
29. Dubitans de iure suo, etiam si pacificè possideat, quomodo examinare teneatur diligenter causam, si fortè possit certum scire, vel pro se, vel pro alio.
30. Examinata causa quādiu rationabiliter perseuerat dubium, legitimus possessor non tenetur cedere possessioni, sed potest licitè retinere.
31. Subditis non solum licet in bello defensiuo in re dubia sequi principem suum in bellum, sed etiam in bello offensiuo.
32. Bellum an possit ex vtraque parte esse iniustum. Et quomodo seclusa ignorantia hoc non possit contingere.
33. Princeps, siue subditus, qui ex ignorantia sequutus est bellum iniustum, si postea constiterit ei de iniustitia belli, an teneatur restituere.
34. Innocentes interficere in bello, an liceat.
35. Innocentes interficere, nunquam per se, & ex intentione licet.
36. Interficere an liceat infantes & foeminas in bello contra Turcas. Et quid dicendum de agricolis

- agricolis apud Christianos, rogatis, peregrinis, hospitibus, & clericis.
37. Interficere innocentes per accidens, etiã scita-
ter, aliquando licet, & aliquando non.
38. Innocentes, à quibus in futurum imminet pe-
riculum, an liceat interficere.
39. Spoliare an liceat innocentes inter hostes. Et
quibus rebus sint spoliandi.
40. Bellum si satis commodè geri potest non spo-
liando agricolas, aut alios innocentes, vi-
detur non licere eos spoliare. Et quid di-
cendum de peregrinis, & hospitibus qui
sunt apud hostes.
41. Hostes si nolint restituere res iniuria ablatas,
& non possit, qui est læsus, aliunde recupera-
re, quomodo possit vndeunque satisfac-
tionem capere, siue à nocentibus, siue ab
innocentibus.
42. Innocentes, & pueros, esto quòd non sint in-
terficiendi, an saltem liceat ducere in ca-
ptiuitatem, & seruitutem.
43. Obsides, qui vel tempore induciarum, vel per-
actò bello ab hostibus recipiuntur, virum
interfici possint, si hostes fidem frangerent,
& conuentis non starent.
44. Interficere an liceat omnes in bello nocentes.
45. Interficere, licet indifferenter omnes, qui in
actuali conflictu prælij, vel in oppugnatio-
ne aut defensione ciuitatis contra pa-
giant

- gnant, & quandiu res est in periculo.
46. Inteficere licet nocentes, paria victoria, & rebus iam extra periculum positis.
47. Inteficere non femper licet omnes nocentes, folùm ad vindicandum iniuriam.
48. Inteficere aliquando, & licet, & expedit omnes nocentes, & hoc maximè in bello contra infideles. Et quid in bello contra Christianos.
49. Captivos, aut deditos an liceat inteficere, fupposito, quòd etiam fuerunt nocentes.
50. Capta in bello iufto, vtrum fiant capientium & occupantium. Et quomodo capta in iufto bello, vsque ad fufficientem fatisfactionem rerum ablatarum per iniuriam, & etiam impensarum, fiant occupantium.
51. Mobilia omnia quomodo iure gentium fiant occupantis, etiamfi excedant compensationem damnorum.
52. An liceat ciuitatem permitttere militibus in pradam. Et quomodo non fit illicitum, fed & quandoq; neceffarium.
53. Militibus non licet pradas agere, aut incendia facere fine autoritate, aliàs tenerentur ad reftitutionem.
54. Occupare licet, & tenere agrum, arces, & oppida hoftium, quantum neceffarium fuerit ad damnorum illatorum compensationem.
55. Occu-

55. Occupare licet ab hostibus, & tenere arcem aliquam, aut ciuitatem pro paranda securitate, & vitando periculo, aut pro defensione vt tollatur ab hostibus occasio nocendi, &c.
56. Hostes multare parte agri, licet ratione iniuria illata, et nomine poena, hoc est, ad vindictam. Et quomodo hac etiam ratione potest arx, aut oppidum cum moderamine occupari.
57. Tributa an liceat victis hostibus imponere.
58. Principes hostium, an liceat deponere, & nos ponere & constituere, vel sibi principatum restituere. Et quomodo non possim, & ex quacunque causa belli iusti hoc liceat facere.
59. Principes hostium quando legitimè possent deponi, ostenditur.
60. Canones, seu regulae belligerandi describuntur.

QUAE POSSESSIO ET OCCUPATIO prouinciarum illorum barbarorum, quos Indos vocant, videntur tandem maximè iure belli posse defendi: ideo postquam in relectione priori, de titulis disputauimus, quos Hispani possunt prætere ad illas prouincias obtinendas, siue iustis, siue iniustis: visum est de iure belli breuem disputationem habere, vt hæc relectiones absolutiores videantur. Sed quia temporis angustia pressi, non poterimus hic tractare omnia, quæ in hac materia possent disputari, nou licuit extendere calami pro amplitudine & dignitate argumenti & materiarum, sed quantum breuitas temporis patiebatur. Itaque
solum

solum notabo propositiones precipuas in hac materia cum probationibus breuissimis, abstinens a multis dubiis, quæ in hanc disputationem conferri possent. Tra-ctabo autem quatuor quæstiones principales. Prima, An omnino Christianis sit licitum bella gerere. Secunda, Apud quem sit autoritas, aut gerendi, aut indicendi bellum. Tertia, Quæ possint, & debeant esse causæ iusti belli. Quarta, Quid in bello iusto, & quantum liceat in hostes.

QUANTVM ad primum, posset videri, quod omnino bella sint interdicta Christianis: Prohibitum enim videtur eis se defendere, iuxta illud. *Non vos defendentes, charissimi, sed date locum iræ.* Rom. 12. & Dominus in Euangelio, *Si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram.* Et, *ego dico vobis non resistere malo* Matt. 5 & Matt. 26. *Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt.* Neque satis videtur respondere, quod omnia hæc non sunt in præcepto, sed in consilio. satis enim magnum inconueniens esset, si bella omnia, quæ à Christianis suscipiuntur, sunt contra consilium Domini. In contrarium est sententia omnium doctorum, & vsus receptus in Ecclesia.

Pro quæstionis explicatione notandum est, quod licet inter catholicos satis conveniat de hac re, Lutherus tamen, qui nihil incontaminatum reliquit, negat Christianis etiam aduersus Turcas licere arma sumere: innixus tum locis Scripturæ supra positis, tum etiam, quod si Turcæ inuadant Christianitatem, illa est voluntas Dei, cui resistere non licet. In qua tamen sententia potuit imponere Germanis hominibus ad arma natis, sicut in alijs suis dogmatibus. Et Tertullianus non ad eum videtur abhorre ab hac sententia, qui libro de corona militis, disputat, an in totum Christianis militia conveniat. Et tandem profectò in hanc sententiam declinare videtur, vt Christiano militare interdictum putet. Cui inquit, *ne litigare quidem liceat.*

Quatuor quæstiones principales hæc tractandæ.

Prima quæstio, principalis.

Ratio pro parte altera quæstionis.

Lutheri sententia.

A qua non videtur Tertullianus abhorre.

Respondeo au-
tor vnica con-
clusionē.

a. Prefatum
lib. 22.

b. Quæst. 31.

c. Sextus. 19.

Prob. 1.

d. Hic serm.

et verbis Do-

mini.

e. Valerius

Epist. 205.

ad Bonificiū

Comitem.

f. Videtur et

se locus lib.

22. contra

Faustum cap.

74.

2.

3.

4.

Et sequentes
pertinent ad
bellum offen-
siuum.

Videtur lo-
cus hic sum-
ptus ex quæst.

Sed relictis extraneis opinionibus, sit respon-
ad quæstionem vnica conclusione, Licet \dagger Christianis
militare & bella gerere. Hæc conclusio est Augustin. in
multis locis, nam contra Faustum, ^a & libro 83. ^b quæ-
stionum, & de verbis ^c Domini, in sermone de quæro-
Centutionis, & ad Bonificiū ^e Epistola, disertè alioit.
Et probatur conclusio, vt probat August. ex verbis Ioh.
Baptistæ Luc. 3. ad milites, *Neminē concutiatis, nemini
iniuriam feceritis. Quod si Christiana disciplina* (inquit
^f August.) *omnino bella culparet hoc potius consilium sa-
lutis perentibus in Euangelio daretur, vt abicerent ar-
ma, seque militiæ omnino subtraherent. Dicitur est autem
eis, Neminem concutiatis, contenti estote stipendijs vo-
stris.* Secundò probatur ratione, scilicet 1. 2. quæst. 40.
articul. 1. Licet stringere gladium, & armis vti aduer-
sus interiores male factores, & seditiosos ciues, secun-
dum illud Roman. 13. *Non sine causa gladium portat
minister enim Dei est vindex in iram eius, qui male agit
ergo etiam licet vti gladio, & armis aduersus hostes ex-
teriores. Vnde principibus dictum est. Psal. 18. Erigite
pauperem, & egenum manu peccatoris liberate.* Ter-
tiò, In lege natura hoc licuit, vt patet de Abraham, qui
pugnauit contra quatuor Reges. Genes. 14. Item in lege
scripta, vt patet de Dauid & Machab. Sed lex Euan-
gelica nihil interdicit, quod iure naturali licitum sit, vt
S. Tho. eleganter tradit 1. 2. q. 107. art. vlt. vnde & dicitur
lex libertatis, Iaco. 1. & 2. ergo q̄ licebat in lege na-
turali & scripta, non minus licet in lege Evangelica.

Et quia de bello defensiuo reuocari in dubium
non potest, quia vim vi repellere licet. ff. de iustitia
& iure, l. vim vi. Quarto probatur etiam de bello
offensiuo, id est in quo non solum defenduntur, aut
etiam repetuntur res, sed vbi petitur vindicta pro in-
iuria accepta. Probatur inquam autoritate Augustin.
libro 83. quæstion. & habetur c. dominus. 23. q. 2. lu-
sta bella solent diffiniri, que vlciscuntur iniurias,
800

gens vel civitas plebenda est, que vindicare negligere, quod à suis improbe factum est, vel reddere quod per iniuriam ablatum est. Probatum etiam quinto de bello offensivo: quia bellum etiam defensivum gen commodè non potest, nisi etiam vindicetur in hostes, qui iniuriam fecerunt aut comati sunt facere. fierent enim hostes audaciores, ad iterum invadendū nisi timore paræ deterrerentur ab iniuria. Probatum sexto, Quia finis belli est pax & securitas Reip. ut Augustinus inquit de verbo Domini, & ad Bonifacium: sed non potest esse securitas in Republica nisi hostes coercerentur metu belli ab iniuria: esset enim omnino iniqua conditio belli, si hostibus invadentibus iniuste Rempublicam, solūm liceret Republicæ auertere hostes nec possent ulterius prosequi. Probatum septimo ex fine & bono totius orbis. Profectus enim orbis consistere in felici statu non posset, imò esset rerum omnium pessima conditio, si tyranni quidem & latrones, & raptores possent impune iniurias facere, & opprimere bonos, & innocentes, nec liceret vicissim innocenti- bus animadvertere in nocentes. Probatum octavo & vitimo quia in moralibus potissimum argumentum est ab autoritate & exemplis sanctorum, & bonorum virorum, qui non solum bello defensivo tutati sunt patriam resque suas, sed etiam bello offensivo pro- secuti sunt iniurias ab hostibus acceptas, vel atten- tatas, ut patet de Ionatha & Simone, i. Machab. 9. qui vindicaverunt mortem Iohannis fratris sui contra filios Iambri. Et in Ecclesia Christiana patet de Constantino magno, Theodosio maiore, & alijs clarissimis & Christianissimis imperatoribus, qui multa bella virtusque generis gesserunt, cum habe- rent in consilijs sanctissimos & doctissimos Epi- scopos.

SECUNDA quæstio, Apud quem sit autori-
tas gerendi, aut indicendi bellū. Pro qua sit prima pro-
positio,

Super Iohannem.
10.
5.
6.
Locis ante
curatis.
7.
8.
Secunda quæstio.
Principal.
I. Prop.

positio, Bellum ꝛ defensuum quilibet potest suscipere
 & gerere, etiam priuatus. Hæc patet, Nam vim vitē
 pellere licet, ff. vbi supra. vnde hoc bellum quilibet po-
 test gerere sine autoritate cuiuscunque alterius, non
 solum pro defensione personæ, sed etiam rerum, & bo-
 norum. Sed circa istam conclusionem dubitatur pri-
 mo, An ꝛ inuasus à latrone, aut inimico, possit repu-
 cutere inuasorem, si possit fugiendo euadere. Et Ar-
 chiepiscopus quidem respondet, quod non. Quia iam
 non est defensio cum moderamine inculpate tutele:
 quilibet enim tenetur se defendere quantum potuit cum
 minimo detrimento inuasoris. Si ergo resistendo opo-
 tet aut occidere, aut grauius vulnerare inuasorem, po-
 test autem se liberare fugiendo, videtur quod teneatur.
 Sed Panorm. c. olim. de restit. spoliat. distinguit. si enim
 inuasus magnū dedecus subiret fugiendo, non tepetur
 fugere, sed potest repercutiendo, iniuriā repellere: si ve-
 rò non faceret iacturam fama, aut honoris, vt mona-
 chus, aut rusticus inuasus a nobili, & forti viro, tene-
 tur potius fugere. Bartol. autem in l. 1. ff. de poen. & in
 l. si rem. ff. de sicarijs, indistinctè tenet, quod licet se de-
 fendere, nec tenetur fugere: quia fuga est iniuria. Item
 apud Labeonem. ff. de iniurijs. si autem pro rerum de-
 fensione licitum est armis resistere, vt patet in d. c. olim.
 & in c. dilecto. de sententia excom. lib. 6. multò magis
 pro arcenda iniuria corporali, quæ maior est, quam re-
 rum iactura. l. in seruorum. ff. de poen. Et hæc opinio po-
 test probabiliter & satisfactorie teneri, maxime cum iura
 ciuilia hoc concedant, vt in dicta. l. si rem. autoritate
 autem legis nemo peccat: quia leges dantur in foro
 conscientie. Vnde etiam si iure naturali non liceret oc-
 cidere pro defensione rerum, videretur quod iure ciuili
 factum sit licitū: & hoc reuera secluso scandalo, videretur
 licere non solum laico, sed etiā clerico, & religioso viro.

II. Prop. S s c v n d a propositio, Quilibet ꝛ Respublica ꝛ
 habet auctoritatem iudicandi, & intercedendi bellum. Pro
 pro-

Dubium.

Archiepisco-
pi sententia.Panorm. sen-
tentia.Bartol. sen-
tentia.Sequitur au-
tor Bartola
sententiam.

probatione est notandum, quod differentia est quantum ad hoc inter priuatam personam, & Rempublicam: quia priuata persona habet quidem ius defendendi se, & suos, vt dictum est: sed non habet ius vindicandi iniuriam, imò nec repetendi ex interuallo temporis res ablatas. Sed defensio oportet vt fiat in presenti periculo, quod iurisperiti dicunt in continenti. Vnde transacta necessitate defensionis, cessat licentia belli. Credo tamen, quod per iniuriam percussus possit statim repercutere, etiamsi inuasor non deberet ultra progredi. Sed ad vitandam ignominiam & dedecus, posset qui colaphum (exempli gratia) acceperit, gladio statim repercutere, non ad sumendam vindictam, sed (vt dictum est) ad vitandam infamiam, & ignominiam. Sed Respublica habet autoritatem non solum defensionis, sed etiam vindicandi se, & suos, & persequendi iniurias. Quod probatur, quia vt Aristoteles tradit tertio lib. Politicorum, Respub. debet esse sibi sufficiens: sed non posset sufficienter conseruare honorem publicum, & statum Reipub. si non posset vindicare iniuriam, & animaduertere in hostes. fierent enim (vt supra dictum) mali promptiores & audaciores ad iniuriam inferendam, si possent impune hoc facere: & ideo necessarium est ad commodam rerum mortalium administrationem, vt hæc autoritas concedatur Reipublicæ.

Discrimen
inter priuatam
personam &
Repub.

Opinio au-
toris.

6 TERTIA propositio; Eandem \dagger autoritatem habet quantum ad hoc princeps, quàm Respublica. Hæc est sententia Augusti lib. 22. cōtra Faustū. *Ordo, inquit, naturalium mortalium paci accommodatus, hoc poscit, vt suscipiendi belli autoritas, atq; consilium penes principes sit.* Et ratione probatur, Quia princeps non est nisi ex electione Reip. ergo gerit vices, & autoritatē illius: imò iam vbi sunt legitimi principes in Republica, tota autoritas residet penes principes, neque sine illis aliquid publice aut bello, aut pace geri potest.

Eadem auto-
ritas prin-
cipis, quæ
Reipub. in
hac re.

7 Sæd tota difficultas est, quid \dagger est Respublica, & quæ sit perfecta Respub.

quis propriè dicitur princeps? Ad hoc breuiter respon-
detur, quòd Respub. propriè vocatur perfecta commu-
nitas: sed hoc ipsum est dubium quare sit perfecta com-
munitas. Pro quo notandum, quòd perfectum idem est
quod totum. dicitur enim imperfectum, cui aliquid de-
est, & e contrario perfectum, cui nihil deest. Est ergo per-
fecta Respublica, aut communitas, quæ est per se tota,
id est, quæ non est alterius Reip. pars, sed quæ habet pro-
prias leges, proprium consilium, & proprios magistra-
tus, quale est regnù Castellæ, & Aragoniæ, principatus
Venetorum, & alij similes. Nec enim obstat quia sint
plures principatus & Respub. perfectæ sub vno princi-
pe. Talis ergo Respub. aut princeps illius, habet autori-
tatem indicendi bellum, & solum talis.

Dubium.

Sed ex hoc ipso dubitari meritiò potest, an si
plures huiusmodi Respublicæ, aut principes habeant
vnum communè dominum, aut principem, an possint
per se inferre bellum sine autoritate superioris princi-
pis. Et respondeo, quòd sine dubio possunt, vt Reges,
qui sunt subiecti Imperatori, possunt inuicem bellige-
rare, non expectata autoritate imperatoris: quia vt di-
ctum est, Respub. debet sibi esse sufficiens, nec sufficeret
sibi sine tali facultate.

Respons. au-
toris.

Castellæ.

Ex quibus sequitur, & patet, quòd si alij reguli,
sive principes, qui non præsunt Reip. perfectæ, sed sunt
partes alterius Reip. non possunt bellum inferre, aut
gerere, quemadmodum dux Albanus, aut comes Be-
neuentanus: sunt enim partes regni Castellæ, & per
consequens non habent perfectas Respub. Sed cum
hæc sint magna ex parte aut iure gentium, aut humano,
consuetudo potest dare facultatem & autoritatè belli
gerendi. Vnde si qua ciuitas, aut alius princeps obti-
nuit antiqua consuetudine ius gerendi per se bellum,
non est ei neganda hæc autoritas, etiam si aliàs non vi-
detur habere Rempublicam perfectam. Item etiam ne-
cessitas hanc licentiam & autoritatè concedere possit.

Si enim

Quomodo
Respub. in-
perfecta, eius-
ue princeps
perfecta bellum
gerere.

Si enim in eodem regno vna ciuitas aliam oppugnet, vel aliquis ex ducibus alium ducem, & rex negligeret, aut non auderet vindicare iniurias illatas, posset ciuitas, aut dux, qui passus est iniuriã, non solum se defendere, sed etiam bellum inferre, & animaduertere in hostes, & malefactores etiam occidere: quia aliã neq; defendere quidem commodè se posset. Non enim hostes abstinere ab iniuria, si illi qui patiuntur iniuriam, contenti essent solum se defendere. Qua ratione etiam conceditur priuato homini, vt possit inuadere inimicum, si aliter non patet ei via se defendendi ab iniuria. & hæc satis de ista quaestione.

10 TERTIA quaestio, Quæ ÷ possit esse ratio, & causa iusti belli, quæq; magis necessaria est, ad hanc causam, & disputationem barbarorum. Pro qua sit prima propositio, Causa iusti belli nõ est diuersitas religionis. Hæc probata fuit prolixè in proxima relectione, ubi impugnauius quartum titulum, qui prætendi potest ad possessionem barbarorum: quia scilicet nolunt recipere fidem Christianã. & est sententia S. Tho. 2. 2. q. 66. artic. 8. & communis sententia doctorum: neq; scio aliquem qui contrarium sentiat.

Tertia quest.
principal.

I. Prop.

11 SECUNDA propositio, Non est ÷ iusta causa belli, amplificatio imperij. Hæc notior est, quàm vt probatione indigeat, aliã esset æquè iusta causa ex vtraq; parte belligerantium, & sic essent omnes innocentes. Ex quo iterum sequeretur, quòd non liceret occidere illos: & implicat contradictionẽ, quòd esset iustum bellum, & non liceret occidere illos.

II. Prop.

12 TERTIA propositio, Nec ÷ est iusta causa belli, aut gloria propria, aut aliud commodum principis. Hæc etiam nota est. Nam princeps debet & bellum & pacem ordinare ad bonum commune Reipub. nec publicos redditus pro propria gloria aut commodo erogare, & mulcò minus ciues suos periculis exponere. Hoc enim interest inter regem legitimum, & tyrannum,

III. Prop.

Prob. 1.

quod tyrānus ordinat regimen ad proprium quæstum, & commodum; rex autem ad bonum publicum, ut tradit Aristo. 4. Politico. c. 10. Item habet auctoritatem a rep. ergo debet ut illa ad bonum reip. Item leges debent esse nullo privato commodo, sed pro cōmuni utilitate civium conscriptæ, ut habetur distin. 4. c. *Err autem lex*; ex Iliodoro. ergo etiam leges belli debent esse pro communi utilitate & non propria principis. Item hoc differunt liberi à seruis, ut Arist. tradit primo Polit. c. 3. & 4. quod domini utuntur seruis ad propriam utilitatem non seruatorum: liberi autem non sunt propter alios, sed propter se. Unde quod principes abutuntur civibus, cogendo eos militare, & pecuniam in bellū conferre, non pro publico bono, sed pro privato suo commodo, est civis seruos facere.

IV. Prop.

* Potius quæstionib. super Iosue q. 10. Prob. 1. & 2.

QUARTA propositio, Unica † est & sola causa iusta inferendi bellum, iniuria accepta. Hæc probatur primo auctoritate August. lib. 83. * q. *Iusta bella solent finire*, &c. ut supra. & est determinatio S. Tho. secundæ q. 40. articul. 1. & omnium doctorum. Item bellum offensivum est ad vindicandum iniuriam, & nimaduertendum in hostes, ut dictum est. sed vindicta esse non potest ubi non præcessit culpa & iniuria. ergo. Item non maiorem auctoritatem habet princeps supra extraneos, quàm suos; sed in suos non potest gladium stringere, nisi fecerint iniuriam: ergo neque in extraneos. Et confirmatur ex eo, quod supra allatum est ex Paulo, Rom. 13. de principe, *Non sine causa gladium portat: minister enim Dei est, vindex in iram ei qui male agit*. Ex quo constat, quod aduersus eos, qui nobis non nocent, non licet ita gladio uti, cum occidere innocentes prohiberetur sit iure naturali. Omitto nunc si forte Deus specialiter aliud præciperet; ipse enim est Dominus vitæ & mortis, & posset pro suo iure aliter dispo-
nere.

V. Prop.

QUINTA propositio †, Non qualibet & quan-
tavis

quis iniuria sufficit ad bellum inferendum. Hæc probatur, Quia nec etiam in populares & naturales licet pro quacunque culpa penas atroces exequi, ut mortem, aut exilium, aut confiscationem bonorum. Cum ergo quæ in bello geruntur, omnia sint graua, & atrocia, ut cædes, incendia, vastationes: non licet pro leuibus iniurijs bello persequi autores iniuriarum, quia iuxta mensuram delicti debet esse plagarum modus. Deuteronom. 25.

15 **QVARTA** quæstio est de iure belli, quid scilicet, & quantum liceat in bello iusto. de qua sit prima propositio, In \dagger bello licet omnia facere, quæ necessaria sunt ad defensionem boni publici. Hæc nota est, cum ille sit finis belli, Reipublicam defendere & conseruare. Item hoc licet priuato in defensione sui, ut probatum est. ergo multò magis licet Reipub. & principi.

16 **SECUNDA** propositio, Licet \dagger recuperare omnes res perditas, & illarum præcium. Hæc etiam est notior quam ut indigeat probatione. Ad hoc enim vel inferatur, vel suscipitur bellum.

17 **TERTIA** propositio, Licet \dagger occupare ex bonis hostium impensam belli & omnia damna ab hostibus iniuste illata. Hæc patet, Quia ad omnia illa tenentur hostes, qui fecerunt iniuriam: ergo princeps potest omnia illa repetere, & bello exigere. Item ut prius. Quia cum non patet alia via, licet priuato occupare omne debitum a debitore. Item si quis esset legitimus iudex cuiusque partis gerentis bellum, deberet condemnare iniustos aggressores, & autores iniuriæ, non solum ad restituendas res ablatas, sed etiam ad resarciendum impensam belli, & omnia damna. Sed princeps, qui gerit iustum bellum, habet se in causa belli tanquam iudex, ut statim dicemus. ergo etiam ille potest omnia illa ab hostibus exigere.

18 **QVARTA** propositio, Nec \dagger solum hæc licent, sed ulterius etiam progredi potest princeps iusti belli, quan-

Quæstio
quarta prin-
cipalis.

I. Prop.

II.

* Alias patet

III.

Prob. 1.

2.

3.

IV. Prop.

li, quantum scilicet necesse est, ad parandam pacem & securitatem ab hostibus, puta diruere arcem hostium, & in hostico etiam munitionem erigere, si hoc necesse sit ad vitandum periculum ab hostibus. Probatur, Quia, vt supra dictum est, finis belli est pax, & securitas. ergo gerenti bellum iustum licent omnia, que necessaria sunt ad consequendam pacem & securitatem. Item tranquillitas & pax computantur inter bona humana. vnde nec summa etiam bona faciunt statum felicem sine securitate: ergo si hostes eripiunt, & turbant tranquillitatem reipub. licet vindicare ab illis per media conuenientia. Item contra hostes intrancos, hoc est contra malos ciues, licet hæc omnia facere. ergo etiam contra hostes extrancos. Antecedens patet si quis enim in republi. fecit iniuriam ciui, magistratus non solum cogit autorem iniuriæ satisfacere læsio, sed etiã si timetur ab illo, cogitur dare fideiussores, aut recedere à ciuitate, ita vt vitetur periculum ab illo. Ex quibus patet, quòd parata victoria, & recuperatis rebus, licet ab hostibus exigere obsides, naues, arma, & alia, quæ sine fraude & dolo necessaria sunt ad retinendum hostes in officio, & vitandum ab illis periculum.

Prob. 1.

2.

3.

Corollar.

V. Prop.

QUINTA propositio, Nec tantum hoc licet, sed etiam parata victoria, recuperatis rebus, & pace etiam & securitate habita, licet vindicare iniuriam ab hostibus acceptam, & animaduertere in hostes, & punire illos pro iniurijs illatis. Pro cuius probatione notandum, quòd principes non solum habent auctoritatem in suos, sed etiam in extrancos, ad coercendum illos, vt abstineant ab iniurijs, & hoc iure gentium, & orbis totius auctoritate. Imò videtur quòd iure naturali, quia aliter orbis stare non posset, nisi esset pene aliquos vis & auctoritas deterrendi improbos & coercendi, ne bonis & innocentibus noceant. Ea autem que necessaria sunt ad gubernationem & conservationem orbis, sunt de iure naturali, nec alia ratione probari potest, quòd

Princi. que
madmodum
non solum in
suos, sed etiam
in extrancos
ros auctoritatem
habent iure
gentium

quod respub iure naturali habet auctoritatem afficiendi
 supplicio & pœnis ciues suos, qui reipub. sunt perniti-
 cium. Quod si respublica hoc potest in suos, haud du-
 bium, quin orbis possit in quoscunque perniciosos
 & nequam homines: & hoc non nisi per principes. E-
 go pro certo principes possunt punire hostes qui in-
 iuriam fecerunt reipubl. & omnino postquam bellum
 iuste de iustè susceptum est, hostes obnoxij sunt principi
 tanquam iudici proprio: Et confirmatur hæc, Quia re-
 vera nec pax, nec tranquillitas, quæ est finis belli, con-
 tineri potest, nisi hostes malis & damnis affici-
 antur, quibus deterreantur, ne iterum aliquid tale
 committant. Quæ omnia etiam probantur & con-
 firmantur auctoritate & exemplis bonorum. Ut enim
 supra citatum est, Machabæi gesserunt bella non so-
 lum ad recipiendas res amissas, sed ad vindicandum
 iniurias. Quod idem fecerunt Christianissimi prin-
 cipes, & religiosissimi imperatores. Et præterea non tol-
 lerunt ignominia & dedecus reipub. profligatis tantum
 hostibus, sed etiam severitate pœnæ afflictis & castiga-
 tis. Princeps autem non solum res alias, sed honorem &
 auctoritatem reipub. defendere tenetur & conservare.

Dabitur I.
 ex supra dis-
 cussis ortum.

Ex omnibus supra dictis oriuntur multa dubia. Et
 primum quidè dubium circa iustitiam belli, Vtrum ad
 bellum iustum sufficiat quod princeps credat se habere iu-
 stam causam. Ad hoc sit prima propositio, † Non semper
 hoc laus est. Probatur primò, Quia in alijs minoribus
 causis non sufficit nec principi nec privati, quod cre-
 dant se iuste agere, ut notum est. possunt enim errare vi-
 sibilibiter & affectatè: & ad actum bonum non sufficit
 sententia cuiusq; sed oportet ut fiat secundum iudicium
 sapientis, ut patet 2. Ethic. Item aliàs sequeretur, quod
 plerumque essent bella iusta ex utraque parte. Communiter
 enim non contingit, quod principes gerant bellum mala si-
 de, sed credentes se iustam causam sequi: & sic omnes
 bellantes essent innocentes, & per consequens liceret
 interfi-

I. Prop.

* al. non lice-
 ret.

interficere in bello. Item aliàs etiam Turcæ & Saraceni gererent iusta bella aduersus Christianos. putant eorum se obsequium præstare DEO.

II. Prop.

Terent.

Salust.

Dubium, 2.

I. Prop.

Corollar.

SECUNDA propositio; Oportet † ad bellum iustum magna diligentia examinare iustitiam & causas belli, & audire etiam rationes aduersariorum, si velint ex æquo & bono disceptare. *Omnia enim sapientia* (ut ait Comicus) *verbu prius experiri oportet, quam armu,* & oportet consulere probos, & sapientes viros, & qui cum libertate, & sine ira, aut odio, & cupiditate loquantur. *Haud enim facile verum cernitur* (ut ait Crispus) *vbri illa officium.* Hæc manifesta est. Nam cum in rebus mortalibus difficile sit verum & iustum attingere, si negligenter ista tractarentur, facile errabit, nec talis error excusabit autores, maxime in re tanta, & ubi agitur de periculo & calamitate multorum, qui tandem sunt proximi, & quos diligere tenentur, sicut nos ipsos.

SECUNDUM dubium, An † subditi teneantur examinare causam belli, vel an possint militare nulla diligentia circa hoc adhibita, quemadmodum licet eos exequi possint decretum prætoris sine alia examinatione. De hoc dubio sit prima propositio; Si subito constat de iniustitia belli, non licet militare, etiam ad imperium principis. Hæc patet. Quia non licet interficere innocentem quacunque autoritate. Sed hostes sunt innocentes in eo casu; ergo non licet interficere illos. Item princeps peccat inferendo bellum in eo casu; sed non solum qui male agunt, sed & qui consentiunt facientibus, digni sunt morte. ad Rom. 1. ergo militem nullam fide pugnantes non excusantur. Item non licet interficere ciues innocentes mandato principis; ergo nec extraneos. Ex quo sequitur corollarium, Quod † etiã si subditi habeant cõscientiam de iniustitia belli, non licet sequi bellum, siue errent, siue nõ. Patet. *Quia omne quod non est ex fide, peccatum est,* ad Rom. 14.

24 **SECUNDA** propositio, Senatores, † & reguli, & vniuersaliter, qui admittuntur, vel vocati, vel etiam vltro venientes ad consilium publicum, vel principis, debent, & tenentur examinare causam iniusti belli. Paret, Quia quicumque potest impedire periculum & damna proximorum, tenetur, maximè ubi agitur de periculo mortis, & maiorum malorum, quale est in bello. Sed tales possunt, consilio suo & autoritate causas belli examinantes, auertere bellum, si fortè iniustum est: ergo tenentur. Item si negligentia istorum bellum iniustum gereretur, illi videntur consentire, imputatur enim alicui quòd potest & debet impedire, si non impedit. Item quia solus rex non sufficit ad examinandas causas belli: & verisimile est quòd potest errare, imò quòd errabit magno cum malo & pernicie multorum: ergo non ex sola sententia regis, imò nec ex sententia paucorum, sed multorum & proborum debet geri bellum.

II. Prop.

25 **TERCIA** propositio, Alij † minores qui non admittuntur nec audiuntur apud principem, aut in consilio publico, non tenentur examinare causas belli, sed possunt credentes maioribus licitè militare. Probatum primò, Quia nec fieri potest, nec expediret reddere rationem negotiorum publicorum omnibus de plebe. Item quia homines inferioris ordinis, etiamsi intelligerent iniustitiam belli, prohibere non possent, & sententia eorum non audiretur: ergo frustra examinarent causas belli. Item quia eiusmodi hominibus, nisi contrarium constiterit, sufficiens argumentum debet esse pro iustitia belli, quòd publico consilio & autoritate geratur: ergo non est opus illis ulteriori examinatione.

III. Prop.

26 **QUARTA** propositio, Nihilominus † possent esse talia argumenta & iudicia de iniustitia belli, quòd ignorantia non excusaret, etiam huiusmodi subditos militantes. Paret, Quia posset esse talis ignorantia affectata, & prauo studio aduersus hostes cõcepta. Item

VI. Prop.

alia

aliis infideles excusarentur, sequentes principes suos in bello contra Christianos, & non liceret illos interficere: quia certum est, quod credunt se habere iustam causam belli. Item excusarentur milites, qui crucifixerunt CHRISTVM ex ignorantia, sequentes edictum Pilati. Item etiam excusaretur populus Iudaeorum, qui persuasus a maioribus, clamabat, *Tolle, tolle, crucifige eum.*

Dubium. III.

I. Prop.

TERTIVM dubium, *Quid* \dagger *faciendum, cum in* 27
 stitia belli dubia est, hoc est cum in utraque partem sunt rationes apparentes & probabiles. Prima propositio. Quoad ipsos principes, videtur quod si vnus est in legitima possessione, manente dubio non possit alius bello & armis repetere. Vt, exempli gratia, si rex Francorum est in legitima possessione Burgundiae, si etiam est dubium an habeat ius ad illam nec ne, non videtur quod Imperator possit armis repetere: & econtrario nec Rex Francorum Neapolim aut Mediolanum, si dubium est cuius iuris sint. Probat, *Quia* in dubijs melior est conditio possidentis: ergo non licet spoliare possessorem re dubia. Item si res ageretur coram iudice legitimo, nunquam in re dubia spoliaret iudex possessorem: ergo dato, quod illi principes, qui pretendunt ius, sint iudices in illa causa, non possunt licite spoliare possessorem manente dubio de iure. Item in rebus & causis priuatorum nunquam in causa dubia licet spoliare possessorem legitimum: ergo nec in causis principum. leges enim sunt principum. si ergo secundum leges humanas non licet in causa dubia spoliare legitimum possessorem, ergo merito potest obijci principibus *Patere legem, quam ipse inleris. Quod enim quis in-
 rni in alium statuit, ipse eodem iure uti debet.* Item alius esset bellum iustum ex utraque parte, & bellum nunquam componi posset. Si enim in causa dubia licet vni armis repetere, ergo alteri defendere & postquam vnus recuperasset, posset iterum alius repetere. & sic nunquam esset
 finis

finis bellorum cum perulcie & calamitate populorum.

28 SECUNDA propositio, Si † ciuitas, aut prouincia, de qua dubitatur, non habet legitimum possessorem, ut si deserta est morte legitimi domini, & dubitatur an hares sit rex Hispania, aut rex Gallorū, nec potest certū sciri de iure, videtur, quōd si vnus velit cōponere & diuidere, vel compensare pro parte, quōd alter tenetur recipere conditionem, etiam si sit vi potentior, & possit armis totum occupare; nec habeat iustam causam belli. Probatur, Quia alius non facit iniuriam in pari causa, petendo æqualem partem. Item in priuatis causis, etiam in re dubia, nō liceret totum occupare. Item eodem modo bellum esset iustum ex vtraque parte. Item iustus iudex neutri totum addiceret, & attribueret.

29 TERTIA propositio, Qui † dubitat de iure suo, III. Propo. etiam si pacificè possideat, tenetur examinare causam diligenter, & audire pacificè rationes alterius partis, si forte possit certum scire, vel pro se, vel pro alio. Hæc probatur. Quia iam non bona fide possidet qui dubitat, & negligit scire veritatem. Item in causa matrimoniali, si quis etiam legitimus possessor incipit dubitare veritatem, vtrum hæc mulier sit sua, vel alterius: certum est quōd tenetur rem examinare: ergo eadem ratione in alijs causis. Item principes sunt iudices in proprijs causis, quia non habent superiores. sed certum est, si quis contra legitimū possessore opponit aliquid, quōd iudex tenetur examinare causam: ergo etiam principes in dubia tenentur examinare causam.

30 QUARTA propositio. Examinata † causa quamdiu rationabiliter perseverat dubium, legitimus possessor non tenetur cedere possessione, sed potest licitè retinere. Patet primò, Quia iudex non posset eū expoliare: ergo nec ipse tenetur cedere, nec in toto, nec in parte. Itē in causa matrimoniali in re dubia non tenetur cedere, vt in *c. inquisitioni. de sententia excommunic. & in c.*

Donatus

Adriani sen-
tentia de sub-
ditis.

Dominus, de secundis nuptijs: ergo nec in alijs causis. Et *Adrianus* expressè q. secunda, quotlib. secundo, tenet quòd dubitans, licitè potest retinere possessionem: hoc quo ad ipsos principes in re dubia? Sed quo ad subditos in dubio belli iusti, *Adrianus* quidem quotlib. secundo, ad primum argumentum principale, dicit quòd subditus dubitans de iustitia belli, id est utrum causa, quæ allegatur, sit sufficiens, vel sine hac terra subsit causa sufficiens ad iudicandum bellum; non potest licitè etiam ad imperium superioris militare in tali bello. Probat, Quia exponit se periculo peccati mortalis. Item, quia quod non est ex fide peccatum est, quod secundum doctores & veritatem, non solum intelligitur contra conscientiam certam, aut contra opinionariam, sed etiam contra dubiam. Idem videtur tenere *Sylvest. V.* bellum. 1. §. 9.

V. Prob.
qua refellitur
Adriani sen-
tentia.

SED sic quinta propositio, Primum non est dubium, quin in bello defensivo liceat subditis in re dubia sequi principem suum in bellum, imò quòd teneantur sequi, sed etiam de bello offensivo. Probatur primum, quia princeps, ut dictum est, nec potest semper, nec debet reddere subditis rationes belli: & si subditi non possint militare nisi postquam scirent iustitiam belli, Respublica periclitaretur vehementer, & pateret iniuriæ ostium. Item in dubijs tutior sequenda est pars: sed si subditi in casu dubij non sequantur principem suum in bellum, exponunt se periculo prodendi hostibus rempublicam: quod multò gravius est, quam pugnare contra hostes cum dubio. ergo debent potius pugnare. Item manifestè probatur, Quia hictor tenetur etiam qui sententiam iudicis etiam si dubitet an sit iusta, contrarium enim esset valde periculosum. Item hoc argumentum videtur defendere *August.* contra *Manich.* *Iustus si fortè etiam sub rege homine sacrilego militet, rectè potest eò iubente bellare: si, quod plurimum betur, vel non esse contra DEI præceptum, certum est.*

Est hic locus
lib. 22, con-
tra Faust. c.
75. licet non

vel *utrum sit, certum non est* 21. q. 1. *quid culpatur.* omnino eis.
 Ecce August. diffinientem expressit, si non est certum, dem verbis.
 id est, si dubium est an sit contra Dei præceptum, quòd
 licitum est subdito bellare. Nec Adrianus se expedire
 potest ad illa Augustini auctoritate, quamvis se in om-
 nem partem vertat: sine dubio enim conclusio no-
 stra est determinatio August. Nec valet dicere, quòd
 talis debet tollere dubium, & formare sibi conscien-
 tiam, quòd bellum sit iustum: nam stat quòd, mora-
 liter loquendo, non possit sicut in alijs dubijs. Adria-
 nus autem videtur errasse in hoc, quòd paravit, si *Causa evro-*
 dubito an hoc bellum sit iustum principi vel *utrum sit*
 causa iusta huius belli, quòd statim consequatur, quòd *ria Armat.*
 dubitem *utrum* liceat mihi ire ad hoc bellum, nec ne.
 Fateor enim quòd nullo modo licet facere còtra dubi-
 um conscientie, & si dubito, an liceat mihi facere hoc,
 necne, pecco si faciam. sed non sequitur, dubito an sit
 iusta causa huius belli, ergo dubito an liceat mihi bel-
 lare, vel militare in hoc bello. Imò oppositum sequitur.
 Si enim dubito an bellum sit iustum, sequitur quòd li-
 cet mihi ad imperium principis mei militare. sicut non
 sequitur, licet dubitat an sententia iudicis iusta sit, er-
 go dubitat an liceat sibi exequi sententiam, imò scit q
 teneretur exequi. Et idē est de hoc dubio: dubito an hæc
 sit vxor mea, ergo teneor ei reddere debitum.

32. **QUARTVM** dubium est, † An possit esse bellum
 iustum ex utraque parte: Respondetur, Prima proposi-
 tio, Seclusa ignorantia manifestum est, quòd non po-
 test contingere. Quia si constat de iure & iustitia vtri-
 usque partis, non licet in contrarium bellare, nec of-
 fendendo, nec defendendo. Secunda, Posita ignoran-
 tia probabili facti aut iuris, potest esse ex ea parte qua
 vera iustitia est, bellum iustum per se, ex altera autē par-
 te bellum iustum, id est excusatum à peccato bona fide.
 Quia ignorantia inuincibilis excusat à toto. Item
 saltem ex parte subditorum sæpe potest contingere.

T

Dato

Dubium
 IV.
 L. Prop.

II.

Est princeps Dato enim quod princeps, qui gerit bellum iniustum, naverit in- sciat iniustitiam belli; tamen (vt dictum est) subditu- stur a belli, sub bona fide possunt sequi principem suum: & sic ex utra- dus ex utraq- que parte nonni- que parer subditi licite pugnant.

quæ licite pugnant. S E D ex hoc sequitur quintum dubium, Verum qui ex ignorantia sequutus est bellum iniustum, si po- Dubium. V. sita consulerit ei de iniustitia belli, teneatur restituere, siue loquamur de principe siue de subdito. Prima

I. Prop.

propositio, Si quidem habebat probabilitatem de iniustitia belli, tenetur adueniente notitia de iniustitia, restituere ablata, quæ nondum consumpsit, id est quantum factus est locupletior: non autem quæ consumpsit, quia regula iuris est, quod qui non est in culpa, non debet esse in damno: sicut qui bona fide fuit in comitio lautissimo furis, ubi res furtiue consumptæ sunt, non tenetur restituere, nisi fortè quantum domi cõsumpsisset. Si autem dubitavit de iniustitia belli, sequutus auctoritatem principis. Syluest. in verb. bellum, primò, §. dicit, quod tenetur de omnibus, quia mala fide pugnavit.

Syluestri sententia.

II. Prop. contra Syluest. sententiam.

Se n sit secunda propositio conformiter ad supra dicta, Quod nec iste tenetur de cõsumptis, sicut nec alius. quia (vt dictum est) licite & bona fide pugnavit. Sed esset verum, quod Syluester dicit, si re vera dubitasset, an liceret ire ad bellum, quia iam facit cõtra cõscientiam. Sed est multum considerandum, quod stat, quod bellum sit iustum & licitum per se, illicitum autem per accidens: stat enim quod quis habeat ius ad recuperandam civitatem, aut provinciam, & tamen ratione scandali fiat prorsus illicitum. cum enim, vt supra dictum est, bella geri debeant pro bono communi, si ad recuperandam vnam civitatẽ, necesse est quod sequantur maiora mala in Repub. vt vastatio multarum civitatum, cædes magna mortalium, irritatio principum, occasiones novorum bellorum in perniciem Ecclesiæ: item quod pagani detur occasio inuadendi & occu-

Notandum.

recupandi terras Christianorum: indubitatum est quin
 incatur princeps potius cedere iuri suo, & abstinere a
 bello. Clarum est enim quod si rex Gallorum, verbi gra-
 ti, haberet ius ad recuperandum Mediolanum, ex bel-
 lo autem, & regnum Galliæ, & ipsa prouincia Mediola-
 nensis paterentur intoleranda mala & calamitates gra-
 tes, non licet ei recuperare, quia bellum ipsum aut fie-
 ri debet vel propter bonum Galliæ, aut Mediolani.
 quando ergo e contrario vtriusque magna mala ex bel-
 lo futura sunt, non potest bellum iustum esse.

CIRCA aliam quæstionem quantum liceat in
 bello inuito, sunt etiam multa dubia. Primum, \dagger An lice-
 at in bello interficere innocentes. & videtur quod sic;
 quia filij Israël primò interfecerunt infantes, vt patet
 Jos. 6. in Iericho. & postea Saul 1. Reg. 15. interfecit pue-
 ros in Amalec. vtrunque ex autoritate & mandato Do-
 mini. Quæcunque autem scripta sunt, ad nostram do-
 ctrinam scripta sunt; vt patet ad Roman. 15. ergo &
 nunc si bellum sit iustum, licebit interficere inno-
 centes.

De hoc dubio sit prima propositio, Nunquid \dagger licet
 se per & ex intentione interficere innocentem. Probatur
 primo Exod. 23. *Infontem et iustum non occides.* Secun-
 do, Fundamentum iusti belli est iniuria, vt supra osten-
 sum est. sed iniuria non est ab innocente: ergo non li-
 cet bello vti contra illum. Tertiò, Non licet in Republi-
 ca pro delictis malorum punire innocentes: ergo nec
 pro iniuria malorum licet punire innocentes apud ho-
 stes. Quarto, Aliàs iam bellum esset iustum ex vtraque
 parte, seclusa ignorantia: quod esse non potest, vt
 ostensum est. Et patet consequentia, quia innocen-
 tes, certum est quod possent se defendere contra
 quemcunque conantem interficere. Et confirmatur
 totum hoc Deuteronom. 20. Mandatur filiis Israël,
 vt cum vi ceperint ciuitatem, alios quidem interficiant,
 parcant autem mulieribus, & paruulis. Ex quo sequi-
 tur,

Dubium. 1.
 ex questione
 vt una prin-
 cipali ortam.
 Arg. eto par-
 te aliam.

I. Prop.
 Prob. 1.
 2.

3.

4.

Confirm.

tur, quod etiam in bello contra Turcas non licet interficere infantes. patet, quia sunt innocentes. Imò nec foeminas inter infideles. patet, quia quantum ad bellū spectat, præsumuntur innocentes, nisi forte constaret de aliqua foemina, quod esset in culpa. Imò idem videtur iudicium de innoxijs agricolis apud Christianos, imò de alia gente togata & pacifica, quia omnes præsumuntur innocentes, nisi contrarium constaret. Hac etiam ratione sequitur, quòd nec licet interficere nec peregrinos, nec hospites qui versantur apud hostes, quia præsumuntur innocentes, nec re vera sunt hostes. Eadem ratione nec clericos, nec religiosos, quia præsumuntur innocentes in bello, nisi constet de contrario, ut cum actualiter pugnant.

II. Prop.

SECUNDA propositio, Per et accidens autē, etiam sciēter aliquādo licet interficere innocētes, puta cum oppugnatur arx, aut ciuitas iustē, in qua tamen constat multos esse innocentes, nec possunt machinæ solui, & alia tela, vel ignis subijci ædificijs, quin etiā opprimantur innocentes, sicut nocētes. Probat, Quia aliās non posset geri bellū cōtra ipsos nocentes, & frustraretur iustitia bellantiū: Sicut econtrariò si oppidū oppugnatur iniustē, & iustē defēditur, licet mittere machinas, & alia tela in obsessores, & in castra hostiū, dato quod inter illos sint aliqui pueri, aut innoxij.

Annaduertendum hoc.

SED tamen est considerandum, quod paulò antè dictum est, quòd oportet cauere, ne ex ipso bello sequantur maiora mala, quàm vitētur per ipsum bellum: si enim ad summam belli victoriam parum confert, expugnare arcem, aut oppidum, vbi est præsidium hostium, & sunt multi innocentes, non videtur quòd liceat ad expugnandum paucos nocentes, occidere multos innocentes, subijciendo ignem, vel machinas, vel alia ratione, qua indifferenter opprimantur innocentes cum nocentibus. Et tandem nunquam videtur licitum interficere innocentes, etiā per accidens, &

Breue & resolutū Auctoris respondent.

præter

præter intentionem, nisi quando bellum iustum expedi-
di & geri aliter non potest, iuxta illud Matth. 13.
*Uite crescere zizania, ne fortè colligentes zizania, era-
dicetis simul & viticum.*

sed circa hæc potest dubitari, An † liceat interficere
innocentes, à quibus tamen in futurum imminet pe-
riculum, puta, pueri Saracenorum sunt innocentes: sed
timendum meritò est, ne facti adulti, pugnent contra
Christianos, & inferant bellum cum periculo. Et præ-
terea etiam togati puberes apud hostes, qui non sunt
milites, præsumuntur innocentes: sed isti armabun-
tur postea in milites, & inferent periculum, an liceat
tales interficere. Et videtur quòd sic, eadem ratione
qua per accidens licet interficere alios innocentes.
Item Deuter. 20. præcipitur filiis Israel, vt cum ex-
pugnauerint aliquam ciuitatem, interficiant omnes pu-
beres, non est autem præsumendum, quòd omnes es-
sent nocentes. Respondetur ad hoc, licet posset for-
tasse defendi, quòd in tali casu possint interfici: tamen
credo, quòd nullo modo licet, quia non sunt facienda
mala, vt vitentur etiam alia mala maiora. & intolera-
bile est, quòd occidatur aliquis pro peccato futuro. Et
præterea sunt alia remedia ad cauendum in futurum
ab illis, vt captiuitas, exilium, &c. vt statim dicemus.
Vnde sequitur, quòd siue iam parata victoria, siue actu
bellum geratur, si constat militibus de innocentia ali-
cuius, possunt eum liberare & tenentur.

Ad argumentū in contrariū respondetur, quòd illud
factum fuit speciali mandato Dei, qui iratus, & indi-
gnatus cōtra populos illos, voluit perdere omnino. si-
cut misit ignem in Sodomam & Gomorrhā, qui deu-
oraret tam innocentes, quàm nocentes: ipse autem est
dominus omnium, nec dedit hanc licentiam ex lege
communi. Et ad illud Deuter. 20. posset eodem mo-
do responderi: sed quia illic data est lex belli commu-
nis in omne tempus futurum, potiùs videtur, quòd
illud

Dubium in-
cidens.

Responsum
auctoris.

Ad arg. pro
parte affirm.

Ad locū Deu-
teron. paul-
antea positū

illud Dominus dixit, quæ reuera omnes puberes remanentur in ciuitate inimica nocentes, & non possunt distinguere innocentes à nocentibus: ideo omnes possunt interfici.

Dubium, II.
I. Prop.

SECUNDUM dubiū est, An liceat in bello iusto, spoliare innocentes inter hostes: sitq; prima propositio. Certum est quod licet spoliare innocentes bonis & rebus, quib. hostes aduerlum nos vsuri sunt, vt armis, nauibus, machinis. Patet, Quia aliter victoriam consequi non possemus: quæ est finis belli, imò etiam licet accipere pecunias innocentū, & comburere, & corrumpere frumenta, occidere equos, si ita opus est, ad debilitandū hostium vires. Ex quo sequitur corollarium, quod si bellum sit perpetuum, licet indifferenter expoliare omnes apud hostes tam nocentes quàm innocentes: quia ex opibus suorum hostes alunt bellum iniustum, & contra debilitantur vires eorum, si ciues eorum spoliantur.

Corollar.

II. Prop.

SECUNDA propositio, Si bellum satis commode geri potest, non spoliando agricolas aut alios innocentes, videtur quod non liceat eos spoliare. Hoc tenet Syluest. in verbo *bellum* r. §. 10. quia bellum fundatur in iniuria, ergo non licet iure belli vti in innocentes, si aliunde potest recompensari iniuria. Imò addit Syluest. quod etiam si fuerit iusta causa spoliandi innocentes, transacto bello, tenetur victor restituere illis quicquid superest. Sed hoc non puto esse necessarium: quia, vt infra dicitur, si iure belli factum est, omnia cedunt in fauorem & ius iustum bellum gerentium. vnde si licite sunt capta, puto quod non sunt obnoxia restitutioni. Dictū tamen Syluest. pium est & non improbabile. Spoliare autem peregrinos & hospites, qui sunt apud hostes, nisi constet de culpa illorum, nullo modo licet, quia illi non sunt de numero hostium.

Syluest.

Pia quidem
Syluestri hæc
est sententia,
non tamen
videtur auto-
ri necessaria.

III. Prop.

TERTIA propositio, Si hostes nolunt restituere res iniuria ablatas, & non possit, qui læsus est, aliunde commodè recuperare, potest vndecunq; satisfactione capere, siue à nocentibus, siue ab innocentibus. Vt si le-

trances

trones Galli fecerint prædas in agrum Hispanorum, & rex Francorum nolit cogere illos ad restitutionem, cum possit, possit Hispani auctoritate principis sui spoliare mercatores Gallos, aut agricolas quantumcumque innocentes: quia licet forte à principio Respub. aut princeps Gallorum non fuerit in culpa: iam est in culpa, quia negligit vindicare, ut ait August. quod improbe à suis factum est, & princeps læsus potest ex omni membro & parte Respub. satisfactionem accipere. Unde literæ marchitarum aut repræfaliarum, quæ à principibus in huiusmodi casibus conceduntur, non sunt per se iniustæ, quia per negligentiam & iniuriam alterius principis, concedit læso suis princeps, ut possit recuperare bona sua, etiam ab innocentibus. sunt autem periculosæ, & præbent occasionem rapinarum.

Litteræ repræfaliarum per se quidem non iniuste, a rationem periculosa.

4^a TERTIUM dubium, Dato quod non liceat interficere pueros & alios innocentes, an saltem licet ducere illos in captiuitatem & seruitutem? Sitq; pro illius declaratione vnica propositio, Eodem modo licet ducere innocentes in captiuitatem, sicut licet spoliare illos, quia libertas & captiuitas inter bona fortunæ reponuntur: vnde quando bellum est talis conditionis, quod licet spoliare indifferenter omnes hostes, & occupare omnia bona illorum, etiam licet ducere in captiuitatem omnes hostes siue nocentes, siue innocentes. & cum bellum aduersus paganos sit huiusmodi, quia est perpetuum, & nunquam satisfacere possunt pro iniurijs & damnis illatis: ideo non est dubitandum quin liceat, & pueros, & feminas Sarracenorum ducere in captiuitatem & seruitutem. Sed quia iure gentium inter Christianos videtur receptum, ut Christiani iure belli non fiant serui, in bello quidem inter Christianos non licet, sed si opus est, ad finem belli captiuos ducere etiam innocentes, ut pueros & feminas: non quidem in seruitutem, sed ut pro illorum redemptione pecunias recipiamus, licitum est. Quod tamen extendendum non est ultra, quam

Dubium III.

Responsum vnica propositione contentum.

Christiani & Christianis iure belli non fiant serui.

belli necessitas postulet, & consuetudo legitimè belligerantium obtinuit.

Dubium
IV.

Respondetur
vna cōclus.

QUARTVM dubium est, Vtrum ꝑ saltem obsides, qui vel tempore induciarum, vel peracto bello ab hostibus recipiuntur, interfici possint, si hostes fidem frangerint, & conuentis non steterint. Respondeo per vnicam conclusionem, Si obsides aliàs sint de numero nocentum, purà qui tulerunt contra eos arma, interfici iure possunt in eo casu. Si autè sunt innocentes, ex supra dictis constat, quòd interfici non possunt, vt cum sunt pueri, aut fœminæ, aut alij innocentes.

Dubium
V.

Notanda hæc
quæ uor.

l. Prop.

QUINTVM dubium, An ꝑ saltem in bello iustè liceat interficere omnes nocentes. Pro responsione notandum est, quòd, vt ex supra dictis patet, bellum geritur primò ad defendendum nos & nostra. Secundò, ad recuperandum res ablatas. Tertiò, ad vindicandum acceptam iniuriam. Quartò, ad pacem & securitatem parandam. His præmissis sit prima propositio, In ipso actuali ꝑ conflictu prælij, vel in oppugnatione, aut defensione ciuitatis licet indifferenter occidere omnes, qui contra pugnant: & breuiter, quandiu res est in periculo. Hoc patet, Quia aliter rem bene gerere non possent bellantes, nisi tollendo omnes impediētes, & contra pugnantes. Sed totum dubium est, & difficul-

In quo consistit huius difficultas.

Ratio pro
part. affirm.

tas, an parta iam victoria, & vbi periculum non est ab hostibus, liceat interficere omnes qui contra arma tulerunt. Et videtur apertè quòd sic. Quia, vt supra relatum est, inter præcepta militaria, quæ Dominus dedit Deuter. 20. vnum est, vt expugnata ciuitate hostium, interficerent omnes habitatores. Verba illius loci sunt hæc. *Si quando accesseris ad expugnandam ciuitatem, offeres ei primùm pacem. Si receperit, & aperuerit tibi portas, cunctus populus, qui in ea est, saluabitur, & seruet tibi sub tributo: sin autem fœdus inire noluerit, & cœperit contra te bellum, oppugnabis eam. Cumq; tradiderit Dominus Deus tuus eam in manibus,*

perici-

percuries omne quod in ea est generis masculini in ore gladij, absq; mulieribus, & infantibus.

16 **SECUNDA** propositio, *Parta* † victoria, & rebus **II. Prop.**
tam extra periculum positis, licet interficere nocentes. Probat, *Quia* (vt iam dictum est) non solum ordinatur bellum ad recuperandas res, sed etiam ad vindicandum iniuriam: ergo pro iniuria præterita licet interficere autores iniuriæ. Item hoc licet in proprios ciues malefactores: ergo etiam in extraneos. *Quia* (vt supra dictum est) belli princeps iure belli auctoritatem habet in hostes, sicut legitimus iudex, & princeps. Item, quia licet in præsentia non esset periculum ab hostibus, tamen in futurum securitas non haberetur, nisi timore supplicij hostes continerentur.

47 **TERCIA** propositio, *Solum* † ad vindicandam **III. Prop.**
iniuriam non semper licet interficere omnes nocentes. Probat, *Quia* etiam inter ciues non liceret, vbi etiam esset delictum totius ciuitatis aut prouinciæ interficere omnes delinquentes, nec in communi rebellionem liceret occidere, & perdere totum populum. Vnde pro simili facto Theodosius ab Ambrosio ab Ecclesia est prohibitus. hoc enim esset contra publicum bonum, quod tamen est finis belli & pacis. ergo etiam non licet occidere omnes nocentes ex hostibus. Oportet ergo habere rationem iniuriæ ab hostibus acceptæ, & damni illati, & aliorum delictorum. Et ex hac consideratione procedere ad vindictam & animaduersionem, omni atrocitate & inhumanitate seclusa. In hoc enim proposito Cicet. 2. Officior. ait, quod animaduertendū est in noxios quantum æquitas & humanitas patientur. & Salust. *Maiores*, inquit, *nostri religiosissimi mortales nihil vi-*
su eripiebant, præter iniuriæ licentiam.

48 **QUARTA** propositio, aliquando † etiam licet & **IV. Prop.**
expedit interficere omnes nocentes. Probat, *Quia* etiam bellum geritur ad parandam pacem & securitatē: sed aliquando aliter obtineri securitas non potest, nisi

tollendo omnes hostes: & hoc maximè videtur cōtra infideles, à quibus nunquā vllis cōditionibus pax æqua sperari potest. Et ideo vnicum remediū est, tollere omnes, qui cōtrā arma ferre possunt, modò iam fuerint in culpa. Et ita intelligendum est illud præceptum Deut. 20. Aliàs autem in bello contra Christianos nō puto quòd hoc sit licitum. Cū enim necesse sit vt veniant scandala (vt habetur Matt. 18.) & bella inter principes, si semper victor interficeret aduersarios omnes, esset in perniciem generis humani, & Christianæ religionis, & orbis citò in solitudinem redigeretur: nec bella pro bono publico, sed in publicam calamitatem perditè gererentur. Oportet ergo vt pro mensura delicti sit plagatum modus, nec vltra progrediatur vindicta, in quo etiam habenda est ratio & consideratio, quòd (vt supra dictum est) subditi non tenentur, nec debent examinare causas belli, sed possunt sequi principem suum in bellum, contenti auctoritate principis, & publici consilij: vnde pro maiori parte, licet ex altera parte sit bellum iniustum, tamen milites qui veniunt ad bellum, & pugnant in bello, aut defendunt, vel oppugnant ciuitates, ex vtraque parte sunt innocentes. & ideo cū iam victi sunt, & non est periculum ab illis, credo quòd interfici non possunt, non modò omnes, sed ne vnus quidem ex illis, si præsumitur, quòd bona fide in prælium venerunt.

Dubium.
VL

Responsum
autori.

SEXTVM dubium, An liceat interficere de-
ditos aut captiuos, supposito etiam quòd fuerunt nocentes. Respondetur, quòd per se loquendo, nihil obstat quo minus capti in bello iusto, aut dediti, si fuerint nocentes, interfici possint per se loquendo seruata æquitate: sed quia in bello multa iure gentium constituta sunt, videtur receptum consuetudine, & vsu belli, vt captiui parca victoria (nisi sorte sint profuga) & periculo transeunte, non interficiantur, & seruandum est ius gentium eo modo, quo inter bonos viros letuati consue-

consuetum est. De deditis autem non lego, nec audio talem consuetudinem, imò in deditionibus arcium, ciuitatum, solent qui se dediderunt, cauere sibi conditionibus, vt salua sint capita, & salui mittantur: scilicet veniant simpliciter & nullis conditionibus dedantur, interficiantur: & hoc aliquoties factum legimus. Vnde non videtur iniquum, vt si oppidum nihil cauedo dedatur, quin mandato principis, aut iudicis, aliqui qui fuerunt notiores, occidantur.

70 SEPTIMUM dubium, † Vtrum omnia capta in bello iusto fiant capientium & occupantium. Prima propositio, Non est dubitandum, quin omnia capta in bello iusto vsq; ad sufficientem satisfactionem rerum ablatarum per iniuriam, & etiã impensarum, fiant occupantium. Nec indiget probatione: quia ille est finis belli, sed seclusa conditione & restitutionis & satisfactionis, & stando in iure belli distinguendum videtur: nam capta in bello aut mobilia, vt pecuniæ, vestes, argentum, aurum: aut immobilia, vt agri, oppida, arces.

Quo supposito, si secunda propositio: Mobilia si quidem † iure gentium omnia fiunt occupantis, etiam si excedant compensationem damnorum. hoc patet ex l. si quid in bello. & l. hostes ff. de capti. & c. ius gentium. l. distinct. & expressius instituit. de rer. diuis. §. item ea que ab hostibus. vbi dicitur, quod iure gentium, quæ ab hostibus capiuntur, statim nostra fiunt, aded vt etiam liberi homines in nostram seruitutem deducantur. Et Ambrosius libro de Abrah. patriarch. dicit, cum Abraham occidit quatuor Reges, prædam quidem fuisse Abraham victoris, quanquam recusauit accipere, Genes. 14. & 23. q. 5. Dicat aliquis, Et confirmatur ex autoritate Domini, Deuteronom. 25. vbi de ciuitate expugnanda dicit, *Omnes prædam exercitus diuides, & comedes de spolijs hostium tuorum.* Hanc sententiam tenet Adrianus in quaestione de restitutione, in particulari quaestione de bello: Et Syluest. in verbo,

bellum

Dubium
VII.

I. Prop.

II. Prop.

Corollar.

bellum, §. 1. & §. 9. ubi dicit quòd qui iuste pugnavit, non tenetur restituere prædam, 23. q. 7. *si de rebus*. Ex quo infert, quòd capta in bello iusto, non compensantur cum debito principali: ut tenet etiã Archiep. 23. q. 2. *Dominus noster*, ita tenet Bart. in. d. l. *siquid in bello*. & hoc intelligitur, etiã si hostis sit paratus alijs satisfacere de damno & iniurijs. Quod tamẽ limitat Sylvest. & bene, quo usq; secundum æquitatem sit sufficienter satisfactum de damno & iniuria. Non enim est intelligendum, quòd si Galli exciderũt vnum pagum, aut ignobile oppidum Hispaniã, quòd liceat Hispanis etiã (si possint) prædari totam Galliam. sed pro modo & qualitate iniuriã arbitrio boni viri.

Dubium incidens.

Respondetur III. Propositione.

Sylvest.

SED ex hac determinatione sequitur dubium. An ÷ liceat permittere militibus civitatem in prædam. Respondetur, & sit tertia propositio, Hoc per se non est illicitum, si necessarium est ad bellum gerendum, vel deterrandos hostes, vel ad accendendum militum animos. Ita Sylvester verb. *bellum*. §. 10. Sicut etiã licet incendere civitatem ex rationabili causa. Sed tamen quia ex huiusmodi permissionibus sequuntur multa sœva, crudelia præter omnem humanitatem, quæ à barbaris militibus committuntur innocentium cædes, & cruciatus, virginum raptus, matronarum stupra, templorum spolia: ideo sine dubio, sine magna necessitate & causa, maximè civitatẽ Christianam, præda tradere periniquum est. Sed si ita necessitas belli exigat, non est illicitum, etiã si credibile sit, quòd milites aliqua huiusmodi sœda & illicita patrent, quæ tamen duces & interdiceret & quàm possunt, prohibere tenentur.

IV. Prop.

QUARTA propositio, His omnibus non obstantibus, nõ ÷ licet militibus sine autoritate principis aut ducis prædas agere, aut incendia facere, quia ipsi non sunt iudices, sed executores, & aliter facientes tenentur ad restitutionem.

SED de bonis & rebus immobilibus maior difficultas

scultas est, & sit quinta propositio, Nō est dubiū quin liceat occupare & tenere agrum, & arces, & oppida hostium, quantum necessarium est ad compensationem damnorum illatorum: puta si hostes diruerunt arcem nostram, incenderunt ciuitatem, syluas, aut vineas, aut oliueta, licebit occupare vicissim agrum hostiū, aut arcem, aut oppidum, & tenere. Si enim licet capere compensationem ab hostibus pro rebus ablatis: certum est quod iure Diuino, & naturali, non plus licet hanc recōpensationem accipere in mobilibus, quā in immobilibus.

SEXTA propositio, Etiam † ad parandam securitatem, & vitandum periculum ab hostibus, licet occupare & tenere arcem aliquam, aut ciuitatem hostium necessariam ad defensionem nostram, aut tollendam hostibus occasionem, vnde possint nocere. **IV. Prop.**

SEPTIMA propositio, Etiam † pro iniuria illata, & nomine pœnæ, hoc est in vindictam, licet pro qualitate iniuriæ acceptæ multare hostes parte agri, aut etiam hac ratione occupare arcem, aut oppidum. sed hoc, vt diximus, debet fieri cum moderamine, & non quantum viribus & potentia armorum occupari & expugnari potest. Et si necessitas, & ratio belli postulat, vt maior pars agri hostium occupetur, & plures ciuitates capiantur, oportet vt compositis rebus, & peracto bello restituantur, tantum retinendo, quantum sit iustum pro compensatione damnorum & impensarum, & pro vindicta iniuriæ, seruata æquitate, & humanitate, quia pœna debet esse proportionata culpæ: & intolerabile esset, quod si Galli agerent prædas in pecora Hispanorum, vel incenderent pagum vnum, quod liceret occupare totum regnum Francorum. Quod autem hoc titulo liceat occupare, aut partem agri, aut aliquam ciuitatem hostiū, patet Deut. 20. vbi datur licentia in bello occupandi ciuitatē, quæ pacem recipere noluerit. Itē male factores intrancos licet punire hoc modo, scilicet priuando illos

illos domo, aut agro, aut arce pro rei qualitate: ergo etiam extraneos. Item superior iudex potest commodè multare autorem iniuriæ, tollendo scilicet ab eo civitatem, aut arcem. ergo & princeps, qui laesus est, hoc poterit; quia iure belli factus est tanquam iudex. Item imperium Romanum hoc modo & titulo auctū & amplificatum est, occupando scilicet iure belli civitates & provincias hostium à quibus iniuriam acceperant, & tamen imperium Romanorum tanquam iustum & legitimum defenditur ab August. Hieronym. Ambros. Thoma, & alijs sanctis doctoribus. Imò possit videri approbatum à Domino in illo loco, *Reddite quæ sunt Cæsari Cæsari* & à Paulo, qui cæsarem appellavit, & ad Roma. 13. admonet, potestatibus sublimioribus, & principibus subditos esse, & tributa pendere eis qui eo tempore omnes habebant autoritatem ab imperio Romano.

Dubium
VIII.

Respons.

OCTAVVM dubium, Verum ꝑ liceat imponere ꝑ victis hostibus tributa. Respondetur, quòd sine dubio licet, non solum ad compensandum damna, sed etiam ratione pœnæ, & in vindictam. Hoc satis patet ex supra dictis, & ex illo loco Deuter. 20. ubi dicit, quòd postquam ex iusta causa accesserint ad expugnandum civitatem, si receperit eos, & aperuerit portas, cunctus populus, qui in ea est, saluabitur, & serviet illis sub tributo, & hoc ius & usus belli obtinuit.

Dubium
IX.

1. Prop.

NONVM dubium, An ꝑ liceat deponere principes hostium, & novos ponere & constituere, vel sibi retinere principatum. Præmissa propositio, Hoc non passim, & ex quacunque causa belli iusti licet facere, ut patet ex dictis. Nam pœna non debet excedere quantitatem & rationem iniuriæ, imò pœnæ sunt restringendæ, & fauores ampliandi, quæ est non solum regula iuris humani, sed etiã naturalis, & divini: ergo dato quòd iniuria illata ab hostibus sit sufficiens causa belli, non semper erit sufficiens ad exterminationem principatus hostis.

hostis, & ad depositionem legitimorum & naturalium principū. hoc enim esset præsumptum & inhumanum.

SECUNDA propositio, Non est negandum quin aliquando possint contingere sufficientes & legitimæ causæ, vel ad mutandos principes, vel ad occupandum principatum: & hoc vel pro multitudine & atrocitate damnorum & iniuriarū, vel maximè quando aliter securitas & pax ab hostibus obtineri non potest: & immineret grande periculum Reipub. ab illis, nisi hoc fieret. Hoc patet. Si enim licet occupare civitatem ex causa, ut dictum est, ergo tollere principem civitatis & eadem est ratio de provincia, & principe provincie, si causa maior contingat.

59 Sed notandum circa 6. 7. 8. & 9. dubium, quòd aliquando, imò frequenter non solum subditi, sed etiam principes ipsi, qui re vera non habent causam iustam, tamen bona fide gerunt bellum; ita inquam bona fide, ut excusentur ab omni culpa, puta cum facta diligenti examinatione, ex sententia doctorum & bonorum virorum geritur bellum. Et cum nemo debeat sine culpa puniri in tali casu, quamvis liceat victori recuperare res ablatas, & fortè impensam belli: tamen si tunc non licet parva victoria quæquam interficere, ita nec ultra iustam satisfactionem occupare, nec exigere in rebus temporalibus. quia omnia alia fieri non possunt, nisi nomine pænæ, quæ in innocentes cadere nõ debet.

60 Ex his omnibus possunt componi pauci canones, & regula belligerandi. Primus canon, Supposito quòd princeps habet auctoritatem gerendi bellum, primum omnium debet non querere occasiones, & causas belli: sed si fieri potest, cū omnibus hominibus pacè habere, ut Paulus præcepit ad Ro. 12. debet autem recogitare, quòd alij sunt proximi, quos tenemur diligere sicut nos ipsos, & quòd habemus omnes communem Dominum, ante cuius tribunal tenemur rationem reddere. Est enim ultimæ immanitatis, causas

II. Prop

Notandum

Tres belligerandi canonica.
1.

causas quarere, & gaudere, quòd sint ad interficiendum, & peridendum homines quos DIVS creavit, & pro quibus CHRISTVS mortuus est: sed coactum & iniuriam venire oportet ad necessitatem belli.

II.

SECUNDVS canon, Conflato iam ex iustis causis bello, oportet illud gerere non ad perniciem gentis, contra quam bellandum est, sed ad consequutionem iuris sui, & defensionem patriæ, & Reipublicæ suæ, & ut illo bello pax aliquando, & securitas consequatur.

III.

TERTIUS canon, Parva victoria, & confecto bello, oportet moderatè, & cum modestia Christiana, victoria uti, & oportet victorem existimare se iudicem sedere inter duas Respub. alteram, quæ læsa est, alteram, quæ iniuriam fecit: ut non tanquam accusator, sed tanquam iudex sententiam ferat, qua satisfieri quidem possit Reipublicæ læsæ. Sed quantum fieri poterit, cum minima calamitate, & malo Reipublicæ nocentis, castigatis nocentibus, quantum licuerit: & maxime, quia ut plurimum, inter Christianos tota culpa est potius principes. Nam subditi bona fide pro principibus pugnant: & est periniquum, quod

Poëta ait, Ut quicquid delitant

Reges, plectantur

Achiui.

REVERENDI PA-
TRIS, FRATRIS FRAN-
CISCI A VICTORIA RELE-
ctio De Matrimonio.

Locus relegendus est Matth. 19. Quod
DEVS coniunxit homo non separet.

PRIMÆ PARTIS

S V M M A.

1. Matrimonium quid sit.
2. Matrimonij quotuplex finis.
3. Ius conueniendi, an satis sit ad matrimonij es-
sentiam.
4. Consensus inter virum & foeminam, an sit de
ratione matrimonij.
5. Matrimonium quantum ad sui essentiã, quid sit.
6. Matrimonij vinculum, quomodo ex lege natu-
rali, aut diuina non contrahatur, nisi coniu-
gium ipsorum consensu, licet DEVS sine du-
bio, nullo consensu viri & foeminae inter-
posito, constituere possit.
7. Matrimonium nulla auctoritate humana pos-
set constitui, nisi consensu contrahentium.

8. *Matrimonij consensus qualis sit.*
9. *Canon, sine regula vniuersalis obseruanda, si ex aliquo pacto, aut stipulatione non statim ab initio oriatur matrimonium.*
10. *Matrimonium si quis deceptus contrahat, an teneat.*

DE MATRIMONIO VERBA FACTURUS sum, Patres grauissimi, virique tum religiosissimi, tum ornatissimi. Nec enim mihi integrum fuit per amicos & necessarios argumentum, quod faciam meditatus, tractare, & mea professione, & vestra expectatione fortasse non indignum. Cum enim superioribus diebus delata esset in hanc vniuersitatem causa de matrimonio illustrissimorum principum, regumque Anglorum, atque per aliquot dies in illo grauissimo Doctorum atque Magistrorum iactata senatu, atque ventilata fuerit: contenderunt a me nonnulli mei inuicem studiosi, vt de ea re prima mearelectione differerem: quibus, quia negare non licebat, cum recepissem, necessarium mihi fuit, vt hoc alieno aere hodierna die me exolucrem. Quamquam profecto tot se mihi mala tam grauem causam aggresso obiecerunt, vt non mediocriter timeam, ne prius quam ad illam penetrare possim, & tempore, & clepsidra, & vestra, quam mihi soletis prestare, beneuola audientia desituar. Ergo utcunque res cessura sit, vestrum erit, & si quod expectabaris, audieritis, & quae expectabitis, adhuc desideraueritis, meo nomini boni consulere, & meis conatibus & studijs (vt haecenus fecistis) vel fauere, vel coniuere.

Locvs igitur à me relegendus in praesentiarum, & commentandus habetur Matth. 12. & infertur à Magistro

gistro sentent. 4. libro, d. 36. *Quod DEVS coniunxit, homo non separet.* In cuius loci explicatione tres erunt quaestiones & partes. In prima de constitutione matrimonij. In secunda de impedimentis. In tertia de dissolutione agendum est.

E^t quia secundum Ciceronem 1. officiorum, *omnis, quae à ratione suscipitur de aliqua re institutio, debet à definitione proficisci:* ideo ante omnia quaeritur quid sit matrimonium, an (vt quidam putant) matrimonium sit ius inter virum & foeminam, quo mutuo liceat vti ad liberorum procreationem, aut (vt simplicius dicam) ad copulam carnalem. Et videtur quod sic: quia omnis vsus foeminae extra matrimonium est illicitus. ergo matrimonium est ius huius vsus. Praeterea per matrimonium nihil aliud videtur fieri, quam quod vir & mulier consequantur facultatem vtendi inuicem corporibus suis, ad vsus generationis: & sic facultas haec nihil aliud videtur esse, quam ius licite vtendi: ergo. In contrarium est, quod matrimonium exigit inseparabilitatem, vt ex themate huius disputationis patet, & Apostolo. 1. ad Corinthios 7. *Huius, qui matrimonio iuncti sunt, praecipio, non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere: & si discesserit, manere inuictam, & vir uxorem non dimittat.*

Ad huius dubij explicationem praemitto fundamentum ex Aristotele 2. Physicorum quod res naturales, necessitatem suam ex fine habent: matrimonium autem ab Aristotele in libro primo Politicorum* inter naturalia computatur. Dicit enim quod homo plus est animal coniugale, quam politicum: & tamen dicit hominem esse animal civile. habet ergo matrimonium suos fines propter quos est institutum. DEVS autem, quia autor, & institutor est matrimonij, illud non frustra, sed propter finem condidit.

Tripartita haec de matrimonio disputatio.

Quaestio prima in qua agitur de matrimonio definitione.

Pro parte affirm.

Ratio 1.

Ratio 2.

Ratio pro parte altera

Fundamentum ponitur.

* Forte lib. 1. economic.

Duplex ma-
trimonij finis

Primus.

Posterior.

EST \dagger autem duplex finis matrimonij secundum Aristotelem. Primus & potissimus, procreatio, & educatio proles, & in esse naturali, & in esse rationali hoc est, ad vitam & virtutem civilem: quia dans formam, dat consequentia ad formam, vt dicitur in lib. 1. De gener. Ea, quæ rei naturali conueniunt, in quantum talis est, vt ignis dat non solum formam ignis, sed & calorem, & alias proprietates ignis: sic etiam ad partes spectat, non solum dare substantiam, sed & quæ hominis sunt, vt homo est, scilicet vitam secundum rationem, siue politicam. Est enim homo natura animal civile, sicut & ignis natura calidus: & ideo ad parentes spectat non solum conferre necessaria ad vitam naturalem, sed etiam ad vitam civilem. Alter finis est, mutua obsequia, & officia inter virum & foeminam. Sicut enim homo est animal infirmum, & alterius operis egeus, ita est animal civile: & ideo quia non omnia munia ad vitam hominum degendam sunt competentia, aut omnino viris, aut omnino foeminis, sed quædam spectant ad viros, vt arare, ædificare & similia, quædam autem ad foeminas, vt necre, pinserere: ideo iunguntur mares & foemina.

Fundamenti
positi necessi-
tas.

* Forte lib. 4.
philic. textu
51.

Responsum
2 ut oris ad du-
bium siue que-
stio. primam.

Probatio
fusior ex fine
matrimonij.

IECI primum fundamentum, ad omnia penne, quæ in mea relectione disputaturus sum, necessarium. Nam secundum Aristotelem libro 1. De anima, \dagger dubia omnia contingentia de re aliqua, ex definitione illius soluenda sunt. Ea autem, quæ sunt propter finem optimè definiuntur per finem, quare & dubia incidentia de matrimonio ex fine matrimonij explicanda sunt.

Sic ergo dico, quod \dagger ad matrimonij essentiam non satis est ius conueniendi. Probat, Nam si vagus concubitus esset licitus, non satis esset ad rationem matrimonij. Patet, Quia illo posito, frustraretur talis coniunctio utroque line matrimonij. Probat. Si enim vagus concubitus esset licitus, scilicet liber congressus viri cuiuslibet cum qualibet foemina, matrimonij finis haberi nullo modo posset. Nam certè præterquam

quam quòd ex tali còcubitu rara solet proles contingere, non posset proles commodè, aut procreari, aut educari, incerto scilicet patre, non solum quo ad civilem, sed & quantum ad naturalem vitam, cum fœmina sit infirmior & improuidentior sine viro, quàm vt totam filiorum curam sustinere possit: & certus pater esse non potest, si concubitus est promiscuus. Et dato etiam, quòd vna esset vnus, sine tamè mutua obligatione, impediretur adhuc vterque finis matrimonij. Nam neq; procreatio prolis esset certa ex libera coniunctione, neque educatio à parentibus, qui inuicem còuiuere non tenentur, & instructio moralis esse vix posset, cum oporteret filium apud matrem educari propter naturales necessitates, & rursum à patre doceri, qui tunc cum matre non habitaret. Præterea mutua obsequia & beneficia constare nò possent, cum omnis beneficiètia ex amore proficiscatur, qui esse non posset viri in fœminam, quæ alios viros pateretur, nec fœminæ in virum, qui cum alijs rem haberet. Atque ideo dico, quòd præter illud ius requiritur obligatio mutua certi viri ad certam fœminam, & perpetua ad procreationem liberorù. Probat, Si n̄ tali obligatione non còstabit finis matrimonij: ea autem posita, constabit: ergo illa exigitur. Confirmatur ex Apost. ad Rom. 7. quæ sub viro est mulier, viuente viro alligata est legi. & 1. Corint. 7. *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir similiter et vir potestatem sui corporis non habet, sed mulier.* ergo requiritur obligatio.

4 **S**ECVNDÒ dubitatur, & oritur dubium ex solutione primi dubij, An † de ratione matrimonij sit consensus inter virum & fœminam. Et videtur quòd sic, Quia de ratione matrimonij est obligatio, quæ non potest prouenire, nisi ex pacto & consensu inter virum, & fœminam. ergo exigitur consensus inter fœminam, & virum. Et confirmatur, Nam ex sententia omnium iur. consultorum, & theologorum, matrimonium non

Dubium ex quest. siue dubio priori ortum.

Ratio præsertim affirm.

transi.

transigitur, aut conficitur nisi consensu contrahentium
 vt etiã Magister ex Pandect. & decret. lib. 4. d. 27. & se-
 quent. allegat: ergo. In contrariũ est, quod omne ius, q̄
 alicui cõpetere potest ex pacto, potest conuenire decre-
 to legis superioris: in omnibus enim alijs negotijs, idẽ
 effectus, est obligatio, quæ nascitur ex contractu & pa-
 cto, potest aliunde oriri; vt seruitus, quæ ex pacto
 oriri potest, eadem ex iure belli & alijs causis con-
 stituitur. Itẽ translatio rerum, quæ pacto confi-
 citur, eadem aut iure præscriptionis, aut alio titu-
 lo fieri potest. non ergo videtur negandum quia e-
 tiam obligatio maritalis, quæ contrahentium con-
 sensu, & pactione firmari solet, aliunde etiam possit
 proficisci.

Responsum

autoris ad du-
 bium proxi-
 mum.

Prob.

Confir. 1.

Pro solutione huius dubij dico, quod de ratio-
 ne matrimonij, absolute loquendo, non est contractus,
 nec consensus inter virum & feminam. Probatur pri-
 mò illo principio apud Theologos acceptissimo, Quic-
 quid *Dævs* potest facere cum causa secunda, potest se
 solo facere. si ergo pacto & consensu viri & feminae
 constituitur matrimonium: ergo *Dævs* se solo posset
 facere illam obligationem, non ex consensu, aut pacto
 aliquo viri & feminae; sed mutuo vtrumq; obligando
 ad coniunctionem maritalem, eodem modo, perinde
 ac si pacto & coniunctione coniuncti essent. Con-
 firmatur, Quia *Dævs* habet maius dominium super
 virum & feminam, quam ipsi in seipso: si ergo ipsi
 habent tradendi sui corporis potestatem: ergo etiam
Dævs. & tale matrimonium esset eiusdem rationis cum
 matrimonio ex pactis & consensu constituto: quia ef-
 fet obligatio eiusdem rationis, & ad eosdem fines: at-
 que hoc negare, perinde esset ac si quis contenderet
 murem à sole generatum, non esse verum murem eius-
 dem rationis cum mure genito à patre: quod olim à lo-
 gitima philosophia explosum est. Confirmatur; Domi-
 nus præcepit *Olez. 1. Sume tibi uxorem fornicariam,*

et fac

et fac tibi filios fornicationis. ex quo præcepto, si fuisset de certa femina, potuisset Oleas illam etiam inuitam in vxorem accipere; quia iam erat facta ipsius, quod graves doctores & egregij factum asserunt. Atque hoc pacto non est necesse recurrere ad diuinam dispensationem in præcepto de fornicatione: quia DEVS fecit eam propriam Oleæ vxorē. quod etiam videtur ex sermone Propheticiæ, vbi illam vxorē vocauit, vt quid ergo non potuit etiam mutuo alterum in alterius tradere potestatem? Confirmatur vltimò, Inter primos parentes fuit verū matrimoniū, de illis enim dictū est, *Propter hanc relinquet homo patrem, & matrem, &c. & præcepit illis Dominus, Crescite & multiplicamini.* & Adam dixit, *Mulier, quam dedisti mihi, dedit mihi de ligno, & comedi,* & tamen Scriptura non meminit pacti inter ipsos: ergo autoritate diuina fuerant coniuncti, quod Dominus in Euangelio dicere videtur, *Quod DEVS coniunxit, homo non separet.*

Nec potest dici, quòd factum est per illa verba, *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: quæ obrem relinquet homo, &c.* Nec vnquam mihi placuit expositio illorum, quia ita dicunt. Nam primū illa fuerunt verba solius Adæ, qui matrimonium solus facere non poterat. Deinde illa verba videntur esse post factum matrimonium. Habeo ergo pro certo nec puto cuiquam dubitandum, quin autoritate diuina posset constitui matrimonium eiusdem rationis: si cut si consensu partium contraheretur, & forsan ita factum fuit. Palud. verò in 4. dist. 16. q. 1. articul. 2. dicit, quòd fortasse illud matrimonium DEVS fecit inter Adam & Euan ipso dormiente, & quod euigilans, cognouit factum in se, & prophetauit faciendum in alijs; verius tamen, inquit, est, quòd nō fuit à DEO immediata, sed sibi fuit inspiratum, quòd consentiret, & ipso euigilante cōsenserunt mutuo, & sic secutum est vinculum. Sed ipse hoc dicit, nec tamen probat. Vide S. Tho.

Paludani sententia non probatur.

dist. 27. q. 1. art. 2. q. 1. ad. 2. & dist. 33. q. 1. artic. 2. ad 3. & dist. 27. q. 1. art. 1. q. 3.

**Duo ex di-
ctis conclusa.**

I T A Q U E ex omnibus vltro citroque iactatis, duo sunt, quæ pro compertis haberi possunt. **Primum** est, quod \dagger matrimonium, quantum ad suam essentiam, nihil aliud est quam vinculum, siue mutua & indivi-
dua, id est perpetua obligatio viri certi ad certam se-
minam, ad procreationem liberorum, siue ad vsus ge-
nerationis: ita vt per procreationem intelligamus, &
filiorum & familia institutionem. **Secundum** est, quod
hoc vinculum licet **DIVS** quidem sine dubio, nullo cõ-
sensu viri, & foeminae interposito constituere possit, ex
lege tamen naturali, & diuina non contrahitur, nisi
conjugum ipsorum consensu.

**Argumentũ
contra præ-
dicta.**

S E D contra prædicta arguitur. Nam in contra-
ctu sponsalium est mutua obligatio ad vsus matrimo-
nialem: & tamen non est matrimonium: ergo non tota
ratio matrimonij cõsistit in mutua obligatione, sed ex-

**Responsum
autors. 1.**

igitur aliquis alius contractus, vel consensus. Respon-
deo, Primum nego, quod in contractu sponsalium sit
mutua obligatio, saltẽ immediata ad vsus matrimonij.

**Sola obliga-
tione sponsa-
lium stante,
congressus
sponsorũ est
fornicatio.**

Non enim potest esse obligatio ad rem illicitam. Sola
autem obligatione sponsalium stante, non est licitus
vsus matrimonij, imò esset fornicatio, cum exigatur
consensus de præsentis. Est enim in sponsalijs obligatio
ad contrahendũ matrimonium: in matrimonio autẽ est
obligatio immediata ad vsus matrimonij, & est actualis

Respons. 2.

traditio corporis, vnde nascitur talis obligatio: & ita in-
telligendum est, quod ratio matrimonij cõsistit in
mutua traditione corporis, & obligatione ad vsus
corporis, sed traditio intelligitur à quocunque fiat:
nihil enim refert an fiat ab ipsis, qui traduntur, an
à superiori. **Secundò** dico, quod per obligationem
intelligo non solum ius, sed verum dominium. non
enim ita vxor debet viro corpus vel vsus corporis, sicut
qui pecuniã ex aliqua stipulatione debet, quæ quidem
debito-

debitoris, non creditoris est, quāuis debita sit: sed corpus vxoris non est vxoris, sed viri, & contra: vt Paul. dicere videtur. Vnde etiā matrimoniū nō solū est mutua obligatio, sed translatio corporis ad vsus generationis.

VERVM ex hoc loco oritur latus disputationis campus. Si enim ita est, vt de ratione matrimonij, non sit aut contractus aliquis, aut consensus coniugum, sed laus est mutua obligatio ad vsus matrimoniales cum actuali traditione corporum: & hoc ipsum DEVS vniversorum dominus non solū potest facere, non expectata cuiusuis autoritate; sed etiam aliquando fecit: an potestatem istam reliquerit Reipub. vel Ecclesie. Ita; Ecclesia, vel Imperator posset constituere matrimonium sine cōsensu, vt scilicet possit ex causa scēminatā viro in vxorem dare, aut vtroq; aut certē altero invito. Et videtur quōd sic, quia in omnibus alijs negotiis omne ius, q̄ conuenit alicui ex pacto vel cōsensu, potest conuenire ex ordinatione legis. Tam enim in Rep. seculari quā in Ecclesiastica inuenitur potestas transferendi ex legitimis causis dominū rei ab vno ad alterū dominū, priori domino invito. Cur hanc potestatem in hac vna re coarctamus & contrahimus, vt non possit Ecclesia, ex quacūq; causa dare viro ius & potestatem in corpus scēminæ, aut contra? potest liquidem princeps, domum, agrum, equum, pecuniam vnus legitimus domini ob criminis, aut stipulationis, aut alicuius conditionis causam transferre in nouum dominum, priore etiam reclamante: cur Ecclesia hoc non poterit ex probabili & iusta causa facere de corpore subditorum? Posset ergo Ecclesia constituere, vt post sponsalia & copulam esset matrimonium vtroq; contrahentium invito. Confirmatur, Si hoc non posset Ecclesia, esset propter vinculum inter coniuges: sed maius vinculum est redigere aliquem in seruitutem: & tamen hanc potestatem habet, & ei non negamus; imō & parentes possent liberos in seruitutem dare, ius fasq; aliquando fuit,

Disputatur
quæritur, An
Deus potesta-
tem, per quā
potest aliquos
etiam nolentes
nungere
matrimonio,
reliquerit
Reipub. aut
Ecclesie.

Argumentū
pro parte af-
firm. i.

Confirm.

cur ergo hanc potestatem in matrimonio, scilicet hominis, tradendi tam obstinatè negamus? Præterea Aristoteles in 1. Politicorum dicit, quòd homo plus est Reipublicæ quàm sui ipsius. ergo Respublica habet maius dominium super ipsum, quàm ipsemet. sed ipse potest obligare: ergo si indiget Republica persona istius ad istos vsus, scilicet matrimonij, videtur quòd possit vi illo, etiam inuito, sicut posset illum etiam exponere morti propter salutem totius communitatis.

Quod si maximè obuiam eatur huic disputationi per hoc, quòd non idem ius sit superioribus in res hominum, aut in corpora, aut in personas eorum, non tamen satis videtur res expediri. Nescio enim vnde exploratum habeatur, non residere hanc potestatem in superioribus, cum tamen eis vitæ & mortis potestatem non negemus: quòd maius videtur, quàm potestas collocandi uxorem viro. Præterea, Ecclesia videtur hoc iam fecisse, quia habetur in c. *si conditiones*, de conditionibus appositis, si quis contrahat cum conditione impossibili, vel turpi, habetur pro matrimonio (dummodo illa conditio non sit cõtra substantiam matrimonij) vt, *contraho tecum si me feceris DEVM*; vel, si Petrus occidas) tunc est verum matrimonium, & tamen est sine consensu. ergo, &c. Nec sufficit dicere, quòd illud matrimonium est præsumptum, quia nulla videtur præsumptio contra eum, qui apposuit impossibilem conditionem. Itè, & certè fortiùs, Ecclesia potest facere aliquem monachum professum etiam inuitum; & tamen hoc est maius vinculum, cum dirimat matrimonium. ergo etiam poterit Ecclesia facere ex non marito maritum. Maior probatur ex t. c. de regularibus, libro 6. vbi discernitur. Si quis perseverauerit in monasterio sciciter, & voluntariè, habeatur pro professio etiam sine consensu: & est verus monachus, etiam si nolit: nec est professio præsumpta, sed vera, & est obligat^o in foro interiori.

Et cetera.

Arg. II.

Occurritur
obiectioni &
adfertur.

Arg. III.

Arg. IV.

Arg. V.

Et ceterum oporteret ostendere hanc expectationem, unde scilicet haberetur, quod omnia alia quae fieri possunt per contractum voluntarium, possunt fieri auctoritate superioris, & hoc solum non potest. Item si hoc negatur Ecclesiae esset propter nimiam libertatem, quam

Arg. VI.

Deus voluit esse in matrimonijs contrahendis. Sed contra, Ecclesia cogit per excommunicationes, & alias penas eos qui contraxerunt sponsalia ad contrahendum matrimonium, quod adimit libertatem: imò posset princeps statuere penam mortis, si quis non duceret sponsam, ergo postquam hoc modo potest adimere libertatem, quare negatur de matrimonio? Item si CHRISTVS potuit (vt certum est)

Arg. VII.

hanc potestatem dare Ecclesiae, videtur quod saltem in casu dederit, puta si Ecclesia periclitaretur nisi filius Regis duceret filiam regis Turcarum, alias Christianam & volentem, & ille filius nullo modo vellet, quare Papa non posset eum cogere? cogere inquam, hoc est

Arg. VIII.

obligare tantum, ac si omnino duxisset illam. Item in illo casu vel simili potest Ecclesia praecipere vt ducat, & excommunicare nisi ducat. hoc autem omnino tollit libertatem, cum nullo modo possit euadere damnationem nisi ducat. ergo non obstat libertas, quin possit

Arg. IX.

Ecclesia constituere verum matrimonium. Item, quae à Deo sunt, ordinata sunt, ad Roma. 1. & Genes. 1. *Videtur Deus cuncta, quae fecerat, & erant valde bona: sed hoc expediret multum Reipub. vt talis potestas esset in superioribus, cum aliquando esset remedium ad constituendam pacem, & tollendum bella perniciofa. Et*

Confirm.

confirmatur, Casu quo essent decem homines, & foeminae, vt tempore Noë, quare non posset cogi vir ad accipiendum uxorem? Nonne poterat cogere Noë filios suos & filias? certè non videretur intolerabilis error, si quis vellet defendere quod post sponsalia posset Ecclesia matrimonium constituere, & obligare aliquem, sequuta copula, altero etiam inuito.

Sed

S E N quia Theologis non licet in suis disputa-
 tionibus, sicut, iurisconsultis aliquid insolens, no-
 uum & inauditum contra maiorum auctoritatem asse-
 rere: ideo secutus communem opinionem teneo, quod
 † matrimonium nulla auctoritate humana potest con-
 stitui, nisi consensu contrahentium. Probat, Ex ta-
 liconiunctione frustraretur utroque fine matrimoni-
 um. ergo Ecclesia non potest. Assumptum probatur.
 Primus enim finis matrimonij, scilicet procreatio pro-
 lis, & educatio certè esse non posset inter inuitos, & se
 non inuicem amâtes, cum commercium matrimoniale
 sit magnum signum amoris. Et propter hoc, Paul.
 ad Eph. 5. & Colof. 3. commendat uiris ut diligant uo-
 res suas. & Dominus in Genesi, *propter hanc*, &c. quia
 scilicet non possunt matrimonialia officia impendi si-
 ne mutuo amore, & animorum concordia, quæ inter
 eos, qui inuiti iuncti essent, malè coalescere posset, con-
 iugibus malè inter se conuenientibus, & de liberis di-
 uersa sentientibus. Secundus etiam finis multò minus
 consequi posset: nam officia, & mutua obsequia nisi ex
 amore proficisci nõ possunt, qui contingere aut uix, aut
 nunquam posset, si matrimonia inter inuitos consti-
 tuerentur. Confirmatur, Quia potestas humana om-
 ne uinculum quod potest constituere, potest dirimere.
 Sed Ecclesia non potest dirimere uinculum matrimo-
 nij: ergo nec cõstituere. Maior patet, Quia in omnibus
 alijs translationibus rerũ sicut potest princeps rem trans-
 ferre inuito domino, ita etiã post translationem potest in-
 uito secũdo, priori domino restituere, non obstat qua-
 cunq; possessione & usu rei: ita quod eandem potesta-
 tem habet ad rescindendum contractum, sicut ad con-
 stituendum: sed non potest Papa rescindere contractum
 matrimonij, saltem partibus inuitis, vel post matrimo-
 nij usum: iuxta illud, *Quod Deus coniunxit*, &c. ergo.
 Et certè nulla ratio est, ut ex aliqua causa Ecclesia poi-
 set matrimonium constituere inuitis partibus, rescin-
 det

Responsum
 auctoris.

Prob. 1.

Prob. 2.

dere autem etiam ipsis poscentibus nullo casu possit. Tertio, Si eodem tempore Petrus per verba & de presenti contraheret cum Maria, & Papa traderet in matrimonium Mariam Iohanni: tunc vel nullum esset matrimonium, vel illa esset vxor duorum. Patet, Ibi sunt duæ causæ sufficientes ad constituendum matrimonium. ergo vel vtraque habet effectum: & sic illa erit vxor duorum vel se mutuo impediunt, & tunc nullum esset matrimoniū: & nunquam sciri posset, an aliquod sit verū matrimonium, vel nō; quia dubitari posset, an Papa velit eam tradere alteri. Et si dicas, quōd in eo casu auctoritas superioris maior est, & per cōsequens illa esset vxor Iohannis: Contra, & est quartum argumentum, Si hoc Papa potest, ergo & quilibet Episcopus in sua diocesi. nescio enim quid Papa posset in tota Ecclesia, quod non possit Episcopus in suo Episcopatu, nisi forte in illis quæ de se spectant ad vniuersalem Ecclesiam, vt determinatio fidei: omnia enim alia quæ Papa potest, videntur Episcopi etiam posse in sua diocesi, nisi quōd in aliquibus potestas eorum contracta est iure, vt in dispensationibus votorum, & impedimentorum matrimonij. Quarto, Ecclesia nunquam vsa est hac potestate, nec in lege naturæ, nec in lege scripta, nec in lege Evangelica, cum tamē non sit dubitandum, quin aliquādo expediret vti hac potestate: ergo signum est non esse talem potestatem in Ecclesia. Sexto, Ecclesia cogit aliquem ad contrahendum matrimonium, vt post sponsalia; nolentes autem non iungit tanquam coniuges: & tamen in omnibus alijs si quis nollet reddere debitum, cogitur ad reddendum debitum, decretis & pœnis. Ergo si Ecclesia posset dare maritum puellæ ipsa inuita, deberet post sponsalia, etiam si nollet, tradere eam in manus viri: quod tamen nunquam tentauit facere.

Ad argumenta in contrarium patet quid dicendum. Dicimus enim quōd in omnibus alijs translationibus,

Respondetur
simul ad ar-
gumenta

omnia pro
parte affirm.
paulo ante
adlata.
Respos. 1.
2.

tionibus, & vinculis non impeditur finis propter quem
inuenta & instituta sunt. In proposito autem (ut
offensum est) omnino tolleretur finis matrimonij. Se-
cundò dicimus, quòd in alijs translationibus si forte
post factum sequatur maius inconueniens, potest re-
medium adhiberi. Possunt enim reuocari in priorem
aut meliorem statum: matrimonium autem semel ite
perfectum dirimi aut reuocari non potest. & ideo non
est tantum periculum si fiant sine consensu eorum, ad
quos spectant: & ideo etiam timor impedit matrimo-
nium, & non alia. Tertio etiam videtur potissima ratio,
quia in omnibus alijs negotijs idem effectus sequitur
si aliqua translatio fiat auctoritate superioris, vel homi-
num voluntate & pacto, in eisdem enim vsus est do-
minus rei, qui eam sibi vendicat auctoritate legis, aut
præscriptione, aut quouis alio legitimo titulo, ac si
habuisset emptione, aut donatione domini: & idem est
de pecunia, & omnibus alijs: matrimonium autem in
eos vsus Deus & natura constituerunt, qui nisi a volun-
tarijs exigi nullo modo possunt. Nunquam enim quis-
quam inuitus operam liberis dare poterit procreandis,
aut procreatos educare & instruere.

4. **QVARE** omnino si maximè princeps, aut Eccle-
sia posset viro vxorem, aut contra, mulieri maritum da-
re, omnino ea donatio inuicax esset, etiam in illos ef-
fectus, aut vsus: quare prorsus vana esset huiusmodi po-
testas. secus autem est de Deo, qui non solum corpora,
sed animas, & corda habet in potestate, & suo nutu
mortales in quacunq; officia voluerit, volentes aut no-
lentes trahere potest: & non minore potestatem habet
ad iungendù inuicem corpora vinculis conjugalibus,
quàm animas mutua beneuolentia & amore. Quarto
dicimus, quòd in tali necessitate, qua teneretur quis
vxorem ducere, Respub. posset quidem huiusmodi cõ-
pellere, sed si omnino nollet, non posset inuito vxorem
dare: vnde non excusantur filia Lot ideo, quòd etiam
credentes

credentes fortasse nullos alios superesse in genere humano, ingressæ sunt ad patrem, non solum quia inco-
sta, sed quia ad non suum virum accesserunt.

DE SECUNDO PUNCTO
PRIMÆ PARTIS.

SED RESTAT INQUIRERE, † QUA-
lis sit iste consensus matrimonij. Nec tamen
est in animo omnia, quæ de consensu matri-
moniali à doctoribus disputantur, tractare
(esset enim infinitum) sed solum unicum locum delegi,
de quo iurisconsulti & Theologi ambigunt & contem-
dunt, & adhuc sub iudice lis est, An scilicet contractus
per verba de præsentì, & cum consensu interposita con-
ditione de futuro, adueniente illa conditione, matrimo-
nium teneat, non reuocato priori consensu; vt, Accipio
te in uxorem, si pater tuus consenserit: vel si pater tuus
obierit. & pono etiam, quod contractus fiat cum in-
tentione contrahendi matrimonium posita conditio-
ne. Et quidè illustres & celeberrimi doctores pontificij
iuris defendunt assertoriã partẽ, prorsus affirmantes fir-
mari eo casu matrimoniũ adueniente conditione, nec
opas esse nouo cõsensu, aut contractu. Panor. c. de illis.
de conditio. apposit. Host. in summa, q; etiam sentiunt
Theologi non ignobiles, inter quos videtur esse Petrus
Palad. autor aliog. quãtius precij, in 4. d. 29. q. 2. cõcl. 8.

Et contendunt argumentis hoc cõfirmare. Pri-
mũ in omniibus alijs contractibus conditionatis, ad-
ueniente conditione, manet cõtractus absolutus, nullo
nouo cõsensu requisito. vt si contrahatur sic, Do tibi cẽ-
tum libras ferri, si nauis mea salua venerit: do domũ, si
nuptui dederis filiã: vendo agrũ, si pater obierit: condi-
tione posita tenet contractus: ergo etiã in matrimonio.

Secundò

Qualis sit
matrimonij
consensus in-
quiritur.

Questio dis-
ficialis.

Panormitan.
Hostiensis &
Petrus Palad.
sententia af-
firmat.

Pro hac sen-
tentia affirm.
Argum. 1.

2. Secundo si hoc uegetur matrimonio, quod conceditur alijs pactis, hoc esse non potest, nisi ratione libertatis singularis, quæ in matrimonijs præ alijs exigitur, sed huc ipsum est contra libertatem, scilicet non posse contrahere cum quis uoluerit, & pro tempore quo uoluerit, & sicut uoluerit: ergo si quis nunc uult contrahere pro crastina die, & non pro hodierna, omnino uidetur contra libertatem, quod impediatur. Præterea ille contractus non est sponsalium: ergo est matrimonialis. Consequenter est nota. Antecedens probatur, Quia si esset sponsalium, vel pro tempore quo fit, vel pro tempore conditionis. Non primum, quia quod impedit matrimonium, impedit sponsalia, scilicet effectus conditionis: nec secundum, quia contractus sub conditione quando ponitur conditio, manet purus, id est, ac si esset sine conditione: ut sic, Contraho tecum, si habes facultatem patris tui: si conditio adest, tatum ualet, sicut, Contraho tecum absolute sine conditione: ergo pro tempore, quo ponitur conditio, iam contractus ille manet absolutus, & per consequens est matrimonium. Confirmatur, quod non sint sponsalia pro nunc: quia ex illo contractu non nascitur publicæ honestatis iustitia. ut habetur c. unico de sponsalibus, libro 6. ubi dicitur quod in sponsalibus conditionatis, non contrahitur publicæ honestatis iustitia, nisi purificatus fuerit contractus per conditionis euentum, & tamen ex sponsalibus nascitur publicæ honestatis iustitia. Item contractus nihil efficit nisi ex intentione contrahentium, sed isti intendunt efficere matrimonium, & non sponsalia. ergo si non efficiunt matrimonium, nihil efficiunt: cuius contrarium patet, quia talis obligatur illo contractu posita conditione, ut dicitur in cap. supra citato, & cap. super eo: de condi. appo. Præterea, Si talis contractus haberet tempore, quo ponitur conditio, esset verum matrimonium. Sed idem uidetur operari ille contractus præteritus; si interim non est reuocatus, sicut si nunc esset.
- 3.
- 4.
- 5.
- ergo

ergo videtur quòd faciat matrimonium. Sextò arguitur in c. de illis. de cõditionib. appositis, dicitur enim quòd si quis his verbis iurauerit formam se ducturum vxorem, si dederit pecuniam: si non dederit non est reus per iurij, nisi cõsensus de præsentì interuenerit; aut copula carnalis fuerit subsecuta: ergo à cõtrario sensu, si sit cõsensus erit reus periurij. Sed in pposito, vt supponimus, est consensus de præsentì: ergo erit matrimonium. Item, si conraho tecum pro crastina die, adueniente crastina die, videtur quòd sit matrimonium, non pronunc, sed pro crastina die. Probatur, Sicut si dicat, Si crastina dies fuerit, vel si sol oriatur cras, ducò te in vxorem, est matrimonium, ergo etiam cum alia conditione, si adueniat conditio, quæ suspendit contractum, videtur contractus purus, & per consequens matrimonium. Idem enim videtur, pro crastina die, & pro tempore, quo dederis mihi centum. Præterea, Siquis conraheret his verbis, Conraho tecum si consentias, & conrahas mecum, ipsa respondente, Conraho, est verum matrimonium, & tamen illa conditio est etiam de futuro: ergo à simili si dicat, Conraho tecum si intra annum cõsenseris, posita conditione, erit verum matrimonium. Assumptum probatur, Nam in contractu matrimonij ita videtur contingere, quòd alter prius dicat, Conraho tecum, & adueniente cõsensu alterius, perficitur matrimonium: vnde semper videtur quòd efficacia cõsensus dependeat à futuro.

IN conrarium est communis sententia theologorum, ex quorum auctoritate, & doctrina pono canonem vniuersalem, Si † ex aliquo pacto, aut stipulatione non statim ab initio oritur matrimonium, quicquid postea superuenerit, siue sit ætas, siue copula carnalis, siue dispensatio super impedimentum, siue conditio apposita contractui, nunquam erit matrimonium, nisi de integro omnia ponantur, quæ necessaria sunt, & de essentia matrimonij. Vnde dico, quòd ad legitimum

Responsam
auctoris, &
Theologorum.

mattimonium & verum, sicut fufficit, ita exigitur mutus consensus expreffus & purus in præfenti, hoc est pro tempore, pro quo contrahunt, & pro tempore pro quo mattimonium conficitur: & fic in dubio oblato folùm funt fpoſalia, & etiam adueniente conditione.

Prob. 1.

Probatur primò, Mattimonium eſt ſacramentum nouæ legis, quod non videtur dependere de futuro, & ratihabitio non efficit ſacramentum: ergo. Præterea (vt habetur in *c. ſuper eo. de conditionibus appoſitis*)

Talis contractus ſuperueniente conditione nõ eſt mattimonium, quia tunc ſi mattimonium iam eſſet ratum & integrum, non eſſet cogendus ad contrahendum, ſed ad cohabitandum, vel conſummandum mattimonium, ſed cogitur contrahere; ergo talis contractus non habetur pro mattimonio. Præterea, Mattimonium conficitur ex conſenſu; ſed ille conſenſus non fuit ſufficiens: ergo nec eſt ſufficiens poſita conditione.

2.

Probatur minor, Si talis ante aduentum conditionis reuocet conſenſum, iam nõ eſt mattimonium, vt etiam auctores contrariæ ſententiæ tenent. ergo nec nunc etiam ſi non diſſentiant. Probatur iſta cõſequentia, Quia diſſenſus non tollit, nec irritat virtutem contractus, ergo ſi contractus habeat vim conficiendi mattimonium, non obſtante diſſenſu, efficit mattimonium. Quòd verò diſſenſus non irritet illum contractum

patet. Quia non obſtante quocunq; diſſenſu, compelletur ad contrahendum, vt videtur ex illo *c. ſuper eo.*

aliàs contractus conditionalis eſſet nullius roboris, ſi per ſolam voluntatem alterius contrahentium reſcinderetur. Præterea, Si tentaret contrahere cum alia ante aduentum conditionis, tenebit mattimonium. ergo etiam adueniente conditione nõ tenet mattimonium

cum prima. Probatur conſequentia, Quia ſine dubio, ſi quis habet poteſtatem contrahendi cù alia, habet poteſtatem non contrahendi cum iſta.

3.

Ad argumenta autem in contrarium, dico ad primum,

Ad argumenta autem in contrarium, dico ad primum,

primum, quod certè ex natura contractus non habetur quod adueniente conditione, sit translatio rei, cum primus contractus solum videatur promissiuus, sed hoc disponitur legibus, quod qui promisit, velit nolit stet promissis, quod (vt supra dictum est) in matrimonio leges disponere non possunt. Vel potest dici absolute, quod in alijs negotijs tenet contractus adueniente conditione, non autem in matrimonio propter summam illam libertatem, quam DEVS voluit esse in matrimonio, vt scilicet quicumque nondum habet vxorem, sit in eius libertate & potestate vel accipere, vel non accipere. quare cum etiam secundum aduersarios talis ante aduentum conditionis non haberet vxorem, in eius potestate est ducere, aut nõ ducere: & per hoc patet solutio ad secundũ. Ad tertium dico, q̄ tale pactum est sponsalium pro nunc, & pro tempore etiã conditionis. Ad quartum dico, quod quantumcunq; habeat intentionem nõ sponsaliorum, sed matrimonij, tamen in fauorẽ matrimonij hoc valet, & intelligitur illa clausula, Si nõ valet vt ago, valeat vt valere potest. Ad septimum alijs omissis, dico, q̄ si quis contrahat in tempus incertum, non est matrimoniũ, sed sponsalia, nisi fortè sit in tempus necessarium, vt in crastinum.

Sed quid si super veniente cõditione perseuerat consensus contrahentiũ, an sit matrimonium? Et videtur q̄ sic; quia si à principio fuisset posita conditio, fuisset matrimoniũ. ergo si nunc cõsensus vtriusq; adest cũ conditione, videtur q̄ idem operetur. Et cõfirmatur, Quia (vt dictũ est) cõsensus de præsentis sufficit ad substantiã matrimonij. ergo si nunc adest cõsensus, erit matrimoniũ verũ. Sed his non obstantibus dico, quod etiã consensus, qui ab initio fuit in vtroque, perseueret, non est matrimoniũ. Et probatur, Ab initio non fuit matrimoniũ: ergo oportet q̄ de integro ponãtur omnia sufficientia: sed ille cõsensus, qui fuit à principio, non fuit sufficiens ad matrimoniũ, cum non esset purus, sed verè conditio

Respondetur ad argumeta pro parte affir. Panor. miram. Host. & Pal. l. 1. Ad arg. 1. & 2.

Ad 3.

Ad 4.

Ad 7.

Dubium incidens.
Pro parte affirm.
Arg. 1.

2.

Responsam auctoris.

Probat. 2.

2. natus, ergo nec nunc sufficit. Item consensus non sufficit nisi exprimat: sed consensus ille non exprimitur per aduentum conditionis: ergo non efficit matrimonium. Item ille consensus (vt habetur in illo c. *super eo.*) habetur non pro cōsensu de presenti, sed de futuro ergo non sufficit ad matrimonium. Præterea, Per id quod non est in potestate alicuius, nō videtur propriè contracti matrimoniu: sed conditio illa non est in potestate contrahentis: ergo non potest facere matrimonium.

Ad arg. 1. &
2. pro part
affirm.

AD argumenta in contrarium respondetur. Ad primum nego consequentiam. Ad secundū dico, quod si nunc sit consensus, & nunc ponitur conditio, re vera esset matrimoniu, saltem si exprimat consensus: sed si solū manet consensus, Quia approbo quidem primum pactum, & placet mihi, sed nihil de nouo volo facere, non est matrimonium. Ex dictis patet quid dicendum ad casus contingentes, cum quis minor ætate contraxit per verba de presenti, & cum consensu etiam de presenti, & cum intentione contrahendi etiam matrimonium: an cum peruenerit ad ætatem legitimam, & prius non reuocauerit * consensus, imò placet ei semper primus contractus, an teneat matrimonium. Item si quis contraxerit cum consanguinea, ea conditione, si Papa dispensauerit, & dispensat etiā si habeat acceptā & gratam dispensationem. Ad omnia hæc & similia respondetur, nullum tale esse matrimonium.

Ex dictis re-
sponderi po-
teat ad casus
plures con-
tingentes.

* Forte, reuo-
cauerit.

Dubium in-
cidens, quod
in vtraque
partē dispo-
nari probabi-
liter potest.

SED restat scrupulus non contemendus, † Quid si deceptus contrahat, an teneat matrimonium: an si in casu, vel simili credens iudicio, & sententiæ iurisperitorum, crederet se verè contraxisse, & hoc errore seductus affectu maritali contraheret, & conueniret cum huiusmodi muliere sibi desponsata, quam alias non esset ducturus: an matrimonium esse validum. Disputari certè in vtraque partem probabiliter posset. Nam primò videtur matrimonium tenere, non enim iura vel Doctores alium errorem tradunt impedire matrimonium, quam

Arg. pro part
affirm.

quàm errorem personæ: sed in casu posito non intervenit error personæ, sed iuris. ergo sibi imparetur si crediderit in hoc viris minus sapientibus: quemadmodum si crediderit esse virginem, quæ passâ est virum, vel dittem, quæ pauper erat.

CONTRARIO tamen adduci potest, nam hic non videtur velle aliquid de integro, hoc est quicquam agere novi, sed ratum habere, quod putat iam actum esse. Si ergo rucera matrimonium antè nullum fuerat, nec nunc quidè erit sanè: quod tamen in alio loco prolixius dicendum reseruo.

Sed in præsentia mihi potius placet, ut dicamus tale matrimonium nullum esse, non solum propter argumentum iam factum, quod tamè non infirmum est: sed quia in vniuersum, error circa ea quæ sunt de essentia contractus, vitiat contractum: talis autem videtur in hoc casu contigisse, cum iste credat se iam non esse sui iuris, sed actam rem agere, & verè esse matrimonium, atq; ideo meritò rescinditur contractus tanquam ex errore procedens. Facit ad hoc, quod Doctores notant in c. 1. de regul. lib. 6. Si quis ante annos pubertatis facit votum religionis, non obligatur etiam si maior factus, ratificauerit ex errore: quia scilicet credebat votù tenere. Puto ergo omnino, quòd non est matrimoniù: quia ille habet errorem circa essentialia, & fundamenta matrimonij, scilicet circa consensum, qui de substantia est matrimonij; & nihil est tam contrariù consensui, quàm error. l. si per errorem: ff. de iurisdictione omnium iud.

Arg. proprii.
neg.

Respons. au-
toris.
Ratio.

SECUNDÆ PARTIS, RELE- CTIONIS DE MATRIMONIO,

S V M M A.

1. An sicut Ecclesia aliquas personas sua autori-

tate reddit illegitimas ad contrahendum,
sic princeps secularis hoc possit.

2. *Autoris sententia de dubio, an princeps secularis possit ponere impedimentū matrimonio.*
3. *An gradus omnes, qui Leuit. 18. & 20. prohibentur, sint iure naturali prohibiti.*
4. *Ex hoc q̄ persona aliqua iure Diuino prohibeatur contrahere, non sufficienter probatur, si contrahāt, matrimoniū esse nullū et irritū.*
5. *Ex hoc etiā quod persona aliqua in Leuit prohibetur contrahere, non ducitur firmum argumentum ad probandū, eas tempore legis Euangelicæ iure Diuino prohiberi.*
6. *Quæ personæ sint prohibita à matrimonio iure Diuino, terminari nō potest nisi ratione naturali, hoc est, ex naturali Philosophia, & propositionibus lumine naturali cognitis.*
7. *Quòd non omnes gradus in Leuitico prohibiti, sint iure naturali prohibiti, ostenditur.*
8. *Quòd non sit prohibitum lege naturæ, ducere uxorem fratris vita defuncti.*
9. *Quòd nunquā fuerit prohibitū iure Diuino veteris legis, ducere relicta fratris sine liberis defuncti; ut in caussa Regū Angliæ cōtigit.*
10. *Quòd secluso iure humano, sine quacūq; Papæ dispensatione, posset frater uxore fratris accipere, siue cū liberis, siue sine liberis defuncti.*

N SECUNDA PARTE TRACTANDUM est de impedimentis matrimonij; & primum dubium est An † sicut Ecclesia aliquas

quas personas sua autoritate reddit illegitimas ad contrahendum, etiam princeps posset hoc facere: vtrū scilicet princeps secularis possit ponere impedimentum matrimonio, hoc est, an personæ legitimæ ad matrimonium possint lege civili illegitimæ reddi, ita ut si contrahant, factum non teneat. Et videtur quod sic, sicut enim supra inductū est: sicut in naturalibus, ita in moribus & civilibus, ratio rei sumenda est ex fine. Potestas regia vel civilis cōstitutata est propter bonum Reip. quicumque ille sit, siue pacificus conuictus, siue etiam simpliciter omne bonum quatenus humanum est. ergo quicquid vel necessarium est, vel conducit ad talem finem, omnino videtur cadere sub potestate regia, siue civili. sed bona pars communis siue civilis boni constat ex matrimonijs. ergo potest princeps leges condere, vbi matrimonia quoquo modo obstatia, cōmodo Reip. vitet, & irritet. Itē videtur, q̄ finis matrimonij ordinatur ad finē legislatoris, scil. in bonū cōmune: ergo, &c.

SECUNDO arguitur, Omnes rationes, quæ à doctoribus ponuntur, ut Ecclesia aliquos gradus consanguinitatis arceat à matrimonio, procedunt in lumine naturali, & intra prudentiam politicam. ergo cum prudentia politica sit regula principum, & gubernatorum Rerumpublicarū (ut Aristot. ponit in Ethicis) sequitur quod hoc spectabit ad humanam & civilem potestatem. Antecedens patet, Nam altera ratio solet assignari periculi cognatorum in eadem domo habitantium: ne si licentia matrimonij permitteretur inter se coniugio iungendi, daretur occasio incestus & stupri. Altera est, ut amicitia propagentur, neque necessitudines inter vnos eosdemq; lares & parietes coerecantur, sed vtraq; res spectat certē ad civiles leges, quæ prohibere habent stupra, sicut & adulteria, & etiam in Republica, amicitias inter ciues conflare & propagare: ergo tota res non videtur excedere civilem potestatem.

TERTIO, Matrimonium, vel est cōtractus civilis, vel

Questio:
Vtrum prin-
ceps civilis
ponere in pe-
dimentum in
matrimonio
possit.

Pro part.
affirm.

Arg. 1.

Arg. 2.

Arg. 3.

fundatur in contractu civili: sed princeps habet potestatem super omnes tales contractus. ergo potest leges facere de matrimonijs contrahendis. Et confirmatur, Quia multae leges latae sunt, ubi aliqua matrimonia prohibentur, ut patet. ff. de ritu nuptiarum, l. sororis. §. si quis. & l. semper. §. si senatorum. & l. falsam. §. senatus. & l. quin etiam & non est. & l. finali, dicitur quod quoddam est crimen incestus contra ius gentium, quoddam solum contra ius civile. & idem l. si adulterium cum incestu. §. 1. ff. ad l. Juliam de adultis.

Refutantur
ea, ex quibus
argumēta al-
lata videntur
posse infirma
esse.
Refut. 1.

Nec valet dicere, quod matrimonium est sacramentum, & ideo eximitur a quacunque potestate, non spirituali: Primò, quia redibit difficultas de matrimonio antequam esset sacramentum proprie, sed solum in officium. Secundò, quia non obstat, quod sit sacramentum, quin privati homines leges & conditiones apponant matrimonio, sine quibus non est sacramentum. Et rursus, Papa non habet potestatem super matrimonium, nisi solam in quantum est contractus quidam. ergo per hoc quod est sacramentum, non excluditur a potestate seculari, sicut si emptio esset sacramentum.

2.

Nec rursus valet dici, quod matrimonium est contractus in foro conscientiae, & apud DEVM, & quod princeps non habet potestatem in foro conscientiae, sed solum in foro contentioso. Primò, quia etiam alij contractus civiles sunt contractus in foro conscientiae, ut emptio, donatio, & alij similes contractus. Et iterum falsum omnino & erroneum est dicere, quod principes non habent potestatem in foro conscientiae, cum potestas civilis sit etiā a DEO æquè ac spiritualis, dicente Paul. ad Roma. 13. *Omnis potestas a DEO est. & qui potestati resistit, DEI ordinationi resistit.* Ergo nec ex hac parte potestas civilis a matrimonio arceatur.

Nec iterum sufficit dicere, quod matrimonium est pactum naturale: hoc est, quod est de lege naturali.

Alia

Alia verò pacta sunt ciuilia, id est, ex ordinatione legum ciuilium, & ideo non subijcitur legibus ciuilibus. hoc, inquam, non sufficit: nam etiam alia pacta, vt donationes, promissiones, & reliquæ stipulationes tenent, & sunt vera pacta, exclusis legibus ciuilibus.

Næc demum diluit quæstionem dicere, quòd ad leges ciuiles spectet, solùm præmiare bona & punire delicta, vt adulterium, furtum, homicidium, non autem aliquid, quod natura sua bonum est, aut licitum prohibere. exempli gratia, Cōsobrinam in uxorem ducere, non spectat ad legem ciuilem hoc prohibere, sed si natura hoc illicitum sit sororem ducere, spectaret ad legem hoc punire: non, inquam, hoc sufficienter satisfacit huic negotio: falsum enim est leges ciuiles non posse aliquid natura licitum vitare. Vt enim Aristot. docet leges feruntur de his, quæ prius quam sanciantur, nihil interest, sic, an aliter fiant. postea verò refert, & sine dubio potest lex non solùm mala punire, sed etiam aliquid constituere in genere vitij aut virtutis: potest si quidem lex prohibere sumptus alioqui licitos, ludos aliàs innoxios, & multa huius generis, quæ in Republica esse possunt, alioqui potestas ciuilis esset deficiens, & Respub. non sibi sufficiens, si nõ posset leges cõdere suo statui convenientes, & de rebus nulla alia lege constitutis.

In contrarium est, Quia idem non videtur spectare ad diuersos principatus, & legislatores. Esset enim turbatio & confusio rerum, si de eadem re diuersa insolidum constituerentur in ordine ad eosdem subditos, quod tamen in proposito contingeret, si princeps secularis & Pontifex potestatem haberent de matrimonio constituendo: posset enim aliquid contrarium ab vno constitui legibus alterius, atque ad eò populus incertus teneri cui maximè parendum esset. Item aliqui gradus prohibentur lege ciuili, qui tamen non prohibentur lege canonica, inter quos matrimonia recipiuntur ab Ecclesia, ergo. Itẽ matrimoniũ est causa spiritualis:

4.
Infirmatur
responsum
quotiundam.

Arist. lib. 5.
Ethic. c. 7.

Argumentum
pro parte cõ-
traria,

sed potestas civilis non agit causas spirituales. ergo, &c.

Responsum
auctoris Vni.

Ad hanc questionem respondeo primum, **hi** non est dubium quin princeps secularis ex genere & natura suae potestatis vim habeat, & iurisdictionem super matrimonium, etiam ad prohibendum connubia inter cognatos, aut affines, & posset leges ferre, & impedimenta ponere similia, sicut Ecclesia. Nec video cur Moyses legislator easdem leges propria autoritate contra matrimonium ferre non potuerit, quas autoritate diuina tulit, & ponamus, eius potestatem nullo modo fuisse spirituales, sed fuisse principem populi Israel. Nec scio quare si lege naturali prohibitum non esset, matrem habere uxorem, cur princeps huiusmodi legem ferre non posset, irritans omnino si quid secus factum fuisset. Imò puto ante legem **CHRISTI** nullam fuisse propriè potestatem, nec iurisdictionem spirituales, qualis est in Ecclesia: & tamen nescio cur principes non possent leges facere de matrimonijs contrahendis. Cõfirmatur, In lege naturali videtur fuisse leges de matrimonijs contrahendis, ut de suscitando semine fraterno: imò multa posita in Leuitico sunt de iure naturali, vbi nulla erat potestas spiritualis.

Responsum
auctoris alteri.

Sæcundò dico, Hoc non obstante Ecclesia potest prohibere potestatem civilem ab hac iurisdictione: hoc est, princeps temporalis arceri potest & impedi per potestatem spirituales, puta per summum pontificem, ab hac iurisdictione. Probatur, **Quia**, ut impresentiarum pro certo haberi volo, temporalis Respublica est quodammodo subiecta spirituali, & consequenter etiam potestas temporalis est subiecta potestati spirituali. Ut enim Arist. ait, si finis vnius artis aut facultatis inferior sit, & ordinatus in finem alterius facultatis, etiam ars subiecta erit arti, & artifex artificio: ut fabrilis & nautica subiecta est militari facultati, ut etiam faber Imperatori. Cùm ergo humana pax, & civilis honestas, & conuictus ordinetur in spirituales felici-

Lib. 1. Ethic
c. 1.

felicitatem, & perfectum bonum hominis, in quantum homo est: consequens est, ut civilis facultas, & potestas certo modo sit dependens, & subiecta spiritali potestati. Ergo non solum in pactis conubiorum, sed etiam in alijs pactis & civilibus conditionibus, non est dubium quin spectet ad spiritalē potestatem moderari facultatem, & secularem potestatem in his, quæ coniuncta sunt cum rebus spiritalibus, & terminos præscribere & limites, quatenus & quousque civilis potestas in huiusmodi progredi possit.

Nec tamen volo dicere, quod temporalis potestas sit in omnibus, aut etiam ordinariè subiecta spiritali potestati. Imò nihil minus puto, quam principes esse velut vicarios Ecclesiæ, aut pontificum, sed habere iudiciariam potestatem à Deo, atque ipsi summi pontifices habent, quam nisi in casu spiritalis potestas impedire non potest. Verùm dico ex iustis causis posse Ecclesiam potestati temporali tollere cognitionem, aut iurisdictionem aliquorum, de quibus alioqui iure suo discernere & statuere posset, quia scilicet ex natura sua spectant ad potestatem civilem, putà quia non satis commodè & conuenienter ad finem spiritualem per solam potestatem civilem administrari possent. Exemplum est in proposito. Nam cum pactum matrimonij pendeat ex iure diuino, & quid ad matrimonium exigatur, & inter quas personas transigi matrimonium possit, inter quas non possit, & pleraque ad huiusmodi contractum spectantia, solo diuino iure terminari & intelligi possent: non possent leges congruæ de matrimonio fieri ab eo, qui ius diuinum non habet cognoscere, cuiusmodi est princeps secularis. Nec enim humana solū eruditione satis cognosci possunt multa, quæ circa cōubia occurrūt, inter quæ hoc est vnum, quæ personæ ad matrimoniū legitimæ sint.

Quare iustis de causis totum negotium de matrimonijs paciscendis, & iungendis potestati spiritali serua-

Explicat auctor suam sententiā apertius.

Iustis de causis, contrauersis matrimonijs

moniales in
dico Eccle-
siastico inter-
uuantur.

seruatum est, etiã si matrimonium non esset sacramen-
tum. Sicut etiam puto Episcopum in sua diœcesi posse
etiam matrimonio impedimenta ponere, & omnia quæ
Papa potest, nisi ea causa Pontifici reseruata esset: sicut
alia multa. S. Tho. 4. distin. 25. q. 2. artic. 2. dicit, Matri-
monium quantum ad utilitatem, quæ matrimonium
consequitur, sicut est amicitia, & mutuum obsequium,
habet institutionem a lege ciuili. & distinction. 34. q. 1.
artic. 1. ad 4. Personæ illegitimæ ad matrimonium con-
trahendum dicuntur ex eo, quod sunt contra legem,
qua matrimonium constituitur. Matrimonium autem
in quantum est officium naturæ necessarium, statuitur
lege naturæ: in quantum est sacramentum, statuitur iure
diuino: in quantum est officium communitatis, sta-
tuitur lege ciuili, & ideo ex qualibet dictarum legum
potest aliqua persona fieri illegitima ad matrimonium.
Tamen dist. 40. articul. 4. ad 2. dicit, quod matrimoni-
um non est tantum sacramentum, sed est etiam in offi-
cium: & ideo magis subiacet ordinationi ministrorum
Ecclesiæ, quam baptismus, qui est sacramentum tan-
tum: quia sicut contractus, & officia humana determi-
nantur legibus humanis, ita contractus & officia spiri-
tualia legibus Ecclesiasticis. Palud. 4. dist. 26. q. 3. 2. 3.
conclusionone 2. tenet, quod quæcunque ordinatio legis
humana non habet effectum, non solum, si est contra
ius diuinum & canonicum, imò etiam si nõ sit iure ca-
nonico approbata, quia causa matrimonij est spiritalis
& Ecclesiastica: laicis autem in rebus Ecclesiasticis
ordinandis non est tributa facultas aliqua, à quibus si
quid in talibus constitutum fuerit, non est alicuius fir-
mitatis, nisi ab Ecclesia fuerit approbatum. extra. de con-
stitutione c. Ecclesiæ S. Mariæ. Hæc Palud. & S. Tho.
in 4. d. 42. q. 2. art. 2. ad 4. expressè dicit, quod prohibi-
tio legis humanæ non sufficeret ad impedimentum
matrimonij, nisi interuenerit autoritas Ecclesiæ, quæ
idem etiam interdicit.

SECUNDA SECTIO SECVN-
DÆ PARTIS, RELECTIONIS DE
matrimonio, in qua tractatur

Q V Æ S T I O :

An gradus prohibiti in Leuitico sint
contra ius diuinum, & omnes de iure
canonico illegitimi.

SECUNDA PARS QVÆSTIONIS EST;
AN omnes gradus prohibiti in leuitico, sint
contra ius diuinum, & omnes iure diuino
illegitimi. In qua parte descendendum est
ad causam & argumentum principum Anglorum, cu-
ius causæ hæc summa est; Catherina inclytissima fœ-
mina, filia regum Hispaniæ, nupsit primogenito Hen-
rici Anglorum regis, quo sine liberis defuncto, iterum
nupsit Henrico nunc Anglorum regi serenissimo, qui
post multos annos cupiens eo matrimonio liberari,
causatur illud coniugium esse prohibitum iure Diui-
no & naturali: atque aded nec summum Pontificem
potuisse dispensare, vt vxor mortui fratris sibi nuberet,
atq; matrimonium irritum esse & fuisse.

Formula
causæ ma-
trimonii Re-
gum Angliæ.

ISTIVS occasione quaeritur, Vtrum † omnes
gradus, qui Leuitic. 18. & 20. prohibentur, sint prohibi-
ti iure naturali. Pro cuius solutione pono tale funda-
mentum. Ex hoc, quòd aliqui gradus sunt prohibiti iu-
re Diuino ad contrahendum: non sufficienter proba-
tur, quòd si tale matrimonium aliquis tentet facere, nò
teneat. Probatur manifestè, Quia non sufficit, vt matri-
monium sit interdictum iure quocunq; , ad hoc vt non
teneat, patet, Quia iure Diuino prohibita est stipulatio,
& etiam collatio simoniaca, quæ tamen si fiant, dant
verum

Questio
principalis.

Fundamentũ
ponitur.

Et confirmatũ

verum ius super tale beneficium, quod spectat ad ius diuinum. Et beneficiorum multitudo, quantum puto, est prohibita iure Diuino: qui autē plura beneficia habent, rerum dominiū seu ius habent. Et de iure Diuino prohibitum est, post sponsalia ducere secundam: & tamen si fiat, matrimonium tenet.

Ponitur & confirmatur idem fundamentum aliter. Plura exempla eorum, quæ prohibita cum sint iure Diuino, aut humano, facta tamen sunt valida.

ANTE omnia præmitto, quòd multum interest, pactum aliquod aut factum esse prohibitum iure, & esse irritum iure, aut nullum. Multa enim sunt iure tam humano quàm diuino prohibita, quæ tamen facta, tenent: exempla sunt ita manifesta, vt renocare in memoriam non sit opus. Manifestū est enim prodigalitatē esse prohibitam iure Diuino, & tamē donatio prodigalitatē tenet, & per illam verum ius acquiritur. Contractus simoniacus, siue etiam collatio simoniaca prohibita sunt iure Diuino: tamen quatenus ad ius diuinum spectant, facta tenent, ex tali collatione recipiens Ecclesiasticū beneficium, aut sacerdotium, verum titulum consequitur. Beneficiorum multitudo prohibita est iure Diuino, & tamen qui possidet, verum titulum habet, percipitq; iure fructus beneficiorum. Et vt propius ad argumentum, quod tractamus, accedamus, post sponsalia cum vna facta, matrimonium contrahere cum secunda prohibitum est lege diuina & naturali: tenet tamen matrimonium si cōtrahatur. Et in vniuersum vbiq; lege Ecclesiastica est impedimentum impediens matrimonium contrahendum, non autē dirimens contractum: peccatur quidē contra legem matrimonialē, nihilominus matrimonium validum est & ratū. Item post votum simplex, prohibitum est de iure Diuino matrimonium, factum tamen tenet.

Attendant his Lutherani Theologi, qui matrimonium omne in gradibus in

Ex quo infero, quòd ꝑ hoc, quòd aliquæ personæ iure Diuino prohibentur contrahere, non sufficienter probatur, quòd si contrahatur, matrimonium sit nullum & irritum. patet, quia (vt ostensum est) non sufficit pactum esse prohibitum, vt sit irritū & nullum.

non ergo ad probandum, quòd aliquod matrimonium sit irritum, satis est probare, quòd personæ sunt prohibitiæ iure Diuino. Et confirmatur, Nam sub eisdem verbis in lege, quibus prohibetur conjunctæ cõsanguinitate aut affinitate, prohibentur etiam aliæ personæ, inter quas tamen matrimonium constare poterat: vt Exod. 34. prohibebatur filijs Israël accipere vxores de filiabus Chanaan, & Leuit. 21. prohibentur sacerdotes accipere vxorem, scortum, aut vile prostibulum: & tamen non puto si quis contra mandatum Domini huiusmodi vxorem duxisset, non futurum verum matrimonium: cùm Deuteronom. 21. licentia permittatur filijs Israël accipiendi in vxorem mulierem ex captiuis alienigenis sub certis cæremonijs, & solennitate. S. Thom. autem dist. 39. dicit, quòd intelligitur de alijs gentibus, vel cùm volebat conuerti ad ritus Iudæorum. Et de Salomone legitur 3. Reg. 2. quòd habebat vxores Moabitidas, & Ammonitidas, & Cetheas de gentibus super quibus dixit Dominus Israël, *Non ingrediemini ad eas, nec de filijs illarum ingredientur ad vestras:* & tamen illæ erant vetæ vxores, sic enim Scriptura appellat eas. Et Neemiæ vltimo legitur de filijs Israel, quòd ducebant vxores Azoridas, Ammonitidas, & Moabitidas. Item habetur 1. Esdr. 10. & 3. lib. c. 8. & 9. Imò expresse dicitur c. 8. quod collocauerunt mulieres alienigenas sibi in matrimonium (Videtamen S. Thom. 4. dist. 39. vbi videtur dicere, quòd non fuit verum matrimonium) nec tamen videtur asseuerandum omnes illas pro scortis & concubinis habendas, & pro non legitimis vxoribus. Non ergo obstat præceptum Domini, quominus etiam ex vetitis mulieribus accipere vxorem quis possit.

Ex quibus omnino videtur, quòd ex hoc quòd aliæ personæ prohibentur à matrimonio in Leuitico, non firmiter probatur, quòd inter eas non possit esse verum matrimoniũ, etiam durante lege. Et vt exemplo

Leuitico prohibitis contractum, absolute damnant.

Conclusio
autem.

etiam

rem apertiore faciamus, si in Leuitico scriptum esset, ne quæ votum continentia uouisset, virum acciperet: an si talis contra mandatum Domini nupsisset, non fuisset verum matrimonium? profectò non est dicendum; cum reuera nunc sit iure diuino prohibita, & tamen hæcenus nemo negauit eiusmodi mulierem nubere posse. Necius diuinum efficacius esse poterat in veteri testamento quam in lege Euangelica est. non ergo satis videtur esse, vt negemus inter aliquas personas matrimonium constitui posse, quòd iure diuino prohibita sint, &c.

SECUNDO dico, quod & in Leuitico aliquæ personæ sint prohibita contrahere, non est argumentum, quòd illæ personæ sint prohibita tempore legis Euangelicæ iure diuino. Probatur, Quia vetus testamentum est abrogatum. Multa enim sunt in veteri testamento præcepta diuina, quæ tempore Euangelij euacuata sunt. Qualia sunt præcepta omnia caeremonialia, item & iudicialia. quòd satis constat non solum ex verbo Domini in cruce, *Consummatum est*: sed etiam ex sententia & Concilio Apostolorum Actuum 15. vbi recitata hæresi Pharisaeorum dicentium, quòd oportebat circumcidi eos & seruare legem Moyli; tandem ventum est in decretum illud, *Visum est Spiritui sancto & nobis, nihil ultra imponere vobis onera, quam hæc necessaria.* Et Paul. Rom. 7. *Lex in homine domiatur quanto tempore vinit: itaq; vos fratres mortificati estis legi per corpus CHRISTI.* Quòd exponit per similitudinem mulieris, quæ sub viro est, quæ mortuo viro soluta est à lege viri. Et ad Galat. 4. hoc idem asstruit per similitudinem pueri, qui est sub pædagogo vsq; ad definitum tempus à patre. Et rursus exponit illud, *Abraham duos habuit filios, vnum de ancilla, alterum de libera; & dictum est ei, Ecce ancillam, & filium eius: & subdidit, Itaque non sumus filij ancillæ, sed liberæ: per ancillam videlicet intelligens vetus testamentum;*

per

Ponitur hic alterum verum argumentum, quòd dicitur hæreticorum nostris temporibus maxime repugnat.

per liberam nouum testamentum. & ad Hebræos 7. Reprobatio sit prioris mandati propter infirmitatem eius & inutilitatem. Et ad Hebræ. 8. Inducit illud Ierem. 31. *Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & consummabo super domum Israel, & super domum Iuda testamentum nouum, non sicut testamentum, quod feci patribus eorum. & subdidit; Dicendo autem nouum antiquauit prius: quod autem antiquatur, & fenescit, prope interitū est.* Ex hoc ergo, q̄ Leuit. 18. cauetur, vbi arcentur personæ certæ, nullū trahitur argumentum.

Et si obijciatur; Quod præcepta moralia veteris testamenti non cessauerunt. cum ergo Apostolus non faciat distinctionem inter præcepta, videtur ergo, quod nec ista cessauerunt. Ad hoc respondetur, quod argumentum omnino concludit, quod omnia, quæ potuerunt cessare, cessauerunt. Vnde præcepta moralia nullum vigorem habent ex lege. Itaque ex eo loco non maius argumentum trahitur ad probandum, non licere nunc matrimonium inter gradus illic prohibitos, quàm si quis velit probare ex eadem lege abstinendū esse à carnibus suis, vel certis diebus à fermēta to. Nec solū² nō adducitur ex eo capite sufficiens argumentum, sed etiam hæreticū est asserere, ideo quæ quā prohiberi in lege Euangelica à matrimonio cōsan- guineorū, quod sit prohibitū in Leuitico: cum sit hæreticū^b dicere q̄ lex Mosayca currat simul cū Euangelica vt in c. maiores, de baptismo & eius effectu habetur, & oppositum fuit error Corinthi & Ebionis.

TERTIO dico, quod dubium hoc, quæ scilicet personæ prohibitz sint à matrimonio iure diuino, terminari non potest, nisi ratione naturali: hoc est ex morali Philosophia, & propositionibus cognitis ex lumine naturali. Probat, Nihil cognoscitur, nisi vel reuelatione, vel ratione naturali. Si ergo de hoc aut nihil, aut certè non adeò multū est de hac re in Scriptura traditum, ex quo trahi possit argumentum (in nouo

Occurrit no-
tar obiectio-
ni

² Viderint hoc hæretici huius ætatis: in hoc Iudæis quod gradus in Leuitico prohibitos, etiam nunc iure diuino prohiberi contendunt.

^b Oñen. sic auctor, qui sint gradus iure diuina,

Et naturali
prohibent, nō
posse nisi ra-
tione natura-
li definiri.

(in nouo enim testamento, tractata quæstio non inue-
nitur: in veteri autem non satis pro præsentis temporis
sufficit ad expediendum quæstionem, quid super hac
re cautum sit) restat ergo vt referendum sit iudicium na-
turalis rationis. Et confirmatur, Quia receptissimum
est apud omnes theologos, & necessarium est ita tenere,
ex omnibus præceptis veteris legis sola moralia inte-
gra & firma reseruatæ in noua lege. Cum autem omni-
no sint moralia præcepta ex omnium sententiis, quæ na-
turalia sunt, vel iuris naturalis: eadem omnino quæstio
est, an præceptum Leuitici de gradibus matrimonii, nunc
teneas, ac si querant, an illud præceptum sit iuris natu-
ralis. q̄ autem sit aliquid de iure naturali, nisi naturali
ratione cognosci nō potest: quare omnino tota res hu-
manis & naturalibus rationibus transgenda est. Et Con-
firmatur, Quia lex euāgelica tū multis iustissimis causis,
tū vel ob hanc causam lex libertatis à CHRISTO & ab
Apostolis vocatur, q̄ solo iure naturali, post Euāgelium
Christiani teneantur ex omnib⁹ quæ in lege veteri erant.

Eodem om-
nino quæstio
est, An præ-
ceptum Le-
uitic. de gra-
dibus nūc ob-
liquet. Et, An
idem præcep-
tum sit iuris
naturalis.

Quare si iure naturali matrimonium aliquod
damnatum non sit, omnino nihil est, propter quod ta-
le matrimonium illegitimum inter Christianos sit. Pu-
to enim nullum esse præter præcepta iuris naturalis
præceptum negatiuum in Euangelio. Cum ergo præ-
ceptum impediens matrimonium sit negatiuum, non
est in noua lege, lex autem vetus auctoritatem nullam
facit, rationi ergo naturali stare debemus. Nec eō ta-
men disputatio, aut examinatio erit infirmior ipsa
enim ratio naturalis, non est humanum inuentum,
eū naturale lumen ab ipso DEO naturæ conditore
donatum sit. Illud enim est lumē vultus Domini, quod
signatum est super nos (vt propheta dicit) atque ad eū
etiam. Paul. ad Roma. 1. quæ naturali ratione cogno-
scuntur, reuelationē diuinam vocat. DEVS enim, inquit
illis reuelauit. Quare nō multò incertior erit distinctio
si ex naturalibus procedat, quā si ex sacris litteris argu-
mentaremur.

Nullum præ-
ceptum negati-
uum est in E-
uangelio, ex
auctoritate
etia, quod non
sit iuris natu-
ralis.

His præmissis pono conclusionem, Non omnes gradus in Leuitico prohibiti, sunt iure naturali prohibiti. Probat, Nam, vta principio admonedam, ratio & necessitas in moralibus, & prorsus in omnibus agendis sumenda est ex fine, sed vterque finis matrimonij saluus prorsus & incolumis constabit, etiam si non omnes illæ personæ à matrimonio accedant, & eliminentur: ergo quantum ex iure naturali pendet, nō omnes illæ personæ sunt prohibitæ ad matrimonium inter se iungendum. Probat minor exemplo, Prohibetur in lege, ne quis ducat amitam, aut materteram: certè nō videtur quod officiat, aut obstat ad finem matrimonij, siue ad procreationē, aut educationem, prolis, siue ad maritalia officia & obsequia.

Et vt apertius intelligatur, secludamus totum, quod in Leuitico proditum est, postquam ex illo loco non potest trahi argumentum contra nostram conclusionem: nec plus obligat illud præceptū, quam si nunquam latum esset, & agamus sola ratione. certè non inuenietur probabilis ratio, quæ amitam à connubio nepotis steat. Et confirmatur, Nunquam aliquis philosophorum, qui tamen de connubijs multa scripserunt, putauit illicitum matrimonium inter huiusmodi nectitudines. non ergo videtur hoc esse prohibitum iure naturali: certè enim alicui venisset in mentē ius hoc, si naturale esset. Et cōfirmatur vterius, Huiusmodi enim matrimonia vt ex historia agnoscere est, passim celebrantur inter gentes quæ legem non nouerunt, sine quacunque reprehensione: & tamen, vt Apost. ad Rom. 2. dicit, *Gentes, quæ legē non habent, naturaliter quæ legi sunt, faciūt*: hoc est, quæ legi naturæ cōsentanea sunt. ergo omnino nō videtur ea cōnubia legē naturali dānata.

Si cōm nō principaliter arguitur. Nam aliqua personæ æqualiter coniunctæ sicut illæ, quæ prohibentur in lege, eadem lege cōtrahere permittuntur, & tamen stādo in lege naturali, eadē ratio videtur de vtriusque: ergo neque

Respondet
autor ad ques-
tū. princip.
vna conclu.

Prob. 1.

Leuit. 19.

Afferretur ali-
ter eadē pro-
batū.

Probat. 2.

illæ, quæ prohibentur in lege, omnes sunt de iure naturali. Antecedens patet, prohibetur in lege, ne eadē mulier nubat duobus fratribus, & tamen non prohibetur ne idem vir ducat duas sorores, cūm autem profus videatur eadem ratio de vtrisque, cūm sit eadem profus affinitas & coniunctio: ergo si ducere duas sorores non est prohibitum lege naturæ, non videtur quare sit prohibitum contrario nubere duobus fratribus.

TERTIO arguitur, Ante legem scriptam inveniuntur aliqua matrimonia, etiam inter sanctos cōfecta, quæ tamen in lege prohibentur, vt cognoscere licebit sacrā scripturam euoluenti. ergo non omnia, quæ lege prohibentur, prohibentur lege naturæ. Consequentia probatur, quia ea quæ sunt naturali iure prohibita, non plus licebant ante legem, quam in lege & post legem. ergo, &c.

Contra conclusionē auctoris Arg. 1.

CONTRA hanc conclusionem tamen arguitur primo, Aliquæ persone prohibitæ in Leuitico, sunt de lege naturæ prohibitæ, & non videtur maior ratio de aliquibus quam de alijs. ergo omnes sunt prohibitæ lege naturali. Assumptū patet, de patre & matre cū filijs suis, q̄ esset contra leges naturæ. q̄ ex eo manifestū est, quia nunquam fuit aliqua natio tam barbara, quæ non huiusmodi connubia horreret, imō etiam bruta, & feræ tales concubitus refugiunt, vt Aristot. lib. 1. de animalibus ponit. Item de vxore patris, de qua Apostol. 1. Cor. 5. *Auditor inter vos fornicatio, qualis nec inter Gentes, ita, vt vxorē patris aliquis habeat*, Vnde videtur quod sit contra legem naturæ matrimoniū inter priuignum & nouercam. Et confirmatur, Si omnia connubia licita sunt vbi finis matrimonij saluus esse possit, sequitur, nulla profus esse illegitima. Potest esse enim educatio & procreatio prolis, & mutua officia & obsequia inter quascunque personas, alioqui non steriles. ergo cūm omnia sint legitima matrimonia sic, nec sufficit quod sint conuenientia ad fines matrimonij.

Confirmat.

SECUNDO, illud præceptum Leuitici non est Arg. 2.
 cæremionale, vt manifestum est; nec etiam videtur
 iudiciale, cum iudicialia sint, quæ iustitiam com-
 ponunt inter homines, ad quod illud præceptum non
 videtur spectare. ergo videtur quod sit præceptum mo-
 rale, & ex consequenti de iure naturali.

TERTIO arguitur sic, Illa quæ prohibentur in il-
 lo præcepto, erant illicita apud gentes etiã ante legem.
 ergo sunt de iure naturali. Consequentia est nota, cum
 gentes alia lege non tenerentur. Antecedens probatur,
 Nam post illud præceptum vbi prohibentur illæ perso-
 næ in eodem capit. subditur, *Nec polluamini in omni-
 bus his, quibus contaminata sunt gentes vniuersæ, quas
 ego etiam ante conspectum vestrum, quibus polluta
 est terra, cuius ego scelera visitabo, vt euomat habitato-
 res suos.* Ex quibus certè videtur, quod illa eadem quæ
 in loco illo prohibentur, essent illicita, & scelerata in-
 ter Gentes, quæ certè non fuissent, nisi lege naturali Confirm.
 prohibita essent. Et confirmatur, Quia eiusdem verbis
 prohibentur omnes necessitudines, quæ arcentur & in-
 dicuntur à matrimonio in illo capitulo. Semper enim
 dicitur reuelare turpitudinem, quod videtur quandam
 naturalem inhonestatem præ se ferre, & eodem nomi-
 ne appellat scelera, abominations & execrationes. er-
 go si aliqui gradus sunt contra ius naturale, & omnes
 iidem erunt.

Respons. ad
1. arg.

AD hæc argumenta respondetur. Ad primum
 quidem, concessa maiori, nego minorem: & dico sine
 dubio esse prohibitum iure naturali connubium inter
 filium & matrem, & inter filiam & patrem. Pro quo est
 considerandum, quod sicut virtutes sunt connexæ (vt
 Aristot. tradit) & omne verum vero consonat, ita &
 præcepta DEI inuicem consonant, nec vlla ex parte re-
 pugnant. alioqui Sapientia diuina non omnia suauiter
 disponderet, si quod vno loco præciperet, alibi prohibe-
 ret. Non enim solum præcepta non sunt sibi contra-

Lib. 6.
Ethic. cap.
vi.

Osten sit au-
tor matrimo-
nium inter
matrem & fi-
lium esse iure
naturali pro-
hibitum.

ria, sed ira se mutuo iuuant, vt difficile admodum sit al-
terum sine altero seruari: Est autē vnum præceptū iuris
naturalis venerari parentes, & reuereri, ergo. &c. hoc est
præceptum, vt conjuges mutuo sibi in seruiant, cum er-
go sit ille alter ex duobus matrimonij finibus, nullo mo-
do matrimoniū constare inter parētes & liberos potest.
Quomodo enim mater filio, salua reuerentia & pietate
filij, seruire poterit? quo modo ex præceptis & iure filij
pendere? Aut quomodo filius sustinere poterit, vt ma-
tri imperet, & cōiugalia obsequia exigat? Non ergo illo
pacto conuenire potest, vt filius matrem vxorē habeat.
Et confirmatur ex illo Pauli ad Ephes. 5. *Unusquisque*
vxorem suam sicut seipsum diligat: vxor autem timeat
virum suum. Oportet ergo si mater nubat filio suo, vt
filium timeat, quod exhorret naturalis lex. & in eodem,
Mulieres viri sui subditæ sint sicut Domino: quoniam
*vir caput est mulieris, sicut CHRISVS caput est Ec-
clesiæ: sed sicut Ecclesia subiecta est CHRISTO, ita mu-
lier viro in omnibus.* Oporteret itaq; matrem in omni-
bus subiectam esse filio contra legem naturæ.

Idem ostendit
esse nullum
de matrimo-
nio iure Pa-
tris & filij.

Quòd si contendat quis hac ratione bene obsta-
ri, ne mater nubat filio, non autem impediri quin filia
nubat patri: nec hoc quidē satis commodē fieri potest.
Probat. Nam esto, quod vir caput sit mulieris, tamen
mulier socia est, non serua. & notum est non posse inter
officia & munia coniugalia commodē seruari pietatem
& reuerentiam liberorum ad parētes. Vxor certē ius ha-
bet exigendi debitum à viro, quod filia in patrem non
satis conuenire potest. Item Pau. 1. Cor. 7. *Nolite frau-
dare inuicem, nisi fortē ex consensu ad tempus, vt tace-
ris orationi:* non est autem consentaneum, vt pater ta-
lem à filia consensum expectare debeat. Et in eodem
loco. Paul. *Qui cum vxore est, sollicitus est quæ sunt*
*mundi quomodo placeat vxori, & quæ nupta est, co-
gitat quæ sunt mundi, quomodo placeat viro.* Nihil au-
tem minus conuenire videtur, quàm vt pater sollicitus
sit

fit quomodo placeat filia, aut mater quomodo filio placeat, cum e contrario filij solliciti esse debent, quomodo placeant parentibus. ergo. Et præterea, hoc omnino videtur tollere principalem finem matrimonij, scilicet procreationem & educationem liberorum: nam ut plurimum ita evenit, ut cum filius adulescit sit & aptus matrimonio, mater iam sit effecta & anus, & minime idonea viro, ut intelliget facile qui rationem ætatum humanarum habeat. Atque adeo ex huiusmodi connubijs, aut nulla, aut certe rara proles possit procreari. & rursum mater senescat necesse est, filio adhuc eodemque viro in iuventutis flore constituto, quod præterquam quod esset continentia grande offendiculum, cum tamen matrimonium sit in remedium continentia, sed omnino impediretur magna ex parte liberorum procreatio, non habere scilicet huiusmodi marito ex qua filios susciperet, quod esset magnum Reipub. detrimentum, & generis humani iactura. Et quanquam non ita videatur grande inconueniens, si filia patri nuberet: tamen si ratio ætatum habeatur, æquè videtur magna ex parte procreationem liberorum impediri ex talibus coniugijs, & incontinentia adolescentium foeminarum incendijs græde parari.

Quare prorsus pro indubitato haberi debet, eiusmodi connubia naturali lege esse omnino prohibita, illegitima, & incesta. Quod etiam satis significatur ex verbis ipsius primi parentis Gen. 2. *Propter hanc relinquet homo patrem & matrem, & adhaerebit uxori suæ, significans scilicet aliam debere esse uxorem, & quam patrem & matrem.* Et quamvis non ita certum sit, aut notum, eadem videtur ratio de uxore patris, siue de nouerca. Cum enim ex coniugio fiant duo in carne una, eadem pietas & reuerentia videtur deberi uxori patris, ac ipsi patri, quare nec illam debeat in uxorem accipere: & eadem ratione liberorum generatio impediretur, sicut ex matrimonio cum matre. Quare hoc etiam matrimonium videtur lege naturali prohibitum. ^a

Eadem esse videtur ratio matrimonij cum uxore patris siue nouerca, tamen si minus perspicua.

^a Videtur auctor per obliuionem non respondere ad reliqua argumenta.

Respondet au-
tor ad quæ-
situm, de
matrimonio
regi Angliæ.
i. Concluf.
principal.
Distinguitur
etiam genera
corum quæ
sunt iuris na-
turalis.

Ad propositum ergo descendendo de matrimo-
nio inter regem & reginam Anglorum, quaeritur, utrum
accipere relictam fratris defuncti uxorem, sit prohibi-
tum iure naturæ. Ad hoc sit prima conclusio principa-
lis, Ducere + uxorem fratris defuncti non est prohibitum
legi naturæ. Pro cuius probatione præmitto, quod ali-
qua se habent tripliciter ad ius naturale: quædam enim
sunt de se inhonesta semper, quæ scilicet in nullo casu
licite fieri possunt, ut perurium & adulteriũ, sicut ecõ-
trario quædam semper & per se sunt honesta, & rationi
consona, ut DEVM colere, parentes venerari, & similia.
Hoc ius naturale dicitur necessariũ, siue immutabile.
Alia sunt de se quidem inhonesta, & prohibita iure na-
turali, sed quandoq; ppter graues causas possunt licite
fieri. Sicut ecõtrario sunt aliqua honesta quidẽ, & con-
sona rationi, & principijs moralibus, seclusa etiam om-
ni lege positiua, imò præcepta lege naturali: sed tamen
non habent bonitatem immutabilem, vel necessariam,
sed secundum diuersas temporis, loci & personarum
circumstantias & conditiones varietatem recipiunt, ut
seruare fidem, reddere debitum, non habere plures
uxores, & similia. Alia sunt, quæ non sunt quidem
prohibita iure naturali, sed inter minora bona compa-
tantur, quale fortasse est matrimonium respectu cæli-
batus, de quibus Paul. 1. Corin. 6. *Omnia mihi licent,
sed non omnia expediunt.* horum contraria naturali iu-
re sunt approbata tanquam meliora quidem, sed non
ut necessaria, absolute loquendo. Fortasse cælibatus
(sicut diximus) iure naturali præfertur matrimonio:
non tamen alterum est in præcepto, alterum prohibi-
tum. Rationes enim Pauli 1. Corin. 7. quibus præfert
cælibatum matrimonio, videntur procedere in iure na-
turali. Item paupertas melior est diuitijs, neutrum ta-
men sub præcepto.

His suppositis dico, quod ducere relictam fratris
defuncti non est de primo genere prohibitorum iure
naturali.

Ostendit au-
tor, matrimo-
nium cum

naturali. Probatur, Nulla ratione naturali, quæ quidem necessaria videatur, probari potest, illud esse tam inhonestū, vt in nullo casu liceat fieri, ergo, &c. Confirmatur manifestè, Quia illud aliquando (vt omnes fatentur) licuit. Hoc patet Deut. 25, vbi præcipitur, vt frater accipiat vxorem fratris sui sine liberis defuncti. Si enim esset malum ex primo genere, vel non posset Deus dispensare, secundum sanctiorem sententiam, sicut nec in perituro, vel certè non ita passim, & sine grandi necessitate, solum cæremonia, & significationis gratia dispensasset. & omnino absurdum est, & parè m pium dicere, quòd Deus legem condiderit contrariam legi naturali primæ. relicta fratris non esse primi generis prohibitorū iure naturali.

Secundò dico, quòd inter ea quæ prohibentur Leuit. 18. præter primum gradum, scilicet inter ascendentes & descendentes, fortasse omnia alia sunt prohibita iure naturali secundo modo, hoc est absolute, & non urgente aliqua graui causa & rationabili. Probatur, Quia ex tali matrimonio semper sequitur aliquid, quod licet non tollat finem matrimonij, tamen ex parte officij vel obstat fini, vel est contra reuerentiam naturalem debitam consanguineis, vt quòd nepos sit dominus & caput amitæ aut materteræ, cui debetur idem honor qui matri: & non videtur consentaneum rationi naturali, vt amita seruiat nepoti, & timeat nepotem: & simile posset dici de omnibus alijs gradibus prohibitis in lege. Sed ista incommoditas, quæ contingeret ex huiusmodi coniunctionibus matrimonialibus, omnino non est tanta, quin possit compensari aliquo magno bono, quòd ex tali coniunctione consequitur, aut graui malo quòd deuiteretur, vt ad constituendum pacem in Republica, ad tollendas simultates inter illustres, ad supplendum insignem aliquam solitudinem, & raritatem hominum in orbe, aut prouincia. In hoc ergo genere reponi potest matrimonium viri cum vxore fratris defuncti. videtur enim quòd ex tali coniunctione irrogatur Afferit autem probabiliter omnes gradus in leuitico prohibitos præter primum, iure naturali secundi modi prohiberi.

cum vxore
fratris defuncti.

gatur iniuria quædam priori viro. Semper enim æstimatum fuit, vxorem ingratham esse priori viro, quæ secundò nuplit. Vnde etiam Dido apud Maronem.

Ille meos primum, qui me sibi iunxit, amores

Absulit, ille habeat secum, seruetq; sepulchro.

Et paulò prius.

Aut pudor quàm te violam, aut tua iura resoluam.

Quali inhonestè, & turpiter acturam se diceret, si priori marito alterum super induceret: turpius autem id videri potest, per hoc quòd frater sit huius qualiscunque iniuriæ aut ingratitudeis autor, aut particeps, vxorem fratris accipiens. Quare videtur sua natura illud laudabile & reprehensibile, non tamè ita, quin ex causa aliqua compensari possit hoc, quod de se parùm honestum videtur.

Afferre dubitanter: matrimonium cum vxore fratris defuncti in tertio esse genere eorum, quæ pertinent ad ius naturale.

TERTIÒ dico, quòd fortasse hoc ipsum matrimonium non in secundo genere, sed in tertio reponendum est: hoc est, non inter ea, quæ natura sua mala sunt, licet ex circumstantia bona esse possint, sed inter ea quæ minus bona sunt: hoc est, licet quidem solo iure naturali posito vxorem fratris accipere liceat, sed non expediat, hoc est, melius est abstinere ab huiusmodi matrimonijs, quemadmodum & quidam gradus ab Ecclesia interdicti sunt à matrimonio, vt inter consobrinos, vel in quarto gradu consanguinitatis, aut affinitatis, non enim appateret ratio malitiæ in tali coniunctione, licet ostendatur magis expedire, vt talia matrimonia interdicanter.

2. Conclusio principalis.

Probat.

Marc. 6.

SECUNDA conclusio principalis, Ducere & relictam fratris sine liberis defuncti, vt in causa regum Anglorum contigit, nunquam fuit prohibitum iure Diuino veteris legis. Probat, si fuisset prohibitum hoc maxime fuisset in illo præcepto Leuit. 18. & 20. *Non reuelabis turpitudinẽ vxoris fratris tui, sed ibi non probatur, quia aut intelligitur lex illa viuente fratre, qualiter intelligitur illud Iohan. Baptistæ ad Herodem, Non licet tibi*

nō habere uxorem fratris tui, & hoc non obstat con-
 ducit: aut intelligitur de fratre defuncto cum liberis,
 & nec hoc obstat: aut de fratre mortuo sine liberis, &
 hoc modo probatur, quōd nō possit intelligi. Nā Deut.
 25. lata est lex, ut si frater sine prole decesserit, relicta fra-
 tris frater superstes accipiat, ergo lex illa Levitica intel-
 ligi non potest de fratre sine liberis defuncto. Nam au-
 diendum non est, aut quōd in lege essent duo contraria
 precepta, aut quōd id q̄ est in Deut. sit dispensatio eius
 legis, quæ est in Leuit. Non enim est satis intelligibile,
 ut eo de tempore aliquid prohibeatur, & dispensetur in
 eogeneratiter, nam dispensatio nihil aliud est, quam re-
 laxatio legis: ac per consequens singulariter licebat fra-
 tri ducere uxorem fratris sine liberis defuncti. Non ergo
 erat lex, talia matrimonia interdicens: nihil enim plus
 efficiunt illæ leges latæ in Leuit. & Deut. quàm si in eo-
 dem cōtractu sanciretur: primū, ne quis uxorem fratris
 cum liberis defuncti duceret; secundō, ut uxorem fratris
 sine liberis defuncti superstes frater ducere teneretur,
 aut certe posset. Istis enim duobus capitibus cauetur o-
 mnino totū, atq; idem quo in Levitico, aut Deuteron.
 cautum est: atq; ad eōdē mihi non est dubium, nec cuiquā
 sanæ sacras literas tractanti & intelligenti, nunquā lege
 diuina prohibitum esse, ne frater uxorem fratris sine li-
 beris defuncti uxorem accipiat.

10 **ULTIMA conclusio** contra bonam partem Theo- **Vlt. Conclus.**
 logorum, Secluso iure + humano, siue quacunq; Papæ
 dispensatione, frater posset accipere uxorem fratris, si-
 ne cum liberis, siue sine liberis defuncti. **Prob. 1.**
 Probatur pri-
 mum; hoc coanubium spectat ad ea quæ sunt iuris na-
 turalis tertio modo, id est, quæ sunt quidē meliora, sed
 contraria, non prohibentur iure naturæ, ergo non est
 prohibitū. Pater cōclusio. Nam dato quōd melius esset
 non ducere quàm ducere, nihilominus non esset illicitum
 ducere. Et dato quōd esset de secundo genere iuris
 naturalis, nihilominus posset ducere. Probatur primū, si
 sub-

subesset causa rationalis, ut declaratum est, quæ scilicet illud, quod sua natura malum est, licitum in eo casu faceret, imò (in quo est maior difficultas) dico, quòd etiã si nulla subesset causa rationalis, matrimonium esset validum. Probatur, quia ut in primo fundamento huius questionis diximus non est idem, matrimonium aliquod esse prohibitum, aut esse iure nullum, aut irritum. Vnde dato quòd esset illicitum iure naturali, non sequitur, quòd si contrahatur, non teneat. sicut etiã, quòd idem videtur, si successiue accipiat duas sorores, videtur æqualiter prohibitum iure naturali, & tamen non est dubitandum, quin secluso iure humano matrimonium teneret; sicut beatus Ambrosius ad Paternum, dicit esse illicitum iure naturali, ut pater accipiat neptem in uxorem, & tamen dubitari non potest, quin secluso humano iure si contraheret, matrimonium teneret, cum etiã tempore veteris legis non esset prohibitum; nam Abraham habuit Saram secundum August. & Hierony. neptem ex fratre. Et post legem scriptam Othoniel frater Chaleb duxit Axam filiam Chaleb. Iosue. 15. & Iudi. 1. Non ergo est dubitandum, quin etiã nunc, si quis duceret, teneret matrimonium, ut dictum est stando in iure naturæ.

Et ad hunc sensum intelligenda sunt sanctorum dicta, dicentium, quòd aliqui gradus sunt prohibiti iure naturali, qui tamen nunquam in lege prohibiti inueniuntur, ut inter consobrinos. Item etiã quandoque dicunt, quòd sit contra legem naturæ, accipere uxorem fratris, intelligendum, inquam, sine dubio est, quòd est quidem illicitum iure naturæ: non ita tamen, quòd si fiat, non teneat factum, sicut supra dictum est. quòd qui post votum continentie acciperet uxorem, peccaret quidem contra legem naturæ: nullus tamen hactenus defendit, quin tale matrimonium teneat.

OPORTET ergo rationem reddere quare cum æquè, vel certè plus sit contra legem naturæ, uxorem post

Est in Epistola. 56. inter Epistolas Ambrosij.

Quomodo sanctorum de hac re dicta intelligenda sint.

Rursus idem Cantuari.

post votum continentie accipere, quàm relictam fratris, quare inquam si in primo casu matrimonium teneat, non in isto etiam teneat. Confirmatur aperte & manifestè ex e. finali. de diuortijs. Vbi cum esset consultus Innocentius tertius, *Quid de Liuoniensibus conuersis ad fidem faciendum esset, qui priùs secundum tenorem legis Moyfi, vxores fratrum sine liberis defunctorum duxerant.* Respondet Pontifex, concedens illis, vt in contractis matrimonijs perseverent. Manifestum est autem quòd si talia matrimonia essent irrita iure naturali, non posset Pontifex illa concedere, aut approbare, maximè cum lex Moyfi, non solum apud Christianos, sed apud omnes mortales prorsus iam nullius sit virtutis & efficacis. Quare si nobis iure naturali interdicerentur talia matrimonia, non releuaret ab hoc interdicto vel lex, vel dispensatio Moyfi. Quare sine dubio concluditur, tale matrimonium non esse iure naturali prohibitum: vel si est, non ita tamen, vt si attentetur, factum dirimatur, aut non teneat.

Ex quo sequitur corollarium, quòd omnes infideles contrahentes in gradibus ab Ecclesia prohibitis, si non constet esse iure naturali prohibitos, verè contrahunt, & est ratum matrimonium. Itaque si quis inter infideles duceret relictam fratris, siue cum liberis siue sine liberis defuncti, dubitandum non est, quin tale matrimonium esset validum, nec conuersi ad fidem indigent Papæ dispensatione, imò neque quacunque auctoritate possent separari, scilicet cum solo iure humano, quo infideles non tenentur, huiusmodi matrimonia sunt interdicta.

PRIMA CONCLUSIO.

QUANQVAM de essentia, aut necessitate matrimonij non sit vir aut mulieris consensus: ille tamen quacunque intentione, & verbis, conditione interposita ad matrimonium nunquam sufficit, etiam conditione consentium comitante.

SECUNDA CONCLUSIO.

NON solum lege diuina, & Ecclesiastica, sed ciuili etiam impedimenta matrimonio poni possunt: nec tamen omnia in Leuitico contenta iure naturali aut diuino matrimonium dirimunt.

TERTIA CONCLUSIO.

SI CVT Ecclesia fortasse matrimonium ratum dirimere non potest, ita neque religionis professio semper dirimit, etiam ante matrimonij consummationem.

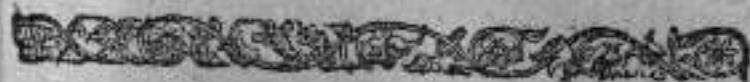
Nescio quo casu factum sit, ut tertia pars huius disputationis, in qua de dissolutione matrimonij agendum erat, hic sit prætermissa.

JNGOLSTADII,
Ex Officina Weissenborniana,
apud Wolfgangum
Ederum.

ANNO

clo. lo. xxc.

REVERENDI
PATRIS F. FRAN-
CISCI DE VICTORIA, OR-
DINIS PRÆDICATORVM, SACRÆ
THEOLOGIAE IN SALMANTICENSI
Academia quondam primarij
Professoris,
RELECTIONVM
Theologicarum
TOMVS SECVNDVS.

Cum Gratia & Privilegio Cas. Maiest.
INGOLSTADII,
Ex Officina VVeissenhorniana apud VVOLFGAN-
GVM EDERVM, ANNO

CLD. ID. XXC.

THE FRIENDS
OF THE
AMERICAN
SOCIETY
OF
MUSICIANS
AND
ARTISTS
OF
THE
CITY OF
NEW YORK

NEW YORK
1850

REVERENDI
PATRIS F. FRAN-
CISCI DE VICTORIA, OR-
DINIS PRÆDICATORVM, SACRÆ
Theologiæ in SALMANTICENSI
Academia quondam Profes-
soris primarij,

RELECTIO
DE AVGMENTO
Charitatis, & diminutione.

S V M M A.

1. *Charitas, an augeatur per quemlibet charitatis actum. Et quomodo, de hoc tres opiniones recitantur.*
2. *Actus intensior habitu, an augeat habitum secundum suam totam latitudinem, an solum secundum excessum, quem habet supra habitum.*
3. *Actus intensior, quod non augeat habitum per*

totam suam latitudinem, sed solum secundum excessum quem habet supra habitum.

4. Actus quilibet meritorius, auget gratiam secundum totam suam latitudinem, & non solum secundum excessum supra habitum.
5. Charitas, non augetur per totam latitudinem actus, sed solum secundum excessum actus supra habitum.
6. Charitas, nunquam est equalis gratiæ, saltem in adulto.
7. Gloria responderet gratiæ, & non charitati.
8. Opiniones secunda & tertia de augmento charitatis, in quo differant à prima.
9. Agentia plura nunquam produciunt maius lumen, vel calorem in primo puncto sue spheræ actiuitatis quàm produceret vnam illorum, quod maximum est.
10. Lumen productum nunquam est maius, quàm sit lumen in maximo luminoso.
11. Per quemlibet actum charitatis, quantumvis remissum, meretur quis, & habebit maiorem gloriam.
12. Per quemlibet actum charitatis, quantumvis remissum, augetur gratia.
13. Si per actum remissum charitatis non augetur charitas statim, voluntarium videtur dicere, quod augeatur in fine vitæ.
14. In augmento habitus, an habeatur respectus

non ad intensiorem gradualem actus meritorij, sed ad quantitatem meriti.

15. *Data opinione, quod non augeatur habitus per actum remissum, an plures actus remissi possint augere habitum, vel etiam vnus continuatus possit equiuale in merito vni actui intenso. Et de triplici istius questionis opinione.*
16. *Meritum nullo modo proportionatur intensi.*
17. *Meritum non solum non proportionatur intensi, sed nec magna multitudo actuum remissorum equiuale vni actui intenso, vel perfecto.*
18. *An meritum duplicetur, si non sit magna continuatio & perseuerantia in actu.*
19. *Habitus sine dubio augetur, quandocumque peruenitur ad meritum aequale cum actu intenso, siue per multiplicationem, siue per continuationem.*
20. *Charitas an dupliciter diminuatur. Vno modo per peccatum veniale, alio modo per mortale.*
21. *Charitas, vel gratia, an per peccatum veniale diminuatur.*
22. *Nullum peccatum veniale potest tollere gratiam.*

ELEGENDVS LOCVS EST PAULI
Apostoli Philip. 1. *Oratio ubi dicitur*
stra magna ac magna abundet, &c. Relectio
nostra habebit duas partes. In pri-
ma agemus de augmento charitatis. In
secunda, de diminutione eius. De aug-

mento non omnes quaestiones tractate statuimus neque
enim liceret in tam breui tempore: sed vniam elegimus,
quae inter Doctores celebrior est, & magis ad Theologu-
m spectat: & ea est, An ꝑ per quemlibet actum cha-
ritatis augetur charitas. Et quidem pro parte affir-
matus arguitur. quia quilibet talis actus est merito-
nus gloriae, ergo & gratiae, & per consequens charita-
tis. Assumptum patet, quia actus quicumque bonus re-
latus in DEVM ex charitate, est bonus & meritorius,
vt late tractat S: Thom. 1. 2. Consequentia patet, quia
gloria correspondet gratiae & charitati: ergo si pro tali
actu datur maior gloria, ergo maior gratia & charitas.

Quaestio
Principalis.
Arg. Propar-
tialium.

Arg. propar-
tialium.

Pro parte negatiua arguitur, quia in agentibus
naturalibus agens remissum non agit effectum inten-
sorem: ergo neque actus charitatis remissus auget ha-
bitum charitatis intensum. Consequentia probatur,
quia de spiritualibus & supernaturalibus debemus iu-
dicare per proportionem ad naturalia, nisi oppositum
constet testimonio scripturarum. Iuxta illud Apostoli
ad Rom. 1. *Inuisibilia Dei per ea, quae facta sunt intelli-
da conspiciuntur.*

De hac quaest.
triplex opi-
nio.
Prima No-
nionalium.

De quaestione hac est triplex opinio. Prima te-
net alterum extremum, quod, scilicet, quolibet actu
charitatis quantumcunque remissio augetur charitas
& gratia. Ista est communis opinio recentiorum, eo-
rum scilicet qui Nominales vocatur, vt est videt apud
Gabr. in primo dist. 17. quaest. 4. & in 3. dist. 23. quaest.
1. & in eisdem locis apud alios Doctores,

Secunda Ri-
chardi &
Scoti.

Secunda opinio tenet duo: primum, quod pro
quolibet actu charitatis quantumvis remissio datur ma-

ior gloria: secundum, quod per actum remissum non augetur charitas, aut gratia. Ista opinio est Scoti in 4. & Richard. in 2. distinct. 16.

TERTIA opinio tenet alterum extremum, quæ dicit, quod per nullum actum augetur charitas, nisi sit intensior ipso habitu charitatis, & per consequens, quod pro tali actu non datur maior gloria. Ista opinio vel est, vel attribuitur S. Thom. 1. 2. quæ. 2. art. 3. & 2. 2. quæst. 24. art. 6. & in 1. distinct. 17. & videtur opinio Durandi in 1. d. 17. q. 8. licet fortasse potius sit cum secunda opinione recitata.

Tertia tri-
buta D.
Thomæ. &
videtur ma-
iorum.

Ex his opinionibus, primo volo examinare quod est commune tribus opinionibus. Comune autem est ipsis, quod per actum intensiorem augetur habitus charitatis. Circa quod reuocatur in dubium, An actus intensior habitu augeat habitum secundum suam totam latitudinem, an solum secundum excessum, quem habebat supra habitum. Verbi gratia, si habitus est vt quatuor, & actus intensior vt octo, an habitus ille augetur per octo gradus, an solum per quatuor.

Examinatur
quod est co-
mune tribus
opinionibus.

Questio
dubialis.

Et videtur quod actus intensior augeat habitum secundum suam totam latitudinem, quia alias non seruaretur debita proportio premiorum ad merita. Si enim Petrus habeat actum meritorium vt quatuor, & per consequens habitum charitatis & gratiæ vt quatuor, & postea habeat secundum actum meritorium vt octo, si actus non augeat habitum per totam latitudinem, sed solum secundum excessum, sequitur quod habitus charitatis & gratiæ in Petro erit solum vt octo: & cum gloria correspondeat gratiæ, etiam erit vt octo, & tamen habebit meritum vt duodecim. ergo gloria est minor meritis. Et iterum si Petrus & Paulus primo habeant meritum vt quatuor, & per consequens gratiam vt quatuor, & postea Paulus habeat secundum actum meritorium vt octo: iam secundum hanc opinionem gratia Pauli erit solum vt octo, & Petri vt quatuor. ergo est

Pro parte af-
firmatiua.
Arg. 1.

proportio dupla: & similis proportio erit in gloria: & tamen meritum Pauli fuit triplum ad meritum Petri, ergo inter illos non seruaretur similis proportio inter præmia, quæ fuit inter merita.

Arg. pro
part. contrar.

IN contrarium autem arguitur. Quia in agentibus naturalibus agens intensum non auget effectum minorem secundum totam suam latitudinem, sed solum secundum excessum; ergo ita est in habitibus & in actibus. Antecedens declaratur, & probatur, quia si calefactiuum ut octo applicaretur calido ut quatuor, non faceret calidum, ut duodecim, sed solum ut octo, ergo,

Respondet
auctor unica
conclusionem.
Probat. 1.
quo ad habitus
acquistos.

ET quia solutio quæstionis principalis bona ex parte pendet ex hoc dubio, volo id diligentius examinare, & pono conclusionem talem. Actus $\frac{1}{2}$ intensior non auget habitum secundum totam suam latitudinem, sed solum secundum excessum, quem habet supra habitum. Ista conclusio probatur. Primò de habitibus acquisitis, quia loquendo de habitibus qui sunt in potentia naturali, puta intellectu, & appetitu sensitiuo, videtur sequi, quod habitus quicumque intenditur, semper ad minus augeatur in duplo, quam prius erat. Quia cum potentia naturalis agat semper ex toto conatu, videtur quod semper actus elicitus ab habitu, sit intensior habitu, & per consequens si auget habitum secundum totam suam latitudinem, semper augebit plus quam in duplo, imò videtur sequi, quod per quemlibet actum sequentem, augetur habitus plus quam per omnes præcedentes. Patet gradatim discutendo per actus. Si enim habitus prius sit ut quatuor, actus sequens ex toto conatu ad minus erit ut quinque, & tunc habitus esset ut nouem, & sequens actus ad minus erit ut decem, & habitus ut nouendecim & sequens actus ut viginti, & habitus ut trigintanouem, & sic consequenter. Hoc autem consequens non videtur perfectò admittendum, ergo nec ista opinio. Et confirmatur,

firmatur, quia omne agens potest agere conformiter ad formam, per quam agit, ut calidum ut quatuor, potest producere calorem ut quatuor: & lucidum ut quatuor, lumen ut quatuor. Ergo potentia agens per habitum ut decem, ad minus potest producere actum ut decem: & sic potentia merè naturalis semper habebit actum ad minus æqualem habitui in intentione, & per consequens semper augetur ad minus in duplo. Secundò confirmatur: Quia profectò nihil aliud videtur esse habitus ut decem, quam quòd possit producere actum ut decem: ergo habitus existens in potentia naturali, semper producit actum ad minus æquè intentum.

SECUNDO principaliter probatur idem de habitu infuso, quia similiter sequitur, quòd si quis agit ex toto conatu, semper augebitur habitus infusus plus quam in duplo, imò per quemlibet actum sequentem plus quam per omnes præcedentes. Patet eodem modo sicut prius; quia actus sequens habitum est ex toto conatu, videtur quòd sit intensior habitu, & per consequens si auget habitum secundùm totam suam latitudinem, semper auget habitum plus quam omnes præcedentes. Si enim omnes actus præcedentes fuerint centum graduum, & habitus similiter, actus productus ex tali habitu ex toto conatu, erit intensior quàm centum graduù, & sic augebit habitum plus quam omnes actus præcedentes. Ex quo iterum sequitur, quòd talis actus erit maioris meriti, quàm actus præcedentes, & quòd pro quolibet actu sequenti habebit quis maiorem gloriam, quàm pro omnibus præcedentibus. Quod omnino videtur absurdissimum. Neque enim est opinabile, quòd Ioannes Baptista, aut etiàm Beata Virgo per quemlibet actum, in ultimo vitæ suæ, plus mereatur, quàm per omnes præcedentes.

Et certè hoc argumentum ita videtur urgere, ut non videatur facilis solutio. Sed tamen potest respon-

Primum re-
sponsum ad
arg. propo-
situm.

Refutatur.

deci vno ex tribus modis. Primo potest dici ad argu-
mentum, quod homines communiter non agunt ex to-
to conatu, & per consequens actus non est intensior
habitu, & sic ruit id quod inferebatur.

Sed profecto solutio nulla ex parte satisfacit.
Quia saltem aliquando viri perfecti videtur, quod a-
gant ex toto conatu. Et satis magnum inconueniens
videtur, quod hoc possit contingere, etsi non semper
contingat: neque enim rationabiliter esset conce-
dendum, quod Petrus, aut Paulus, aut etiam Adam
post tot annos non mutato obiecto, neque alijs cir-
cumstantijs haberent vnā dilectionem: Deo, per
quam plus mererentur, quam per omnes actus to-
tius vitæ.

Secundū re-
sponsum.

Et ideo secundo & apertius potest dici, quod de-
tiam si quis agat ex toto conatu, actus non perueniet ad
totam latitudinē habitus, quando habitus est magis
intensionis: vt pote si quis habet charitatem vt centum
quantum unque agat ex toto conatu, non habebit di-
lectionem vt centum, neque forte vt quinquaginta.

Refutatur.

Sed neque hoc videretur satisfacere, quia non
videtur intelligibile, quare habitus sit vt centum, nisi
quia potest producere actum vt centum, cum habitus
dicatur in ordine ad actum, neque est luminosum vt
decem, quod non potest producere lumen vt decem, &
cum quilibet alia forma possit producere effectum se-
cundum totam suam intensionem in subiecto capaci,
vt de calore, luce, & frigore patet, erit merè voluntarii
dicere, quod hoc est singulare in habitibus, vt non so-
lum possint producere effectum æqualem sibi.

Refutatur
inchoatio la-
tus.

Item saltem quilibet talis actus, qui sequeretur
ex tali habitu intensissimo, esset incredibilis intensio-
nis. Cum enim cæteris paribus, ex maiori habitu pro-
ducatur intensior actus, si quilibet actus auget habitū
secundum totam latitudinem, fiet breui tempore habi-
tus ita intensus, vt actus sequens non possit esse nisi in-
tensiss.

renissimus. Et maximè, quia quanto aliquis magis inclinatur ad aliquem actum, tanto agit cum maiori conatu, & sic cum actus augeat inclinationem regulariter, semper erit maior conatus in actu sequenti, quam in precedentibus: & sic dato, quòd actus sequens non adæquet omnes præcedentes, saltem æquivaleret medietati, aut tertiæ, aut quartæ parti omnium actuum præcedentium ipsum, quòd non est paruum inconueniens.

Et si addas, quòd charitas augetur non solum per proprium actum, sed per omnem actum meritorium cuiuslibet virtutis, & quælibet etiam virtus inuicem per actus aliarum virtutum: si actus auget habitum per totam suam intensiõnem, vides quòd progrediatur intensiõ cuiuslibet habitus. Imò videtur similis calculatio, qualis solet poni in acervatione illa vulgari de iudo latrunculario, aut de granis frumenti. Si quis enim prima die anni soluerit vnum granum frumenti, & secunda die duo; & tertia quatuor, & quarta octo, & sic consequenter, profectò ante finem anni, tam in immensum cresceret multitudo frumenti, vt totus ager Campaniæ ferre tantum frumenti vno anno non posset, imò neque tota Hispania. Similis profectò ratio videtur sequi in proposito, si nuda potentia producat actum vt vnum, & habitus sit vt vnum, sequens actus videtur quòd sit vt duo, & habitus vt tria, secundum hanc opinionem, & sequens actus vt quatuor, & habitus vt septem, & sic semper qualibet die fiet duplo maior totus habitus, & paucis annis neque cogitari quidem possit tanta intensiõ habitus.

Item ad minus vitare non possemus secundum hanc opinionem, quin saltem in eo, qui per longum tempus perseverat in gratia, essent habitus infusi intensi, certè plus quam ostendat experientia. Neque enim experimur boni tantam in se intensiõnem habituum, quanta esset in illis,
 si ad

si ad istum modum auerentur. Item si actus essent ita intensi ratione habituum, sequerentur maiores motus in appetitu sensitivo, qui naturaliter ex actu voluntatis mouetur, quam experientia monstrat. Si enim penitentia infusa esset ita intensa, sicut per hanc rationem oporteret esse, etiã de prateritis & presentibus esset tristitia interior intensissima, & sequeretur intensissimus dolor in appetitu sensitivo, quod tamen raro sancti vii experiuntur.

Responsum
certum.

Refutatur.

SED ad hoc argumentum de experientia responderetur, & est tertia solutio, quod non habemus experientiam de intentione habituum infusorum, sicut nec de ipsis habitibus infusis. Sed nec hæc solutio sufficit. Primò, quia saltem haberemus experientiam de intentione ipsorum actuum procedentium ab habitibus infusis, & cum ex actibus virtutum infusarum (secundum opinionem omnium aliorum à S. Thom.) producantur & auerantur habitus acquisiti, saltem experientia perciperemus istam admirabilem intensiorem habituum. Quibus omnibus si addas argumentum factum à principio de agente naturali, certè videbitur conclusio posita satis confirmata. Si enim calefactiuum vt octo, superueniens calido vt quatuor, non auget nisi per quatuor gradus, nescio quis hoc privilegiū dedit actui vt octo, vt aueratur habitum vt quatuor per octo gradus.

Ad solvendū
arg. pro parte
affirmat.
huius quest.
supponit au-
tor duo.

SED restat modò soluere argumentum factum à principio contra conclusionem, quia videbitur quod ex illa conclusione non seruetur proportio præmij ad meritum, nec meritorum inter se ad præmia. Pro cuius solutione præsuppono duo. Primum est, quod gratia distinguitur à charitate. Hoc suppositum in præsentia nõ probo, quia mihi satis est respondere ad argumentum secundum principia S. Tho. Et qui hoc suppositum negant, habent querere aliam solutionem. Secundum quod suppono, est, quod gratia nõ oportet vt sit æqua-
lis

Incharitati. Hoc ostendam necessario esse dicendum. Evidetur probari in CHRISTO, in quo secundum opinionem communem fuit infinita gratia, & tamen non fuit infinita charitas. Quod probatur, quia eadem ratione fuissent omnes alie virtutes infinitae, & sic essent actus eius infiniti, & infinita tristitia, & ex consequenti non posset naturaliter vivere: quia ex infinita tristitia in voluntate, sequitur naturaliter tantus motus in appetitu sensitivo, quod non posset naturaliter cum illo vivere.

His suppositis ad argumentum respondeo per quatuor dicta. Primum, quilibet actus meritorius auget gratiam secundum totam suam latitudinem, & non solum secundum excessum supra habitum. Patet hoc clarè, quia pro tali actu debetur gloria secundum totam latitudinem actus, & gloria correspondet gratiae, ut in presentia suppono: ergo augetur gratia secundum totam latitudinem actus, ut si est gratia ut quatuor, & actus meritorius ut octo, dico quod gratia fiet duodecim graduum. Et confirmatur, quia ille est gratior ut octo, quam prius erat, ergo gratia est aucta ut octo. Secundum dictum, Charitas non augetur per totam latitudinem actus, sed solum secundum excessum actus supra habitum. Hoc est probatum omnibus argumentis supra positis. Tertium dictum, Charitas nunquam est aequalis gratiae, saltem in adulto. Hoc patet ex dictis, quia actus auget gratiam secundum totam suam latitudinem, & charitatem solum secundum excessum. ergo gratia est maior, quam charitas. Quartum dictum, Gloria respondet gratiae, & non charitati. Patet, quia per gratiam sumus grati & digni gloria: charitas aut data est ad diligendum, sicut fides ad credendum, ergo. Item patet hoc ex tribus dictis iam positis.

Ex his dictis patet solutio ad argumentum: respondente enim gloria gratiae, seruetur proportio meritorum ad proxima, etiam si charitas non augeatur secundum

Respondet
ad argumen-
tum quatuor
pronuntiat.

1.

2.

3.

4.

Respondetur
autor ad dictum
arg. ex opti-
one S. Thome,
Durant.
& Richardi.

cundum totam latitudinem, ut declaratum est. Neque ex isto augmento gratiæ sequuntur inconuenientia, quæ supra inferebamus: gratia enim non facit ad intentionem actus, sed solum charitas: & sic licet augetur gratia in duplo, non sequitur quod actus sequens sit duplo maior, quam prior, quia charitas non fuit aucta in duplo. Et certe quicquid secundum alias opiniones sit dicendum, videretur necessarium sic respondere secundum opinionem S. Thom. & Durand. Scot. & Ricard. & omnium aliorum, qui tenent, quod habitus non augetur nisi per actus intensiores. Si enim ita est, & actus auget habitum secundum totam suam latitudinem, necessarium est concedere corollarium illatum, quod habitus nunquam augetur quin augetur plus quam in duplo, quam prius erat, ut patet intelligenti. Et sic in Adam, vel alio ex patribus antiquis, qui ferme ad mille annos vixerunt, in ultimis annis vitæ suæ nunquam potuerunt augeti habitus, quin augetentur plus quam esset tota intentio habitus præcedentis, quod est absurdissimum.

Respondet
ad idem arg.
etiam ex o-
pinione alio-
rum.

Secundo quia hoc dubium est commune in omni opinione; & argumentum videtur procedere contra omnes, ideo ad hoc argumentum de proportionem meritum ad præmium, tenendo quod gratia & charitas sint idem, oportet respondere, quod charitas per actum meritorium augetur in esse gratiæ secundum totam latitudinem actus, in esse autem charitatis solum secundum excessum. Et sic etiam seruabitur proportio meritum ad præmium: & videtur quod etiam secundum communem opinionem oportet concedere, quod gratiam oportet esse maiorem in esse gratiæ, quam in esse charitatis, ut patet in CHRISTO, in quo gratia fuit infinita, charitas autem in esse charitatis finita, ut supra probatum est, & hoc modo conclusio posita posset defendi in omni opinione,

SECUNDO

Examinatur
id in quo di-
ferunt secun-
da & tertia
opinio à pri-
ma.

Pro secunda
& tertia opi-
nionē contra
primam.

Arg. 1.

SECUNDO oportet examinare id, in quo differunt
secunda & tertia opinio à prima. Differunt autem in
hoc, quòd prima putat charitatem augeri etiam per
actus remissiores. Secunda & tertia defendunt, quòd
non augetur charitas, nisi per actus intensiores. Argui-
tur ergo pro secunda & tertia opinione cōtra primam.
Primo argumento Durand. Quia non est dignus nouo
beneficio & gratia qui abutitur, vel negligenter vitur
in receptu beneficijs, sed qui habet charitatem in-
tensam tepidè & remissè operans, negligenter se habet
& abutitur charitate. ergo non est dignus vt auceatur.
Licet hoc argumentum videatur prima facie leue &
insultum, tamen si quis consideret quòd in hac mate-
ria non possunt fieri argumenta euidentia, multò mi-
nus quam in alijs materijs moralibus, non contemnet
argumentum. Si enim licet arguere ab humanis ad Di-
uina, profectò hoc est morale & familiare in vita poli-
tica, vt qui in obsequendo & promerendo apud domi-
num vel principem sit negligentior & remissior, non
certat in gratia & amicitia apud dominum, sed bene-
uolentur cum illo, si perseuerat in eadem gratia, in qua
prauerat, etiam si aliàs non offendat. Si ergo inuisibi-
li Deo per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur,
non malè arguimus, & timendum est ne ita nobis
contingat apud DEUM remissè & negligenter ope-
tando.

SECUNDO arguitur argumento S. Thom. Habi-
tus acquisitus non augetur per actus remissiores; ergo
nec habitus infusus. Et quia hoc est vnum ex præcipuis
argumentis, volo examinare quantum valeat. Et primò
probatur cōsequētia, quia licet habitus infusus nō au-
geatur effectiue ab actibus, tamē verisimile est, quòd eo
modo augetur a DEO, ac si augetetur effectiue ab ipsis
actibus, sicut habitus acquisitus, aliàs si nō oportet ser-
uare proportionem ad naturalia, quid possumus capere
aut dicere de reb. spiritualibus, vt pote nobis ignotis? Et

confir.

Arg. 2.

confirmatur, quia si charitas augetur effectiue per actus meritorios, non aliter diceremus augeti, nisi sicut habitus acquisiti augetur. Et confirmatur iterum, quia secundum aduersarios per eosdem actus, per quos meritorie augetur habitus infusus, augetur effectiue habitus acquisitus: ergo videtur, quod si per actus remissos non augetur habitus acquisitus, ergo nec etiam infusus. Antecedens autem, quia negatur non solum ab aduersarijs nostræ opinionis, sed etiam a Durando, qui est in eadē sententia nobiscum, primò probatur; quia similes actus similes habitus efficiunt, vt ait Arist. secundo Ethic. ergo videtur quod actus remissi non possunt facere habitum intensum, qui non est sibi similis, quanquam scio non in hoc proposito locutum in eo loco.

Arg. 3.

4.

5.

6.

ITEM omne agens intendit assimilare sibi passum, ergo actus remissi non auget habitum intentionem: quia hoc non est facere simile, sed dissimile. Item passum in principio est dissimile agenti, & in fine simile. secundo de anima. ergo actus remissus non auget habitum intensum, aliàs in fine actionis habitus non esset similis actui, sed dissimilis. Item calidum vt quatuor, non aget in calidū vt quinq; ergo nec actus vt quatuor, aget in habitū vt quinq; vel ostendatur hoc privilegiū in actibus, quod non sit in alijs agentibus naturalibus. Item actus remissus nihil agit in continuatione, ergo nec in principio. Consequentia patet, quia non est maioris actiuitatis, nec est maior resistentia. Antecedens probatur, quia agens naturale quod agit sine resistentia, nihil agit in continuatione, sicut patet de sole respectu cæli: sed actus nullam habet resistentiam ad producendum, vel ad augendum habitum, ergo nihil agit in continuatione. Et confirmatur, quia si actus auget habitū in continuatione, malè vitaretur argumentum commune de infinita intensiōe. Si enim in quolibet instati habitus augetur per certum gradū, sequitur infinita

infinita intensio in quocumque paruo tempore.

SECUNDVM autem communem opinionem, videtur facile expediri hoc argumentum. Siue enim in continuatione, siue in productione actus, quandoque veniat ad hoc, ut actus sit æqualis, vel minor habitus, cessat omnis actio, & sic si actus sit ut quinque, & habitus ut quatuor, in primo instanti habitus fiet ut quinque, & neque per reactionem neque per continuationem fiet maior intensio: quia iam agens & passum sunt similia, & simile non agit in simile, neque minus in maius.

Hac arg. facte
le ex conquis
in opinione
relucatur.

ITEM ex contraria opinione sequitur, quod assensus conclusionis erit intensior assensu præmissarum. Consequens est contra Arist. lib. Poster. & contra totam Dialecticam. Probaturs consequentia. Sit enim ita, quod assensus præmissarum sit ut quinque, & conclusionis ut quatuor: & per consequens habitus scientificus etiam ut quatuor, volo quod habens talem habitum eliciat frequenter assensum conclusionis, non cogitando actualiter de præmissis, quia sine dubio est possibile, tunc secundum opinionem contrariam augetur habitus scientificus, & poterit fieri ut quinque, & ut sex: & per consequens etiam assensus conclusionis erit ut sex, & sic intensior assensus præmissarum. Et confirmatur, quia sequitur, quod talis assensus erit evidentior assensu præmissarum, quia quilibet gradus est evidens: unde si assensus conclusionis est intensus ut sex, ergo evidens ut sex. Confirmatur secundò. Volo enim quod post primam demonstrationem, in qua assensus conclusionis sit ut quatuor, adducantur nouæ demonstrationes æquales cum prima in euidencia & intensione, tunc per aduersarios augetur habitus scientificus: & sic iterum assensus scientificus poterit peruenire ad intensiorem & euidenciam supra quemlibet assensum præmissarum.

Arg. 7.

ISTA argumenta etsi non concludant & cõuincant,

Argumentū
auctoris con-
tra funda-
mentum opi-
nionis quæ
est contraria
prouz.

cant, certè videntur esse apparentia, & minus probabilem facere primam opinionem. Sed quia præcipuum fundamentum huius opinionis est, quòd in naturalibus agens remissum non auget effectum intensiorem, vel quòd agens remissum superueniens agenti intensiori non facit effectum intensiorem, quòd non solum aduersæ opinionis, sed etiam Durandus, qui nobiscum sentit, negat: ideo arguitur contra hoc fundamentum & probò, quòd agens remissum augeat effectum intensiorem. Et arguitur argumento Durandi, & etiã Gabe, nam experientia docet, quòd tres & quatuor lucernæ superuenientes primæ lucernæ intensiori, vel æquali intensius illuminant quàm sola prima: ergo agens remissum, vel æquale &c. Idem probatur de ignibus, maiorem enim calorem produçunt multi ignes vel æquales, vel etiam minores, quàm solus vnus: ergo tuit fundamentum de agenti naturali.

Respondet
auctor ad pro-
ximū arg.
Re'p. 1.
2.

Ad argumentum dico primò, quòd ÷ nunquam 9 plura agentia produçunt maius lumen, vel calorem in primo puncto (vt ita dicam) suæ spheræ actiuitatis, quàm produceret vnū illorum.

SECUNDÒ dico, quòd ÷ nunquam lumen pro-
ductum est maius quam sit lumen in maximo lumino-
so, vt si sit vnū luminosum vt octo, & multa alia vt octo
vel minora, nunquã lumen productum erit supra octo.
Et probatur vtrunq; dictum & fundamentū principale.
Certū est enim, quòd si sol diuideretur in duas medietates vt fierent duo luminosa, nulla alia mutatione facta, non producerent intensius lumen, quàm vnc
produçunt: sed vna medietas produceret tam intensum
lumen quàm sol produçit: ergo duæ medietates non
producerent maius lumen, quàm vna medietas. Minor
probatur, quia sol est vniformis secundum lumen, &
tam intensum lumen est in medietate solis, sicut in toto
sole. Ergo tam intensum lumen produçit medietas
solis, quàm totus sol. Et idem est iudicium de igne &
quolibet

quolibet alio agente naturali. Si enim ignis sit omnimoditer calidus, tantum calorem intensiue producemedietas ignis, sicut totus ignis, & duæ medietates separatae non producerent plus quam totum: ergo duæ medietates non producerent intensiorem calorem, quam vna medietas, & sic plura agētia naturalia æqualia non producerent intensiorem effectū, quam vnum illorum: nec agentia æqualia se adiuvant ad producendum intensiorem effectum.

Et confirmatur, quia si sint decem luminosa vt quatuor, & ex illis fiat vnum, totum erit vt quatuor, & non plus. Sicut si ex multis albis vt quatuor, fiat vnum album, erit solum vt quatuor. Sed quodlibet luminosum vt quatuor, poterit producere lumen vt quatuor: ergo luminosum compositum ex illis non producit intensius lumen, quam singula luminosa vt quatuor. Nam cum non agunt intensius luminosa separata, quam in vnum composita, non intensius agunt decem luminosa vt quatuor, quam vnum illorum. Et confirmatur, quia mirabile esset, quod aggregatum ex multis luminosis non sit nisi vt quatuor, & producat lumen intensius quam quatuor, cum nullum agens agat supra suam intensiōem. Item aliās sequeretur, quod statetur maius maximo. Si enim agens æquale vel minus inuet ad augendam intensiōem: ergo si maius calidum aut luminosum sit vt decem, & apponatur ei luminosum vt decem, vel vt quinque, lumen productum esset vt undecim, vel duodecim, & sic maius maximo.

Confirmatur
idem.

Ad argumentum de experientia dico primò, quod magnitudo, seu multitudo materiae etiam in eadem intensiōe facit ad extensionem actiuitatis, ita vt si calefactiuum pedale intensiōis vt quatuor, potest calefacere per viginti passus, calefactiuū decem pedale eiusdē intensiōis vt quatuor calefacit per quinquaginta passus. Secūdo, omne agens fortius agit in propinquū,

Respondet
autor ad illud
d: experientia
quod tantum
est in
codem arg.
Respond. 1.

2.

b 2

quam

quam in remotum. Tertio, agens agit vniformiter difformiter per spatium vel spheram actiuitatis; ita vt si agens esset vt octo, illuminaret spatium 20. passuum, ita vt in quinto esset lumen vt sex, & in decimo vt quatuor, & quintodecimo vt duo, & sic consequenter. ergo si adduntur alia quatuor similia luminosa intentione & quantitate, iam totum agens posset illuminare spatium 100. passuum; ita vt in 25. passu esset lumen vt sex, & in 50. vt quatuor, & in 75. passu vt duo, & sic consequenter. Et idem erit, si luminoso vt octo addatur luminoso vt quatuor, augetur sphaera actiuitatis, & per consequens intensio.

DEINDE sequitur, quod nunquam erit maius lumen in quocunque puncto, quam sit in maximo luminoso, quod si erat vt octo, nunquam in medio erit maius lumen quam vt octo, quotcumque sint agentia. Et confirmatur hoc, quia vt crescit lumen, aut calor, si luminoso idem aut calidum fiat maius in quantitate, sic si multiplicentur luminosa, vt notum est. sed si luminoso pedale, aut ignis pedalis intensiois vt octo fiat tripedalis manente eadem intentione, nullus dicet, quod producat lumen aut calorem vltra octo. ergo quotquot multiplicentur luminosa vt octo, nunquam producent lumen vltra octo: neque vnquam experientia aliter docuit multiplicatis agentibus augeri effectum, quam sicut dictum est.

INDE ex hoc arguitur contra opinionem contrariam. Nam quotcumque multiplicentur agentia vt quatuor, siue simul, siue successiue, nunquam producent effectum supra quatuor: ergo quantumcumque multiplicentur actus vt quatuor, nunquam producent supra quatuor. Et ita patet quid dicendum sit ad primum argumentum contra fundamentum conclusionis.

SED arguitur aliter secundo contra fundamentum de habitu acquisito. & proba, quod quilibet actus quantumuis remissus augetur habitum acquisitum, quia

Hic locus in
veraque est
nitione maxi
me Salaman
ticenti, adeo
corruptus
erat, vt nulla
ex eo possit
erui sententia.

Arg. 1.

Contra idem
fundamentum
de hoc opinio
ni.

alios

illis sequeretur, quod nunquam augetur habitus, ni-
langeretur conatus potentie. Patet, quia si secundus
illis non est maior primo, nihil facit secundum opi-
nionem: sed ut sit maior actus, videtur quod sequitur
maior conatus, ergo. Ad hoc dico negando conse-
quentiam, quia cum æquali conatu posito habitu pro-
facitur maior actus. & est communis opinio, sed Du-
ndas hoc negat, quia tenet quod habitus non facit
per se maiorem intensiorem: sed non est probabilis
sua sententia.

Respons.
auctoris.

TERTIÒ arguitur, *Experientia docet, quod ex*
frequentatione actuum semper augetur habitus, sed
non videtur quod semper actus sequentes sint inten-
siores precedentibus. ergo hoc non requiritur ad aug-
mentum habitus. Dico primò quod experientia, docet
oppositum, nam si quis remissè & tepidè operatur, non
inuenit se promptiorem, quod tamen esset, si habitus
augetur. Secundò dico, quod regulariter ubi est ma-
ior inclinatio, est maior conatus, & quia habitus auget
inclinacionem, consequenter qui operatur ex habitu,
operatur ex maiori conatu, & ideo regulariter actus se-
quentes sunt intensiores. Et sic videtur manere secun-
dum argumentum principale in suo vigore.

Arg. 3.

Respons. au-
toris duplex.

QUARTÒ principaliter arguitur pro nostra o-
pinione, quia ut late probatum est, actus intensior au-
get habitum solum secundum excessum: ergo actus æ-
qualis, vel minor nihil auget. Patet consequentia, quia
si actus ut sex, auget habitum ut quatuor, auget præcisè
per duos gradus: ergo actus ut tria videtur quod nihil
auget, & idè de actu ut quatuor. Si enim actus auget ha-
bitum solum secundum excessum, ergo si non excedit, vide-
retur quod non augeat. Et confirmatur, quia in naturalibus,
ut dictum est, remissius agens non auget effectum intensiorem.

Arg. 4. & 5.
est pro opinio-
ne auctoris.

QUINTÒ arguitur, *Experientia docet, quod qui*
remissè & tepidè operatur, facile amittit habitum: quod
non esset, si talis habitus augetur: esset enim diffi-

Arg. 5.

cilius mobilis, & firmiter persisteret, quod non ita contingit. Imò qui consuevit tepidè operari, facillè desinit operari. Plurima argumenta possent fieri probatè opinione, licet dicta sunt potiora.

Arg. propri-
ma opinione
c. 122 & 3.

ATQVI pro maiori declaratione materia, at-
guitur pro prima opinione contra secundam & ter-
tiam: & probò, quòd habitus augetur per quemli-
bet actum. Et primo arguo argumento factò in prin-
cipio, quia talis actus etiam remissus, loquendo de ha-
bitu charitatis infuso, est meritorius. ergo respondet
ei aliquis gradus gloriæ, & gloria correspondet chari-
tati & gratiæ. ergo ratione talis actus augetur gratia &
charitas.

Respondet
aut. r. tribus
propositioni-
bus.

Dico primò quòd non est certum, quid pa-
tres antiqui senserint de hoc dubio, & neoterici qui-
dem ita volunt intelligere. Sanctus Thomas quasi
velit dicere, quòd pro actu remisso, nec gradus gra-
tiæ, neque gloriæ datur. Ipse verò non dicit, nisi
in 1. distinctione decima septima, quæstione secunda,
quòd ad multitudinem actus charitatis non necessa-
riò sequitur augmentum præmij essentialis. Scotus
autem in 4. videtur dicere, quòd pro actu remisso, sicut
habebit quis gradum gloriæ, ita habebit gradum gra-
tiæ in fine vitæ. Sed quidquid senserint patres, re-
spondeo per tres propositiones. Prima ꝑ per quemli-
bet actum charitatis quantumuis remissum mere-
tur quis, & habebit maiorem gloriam. Hæc proposi-
tio videtur esse Sancti Thomæ prima secundæ, qua-
stione quinquagesima secunda, & secunda secundæ,
quæstione vigesima quarta, articulo sexto. licet fortal-
se super sententias aliter senserit. Eadem proposi-
tio est apertè Scoti. Et primò probatur, quia vide-
tur repugnare quòd sit meritorius de condigno, &
non detur pro eo præmium. Item perfecti viri vide-
rentur esse multo iniquioris conditionis, si haben-
tes habitus intensissimos, fortè aliquando elicien-

I. Prop.

Probat. 1.

2.

tes actus minoris intensiōnis, omnino frustrarentur p̄m̄io, qui tamen actus apud imperfectos essent valde meritorij. Item videtur facere, quòd Dominus dicit Matthei 10. *Quicumque potum dederit calicem aquae frigidae non perdet mercedem suam.* Item Matthei 19. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Sed certum est, quòd per actus remissos charitatis seruat quis mandata. ergo pro illis habebit vitam aeternam. Item attritio quantumcunque remissa, dummodo habeat alias circumstantias, est sufficiens dispositio ad gratiam & gloriam: ergo multò magis actus charitatis elicitus, quantumcunque remissus erit sufficiens ad idem. Item omnino videtur absurdum & acerbum, ut si quis heri habuisset actum ut decem, & habuisset pro illo magnum p̄m̄ium, quia scilicet habebat habitum remissiorem, & hodie quia creuit habitus p̄to simili actu, nullã mercedem habeat. Item pro actu intensiori, ut dictum est, licet eo augeatur charitas solùm penes excessum actus, tamen datur gloria proportionabiliter ad totam latitudinem actus: ergo pro actu remisso dabitur etiam proportionabiliter aliquis gradus gloriae.

Et quidquid sit de argumentis & opinionibus novorum Theologorum, nullo modo dubito de hac propositione, quia ex fide, & sacris literis habemus apertè, quòd pro bonis actibus, saltem ex gratia procedentibus, habemus gloriam in cœlo. An autem per actus remissos augeatur habitus necne, totum pendet ex opinionibus, propter quas nullo modo debemus discedere à regula, & sinceritate scripturam, quae apertè nobis promittunt primum pro bonis operibus: iuxta id, *Vt recipiat unusquisque prout in corpore gessit sive bonum, sive malum.* Hoc certè indignum videtur diuina bonitate, ut pro actu malo quantumcunque remisso recipiat quis p̄nam, & pro actu bono remisso non habeat mercedem.

Quid in hac
re certum, &
quid in certu.

II. Prop.

SECUNDA propositio, Quolibet tali actu augetur gratia. Hæc patet ex prima; quia si pro illo debetur ei maior gloria, ergo talis est dignus maiori gloria: & per consequens, est gravior. Nihil enim aliud videtur esse gratius quam dignius, & magis acceptum ad vitam æternam. ergo qui prius erat gratus ut decem, si pro actu ut duo debentur ei duo gradus gloriæ, iam est gratus ut duodecim. Similiter ergo sicut supra diximus, quod per actum intensum augetur gratia secundum totam latitudinem actus, charitas autem solum secundum excessum, ita dicimus quod per actum remissum augetur gratia, non autem charitas.

III. Prop.

TERTIA propositio, si per actum remissum non augetur charitas statim, voluntarium videtur dicere, quod augetur in fine vitæ. Nihil enim de hoc est nobis traditum.

Arg. 2. Principal pro prima opinione.

SECUNDO principaliter arguitur pro eadem prima opinione, quia actus minus intensus potest esse magis meritorius quam actus magis intensus. ergo si per actum intensorem augetur habitus. ergo etiam per actum minus intensum. Consequentia patet quia habitus infusus non augetur nisi meritorie. ergo ubi maius meritum, est maius augmentum. Et antecedens probatur clare, quia maius meritum est dare totam substantiam pauperibus, etiam per actum remissum, quam vnum denarium per actum intensum.

Dubium incitens.

Arg. 1. Pro altera parte huius dubij.

RESPONDETUR ad argumentum, quod petit dubium, An in augmento habitus infusi habeatur respectus non ad intensiorem actus gradualis meritorij, sed ad quantitatem meriti. Et posset quidem dici probabiliter, quod debeat haberi respectus solum ad intentionem, quia videtur quod augeatur habitus meritorie, sicut augetur effectiue, si actus posset illum effectiue augere: sed si actus augetur effectiue habitum, augetur secundum intensiorem gradualis, & non secundum meritum, ut patet de habitu acquisito, qui augetur ab actu meritorio

ritorio, non secundum proportionem meriti, sed secundum gradualem & naturalem intensiorem: ergo similiter videtur dicendum de habitu infuso. Et confirmatur, quia per actum meritorium virtutis acquiritur augetur habitus infusus. ergo videtur quod proportionabiliter, sicut auget habitum acquisitum penes intensiorem gradualem, & non penes meritum, ita augetur habitum infusum. Item quia sicut pater ex superioribus, augmentum charitatis non facit per se ad intensiorem actum eliciendum. Præmium enim responderet gratiæ, & non charitati. ergo rationabilius videtur, quod magis intensiorem charitatis habeatur respectus ad intensiorem gradualem actus, quam ad meritum.

Arg. 2.

Sed his non obstantibus dico probabiliter ad dubium, quod etiam habitus charitatis, & alij habitus infusi augetur secundum proportionem meriti, & non secundum intensiorem gradualem actus. Probat, quia virtutes infusæ sunt dona Dei, & quodam modo præmia actuum bonorum. ergo omnino est tenendum, quod melioribus dantur maiora dona, & maiores virtutes. Sed qui magis meretur melior est, ergo magis augetur in eo virtutes, quantumcumque alius habeat actus intensiores, sed non æquè meritorios.

Responsum auctoris.

TERTIO principaliter arguitur, Ponamus Petrum in charitate ut octo, & habeat successivè duos actus meritorios, utrumque ut sex: & Paulus item habeat charitatem ut octo, & habeat unum actum ut duodecim. Arguitur sic, In Paulo augetur charitas, ergo etiam in Petro, qui tamen habet actus remissos. Patet consequentia, quia æqualiter mereantur, & ex præcedenti determinatione in augmento habituum infusorum habetur solum respectus ad meritum: ergo si augetur in Paulo, etiam in Petro.

Arg. 3. Principale pro prima opinione.

Et quia tangitur eadè difficultas, arguitur quarto, quia actus in continuatione est meritorius. ergo qui-

Arg. 4. pro eadem opinione.

libet actus quantumcunque remissus per continuationem potest peruenire ad meritum actus intensioris: sed, ut dictum est, intensio fit ratione meriti: ergo per actum remissum augetur habitus: ut verbi gratia, si quis habeat habitum ut octo, eliciat actum ut quatuor, ille actus per continuationem fiat meritorius ut decem: quia certum est, quod quanto maiori tempore continuatur, tanto magis est meritorius: & cum quilibet actus continuatur, videtur, quod quilibet actus remissus auget habitum.

Dubium incidens, de quo tres recitantur opiniones.

Prima opinio.

Arg. pro hac primo opinione.

Arg. contra eandem opinionem.

2. Opinio.

RESPONDETUR quod ista duo argumenta petunt dubium, An \dagger data etiam opinione quod habitus non augetur per actum remissum, plures actus remissi possint augere habitum, vel etiam vnus actus remissus continuatus possit æquivalere in merito vni actui intenso. De quo dubio sunt tres opiniones. Prima, quod quomodocumque perueniatur ad meritum actus intensi, siue per multiplicationem actuum, siue per continuationem vnus actus, augetur habitus: quia, sicut dictum est, intensio habitus insus fit ratione meriti. ergo siue per multiplicationem actuum remissorum, siue per continuationem vnus actus remissi perueniatur ad æquale meritum vnus actus intensi, augetur habitus insus. Sed contra, quia videtur sequi, quod si per quemlibet actum quantumuis remissum augetur habitus, videtur quod per continuationem semper veniatur ad meritum actus intensi, maxime tenendo, quod in quolibet instanti continuationis liberè continuatur. Item quia S. Thom. ut allegatum est in 1. distin. 17. dicit, quod per multiplicationem actuum remissorum non necessario augetur charitas, & certè doctores, qui negauerunt intensionem habituum per actus remissos, non admisissent, quod per continuationem aut multiplicationem talium actuum augetur habitus.

Idem est secunda opinio, quod per actus remissos neque continuatos, neque multiplicatos, nunquam augetur

turcharitas: & fortè hæc fuit opinio antiquorum. Sed
 contra certum est, quòd per continuationem vel fre-
 quentationem actuum remissorum fit aliquis melior,
 quàm alius per vnicum actum intensum, & inconueni-
 ens videtur, quòd qui melior est, non habeat maio-
 ra dona Dei, & per consequens maiores virtutes
 infusas: ergo talis multiplicatio vel continuatio actuum
 sufficit ad intensionem habitus.

Arg. contra
 ipsam.

Idem est tertia opinio media, quòd per actus qui-
 dem remissos non augetur habitus, sed adueniente ali-
 quo actu intenso augetur habitus, non solum pro illo,
 sed etiam pro omnibus præcedentibus quantumcunq;
 remissis. Sed certè hoc videtur esse diuiniatio, & merè
 voluntarium. Si enim ratione intensionis est meritum,
 & in præcedentibus actibus remissis fuit sufficiens me-
 ritum, commentum videtur, quòd oportet expectare
 aliquem actum, qui per se sit sufficiens ad augendum
 habitum. Et S. Tho. ponit exemplum de guttis cauanti-
 bus lapidem, quòd vltima cauat virtute præcedentium,
 & ita est de actibus meritorijs. Vnde videtur, quòd posi-
 to aliquo actu remisso cum præcedentibus, augetur ha-
 bitus, qui tamen per se nõ sufficeret augere, licet est de
 gutta, quæ cauat lapidem.

III. Opinio

Arg. contra
 ipsam.

Dvbitum ergo est, quæ sit verior existis opinionibus.
 Quòd dicitur probabilius mihi videtur dicam per
 propositiones. Prima, contra sententiam multorum
 scholasticorum, Meritum ¶ nullo modo proportionatur
 intensionij, hoc est, si dilectio Dei est intensa vt tria,
 non oportet, vt sit meritoria vt tria, nec oportet quòd
 dilectio vt quatuor, sit meritoria vt quatuor.

Iudicium au-
 toris de tribus
 dictis opinio-
 nibus.

1. Prop.

2. Prop.

17 SECUNDA non ¶ solum non proportionatur me-
 ritum intensionij, sed nec magna multitudo actuum re-
 missorum æquiualeat vni actui intenso & perfecto, vo-
 lo dicere, quòd magis meritoria est vna dilectio perfe-
 cta, quæ sit verbi gratia vt decem, quàm centum imper-
 fectæ, quarum quælibet sit vt vnum.

PROBAN-

Probat. 1.
vtriusq; pro-
positionis,
Prob. 2.

3.

4.

III. Prop.

IV. Prop.

Prob. r.

PROBANTUR ambæ propositiones, quia difficultas ex parte obiecti multum facit ad meritum, & difficilius est habere vnã dilectionem perfectã, quã centum imperfectas. Item quia magis conforme est præcepto de dilectione DEI, diligere semel DEVM ex magno conatu, quã sæpius tepidè & remissè, quia præceptum est vt toto corde diligamus. Item perfectior est vna oratio cum magna deuotione & attentione, quã multæ tepidæ remissæ. Et confirmatur totum hoc, quia certè in æstimatione rerum, plurius æstimatur vna res perfecta in sua specie, quã decem imperfectæ; vt patet in margaritis: preciosior enim est adamas magnitudinis auellanae, quã centum adamantes minuti, etiam si omnes simul sint maioris ponderis, & hoc in omni genere margaritarum. Item in animantibus plurius est æquus vnus perfectus, quã decem imperfecti & inualidi, ita certè est: Idcirco maioris precij est vnum opus & officium virtutis perfectum, quã multa imperfecta & minuta etiam in eãdem specie.

TERTIA, Idem est dicendum de continuatione: est enim absurda & ridicula calculatio scholasticorum. Vt si quis in productione actus metetur vt decem, quòd in quolibet instanti continuationis tantodemmeretur, dico enim quòd nisi sit magna cõtinuatio & perseverantia in actu, nõ duplicatur meritum, licet possit esse tantã continuatio & perseverantia, vt etiã sit maius meritũ in continuatione, quã in productione.

QUARTA, Quomocunq; peruenitur ad meritum æquale cum actu intenso, siue per multiplicationem, siue per intensiõem, sine dubio augetur habitus. Sed hoc non ita frequenter contingit, vt dictum est. Probatum propositio, quia talis est æque bonus, sicut alius esset per actum intensum. ergo habet etiam æquales virtutes. Videtur enim inconueniens, quòd qui melior est, non habeat maiorem charitatem. Si ergo quis sit melior per multiplicationem, aut continuationem,

ationem, quam alius per intensiorem, ergo habebit maiorem charitatem. Item quia augmentum est quodammodo premium, ergo si est sufficiens meritum, erit etiam augmentum. Item profecto absurdum videtur, quod qui habet charitatem ut viginti, & orans per totum diem, per actum meritorem ut decem & novem, non mereatur augmentum charitatis. Hoc videtur conforme dicto S. Tho. 2. 2. ubi supra, dicentis, quod quilibet actus meretur augmentum, licet non statim, sed cum sufficienter se homo disposuerit, videturque quod hæc dispositio sit, quando peruenitur ad meritum æquale cum actu intenso. Et per hoc patet ad certum, & quartum argumentum.

QUINTO arguitur, quia videtur sequi ex opinione, quod quantumcumque quis agat ex toto conatu, nunquam in continuatione augetur habitus. Consequens videtur inconueniens, scilicet, quod nihil operetur ad augmentum habitus, quod aliquis diu perseueret in bono actu. Sequela autem videtur probari, quia demus exempli gratia, quod Petrus habens habitum ut quatuor, eliciat actum ut quatuor, in primo instanti habitus fiet æqualis actui per supradicta, & actus manebit æqualis (ut supponimus) in continuatione, & per opinionem, actus æqualis non auget habitum, ergo nunquam in continuatione augetur habitus.

RESPONDETUR quod iam dictum est, quod in augmento habituum infusorum habetur respectus solum meriti, & in continuatione poterit perueniri ad maius meritum, quam sit latitudo habitus, vel quam esset meritum vnus actus intensioris, & sic augetur habitus.

SIXTO arguitur, Sequitur quod cæteris paribus esset melioris conditionis, qui elicit primum actum remissum & postea intensum, quam e contrario, qui prius elicit actum intensum, & postea remissum. Verbi gratia, Petrus habens charitatem ut octo, eliciat primum actum

2.

3.

4.

5.
Arg. contra præbilla.6.
Re spons. an-
gust.7.
Arg. aliud
contra præ-
billa.

ut quin-

vt quinque, postea vt decem, per regulam positam au-
gebitur habitus per septem gradus, & si contrario elici-
at primò actum vt decem, & postea vt quinque, solum
augebitur habitus per duos gradus. Probat, quia sta-
tini cum primo eliciat actum vt decem, iam habitus
auctus est per duos gradus, scilicet vsque ad decem, &
per actum vt quinq; sequentem non augetur habitus:
ergo omnino sequitur illatum, quòd ordo ille actuum
multum facit ad augmentum, quod videtur absur-
dum.

Responf. au-
toris.

DICO primò fortasse, quòd hoc argumentum &
alia similia ostendunt, quòd nostra opinio non caret e-
tiam calumnia, nec bene se expedit a dubijs & difficul-
tatibus, & fortasse oportet ponere aliam opinionem di-
stinctam à tribus recitatis.

Responfal-
terium.

SECUNDÒ dico, quòd consequens non est maius
inconueniens concedere, quam concedere de habitu
acquisito. De quo oportet concedere, quòd si quis ha-
bet habitum vt octo, & eliciat primo actum vt nouem,
& postea vt decem, quilibet actus auget habitum, quia
semper inuenit habitum remissiore. Si autem muta-
to ordine, primò eliciat actum vt decem, & postea vt no-
uem, primus quidem auget habitum, sed secundus non,
quia inuenit iam habitum intensiore. Imò de alijs a-
gentibus naturalibus videtur, quòd oportet simile cõ-
cedere. Si enim primò adhibeat calefactiuum vt quatu-
or, & postea calefactiuum vt octo, vt trunque producit,
vel auget calorem. Si autem mutetur ordo, & primò
adhibeatur calefactiuum vt octo, & postea vt qua-
tuor, secundum nihil facit; vt declaratum est: quan-
quam re vera non est simile, quia in habitibus inhi-
sus, actus remissus & intensus computantur pro vno
actu quantum ad meritum, & sic possunt facere
vnum augmentum, quod non potest dici de ac-
quisito.

Arg. aliud
contra præ-
dicta.

SEPTIMÒ arguitur, Quia saltem sequitur, quòd si
quis

quis ex habitu intenso habet solum unum actum acquisitum, qui etiam per continuationem non perveniat ad tertium intensum, sequitur, inquam, quod pro illo actu nunquam recipiet augmentum charitatis, cum tamen illo actu fiat melior alio, qui non habet illum actum ex-
tens paribus. Respondetur quod omnino consequens videtur concedendum secundum hanc opinionem, & satis ut quod augetur gratia.

Respons. au-
toris.

Ex omnibus relinquatur, quod de augmento gratie eadem est opinio Nominalium, id est recentiorum & S. Thom. differunt tamen ab opinione Scoti.

Ex dictis col-
ligit autor
hæc quatuor

SECUNDO relinquatur, quod perfectio non est certum, sed valde dubium, quomodo fiat augmentum charitatis, & virtutum infusarum. Neque mihi per omnia placet etiam opinio S. Tho. recitata, neque possum ex sententia satisfacere dubijs emergentibus ex illa.

TERCIO, videtur tamen, quantum ad hoc, probabilius, quod non per quemlibet actum augetur charitas.

QUARTO, posset nihilominus defendi probabiliter, quod per quemlibet actum augetur charitas; non ad modum quidem quo aduersarij putant, sed ut dicamus, quod charitas ut decem, augetur per actum ut duodecim, per duos gradus, & per actum ut sex, per unum gradum, & per actum ut tria, per dimidium: & sic proportionabiliter & demum in hac materia facilius esset mihi dicere quod est falsum, quam quod est verum.

SECUNDA PARS DE DIMINUTIONE CHARITATIS.

IN SECUNDA PARTE RELECTIO-
nis agendum est de diminutione charitatis.
Duobus tamen modis intelligi potest sicut di-
sputari, quod charitas diminuatur. Vno mo-
do per peccatum veniale: alio modo, per peccatum mortale,
ita quod ratione illius aliquis ad minorem charitatem &
gratiam

Quæstio.
Arg. pro
pari. affir.

gratiam resurgat, quam prius habuerat. De primo modo dubitatur; An ꝑ per peccatum veniale diminuat^r charitas vel gratia. Et videtur quòd sic, quia quanto crescit offensa, tanto minuitur gratia, vt patet in omni vita ciuili. Tanto enim aliquis cadit a gratia alicuius, quantum illum offendit. Sed veniale peccatum est offensa Dei, ergo minuit gratiam.

Arg. pro
pari. neg.

IN contrarium est, quia sequitur, quòd multiplicatis venialibus tollerentur gratia & charitas. omne enim finitum per ablationem finiti consumitur.

Opinio Al-
tisiiodorensis
ab omnibus
impugnata.

RESPONDEO, opinio est Altisiodor. celebrata in scholis, quòd peccata venialia minuunt charitatem, quæ impugnatur ab omnibus doctoribus tam antiquis quam modernis. De qua opinione & quæstione pono duas propositiones.

I. Prop. au-
toris in qua
Altisiod. opi-
nio probabi-
liter defendi-
tur.

PRIMA; opinio Altisiod. non tam improbabilis est, sicut solet videri in scholis. Probat^r, quia pro illa sunt argumenta habentia apparentiam: & argumenta, quæ solent fieri contra illam, soluuntur apparenter. ergo opinio illa est probabilis.

Arg. 1.º pro
opinionem Al-
tisiod.

ARGUMENTA pro illa opinione sunt, primum quod factum est nõ debet videri ita infirmum. Si enim non imaginaremur gratiam esse habitum, sed hominem esse gratum Deo per voluntatem diuinam, quæ habet illum acceptum, sicut homo est gratus regi non per aliquem habitum, facile esset intelligere quomodo per paruas offensas, videlicet peccata venialia, homo redderetur minus gratus, sicut etiam homo est minus gratus amico per multiplicationem etiam leuium offensarum. Et certè si licet arguere ab humanis ad diuinam, nõ est dubium, quin hoc sit in vsu hominum etiam bonorum, vt minuatur amicitia per multiplicationem etiam leuium offensarum, quæ tamen non sufficiunt tollere amicitiam. Nescio ergo vnde nos diuinamus, quòd sumus ita amici Dei & ita grati post inibatam multitudinem peccatorum venialium?

ITEM pro eadem opinione arguitur, quia ex multiplicatione peccatorum venialium redditur homo minus promptus ad actus charitatis, & aliarum virtutum: minuunt enim feruorem charitatis, vt doctores concedunt. Signum est ergo, quod habitus est minor. Maior enim habitus maiorem feruorem facit, & maiorem promptitudinem & firmitatem, cuius contrarium experiuntur, qui habent consuetudinem peccandi venialiter.

Arg. 1. pro
Alti. uod. 2.

AD argumentum contrarium, quando arguitur, sequitur quod per multiplicationem venialium tandem tolleretur charitas & gratia: aliqui dicunt, quod quando gratia peruenit ad illum gradum, qui possit tolli per vnum veniale, iam id veniale fit mortale ex illa circumstantia.

Respons. pro
Alti. uod. 2.
219. in con-
tra.

CONTRA hoc tamen est argumentum, quia qui libet inuincibiliter ignorat illam circumstantiam. Nullus enim potest scire quando gratia est in tali statu.

Refutatur
pro. ximum
responsio 2.
2.

ITEM oportet confiteri de tali mortali peccato, quod non est dubium, quin inueniretur in multis, qui cauentes a mortalibus, tamen habent magnam consuetudinem venialium. Nullus autem hactenus inuentus est, qui de hoc confiteretur, nec doleret, nec quisquam tale consilium dedit, ergo.

ITEM arguitur, quia peccatum mortale, quod tollit gratiam, non est grauius mortaliter seipso sine tali circumstantia. Occidere enim hominem in eo qui erat in gratia, non est grauius, vel saltem non est grauius mortaliter, quam in eo, qui est extra gratiam: ergo per hoc, quod veniale tolleret gratiam, non mutaret speciem, nec esset in infinitum grauius.

Refutat. 3.

ITEM arguitur. Præsupponitur vnum falsissimum, quod aliquis teneatur ad conseruationem gratiæ ex speciali præcepto: quod non est verum. Qui enim est in gratia, & adulterat, non peccat contra duo præcepta, sed solum contra præceptum non adulterandi.

4.

Aliud respō-
sum pro Al-
tisiodor.

Et ideo alij aliter respondent, quòd secundum peccatum, etiamsi sit æquale cum primo, non tantum tollit sicut primum, sed solum proportionabiliter, puta si primum tollit vnum gradum, secundum tollit dimidium, & tertium quartam partem gradus. Et sic consequenter. Et clarum est, quòd si ita fieret, etiamsi in infinitum multiplicentur peccata venialia nunquam omnino tolleretur gratia.

Refutatur
hoc respō.

Sed isti nullam rationem afferunt, quare secundum peccatum non auferat tantum sicut primum, nisi solum, quia sequitur inconueniens: quòd non est satisfacere ad argumenta, & videtur voluntaria solutio.

Respōns. au-
tors pro Al-
tisiod.

Et ideo aliter dico, quòd + nullum peccatum veniale potest tollere gratiā, etiamsi possit tollere partem gratiæ. Et ratio est, quia sicut augmentum gratiæ est quodammodo præmium, ita diminutio est pœna. Si autem aliquod veniale omnino tolleretur gratiam, id puniretur plus quam omnia venialia præcedentia. Manifestum est enim, quòd maius malum & grauior pœna est priuari vno gradu gratiæ apud eum, qui solum habet illum gradum, quam priuari centum gradibus apud illum, qui habet ducentos. Peius est enim cadere à gratia, quam à magna gratia venire ad minimam. Et sic diceremus, quòd si quis habet decem gradus gratiæ, per peccatum veniale perdit vnum gradum, & peccata venialia multiplicata possunt perdi octo: sed cum venitur ad decem, nullum veniale, nec quæcumque venialia possunt tollere totum illum gradum, sed poterit tollere vel dimidium vel tres partes. Nec hoc est voluntariè dictum. Quia grauius est habenti vnum gradum perdere dimidium, quam habenti centum perdere decem: sicut & maior pœna est habenti decem aureos perdere omnes, quam habenti mille perdere viginti: & grauius est habenti decem perdere bouem, quam habenti centum perdere quinquaginta, & hoc modo possemus elabi ex argumento.

SI hoc non placet, posset aliter dici, quòd venialia possibilis in tota vita vnus hominis, sunt certa, & determinata, cum sit certum tempus, & per consequens quamuis posset esse immensa multitudo, est tamen certa, est enim aliquis determinatus numerus actuum, quos potest aliquis habere in vna hora, & per consequens etiam in tota vita, quæ constat ex finitis horis. Hoc supposito ego dicerem, quòd minima gratia, vt puta baptismalis, vel quæcunque alia habet plures partes quam sunt peccata possibilis in tota hominis vita, & vniam peccatum veniale non potest tollere nisi vniam particulam ex illis. Vt si dicamus, quòd venialia possibilis sunt decies centena millia, dico quòd quæcunque gratia adhuc habet plures gradus, aut particulas, & licet quodlibet veniale posset tollere vniam particulam, nunquam perueniretur ad vltimam. Neque hoc esset tam absurdum.

Aliud resp. s. auctoris pro Altisiod.

ET si nec hoc quidem satisfaceret, dicerem adhuc, quòd si quis diu viuit in gratia, & non peccat mortaliter, dato quòd committat multa venialia, impossibile est, quin sæpe mereatur & augeat gratiam, & sic etiam si venialia diminuunt charitatem ex alia parte, augebitur plus quam minuetur. Et sic euadimus illud inconueniens, quod argumentum petebat. Et potest confirmari totum hoc. Quia temperantia acquisita, & alix virtutes minuuntur per peccata venialia contraria illis virtutibus, & tamen nunquã possunt totaliter corrumpere virtutes ipsas. Si enim quis semel habeat virtutem temperantiæ, quantuncuq; offendat venialiter in materia temperantiæ, nunquam desinet esse temperatus, & sic posset defendi sententia Altisiodorensis.

Aliud præterea resp. s. pro Altisiod.

SED hoc non obstante est secunda propositio. Opinio communis, est contra Altisio. & est longè probabilior, & quantum ego puto, verior. Et præter argumenta communia contra Altisio. argumentor sic contra illum, quia sequitur, quòd charitas simul augetur &

II. Prop. in qua cõmunis sententia præponitur Altisiodorensis opinionis.

dimi-

**Arg. 1. cōtra
Ansiōd.****Confirm.**

diminuitur, quia potest quis mereri, & peccare venialiter simul, vt certum est: consequens autem videtur non solum falsum, sed impossibile, & malè intelligibile. Quomodo enim potest esse, quòd qualitas non extensa pro eodem instanti augeatur & diminuatur. Et confirmatur, quia si charitas sit vt decem, & peccet quis venialiter peccato, quo meretur perdere vnum gradum, & mereatur augmentum vnius gradus, hic nulla mutatio fiet in charitate, sed manebit vt decem, sicut prius erat, quòd videtur ridiculum dicere, quòd mereatur quis augmentum, & non detur ei.

**Arg. 2. cōtra
eundem.****Confirm.**

I T E M quia quæro si postea remittitur veniale, an restituatur gradus gratiæ amissus, nec ne: si dicas quòd sic. frustra ergo fingimus illam diminutionem, cum oporteat concedere, quòd quando remittuntur venialia iterum reditur ad pristinum statum. Si autem neget, contra, quia non debent esse peioris conditionis venialia, quam mortalia, sed per pœnitentiam redit homo ad pristinum statum, & restituitur amissa gratia. ergo multò magis per pœnitentiam venialium restituatur amissa gratia per venialia. Et confirmatur, quia cum venialia remittuntur, & per quodlibet Sacramentum, & per dilectionē Dñi semper perseverans in gratia recuperaret totam gratiā amissam ratione venialium, & sic illa diminutio est vana & ficta. & ista sint satis de primo modo diminutionis: de secundo autem,

quia nunc non vacat, aliàs
disputabimus.

RE-

REVERENDI PA-
TRIS, FRATRIS FRAN-
CISCI A VICTORIA
RELECTIO

DE TEMPERANTIA.

Locus relegendus Genes. 9. Omne,
quod movetur, & vivit, erit vobis in
cibum.

S V M M A.

1. Vitam suam propriam quilibet tenetur conser-
vare per alimentum.
2. Cibi, aut alimenti nullum genus fuisse, aut esse
prohibitum homini iure naturali, ostenditur.
3. Carnium usus, vtrum ante diluuium esset con-
cessus.
4. Condimentis, & artificio, an liceat vti ad edē-
dum cibos suaviores.
5. Carnibus humanis an vesci liceat.
6. Carnibus vesci humanis, an in extrema neces-
sitate liceat.
7. Sacrificare homines DEO, vt faciunt barbari,
quod sit & iure Diuino, & naturali pro-
hibitum.

8. *Abstinere perpetuò à certo genere alimentorū, etiam in extrema necessitate, vtrum sit laudabile Cartusiensi.*
9. *Quòd etiam secluso scandalo non videatur illicitum in extrema necessitate abstinere à carnibus.*
10. *Cartusiensi an liceret in casu necessitatis extreme carnes comedere.*
11. *Vitam reddere breuiorem per abstinentiam, vtrum liceat.*
12. *Vitam per abstinentiam ex intentione reddere breuiorem, non licet.*
13. *Vitam quantum quis per alimenta possit protelare, non tenetur.*
14. *Vti alimentis, quibus vita breuior reddatur, quando non esset peccatum.*
15. *Vtens quis singulari inedia, & cibo nocuo, quando non excusaretur à mortali peccato.*

Prima &
principalis
quest.

Pro part.
affirm.

Arg. 1.

2.

3.

Arg. pro part.
neg.

Questionis
propositæ
gener. duæ.

D RIMA QVAESTIO, QVAM IN HUNC locum Scripturæ tractare constitui, ea est; An sit licitum vesci carnibus humanis? & videtur quòd sic, primò ex loco citato, vbi nulla fit exceptio, & saltem videtur, quòd non sit mortale, quia non est contra charitatem DEI vel proximi. Secundò, quia nunquã legimus prohibitũ saltem lege & iure Divino. Tertio, quia medici vtuntur in pharmacis carnibus humanis, quas vocant canemomia: ergo. In contrarium est ius gentiũ, apud quas semper fuit abominabile. Item Arist. 7. Ethic. dicit, qd est feritas, vesci carnib⁹ humanis.

DVABVS partibus circa materiam temperantie præsens quæstio absoluetur. Prima, vtrũ homo teneatur

in conseruare seipsum per alimentū. Secunda, An teneatur homo conseruare speciem per vsum matrimonij.

CIRCA primam partem quaruntur nouem. Primò, An teneatur absolute, & quo iure. Secundò, Vtrum liceat vti omnibus alimentis absolute, excepta carne humana. Tertiò, An liceat humana carne vti in alimentum. Quartò, An liceat sacrificare homines. Quintò, Vtrum hac ratione liceat barbaros debellare. Sextò, An liceat perpetuò abstinere ab aliquibus alimentis extra extremam necessitatem. Septimò, An liceat abbreviare vitam per abstrinentiam. Octauò, An in extrema necessitate liceat abstinere à certo genere alimentorum. Nonò, An Ecclesia potuerit prohibere certum genus ciborum & alimentorum.

Circa priorē partem ponuntur nouem quæst.

CIRCA secundam partem quaruntur tria. Primò quæritur, An aliquando fuerit in præcepto dare operam liberis. Secundò, Vtrum nunc sit in præcepto. Tertiò, Vtrum si omnino esset peritura progenies hominum, tenerentur homines dare operam liberis, non obstante voto, aut alijs impedimentis cōsanguinitatis.

Circa posteriorem ponuntur tres quæst.

DE primo, vtrum homo teneatur seruare se per alimentum. Videtur quòd non, quia aliàs ægrotus, qui fastidio ciborum non comederet, damnaretur de mortali. Item eadem ratione teneretur sumere pharmacam; consequens videtur falsum iuxta illud Agathæ, *Medicinam carnalem corpori meo nunquam exhibui.* & est inter Epistolas Hieronymi ad hoc propositum Epistola quædam. Imò nationes sunt, quæ non vtuntur pharmacis. Et Cato videtur condemnare vsum medicorum apud Plin. lib. 29. c. 1. Et primū medicū Romanū venisse anno ab vrbe condita 335. Item condemnato ad mortē per iudicem licet non comedere, quia condemnatus ad carcerem, vel ad mortem, non teneretur fugere.

Pro parte negat primæ quæst. prioris partis.

Arg. 1.

2.

RESPONDATUR, & sit prima propositio, Quilibet teneatur conseruare propriam vitā per alimentum.

Respondet autor 1. proposit.

Probat. 1.

Probat. primò, facere cōtra inclinationē naturalem, est illicitum:

illicitum: sed ad conseruationem propriam rescendo est inclinatio naturalis. ergo non conseruare se est illicitum. Maior probatur, quia inclinatio naturalis, vel sequitur ex iure naturali, vel e contrario ius naturale oritur ex inclinatione naturali, & siue hoc, siue illud sit facere contra inclinationem naturalem, est facere contra ius naturale: hoc autem est illicitum, ergo. Minor probatur, quia omnia animalia naturaliter inclinantur ad vtendum alimentis, & inclinatio naturalis est, quam non vsus, aut ratio, sed natura impressit. Sicut ius naturale est, quod natura omnia animalia docuit. Instituit. de iustitia & iure. §. ius naturale. & ff. eodem titulo, leg. ius naturale. Et confirmatur, quia hoc modo probamus multa alia esse illicita, sicut probamus quòd grauius peccant parentes, si odio habent liberos vel etiam frater fratrem, aut consanguineus consanguineum, quia est contra naturalem inclinationem.

Probat. 2.

SECUNDO, quilibet tenetur diligere seipsum; sed non conseruando vitam suam facit contra dilectionem sui. ergo illud est illicitum. Maior probatur, quia est præceptum diligere proximum sicut se ipsum. Matth. 22. Si ergo non teneretur homo diligere se, ergo nec proximum.

Probat. 3.

TERTIO, qui non vtitur alimento necessario ad conseruationem vitæ, interficit se ipsum: Sed interficere seipsum est illicitum. ergo. Maior patet, quia non pascere proximum tempore necessitatis, est occidere illud, iuxta illud Ambrosij, *Pasce fame morientem, si non pascisti, occidisti.* libro de officijs. & habetur distinct. 89. Minor autem patet, quia vt August. dicit in 1. de ciuitate DEI, *Qui dixit, non occides, non excepit se ipsum.* Vnde cum occidere se ipsum, sit occidere hominem, est illicitum. Item Hieronymus, *Nihil interest quo pacto te interimas: quia de rapina holocaustum offert, qui vel ciborum nimia egestate, vel manducandi penuria immoderatè corpus affligit.* Et S. Tho. 1. parte. quæst. 97. art. 3. ad 3.

ad 3. dicit quòd Adam etiam peccasset, si non sumpsisset cibum necessarium.

Ad argumenta in contrarium, ad primum dico, primo, quòd si voluntariè quis abstineret à cibo, ut legitur apud Valerium, & Plinium de aliquibus apud gentiles, non est dubitandum, quin peccarent mortaliter, quamvis illi simul cum alijs erroribus putarent illud esse laudabile. Secundò dico, quòd si ægrotus potest sumere cibum, vel alimētum cum aliqua spe vitæ, tenetur sumere cibum, sicut teneretur dare ægrotanti. Tertiò dico, quòd si animi deiectio tanta est, & appetituum virtutis tanta consternatio, ut nō nisi per summū laborem, & quasi cruciatum quendam, ægrotus possit sumere cibum, iam reputatur quædam impossibilitas, & ideo excusatur, saltem à mortali, maximè ubi est exigua spes vitæ, aut nulla.

Ad confirmationem responderetur. Primò, quòd non est simile de pharmaco, & alimento. Alimentum enim per se est medium ordinatum ad vitam animalis, & naturale, non autè pharmacum: nec tenetur homo adhibere omnia media possibilis ad conservandam vitam, sed media per se ad hoc ordinata. Secundò etiam dicimus, quòd aliud est mori ex defectu alimenti, quod imputaretur homini, & esset mors violenta: aliud ex vi morbi naturaliter ingruentis. & sic non comedere, esset se interficere: non sumere autem pharmacum, esset non impedire mortem aliunde imminentem, ad quod non semper homo tenetur. constat enim quòd aliquando posset quis licitè defendere vitam suam, & non tenetur: & aliud est non protelare vitam, & aliud abrupte. Secundum semper est licitum, non autem primum. Tertiò dicimus, quòd si quis haberet certitudinem moraliter, quod per pharmacum reciperet incolumitatem, sine pharmaco autem moreretur, non videtur profectò excusari à mortali: quia si non daret pharmacum proximo sic ægrotanti, peccaret mortaliter,

Ad arg. pro
pari negat.
huius quest.
Respons. 1.

Ad confirm.
Respons. 1.

raliter, & medicina per se etiam ordinata est ad salutem naturam. sed quia hoc vix potest esse certum, ideo non sunt damnandi de mortali, qui in vniuersum decreuerunt abstinere à pharmacis, licet non sit laudabile, cum eremerit Deus medicinam propter necessitatem, vt ait Salomon.

Secunda
quasi prioris
partis.

Pro part. ne-
gat. Arg. 1.

Arg. 2.

3.

Arg. in con-
trari.

Respondet
auro.
1. prop.
Probat. 1.

DE secundo, Vtrum liceat omnibus alimentis vti, & loquimur in genere exceptis carnibus humanis. Primò videtur quòd non ex veteri lege, vbi prohibentur multa, vt patet Leui. 11. tam ex animalibus terrestribus, quam aquatilibus & volatilibus. Nec satis est dicere quòd erant præcepta cæremonialia. Quorsum enim atinebat prohibere tam multas species quadrupedum, voluctu & piscium? Nec videntur habere aliquod mysterium, saltem omnia, sed videntur præcepta moralia. ergo non cessauerunt: cæremonialia enim pertinebant ad cultum Dei, Exod. 18. Item Genes. 9. videtur primo cõcessus vsus animalium. ergo saltem antea erat prohibitus. Et Gen. 1. dicitur, *Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen.* vbi nihil habetur de animalibus, ergo saltem ante diluuium non licuit vti omnibus. Item post legem Evangelicam, Act. 15. interdictum est etiam his, qui crediderunt ex gentibus, vt abstinerent à suffocato & sanguine. ergo saltem non licet vesci suffocato & sanguine. In contrarium est locus propositus pro themate relectionis, & ibidẽ legitur, *Omnes pisces mari manui vestre traditi sunt, quasi olera virentia tradidi vobis omnia.*

RESPONDETUR, & sit prima propositio, Nullum cibi, & aut alimenti genus fuit, aut est prohibitum homini iure naturali. Probat, quia omnia sunt propter hominẽ iuxta illud, *Omnia subiecisti sub pedibus eius, onēs, & boues, &c.* Sed homo non potest vti maiori parte illorum, nisi in alimẽtum. ergo nihil est prohibitum. Et confirmatur ex illo Gen. 1. *Domini vobis piscibus mari, & volatilibus celi, & vniuersis animantibus, que*

uoluntur

momentur super terram. Sed dominium est ius assumē-
 dialiquid in suam facultatem, sed homo non potest uti
 multis animantibus nisi in alimentum. ergo. Secundò,
 Quod est prohibitum iure naturali, potest cognosci
 ratione naturali: sed nulla ratione naturali potest co-
 gnosci, quòd sit aliquod alimentum prohibitum. ergo.
 Item quia non est maior ratio de vno quàm de alio; si
 ergo vnum esset prohibitum; ergo omnia, quòd non est
 decendum. Quartò, DEVS & natura nihil faciunt fru-
 stra, sed essent frustra alimenta, si non liceret vesci
 illis. ergo. Quintò, vt ait sanct. Thom. 1. part. quæst.
 96. artic. 1. *Omnia animalia sunt naturaliter subdi-
 ta homini.* Probat, nam imperfectione cadūt in vsum
 perfectiorū, sicut materia est propter formam, & plāta
 propter bruta. ergo bruta propter homines. Vnde Philoso-
 phus 1. Politic. infert, quòd venatio syluestriū animalium
 est iusta & naturalis; quia per eam veditat sibi homo quod
 est naturaliter suum; & maiori ratione est dominus ho-
 mo aliarum rerum. Dicitur enim Gen. 1. *Faciamus ho-
 minem, et præsit vniuersæ creature.* Et confirmatur 1.
 Tim. 4. *Omnis creatura Dei bona est, & nihil reycien-
 dum quod cum gratiarum actione percipitur.* Moralia
 autem præcepta non cessauerunt. ergo non est de iure
 naturali prohibitus aliquis esus. Vnde S. Tho. 1. 2. q.
 101. art. 6. ad primum ait; *nulla genera ciborum im-
 munda sunt immunditia culpæ ex natura sua.* Vnde
 Mat. 15. *Non quod intrat in os, inquinat hominem &c.*
 & Actuum 10. cum Petrus vidisset linteam, in quo erāt
 omnia quadrupedia, & serpentina terræ, audiuit, *Occide,
 & manduca.* Et cum respondisset Petrus, *Absit à me do-
 mine, quia nunquam manducaui commune & immun-
 dum: facta est vox ad eum, Quod Deus purificauit, tu
 commune non dixeris.* Item August. contra Faustū lib. 6.
Nihil est immundum ex natura sua. & disputat hoc ad
 longum cōtra Manichæos. Item S. Tho. 1. 2. q. 103. a. 4.
 ad 1. citans illud, *Omnia munda munda.* Tit. 1. & verba
 August.

20

30

40

50

Aristo

August.

August. libro 6. contra Faustum. c. 8. ad hoc sunt, *Omnis creatura DEI bona est, omnia enim que naturaliter sunt, in ordine suo bona sunt, & nemo in eis peccat.* Manichæi autem carnes omnes immundas dicebant, & habere animas humanas.

Ad arg. p^o
part. neg. hu-
ius 2. quæst.

Ad argumenta in contrarium respondetur, Ad primum dico, quod omnia illa præcepta computantur inter ceremonialia, ut patet ex S. Th. 1. 2. q. 101. art. 1. Et ad rationem in contrarium respondet S. Tho. ibidem. *Ad primum dicendum, quod ad cultum diuinum, non solum spectant sacramenta, & huiusmodi alia, que immediate ad DEVM ordinantur, sed etiam debita præparatio colentium DEVM ad cultum ipsius, quod fit per certam rationem etiam cibi & potus.* Sicut etiam Ecclesiastica ieiunia in profestis sanctorum, spectant ad cultum diuinum. Omnes autem cibi, qui prohibebantur Iudæis, habent aliquem modum corruptionis & immunditiæ, sicut S. Tho. eleganter declarat ibidem, & q. 102. ar. 6. præter hoc, quod in multis obseruantijs ciborum etiam continebatur figura & mysterium CHRISTI, & sacramentorū eius. Vel etiam potest dici, quod erant præcepta iudicialia, quia spectabāt ad bonam gubernationem populi.

Ad arg. 2.
pro parte
negat.

Synodus
Gangr.

Ad aliud, quod est maius dubium, augetur dubium, quia illa obseruantia perseuerauit in Ecclesia non solum tempore Apostolorum, sed etiam multo post. Erant enim temporibus Tertulliani, ut patet in apolo-
g. c. 9. & in Synodo Gangrensi. & habetur dis. 10. inter errores illic damnatos. Sic habetur, *Si quis carnem manducantem ex fide cum religione præter sanguinem, & idolo immolatum, & suffocatum, crediderit condemnatum, anathema sit.* Et idem Rabanus in penitentiario, & quotquot ante quadringentos annos fuerunt: imo aiunt Græcos hodie obseruare, & abstinere à sanguine, & suffocato. Ad hoc respondet S. Tho. 1. 2. q. 103. art. 4. ad 3. quod hæc sunt prohibita, non ad obseruantiam

Respons^o ex
D. Thoma.

tantiam legalium, sed ut ab initio posset coalescere
 vno Gentilium & Iudæorum. Iudæis enim propter
 antiquam consuetudinem sanguis & suffocatum erant
 abominabilia, & ideo interdicta sunt Gentilibus: sed
 cessante causa, cessauit effectus, adueniente lege liber-
 tatis, & luce euangelica, nihil est reiiciendum, quod
 tam gratiarum actione recipitur. 1. Timoth. 4. Idem
 dicit 4. d. 1. q. 2. art. 1. Item super Marc. c. 15. *Licet antiqui
 dixerunt, inquit, quod ab his abstinendum est adhuc,
 quia immunda sunt.* Vnde S. Tho. bene viderat Tertul-
 lianum, & Concilium Gangren. & Rabanum: hos enim
 intelligit per antiquos. Ex quo sequitur, quod illud fuit
 præceptum iuris Apostolici, non Diuini.

Sed quaeritur, quando cessant obligare. Respon-
 detur, primò. Per contrariam consuetudinem potuit
 abrogari, quia est præceptum humanum, quod per con-
 trariam consuetudinem potest abrogari, ut patet ex S.
 Tho. 1. 2. q. 97. art. 3. & Doct. in c. 1. de treug. & pac. & c.
 fin. de consuetudine. & in l. de quibus. ff. de legibus. Vn-
 de cum iam ab hinc quadringentis annis sit consuetu-
 do in contrarium, abrogatum est illud præceptum. Ex
 quo sequitur, quod si adhuc apud Græcos durat cõsue-
 tudo abstinendi à suffocato & sanguine, non esset lici-
 tum apud illos frãgere illud præceptum Apostolorum: *Hoc
 dico si sola consuetudine ablatum est præceptum. Hoc
 est probabile, sicut in nostra Ecclesia fuisse peccatum
 ante sexcentos annos.*

Et ideo potest dici secundò, & melius, quod
 cessante in vniuersum ratione legis positivæ, cessat vis
 legis, etiam sine alia abrogatione legis, nec spectata
 consuetudine: quia ipso facto, quod lex est inutilis, non
 habet vim obligandi: quia si à principio legis ita fuisset,
 irrationabilis esset, & per consequens nec obligatoria,
 maxime cum esset onerosa. Sic autem est in proposito.
 Tota enim ratio legis illius fuit societas, & communi-
 tas conuersorũ ex Iudaismo & gentilitate, quæ ratio
 iam

Questio in-
 cidens.
 Respons. au-
 toris.

Respons. 2o

iam nulla est. Vnde sequitur, quod non solum iam inducta consuetudine in Ecclesia, sed ante omnem consuetudinem licebat vesci sanguine & suffocato, dummodo intelligeretur causam cessasse, & ideo S. Tho. ubi supra, non fundat facultatem vescendi illis in consuetudine, sed in eo, quod causa legis omnino cessavit. Sicut si in tempore belli fiat aliqua lex, quæ pro illo tempore est necessaria, cessante bello, etiam ipso facto cessat lex, etiam si non exprimitur in lege.

Autoris consuetura.

Imò puto, quod tempore Apostolorum non servaretur illa lex ubiq, sed solum ubi erat necessaria ad illam communicationem vtriusq, populi. Fortè verè est, sed nescio cum durauerit tamdiu, post etiam, ubi non erant Iudæi. Sed facit, quod 1. Corinth. 10. dicitur, *Omne quod in macello venit, manducate, nihil interrogantes propter conscientiam. Et si quis vocat vos infidelium ad cœnam, & vultis ire, omne quod vobis apponitur, manducate, nihil interrogantes propter conscientiam.* Et quod illa fuerit causa illius præcepti, patet: quia eodem contextu prohibetur comedere idolothyrum; sic enim habetur, *ut abstineatis vos ab immolato, similiter & sanguine & suffocato.* Sed tota ratio quare prohibebatur comedere immolatum, erat propter conscientias aliorum, non autem quod de se aliquid mali contineret, ut patet per Apostol. 1. ad Corinth. 8. ergo idem dicendum est de suffocato & sanguine.

Licuit gentibus, tempore Apostolorum ex autoris sententia, extra communionem Iudæorum vesci suffocato & sanguine sicut & idolothyris, cessante scandalo.

Et ex eodem patet, quod etiam tempore Apostolorum licuisset gentibus extra communionem Iudæorum viventibus, comedere suffocatum, & sanguinem, quia non obitante interdicto de idolothyro, licebat sine scandalo comedere idolothyrum, ut patet ex verbis Apostoli 1. Corinth. 8. *De his autem, quæ idolisificantur, scimus quia omnes scientiam habemus. & ista. Quidam autem cum conscientia usque nunc quasi idolothyrum manducant, & conscientia ipsorum cum sit infirma, polluitur. esca autem nos non commendat Deo*
Videte

Videte autem ne forte hæc licentia vestra offendiculum fiat infirmis. Si enim quis viderit eum, qui habet conscientiam in idolio recumbentem, nonne conscientia cum sit infirma, edificabitur ad manducandum idolyta, & peribit infirmus in tua conscientia frater, propter quem CHRISTVS est mortuum? Sic autem peccantes in fratres, & percutientes conscientiam eorum infirmam in CHRISTVM peccatis. Ex quibus verbis manifestè patet, quod velci immolatis, non erat illicitum, nisi propter scandalum infirmorum: ergo eadem ratio ubi non erat opus abstinere à suffocato.

Sed licet illud videatur probabile, tamen etiam potest dici, quòd non est simile de idolytho, & suffocato, & sanguine: quia idolythum prohibitum est solum propter scandalum, & ideo ubi non erat scandalum, non erat opus illa abstinencia; sed de suffocato alia fuit ratio, scilicet ut cohaesceret amicitia inter vtrunq; populum, & quòd licet illa fuerit ratio, tamen mandatum tantum absolutum, & sic non est simile. Et præterea posset quis respondere, quòd cum Paulus scripsit Epistolam istam, non erat facta prohibitio, cum Concilium illud fuerit quindecim annos saltem post passionem CHRISTI, sed ratio temporum non consentit, & certè Epistola fuit posterior Concilio.

Sed potest aliter probari, quòd non fuerint propter rationem scandali prohibita: quia eadem ratione prohibita fuissent alia legalia: ergo alia fuit ratio, ut arguit Altisiodor. lib. 4. in propria quaestione de suffocato & sanguine, dicens, quòd ad literam illud præceptum non fuit de suffocato in illo sensu, sed ne occiderent homines, id est, ne suffocarent minus potentes, & ne effunderent sanguinem humanum.

Sed hoc est contra omnes doctores. Et Hieronymus expressè super illud Ezechiel. 44. *Omne mortuum, & captum à bestia de pecoribus & auibus, non comedent sacerdotes*: ait, ut comederent illud cuius sanguis

Non est omnino par ratio suffocati & sanguinis, quæ idolytho, & quòd illa sunt præhibita non solum ratione scandali ut hoc.

Ratio 3.

Ratio 2. ex Altisiod. expositione.

Reijcitur Altisiodor. expositio.

sanguis effusus non est, quod epistola Apostolorum decreuerat.

Ratio I.
 In contrar.
 quod videtur
 est, sanguis
 & suffocari
 fuerint pro-
 hibita, quia
 erat cæremo-
 nialia.

Sed contra arguit Altfiod. & bene. Illud præceptum erat cæremionale, quia beatus Petrus in illo Cōcilio dixit, *Quid tentatis imponere iugum super cervicem discipulorum, quod nec nos, nec patres nostri potuerunt portare? Sed per gratiam domini nostri IESU CHRISTI credimus saluari, quemadmodum est illi.* Actuum 15. Ex quo patet, quod sententia Petri fuit, quod non imponerentur illis cæremonialia. Et Iacobus ibidem dicit, *Ego iudico non inquietari eos, qui ex Gentibus conuertuntur ad Deum.*

Ratio II.

Et aliter potest argui, quia profectò si solum illud præceptum erat eis impositum, quia Iudæi abominabantur suffocatum & sanguinem, & ut possent simul conuiuere Iudæi & Gentiles, contra, multò magis abominabantur carnes suillas, de quibus tamè nihil prohibetur, non ergo videtur illa causa: sed certè, quòd liceret.

Rat. III.

Et Clitonzus in Antil. lib. c. 21. vbi dicit, quòd non peccabant comedentes de immolatis, nisi eorum manducatio generaret alijs scandalū: & etiam ex Apostolo ad Rom. 14. videtur haberi vbi per totum capitulum sine exceptione videtur deffinire, quòd nihil est immundum nisi ex conscientia, vel scandalo. *Confido, inquit, in domino IESU, quòd nihil commune per ipsum, nisi ei, qui existimat, quid commune esse, illi commune est.* Est S. Tho. dicit illic nihil esse prohibitum.

**Definitio
 Ecclesie.**

Est etiam determinatio expressa in Cōcilio Florentino, quod vide in doctrina quæ ibi datur Armenijs, vbi sic legitur, *Firmiter credimus omnem creaturam Dei bonam esse, nihilq; reiiciendum quod cum gratiarum actione suscipitur; quia iuxta verbum Domini, non quod intrat per os, inquinat hominem. illamque Moysæ legis ciborum mundorum & immundorum differentiam ad cæremonialia asserit pertinere, quæ surgente*

furgente Euangelio tranſierunt. Illam etiam prohibitionem Apoſtolorum ab immolatis ſimulachrorum, & ſanguine, & ſuffucato, dicit illi tempori congruiſſe, quo ex Iudeis atq; Gentilibus, antea diuerſis ceremonijs motibusq; vivebant; & determinat, quòd iam ceſſante cauſſa, ceſſat effectus, & nunc nulla eſt differentia faciendi.

3. Ad aliud, Verum \dagger ante diluuium eſſet conſeſſus vſus carniſ, S. Thom. quidem 1. 2. q. 103. art. 6. ad 2. dicit, quòd eſus carniſ videtur eſſe poſt diluuium introductus. Tunc enim Gen. 9. dictum eſt, *Quaſi holera virentia dedi vobis omnem carnem.* & hoc ideo, quia a terra naſcentia magis pertinent ad ſimplicitatem vitæ, eſus autem carniſ ad quaſdam delicias & curioſitatem viuendi. & Rom. 14. ſuper illud, *Is qui manducant, non manducantem non ſpernat, & qui non manducat, manducantem non iudicat.* dicit S. Tho. Terra naſcentia fuerunt cõceſſa homini ad edendum. Primò ſecundùm illud Gen. 1. *Ecce dedi vobis omnem herbam* &c. Sed poſt diluuium primò legitur conſeſſus vſus carniſ. Vnde legitur Gen. 9. *Quaſi holera virentia tradi di vobis omnia;* ſcilicet animalium genera. Ex quibus verbis S. Thom. videtur dicere, quòd ante diluuium non ſolùm non fuerint in vſu carnes, ſed nec fuerint licitæ.

Ad arg. 2.
pro parte
neg. huius 2.
quæ eſt, reſpõ-
dentur ex
D. Thom.

Sed quicquid ſit de hoc, videtur primùm, quòd de iure naturali non eſſent illicitæ, vt ſuprà probatum eſt: & confirmatur, quia per legem CHRISTI non eſt aliquo modo abrogata lex naturalis: ſi ergo nunc licet vlcis carniſ, non ergo eſt contra ius naturale.

Vſus carniſ
ante diluuiũ
non fuit iure
naturali pro-
hibitus.

SECUNDÒ videtur quòd non fuerit prohibitum lege diuina etiam ante diluuium. Probatum primò, quia non habetur talis prohibitio. Secundò illa dicebatur iuxta legem naturæ, quæ ſcilicet regebatur lege naturali, ſine alijs præceptis, ſaltem erant pauciſſima. Et S. Tho. 1. 2. q. 103, art. 1. ad quattu dicit generaliter, quòd ante

Nec fuit tunc
prohibitum
iure diuino.

ante legem Moyſi nulla lege erat prohibitus uſus car-
nium aliquorū animalium, ſed ſolūm propter abomi-
nationem, vel conſuetudinem abſtinebant homines
ab aliquibus. Ita ergo poteſt dici, quòd ſi ante diluuium
non erat uſus carniū, hoc erat ſolūm ex cōſuetudine,
non ex aliquo præcepto diuino ſpeciali.

Nicolai tyra-
ni expoſitio.

NICOLAUS tamen Gen. 9. dicit, quòd tunc pri-
mum fuit conſeſſus uſus carniū, quia terra iam non
erat aded fructifera, acceperat enim detrimentum ma-
gnum ex diluuiō. Idem dicit Abul. ibidem propter tan-
dem rationē, ſcilicet quòd ante diluuium non erat con-
ſeſſus uſus carniū & Gen. 1. dicit idem Abul. *Hic taxauit*

Eadem eſt
ſententia A-
bul. &

*Deus cibos hominibus, ut ſcilicet carnes nō comede-
rent, ſed fructibus veſcerentur.* Et facit quòd Gen. 1. di-
citur, *Ecce dedi vobis omnem herbam afferentē ſemen
ſuper terram, & vniuerſa ligna, quæ habent in ſemet-
iſſis ſementē generis ſui, ut ſint vobis in eſcam, & in
cibus animantibus terre, &c.* Vnde videtur, quòd non ha-
buerunt aliud in eſcam. Confirmatur, Gen. 9. oſtenditur
naturalis eſus carniū ibi: *carnem cum ſanguine nō co-
medetis.* ergo omnino tunc cœpit uſus vel conſeſſio. &
Ariſto. 7. Eth. c. 3. comedere carnes erudas numerati-
ter vitia feritatis. Hoc etiā Boët. videtur dicere de Con-
ſolatione lib. 1. *Felix initium, prior ætas contenta dulci-
bus arum, nec inerti perſa luxu, facile ſera ſolebat re-
iunia ſoluere glande.* & Ouid. in 1. Met.

*Contenti q̄ cibis, nullo cogente creati,
Arbuteos factus, montanaq̄ fraga legebant,
Cornaq̄ & in durn hærentia mora rubetu.*

*Et quæ deciderant patula loun arbore glandes,
Et Pythagoras ſuos carnibus abſtinete docuit.* de quo
Ouid. 10. Met.

*Parcite mortales, dapibus temerare nephandis
Corpora.*

Et alia eleganter dicit Argumentum eſt certè, quòd an-
tiquus ille mos manſit in memoria hominū, nec
poeta

poetæ hoc finxerunt, sed acceperunt ex antiquitate.

SOLVS Caietanus. Gen. 9. dicit etiam ante diluuiũ licitè vsos carnibus. Quod probat, quia Ge. 4. laudatur Abel, qui offerebat de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum, id est de pinguioribus. Si enim non vescebantur illis, quæ laus erat afferre pinguiores? vel in quem vsus habebant greges? & tamen Heb. 11. laudatur Abel, quòd potiorem hostiam obtulit quam Cain. Sed ad hoc alij respondent, quòd caussa pellicium, & vellerum ad vestitum, & etiam lactis, quòd edebant. Sed contra, etiam lac non legitur concessam, ergo non erat vsus propter lac. Item quid de volucribus cicuribus, vel gallinis? quem ad vsu nutritissent? nam nec ipsa ova concessa fuerant Gen. 1. Et posset facere ad Caietanum, quòd Genes. 7. dixit Dominus Noë, vt tolleret de animalibus mundis septena, & septena, de immundis verò, duo & duo. Videtur enim, quòd munda vocentur idonea ad vescendum, alia verò immunda. Sed S. Tho. 1. 2. q. 103. art. 1. ad 4. dicit, quòd munda & immunda distinguebantur quantum ad sacrificium. Sed idem Caiet. 1. 2. q. 145. artic. 2. ad 3. Martini, dicit, quòd DiVS primò Adæ dedit in escam vegetabilia, deinde Noë dedit animalia.

PROFECTÒ primum videtur certum, quòd scilicet in statu innocentie non fuissent vsi carnibus in alimentum: quia ligna, & plantæ fuissent sufficientia ad vitam. & omnino non videtur dubitandum quin sequuti fuissent illam institutionem Ge. 1. *Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram, & vniuersa ligna, quæ habent in semetipso sementem generis sui, vt sint vobis in escam.* Secundò apparentiam, habet, quòd ante diluuium nõ fuissent vsi carnibus, & videtur ex illa prohibitione Genes. 9. *Carnem cum sanguine non comedetis.* Vel enim prius comedebant carnes, aut non: Si comedebant, vel cum sanguine, vel non. Si comedebant carnes, non tamen cum

Caietani sententia contra
tia discutitur.

Quid videatur
circa hoc
autori esse
certum.

sanguine, videtur quod non esset opus illo novo præcepto. Si cum sanguine, tunc oportebat reddere rationem, quare Deus antea permiserat, & tunc de novo prohibebat. Unde videtur profectò, quod tunc cepit usus, & ideo docuit dominus naturalem modum comedendi.

Potest defendi sententia Nicolai Lyran, & Abul. & quomodo.

Et tunc hoc tenendo oportet dicere, quod licet non esset prohibitum iure naturali, erat prohibitum iure Diuino: nec enim est dubitandum, quin haberent aliqua præcepta à Deo, quæ tamen non sunt scripta: vel cum conceduntur eis plantæ, videntur negata animalia: vel fortè solum ex consuetudine erat, & non ex aliquo iure.

Potest etiam teneri Caietani sententia.

TERTIÒ potest teneri cum Caietano, quod erat usus animalium, licet fortè non ita communis sicut postea fuit, licet Auicenna i. can. dicat veteres non nisi in prandijs vsos carnibus, in cœna verò solo pane.

Confirmatio sententiæ Nicol. & Abul.

POSSÉT etiam confirmari, quod non esset licitum ante diluuium vesci carnibus, quia Gen. 9. non conceduntur plantæ & ligna, quæ erant prius concessa, sed solum animalia: ergo postquam conceduntur animalia, signum est, quod non erant prius concessa.

Rationes pro Caietani sententia.

SED pro opinione Caiet. facit, si ante diluuium non sunt vsi carnibus, nec etiam piscibus, quia idem est iudicium, & eodem modo fuerunt de nouo concessi Ge. 9. & Gen. 1. solum conceduntur, de quo tamè doctores non faciunt mentionem. Fortè non erat præceptum de abstinentia carniū, sed inspiratio interior, quæ non facit præceptum. Item quid Noë comedebat in arca? Et probatur omnino, quod esset usus animalium. Et arguitur, non videtur quod esset usus in sacrificijs, si non esset usus & utilitas rerum: quia videtur, quod non sit sacrificium de re nullius utilitatis, videlicet, si quis combureret paleas inutiles, vel serpentem, vel corium, tunc ergo quæritur, vtram facerent sacrificia, vel oblationes columbarum, vel turturum. Si sic, ergo erunt vtilia ad aliquos vsus, & non nisi ad edendum, ergo, &c. Si non,

24

30

Ratio 1.

nō, contrā videtur, quod fieret sacrificiū ex eisdē rebus, ex quibus fiebat in lege scripta: Sed in lege fiebat oblatio columbarum, & turturum. ergo, &c. Item Gen. 7. mandatum est Noē, vt tolleret in arca de animalibus mundis septena, & septena, & de immundis duo & duo, & sicut dicit S. Thom. 1. 2. quæst. 103. art. 3. ad 4. intelligitur quo ad sacrificium. Tunc quæro, an ex columbis, & gallinis fuerint septena aut bina. Omnino septena, quia oportebit illa plus multiplicari, ergo erāt munda: ergo erant in sacrificijs & oblationibus: ergo erant inutilia, sicut corui, sed vtilia, ad edendum scilicet & S. Thom. vbi supra respondens ad illud Gen. 7. dicit, quod non erant munda, quo ad esum, sed quia nulla lege erant prohibita, videtur quod simpliciter loquebatur etiam ante diluuium, quia illa distinctio erat ante diluuium: nec de hoc potest haberi maior certitudo.

Et sic patet solutio argumentorum, & conclusio vniuersalis, scilicet quod nullum est genus alimentum, nec in animalibus, nec in plantis, quo non liceat vti, quantum quidem spectat ad ius naturale, vel Diuinum.

Super restat dubium, Vtrum liceat vti condimentis, & artificio ad edendum cibos suauiores. Ad quod breuiter respondetur, quod etiam hoc de se non est illicitum, nam sponsa optat dare sponso poculum conditum. Cantic. 8. & si licet sale condire, imò præcipitur Levit. 2. Quare non aromatibus? Item S. Tho. 2. 2. quæst. 142. art. 2. ad 2. dicit, quod circa naturales concupiscentias parum peccatur, vt Aristot. etiam dicit 2. Ethic. sequendo scilicet naturalem concupiscentiam. Sed circa alia incitamenta concupiscentiæ, quæ hominum curiositas adinuenit, plurimum peccatur, vt sunt curiosè præparati cibi, & mulieres ornatae, vnde idem videtur iudicium de vtroq;

Vniuersalis conclusio auctoris.

Dubium.

Responsio auctoris.

SED venio ad quaestionem propositam, An liceat vesci carnibus humanis. Prima propositio est, Esus carnis humanae est prohibitus iure diuino. Hanc propositionem aliqui probant ex eo, quod dicitur Gen. 9. *Omne quod mouetur & vinit, erit vobis in escam quasi olera virentia tradidi vobis omnia, excepto quod carnem cum sanguine non comedetis.* Videtur enim illic prohiberi esus carnis humanae, ex eo, quod sequitur, *Sanguinem enim animarum vestrarum requiram de manu cunctarum bestiarum, & de manu hominu, de manu viri & fratris eius requiram animam hominu. Quicumq; effuderit sanguinem hominu super terram, fundetur sanguis illius.* Itaq; non videtur posse haberi alius sensus illius dicti, nisi de esu humanae carnis. Ita dicit Nicolaus & Burgens. ibidem.

Refellit Nicolaus & Burgens. expositio. SED contra, quia Leui. 7. & 17. prohibetur esus sanguinis, & non est dubium, quod ad literam intelligitur non de humano sanguine, aut carne, sed de quocunq; sanguine, sicut etiam decretum Apostolorum Actuum 15. ergo ita etiam intelligendum est illud Gen. 9. & ita intelligebant Iudaei, vt patet ex Iosepho, libro 1. antiquit. c. 7. vbi describit historiam illam Gen. 9.

Adfertur Caietani expositio. ET ideo Caietanus in eodem loco, scilicet Gen. 9. dicit, quod prohibetur, carnibus vesci humanis illic per verba sequentia, scilicet, *Sanguinem animarum vestrarum requiram de manu cunctarum bestiarum, & de manu hominis; de manu viri, & de manu fratris eius requiram animam hominis: quicumq; effuderit humanum sanguinem fundatur sanguis illius.* Caietanus enim non vult, quod illa verba sint consequentia, nec pertineant ad praecedentia illa, excepto, quod carnem cum sanguine non comedetis. Sed est noua sententia, & non legit, *enim, sed verum, vel utiq; scilicet, &c.* Itaque sensus est, carnem autem humanam prohibeo vobis, &c. & quia quicquid licet sumere in alimentum, licet preparare, & si opus est, occidere: prohibeo autem

Antem (inquit) vobis uti carne humana in alimentum, quia quicumque effuderit sanguinem humanum, &c.

Sed septuaginta illic legunt, *et enim*, & ita legunt interpretes ex Chaldo, & Hebræo. Sed adhuc potest bene stare sensus Caietani, & placet. Itaque in primis verbis, veruntamen carnem cum sanguine non comedetis, ostendit naturalem usum comedendi carnes, scilicet, non crudas, sed coctas, aliud enim est barbarum & ferale. Postea sequitur, sanguinem enim animarum vestrarum. quasi dicat, iam statui vobis quid comedere liceat vobis: non enim concedo vobis carnes humanas, requiram enim sanguinem vestrum.

Et ratione probatur, ut à principio arguebam. Illud est abominabile apud omnes nationes viuentes civiliter, & non inhumaniter, ergo est iniustum. Pater antecedens ex historia. Nam circa Pontum, & Danubium leguntur fuisse feri homines, qui humanis dapibus vescerentur. Et Sydones populi Danubij accolæ, parentum & propinquorum funera victimis & festo conuentu familiarium celebrabant, cadavera autem laniata, & pecorum visceribus admista, obsonando, epulandoq; consumebant. Et Indorum Massagetz propinquos cognatosq; cum ad multam senectutem peruenerant, vel aliquo casu morti appropinquarent, iugulatos autem magno epulatum apparatu alijs edulij mistos comedebant. Et Vlysses apud Homerum narrat Lastrigonas immanes homines socios suos verubus affixos comedisse. Et Plinius putat Caietam fuisse Lastrigonum sedem, quales etiam Cyclopa describit Virgilius 3. Aeneidos. Omnes autem historici, & poëtae tanquam feritatem & inhumanitatem nephandam talem consuetudinem referunt. Consequentia probatur, quia illud dicitur iuris naturalis, quod natura dicat, & quod apud omnes est commune, si ergo

Probatur Caietani sententia, & cum 70. interpretatione, ex auctoris sententia, non pugnat.

Probatur proposito potius rationibus.

omnes homines sentiant hoc esse turpe, ita est etiã de iure naturali.

Ratio 2.

ITEM probat Caiet. ibidem, quia alimentum ordinatur ad id, cuius est alimentum, & per consequens debet esse ignobilius eo, ergo homo non est alimentum hominis: imò apud Gentiles tanquam infandum scelus habebatur: unde & Christianis hoc facinus a Paganis imponebatur, quòd in nocturnis sacrificijs infantes occisos comederent, vt est apud Tertullianum in apolog. c. 5. & apud Eusebium in historia Ecclesiastica.

Ratio 3. & sequent. à posteriori.

Ratio 4.

ITEM à posteriori, quia omnino essent causa cædis & homicidij, vt patet apud Barbaros, qui vescuntur carnibus humanis. Item ius sepulturæ videtur esse de iure naturali, vt quilibet sepeliatur, vbi voluerit. vt c. *fures*. habetur, & c. *quæsitum*, 13. q. 2. & de pœnit. dist. 6. c. *si quis*. & de pœnit. & remiss. c. *crimen*, quòd tolleretur, si liceret vesci carnibus humanis. Item fieret iniuria resurrectioni, cùm confunderentur corpora hominum. Item sepelire mortuos est opus misericordiz, vt patet de Tobia & Simonide poeta. ergo insepultos abijcere, est impietas. Item Deut. 21. prohibebantur relinqui insepulta etiã cadauera maleficorum. Nec solùm comedere carnes, sed etiã dare bestijs ad deuorandum, est inhumanum, vt legitur fuisse Caspios, Bactrianos, & Hyrcanos. & hoc videtur ex illo loco Gen. 9. Sanguinem enim animarum vestrarum requiram de manu cunctarum bestiarum. Vbi nihil aliud videtur prohiberi, nisi ne detur bestijs humana caro in alimentum, de hoc enim agitur ibi. Item pro dno & atroci facinore ponitur, & damnatur etiã à Paganis autoribus, potasse humanum sanguinem: vt patet in coniuratione Catilinæ, apud Salustium, & Lucii Florum. Item est pietas naturalis etiã ad mortuos: ergo non licet abuti cadaueribus eorum. Item est peccatum feritatis comedere carnes humanas vt Aristot. dicit 7. Ethicorum, c. 5.

Sed

Sed tota difficultas est, An $\frac{1}{2}$ in extrema necessitate liceat vesci carnibus humanis: & videtur quod sic, quia, ut in præsentiarum suppono, liceret uti carnibus suis in veteri lege (de quo postea) in tali necessitate, non obstante præcepto iuris diuini: sed tantam vim habet ius naturale, quantum diuinum; ergo etiam liceret uti carne humana. Item ius naturale est conseruare vitam propriam, ut supra concessum est; ergo non obstante alio iure poterunt comedi carnes humanæ ad conseruandam vitam. Item ita est contra ius naturale abscindere proprium membrum, sicut vesci carne humana; sed ad salutem hominis licet abscindere membrum: quare ergo non licebit comedere carnes, si est necessarium ad conseruationem vitæ? Item licet uti in medicamentis carne, quam dicunt Medici Momjami: ergo & in alimentis, si esset omnino necessarium.

Questio discutitur.

Pro parte affirmatiua.

Arg. 1.

Hoc tamen non obstante sit conclusio probabilis, quod in quacunque necessitate non licet vesci carne humana. Patet primò, quia habitum est tanquam immane, quod aliqui in obsidione vsi sunt tali alimento, ut patet apud historicos. Vide etiam declamationem Quintiliani de eo, qui legatus ad frumentum coemendum non venit. Item, si liceret; ergo tenerentur homines in tali necessitate vesci tali carne: consequens videtur falsum, cum nunquam fecerint homines, nec aliquis hætenas consuluerit tempore famis, nec obsidionis, nec aliquis hoc auderet. Consequenter communiter probatur, quia si licet, & non est aliud medium, videtur quod teneretur. Et confirmatur ex historia Iosephi de bello Iudaico, lib. 7. c. 8. Vbi Maria Eleazari in extremis quidem angustijs filium occidit, coctumque comedit medium, reliquias autem scelerati facinoris, nec contaminatissimi, & alias immaniissimi homines edere sustinuerunt, sed timore correpti, tales epulas sunt auersati, non obstante extrema necessitate.

Ponit autor probabilem conclusionem. Probat. 1.

2.

CAIET. tamen 2. 2. q. 148. artic. 2. ad secundum Caietanos

d 3

Martini

Martinus de
Magis. &
Abulens pro
part. aff. m.

Martini dicit, quòd est probabile, quòd in extrema necessitate videtur, quòd non sit illicitum vti in cibum hominibus occisis in bello, licet aliàs, inquit, sit mortalissimū. Martinus etiam q. 2. de Gula, dicit, quòd qui sine necessitate ex sola concupiscentia & delectatione vesceretur carnib. humanis, peccaret mortaliter. Vnde videtur dicere, quòd in necessitate non esset mortale, vel non esset peccatum. Abulens. etiam 4. Regum. 6. tenet, quòd in extrema necessitate non est illicitum.

Ex D. Tho.
colligit autor
sententiam
contrariam.

SED S. Thom. 2. 2. q. 142. art. 4. ad 3. dicit, quòd illa vitia, quæ excedunt humanam naturā, sunt exprobabilia, sicut si aliquis delectaretur in conestione carniū humanarum, aut in coitu bestiarum, aut masculorum. Ex hoc videtur, quòd S. Tho. putat tam malum comedere carnes humanas, sicut coire cū bestiis, quòd in nullo casu est admittendum. ergo nec comedere carnes humanas. Facit etiam quòd Aristot. 3. Ethic. c. 1. dicit, Sunt etiam quædam, ob quæ non licet etiam compulsum, sed potius oportet summa perpeffum tormenta mortem obire.

Responsum
quorundam
ad rationem
auctoris refel-
litur.

ET certè mirum est quòd etiamsi omnium iudicio necessarium esset ad vitam fornicari, non tamen liceret, & quòd liceat comedere carnes humanas, quòd multò grauius est per se. Sed respondent aliqui, quòd fornicatio est intrinsecè mala, non autè esus carniū. Sed hoc est petere principium. Vnde enim habetur illa differentia, cū apud homines omnes sit abominabilior iste esus, quàm fornicatio? Et Almayn in moralibus, c. 3. ponit conclusionē, Nullus metus etiam mortis excusat actum prohibitum lege naturæ. Ex quo videtur confirmari conclusio nostra, vide illum.

Probat vlti-
mus autor cō-
clusionē posi-
tam.

ITEM si hoc in extrema necessitate est licitum, ergo etiam si terrore barbarorum aliquis cogeretur comedere: nihil enim facit an timor sit ab intus, vel extrinsecò illatus. Et mirum est si hoc licet, quomodo nunquam fuit permiffum nec in obsidione Hierosolymitana

lymitana sub Vespasiano, vbi tot millia perierunt fame, nec in obsidione Ierusalem sub Ioram rege Israel, 4. reg. 6. vbi tantæ fuerunt angustia, vt matres paciscerentur de mutuo esu filiorum, præsertim cum Elifæus esset præsens, qui eos admonere potuit, nec aliquis hoc vquam consuluit in vltima fame prouinciarum. ergo nullo modo est licitum.

QUARTA est questio. Vtrū liceat in sacrificio vti hominis sanguine. Dato q̄ ita sit, quod non liceat comedere carnes humanas, an liceat sacrificare vt Barbari faciunt. Et videtur primò, quod hoc non sit contra ius naturale. Primùm, quia multæ nationes quondã habuerunt in vsu, vt Schyrotauri, qui aduenas Dianæ immolabãt, Laodiceci virginẽ Palladi, Arcades Ioui Lycæo puerum, Carthaginenses Saturno pueros etiã regis nobilitatis: Sapietes etiã Gallorũ Druidæ, Cimbri Blẽmyæ humanis litabant hostijs, de quo vide Alexandrũ de Alexand. lib. 7. c. 25. Imò ad propitiandos deos victi Charthaginenses ab Agathocle, dicuntur nobilitatis filios mactasse ad aras. Et Germani, & Cimbri, & Senones, & penè omnes nationes hoc in sacrificijs habuerunt, vt mundaretur humano sanguine, imò hac superstitione Romani non caruerunt. De quibus legimus, quod ex fatalibus libris Græcũ, & Græcam in foro Boario viuos defoderunt sub terrã, ad placandas scilicet iras deorũ. Licuitque diu in sacris hominẽ interimere, & dijs immolare; factumq̄, hoc fuit donec per Cornelium Lentulum & Publium Licinium Crassum Consules vetitũ fuit. Item dominus præcepit Abrahæ sacrificare filiũ Isaac, Gen. 22. Non ergo debuit credere si erat contra ius naturale. Item Iephte Iudic. 11. obtulit vnicam filiam in holocaustum, & tamen ponitur inter sanctos, Hebr. 11. Mirum est autem, si hoc erat contra ius naturale, quod ipse non intellexisset, cum esset fidelis, esse impium, vel non admoneretur à sacerdotibus. Et maximè, quia habetur, quod venit spiritus Domini super Iephte,

& ex

Quarta
quest. primam
part.

Pro parte
affirm.
Arg. 1.

Arg. 2.

3.

& ex illo spiritu vouit votum, quod postea perfoluit. vide S. Thom. 2. 2. q. 88. art. 2. ad 2. & 4. dist. 38. q. 1. art. 1. q. 2. ad 2. & ad 3. & Heb. 11. lectione 7. & Aug. quest. super Iudic. lib. 7. c. 49. vbi sub dubio reliquit, an peccauerit necne. Item ipse Redemptor noster seipsum sacrificauit in cruce.

4.
Respondet
auctor. hac
conclusionem.

IN contrarium ponitur conclusio, Prohibitum est \dagger iure Diuino & naturali sacrificare homines Deo. 7
Probatum primo aperte. Deut. 12. *Quando disperdiderit dominus DEVS tuus ante faciem tuam gentes, ad quas ingredieris possidendas, & possideris eas, atq. habitaueris in terra earum, caue ne imiteris eas, postquam fuerint te intro eante subuersa, & requires caeremonias earum, dicens, sicut coluerunt gentes istae deos suos, ita ego colam, non facies similiter Domino DEO tuo. Omnes enim abominationes, quas auersatur Dominus fecerunt dys suis, offerentes filios suos, & filias, & combarentes igne. Item, Num. 18. Dominus praecipiens, ut omnia primogenita offerrentur Domino, & spectarent ad sacerdotem, primogenita tamen hominum iubet, ut redimantur: *Quicquid enim primogenitum erumpit de vulua cuncta carnis, quam offerunt Domino, sive ex hominibus, sive ex pecoribus, tui iuris erit, ita duntaxat, ut pro hominum primogenitis pretium accipias.* Ex quo loco August. super Iud. vbi supra, satis dicit significari, quod immolatio quidem humanae carnis est prohibita, & displicet Deo. Ex quo loco scilicet Deut. 12. non solum constat esse prohibitum iure Diuino, sed naturali, quia Gentes non tenebantur alio iure nisi naturali, & tamen computatur inter abominationes eorum, immolasse sanguinem humanum.*

Ratio est pro
hibita sit
iure naturae,
hominem sa-
crificari.

SED quae est ratio? Primum de innocente est clara, quia est contra ius naturale occidere hominem innocentem, cum sit praecipuum decalogi. De nocente autem videtur maius dubium. Quid obstat sicut occiditur taurus in honorem DEI, quin homo alias malefici-

cus,

cus & impius, occidatur in honorem DEI? an non pro amore DEI licet occidere infidelem? quare non est sacrificium?

RESPONDEVR, sicut patet ex S. Thom. 2. 2. q. 87. artic. 3. ad 3. & clarius quæst. 86. artic. 1. quod sacrificium est, cum aliquid exhibetur in cultum diuinum consumendum: non enim sufficit, quod offeratur ad cultum, sed quod consumatur in honorem DEI, vnde calix oblati, non est sacrificium, sed Eucharistia est sacrificium in missa. Ex quo sic arguitur, Vel nocens est damnatus, vel non: si non, non iuste occiditur, & est contra ius diuinum, imò naturale: Nullus enim obligatur ad pœnam, aurequam condènnatur: si autem est damnatus propter delictum, iam non occiditur ad cultum diuinum. Si enim aliàs esset peritens, non occiditur pro DEO, vel honore DEI: sicut neq; boues, qui occiduntur in macello, quantumcunque lanus diceret, imò vellet occidere pro amore DEI, non esset sacrificium: & sic homines nocentes, & condemnari, sacrificari non possunt, nec licite nec illicite. Propriè enim sacrificare hominem DEO est, quod illa causa sit occidendi hominem, quod non est de homine aliàs damnato.

PRÆTEREA etiam omne sacrificium est oblatio, vt S. Tho. dicit vbi supra. Non offert autem quis, nec dicitur offerre munus rei aliàs inutilis vel perdenda. Non enim esset vel manus, vel oblatio, si quis vinum, aut bouem, aut ouem proflus ad nullos vsus profuturi daret DEO, non plus, quam si lapidem, aut arenam. Offerre enim est, vt aliquid sibi homo subtrahat, vt DEO tribuat. Cum ergo homo damnatus non sit alicuius pretij, sed perniciosus, non potest ex illo offerri sacrificium, aut fieri, maxime quia Leuit. 22. prohibebatur offerri animal quocunq; modo morbidum: vnde videtur irreuerentia offerre hominem noxiu. Restat ergo, vt nec ex homine nocente, nec innocenti possit fieri sacrificium DEO acceptum.

Iure nature
prohibitum
est hominem
eniam nocentem
sacrificari.
Ratio. I.

Rat. II.

Et

Ratio. III.

Et præterea videtur, quòd vita hominis non sit propriè in potestate hominis, sicut vita aliorum animalium. Non ita est dominus vitæ suæ, vel alienæ: sicut est brutorum, quæ pro suo arbitrio potest perdere, aut occidere sine iniuria: homo autem seipsum occidens, facit iniuriam, & sic videtur, quòd vita humana potius sit DEI, qui est dominus vitæ & mortis. Cum ergo sacrificium debeat fieri ex rebus nostris, quas DEO offerimus, videtur, quòd non possit fieri sacrificium humanæ vitæ.

Ratio. IV.

Et in summa quomodo DEVS debeat coli, non possumus scire nisi ab ipso DEO: vbi cunque autem fuit diuina doctrina, & prophetica, nunquam fuerunt huiusmodi sacrificia; ergo omnino nunquã fuerunt DEO grata. Quasi quis contenderet hoc non esse prohibitum iure naturali, excusaremus istos barbaros ab impietate, saltem antequam esset eis prædicata lex Evangelica: quia excusabantur ignorantia iuris Evangelici, in quo non solum sunt prohibita huiusmodi sacrificia, sed quæcunque alia, excepto vnico sacrificio missæ, vt patet ex Paul. ad Heb. Quia CHRISTVS IESVS introiuit semel in sancta, æterna redemptione inuenta. Non solum de sacrificio hominis, sed nec de quocunque alio posset reddi ratio aliqua, nisi DEVS reuelasset: quia cum bonorum nostrorum non egeat, potius videtur absurdum occidere in gratiam DEI animal quodecunque: Vnde ex ipso solo sciri potest; & ideo in statu innocentie nullum fuisse sacrificium.

Ad Arg. 1.
Pro parte
animi.
Respons. 1.

Ad argumenta in contrarium. Ad primum patet quid sit dicendum. Primò enim responderetur, quòd nunquam aliqua nationes vsq; sunt huiusmodi sacrificio, quin prius essent idololatræ. Vnde post tantum errorem idem dæmon, qui suggestit vt deos falsos colerent, etiam persuasit, vt nefarijs sacrificijs colerent. Vnde ille error non inuasit homines, nisi post alios intolerabiles errores, vt dicit Paul. ad Rom. 1. Propterea tradidit illos

DEVS

Deus in reprobum sensum. Secundò patet, quia DEVS damnauit sacrilegos illos titus, vt patet Deuter. 12. Vnde etià Cornelio Lentulo, Publico Licinio Crasso Cõsilibus, ne hominem immolare, neue humano sanguine litare liceret, sancitum est.

Ad secundum de Abraham beatus Augustinus *Ad arg. 2.* libro 7. super Iudic. c. 49. dicit, quòd lege generali prohibita sunt huiusmodi sacrificia, tamen iubente domino specialiter possunt fieri bene & piè, sicut & seipsum occidere, & innocentes, sicut præceptum est Sauli, vt occideret omnes habitatores Amalech. *Vel fortè, inquit, putauit Abraham dominum filium suum suscitaturum, & sic nullam faceret Isaac iacturam.* Sed quomodo credit illud esse à DEO, cum haberet præceptum Dei in contrarium? Respondetur, illa reuelatio videtur fuisse interior, & cui Abraham resistere non posset. *Sed hoc ipso, inquit Augustin. satis ostendit, displicere illi huiusmodi sacrificium, quòd inhibuit Abraham.*

Ad tertium de Iephte, beatus August. eodem loco multa dicit. Primùm condemnat non solùm factum & sacrificium Iephte, sed etiam votum, quia votum per se malum fuit: nam non videtur cogitasse de sacrificio potoris alicuius. Non enim dicit, Quòdcunque exierit obuiam mihi, sed quòdcùq; exierit de ianius domus meæ obuiam mihi reuertenti in pacè à filijs Amon, Domino offeram illud in holocaustum. Nec pecora solent occurrere ducib. à bello reuertentibus, nisi fortè canis, qui tamen sacrificio adhiberi non potuit: vnde videtur in ipso voto licet nò de filia, tamè de homine cogitasse. *Quia ergo de hoc voto, inquit, nec de facto scriptura aliquid definit, sicut de facto Abraham, iudicandù reliquit nobis ex regul. scripturarũ. Et possemus (inquit) dicere Deo displicuisse tale votum, & ideo permisisse, vt unica filia occurreret, vt de tali voto vindictam sumeret: nec prohibuisse eum 60. dierum spatio, sicut Abraham prohibuit, licet infra eodem capitulo dicat, quòd potest*

Ad arg. 3. Responderetur ex August.

ctiam

etiam dici, quòd fecit totum ex spiritu Domini & votum & factum, & fortasse, vt aliqua humana victima, CHRISTI significaretur victima: *Quod si verum* (inquit) *est, non solum eius insipientia culpanda non est, verum eius obedientia laudanda.* Sed potius videtur stare in prima solutione.

Responsetur
& ex D.
Thom. &
Hieron.

S. Thom. 2.2. questione 88. art. 2. ad 2. facis concordat cum illa prima solutione, & citat Hieronymum, quod Iephte in vouedo fuit stultus, & in reddendo impius. Videntur tamen S. Thom. & Hieronymus non damnare votum: nisi tanquam indiscretum, quod posset habere malum euentum. August. autè videtur damnare secundum se, quasi intentio Iephte fuerit simpliciter hominem sacrificare: Non enim magnum fuit, vt pro tali victoria vouisset holocaustum vnus bonis, aut arietis. certè aliquod magnum voluit vouere. Aliter dicit S. Tho. 4. dist. 38. quest. 1. artic. 1. q. 2. ad 2. Idem ad Heb. 11. lectio. 7. Non autem condemnat votum, sed factum, quod secutum est. Laudatur verò Iephte de fide, quam habuit. Sicut & Gedeon eodem tenore laudatur à Paulo, qui tamen peccauit tentando Deum in vellere & faciendo Ephor, post quod fornicata est multitudo filiorum Israël. Sed pœnitentiam egisse vterque creditur, vt ait S. Thom.

Questio moralis, quæ fuit quinta prioris part.

SEN hoc iam constituto, quòd nec sit licitum vefci carnibus humanis, nec sacrificare homines, sequitur questio moralis, An si qui habeant hanc sacrilegam consuetudinem, vel vt vescantur tali carne, vel sacrificijs tam nefandis vtantur, vt sunt barbari illi inuenti in prouincia Yucatan, id est, in noua Hispania, an possint principes Christiani sua autoritate ista ratione bellum illis inferre, & quatenus liceat: & si hoc non possunt sua autoritate, an saltem ex autoritate, mandato, vel commissione summi pontificis hoc possint. Et quidem Augustin. Anthon. Archidiac. & Syluester dicunt, quòd si quæ nationes sint, quæ contra ius diuinum supernaturale,

Responsum ad proximum quest. Augustin. Anthon. Archidiac. & Syluest. probatur ab autore,

urale, & reuelatum faciunt, coërceri non debent, nec possunt, vt desistant ab illa violatione, vt si qui peccant peculiariter contra legem Christianam, vel olim contra legem Mosaicam. Et ratio est, quia non possunt conuinci manifestè quòd malè faciant, & per consequens damnari iuridicè non possunt, & quia nemo indemnatus potest puniri, ideo non possunt illa causa, aut bello, aut alia persequentione coërceri à talibus peccatis.

De illo tandem, vtrum \dagger sit laudabile abstinere perpetuò à certo genere alimentorum etiam in extrema necessitate, est dubium. Et videtur quòd non licet, quia (vt supra probatum est) homo tenetur seruire propriam vitam per alimentum. ergo vbi non est aliud alimentum, nisi huius generis, tenetur illo vti. Arguitur secundò, quia si liceret, maxime ratione voti, quale dicitur habere Cartusienfes: sed hoc non, ergo. Patet minor, quia votù debet esse de meliori bono, vt S. Tho. 2. 2. q. 88. & doctores 4. d. 38. Et saltem illud quòd sine voto est malum, ratione voti non fit bonum: vt si est malum inebriari, ratione voti non est bonum: sed abstinere à cibo in extrema necessitate est mortale, secluso voto, ergo etiam posito voto. Imò tunc videtur egregie procedere dictum illud, *In malis promissis, rescindendum.* Tertio arguitur, Si quis faceret votum abstinendi à carnibus non regulariter, vel semper, vt Cartusienfes, sed solùm in extrema necessitate, profectò votum esset stultum, & illicitum. Sed non videtur quòd reddatur melius votum, quia simul cum hoc voueat abstinere etiam extra necessitatem, ergo, &c. Item plus obligat lex diuina, quam votum: sed Iudæus in extremo tenebatur comedere carnes prohibitas, ergo etiam Cartusienfes. Quarto arguitur, Liceret etiam Cartusienfi in tali necessitate constituto comedere carnes: ergo videtur quòd teneretur, quia si habet medium licitum ad conseruandam vitam, facit contra charitatem

Sexta quest.
prioris part.

Arg. 1. præ
part. neg.

Arg. 2.

9.

4.

non utendo illo, ergo, &c. Nulla lex humana de-
obligat à diuina, sed votum est peculiaris lex, er-
go, &c.

Arg. in cont.

IN contrarium videtur consuetudo & autoritas
religiosissimi ordinis Cartusienſis, vbi pro nulla neces-
ſitate violatur abſtinentia illa à carnibus. Nec valet di-
cere, quòd nunquam incidit neceſſitas, quia certè cre-
dendum eſt, quòd aliqui obierunt, quia non comede-
runt carnes.

**Opinio Ger-
ſonis duabus
conclusionib.
conſans.**

PRO diſſolutione quæſtionis nota, quòd Gerſon
in proprio tractatu de abſtinentia Cartuſienſium, po-
nit duas cõclusiones principales in ſententia. Primam,
Cartuſienſis in extrema neceſſitate conſtitutus, ſecu-
ſo ſcandalo, teneretur comedere carnes. Secundam, ſi
ex tali eſu carniũ ſequatur ſcandalum, puta diſſolu-
tio ordinis ſui & religionis, obligatur non come-
dere carnes. Eaſdem ponit Maior, 4. diſtinctione.
3. quæſt. 4. & Martinus quæſtione de abſti-
nentia.

**Probatur pri-
or conclusio
Gerſonis.**

- 1.
- 2.
- 3.

PRIMAM conclusionem probant. primò, quia
talis occideret ſeipſum non comedendo, iuxta illud
Ambroſij, *Paſce fame morientem: ſi non pauſi, auſi di-
ſſi.* Item nulla lex humana poteſt deobligare à diui-
na, ſed iſte teneretur lege diuina in tali neceſſitate come-
dere, ergo, &c. Item nulla conſtitutio contra chari-
tatem habet locum, ſed hoc eſt contra charitatem. er-
go, &c.

**Arg. contra
priorem can-
dem conclus.**

Reſponſ.

SED contra primam conclusionem arguitur 2.
Machabæor, 6. Machabæi cum periculo mortis abſti-
nuerunt, ergo licet abſtinere ſaltem Cartuſienſibus in
quacunq; neceſſitate. Reſpondet Gerſon, quòd Ma-
chabæi tenebantur abſtinere, quia obligabantur lege
diuina, & non eſt tranſgredienda lex diuina pro corpo-
rali vitæ ſaluatione. Et quòd Dauid comedendo panes
peccâſſet, niſi habuiſſet reuelationem. Sed Maior aliter
reſpondet, & dicit, quòd Machabæi tenebantur ratio-
ne ſcan-

ne scandali, alijs debuissent comedere, unde illo secluso in necessitate liceret comedere carnes suillas, quia maior est obligatio diuina seruandi vitam suam, quam alia lex de non comedendo carnem suillam. & ita dicit Almain in Moral. c. 3. imò quòd tenebantur. Ex quo infert Gerson, *si constitutio Cartusienſis diceret, quòd non comederent carnes, etiam in extrema necessitate sub pena peccati mortalis, nescirem, (inquit) fateor, constitutionem istam defendere ab iniquitate.*

Hæc determinatio Gersonis, & Maioris, est valde probabilis, & maximè declarando primam conclusionem per secundam, scilicet quòd ratione scandali potest abstineri in extrema necessitate capiendo largè scandalum, id est, ex hoc, quòd Cartusienſis illa occasione vesceretur carnibus, inciperet dispensatio; in casibus periculosis quidem, sed paulatim traheret ad multos casus, & omnes graues morbi essent occasio soluendæ abstinentiæ. & cum Medici de industria augeant opinionem & timorem mortis in agitudinibus, passim in infirmarijs Cartusienſ. vescerentur carnibus. Fateatur autem Gerson, quòd ne hoc eueniat, bene Cartusienſes abstinent perpetuò. Sed tamen in casu occulto, ubi non posset nasci occasio, & talis indigeret carnibus, posset (vt ait) comedere.

Si v. sicut hæc opinio est probabilis, ita contra eam pono conclusionem probabiliter. Non videtur illicitum Cartusienſi in extrema necessitate abstinere à carnibus, etiam secluso scandalo. Probatum primò. Si comedere carnes in extrema necessitate est præceptum iuris diuini, vt ipsi dicunt. ergo hoc esset scandalum Phariseorum, de quo non est habenda ratio, iuxta dictum Domini, *Sinite illos, cæci sunt, & duces cæcorum.* Matth. 15. Tunc enim maximè habet locum Gregorij dictum, scilicet, *Facilius scandalum nasci permittitur, quàm veritas relinquatur.* Et confirmatur,

Gersonis & Maioris opinio valde probabilis est aut vris iudicentia.

Probatum est, conclusio probabilis contra Gersonem.

matur, quia secundum istos doctores, talis, qui in isto casu abstineret, faceret contra præceptum negatiuum scilicet, Non occides. Sed certum est, quod contra præceptum negatiuum non licet agere ratione scandali: ergo quod liceat Cartusienfibus abstinere in tali casu, non est ratione scandali.

SECUNDO arguitur, Sequeretur, quod quando-
cunq; esset periculum ne ille moriatur ex abstinence car-
nium, teneatur comedere, Cõsequens est falsum: ergo.
Probatur sequela, quia extrema necessitas in moralib;,
vt certum est, vocatur, quãdo est probabile periculum.

Probat. 2.

Rejiciunt
respons. Ar-
naldi de Vil-
la noua pro
Cartusien-
sibus.

Falsitas consequentis patet ex ipso ritu & cõsuetudine
Cartusienfium, qui nunquam de hoc disputant, an in-
digeant carnibus, necne. & dato quod medicus dicat eũ
alias moriturum, nõ respiciunt ad scandalum, sed om-
nino negant se daturos. Nec valet responsio Arnaldi de
Villa noua, qui dicit, quod quicquid potest fieri p̄ elus
carniũ, potest fieri per oua sorbtilia: Nam vt dicit Ma-
ior, clarũ est, quod potest ex assuetudine incidere in fa-
stidium ouorum, & omnino non posse comedere.

3.

TERTIÒ non semper quis tenetur seruare vitam
per omne medium licitũ, vt patet in multis casibus, vbi
posset quis defendere propriã vitam, & tamẽ ad conser-
uationẽ virtutis patientiã quis posset permittere se oc-
cidi. Item vxor cũ periculo vitã suã potest assidere, &
assistere viro peste laboranti, etiã vbi nõ est necesse, sed
tantũ ad conseruationem fidei maritalis. ergo, &c.

4.

QUARTÒ non tenetur quis ad conseruationem
vitã mutare solum, puta de cõsilio Medicorũ desere-
re patriam, quia frigida est, vel aliquid huiusmodi. ergo
nec comedere carnes.

5.

QUINTÒ pro defensione patriã posset quis pro-
cedere ad bellum cum probabili mortis periculo, etiã
vbi non esset necesse. ergo pro cõseruatione & augmen-
to virtutis, & abstinence licet non comedere carnes.

6.

SEXTÒ arguitur, quod non plus liceat comedere
secretò, quã publicè: quia dato quod illud factum sit
secretũ,

secretum, tamen doctrina est publica: & si hoc liceret, non debet oppositum doceri, & si scandalizaret factum, etiam doctrina. non enim minorem occasionem tuam prebet doctrina, quam factum.

SEPTIMO non solum ad conseruandum, sed ad angendum virtutem licet subire mortem, vt suppono: sed per hoc quod Cartusienſes abſtineant perpetuo & in vniuerſum, augetur illa abſtinentia & virtus: ergo.

ITEM nullus tenetur ducere vxorem, etiam vbi certo inſtaret periculum mortis ex caſtitate, ſi fecit votum. ergo, &c. Ad hoc argumentum reſpondent aliqui, negando conſequentiam, quia hoc (aiunt) non eſt ordinatum ad conſeruandum vitam. Sed proſectio non videtur ſufficere: nam maritus ſi indigeret extreme, videtur quod teneretur accedere ad vxorem: ergo quod non teneretur, eſt pro bono caſtitalis, & non quia non ordinatur per ſe ad vitam.

PRO ſolutione tandem argumentorum, notandum eſt, quod aliud eſt non protelare vitam, aliud eſt abrumper. nam ad primum non ſemper tenetur homo, & ſatis eſt, quod det operam, per quam homo regulariter poteſt viuere: nec puto, ſi æger non poſſet habere pharmacum niſi daret totam ſubſtantiam ſuam, quod teneretur facere.

10 SECUNDA conſuſio, † In caſu extreme neceſſitatis puto quod liceret Cartuſienſi comedere carnes, aliis lex eſſet intolerabilis. Poſſet aliter ad quaſtionem reſponderi, diſtinguendo de extrema neceſſitate. Aut enim eſt ex fame, quia nihil habet quod edat niſi carnes, vt poſſet contingere, & in tali caſu poſſet teneri opinio Gerſonius, quod teneretur comedere, quia tunc fame moritur, quæ eſt mors violenta, & videtur imputari iſti. Alia neceſſitas poteſt eſſe ex ægitudine, & tunc carnes ſe habent tanquam medicina, & poſſet dici quod in tali caſu non teneretur, quia tunc moritur ex infirmitate, cuius iſte non eſt cauſa, & ſic mors ei non

7.

8.

Quorundam
reſponſi, ad
hoc proximi
arg. reſciſit.

Notandum.

2. Concl.

Reſpondet
autor ad
queſt. cum
diſtinctione.

imputaretur: hoc enim non est se interficere, sed non protelare vitam quantum potest, sicut supra dictum est de alijs medicinis: & sic maneret salua consuetudo Cartusienſium, qui pro nullo periculo infirmitatis comedunt carnes. & hæc eſſet confirmatio conclusionis primæ; Nam si licet abbreviare vitam per abſtinentiam carniſum, vt ſtatim dicemus, per decem aut plures annos, quare non licebit leni octoginta annorum abbreviare vitam per vnum annum ne comedat carnes?

Reſponſ. ad
arg. 1. pro
part. neg.

Ad 2. & 3.

Ad 4.

Ad 5.

Ad argumenta in contrarium in principio poſita reſpondetur. Ad primum patet quid dicendum ſit, quia tenetur modo regulæ ſufficienti, & caſus extraordinarij non cadunt, ſub obligatione. Ad ſecundum reſpondetur, facere votum ſolum de hoc, quod in extrema neceſſitate non veſcatur carniſum, hoc nihil bonitatis habet, ſed abſolute abſtinere à carniſum perpetuò, eſt bonum; & per hoc patet ad tertium. Ad quartum negatur conſequentia. Ad quintum nego, quod illud ſit, contra legem diuinam, imò videtur, quod ſeculo voto, ſi quis propoſuiſſet nunquam comedere carnes, poſſet abſtinere etiam in extrema neceſſitate. Fateor autem, ſi regulariter & ſæpe contingeret quod morerentur ægrotantes ex abſtinentia carniſum, quod nõ deberet ſeruari, ſicut ſi vt plurimum nauigantes petirent, non eſſet licitum nauigare, niſi pro maiori bono, quam ſit vita: ſed quia hoc nõ ita frequenter contingit, ſerenda eſt hæc iactura pro maiori bono, quod ſequitur ex nauigatione. Ita in propoſito, licet ſit aliqua iactura, quia aliquando moriuntur Cartuſienſes ex abſtinentia carniſum, tamen merito ſerunt hanc iacturam pro maiori bono ſcilicet virtutis abſtinentiæ.

Colligitur
arg. pro con-
cluſione po-
ſita.

Ex hac ratione poſſet formari aliud argumen-
tum pro concluſione noſtra. Quia iſte eſt pars commu-
nitatis, & ideo bene facit pro bono ſpirituſum commu-
ni lubẽundo periculum mortis cum iactura propriæ
vitiæ,

vita, & semper pro maiori bono licet ponere vitam.

Sed restat vt respondeamus ad quoddam argumētum supra factum de Machabæis, an licuisset comedere suillas carnes sine scandalo in extrema necessitate. Et primò certū est, quòd in casu Machabæorū erat magnū scandalum, quia exigebatur ab his in contumeliā legis.

Sed si ponatur quòd fame perirent in solitudine, an liceret. Variæ sunt opiniones. Et profectò quicquid dicat Maior, opinio Gersonis est probabilissima, quòd non liceret: nam tantæ autoritatis est præceptum diuinum positium, sicut naturale: si autem ex iure naturali esset illicitum comedere suillam carnem, non liceret etiam in extrema necessitate vesci. ergo nec etiam tunc, cum esset de iure positium.

Sed probabilius videtur, quòd vtrunque liceret in tali necessitate, & comedere propter necessitatem, & abstinere propter reuerentiam legis: Excusatur enim Dauid comedens panes propositionis propter necessitatem, & discipuli vellentes spicas die festo, Matth. 12. vt dicit S. Thom. 3. p. 2. q. 4. art. 4. ad 3. & ita Machabæi bene fecerunt die sabbati nō propullantes, sed mortem appetentes, ne violatē sabbatum propter reuerentiam legis, & fecerunt bene postea pugnantēs die sabbati, ne omnes perirent. 1. Mach. 2. vide S. Tho. 1. 2. q. 100. art. 8. ad 4. imò non condemnatur Gothi, qui in Italia permisserunt aliquot millia ex exercitu perire, ne pugnarent die sabbati. Sed S. Thom. 2. 2. q. 40. art. 4. dicit, quòd esset tentate **DE VM**, si quis non pugnaret in die sabbati in necessitate.

II **RESTAT** quæstio, Verum $\frac{1}{2}$ liceat abbreviare vitam per abstinentiam. Et videtur quòd non, ex illa autoritate Hieronymi, *Nihil interest quo pacto te interis.* Item non liceret seni centum annorum tollere etiam vnum annum ab vltima parte vitæ. ergo nec successiue perdere decem annos.

RESPONDETUR quòd ex primæ quæst. solutione

Positum est hoc argumētum paulo antea contra primam conclusionem.

Quæstio in di. 1. na. Opinio Gersonis ex autoritate sententia valde probabilis.

Responsum & sententia autaria.

Fuit sententia quæst. prioris part. Argum. pro part. negat.

Respon. 2. 2. c. 4. facile fortis.

Respons. au-
toris.
I. Prop.
Ratio. I.

facile potest liquere, quid ad hanc sit respondendum
Breuiter ergo respondetur per propositiones.

PRIMA, Non ꝑ licet ex intentione abbreviare vitam per abstinentiam. Patet, quia est contra dilectionem sui, quia est nocuum vitæ. Confirmatur. Non liceret ex intentione abbreviare vitam alterius, cuius aliquis haberet curam, vt filiorum, & seruorum. Secundo, Non licet abbreviare alijs medijs, ergo, nec abstinentia. Vltimò autoritate Augustini, qui in regula mandat, scilicet, *Carnem vestram domare ieiunijs, & abstinentia esca & potus quantum valetudo permittit.* & patet ex prima cõclusionẽ supra determinata. Patet ergo, q̄ ex intentione abstinere contra charitatẽ sui, esset mortale. Item August. de moribus Ecclesiæ & habetur etiam apud D. Thom. 2. 2. q. 14. artic. 6. Regula (inquit) temperantiæ est necessitas presentis vitæ.

II. Prop.

Ratio. I.

II.

III.

SECUNDA conclusio, Non ꝑ tenetur quis prote-
gere vitam per alimentã quantum potest. Patet, quia non tenetur vti cibis optimis & delicatissimis & pretiosissimis, etiamsi ea sint saluberrima, imò hoc est reprehensibile, ergo. Item non tenetur viuere in loco saluberrimo, ergo nec vti cibo saluberrimo. Item hoc esset damnare omnia ieiunia Ecclesiastica, & monastica. Item non tenetur abstinere à vino, vt diutius viuat, ergo nec e contrario.

III. Prop.

TERTIA conclusio, ꝑ Si quis vtatur alimentis, quibus homines communiter vtuntur, & in quantitate, quæ solet sufficere ad valetudinem conseruandã, dato quòd ex hoc abbreviatur vita, etiam notabiliter, & hoc percipiatur, non peccat. Patet breuiter ex secunda, quia non tenetur prolongare, nec mutare solũ ad alium salubriorem locum, ergo nec cibum. Ex quo sequitur corollarium, quòd non tenetur quis vti medicinis, ad prolongandum vitam, etiam vbi esset probabile periculum mortis, puta quotannis sumere pharmacum ad uitandas febres, vel aliquid huiusmodi.

Corollarium.

QUARTA

35 Quarta conclusio, Siquis † singulari inedia, vel cibo IV. Prop. ita nocuo uteretur, vel ex propria opinione contra bonorū & sapientum sententiam, ut breui abrumperetur vita, non excusaretur a mortali. Hæc patet ex prima cōclusionē, & ex determinatione primæ questionis, nisi forte faceret ex peculiari cōsilio & revelatione diuina.

PLURIS videretur autor proposuisse quæstiones in huius relectionis initio, quàm sit prosecutus: quod quo casu factum sit nescio.

REVERENDI PATRIS, FRATRIS FRANCISCI A VICTORIA

RELECTIO

DE HOMICIDIO.

An scilicet sit fortis viri occidere se.

S V M M A.

1. Mortem sibi consciscere, quomodo sicut semper impium, ita & mortem non solum patienter, sed liberè etiam subire, plerunque consilium, non nunquam præceptum sit.
2. Interficere seipsum, semper est impium. Et multa de inclinatione naturali, peculiariter an sit semper prona ad malum.

35 Quarta conclusio, Siquis † singulari inedia, vel cibo IV. Prop. ita nocuo uteretur, vel ex propria opinione contra bonorū & sapientum sententiam, ut breui abrumperetur vita, non excusaretur a mortali. Hæc patet ex prima cōclusionē, & ex determinatione primæ questionis, nisi forte faceret ex peculiari cōsilio & revelatione diuina.

PLURIS videretur autor proposuisse quæstiones in huius relectionis initio, quàm sit prosecutus: quod quo casu factum sit nescio.

REVERENDI PATRIS, FRATRIS FRANCISCI A VICTORIA

RELECTIO

DE HOMICIDIO.

An scilicet sit fortis viri occidere se.

S V M M A.

1. Mortem sibi consciscere, quomodo sicut semper impium, ita & mortem non solum patienter, sed liberè etiam subire, plerunque consilium, non nunquam præceptum sit.
2. Interficere seipsum, semper est impium. Et multa de inclinatione naturali, peculiariter an sit semper prona ad malum.

3. *Inclinatio hominis, quatenus homo est, est bona, & ad nullum malum, aut virtuti contrarium inclinatur.*
4. *DEVS an naturas rerum immutare potuerit, vel ab initio alias facere, quam nunc sunt.*
5. *DEVS quod naturas rerum mutare non possit ab autore probari videtur.*
6. *DEVS, supposito quod non possit rerum naturas mutare, quomodo fecerit hominem cum naturali inclinatione ad malum.*
7. *Inclinatio hominis quamuis sit ad malum, tamen non est mala malitia morali, quamdiu manet intra terminos appetitus.*
8. *DEVS creauit hominem sine inclinatione mala, qua appetitus inclinatur ad malum.*
9. *DEVS dedit appetitui naturalem inclinationem, ut obediret voluntati.*
10. *Homo quod non inclinatur ad diligendum se plus quam DEVM, vel proprium bonum plus quam commune.*
11. *Præcepto, Non occides, quid & qualiter homicidium prohibeatur. Et de triplici opinione ibi recitata.*
12. *Præceptum de non occidendo, est iuris naturalis, & non positium, sicut etiam alia præcepta Decalogi secundum autorem.*
13. *Præceptum de non occidendo, semper fuit æquale, & ante legem, & in lege, & tempore Euangelij.*

14. Interficere si licebat adulteram, aut furem in lege Moysi, etiam licuit ante legem, & licet in lege Evangelica.
15. Præcepto hoc, Non occides, quomodo prohibeatur omne homicidium, quòd stando in lege naturæ sola, est malum irrationabile.
16. Præcepto de non occidendo, non magis prohibetur homicidium auctoritate publica, quàm priuata.
17. Occidi quomodo dupliciter potest homo, scilicet ex intentione, & præter intentionem.
18. Occidere hominem Reipub. nocuum ex intentione, quòd stando in iure diuino & naturali licet ipsi Reipub.
19. Homicidium de iure naturali & diuino permissum, quibus sit commissum.
20. Homicidium omne ex intentione præcepto de non occidendo est prohibitum, seu publicæ, seu priuatae personæ, præter quàm id, quod Reipub. aut publicis magistratibus, & principatibus fuerit commissum.
21. Interficere seipsum quare non liceat.
22. Obiectum voluntatis non est solum verum bonum.
23. DEVS solus est vitæ & mortis Dominus, non homo, qui quantum ad hoc, est peculiariter seruus DEI, vnde occidere seipsum, est DEO iniuriam facere.

24. Homo, in multis casibus, quamvis licitis vijs possit vitam seruare, quomodo tamen non teneatur.
25. Homo, quòd semper teneatur defendere vitam proximi, etiam quādo cunque licet, non est exploratum.
26. Panem quòd liceat alteri cedere cum certa pernicie propria vitæ.
27. Animam ponere pro amicis licet sit stultitia huius mundi, tamen est sapientia apud DEVM.
28. Damnato ad mortem non licet se fame interficere.
29. Damnato ad mortem quòd licet fugere, & mortem non expectare.
30. Damnato ad mortem per cicuta seu veneni haustum, licet illud haurire, nec videtur ad sui mortem cooperari.
31. Auxiliari licet amico etiam cum quantocunque vitæ discrimine. Et quid dicendum de vxore, quæ etiam cum magno periculo marito peste laboranti adsideret.
32. Nauigare, & artem militarem exercere etiam cum magno vitæ periculo seriatis circumstantijs quæ magis & vt plurimum contingunt, licet.
33. Vitam abbreviare nullo modo licet, nisi non teneatur homo omnia media licita etiã facere, vt sibi vitam reddat longiorem.

34. *Alimentis insalubribus & nocuis vitam red-
dere breuiorem, non licet, neque tamen
vix quis tenetur optimis.*
35. *Vitæ conseruanda ratione non sint omnia me-
dia adhibenda necessariò, sed solum illa,
quæ ad hoc sunt de se, & ordinata, & con-
grua.*
36. *Vita non est in discrimine pro bonis tempora-
libus ponenda, inter quæ gloria, honor, &
fama reponuntur.*
17. *Brutus, Cato, Decius, & alij innumeri, qui
sibi mortem consciuerunt, vtrum excusa-
tionem habebunt, eò quòd putabant in hoc
se fortiter & laudabiliter agere. Et quid
de Samsonè, Rasta, & Saule.*

NON DE NIHILO DIXIT ECCLE-
siastes, *Qui addit scientiam, addit &
laborem.* Habent agricolæ sua otia, ha-
bent operarij, habent omnes opifices,
& cum diebus operosis victum paraue-
riunt, festiuis diebus requiem habent, &
pro suo arbitrio remittunt, & oblectat animos, & corda
oblita laborû. Nobis neq; festis neq; profestis licet esse
otiosos: nullas habemus studiorum ferias, nullâ vaca-
tionem ab exercitijs literarû. Ecce conuenimus patres
religiosissimi, viriq; spectatissimi in festo tam celebri
ad hanc relectionem cum mihi non licuit non solum
in sequentem annum vt putâram, sed neque in alium
quidem diem proferre. Ergo, ne supra laborem neces-
sarium, nouum etiam in procemijs assumamus, rem
ipsam superis præuntibus aggrediamur.

ARGUMENTVM à me tractandum in præsentibus
relectione, non est aliquis nouus locus ad hoc designa-
tus, Argumentû
tractandum

Questio prin-
cipalis.

tus, & in ordinarijs lectionibus prætermisus, ut in alijs relectionibus a me factum est, sed ut non nomine tantum, sed & re etiam sit relectio, constitui tractare aliqua prius in meis lectionibus disputata, non tamen multa: nec enim possem. Sed consilium meum fuit in præsentiarum disputare quæstionem, An sit fortis viri occidere seipsum, vel eum conservare vitæ posset, mortem oppetere quando & quatenus hoc aut licitum, aut laudabile sit. Ad quam quæstionem commodius tractandam & examinandam, tanquam fundamentum huius relectionis, sequentem conclusionem à principiis pono.

I. Conclusio.

PRIMA conclusio, Sicut † mortem sibi consciscere semper impium est, ita mortem non solum patienter tolerare, sed liberè etiam subire plerunq; consilium, nonnunquam præceptum est. Hanc conclusionem pro temporis angustia, pro tenui mea eruditione quam poterò clarè variè versabo, immoraborq; circa singulas partes, primò illam probando, deinde argumenta in contrarium obijciendo, illaq; pro captu ingenij diluendo, ac dissolvendo: quod interim dum facio, vos patres observandissimi viriq; & ornatissimi oratos velim ut me non tam attentè, quam benevolè & amicè audiat.

Prima pars
conclusionis
probat.

PRIMA ergo pars conclusionis est, quòd semper est impium, interficere seipsum. Hoc primò probatur, quia † occidere seipsum est contra naturalem inclinationem hominis: sed facere aliquid contra inclinationem naturalem, est peccatum. ergo occidere se semper est peccatum. Maior est manifesta, non enim homo solum omniaque animantia, sed res omnes resistunt scæ corruptioni, & pro viribus adnituntur conservare se in reru natura, ut dicitur in secundo de generatione, & experientia apertius docet, quàm ut probatione res indigeat, nec opus est in re non dubia argumentis vii non necessarijs. Est ergo contra naturalem inclinationem hominis, ut se interimat.

* Forte,
quòd.

QVOD * autem inclinationi naturali aduersari
& re-

repugnare sit illicitum, exploratum est valde, atque inconfesso. Si enim naturalis inclinatio semper in bonum & honestum propensa, est, atque aded nunquam malum suggerit, profectò huiusmodi inclinationi repugnare, aut in contrarium tendere, semper illicitum erit. Quemadmodum enim virtuti quicquam contrarium facere semper illicitum est, quòd ea non nisi ad honestum inducat: ita profus si id, ad quod homo suapte natura & inclinatione fertur, semper bonum est, huiusmodi inclinationi contravenire malum erit. Eo enim nisi malum contrarium esse non potest.

Quare cum hic sit vel primus locus, & præcipuum argumentum, quo hanc conclusionem Doctores probare contendunt, operæpretium erit, si de hac ipsa te vberius disseruerimus. Et quidem sunt nonnulli, nec vulgares, neque contemnendi, sed primè etiam Aristotelis expositores, quibus non videtur verum, naturam semper ad bonum inclinare & honestum, sed potius credunt naturam & gratiam, legem & naturalem inclinationem contrarias esse, sibiq; inuicem repugnare, quòd multis tum argumentis, tum etiam testimonijs suadere conantur.

Et primò argumentantur, Appetitus enim humanus fertur naturaliter in omne bonum, bonum autem delectabile est bonum quoddam, fertur ergo appetitus in bonum delectabile naturaliter, bonum autem delectabile plerunque est contrarium virtuti ergo naturaliter homo appetit contrarium virtuti, atque ideò peccat atque malum.

Secundò, virtus omnis versatur circa difficile (ex autoritate Arist. 2. Ethic.) quòd si natura inclinaret in bonum virtutis, certè huiusmodi bonum difficile non esset. Nihil enim aliud inclinatio virtutis facit, nisi reddere facile & incundum ipsum bonum, quòd alioqui difficile erat, non ergo natura inclinatur de se ad bonum, inclinatur autem; ergo inclinatur ad malum.

Quæstio. An natura inclinet ad malum.

Sententia primorum Aristotelis expositorum: Pro part. affirm.

Arg. 1. ipsum.

Arg. 2.

Et

Et confirmatur. Si enim homo de sua natura inclinaretur ad bonum, non essent necessariae virtutes, quarum hoc vnum officium est, tollere difficultatē illam ad molestiam bonorum operum. Atque adeò qui probabilius philosophantur, negant necessariam esse aliquam virtutem, anteponendam quidem ad ea bona ad qua homines sua natura feruntur & inclinantur. Nemo enim tam ingenio tardus est, qui putet virtutē esse aliquam, ut homines cupiant felices esse, odierint autē miseriam.

Arg. 3.

TERTIO, Theologi ponunt motus subitos tam in voluntate, quam in appetitu sensitivo, nihil verò aliud sunt tales motus, quam inclinationes quaedam naturales in malum. ergo, natura inclinatur ad malum.

4.

QUARTO, Nam ad hoc, vel solum, vel certe potissimum ponebatur iustitia originalis in primis parentibus, ut appetitus sensitivus contineretur in officio, & voluntati sine difficultate pareret, & voluntatem ipsam rationi, rationemque diuinæ legi & voluntati subiectam efficeret. quòd si humanus appetitus non sua natura aduersaretur vel rationi vel legi diuinæ, nullum fuisset aut munus aut opus iustitiæ originalis,

5.

QUINTO, Homo secundum virtutem & legem Dei tenetur diligere Deum plus quam se, & commune bonum præferre bono priuato. Non enim charitas iuxta Apostolum, querit quæ sua sunt, sed quæ IESU CHRISTI, & tamen homo naturaliter diligit bonum proprium: & est valde difficile Deum plus quam se diligere, quia homo, ut à principio dictum est, naturaliter inclinatur ad conseruationem propriam. ergo natura inclinatur contra charitatem & legem Dei.

6.

SEXTO, Inclinatio appetitus sensitivi est naturalis, cum ipse sit potentia naturalis, nec eius inclinatio sit aliud ab appetitu sensitivo, & tamen appetitus non obedit rationi, sed tendit in contrarium. ergo inducit in malum. Et confirmatur. Obiectum appetitus sensitivi est bonum delectabile, hoc autem plurimum est

est contrarium virtuti & legi Dei. Ergo appetitus naturaliter fertur in malum.

SEPTIMO, Fomes inclinatur ad peccatum, ut Theologi definiunt secundo Sententiarum, & tamen fomes nihil aliud dicitur præter naturam & naturales potentias hominis deitas dono iustitiæ originalis, ut in eodem loco Theologi defendunt. ergo homo per naturales potentias fertur & inclinatur in malum. Et confirmatur hoc. Si enim homo produceretur in puris naturalibus, hoc est sine iustitiâ & sine peccato, eodem modo inclinaretur ad malum, sicut nunc inclinatur ex fomite, ergo inclinatio naturalis est ad malum.

ADDUCUNT deinde & aduocant in fauorem huius sententiæ scripturarum testimonia. Et in primis dictum Domini Gen. 8. *Sensus & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia.* Ex quo videtur, quod natura humana sit procliuvis & inclinata ad malum. Dominus item Matth. 26. *Spiritus promptus est, caro autem infirma.* quod exponens Apostolus ad Galat. 5. *Caro (inquit) concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem.* Et Rom. 7. *Video aliam legem in membris meis:* & plura in hanc sententiam. Et rursum alibi. *Si secundum carnem vixeritis, moriemini.* Et iterum, *Spiritu ambulato, & desideria carnis non perficietur.* Ex quibus omnibus manifestè constat, carnis appetitum esse malum, & contrarium spiritui & legi Dei. Desideria autem carnis sunt naturalia, cum sint apud omnes. ergo profus naturalis inclinatio est in malum & in peccatum.

Confirmatur
eorundem
sententia ex
Scripturis.

ITEM Aristot. 1. Ethic. dicit, Quod ad hoc, quod homo fiat studiosus, oportet ut seruet se ab his, ad quæ natura maximè inclinatur, ut S. Thom. 2. 2. q. 166. art. 2. ad tertium, adducit.

Confirmatur
etiam Arist.
testimonio.

HIS & alijs rationibus & testimonijs autores illi sententiam suam tuentur, vnde etiam in naturam ipsam, illæ quærelæ exortæ sunt, ut alij nouerant, alij

f. inimi-

inimicam, alij scelerum altricem, alij malorum patentem, alijsq; inuidiosis odiolisq; nominibus appellent ac dehonestent. Inde etiam illud, quod homo ex se non potest nisi malum. Inde adhuc ille odiosior & omnibus mortalibus insigniter iniuriosior error, quod omnia omnium hominum opera sunt peccata, & æterno supplicio digna, nisi misericordia Dei venialia fierent, vnum ex dogmatibus Lutheranorum.

Quoddam
Lutheranorū
dogma ex di-
ctā sententia
exortum,

Anterioris sen-
tentia contra-
ria,

VERVM bona venia tantorum virorum & pace, non adducor nec propositis, neque quibuscunque alijs argumentis, vt credam humanam naturam, quam omnipotens & sapientissimus Deus ad imaginē & similitudinem suam condidit, tam malo genio, & prauis conditionibus formatam & constitutam, vt eum reliquæ res omnes in fines & operationes sibi conuenientes suo ingenio & natura ferantur, solus homo non nisi in mala, atque adeo in perniciem suam & condemnationem feratur & inclinetur. Quare ꝑ impræsentiarum defendo inclinationem hominis, quatenus quidem homo est, bonam esse, atque adeo ad nullum malum, aut virtuti contrarium inclinare: quod postquam autoritate probare non sufficio, argumentis non infirmis probabile facere contendam.

Arg. 1. pro
sententia au-
toris,

Et primò quidem sic arguo. Inclinatio naturæ humanæ est immediatè ab ipso Deo. ergo non potest esse ad malum. Antecedens est notum, cum Deus sit autor ipsius naturæ, atque adeo omnium quæ consequuntur naturam, cuius in primis est inclinatio naturalis. Qui enim (vt verbis Arist. vtar) dat formam, dat consequentia ad formam. Est ergo Deus solus autor & causâ humanæ inclinationis. Consequentia verò probatur. Motus enim naturalis siue ex naturali inclinatione, attribuitur & imputatur generanti, id est, autori, & causæ ipsius naturalis inclinationis, vt Aristoteli meritò placuit s. Physic. simulq; multis grauissimis Philosophis. Grauius enim & leuius hac vna ratio-
ne ago.

non generante, & non à se ipsis moueri dicuntur, quòd eam inclinationem, atque adeò necessitatem ad motum vel sursum, vel deorsum à generante acceperint. Ergo homo ad malum naturalitèr inclinatus, illa inclinatio, & motus sequens talem inclinationem in peccatum, imputarentur ipsi Deo, quod præfatus dicit, vel cogitare impium est. Certè si motus lapidis deorsum, aut motus ignis sursum peccatum esset, nulli dubium quin hoc peccatum Deo potius tribuendum esset, quàm ipsis grauibus & leuibus, quæ talem à Deo inclinationem acceperunt. Et similiter si homini peccatum esset appetere felicitatem, non tam homini imputandum esset, quàm Deo, qui sic hominem constituit, vt naturalitèr appeteret felicitatem. Quare hæc ratio efficax est ad probandũ aliquem actum nõ esse peccatum, quia procedit ex inclinatione hominis à Deo sibi data.

Ex quo etiam loco arguit S. Tho. & alij Theologi graues nõ inualidè ad probandũ, quòd prima operatio angeli non potuit esse mala. Cùm enim prima operatio sit dilectio sui, omnes enim aliæ operationes ex ista proficiscuntur, vt Arist. docet in Ethicis, Amicabilia quæ sunt ad alterum, sunt ex amicabilibus quæ sunt ad nos, primam operationem angeli oportet fuisse amorè sui: Cùm ergo ex naturali inclinatione ad talem amorè inclinaretur, fieri non potuit, vt ille amor malus esset. Et sic prima operatio angeli non potuit esse peccatum.

SECUNDO probatur idem. Non posset Deus producere in anima habitum vitiosum inclinãtem ad peccatum: hoc enim repugnat diuinæ bonitati, ergo neq; potuit dare animæ rationali aut homini vitiosam inclinationem, qua scilicet ad peccatum inclinaretur: nõ enim minus esset causa, inclinatio vitiosa mali actus, quàm vitiosus habitus.

TERTIO, Non posset Deus producere habitum inclinãtem ad falsum, ergo nec inclinationem ad malũ.

Patet consequentia. Nam non minus repugnat *Deo* inclinare ad peccatū, quam ad falsum, imò multò plus: qui ergo non potest producere inclinationem ad falsum, multò minus potuisset dedisse inclinationem ad peccatum. Assumptum autem patet: ea enim est una probatio Doctorum, quòd fidei non potest subesse falsum, quia scilicet est infusa a *Deo*, nō ergo potest *Deus* infundere habitum ad falsum inclinantem.

AT QUA ista ratione probari quodam modo possunt prima principia, quamvis per se nota. Quid enim si quis fateretur quidem se cogi ad assentiendum huic principio; omne totum est maius sua parte; diceret tamen se timere ne fortè deciperetur, quemadmodum & homo aliquando cogitur ad credendum aliquid hominum auctoritate, quibus fidem non habere homo non potest, & tamen fieri potest ut decipiatur? Quid inquam, si quis diceret ita de primis principijs, an non aliqua ratione induci posset ad assentiendum illis? Ego verò puto, si quis mihi recipiat, *Deum* neque mentiri, neque decipere posse; concedat etiā necesse esse, naturam rationalem esse a *Deo* creatam cum hac necessitate & inclinatione consentiendi his principijs, & manifestè etiam convinci, talia principia vera esse. Si enim falsa sunt, & *Deus* humanum intellectum cogit ad assentiendum illis, apertè constat *Deum* homines decipere, & per consequens mentiri. Simili ergo modo, si *Deus* produceret quemcunque habitum inclinantem ad falsum, meritò & mendacij & deceptionis argueretur.

Arg. 4. QUARTÒ, Si homo induceret alium ad peccandum, peccaret. ergo similiter si *Deus* inclinat homines ad peccandum, peccat, quamvis enim non valeat apud Theologos consequentia; *Deus* concurret cum homine ad peccandum, ergo peccat: Tamen recipient istam, *Deus* se solo inducit homines ad peccandū, ergo peccat. Nam sicut consequens est impossibile, ita & an-

rece-

recedens, DEVS autē se solo est causa inclinationis naturalis hominis: si ergo per talem inclinationem homo induceretur ad peccandum, videtur etiam quod DEVS inducat ad tale peccatum.

QVINTÒ, voluntas humana non fertur in obiectum, nisi mediante ratione: ratio autem semper inclinatur ad indicandum, quod omne malum est evitandum: ergo voluntas non inclinatur ad malum.

SIXTÒ, si inclinatio ad malum est à solo DEO, ut ipsi fatentur, non video quomodo negent, quod DEVS sit causa peccati, quod omnes Theologi tanquam impium semper reiecerunt.

QVOD si rationes nostræ, ut videmus, superiores, & probabiliiores sunt, ne testibus etiam deficiamus, aliquid de scripturis etiam oportet adducere. Et primò omnium facit autoritas Iacobi. Nemo, inquit, cum tentatur, dicat, quod à DEO tentatur, DEVS enim tentator malorum est. Ex quo loco sic arguitur, Si inclinatio naturalis esset ad malum, DEVS esset tentator malorum, quod est contra Apostolum. ergo impossibile est quod natura tentet seu inclinet ad malum. Assumptum probatur. Nihil enim est tentare nisi facere inclinationem ad malum. Si ergo DEVS fecit & dedit talem inclinationem homini ad malum, qualem isti dicunt esse naturalem inclinationem, cur ergo DEVS tentare non diceretur? Confirmatur; Si Dæmon iniiceret talem inclinationem homini ad malum, qualem isti asserunt esse naturalem; certè Dæmon tentaret: ergo & DEVS diceretur tentator.

Confirmatur
autem tentator
tentatum casum
ex Saup.

SECUNDÒ, Ecclesiastes 7. dicitur. Fecit DEVS hominem rectum, & ipse immiscuit se infinitis questionibus. Non autem videtur DEVS hominem rectum fecisse, si cum ista pessima inclinatione & maledictione creavit, qua sua natura ferretur ad malum, ergo.

SED in primis videtur facere, quod Sapientia divina attingit a fine vsque ad finem fortiter, & disponit

omnia suauiter, vt per Salomonem ipse testatur. Non esset verò suavis dispositio, si cùm DEVS homini legem & præcepta dedisset, naturam in contrarium trahentem, vocantem & allicientem dedisset. Cùm enim DEVS hominem condiderit ad laudandum creatorem suum, vitamque æternam ab illo promerendum, non vtique tanquam sapiens architector hominem fabricauit, si naturam fini repugnantem, & incommodam illi dederit; cùm tamen viderit DEVS cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Et alibi, *DEI perfecta sunt opera*. Profectò non videretur opus, aut valde bonum, aut perfectum, si hominem cùm huiusmodi inclinatione fecisset.

Partim ratione probat auctor suam sententiam.

ET demum vt quid DEVS hominem non fecit propensum, & procliuem ad bonum potius quam ad malum? ad legem suam quam ad transgressionem legis? an quia non potuit? Hoc verò quid stultius, quid indignius diuinæ maiestati excogitari posset? An quia non voluit? Inuidit ergo DEVS mortalibus hanc felicitatem, qua tamen maximè ad diuinorù præceptorum vsuri essent obseruantiam. Angelos certe DEVS non hac conditione creatit, vt non nisi ad peccatum & malum tantum inclinarentur. Quæ ergo ratio esse potuit, vt hac parte tanto benignior & æquior Angelis esset, quam hominibus; qui de DEO quidem non poterant melius esse meriti? Videmur igitur ex parte probasse, hominem sua natura non inclinari ad malum, sed relictum potius in manu consilij sui, vt vtrumlibet pro suo arbitrio sequeretur, siue bonum, siue malum.

Ponit hic auctor quædam, ad satis faciendum argumenta vtriusque: Sigillatim autè ad argumenta omnia non respondet. Notand. 1.

SUPEREST, vt argumentis in contrarium adductis, vt cunq; satisfaciamus, ad quorum expeditionem illud in primis meminisse oportet; hominem esse compositum ex duabus naturis, rationali scilicet, ac sensitua, quas Apostolus ad Rom. 12. interiorem, & exteriorem hominem vocat: quod non est sic intelligendù, vt anima ipsa sit interior homo, aut natura rationalis corpus

corpus verò natura sensitiva : sed totus homo secundum spiritum est homo interior idem verò secundum carnem est homo exterior, & natura sensitiva.

SECVNDÒ est aduertendum, quod quia homo Notand. 2.
est homo simpliciter in quantum rationalis, non in quantum sensitivus : inclinatio hominis absolute est inclinatio hominis in quantum homo est, scilicet, inclinatio voluntatis & intellectus & inclinatio partium sensitivarum, quæ aut non est inclinatio hominis, aut non in quantum homo est, sed secundum quid, & non absolute. Comparatur enim appetitus sensitivus ad hominem quasi aliquod extrinsecum, nec plus debet dici inclinatio hominis, inclinatio appetitus sensitivi, quam inclinatio demonis aut mundi. Cupit enim & demon trahere humanam voluntatem ad malum, cupit etiam nunc appetitus sensitivus. Sed sicut non interest nostra, quid aut mundus, aut demon suggerat, sed quid ipsi per voluntatem & rationem profsequamur, ita eadem ratio est de appetitu, ac si esset à nobis separatus. Nec enim quod caro nobis suadet, imputatur, nec opus nostrum, aut desiderium dicitur, sed id tantum, quod per liberum arbitrium acceptum habuerimus, & secuti fuerimus.

Quorundam
sententia.

QVARE quanquam sint nonnulli, qui etiam defendere velint, nec ipsum etiam appetitum inclinare ad malum ex specie aut ex natura sua, sed ex peculiaribus uniuscuiusque conditionibus, quas non à DEO, sed à patria, vel à parentibus, vel astris unusquisque contrahit; tamen ego non nego quidem sensualitatem trahere & tendere ad malum & peccatum ex specie & natura sua, sed nego eam esse humanam inclinationem aut conditionem: imò contrariam, quæadmodum nec motus appetitus voluntatem præcedentes, actus humani dicuntur, atque adeò simul verum est, quòd appetitus sensitivus inclinatur contra virtutem: homo verò interior, qui simpliciter est homo, inclinatur ad

Autoris
sententia.

virtutem. Virunque Apostolus, signanter & discretè expressit ad Rom. 12. *Condelector*, inquit, *legi Dei*, *secundum interiorem hominem*: *video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ*. Quod tamen Paul. non aliter ad se pertinere arbitratur, quàm Angelum, Sathanæ, qui cum colaphizabat. Et sicut manente vera inclinatione hominis ad virtutem erat Angelus Sathanæ, cum colaphizans: ita aduersante & contraueniente appetitu sensitivo manet integritas humanæ virtutis, quæ est hominis integritas, in quantum homo est.

Argumentū
auctoris contra
sua suam ipsi-
us sententiā.

VERVM restat scrupulus ex hac responsione: Nam quæ est a Deo inclinatio appetitus sensitivi, sicut & voluntatis: si ergo inconueniens dicitur, quòd Deus sit causa inclinationis voluntatis ad malum, quare non idem habeatur pro inconuenienti de appetitu sensitivo? quare inquam sapientissimus creator, & conditor rerum malam inclinationem dedit appetitui & carni, & non potius bonam, quæ magis conuenire videbatur illi infinitæ bonitati?

Ut respon-
deatur ad
arg. Ponitur
questio.
Gabriele &
aliorum sen-
tentia.

Dico primum omnium; dubium est certè inter Theologos & Philosophos, An naturas rerum Deus immutare possit, vel potuerit, vel ab initio aliàs facere, quàm nunc sunt. Et quidam sunt qui putent eum Gabriele 4. dist. 1. quæst. 1. Quamuis Deus species quidem rerum & essentias variare non potuerit, neque enim potuit, aut hominè, aut bouem alterius speciei facere, quàm fecit, potuit tamen proprietates, & inclinationes naturales immutare; potuit (inquam) ignem frigidum naturaliter facere, & aquam calidam, ac rursum nigram niuem, & album coruū. Quod tali ratione probatur. Nam posse Deum ignem frigidum facere, aut calidam aquam, & cætera huiusmodi, dubitari non potest. Potuit ergo Deus ab initio aquam calidam facere, aut frigidum ignem, leuem terram, grauem aërem, & legem ponere, vt sic perpetuò perseuerarent. Quia lege
posita

posita, illud esset proprium, aut naturale talium rerum. Nihil enim aliud est rerum natura, quam id quod ab initio (vt Augustinus ait) DEVS rebus dare voluit: ergo potuit DEVS contrarias naturas & inclinationes dare rebus, ijs quas dedit. Et confirmatur. Nam potuit DEVS res nudas creare, id est, essentias, sine quibuscunq; accidentibus, aut proprietatibus: ergo non necessarid creatum cum his conditionibus & proprietatibus, quas nunc habent.

HANC sententiam quanquam Theologi & auctores nonnulli, qui in pretio habentur, defendunt, non poto esse probabilem, nec verisimile. Vnde puto, quod DEVS non potuerit quidem ignem calidum naturaliter frigidum facere, aut non naturaliter calidum, aut nitrem nigram, aut leuem terram, & in vniuersum naturales inclinationes tollere, aut mutare. Quod sic probatur. Nam plimum omnium, multæ sunt proprietates & aptitudines rerum, quæ secundum communem opinionem, non conueniunt rebus per aliquas qualitates superadditas, sed immediatè per suas essentias: vt verbi gratia, si risibile non conuenit homini per aliquam qualitatem superadditam secundum opinionem istorum, sed per essentiam, potuit quidem DEVS facere, quod homo nunquam rideret, non autem quod non esset natura risibilis: quia DEVS non potest tollere effectum causæ formalis, manente causa formalis. Si ergo homo est formaliter risibilis per suam essentiam, non potuit DEVS facere quod sua natura non esset risibilis.

Refellit auctor Gabrielis sententiam.

Arg. 1. pro auctore sententia.

SECUNDO sic arguo, Aqua cum concursu DEI generali producit frigiditatem in se, vt patet in aqua reducente se ad frigiditatem. ergo DEVS non potuit facere quin cum tali concursu esset frigida, & per consequens naturaliter frigida. Consequentia probatur. Nam detur oppositum, quod faceret DEVS, quod aqua naturaliter esset calida, quæro, an aqua cum concursu

DEI generali potuerit reducere se ad frigiditatem, vel non. Si potuit, ergo non erat naturaliter calida, si non potuit, ergo nec nunc potest, quia concursus generalis DEI non potuit esse maioris actiuitatis, quam nunc est, & ab eisdem causis semper producitur similis effectus. nec DEVS potest facere, quod causa naturalis, quæ nunc non potest in aliquem effectum, cum concursu generali possit in illum, cum eodem concursu, verbi gratia, nunc non potest homo suscitare hominem cum concursu generali DEI: ergo DEVS non potest facere, quod homo id possit cum tali concursu: nec DEVS ipse posset cum generali concursu facere, quod nunc non facit. Sicut ergo DEVS non potuit facere vt homo naturaliter posset suscitare mortuum, ita non potest facere, quod aqua produceret calorem, aut quod naturaliter lapis ascenderet sursum.

Confirm. 1.

Et confirmatur. Aut essentia rerum, aut species de se sunt indifferentes ad quamlibet proprietatem, aut non. Si non, ergo non potuit fieri, quin id, ad quod essentia magis inclinatur, sit magis naturale, si sunt indifferentes. Verbi gratia, Si natura ignis nuda, est indifferens ad calorem & frigus: Ergo cum concursu generali non plus produceret calorem, quam frigus, & per consequens non poterit esse magis naturale vnum quam aliud.

Confirm. 2.

Et confirmatur exemplo. DEVS non poterat facere, quod cælum naturaliter inclinaretur ad quietem vel ad motum à Septentrione ad Meridiem, ergo nec alias naturas rerum potuit mutare. Antecedens probatur, Si cælum naturaliter inclinaretur ad motum contrarium illi, quem nunc habet, vel ad quietem, non posset cum concursu generali moueri motu isto quæ nunc habet, sicut è contrario.

Confirm. 3.

Et confirmatur validè, quia si potest DEVS mutare naturas rerum, faciat ergo vt aqua sit naturaliter calida. Sic arguo, Calor nunc cum concursu generali sufficit

sufficit corrumpere aquam. ergo cum simili concursu potuisset tunc corrumpere. ergo non est ei calor naturalis. non enim posset nunc *D E V S* cum solo concursu generali impedire ne calor corrumpere aquam, & non est impotentior quam à principio. ergo nec tunc potuit. Certè puto quòd argumentum concludit.

I T E M *D E V S* non potuit hominem naturaliter facere incorruptibilem. Item non posset agens naturale cum concursu generali inducere formam aquæ in materiam indispositam per calorem & siccitatem. Ergo, calor & siccitas non possunt esse naturales aquæ. Ut enim arguebatur, quicquid creatura potuit posse (ut ita dicam) cum concursu generali *D E I*, potest nunc cum simili concursu.

Arg. 3. pro
autore & 4.

6 **H O C** ergo supposito, quòd \dagger non potest *D E V S* naturas rerum mutare, dico, quòd *D E V S* fecit hominem, cum hac naturali inclinatione appetitus sensitivi, quia aliter fieri non poterat.

Respons. 1.
autore.

7 **S E C U N D O** dico, quòd \dagger talis inclinatio quamvis sit ad malum, non tamen est mala, quamdiu quidè manet intra terminos appetitus sensitivi: malum inquam malicia morali: nam malicia pœnæ non inconuenit, cuius *D E V S* semper est causa: sicut non dicitur mala inclinatio qua leo inclinatur ad homicidiu. Sicut enim appetitus inclinatur hominè ad malum, ita etiã obiectu ipsum, ut delectabile, aut utile inclinatur etiã ad malum, & tamen natura ipsius auri, aut cibi dulcis bona prorsus est. Neque vnquam aliquis conqueritur de *D E O*, quòd aurum pulcherrimum fecerit, aut vinum suauè. Ita prorsus nec de appetitu sensitivo, qui mouet hominem ad malum, non aliter quàm ipsum obiectum. Vnde nulla malitia existit appetitus sensitivi, aut rerum ipsarum.

Respons. 2.

T E R T I O dico, quòd appetitus inclinatur ad malum, non ipsius appetitus, sed hominis: semper enim appetitus naturalis est conueniens, ut *S. Thom.* dicit, 1. part. quæst. 31. art. 1.

Respons. 3.

Responſum 4.

QUARTO dico, quòd \dagger DEVS hominem creauit ſine tali inclinatione mala, creauit enim eum cum iuſtitia originali, quæ appetitum ſubiiciebat rationi, & nullo modo inclinabat ad malum: quòd ſi poſtea ſua culpa incidit in hunc laborem, ſibi potiùs, quam diuinæ ſapientiæ imputandum eſt, non plus ſanè quam ſi oculos ſibi erueret, quos illi creator dediffet, conqueri de creatore ſuo poſſet.

Reſponſ. 5.

QUINTO dico, quòd \dagger dedit appetitui naturalem inclinationem vt obediret rationi, & ſic tandem tota inclinatio eſt bona. Et iſta pro argumentis ſatis eſſe videntur, quatenus ad inclinationem appetitus ſenſitiui ſpectabant.

Fuit arg. hoc
quintum pro
par. affir-
mat ſcilicet
quod natura
inclinat ad
malum.

SED aliunde arguebatur, quia ſcilicet homo tenetur diligere DEVM plus quam ſeipſum, & commune plus quam priuatum bonum, & tamen inclinatio hominis naturalis eſt in contrarium, atque aded in malum.

Reſponſum
& ſententia
auctoris.

AD hoc quanquam ſint clari Philoſophi & Theologi, qui ita eſſe arbitrentur, ego \dagger verò nego, hominem inclinari ad diligendum ſe plus quam DEVM, vel proprium bonum plus quam commune. Sicut enim membrum plus inclinatur ad bonum totius, quam ad bonum proprium; periclitatur enim manus pro ſalute totius, ita etiam ex naturali inclinatione homo, quem DEVS fecit partem Reipublicæ, natura inclinatur ad bonum publicum plus quam ad priuatum: & cum DEVS ſit bonum vniuerſale, plus etiam homo diligit DEVM, quam ſeipſum, ſicut nota experientia docet, quòd aqua aſcendit, deſerens conueniens ſibi bonum propter integritatem & continuitatem vniuerſi. Non eſt autem conſentaneum vt DEVS rebus inanimatis aut membri corporis inclinationem dedit conuenientẽ ſuo fini, vni autem homini negauerit.

SVNT verò qui hoc ipſum negant, ſcilicet membrum plus inclinari ad bonum totius, quam ad proprium,

um, nec membrum se exponit (vt aiunt) periculo pro salute totius, sed ipsam totum membra in tremens & resistens se opponit pro se. Sed certè hoc ipsum est inconsonum rationi, & est condemnare industriam diuinam, dicere, quòd DEVS eùm membra corporis fecerit solum propter bonum totius, & non propter se, tamen membris dederit inclinationem contrariam bono totius, quasi verò pedes sibi, & non homini ambularent, & aures sibi, & non homini audirent, & oculi, &c. Et vt de membris hominis hoc illis donemus quid de aqua dictari solet, eùm sursum ascendit, an nò ipsa se sursum mouet: an potius imaginandum est totum vniuersum concurrere vt aquam moueat? Profectò dicendum non est. Quòd si ita est, vt certè est, eùm DEVS fecerit hominem potius propter se, quàm propter hominem, absurdum est dicere non dedisse inclinationem suo fini conuenientem, qua plus ipsum DEVM, quàm se diligeret.

ERROR tamen iste emanauit, quòd viderent hominem eum magna difficultate, aut vitam, aut etiam bona temporalia ponere pro DEO, aut pro bono publico: quare ex hoc arguunt non inclinari naturaliter ad bonum publicum. Sed hoc perinde est, ac si quis dicat, hominem nò amare propriam vitam plus quàm vnum membrum, eùm videant grauari nimis, & eum magna molestia & difficultate secare aut vrere membrum propter salutem totius: aut si quis neget aliquem cupidum esse vitæ, ideo quia portionem amatam non libenter sumit: Ita non statim, si quis agrè & molestè ferat aut vitam, aut fortunam perdere propter DEVM, aut propter bonum publicum, non inquam statim arguendum est, hominem non plus naturaliter DEVM aut commune bonum diligere, quàm priuatum. Vt enim Doctores docent, gratia non est contraria naturæ, sed perficit naturam, & naturalem inclinationem: difficultas autem prouenit, tum ex appetitu, tum etiam quia licet plus inclinetur

Reiicitur &
reuellatur quod
rindam scilicet
tencia.

Causa erroris
eorum re-
sultat.

clinetur ad bonum totius, tamen etiam inclinatur ad alia bona, & sic patitur difficultatem, sicut de projiciente merces in mare.

Confirmat
autor sui sen-
tentiam con-
tra dictorum
opinionem.

Atque id demum cogitandum est, non esse De-
um deteriorem artificem ipso homine, cum tamen ar-
tífex homo, si quod instrumentum ad aliquem finem
fingat, curet omnem aptitudinem ad talem finem in-
strumento dare, idoneumq; suo fini facere: quare ergo
Deus, qui omnia fecit propter se, non talem inclinatio-
nem suae creaturae credatur dedisse, qualem ad illum fi-
nem convenire noverat? Nos ergo amoliamur huius-
modi querelas de summo artífice ac conditore, creda-
musq; naturam non nisi ad bonum inclinare, atq; ideo
omne quod est contrarium naturali inclinationi, esse
malum. Perditio enim tua ex te Israël. Salus autē ex me.
Osée 13. Cum ergo, ut à principio arguebam interfice-
re seipsum sit contra naturalem inclinationem, conse-
quens est esse illicitum, quod erat primum argumen-
tum ad probationem conclusionis.

3. arg. prin-
cipale, pro cō-
clusionē au-
torā.

SECUNDO principaliter probatur eadem conclu-
sio. Occidens seipsum, facit contra præceptum Deca-
logi, *Non occides*: quod habetur Exo. 20. & Deutero. 5.
ergo peccat, & mortaliter. Hoc est argumentum beati
Augustini 1. de civit. Dei c. 20. ad probandum, quod
occidere seipsum, sit illicitum.

Quid profi-
beat illo
præcepto, nō
occides? An
illo prohibea-
tur occisio sui
ipsius.

SED ut apertius constet quam vim habeat argu-
mentum, sicut etiam de primo fecimus, operæ pretium
est etiam examinare quid prohibetur in illo præcepto,
Non occides: cum in scriptura non inveniatur alibi pro-
hibitum, aut reprehensum seipsum occidere. aut ex illo
præcepto oportet esse illicitum, aut revocari in dubi-
um potest, an liceat se interficere. Cum enim præcep-
tum sit absolutum, *Non occides*: & in multis casibus
licitum sit occidere, ut certo constat, dubitari non potest
potest, quid illo præcepto & qualiter homicidium pro-
hibeatur.

QUIDAM

QVIDAM ergo ita intelligunt præceptum illud, ut absolute prohibeatur occisio cuiuscunque hominis, siue priuata autoritate, siue publica, siue nocentis, siue innocentis. Sed ab eo præcepto tanquam à canone generali excipiuntur lege diuina aliqui casus, in quibus licet occidere: verbi gratia, homicida iuste à magistratu occiditur. Sed dicunt, quòd nisi hanc facultatem haberent à Deo ex sacra scriptura, quæ iubet, vt qui occidit hominem occidatur, vt patet Leuit. 24. magistratus occidens latronem faceret cõtra illud præceptum, *Non occides*. Itaq; sine quocunq; alio præcepto præter id, *Non occides*, erat sufficienter prohibitum regi occidere etiam malefactorem, nisi dominus excepisset de homicida, & quibusdã alijs malefactoribus. Et sic apud istos in nullo casu licet etiam publicis potestatibus occidere, nisi in casibus expressis à iure diuino. Vnde ortu habuit illa opinio, quòd non licet interficere, aut adulteram, aut simplicem furem, quia nõ est expressum in iure diuino de adulterio, & licet fuerit expressum in veteri Testamento, tamẽ est renocatum à Domino per illa verba Ioan. 8. *Nemo te condemnauit mulier, neq; ego condemnabo.*

Sed contra hanc sententiam arguitur, Illud quod esse licitum, & per se bonum, non est prohibitum præcepto diuino, sed occidere hominem in casu est per se bonum, videlicet in defensionem sui, ergo non est prohibitum illo præcepto, *Non occides*. neque indiget excipi à regula id, quod nullo modo potuit cadere sub regula. Si ergo occidere inuaforem non potuit cadere sub præcepto, *Non occides*: non est factum licitum, quia exceptum sit ab illo præcepto. Item in lege data Moyh fuit aliquando licitum occidere, aliquando non, & tamen non erat facta talis exceptio in iure diuino plus de homicida, quàm de adultera, ergo vel vtrunq; licebit, vel neutrum. Et quæro, ante legem Moyh, an licebat interficere

Quomodo
quibusdam
exponatur
hoc præcep-
tum.

Refutat au-
tor horum ex-
positionem.

ficere blasphemū & homicidā, vel nou. Si non, contra. Quequid non licuit in lege naturæ, nunquam licuit. Non enim lex Moyſi, aut lex gratiæ ſunt diſpenſationes legis naturæ, ſed potiùs et contratio, multa licebant in lege naturæ, quæ in lege Moyſi prohibita ſunt: ſi ergo licebat interficere in lege naturæ adulteram, ſine exceptione neq; expreſſione in iure diuino, licuit in lege Moyſi.

Aliorum expoſito etiam reſellitur.

Et ideo alij dicunt, quòd in præcepto, *Non occides*, prohibetur ſolū occiſio innocentis. & illud præceptum Exod. 20. *Non occides*, videtur explicatum Exod. 23. *In ſontem & iuſtum non occides*. Sed contra hoc eſt, quòd priuatus occidens peccatorem & ſontem facit contra illud præceptum, *Non occides*: ſi enim nou peccat contra id præceptum, *Non occides*, niſquam alibi in iure prohibetur occiſio nocētis hominis. Quare cum certum ſit etiam apud iſtos priuatum hominem reum eſſe homicidij, etiam ſi nocentiſſimum occidat, certum eſt illo præcepto non prohiberi ſolū innocentis occiſionem plus quam nocētis.

Tertia aliorū expoſito etiam reſicitur.

Et ideo alij, qui propiùs ad veritatem accedunt, dicunt, quòd prohibetur illo præcepto occiſio hominis priuata autoritate: ſed neque iſti quidem ſufficienter vim illius præcepti explicarunt. Si enim reſpublica, aut rex innocentem hominem occideret, faceret contra illud præceptum, vt certum eſt: ergo non prohibetur abſolute priuata autoritate occidere, aut permittitur occidere publica. Neq; valet dicere, quòd qui interficit ſe defendendo, occidit publica autoritate: quia habet autoritatem a Deo per ius naturale. Hoc enim iuceptū & ridiculum eſt. Hoc enim modo neq; comedere, aut bibere niſi publica autoritate liceret. Non enim liceret, niſi à iure diuino eſſet permiſſum.

Exponit autor præceptū, non occides: conſtatq; eius expoſito de eum veluti paribus.

Et ideo dimiſſis varijs opinionibus, dico primò, quòd ꝑ hoc præceptum eſt iuris naturalis, & non poſitiui, ſicut etiam alia præcepta Decalogi. Quod patet, quia

quia in lumine naturali semper fuit notum homicidium esse culpabile & illicitum.

13 SECUNDO inferitur ex hoc, quod \dagger id præceptum semper fuit æquale, & ante legem, & in lege, & tempore Evangelij. Patet, quia lex naturalis nunquam mutatur. Nec enim abrogatur, aut limitatur, aut extenditur. Est enim lumen signatum super nos à principio.

14 TERTIO infero, quod \dagger si licebat interficere adulteram, aut furem in lege Moysi, etiam licuit ante legem & licet in lege Evangelica.

15 QUARTO dico, & infero, quod \dagger illo præcepto prohibetur omne homicidium, quod stando in lege naturæ sola, est malum & irrationabile: & ad hoc solum oportet respicere, & non ad exceptiones, vel permissiones factas in lege. Omnia enim illa vel solum sunt iudicialia, quæ iam cessaverunt: aut si sunt moralia, sunt explicatiua iuris naturalis. Quare ergo ad id est ultimo referendum, quando licet occidere, & quando non. Ad quod tamen iuuat scripturas consulere, neque hoc est (vt aiunt) explicare idem per seipsum, aut ignotum per ignotius. Non est enim homicidium malum, quia prohibitum: sed prohibitum, quia malum. Quare ad intelligendum quid sit prohibitum per illud præceptum, *Non occides*, optimè respondetur, per causam, quod omne illud homicidium, quod est iure naturali malum.

16 QUINTO dico, quod \dagger in illo præcepto non magis prohibetur homicidium auctoritate publica quam priuata: Alia enim quæstio est, quem, & quando licet occidere: & alia quæstio est, cui licet occidere, nam aliquando est malum publica auctoritate occidere.

17 SEXTO, quod \dagger dupliciter potest occidi homo. Vno modo ex intentione & certo proposito, vt iudex intendit priuare vitam malefactorem. Alio modo præter intentionem, non dico solum à casu & voluntariè, sed etiam propter alium finem, quem si posset occidens aliter consequi, non occideret: licet cum quis in defensio-

nem sui, vel etiam Reip. occidit inuasorem, quem non occideret, si aliter posset se defendere.

7. SEPTIMÒ dico, quòd † ex intentione licitum est, 18
stando in iure diuino solùm & naturali occidere hominem nocium Reipublicæ, quia homo est membrum cõmunitatis. Et ideo sicut licitum est abscindere membrum corruptum & nocium toti corpori, ita est licitum in iure diuino & naturali hominem perniciosum, & boni cõmunis corruptorem interficere, etiam si hoc nunquam sit expressum in iure diuino scripto: quia hoc est notum in lumine naturali, quòd maius bonum debet præferri minori bono, & priuato bono publicum bonum.

8. OCTAVÒ dico, quòd † tale homicidium solùm 19
de iure naturali & diuino est commissum Reipub. aut publicis magistratibus & principatibus, qui habent curam Reipublicæ. vt patet ex Paul. ad Roman. 13. *Non sine causa gladium portat, iudex enim est.*

9. NONO dico, quòd ex intentione occidere hominẽ
semper est prohibitum homini priuato. nõquam enim licet nisi in casu præmissio. Non autẽ est commissa cura publici boni defendendi, nisi publicis personis. ergo nulli priuato sua autoritate licet ex intentione occidere.

10. VLTIMÒ dico, quòd † omne aliud homicidium 20
ex intentione, est illo præcepto prohibitum, seu publicæ, seu priuatae personæ, præterquam in casu præmissio, quando vita alicuius propter peccatum eius est perniciofa Reipublicæ. Nam de homicidio non ex intentione, quale est in defensione sui, aut Reipub. latior est disputatio: quod licet etiã ex iure naturali cognosci posset, tamen quia nõ est præsentis speculationis, nullum facio.

Ex his patet quam vim habet argumentũ ex illo
præcepto, quòd non licet interficere seipsum. Cum enim † nemo sit iudex sui ipsius, neq; habeat auctorita- 21
tem in

Ex dictis col-
ligitur respõ-
sum ad arg.
dictum ex
dicto præcep-
to contra
Auctorem.

rem in seipsum, nunquam licebit se interficere, etiam si dignus morte esset, & perniciosus Reipub.

TERTIO arguitur, & probatur conclusio, Se occidens, facit iniuriam Reipublicæ, ergo peccat. Arg. 3. pro conclus. auctor. Consequentia est clara. Antecedens patet, Quia quicquid homo est, est ipsius Reipublicæ sicut pars sui est totius, ergo qui se occidit, aufert a Republica quod suum est.

QUARTO & ultimo probatur, Quia occidens se, Arg. 4. facit contra præceptum de charitate, ergo peccat. Consequentia est nota, & antecedens probatur, quia non minus homo tenetur se ipsum diligere, quam proximum: sed si occideret proximum, semper esset contra charitatem proximi, ergo se occidens, facit contra charitatem sui. Ita duo argumenta, non carent difficultatibus, & dubijs, possentque examinari sicut præcedentia.

Sed quia impugnando conclusionem ipsam, Argumenta - commodius veritas ipsius explicabitur, nec tempus nobis suppeteret, si utrunque vellem prosequi, ideo hoc relicto, contra conclusionem arguitur, & primo sic, Nemo potest se saltem de industria & volens occidere, ergo conclusio includit falsum, scilicet inueniri posse Arg. 1. tale delictum & crimen. Antecedens probatur, Quia voluntas non potest velle nisi bonum, ut Aristoteles habet, & impræsentiarum pro rato habemus: sed non esse, aut desinere esse non est bonum, imò potius malum, ergo nullus seipsum potest interficere. Neque sufficit dicere, quod cum anima sit immortalis, non desinit esse saltem meliori sui parte, qui se interficit. Saltem enim argumentum procedit de illo, qui non haberet spem alterius vite, qui non posset seipsum interficere, cuius oppositum ex historia constat. Et confirmatur, quia impossibile est quod aliquis nolit esse beatus, ut disertè August. tenet 17. de Civitate Dei. Sed qui vult esse beatus, vult esse, cum non possit esse beatus si non sit

ergo non potest aliquis nolle esse, & per consequens se interficere.

Arg. 2.

SECUNDÒ arguitur, Nulli facit iniuriam, quise interficit, ergo nõ peccat se interficiendo. Antecedens patet, quia nõ sibi, quia volenti non fit iniuria. ipse autem volens patitur, ergo non patitur iniuriam. Nec sufficit dicere, quòd facit iniuriã Reipublicæ, quia saltem qui bona venia Reipublicæ, vel adepti licentiam à Republica (sicut mos apud aliquas nationes fuit) se interficerent, nõ peccarent. Et confirmatur, quia qui bona temporalia volens perderet, neq; sibi, neq; Reipublicæ iniuriam faceret, vt si quis equum suum occideret, & tamen non minùs res temporales sunt Reipub. quàm hominis vita, inò multò plus, ergo nec se interficiens facit iniuriam Reipublicæ, aut sibi.

Arg. 3.

ITEM licet non se defendere à latrone inuadente, quando non potest vitam tueri nisi alterum occidat, ergo licet se interficere. Consequentia probatur, Eodẽ præcepto tenetur quis defendere propriam vitam, quo tenetur se non occidere, & si se posset defendere, & non se defenderet, esset contra præceptum de non se occidendo.

4.

QUARTÒ, Licet duobus existentibus in extrema necessitate, & habentibus solum vnicum panem, vnde alter posset tantum vitam conseruare, licet inquam alteri habenti panem cedere alteri, & hoc est se interficere, ergo.

5.

QUINTÒ, Si seruus esset cum rege in naufragio, & essent in tabula, vel nauicula, quæ vtrunq; non posset sustinere, licet seruo desilire in mare sine spe euadendi, vt regem seruet à morte, ergo licitum est in casu se interficere.

6.

SEXTÒ, Licitum est damnato ad mortem, vt fame conficiatur, oblato pane non comedere, ergo licitum est se interficere. Antecedens patet, quia licitum est, & potest patere sententiæ, cui adiudicatus est.

SEPTIMÒ

SEPTIMÒ, Licet damnato ad mortem habita etiam
opportunitate fugiendi, nō fugere, sed expectare, & sic
dat operam morti propriæ, ergo.

OCTAVÒ, Licet damnato ad mortem veneni hau-
sti, haurire venenum, ergo licet se interficere.

NONÒ, Licet cum manifesto periculo mortis, tem-
pore pellis visitare amicos, ergo.

DECIMÒ, Licet navigare cum manifesto periculo
mortis, ergo.

VNDECIMÒ, Licita sunt exercitia militaria, &
taurorum exagitatio, etiam cum periculo mortis: ergo
seipsum interficere. Probatur cōsequentiā, quia in om-
nibus his tribus argumentis est eadem ratio, quia eo-
dem præcepto generaliter prohibetur interficere aliū,
& exponere se periculo occidendi, ergo etiā de seipso.

DVODECIMÒ, Licet vitam breuiorem facere absti-
nentijs, & duro victu, & alijs vitæ austerioris rigoribus,
ergo se interficere. Consequentiā probatur ex dicto
Hieronymi, *Nihil interest paruo an magno tempore te
interimas*. Et antecedens probatur, & patet de mona-
sticis, vbi certum est vitam esse breuiorem quā
extra.

DECIMQVARTIÒ, Non tenetur aliquis constitu-
tus in extremo periculo redimere salutem quacunque
pecunia, vel toto patrimonio, ergo non tenetur con-
seruare vitā suam. Antecedens patet, Si enim quis indi-
geret ad salutem herba aliqua, vt (exempli gratia) radice
pontica, quam nō posset habere, nisi daret iū regnum,
aut priuicipatum, non teneretur dare, ergo.

DECIMOQVARTÒ, Semper est licitum subire mi-
nus malum, ad euitandum maius malum: sed maius
malum videtur infamia & ignominia, quam mors: ergo
saltem ad vitandum ignominiam & infamiam, licitum
erit subire mortem, & se interficere.

DECIMOQVINTÒ, Saltem hoc, scilicet non licitū
esse se occidere, non est ita per se notum, quin possit

ignorari, cum apud multos, qui reputati sunt sapientes, fuerit laudatum. ergo saltem excusabuntur illi, qui putant se fortiter & laudabiliter agere, se interficiendo; ut Cato, Brutus, & similes.

26.

DECIMOSEXTÒ, Legitur de quibusdam sanctis feminis, quòd cum essent à Tyranno damnatæ ut igne comburerentur, ipsæ se in eum præcipitauerunt. ergo licet se interficere.

DECIMOSEPTIMÒ, Samson, Saul, Razias, Eleazarus, se interfecerunt, qui nõ solum non vituperantur in Scriptura, sed certè Samson inter sanctos refertur ab Apostolo ad Hebr. & Razias & Eleazarus laudantur. Et idem argumentum potest fieri de virginibus, quæ fugientes Romanorum iniuriam, apud Aquileiam se in dumen præcipitauerunt.

Respondet
autem ad ar-
gumenta hæc
proposita.

Ad 1.
Respond. 1.

Pro solutione istorum argumentorum multa & varia possent adduci, quæ si tempus ferret, non essent inutilia vel iniucunda tractatu, sed pro temporis breuitate solutionem illorum in quantum potero in paucissima verba conferam. Pro elucidatione ergo primi argumenti est aduertendum, quòd \dagger obiectum voluntatis non est solum verum bonum. Cum enim obiectum non moueat voluntatem nisi mediante cognitione, nihil refert ad mouendum voluntatem, an sit verum bonum, aut æstimeretur verum bonum. Itaque cum interficere seipsum, aut profus nõ esse, possit æstimari bonum, ex hac parte non impeditur, quin possit aliquis sciens & volens seipsum interficere, cum possit errare, & æstimare sibi bonum esse.

Respond. 2.

SED quoniam ista solutio solummodo ostendit aliquem ex errore posse velle non esse, & per consequens se interficere, dico secundò, quòd non inconuenit, aliquem sine errore quecunque, velle non esse. Pro quo aduertendum, quòd sicut non inconuenit, aliquid esse secundum se bonum, & tamen ex aliqua circumstantia fieri malum, ita econtrario aliquid, quòd absolute

absolutè est malum, potest ex aliquo adiuncto fieri bonum. Atque in proposito, *non esse*, licet absolutè sit malum, tamen tanquam medium ad vitandas miseriae, non solum potest estimari bonum, sed se vera esse bonum. Et quamvis *esse* secundum se sit bonum, tamen coniunctum cum aliquo malo, potest non solum estimari, sed fieri se vera malum. Unde dico, quod damnati sine quocunque errore cupiant non esse. Quamquam enim *esse* absolutè esset eis bonum, tamen *tale esse*, scilicet cum summa miseria, se vera est eis malum, & melius esset eis non esse, quam sic esse. Quod Dominus in Evangelio satis apertè ostendit dictum de Iuda traditore, *Bonum erat ei, si natus non fuisset homo iste*. Luc. 23. Quamvis enim aliqui ita hunc locum intelligunt, ut melius quidem fuisset Iudæ non nasci, non tamen melius non concipi, aut non esse. Tamen non puto CHRISTVM habuisse respectum ad differentiam illam inter natum esse, & conceptum esse, & prorsus esse, sed absolutè protulit, melius futurum illi omnino non esse, quam ita perditum esse. Unde Ecclesiastici 20. *Melius est mors, quam vita amara*. Quare damnati non errantes, sed rectè intelligentes, cupiunt non esse. Et hoc plusquam satis ad primum argumentum.

Sed instabit in confirmatione, quod omnis homo necessariò appetit beatitudinem, quam non potest habere si non sit; & per consequens videtur quod necessariò vellet esse, neq; posset velle non esse. Ad hoc argumentum quamvis multifariam possit responderi, tamen pro nunc dico, quod nullus potest velle absolutè, quod scit se nunquam adepturum, & per consequens nec medium eligere, ad consequendum illud, quod consequi non sperat. Quare cum damnati firmiter credant se nunquam futuros felices, sit ut nec etiam esse velint, quod tamen necessarium est ad felicitatem; & eo ipso quod damnati cupiunt felices

Ad confirmationem
sive instantiam.

esse, cupiunt miserias vitare, quas fugere non possunt
ac per consequens vellent non esse.

Ad 2. arg.
not.

Pro secundo argumento, eiusque confirmatione est notandum, quod differentia est inter alias res corporales, & inter vitam hominis. Est enim homo ita verus dominus, ut possit pro suo arbitrio uti omnibus illis. Omnia enim Dominus subiecit pedibus eius: quare non tenetur homo ad conservationem rerum temporalium, sed potest pro sua voluntate, vel tenere, vel dimittere. Unde occidens proprium equum, aut comburens propriam domum, nulli facit iniuriam: non est autem ita dominus, aut corporis, aut vitæ propriæ. Est enim solus \dagger Deus dominus vitæ & mortis, & quantum ad hoc homo peculiariter est seruus DEI: unde occidens seipsum, occidit alicui seruum, & facit iniuriam Deo, a quo tantum donum vitæ accepit, non perendum. Et sicut non est immunis ab iniuria qui alium interficit, etiam alio petente, quia scilicet ille non est ita dominus vitæ suæ, ut possit facultatem cuiquam dare sibi vitam eripiendi: ita & qui seipsum interficit, iniuriæ reus est. Ut enim apud Ciceronem Pythagoras ait, Prohibentur mortales sine iussu imperatoris vel domini de præsidio & statione vitæ discedere.

Ad 3.
not.

Pro tertio argumento, Quamvis nonnulli in illa sint opinione, ut putent hominē teneri ad tuendam vitam, quodcumque licite potest: tamen dico, quod non \dagger solum in isto, sed in multis alijs casibus homo potest licitis medijs vitam servare, & tamen non tenetur. Unde si inuasus a latrone aliter non posset se defendere, quam latronem interficiendo, non dubito, quin sit opus consilij & perfectionis, permittere se occidere potius quam latronem in tali statu mittere in perditionem. Quod probatur. Si enim Christianus deprehensus in solitudine à Pagano inuaderetur, quod Christianus esset, dato quod posset se ab illo defendere etc

Confirmat
aut or respon-
sum suum.

fendere, etiam licite, & sine scandalo fidei; tamen nemo dubitaret, quin esset opus patientiæ, ferre æquanimiter mortem in testimonium fidei. Probatur secundo, CHRISTVS licite se poterat defendere à Iudæis vel Gentilibus, qui tyrannicè oppresserunt illum: ergo non quicumque licite potest saluare vitam suam, tenetur, licet decem millia martyrum, qui pro CHRISTO morti sunt, non videtur quòd non potuissent se defendere licite, & pugnare aduersus tyrannos, sicut & nunc Christiani se tuentur contra Paganos. Vnde non dubito, quin plerumque martyrium sit sub consilio, & quòd multi martyres se vltro martyrio obtulerunt, cum ad hoc non obligarentur: quòd satis consonum videtur consilio Apostoli ad Rom. 1. *Non vos defendentes charissimi, sed date locum iræ.* Et Dominus in Euangelio Matth. 5. *Ego autem dico vobis, non resistere malo.* Imò sic videtur error Iudæorum, quem Dominus apud Matth. 5. elidit, quòd putabant non esse laudabile, si quis iniurias patienter toleraret.

PRO quo est considerandum, quòd licet (vt dicitur) Notandum. homo non sit dominus sui corporis, aut vitæ suæ, sicut aliarum rerum, tamen aliquid dominij & iuris habet in vita sua, ratione cuius qui nocet in corpore, non solù facit DEO, qui est supremus dominus vitæ, sed etiam ipsi homini priuato iniuriam. Hoc ergo ius, quòd homo habet in proprium corpus, potest homo laudabiliter dimittere, & perdere, quamuis habeat ius se defendendi, & sic patienter ferre mortem.

CONTRA hanc tamen solutionem potest instari, Instantia cõtra solutionem. quòd quilibet tenetur defendere vitam innocentis, si quis per violentiam velit eum interficere. *Vnicuique enim DEVS mandauit de proximo suo.* Et prouerb. 24. *Erue eos, qui ducuntur ad mortem, & eos, qui trahuntur ad interitum, liberare non cesses.* Vnde si quis posset innocentem eipere de manu inuasoris, & non faceret, esset reus homicidij. Ex hoc sic arguitur, Plus tenetur

g 5 homo

homo seruare propriam vitam quam vitam proximi: si ergo tenetur homo defendere vitam proximi ab iniusto inuafore, ergo etiam propriam vitam.

Ad instantiã
Respons. 1.

Ad hoc primò dico, quòd non est exploratum, quòd \dagger semper homo teneatur defendere vitam proximi, etiam quando cunque licet. Si enim Christianus se ultro offerret tyranno, ad augmentum fidei, etiam extra tempus necessitatis, quando scilicet est opus consilij, dato, quòd Christiani possent illum eripere de manu tyranni, & liceret sine scandalo, credo quòd non tenerentur, & sic non est vniuersaliter verum quòd quilibet teneretur defendere vitam innocentis, etiam, cum licetè potest, ut patet de Petro Apostolo quem Dominus reprehendit, quia volebat eum eripere de manibus Iudeorum.

Respons. 2.

Secundò dico negando consequentiam: Si teneor defendere vitam proximi quòd teneat meam, possum enim, ut dictum est, cedere iuri meo, nõ autem iuri fratris mei. Exemplum est clarum. Certum est enim quòd non teneor defendere bona temporalia mea, iuxta id, *si quis petierit à te tunicam, da ei & pullium.* Et tamen si possem sine periculo meo defendere bona innocentis à raprore & latrone, certum est quòd teneor. Simili ergo modo quamuis possum non defendere vitam meam, non possum non defendere vitam proximi.

Ad 4. arg.

Pro quarto argumento licet multi vertant in dubium, an liceat pro priuata persona ponere vitam, & plures partem negativam defendunt, tamen ut aliàs à me disputatum est, puto probabilius hoc esse & laudabile, & videtur laudatum a Domino in illo loco, *Maiorem dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis, &c.* vbi non distinguit de priuata persona, aut publica. & Ioan. *In hic cognouimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit & nos debemus pro fratribus animas ponere.* Neque videtur solum loqui pro spiritali bono proximum.

ximorum. Statim enim subditur, *Qui habet substantiam huius mundi, & videt fratrem suum necessitatem habere, &c.* Cantic. 3. *Fortis est ut mors dilectio, quia scilicet facit pro amico mori.* Ad Ephes. 5. *Viri diligite uxores vestras, sicut Christus dilexit Ecclesiam, & semetipsum tradidit pro ea.* Et infra. *Ita viri debent diligere uxores suas, sicut corpora sua.* Et item, *Vnusquisque uxorem suam diligat sicut seipsum.* Et Arist. 9. Ethic. 4. *Omnino docet maximam honestatem esse, mortem etiam optetere pro amicis; filium patrem potius, quam se retinere, & honestius esse parentibus alimentis ospitari, quam sibi ipsis; quod si in extrema necessitate licet, panem vite necessarium patri relinquere, non est dubium, quin etiam liceat amico dare.* Quare omnino concedo in casu proposito in argumento, quod licet panem alteri cedere cum certa pernicie proprie vite.

SED CONTRA hoc vehementer illud urget. Sit enim casus, quod sint in extrema necessitate filius & pater, cum alio extraneo, & filius habet unicum panem. Sic arguitur, Sequitur, quod filius potest dare panem extraneo, relicto patre. Consequens autem est contra ordinem charitatis, ergo non sufficienter respondetur ad argumentum. Consequentia probatur, quia postquam filius habet ius seruandi sibi soli panem, si potest iuri suo cedere, ergo relinquere extraneo, & nullam iniuriam facit patri, cum pater nihil iuris habeat in pane illo.

AD hoc nego consequentiam. Quamquam enim filius possit sibi panem retinere, & potest cedere iuri suo, non tamen cui vult, sed tenetur ex ordine charitatis subuenire potius patri, quam extraneo: & eo quod panis est in potestate filij, pater habet maius ius ad panem, quam extraneus.

Et per hoc patet ad quintum argumentum. Credo enim quod in illo casu seruus possit relinquere nauiculam, aut tabulam ceteris mortis, & non solum pro rege hoc esset

instans eorum responsum proximum.

Respons. ad instans eorum.

Ad 5. arg.

esset laudabile, sed pro quocunque etiã amico, aut proximo, quod Lactantius lib. 5. de iustitia, cap. 13. dilertè commendat. *Quid (inquit) iustus faciet, si nudus fuerit aut in equo sancum, aut in tabula naufragum? non inuitus, confiteor, morietur potius, quàm occidet. At stultitia est, inquit, alienæ animæ parcere cum pernicie suæ, nunc etiam pro amicitia perire stultum iudicabitur.* Et reliqua, quæ in hunc locum eloquentissimè congerit. Est sine † dubio pro amicis animam ponere, 27 stultitiã huius mundi, quæ tamen sapientiã est apud DEVM.

Ad 6.

PRO sexto argumento dico, † quòd talis tenetur comedere. & S. Thom. 2. 2. q. 69. art. 4. ad 2. dicit, *Quòd si nõ comederet, se interficeret. quod probatur, quia tenetur uti ad conseruandam vitam omnibus medijs à iudice non prohibitis: iudex autem non prohibuit, imò neque potuit quidem prohibere, ne oblato pane non ederet: non enim damnauit eum ut mortem sibi daret, sed solùm ut pateretur: ut patet, quia comedens non facit contra sententiam iudicis. ergo non est pœna inflictã à iudice, ut ipse se ab esu abstinat. Itaque si licet ei comedere in casu posito, quod pro confesso video inter omnes constare, omnino videtur quod tenetur.*

Ad 7.

PRO septimo argumento similiter dico sicut ad sextum, quod † talis tenetur fugere, quia non est pars pœnæ inflictæ à iudice, ut maneat in carcere. ad minus dico, quod idem est iudicium de eo, qui est in carcere, & de eo qui est in sua libertate, & si latro peccat, vltro se offerendo iudici & carceri, etiam peccat, si liberè potest fugere, & non fugit.

Ad 8.

PRO octauo, certè † non video quare id sit negandum licere. etenim sicut sunt alia supplicia decreta contra nocentes, quare non posset id institui ut veneno tolleretur, quòd sic illud supplicium potest esse iustum, cum aliter illa pœna irrogari non potest, nisi ut ille venenum

nenum epotet, nihil videtur cur non liceat ei haurire venenum. Sicut licet damnato ad supplicium ascendere scelas; & ei qui damnatus est gladio, parare iugulum. neque enim vnus magis cooperatur morti suæ, quam alius.

Quod si dicatur, non posse tale supplicium constitui, consequenter dicendum est non esse licitum venenum sumere damnato a tyranno, sicut neque se iugulare, aut gladio incumbere: hoc autem est probabiliter dictum. Non enim tenetur sibi aliquis pœnam inferre, sed solum ferre: vnde non videtur posse constitui pœna, ad quam necessarium sit ipsum nocentē cooperari. Mihi tamen primum magis placet quam hoc. Neque valet, ergo posset damnari, vt seipsum iugulet; hoc enim potest fieri per alium, quod non est de haustu veneni, sed de hoc disputari potest.

Ponitur obiectio & improbat.

Ad nonum patet ex solutione ad quartum & **Ad. 9.**

11 **quintum**, Vbi enim amicus meus indigeret auxilio meo, vel obsequio in xgritudine, vel consilio meo in conscientia, non dubito quin possem cōsulare illi, cum quanto eoque periculo meo: quod si nihil essem profuturus; profecto non videtur carere temeritate exponere me periculo grani sine vllō fructu: quanquā hoc ipsum scilicet amicitiam & fidem in amicis seruare magnus fructus est. nec vellem vxorem damnare, quæ etiam cum magno periculo marito peste laboranti assideret, etiamsi hoc officium non esset illi vllō pacto profuturum, sed vt pereunti amico officium & consolationem præstaret.

12 **Ad decimum & vndecimū** est **12** advertendum, **Ad 10. & 11.** quod ad cognoscendum quid in hoc casu liceat, non oportet solum habere respectum ad circumstantias pro tempore occurrentes, sed magis, quid vt plurimum contingat: neque respectus habendus magis est ad bonum vel malum priuatum, quam ad bonum vel malum publicum & commune, nauigatio etiam pro tempore peri-

periculoso est utilis bono communi. Excommunicatione enim nationum & prouinciarum Respub. magna comoda accipiunt, & in pace, & in bello. Quare si propter periculum tempestatum homines deterrereatur a navigatione, fieret magna iactura publici boni, cum aut vix, aut nūquam navigari sine magno periculo possit. & eodē modo de exercitijs militaribus dicendum: omnino enim est necessarium Respub. milites habere ad defendendū patriam, q̄ sine militari exercitio inuitiles in bello essent. Sunt autem quaedam exercitia militaria parū periculosa, vt sunt equestra, & alia multa, quae sufficiūt ad exercendos milites, & ideo alijs multū periculosis vt illicitū esset: verū si nō possent milites exerceri sine etiā magno & graui periculo, nō ideo omittēda essent bellica exercitia. Minus enim malū tēporale tolerandū esset ad evitandū maius, ne scilicet patria perdat, & tyranni occupent illā, aut in bello victores hostes multo plures cādāt, quia nō sunt exercitati milites.

Ad 12.

Norand.

1.
2.

lo modo licet abbreviare vitam, sed considerandum, quod (sicut in materia de abstinentia latē differui) aliud est vitam minuire, aliud non proferre. Secundo est aduertendum, quod homo, licet teneatur non abeumpere vitam, non tamen teneatur omnia media etiam licita quaerere, vt longiorem vitam faciat. Quod manifestē patet, dato, quod aliquis certō sciat, quod in India est salubrior & clementior aura, & quod ibi diutius viveret quam in patria, non teneatur nauigare in Indiam, imō nec de vna ciuitate ad aliam salubriore. Nec enim Deus voluit nos tam sollicitos de longa vita. Similiter dico de alimentis, quod quaedam sunt, quae non sunt propriē alimenta, quia de se sunt insalubria & nocua humanae valetudini, & istis vt esset interficere se, nec solum intelligo de venenis, sed etiam de alijs insalubribus cibis, vt si quis velit victitare ex fungis, aut erudis herbis & acerbis, aut alijs similibus. Alia sunt alimenta, quae

quæ licet non sint ita salubria sicut alia, non tamen sunt contraria vitæ humanæ, vt pisces, ova, lacticia, potus aquæ. Item dico, quòd oportet respicere ad id, q̄ communiter accidit. Est autem commune, vt plures in ianentate * reperiantur ex lauitis, quam ex poenitentibus; plures enim interficit gula, quam gladius.

3.

* Fortè, moriantur.

34 Is r̄ s præmissis dico ad argumentū, quòd † non est licitū vitam breuiorem reddere alimentis insalubribus & nocivis. Secundò, quòd non tenetur homo vti alimentis optimis, non nocivis, vt piscibus. Neq; enim si medicus consuluit, quòd sibi bibant vinū viuent diutius decem annis, quam cum aqua, ideo non licebit abstinere a vino: potus enim aquæ non est contrarius vitæ, neq; hoc est vitā minuere, sed non producere, ad quod non tenetur quisquā. Hoc dico de sanis & bene habentibus: ægrotantibus enim aliqui sunt insalubres & nocivi, qui sanis sunt salubres. Vnde ægrotis non esset licitum huiusmodi alimentis vti: sed de hoc vide in materia de abstinentia lattus. Eadem est de iacids, & alijs poenitentia exercitijs iudicium.

Respons. ad
ipsum arg.
duabus pro-
positionibus
constans.

35 Per hoc etiam patet ad decimum tertium. Non tenetur † quis, vt dixi, omnia media ponere ad seruandum vitam, sed satis est ponere media ad hoc de se ordinata & congruentia. Vnde in casu posito credo q̄ non tenetur dare totum patrimonium pro vita seruanda, & reputatur non habere remediū, & alius qui negat remediū, est homicida. Ex quo etiā infertur, q̄ cū aliquis sine spe vitæ ægrotat dato, quòd aliquo pharmaco pretioso possit producere vitā aliquot horas, aut etiā dies, non tenetur illud emere, sed satis erit vti remedijs communibus, & ille reputatur quasi mortuus.

Ad 13.

36 Ad decimum quartū dico, quòd vita † est maior bonā, quam bona temporalia, inter quæ gloria, honor, & fama reponatur. Cuncta enim quæ habet homo, pro anima sua dabit: omnia enim illa ordinantur ad vitam humanam sicut ad finem. Vnde Salomon dicit, *Curaui habere*

habere

be de bono nomine: hoc enim permanebit tibi magis, quàm mille thesauri. Non comparat bonum nomen ad vitam, sed ad thesauros. Et alibi, *Melius est nomen bonum, quàm diuitiæ multæ.* & Eccles. 30. *Non est census super salutem corporis.* Dico ergo, quòd non licet ponere vitã pro fama aut gloria. Vnde non solùm qui se interficiunt, sed qui sine alio titulo ponunt vitam in magno periculo propter gloriam humanam, grauitè delinquent. Aristot. 3. Ethicor. ait, *Vltimum malorum mors.*

Quid considerandum in his 14. argumentis.

PRO his omnibus quatuordecim argumentis est considerandum, quòd in eis omnibus non est tractatũ, an aliquis ex intentione & volens possit se occidere, sed solùm præter intentionem; vt patet in omnibus illis, & ideo nihil possunt probare contra intentionem conclusionis propositæ. Vnde solùm concedimus, quòd non possit se interficere ex intentione, vt se interficiat. Vnde siue id, quod in argumentis propositum fuit, sit licitum, siue non, nihil procedunt contra conclusionem; non enim id est se interficere, vt in proposito accipimus, sed solùm mors imperata, ex tali actu, volo me occidere.

Ad 15. quod est antecedentibus grauius.

ET ideo grauius argumentum est decimum-³⁷ quintum, Vtrum † Brutus, Caro, Decius, & alij innumeri, qui se occiderunt, poterant ignorare inculpabiliter talem mortẽ esse illicitam, cum ipsi omnino crederent esse optimam & honestissimam, & a viris, qui pro sapientibus habiti sunt, laudentur.

RESPONDETUR, Non videtur maius dubium, quàm de alijs diuinis præceptis. Multa enim sunt præcepta diuina, quæ apud paganos fuerunt, & hodie sunt ignorata, vt de fornicatione, de vindicatione iniuriæ, in quibus tamen non damus ignorantiam inuincibilem, sed dicimus cum beato Paul. ad Rom. 1. quòd in peccatũ perfidiæ lux tradidit illos DEVS in reprobũ sensum, ut faciant ea quæ non conueniunt, repletos omni iniquitate.

ate, malitia, fornicatione, homicidijs, &c. & sic quoddam non excusantur, sed est sapientia huius mundi, quæ est fulgentia apud Deum. Quod autem in lumine naturali cognosci possit, illicitum esse seipsum interficere, patet, quia Philosophi studiosi virtutis, id docuerunt, ut patet ex Arist. 3. Ethic. dicente, quod est non magnanimi mortem sibi consciscere, sed pusillanimi, & non potius ferre vitæ labores. & Cicero, mortem (inquit) cur mihi consciscerem, cum causam nullam habeam? cur optare mulctam? quanquam hoc ipsum sapienter, sapientium enim est, ne optare mortem, neque timere.

Ad ultimum de Samson, Ralia, Saule, &c. non similiter de omnibus dicendum videtur. Samsonem enim necessarium est excusare, quem Paulus retulit inter iudæos. Unde August. dicit Samsonem hac ratione excusari, quia spiritu Dei motus fecit, nec hoc est diuinare, sed habetur expressè ex historia Iudicum, ubi dicitur orasse Dominum, ut redderet ei pristinam fortitudinem, ut videretur se de inimicis suis. Quamuis posset & alia solutio dari: Non enim interfecit se ex intentione, sed voluit hostes opprimere & interficere, ad quæsecuta est mors ipsius, ipse enim bene optasset alios perdere se salvo, si fieri potuisset: hoc autem sine noua reuelatione habetur scriptum. Quis enim dubitat, quin aliquis in prælio, vel descendendo ciuitatem, posset certus de morte facinus aggredi, quod sit quidem patriæ salutis, hostibus autem magnum detrimentum futurum? ut de Eleazaro legitur 1. Mach. 6. qui ingressus sub ventre Elephantis, cui regem Antiochum residere credebat, Elephantem quidem gladio confodit, ipse verò bestia ruina oppressus, præclaram mortem inuenit, quia se libenter (ut dicit scriptura) pro populo suo posuit. quod factum ad eum non vituperatur, ut Ambros. libro de officijs, c. de fortitudine, Eleazarum mirificis efferat laudibus. Atque ita videtur posse excusari Samson sine recursum ad instinctum cælestem. Eodem enim modo Eleazarus se interfecit, sicut Samson.

Ad 16.

Ad factum
Samsonis
respons. da-
plex.

Ad factum
Saulis.

De Saule verò non est idem iudicium: cum enim dimissus esset, imò repulsus à gratia Dei, non est necesse quarere excusationes. Sabellicus scribit Saulem non se interfecisse, sed cogitasse quidem de morte sibi consciscenda: verum quia visum est impium vitam uiolenter abrumpere, ab Amalecita quodam ignorante quis esset, interfectum. Sed est turpis lapsus Christiani historici, cum primi Regum ultimo legatur Saulem incubuisse super gladium sibi, & sic vitam finisse.

Ad factum
Razae.

RAZIAS verò probabilius posset excusari, quamuis S. Thom. secunda secunda, q. 64. artic. 3. non excuset illum. super qua re est contentio inter Nicolaum & Burgensem, quos videre poteris ad longum. Et ista quantum ad praesentem relectionem sufficiant.

REVERENDI PA-
TRIS, FRATRIS FRAN-
CISCI A VICTORIA
RELECTIO

DE SIMONIA. LOCUS
relegendus est Matth. 10. Gratis ac-
cepistis, gratis date.

PRIORIS PARTIS

S V M M A.

1. An licitum sit dare aliquid temporale pro spiri-
tuali.
2. Simo-

Ad factum
Saulis.

De Saule verò non est idem iudicium: cum enim dimissus esset, imò repulsus à gratia Dei, non est necesse quarere excusationes. Sabellicus scribit Saulem non se interfecisse, sed cogitasse quidem de morte sibi consciscenda: verum quia visum est impium vitam violenter abrumpere, ab Amalecita quodam ignorante quis esset, interfectum. Sed est turpis lapsus Christiani historici, cum primi Regum ultimo legatur Saulem incubuisse super gladium suum, & sic vitam finisse.

Ad factum
Razae.

RAZIAS verò probabilius posset excusari, quamuis S. Thom. secunda secunda, q. 64. artic. 3. non excuset illum. super qua re est contentio inter Nicolaum & Burgensem, quos videre poteris ad longum. Et ista quantum ad praesentem relectionem sufficiant.

REVERENDI PA-
TRIS, FRATRIS FRAN-
CISCI A VICTORIA
RELECTIO

DE SIMONIA. LOCUS
relegendus est Matth. 10. Gratis ac-
cepistis, gratis date.

PRIORIS PARTIS

S V M M A.

1. An licitum sit dare aliquid temporale pro spiri-
tuali.
2. Simo-

2. *Simoniae definitio. Et unde sit dicta simonia.*
3. *Simoniae obiectum circa quid versetur.*
4. *Spirituale quid dicatur in materia Simoniacae.*
5. *Simonia, non committitur, nec circa scientiam, aut doctrinam, nec circa aliud spirituale à spiritu creato.*
6. *Spirituale, in hoc proposito vocatur donum Spiritus sancti.*
7. *In Simoniae definitione, quid per emptionem & venditionem intelligitur.*
8. *Emptio & venditio rerum spiritualium non solum est simoniaca, sed omnino dispensatio & permutatio non gratuita.*
9. *Simonia illicita est.*
10. *Simonia, diuino iure prohibita est.*
11. *Simonia, iure naturali prohibita est.*
12. *Simonia omnis, an sit iure diuino prohibita, & an aliqua sit solum iure positiuo.*
13. *Contractus aliquis, qui non nunc est simoniacus, an sit vel possit iure positiuo fieri simoniacus.*
14. *Spiritualia, sunt aliqua iure positiuo. Et quae sint.*
15. *Emptio, aut venditio eorum, quae iure positiuo sunt spiritualia, iure diuino prohibita est.*
16. *Simonia aliqua, omnino praecise de iure positiuo est.*
17. *Simonia an sit aliqua circa ea, quae sunt verè*
h 2 spiritua.

- spiritualis, & secundum se & de iure positivo. Et quomodo contractus aliquis, vel permutatio spiritualis secundum se de iure positivo sit simoniaca.*
18. *Simonia peccatum in lege scripta, & potuit esse, & fuit.*
19. *Simonia peccatum in lege naturæ & potuit esse, aut fuit.*
20. *Simonia crimen, an inter paganos & idololatrias esse potuerit.*
21. *Emptio, aut venditio, non solum ex intentione apud idololatrias fuit crimen simoniæ verum, sed etiam ex obiecto.*
22. *Simoniacus an sit is, qui timore, consanguinitate, precibus, & favore, aut obsequio administrat spiritualia.*
23. *Simoniacum non est conferre spirituale sine respectu ad commodum, vel incommodum, timore indignationis.*
24. *Spirituale dare ex timore alicui digno videtur non esse malum.*
25. *Spirituale dare digno ex timore mali temporalis, ut vitæ, aut exilij, aut carceris, dummodo hoc non redundet in aliquod commodum temporale, vel sit ex pacto, aut aliquo modo per modum pretij, non videtur esse malum.*
62. *Collatio spiritualis ratione consanguinitatis, an sit simonia.*

27. Conferre beneficium intuitu consanguinitatis, non est simoniacum.
28. Beneficium si quis conferat cōsanguineo, aliās idoneo, quantumcunque motus à consanguinitate, non peccat mortaliter.
29. Pontifices parati ad dandum beneficia consanguineis sine delectu, peccant mortaliter.
30. Beneficia conferre propter preces principaliter, an sit simonia.
31. Conferre spiritualia ad captandum quodcunque commodum non spirituale, siue digno, siue indigno, illicitum est.
32. Conferre spiritualia ad captandum quodcunque commodum non spirituale, an sit mortale, si aliās collatio fiat digno.
33. Conferre spiritualia ad captandum quodcunque commodum non spirituale, si fiat digno, non putat autor esse propriè simoniam.
34. Simonia, quomodo esset, si fauor, vel preces, vel laus resolverentur tanquam pretium in aliquod temporale.
35. Simonia, quomodo fortè esset, si preces, fauor, vel laus, & amicitia deducerentur in pactum.
36. Simoniacum est, conferre officium Ecclesiasticum pro obsequio, cum tale obsequium est pecunia estimabile, ita quòd tandem resoluitur in commodum temporale. Et quid si non adsit pactum expressum, vel tacitum.

37. *Præstare obsequium Pontifici, ut illa ratione possit quis consequi beneficium, an, & quâdo esset simoniacum.*
38. *An possit esse siemus Pontifex simoniacus.*
39. *Papa, quòd in simonia, quæ est iuris diuini, æque, vel grauius possit esse simoniacus, sicut alius homo.*
40. *Vtrum sit simoniacum sperare beneficiû spirituale ex officio temporali.*
41. *Spiritualia promittere, an sit simonia.*
42. *An omnis simonia in Ecclesiastico beneficio, sit de iure positiuo tantum.*
43. *Vendere Canonicatum simplicem, quòd non minus est simonia, quàm uendere beneficiû cum cura animarum.*
44. *Papa, non potest vendere sine vitio simoniæ ex quacunque caussa quodcunque beneficium Ecclesiasticum.*
45. *An præbendæ omnes militares, quas commendas vocant, autoritate Papæ possint vendi pro temporali, sine vitio simoniæ.*
46. *Commendæ, pro beneficio commutari non possunt, etiam ex autoritate Papæ.*
47. *Simonia an contingat circa pensiones.*
48. *Pensio, quæ assignatur alicui super beneficium alterius ratione alicuius ministerij spiritualis, licita est & honesta.*
49. *Beneficium habens, cui per aliquod tempus ministravit, licitè potest autoritate Papæ cedere*

cedere beneficio, retenta certa pensione super beneficio, & sine quocunque onerati officio spirituali.

50. Papa, quod non possit dare alicui pensionem aliquam super beneficio Ecclesiastico, qui nullum ministerium neque temporale, neque spirituale conferat in Ecclesia, vel alio pio titulo.
51. Papa quod det clerico pensionem aliquam in alieno beneficio solum, quia sit clericus, non videtur irrationabile.
52. Papa si alicui, iusto vel iniusto titulo concedat pensionem sine obligatione ad aliquod ministerium spirituale, neque ratione alicuius tituli spiritualis, talis pensio merè temporalis est. Et quomodo vendere talem pensionem aut redimere pretio quolibet temporali, non sit simoniacum.
53. Beneficium si quis contulit, aut permutavit pro pensione, etiam autoritate Apostolica, an talis pensio possit vendi, aut pecunia redimi.
54. Pensio quæcunque, quam Papa imponit, vel ex officio suo, vel ad alterius supplicationem, modo non sit causa permutationis, & sine obligatione ad aliquod officium, vel ministerium spirituale, an possit vendi & sine simonia redimi. Et an talis pensionarius teneatur ad officium canonicum.

Questio prin-
cipalis.
Arg. 1.
pro parte
affirma.

UPER HUNC LOCVM PONITVR
questio in præsentia discerenda, An licitum sit dare aliquid temporale pro spirituali. Pro parte affirmatiua arguitur, Licet recipere pecuniam pro administratione Sacramentorum, & illa sunt maxime spiritualia. ergo licitum est pro spirituali temporale recipere. Antecedens patet ex consuetudine per totam Ecclesiam approbata de recipiendo aliquid pro Sacramento Missæ, pro administratione Sacramentorum, pro prædicatione, & similibus: ergo. Confirmatur, quia Prophetæ receperunt pecunias pro actu prophetandi, & tamen actus prophetandi ponitur inter spiritualia, & inter dona Dei: ergo. Maior patet, quia vt dicitur 1. Reg. 9. Saul dedit pecuniam Samueli, vt indicaret ei affinas patris sui. vbi sic habetur, quod puer respondit Sauli, *Ecce inuenta est in manu mea quarta pars stateræ argenti, demus homini DEI, vt indicet nobis vnam nostram.* Idem patet 3. Reg. 14. de vxore Ieroboam, quæ attulit munera ad Abiam Prophetam, vt indicaret ei quid futurum esset de filio ægotante. Et 4. Reg. c. 8. legitur, *Elisæus venit Damascum, & Benadab rex Syriæ ægotabat, annuntiaueruntq; ei dicentes, Venit vir Dei huc, & ait rex ad Azael, Tolle tecum munera, & vide in occursum viri DEI, & consule per eum Dominum, dicens, Si euadere poterò de infirmitate mea hac? fuit igitur Azael habens secum munera, & omnia bona Damasci onera 40. Camelorum.* Et quamuis non legamus, quod Elisæus ea acceperit, non tamen legimus quod reprehendit, nec scriptura reprehendit.

Arg. 2.

SECVNDÒ, Licet recipere pecuniam pro sepultura, pro dote facelli, etiam cum pacto. Ergo. Confirmatur, quia Abraham emit sepulturam, & habetur Gen. 23. Iacob emit ius primogenituræ cui eodem tempore videtur fuisse annexum sacerdotium Genes. 27.

3.

TERTIÒ, Licet præstare obsequium Cardinalibus & Epi-

& Episcopis, solum caratione & spe, vt obtineantur be-
 relicia. ergo.

QUARTO, Licet emere aut vendere calices, & or-
 namenta. 10. q. 2. c. circa. ergo.

QUINTO, Licet dare pecuniam pro ingressu re-
 ligioni, vt patet de monasterijs virginum; nec satis est
 dicere, quod recipiant ad sustentationem, quia constat
 qd saepe recipiunt plus quam opus sit ad sustentatione
 virgins monasteria alias opulenta, & hoc cum pacto:
 alias non recipiunt huiusmodi virgines aut puellas.

SEXTO, Licet sperare spirituale pro temporali, vt
 patet de seruis Episcoporum. ergo.

SEPTIMO, In matrimonio interuenit pecunia, &
 cum pacto, & est verum Sacramentum. ergo licet etiam
 dare pro alijs. Proposui tot argumenta, quia ex solutio-
 nitorum dependet magna ex parte solutio & expli-
 catio materiae de simonia.

IN CONTRARIUM sufficit locus propositus Matth. Arg. in con-
 1. Quatuor partes habebit relectio. Prima de peccato ^{trar.}
 simoniae. Secunda de poena simoniae. Tertia de restitu- ^{Huius re-}
 tione acquisite per simoniam. Quarta respondebit ^{ctionis qua-}
 4. ^{tuor partes.}
 5.
 6.
 7.

PR O solutione quaestionis notandum, quod si-
 monia a Doctoribus sic definitur, Simonia est studiosa

voluntas emendi aut vendendi aliquid spirituale vel spi-
 rituali annexu. Haec definitio ponitur a S. Tho. & prius

ab Altifiodorensi lib. 3. tract. 21. & ponitur ab Hostien-
 si & communiter a Doctoribus in iure canonico, & su-
 mitur secundum omnes ex c. quicumque studet. 1. q. 2.

vt ait frater Martinus in margarita decreti. Panormit.

in c. nemo. de simonia, & addit in definitionem, opere

subsequuto. Et etiam Hostiens. & dicit Panor. notari in

definitione in c. insinuasti. 1. q. 1. Sed tamen vide Ar-
 nach. lib. 10. c. 12. expressè probantem non opus esse il-

la particula. Et probat ex facto Simonis, Actum octa-

uo: & ita dicit, quod simonia dicta è facto Simonis, est

h 5 velle

Definitio
 Simoniae.

velle cōmunicare gratiā & potestatem petiti sine pro
ea habenda offerre pecuniā. Pro cuius declaratione du-
bitatur, quid in definitione dicatur spirituale. hoc enim
ante omnia operæ pretium est vt cognoscamus; quia

Altas, quid

* est obiectū simoniæ. Et vt aliqua certa ratione & velut

Obiectum
Simoniæ.

OBIECTVM † circa quod versatur simonia, est res
spiritualis. In qua conclusione omnes conueniunt. Et

1. Conclus.

probatur, Actuum 8. dicit Petrus, *Pecunia tua tunc sit*

Prop. 1.

in perditionem, quoniam donum Dei existimā su pecu-

nia possideri. sed donū Dei vocatur aliquid spirituale,

& ab eo conatu Simonis vocatur simonia. ergo simonia

est circa aliquid spirituale. vide de hac auctoritate Ar-

1.

macha. lib. 10. c. 12. voluit enim Simon emere potesta-

tem seu facultatē, vt cuiuscunq; manus imponeret, acci-

peret Spiritū sanctū. Præterea ratione probatur, Quod ni-

hil est temporale, quoniam videtur posse cadere licet sub

pretio, sed in hoc consistit simonia, quod aliquid pe-

ratio æstimatur, quod non licet æstimare: ergo obiectū

simoniæ non potest esse aliquid temporale.

Quid dicatur
spirituale in
hoc genere.

Sed hoc ipsum reuocatur in dubium, quid † n

proposito dicatur spirituale: cum spirituale multifari

dicatur, non sine causa disputatur cuiusmodi spiritua-

le sit materia, vel obiectum simoniæ. Pro quo est conside-

randum, quod vt dicit S. Thom. in 1. senten. d. 10. artic.

4. spiritus prius dicitur de corporeis rebus, quam de in-

corporeis. Dicitur enim spiritus ab spirando, quod est

halitū emittere, atq; ad eō spiritus idem videtur ex pri-

maria significatione, quod halitus

Grammati-
cum moro-
bus repre-
sēditur.

Quod ad eō verum est, vt grammatici nostræ æ-

tatis non probēt, aut recipiāt vt vel DEVS, vel angeli, vel

omnino aliquid incorporeū, dicatur Latine spirit^o; aut

spirituale quo nomine etiā Baptistæ Mātiano Itali ne-

gotium facessuerūt, quod in suis poematibus in illa si-

gnificatione frequenter vsurpauerat. Sed defenditur a

viro eruditissimo Ptolomæo fratre. Et certē præterquā

quod

quod ita illa voce vti sint vetustissimi Christianorum, non minus eruditione quam religione insignes, cuiusmodi fuerunt Cyprianus, Lactantius, Hieronymus, Ambrosius, Prudentius, Sedulius, & ante eos Tertullianus, a quibus bona vel mala venta istorum dextrum) omnes grammatici nostri Latinitatem discere poterunt sed præter hoc inquam libenter ab illis quaererem, quæ ratione, aut quibus verbis illi nomen veritatem, aut totum etiã vetus ex septuaginta interpretibus traducere possent, ubi pneuma & pneumatika pro in corporalibus usurpantur, ut nunc nam alijs vocabulis figuntur. Dubitandum autem non est, quin ipse Cicero si ex Græco traduceret, non aliter quã spiritus, aut spiritualis videret.

Vnde cum S. Tho. est notandum, 1. p. q. 36. art. 1. & in 1. senten. ubi supra, quod dicitur ita sit, quod nomen spiritus primaria impositione impositum fuerit ad significandum aliquid corporeum, tamen quia spiritus subtile quoddam etiã & invisibile est, factum est ut illud nomen derivatum esset ad omnia subtilia & invisibilia, ut sunt Deus, angelus, & anima, omnia quæ in eis sunt.

Quare cum tam latè pateat nomen spiritus & spirituale in materia & proposito de simonia, Doctores distinguunt, quod spirituale vel dicitur à spiritu creato vel increato. non enim dicitur spirituale propter ordinem tantum ad spiritum sanctum. Græcia verò spiritualis est spirituale à spiritu increato.

BVRID. 2. de anima, q. 22. dicit, quod hoc nomen spiritus prius fuit impositum ad significandum res invisibiles, sicut Deum & angelos, & postea transfactum est ad significandum corpora subtilia.

Est ergo opinio aliquorum, quod in definitione simoniæ non solum capiatur spirituale à spiritu creato, sed etiã à spiritu increato. Vnde dicunt quod emere, aut vendere scientiam naturalem, simonia est, cuius sententia fuit Altiſiodorens. lib. 3. tract. 21. & sequitur cum Syluest. verbo simonia. §. 10. unde dicitur, quod vendere

Sententia
inter 3 & 5.
Thom. dicitur
nomen Spiritus.

Distinctio vel
Spiritalia.

Burid. in sententia
de eod. non dicitur.

* Fortè, aut
Sententia Altiſiodorensis.
Syluest. Et
Alexand.
Alentiſ.

vendere veritatem non solum in scientia Theologica, sed etiam in alijs scientijs, est simoniacum. Idem habet Alexand. Al. 2. p. q. 135. membro tertio: & eadem videtur sententia glossæ in c. non licet. 11. q. 5. vbi dicit quod si aduocatus potest ferre patrocinium causæ iustæ sine labore reuoluedi libros, quod tenetur gratis dare consilium. Et posset suaderi opinio, quia nulla scientia est æstimabilis pretio. Prouerbia. Quid prodest stulto habere diuitias, cum sapientiam emere non possit? & Prouerb. 23. Noli sapientiam vendere, & doctrinam, & intelligentiam.

2. Conclusio
auctoris con-
tra Aluiscio-
dor. Syluest.
& Alexandri
sententiam.

SEd contra istam opinionem sit secunda conclusio, Simonia non committitur nec circa scientiam, aut doctrinam, nec circa aliud spirituale à spiritu creato. Huius opinionis fuit Durandus 4. d. 25. q. 3. quod absolute docere, consulere pro pretio, non est simonia. Idem habet Ricard. 4. d. 25. & Palud. ibidem q. 5. Adria. quotlib. 9. articu. 1. Idem videtur tenere Armacha. libr. 10. c. 2. nullam enim videtur facere mentionem de spiritali alio, nisi pro dono DEI. & c. 9. ponit tres rationes, quare dona DEI, qui gratis acceperunt, gratis debeant impendere.

S. Tho. quid
de hoc sentiat.

VERVM est, quod S. Thom. in 4. d. 21. q. 3. artic. 2. q. 2. ad octauum dicit, quod magistris artium licet vendere labores suos, sed non scientiam, siue veritatem, quæ spiritalis est. Vnde dicitur Prouer. 23. Noli vendere scientiam. Sed in 2. 2. q. 100. nullam fecit mentionem de hoc. Et sic non dubito illum reliquisse opinionem illam antiquorum. Atque adeo pro certo habeo nec simoniam, nec aliud peccatum committi, si quis quomodocunque componat de pretio doctrinæ, aut scientiæ. Imò S. Tho. 2. 2. q. 100. artic. 3. ad tertium videtur idem dicere, quod in quarto loco citato. sunt verba eius, *Ille autem qui habet scientiam, & non suscipit cum hoc officium ex quo obligetur, alij usum scientiæ licet è impendere potest, & pretium suæ doctrinæ, vel consilij*

consilij accipere, nō quasi veritatem aut scientiam vendens, sed quasi operas suas locans. Idem videtur expressè dicere quodlibeto 8. q. 6. artic. 5. & Adria vbi supra.

Secundo nihilominus probatur conclusio; Quia in scriptura nunquam prohibetur emptio, aut venditio rei, eo quod spiritualis sit, sed quia donum Dei, ut patet Actuum 8. & Mathi 10. dicitur. *Euntes autem predicare dicentes, quia appropinquabit regnum cœlorum, infirmos curate, mortuos suscite, leprosos mundare, demones egredite, gratis accepistis, gratis date.* Præterea quia si eodem modo esset prohibitum vendere hæc spiritualia sicut alia, non solum veritatem ipsam, sed nec laborem annexam, nec effectum doctrinæ liceret vendere, sicut nec licet sacerdoti vendere laborem docendi, & effectum artis, scilicet curationem infirmi. Præterea, quia si non liceret vendere, ergo nec emere, utrunq; enim est æqualiter illicitum: & tamen Proverb. 23. dicitur, *Veritatem eme.*

Probatur conclusio proxime posita.

VERVM est etiam quod Turtecremata in e. *qui studium* 1. q. 1. tenet, quod scientiam vendere, est simonia. Et citat Hugonem, imò sanitatem vendere. Sed Caiet. in summa, titulo de simonia in principio, expressè tenet, quod non dicitur res spiritualis, nisi à spiritu sancto; licet infra regula sexta videatur dicere, quod nō licet vendere veritatem scientiarum. Et idem habet 2. 2. q. 110. ar. 3. ad secundum dubium, sed cōtra istos omnes sunt rationes factæ.

Sententia Ioannis de Turtecremata & aliorum rejicitur.

DVBIVM tamen peculiare est de scientia Theologica, An liceat vendere doctrinam Theologicam secundum se. Et quidem Hostien. in cap. *quia nonnulli* de magistris dicit, quod Theologus habens præbendam, si aliquid exigat, est simoniacus. & Palud. vbi supra concedens de alijs scientijs, de Theologica dicit, quod videtur, accipere aliquid pro Theologia, esse simoniam. Quod sequitur Syluest. vbi supra. Concurrentibus tamen duobus, primo quod legatur ex officio magisterij

Dubium 1. peccat.

Hostien. Paludani, & Syluestri sententia.

gisterij

gisterij, secundò, quòd incidat pactum vel exadio.

Sed idem puto dicendum quod de alijs scientijs, si intentio solum feratur ad tradendum doctrinã, & non per modum consilij spiritualis, quia non est donum Dei plusquam Philolophica disciplina Et Duran. & Adria indistinctè loquitur de scientia Præterea, quia cum temporale est annexum spirituali, non potest vendi temporale ratione spiritualis, sed solum ratione sui, vt patet. Atqui in Ecclesia labor doctrinæ nil valet, nisi ratione doctrinæ. ergo.

Conclus.

TERTIA conclusio, Spirituale + in proposito est, quod vocatur donũ Spiritus sancti, quia Actuum 2. de hoc condemnatur Simon, quia voluit emere signum Spiritus sancti & Matt. 10. præcipit Apostolis gratis dare, quod gratis acceperunt.

Corollar. 1.

Vnde sequitur primum corol. Omnia quæ Apostolus numerat 1. ad Cor. 12. & ad Ephe. 4. sunt spiritualia isto modo. *Divisiones* (inquit) *gratiarum sunt, idem autem Spiritus, divisiones ministrarionum sunt.* Et infra, *Vnicuique autem datur manifestatio Spiritus ad utilitatem, alij quidem sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ, alij fides, alij gratia sanitatum, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum.* Et ad Ephe. 4. *Ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Et ipse dedit quosdam quidẽ Apostolos, quosdam autẽ Prophetas, quosdam verò Euangelistas, alios autem pastores, & doctores ad consummationem sanctorum, in opus ministerij.* Omnia enim hæc sunt gratia & dona Spiritus sancti.

Corollar. 2.

SECUNDVM corol. Omnia quæ spectant ad salutem animæ, dicuntur spiritualia in proposito. patet, quia omnia quæ spectant ad salutem animæ ipiritualem, sunt dona Dei, vel spectant atq; ordinantur ad dona, vel procedunt ex ipsis.

CONFIRMATUR conclusio cum corollarijs, Vbi-
cunque

enique in Scriptura reprehenditur emptio, aut venditio alicuius, semper est de aliquo spirituali hoc modo, ut patet de Balaam, de quo habetur Num. 22. & Deut. 23. qui condemnatur à Beato Petro. 1. Petri 2. inde, quia mercede conductus, voluit maledicere filiis Israël. & de Giezi 4. Reg. & de Hieroboam 3. Reg. 13. legitur quòd constituebatur sacerdotes pecunia & pretio. In omnibus autè illis erat aliquid spirituale, ut gratia sanitatis, spiritus propheticus, auctoritas sacerdotij, quæ omnia sunt spiritualia hoc modo: ergo ita capiendum est spirituale in materia simoniæ. Et confirmatur, quia prohibitio simoniæ sumpta est ex Scriptura. sed nec scientia, nec aliquid aliud bonum acquisitum in Scriptura vocatur donum Dei, nec spirituale: imò nec sancti antiquiores unquam dicerent geometriam esse bonum spirituale, ergo nulla ratione simonia cõsistit circa illam. Confirmatur secundo, Nam si quis daret beneficiũ pro scientia geometriæ aut medicinae, esset simoniacus. ergo scientia non est spirituale, sed temporale bonum. Et profecto si geometria est spiritualis, nõ licet eam vendere, ergo nec artes mechanicæ, scilicet sartoriæ, sutoriæ possunt vendi. His accedit quòd S. Thom. 2. 2. q. 71. artic. 4. dicit, quòd advocatus in causa iusta potest vendere auxilium, & patrocinium, & consilium.

SECUNDVM dubiũ pro declaratione definitionis est Quid super emptionem & venditionem intelligatur in definitione Simoniæ, utrũ scilicet intelligatur solus contractus, vbi interuenit aliquid temporale, vel absolute prohibeatur omnis contractus non gratuitus. Et quidem videtur primum, quia Act. 8. vbi primo videtur damnatum hoc crimen in nouo testamento solum prohibetur pactũ temporale. & Matt. 10. satis ostendit Dominus idẽ prohiberi statim enim subiungit, *Nolite possidere aurũ, neque argentum.* Et in veteri testamento, ut patet in locis vbi supra, nõ damnatur nec temporalis merces pro beneficio spirituali, ut de Giezi patet & Balaam & Hiero-

Dubium 2.
ad declar. de-
finit. Simo-
niæ.

Conclusio
auctoris.

& Hieroboam. Sed hoc non obstantē est conclusio:

NON ꝑ solum emptio & venditio rerum spiri-
tualium, sed omnino dispensatio & permutatio non
gratuita, est simoniaca. Hac conclusio est. S. Tho. q.
100. arti. 1. ad 5. & Adria. quolib. 9. arti. 2. & Ricard. in
4. distin. 25. & Palud. dist. 5. & Syluest. verbo *permutatio*.
q. 4. & fuit antiquissima. vnde etiam Cantor Parisiensis
doctor antiquus definit simoniam, quod est spirituali-
um acceptio vel collatio non gratuita. Et Ricard. specia-
liter dicit, quod non licet duobus adultis pacisci inces-
se, vt a se inuicem baptizentur. Probatur conclusio ex c.
quisitum, de rerum permutatione, vbi disertē contine-
tur, quod permutationes præbendarum continent ex
pactione partium labem simoniæ. Et c. *cum olim*. Inno-
cent. III. reprobauit Archidiaconum & Præpositum
ex eo, quod inter se commutassent. & ratio est, quia talis
permutatio non gratis sit, & per consequens prohibe-
tur Matth. 10. Præterea illud est vitiosum, & non videtur
aliud peccatum, quam simoniæ. ergo est simonia.
Maior patebit inferius latius. Sed pro nunc probatur,
quia spiritualia dantur propter vtilitatem commu-
nem, vt Apostolus ait 1. ad Corint. 12. & ad Ephe. 4. *Ad
consummationem sanctorum in opus ministerij, in ædi-
ficationem corporis CHRISTI*. Sed si liceret huiusmodi
commutationes facere, potestates spirituales non di-
stribuerentur pro vtilitate cōmuni, sed in fauorem pri-
uatorum hominum. ergo illud est illicitum. de quo ta-
men vberius paulo pōst disseremus.

Quid intelli-
gatur per an-
nexum spiri-
tuali, variz
opinionēs,

SEQUITUR in definitione, Vel annexum spiri-
tuali. De hoc, vt nil sit extra controuersiam, sunt etiam va-
riz opinionēs. Nam quidam intelligunt per spirituale,
quod ex natura rei est spirituale, vt sacramenta, & eo-
rum effectus; per annexum autem spirituali illud quod
per accidens, id est, de iure positio habet aliquid spi-
ritualitatis. Sed communior expositio doctorum est,
vt per annexum spirituali intelligantur illa quæ ad spi-
tualis

ornalia ordinantur vt vasa, & ornamenta sacra. Ita exponit S. Tho. 2. 2. quæst. 100. artic. 4.

RESTAT in definitione illa particula, studiosa voluntas, in qua illud solum dubitari potest, cur potius simonia definiatur per actum voluntatis, quam homicidium, aut alia vitia, cum æquè ex sola electione voluntatis sint aliqui rei homicidij, aut adulterij secundum illud, *Qui odit fratrem suum, homicida est. aut, Qui videtur mulierem ad concupiscendum eam, iam macharius est.* &c. Ad hoc dico, quod occasio huius fuit, quod Simon magus conatus quidem fuerit donum DAT pecunia possidere, sed opere non perfecit. ideo in definitione simoniae ponitur, Non opus ipsum, sed voluntas, vel studium. hæc spectant ad qualemcunq; definitionis intelligentiam.

Nunc redeundo ad questionem principalem; **Ad quaerendum principalem respon-**
 Vtrum simonia sit licita, sit prima conclusio. Simonia **palem respon-**
 est illicita. Hæc est nota ex Euangelio, & ex sententia **detur.**
 omnium Sanctorum & doctorum: sed quo iure, sit **1. Conclus.**
 secunda conclusio.

2. Conclus.
 SIMONIA est prohibita iure diuino. hæc etiã est nota, tum ex veteri, tum ex nouo testamento, vt patet ex locis superius allegatis Matth. 10. Actum 8. 1. Petri 2. Diminatur Balaam. *Errauerunt, (inquit) secuti viam Balaam ex Bosor, qui mercedem iniquitatis amauit. Et de eodem Iudas in Epistola, Vt illi, qui in via Cain abierunt, & in errorem Balaam mercede effusi sunt. & Ioan. 2. Cum fecisset dominus quasi flagellum de funiculo, omnes eiecit de templo, oues quoq; & boues, & mensas numulariorum subuertit, & hi qui vendebant columbas, dixit, Auferte ista hinc, & nolite facere domum patris mei domum negotiationis.* simoniaci autem isti videntur esse perniciosissimi negotiatores in domo DAT. Imò quibusdã non sine causa Iudæ videntur esse non dissimiles: ille enim redemptorem CHRISTVM vendidit, isti dona illius.

¶ **Conclus.**

TERTIA conclusio, Simonia \dagger est prohibita iure naturali. Probatum quia lex noua nulla præcepta negatiua continet præter præcepta legis naturæ, vt S. Tho. videtur sentire, cum alibi, tum 1. 2. q. 10. art. 1. & 2. nec etiam præcipit affirmatiua nisi de Sacramentis, & de fide: ideo vocatur lex libertatis, Iacob. 1. ergo prohibitio simoniæ non est superaddita in nouo testamento de iure naturali. Et mirum esset, qd hoc solum nouum mandatum inueniretur in nouo testamento, nec Balaam item peccasset hoc peccatum, qui solum lege naturali tenebatur. Præterea si hoc fuisset nouum præceptum merito Simon magus excusari potuit, scilicet per ignorantiam.

Omnes rationes allate ab autoribus de Simonia, procedunt ex iure naturali.

PRAETEREA rationes, quæ fiunt à doctoribus de Simonia, procedunt iure naturali. Quarum prima est, quia spirituale non potest compensari aliquo temporalis. vnde de sapientia dicitur Proverb. 3. quod *preuiosior est cunctis opibus.* Et idem iudicium est de quocunque dono diuino. Secunda, Quia homo non est dominus bonorum spiritualium, secundum illud 1. ad Corint. 4. *Sic nos existimet homo ut ministros CHRISTI, & dispensatores mysteriorum DEI.* Tertia, quia quæ gratis accepta sunt, sicut & alia, quæ sola benignitate mortalibus sunt collata, debent gratis communicari, vt aqua, sol, & alia quæ sine operibus nostris constant. Quarta, quia datant a solo suo DEO. Nam videtur iure gentium, quod pisces maris, & feræ omnibus sint communes. Præterea si omnia dona DEI data sunt ad utilitatem communem, vt patet 1. Corint. 12. & ad Eph. 4. ergo iniuriam facit, qui in priuatam commoditatem vult ea vendicare. Præterea a posteriori, quia si periret huiusmodi emptio & venditio, esset calamitas, & perditio rerum Ecclesiasticarum, quarum dominatores, gubernatores, & administratores non essent meliores, sed ditiores, & auidiores. Omnes, inquam, hæ rationes procedunt stando in iure naturali. Ista est conclusio communis omnium doctorum, S. Thom. 1. 2. q. 100. art.

100. art. 1. & Armach. lib. 10. c. 9. & Adrian. quotlib. 9.

Sed maius dubium est, Vtrum \dagger simonia omnis sit prohibita iure diuino, an aliqua sit solum iure positivo. Durand. quidem in 4. d. 25. q. negat esse aliquam simoniam solum de iure positivo. Et probat aliquot rationibus: sed duæ sunt potissimæ. prima, Si aliquid est malum solum quia prohibitum iure positivo, non est alia specie nisi solum inobedientiæ. si ergo esset aliqua emptio & venditio illicita, solum, quia Ecclesia prohibuit, non esset vitium simoniæ, sed solum peccatum inobedientiæ. Et potest confirmari, Ecclesia prohibet vendi bona temporalia Ecclesiarum & monasteriorum, & tamen talis venditio etiam contra ius, non est simonia. Et hoc videtur dicere S. Tho. 2. 2. q. 100. art. 4. Secunda ratio, Nam simonia non potest esse nisi de spirituali re: sed non est ex institutione Ecclesiæ, sed suapte natura quod aliquid sit spirituale, nec ue; ergo nulla simonia est solum de iure positivo.

In contrarium est communis sententia doctorum, qui ponunt distinctionem, q̄ aliqua sint simonica de iure diuino, & aliqua de iure positivo. Hæc est distinctio glossæ in c. ex parte, de officio delegati. quam sequitur Ioan. Andr. & Hostiens. idem dicit Antonius de Butr. & Ioan. de Imol. c. de simonia. eandem ponit Arch. & Adrian. & Syluest. §. 2. & 4. & Caiet. opul. de simonia. & in summa. & videtur excerpta ex c. *Saluator* 1. q. 3. vbi Urbanus Papa determinat simoniam esse emere, aut vendere quamlibet rerum Ecclesiasticarum, inter quas, aliquas numerat, quæ profecto nihil spirituale videntur habere, vt est præpositura, œconomia, castaldatus, & aliqua huiusmodi. Palud. dist. 25. q. 4. respondet quidem ad rationes Durand. sed putat opinionem eius esse probabiliorẽ & tutiorem.

Ego credo q̄ distinctio iuristarum in hac materia est bona, & necessaria. Quare notandum, quod quaestio proposita, Vtrum omnis simonia sit de iure diuino,

Dubium me-
lus circa con-
clusionem
proximam.
Durandi sen-
tentia, habet
rationibus
potissimuma
probatum.

Contraria est
communis sen-
tentia doctorum.

Distinctio
duplex sen-
sus quaestio-
nis,

potest dupliciter intelligi. Vno modo in sensu composito: Vtrum sit in potestate Ecclesie, quoddam aliquis contractus sit simoniacus, & tamen non sit illicitus, & quantum ad hoc sit prima conclusio.

1. Conclus. NULLA \dagger simonia isto modo est prohibita solum iure positivo. Hæc patet clarè, Quia non dicitur simonia, nisi sit indebita emptio aut venditio rei Ecclesiastica, & si est legitima, non est simonia. Neque hæc quæstio habet locum in isto sensu, sed solum in sensu diuiso, hoc est, an aliquis contractus qui nunc non est simoniacus, sit simoniacus, vel possit fieri per ius posituum. Et de hoc sit secunda conclusio.

2. Conclus. ALIQUA \dagger sunt spiritualia, & solum iure positivo. Probatum; Sunt enim in Ecclesia vasa sacra, & vestes sacrae, in quarum emptione non committeretur simonia, nisi haberent aliquid spiritualitatis, ex hoc, quod ordinantur & dicantur ad sacra, quæ solum habent ex institutione Ecclesie, & Ecclesia posset facere, ut ista non essent dicata illi ministerio, nec essent vasa ad illum usum. præterea illa habent id ex dono DEI, & calix & ara habent deuotionem, sicut templum.

3. Conclus. TERTIA conclusio: Emptio \dagger aut venditio istorum est prohibita iure diuino. Hæc conclusio est contra Doctores ponentes illam distinctionem, qui illam simoniam prohibitam solum ponunt iure positivo, ut vendere calices & ornamenta. Sed probatur conclusio, quia ministerium & officium illorum est verè spirituale: ergo si ratione illius venduntur, aut emuntur, est simonia, sicut benedictio aquæ est solum de iure positivo, & tamen est verè spiritualis, & si ratione illius emeretur, esset vera simonia prohibita iure diuino, sicut si quis emeret ipsum Sacramentum. Et ita ponit Maior & Syluest. & Ant. de Rut. & alij, qui vocant simoniam solum iuris diuini, quoniam est spirituale ex natura sua. Confirmatur clarè, quia etiam subdiaconatus, & factus diaconatus sunt in Ecclesia solum de iure positivo,

Intelligit loquitur An-
dream, Ho-
stiensis, &
alios paulo
ante citatos.

fructu, & tamen non est dubitandum, quin consecratio illius ministerij empta, aut vendita, sit simoniaca de iure diuino, & ita est spiritualis consecratio ipsa calicis, sicut consecratio diaconi.

Vnde infero corollarium, quod non minus est Corollarium simoniacum de iure diuino, recipere aliquid pro consecratione calicis, aut benedictione vestium, quam pro consecratione sacerdotis.

16 **QUARTA conclusio**, Aliqua \dagger simonia est **4. Conclusio** omnino precise de iure positiuo. Quia aliqua sunt, circa quæ contingit simonia, quæ reuera nihil spirituale continet, neq; ordinantur proprie ad aliquid spirituale, sed solum sunt annexa de iure positiuo rebus spiritualibus, talia sunt, quæ continentur in illo c. *Saluatur*, vt Oeconomia, Casta datus, Præpositura, quæ omnia ordinantur potius ad administrationem temporalium, quam spiritualium: præterea administratio hospitalium, in qua nihil spirituale videmus contineri. Et fortasse idem iudicium est de sepultura, quia non videtur continere, nec ordinari ad aliquid spirituale: in istis, inquam, nulla est simonia, nisi quia propter concomitantiam cum rebus spiritualibus prohibita sunt vendi. Et intelligatur differentia inter hæc & alia de quibus in proxima conclusione.

DICO quod si calix consecratur, aut aqua benedicatur, sine quacunque noua prohibitione Ecclesie, erit simoniacum emere, aut vendere illa: sed administrationem hospitalis, aut officium procuratoris, aut Oeconomiam Ecclesiasticam, non erit simoniacum emere, aut vendere, nisi quia Ecclesia prohibuit, sicut posset non prohibere. Confirmat, Sicut simonia est quædam irreuerentia, & violatio regum sacrarum, ita est sacrilegium: sed est sacrilegium aliquod, quia est prohibitum à iure diuino, si quis abutatur Sacramento, aut aliquid de se turpe in loco sacro faceret; aliquando autem est de iure positiuo, vt eripere

Explicat auctor magis sua sententiam.

vt eripere hominem ab Ecclesia, quod est præcisè de iure positiuo: ita etiam non inuenit, quòd sit aliqua simonia præcisè de iure positiuo.

VERVM est, quòd apud doctores antiquos, vt apud Altiſiod. Alexand. & D. Thom. non inuenio hanc diſputationem, nec vnquam inuenio apud S. Thom. quòd sit simonia, emere aut vendere huiusmodi officia. Armach. lib. 10. c. 16. dicit, Quòd si qua sunt officia, aut beneficia, quæ nullam curam omnino regiminis habent annexam, ordinantur omnino ad administrationem spirituatem: non video, inquit, in talium emptione & venditione simoniam posse committi. Vnde & de præbendis canonicorum non inuenit modum quomodo possent: emptiones aut venditiones illarum esse simoniacæ, nisi capitula habeant spirituatem iurisdictionem, saltem in eos, qui de collegio suo sunt, & qui habent, vt ipse putat, auctoritatem prædicandi: vendere vera in illis officijs vbi nihil est propriè spirituale, non est propriè simonia, sed tamè est prohibita iure emptio & venditio. Confirmatur, Nam aliqua est emptio & venditio nunc licita, quâ si Ecclesia prohiberet, esset simoniaca. Si enim Ecclesia prohiberet propter reuerentiam Sacramenti, ne calices venderentur, etiam pro materia esset simoniaca: ergo aliqua simonia potest esse solum de iure positiuo.

Sed est dubium, An † circa ea quæ sunt verè spiritualia, & secundum se, & de iure diuino, sit aliqua simonia de iure positiuo, vel omnis sit de iure diuino. Est quinta conclusio, Aliquis contractus, vel permutatio spiritualis secundum se est simoniaca solum de iure positiuo. Probat, Permutatio mutua beneficiorum siue auctoritate superioris est simoniaca, vt supra probatum est, & solum de iure positiuo: & beneficium est res spiritualis, saltem vbi est cura animarum. ergo. Antecedens probatur. Et primò ostendo, quòd non est ita prohibitum de iure diuino permutare
spiritua-

Viletur auctoritate probare hac in re Armachani sententiam.

Aliud dubium cui respondet.
5. Conclus.

Probat conclusio multipliciter.

spirituale pro spirituali, sicut spirituale pro temporali. Patet, quia multa licent in permutatione præbendarum, quæ non licent in ordine ad aliquod temporale. Primum licet dare beneficium pro spe alterius, quod non licet pro spe temporalis commodi. Præterea licet conuenire de permutatione. Præterea licet renuntiare conditionaliter in fauorẽ alterius, qui permutaturus est, & non aliter. Præterea licet exprimere causam, & in summa licet omnia facere quæ fierent, si cõmutaretur domus pro agro. Hoc excepto, quod pro forma (vt aiunt) omnia referantur ad Papam vel Episcopum. Hæc autem nec somniare quidem licebit, si quis uellet permutare beneficium pro agro, ergo non est idem permutare temporale pro spirituali, & spirituale pro spirituali.

Dico autem hæc licete, id est, sine vitio simoniae fieri, non disputando de alio peccato. Innocent. in c. *questum*. tenet, quod in præbendis eiusdem Ecclesie potest fieri permutatio sine licentia superioris. Et quamuis hoc non recipiatur, & oppositum teneat Hostiens. & Ioannes de Imola in capite finali de rerum permutatione. & Ioannes Andreas, Quia in permutatione rerum est noua collatio: vt c. *unio*. de rerum permutatione, in 6. tamen signum est quod illud de se non est simoniacum. Præterea doctores concedunt, quod cum agitur de sola permutatione Ecclesiarum, vt vnus Episcopus concedat vnã parochiam pro alia ad dirimendas lites. Imò S. Thom. distin. 25. quest. 3. art. 3. ad octauum dicit, quod si permutationes huiusmodi fiant pro aliquo terreno cõmodo, sunt simoniacæ, secus autem si sint pro commodo spirituali. Vnde si est periculum de simonia, hoc est propter temporale annexum. Præterea quis dubitat, quin iure posset concedi, quod permutationes, quæ sunt auctoritate superioris, possent fieri sola voluntate partium saltem in casu, & tunc non esset simonia eo modo quonunc est.

Permutatio
rerum spiri-
tualium po-
test per se fie-
ri sine pecca-
to simoniae.

Rursum probatur eadem conclusio, multo explicitius.

PRAETEREA principaliter probatur conclusio, quia Actuum 8. c. certum est non condemnari permutationem vnius spiritualis pro alio, nec Matth. 10. videtur prohiberi nisi merces, vel pretium temporale. ut patet ex eo, quod post illa verba Gratis accepistis, sequitur, Nolite possidere aurum nec argumentum. Et ita exponunt illum locum Hier. Chrysost. Greg. Remig. & glossa, & alij doctores, nulla mentione facta de alia permutatione spiritualis pro spirituali. nec in veteri aut nouo testamento locus inuenitur, vnde possit damnari, aut reprehendi huiusmodi permutatio. Item rationes contra simoniam, non videntur procedere contra huiusmodi permutationes rerum spiritualium. non enim videtur quid habeat inhonestum, ut componam tecum, ut ores pro me, & ego pro te, ut absolvas me, aut audias confessionem meam, & sis confessor meus, & ego sim tuus. nec sufficit dicere, quod hoc est per modum pretij, quia certum est, quod non licet componere, ut absolvas me ut dem tibi pecuniam, eo modo, quo licet pacisci ut sis confessor meus, & ego sim tuus, maximè vbi ista fiunt pro maiori vtilitate vtriusque, v. g. ut tu legas in parochia mea, & ego praedicem in tua. Praeterea ex hoc nulla iactura sequitur in Repub. Christiana, sicut in commutationibus pro rebus temporalibus. Praeterea sicut superius arguebam, Sicut simonia est quaedam iniuria, & abusus rerum spiritualium: ita sacrilegium. Sed circa res de se sacras est aliquod sacrilegium solum de iure positum, ut si quis celebrauit sine ara, & sacris vestibus, aut non ieiunus communicaret. ergo similiter erit aliqua simonia circa spiritualia de se solum contra ius positum. Praeterea certum est, quod aliqua liceant nunc circa spiritualia per se, quae essent simoniaca, si Ecclesia prohiberet, ut exigere stipendium pro Sacramento, aut administratione Sacramentorum, aut pacisci de pretio in necessitate (ut infra dicetur) quae etiam & similia essent simoniaca, si Ecclesia prohiberet.

INNOCENT. & Verbericus dicunt, quòd in col-
 latione beneficiorum potest praelatus pacisci, & exigere
 aliquid spirituale. Præterea Doctores antiqui nil lo-
 quantur de ista commutatione vnus spiritualis pro al-
 io, nec Magister sententiarum, nec Auzach. Præterea
 definitio communis nil dicit de hoc. ergo videtur quòd
 simonia, quæ contingit in permutatione vnus spiri-
 tualis pro alio, non sit de iure diuino.

Innocentij &
 Verberici sen-
 tentia proba-
 tur.

Vnde hęcio an certum sit, quòd dicit Richar.
 quòd si duo adulti paciscantur, vt inuicem se baptizent,
 sit simoniacum: potius credo, quòd de se non esset illi-
 citum: & cum de hoc non habeatur spiritualis prohibi-
 tio, nisi in materia præbendarum, puto quòd non est
 notandum in illis spiritualibus componere vel pa-
 cisci: quare non video quòd simoniacum esset, si com-
 mutaretur calix consecratus pro ara consecrata ratio-
 ne consecrationis, aut reliquia beati Petri pro reliquijs
 beati Dominici. Maior in 4. d. 25. q. ad 4. dicit, quòd transla-
 tio & permutatio beneficiorum non est simoniaca, sed
 propter periculũ simoniæ & fraudis, iura hoc prohibet.
 Et simpliciter vnũ spirituale pro alio nõ est illicitum.

Richardij
 sententia re-
 ijcitur.

Ioan. Maior
 facit cum au-
 tore.

Ex his patet, quòd constantius loquutus est Du-
 rand, quam alij, vt Maior quia Durand. non admittit si-
 moniam nisi circa verè spiritualia, nec meminit simo-
 niæ in alijs officijs, neq; spiritualis pro spirituali. Vnde
 negat distinctionẽ. Et Maior, qui negat simoniam circa
 illa officia vel circa spiritualia pro spirituali, debuit etiã
 non recipere distinctionẽ. Imò Maior d. 25. q. 6. dicit,
 quòd in spiritualibus alijs licet commutare vnũ spiri-
 tuale pro alio, vt Missam pro Psalterio.

Durandus
 constantius
 de hoc re lo-
 quutus, quam
 alij.

Ex quibus omnibus sequitur corollarium pri-
 mum, In spiritualibus solũm impropriet, & de iure posi-
 tivo, vt in hospitalibus, in sepulturis, & officijs Ecclesia-
 sticis, quæ nil spirituale de se continent, ad iudicandũ,
 an aliquis contractus sit simoniacus, habenda est solũm
 ratio & consideratio iuris positivi. quidquid enim iure

Corollar. 1.

conceditur, permittitur in Ecclesia per se loquendo. Unde circa illa quando non est certum utrum sit simonia, consulendum est ius scriptum, atq; aded si nō constet esse simoniam, declinandum est potius in partem mitiorem, & absolvendum magis, quam condemnandum, maximè cū agitur de pœna & restitutione, quidquid dicant glossæ.

Corollar. 2.

SECUNDUM corollarium, Eodem modo in permutationibus spiritualium pro spirituali si nō est damnatum iure positivo, non est damnandum, nec extendendum, sed potius restringendum, quia est odiosum.

Corol. 3.

TERTIUM corol. Circa spiritualia propriè spiritualia, siue de iure diuino, siue positivo ubicunq; interuenit pretium temporale, nil opus est cōsulere ius posituum, sed iudicandum est iure diuino.

Distinctio iurisconsultorū in hac materia necessaria & utilis.

Ex his patet distinctionem illam Iuristarum de simonia, de iure diuino & positivo esse necessariam, & vtilem in hac materia, si sanè intelligatur.

Respondetur Ad arg. 1.

Ad argumenta autem in contrarium respondetur ad primum, Falsum assumitur, & contra totam Philosophiam moralem. Sicut enim lex diuina constituit aliquid nō solum in specie obedientiæ, aut inobedienciæ, sed in specie alterius virtutis determinatæ, ita & lex humana. Et sicut adulterium est intemperatiæ, quia prohibitum lege diuina, ita comedere carnes in quadragesima nō est inobediencia, sed intemperantiæ (nisi fiat in contemptū) sicut extrahere hominē ab Ecclesia nō est inobediencia, sed verum sacrilegium. Ad cōtr. dico, q̄ Ecclesia non prohibet vendi bona Ecclesiastica tāquam sacra, aut Ecclesiastica, sed sicut prohibet vendi bona pupillorum: & ideo non est simonia, quia non sunt ad ministeria spiritualia, sed ad sustentationem temporalem.

Ad arg. 2.

Ad secundū, dato, q̄ ita sit, q̄ Ecclesia non possit facere spirituale p̄ legem, q̄ nō erat spirituale, potest tamen aucterere spiritualibus, & eisdē legibus subijcere &

ita facit de aliquibus, vt supra expositū est, & hoc satis est, vt sit cōtractus simoniacus, de iure solūpositiuo.

Sed an in permutacionibus prabendarū, si aliqua prabēda est pinguior, possit aliqua pecunia interuenire ad compensandū temporale, vt de prabēda mille aureorum, in redditu pro prabēda quingentorum aureorum, an liceat componere, vt des mihi mille aureos, qui dicuntur pensio pecunie numerata: Dubium in cōtra.

Respondit Angelus in summa, in verbo, permutatio. §. . dicens hoc notāsse Panor. in c. ad quāst. de rerū permut. quādo, scilicet, datur ratione temporalium, secus si ratione iurium, aut dignitatis spiritualis, quæ est maior in vno, quā in alio. Responsum Angel.

Sed Adrian. quodl. 9. ad 8. principale, dicit Angelū vehemēter errasse in hoc, nec Panor. vnquam hoc cogitasse, nec tex. loquitur de tali cōpensacione vnius prabēdæ cum alia, sed de permutacione possessionū, quæ possidentur iure p̄prietario, quæ vendi possunt per se, & per consequens permutari, sed nō beneficijs admixta. Refellitur ab Adriano & autote.

Probat, Nam si quis permutaret prabēdam nullum habentem redditum, posset dare mille aureos vt haberet prabēdam ducentorum aureorum in redditu. Non dubito quin sit falsa opinio Angelī.

Postquam ergo ita est, quidd simonia est illicita non solū iure diuino, sed humano, dubitatur, quis primus hoc crimen inceperit. Videntur enim doctores dicere, quōd primus autor & iuuentor fuit Simon ille damnatus à beato Petro, quod ex ipso nomine apparet: & videtur quōd in lege naturæ cadere nō potuerit, cum illic non esset aliqua potestas propriè spiritualis. Dubium.

Sed his non obstantibus est prima conclusio. In lege scripta potuit esse, & fuit hoc vitium. Probat, quia erant sacramenta, & sacerdotis, quæ licet non haberent illā efficaciam spirituales, quam habent in lege Euāgelica, tamē erant ordinata ad illum finem spirituales, & per consequens negotiatio illorum erat prohibita iure diuino. Et quōd ita fuerit, patet de Giezi 4. Reg. 5. de quo legitur Responsum auctoris ad dubium. 1. Conclus.

legitur, quod accepit duo talenta à Naaman principe militiæ regis Syriæ, quem Elifeus à lepra curauerat: & de Hieroboam, de quo legitur 3. Reg. 13. quod fecit de nouissimis populi sacerdotes excelsorum, & quicumque volebat, implebat manum suam, & fiebat sacerdos. Et 2. Machab. 4. de Iasone fratre Oniæ legitur, quod dedit Antiocho argenti talenta trecenta sexaginta, vt fieret sacerdos. & 2. Macha. 14. legitur de Alcimo, quod venit ad regem Demetrium, offerens coronâ auream, & palmam, vt conltitueretur ab eo summus sacerdos, quod & factum est. Omnes (inquam) illi vno peccato peccauerunt cum Simone mago.

An Giezi
peccauerit
sicut Simon
magus.

QUANQUAM de omnibus illis, saltem de Giezi, Hierob. & Iasone videatur posse dubitari. Nam si Giezi fuit simoniacus, qui recepit, ergo & Naaman qui dedit duo talenta, qui tamen non reprehenditur à Scriptura.

Respond. ex
Anactan.

AD hoc respondet Armachanus lib. 10. ca. 27. quod (vt constat) Naaman gratis dedit ad sustentationem viri Sancti. Sed Giezi fraude accepit, dicens se ab Eliseo missum, vt peteret ab eo.

An Hierob.
& Iasone ad
diferunt pec-
catum Simo-
nis.

SED maius dubium videtur de Hieroboam & de Iasone, qui nullam potestatem emerunt, aut habuerunt, cum essent Sacerdotes idolorum, & potestatem acceperunt à tyrannis, qui nullam dare poterant.

Respond. ex
Adriano &
Paludano.

AD hoc Adria. in quod. 9. de Hierob. & Palud. in 4. d. 25. etiam de Hieroboam & Iasone dicit, quod re vera ita est, quod quantum fuit ex obiecto, nullum peccatum fuit simoniae, sed fuit solū ex intentione quod sufficit ad peccatum, & quantum ad speciem, & quantum ad culpam. Vnde & beatus August. 1. q. 1. *Sinacemachus*, dicit qd ignis sacrificii, qui per septuaginta annos Babylonicæ captiuitatis sub aquis vixerat, extinctus est Antiocho vendente sacerdotium Iasoni.

Ad Conclus.

SECUNDA conclusio, In \dagger lege natura potuit esse, 19
aut fuit peccatum simoniae. Probat, quia dicit veterum
Sacerdo-

Sacerdotium, vt patet de Melchisedec. Gen. 14. & ad Hebr. 7. & in Psal. 109. ergo negotiatio esset simoniaca & propterea non est dubitandum, quia haberent omnia sacramenta ordinata duntaxat ad finem & salutem spiritualem, & per consequens emptio aut venditio illorum esset simoniaca de iure diuino. Et quod etiã fuerit, patet de Balaam Propheta, Num. 22. & 2. Petri 2. & in Epistola Iudæ. licet de Balaam possit dici, quod peccauit, nisi quia iniquè voluit agere contra Israël.

DUBITATUR, an \dagger inter Paganos & idololatrias Dubium
potuerit esse hoc crimen simoniæ. Videtur enim quod non, cum nulla potuerit esse apud eos potestas spiritualis, nec aliquid verè spirituale.

Ad hoc respondet tertia conclusio, Emptio \dagger aut Respons
traditio sacerdotij apud idololatrias nõ solum fuit ex intentione, sed etiam ex obiecto verum crimen simoniæ. Probat, Nam, vt disputauimus in quadam relectione, in lege naturæ erat potestas apud populũ, aut apud principes constituendi viros Sacerdotes, quomodo etiam fuit Melchisedec, neq; propter idololatriam amiserant hanc potestatem: ita quod Sacerdotes gentilium erant veri sacerdotes, id est, habebant legitimã facultatem gubernandi populum in spiritualibus, quantum illi abuterentur illa potestate ad cultum dæmonum: & ita negotiatio & ambitio illorũ pro tali sacerdotio erat peccatũ, & eiusdem rationis, sicut nunc est.

Et nota quod Hieroboam & Iason fuerunt simoniaci non solum ex intentione, vt putant Adrian. & Palud. propterea quod illa essent sacerdotia idolorum: sed reuera, quia nec Hieroboam, neque Antiochus tradere poterant talem potestatem, cum essent tyranni.

Et ex his patet, quod & Cæsar, & illi, qui per largitionem consequuti sunt inter suos sacerdotia, idem peccatum peccauerunt sicut Simõn. Secus autem videtur iam vel apud Iudæos, vel apud Paganos, apud quos cepit omnis potestas spiritualis, atq; aded non videtur

*Corrigitur
sententia A.
drian & Pa-
lud.*

3. Conclus.

detur quòd esse possit peccatum simoniz ex obiecto.

Dubium gra-
uissimū, quòd
per tempora-
le intelligi-
tur.

SED adhuc circa definitionem propositam, sicut determinatum est quid pro spirituali intelligatur, est dubium longè grauissimum, quid per temporale intelligatur. Postquam constituimus non esse simoniacum per se scire diuino, nisi interueniat aliquid temporale, descendendo distinctius, quaeritur, An si quis timore, consanguinitate, precibus, fauore, aut obsequio recipit, aut administrat spiritualia, sit simoniacus.

An timor in-
telligatur no-
mine rei tem-
poralis. pro
part. affir. vi-
detur sicut
D. Bonauent.
Durand. A-
drian. Angel.
Mator, D.
Thom. Et
confirmatur
ex tem para-
ratione.

Et primò de timore D. Bonau. 4. d. 25. tenet, quòd dare beneficiū ratione timoris, est simonia. Præterea Durand. dist. 25. q. 4. dicit quòd etiam si det digno, quo ad DEVM est simonia. Idem dicit Adria. quodlib. 9. art. 2. & proponit non solum ratione timoris de malo temporali, sed etiam ratione indignationis. Idem habet Angelus, verbo, simonia, 6. 3. & Maior expresse, d. 25. q. 3. Et Sanct. Tho. in 4. d. 25. q. 3. ad 3. dicit quòd si spiritualiter mouetur propter timorem, manifestè est simoniacus. Præterea ex c. *nemo*. de simonia. Et probatur, quia qui taliter dat, nō liberaliter dat, ergo est simoniacus. & confirmatur ex Cicero. 2. Rhetoricorum, Qui metu mortis facit, non liberaliter facit. Itē exire malo esset ratio boni. Item, talis defensio est estimabilis pretio.

1. Concluf.
Sicut 15.

SI O hoc non obstante est prima conclusio, Con-
ferre si spirituale sine respectu ad aliud commodum, vel incommodū temporale, timore indignationis, non est simoniacū. Probatur. Talis dat gratis, id est, non pretio aliquo modo, ergo non est simoniacus. Probatur, quia ex hoc, quòd aliquis timeret offendere regem, non recipit, aut admittit aliquid temporale. Præterea si quis timore orat, celebrat, cōsuetur, nō est simoniacus, neque qui absoluit, & tamen hæc sunt maximè spiritualia.

2. Concluf.

SECUNDA conclusio, Non si videtur malum da-
re spirituale digno ex timore. Probatur eodem modo,
quia

quia neque celebrare, neque communicare ex timore, est peccatum. Tempore enim quo aliàs non teneor communicare, aut confiteri, si timore pœnæ impositæ a prælato confiteor, nullum est peccatum. Suppono enim in præsentia, quòd opus ex timore seruili aliàs bonum, non est peccatum, contra Lutheranos. Præterea facere ista ad vitandum pœnam inferni, non est peccatum, quia timor etiam seruilis est donum Spiritus sancti, secundùm Sanct. Thom. 2. 2. q. 19. artic. 4. & 6. & glos. ad Rom. 3. Præterea in eutere istum timorem, ut arguebam, est bonum. Ut si Papa minaretur Episcopo exilium, aut carcerem, nisi dignos promoueret. ergo.

TERTIA conclusio, Idem ꝑ etiam videtur iudicium de timore mali temporalis, ut vitæ, aut exilij, aut carceris, dummodo hoc non redundet in aliquod cõmodum temporale, vel sit ex pacto, aut aliquò modo per modum pretij, ut tyrannus comminatur Episcopo exilium, nisi Petrum ordinauerit. 3. Conclus.

PROBATVR eodem modo, quia gratis dat. Præterea, in eutens timorem, non est simoniacus. ergo nec recipiens erit. Præterea, si esset lex, quòd Episcopus prouidens indigno soluat decem marchas argenti, lex esset iusta. ergo Episcopus, qui illo timore prouidit digno, non est simoniacus. Præterea, quia tunc talis collector incurreret pœnas excommunicationis, & alias pœnas iuris, & recipiens beneficium teneretur restituere. Hæc autem nec autores contrarij audent dicere, neque est in vsu. Probatvr consequentia. Nam pœnæ late sunt aduersus simoniacos in ordine, aut beneficio absolute sine distinctione. Præterea, quia in illo capit. *Saluator. 1. quæst. 3.* vbi Urbanus Papa late tradit motus & species simoniæ, nullam mentionem facit de timore. Præterea, si quis nollet confesse digno, nisi timore, quia tamen volitione conditionata, & vitiosa, hoc non esset simoniacum, sed acceptio

Probatvr conclusio proxima rationib.

acceptio personarum, vel aliud peccatum. Et nihilominus velle dare digno ex timore pœnæ, imò ad vitandâ pœnam, adhuc esset bonum.

Quando timor habet rationem Simoniz.

Si autem talis timor resolveretur ad cōmodum, aut ad pretium temporale, credo quòd esset simoniacum, vt si princeps daret Episcopo salarium, aut stipendium, & Episcopus timens perdere, vel vt de nouo haberet, conferret beneficium, esset peccatum simoniz. Sed nec hoc videtur certum, maximè si iste finis sit mediatus, putà si timeret perdere amicitiam, vel munera Regis, vel sperat fieri amicus.]

Respondet autem ad argument. pro part. affirm. quatenus dicebatur ex autorit. D. Thomiz.

AD argumentum ex autoritate Sanct. Thom. respondeo, quòd intelligit de simonia largo modo & impropria. Fateor enim quòd cum respectu aliquo temporali fit administratio spiritualium, est peccatum a fine, sed non est simonia damnata à CHRISTO, vel à Petro. Vel dico, quòd Sanct. Thom. in 4. sequutus est opinionem sui temporis, quam postea reliquit in Summa. Imò Sanct. Thom. quæst. 100. vt supra, per hoc probat, vt statim dicam, quòd conferre ratione consanguinitatis, non est simoniacum, quia non est illic emptio, aut venditio, sine qua non est simonia, sed neq; quando fit ratione timoris. ergo nec hoc est simonia, hæc videtur esse sententia Caiet. in Summa, tit. de simonia.

An consanguinitas intelligatur nomine rei temporalis, & ideo habeat rationem simoniz pro part. affirm. est D. Bonavent. & Parisiens. & videtur esse Innocent. tertius.

DUBITATUR, An † collatio spiritualis ratione consanguinitatis sit simonia, Beatus Bonavent. dist. 25. tenuit quòd sic. Et fuit opinio Parisiens. vt recitat Altistodoren. idem Glof. cap. vnico. vbi reprehendit Innoc. III. Archiepiscopum Mediolan. quòd beneficium contulerit in fauorem carnis. Glosa autem hoc dicit esse simoniam. & in capit. nemo. de simonia. dicit, quòd est simonia, si quis ex affectu consanguinitatis admittit impœnitentem ad sacramenta. Maior. dist. 25. q. 3. expressè id habet.

1. Conclus.

Nihilominus est prima conclusio: Conferre beneficium † intuitu consanguinitatis, non est simoniacum.

niacum. Hæc est S. Thom. q. 100. articulus. 5. ad 2. & Al-
tisiiod. vbi supra. Et ratio est, quia gratis datur, & non
est emptio, aut venditio. Præterea si collator est simo-
niacus, ergo & qui scienter eo intuitu recipit, quod ne-
mo dicit, neque talis damnatur ad restitutionem. Et
inc. illo unico, reprehenditur Archiepiscopus; primum
quia retinuit sibi prouetus beneficij, quod contulerat,
& hoc ibi condemnatur tanquam simoniacum: Se-
cundū est, quod affectu carnali hoc fecisset, & hoc non
dicit Pontifex esse simoniacum, quanquam esset turpe,
vnde maius argumentum sumitur ex illo capite quod
non sit simoniacum. Item dare beneficium ex amicitia
honestâ, non est simoniacum, sed amicitia consanguini-
tatis est honesta. ergo.

Locus inno-
centij ex-
pau-
ditur.

SECUNDA conclusio, Si quis conferat benefi-
cium consanguineo, aliâ idoneo, quantumcunq; mo-
tus a consanguinitate, non peccat mortaliter. Quod
videtur contra Altisiiodoren. qui quamuis dicat non es-
se simoniacum, tamen dicit esse mortale. Probat, A-
ctus ex obiecto est bonus, & circūstantia non est mor-
talis. ergo neque actus. Sed opinio Altisior. est proba-
bilis, quia videtur notabilis iniuria. Præterea, fundare
beneficium pro consanguineis, est licitum. ergo. Præ-
terea, lex de patrimonialibus est licita, ergo. Præterea,
dare extraneo ratione nobilitatis, atque alia humana
ratione, non est mortale. ergo nec ratione consanguini-
tatis.

2. Conclu-
sio contra Al-
tisiodor.

TERTIA conclusio; Cæteris paribus providere
consanguineis non est peccatum. De cohabit. Cleric.
& mulier. c. Potest. Et Syluest. Verb. Simonia, §. 16. sal-
tem secluso scandalo. Et probatur: habere rationem
amicitiæ honestæ non est peccatum; sed amicitia ex
consanguinitate est honesta: Ergo.

3. Conclufi.

QUARTA conclusio, Pontifices parati ad dan-
dum beneficia consanguineis sine deliberatione, pec-
cant mortaliter. Probat, quia communiter omittunt
digno.

4. Conclufi.

digniores, imò plurimos promouent, q̄ uō sunt digni, & saltem tales Episcopi gerunt propositum conferendi consanguineis, qualemcunq̄ sint. Et præterea est magnum scandalum in Ecclesia, & dant pluribus occasionem dandi indignis.

Dubium.

Sed dubitatur; An ꝑ conferre beneficia propter preces principaliter est simonia? Glossa in capite *ordinationes* 1. quæstion. dicit esse simoniam, saltem si preces sunt pro se. Et probat ex ipso, ubi Gregorius quartus dicit, ordinationes in pretio, vel prece, vel obsequio factas, esse falsas. Et eadem quæstion. cap. *sunt nonnulli*; expressè dicit, quòd in ordinationibus pecuniam quidem non recipiunt, sed humanum fauorem, aut gratiam, aut laudem aucupantur, gratis accipiunt, & non gratis dant. Et in c. *Saluator*. 1. q̄ dicitur, quòd munus linguæ, vel pecuniæ, vel obsequij facit simoniam.

Arg. pro part. affirm.

Arg. pro part. neg.

Sed Innocent. c. *neg. tuam*; de ætat. & qualit. ordin. dicit, quòd quomocunq̄ interponantur preces, siue pro digno, siue pro indigno, si non interueniat aliud temporale, non est simonia. Quem sequitur Cardin. ibidem. Et Hostiens. *licet sit turpe*, inquit, & quasi *simoniacum*. Et Panorm. cod. titul. c. *tuam*. dicit, quòd in eodem casu, in quo glossa dicit esse *simoniacum*, non esse simoniam, nisi quis intendat obligare collatorem.

Adrianus & multi alij Theologi uentur partem affirm.

ADRIAN. tamen in suo quotlib. 9 sequutus glossam dicit, quòd inducere preces, ut collator tanquam fauorabiles accipiat, est *simoniacum*, & collatio *simoniæ*, etiamsi sunt pro digno, & in beneficio simplici. Et probat, quia in dicto. c. *tuam*. tradunt doctores, quòd qui propter adulationem dat, est *simoniacus*. Præterea, quia talis pluris æstimat prece[m], quàm pecuniam, & fauorem, quàm pretium. Et addit Adrian. habuisse opinionem Theologorū, ut S. Tho. & Durand. Idè habet Maior q. 3. & Palud. Imò addit, si est paratus dare

late vbi, & propter preces det digniori, est simonia-
cus. Hoc videtur concedere Syluest. eodē tit. §. 13. & 16.
Non refert, inquit, quantum ad DIGNUM, an pro digno
sint preces, vel pro indigno, licet quo ad Ecclesiam re-
ferat. Et idem expressē tenet Durand. d. 25. q. 4 vbi di-
cit, quod siue preces fiant pRO digno, siue pro indigno, si
principaliiter mouetur collator fauore rogatis, quantū
ad DATU*rum* iudicium simonia committit propriē capiēdo,
atq; etiā incurrit pENAM iuris. Idem dicit Palud. q. 5. art.
vlt. Idem videtur habere Armach. lib. 10. art. 18. Et certē
hoc videtur sentire S. Tho. d. 25. q. 3. art. 3. dicit enim, qU
quicumque dat spirituale pro temporali commodo, est
simoniacus. Idem videtur habere 2. 2. q. 100. art. 5. ad 3.
Temporale autē commodum, inquit, vel est ex parte a-
niue sicut amicitia, vel fauor aliquis, & hoc est munus
 lingue. Et ad quartum dicit contra canonistas quod si
collatio fiat propter preces ad habendum fauorem, vel
amicitiam, aut laudem, vel vt vitet pericula, manifestē,
inquit, est simoniacus, siue pro se, siue pro alio, siue pro
digno, siue pro indigno. Nec videtur discessisse ab hac
sententia 2. 2. vbi supra, vbi videtur idem sentire. Et
ratio eius est quia fauor, vel amicitia humana, aut laus
est estimabilis pretio, & per consequens cadere potest
sub ratione emptionis & venditionis.

SED bona venia tantorum virorum in hac parte
libentius sequeretur sententiam canonistarum, & ideo
respondeo probabiliter per conclusiones.

Responsus
auctoritas
per cōclusio-
nes.

31 PRIMA conclusio, Illicitum † est conferre spiri-
tualia ad captandum quodecunq; commodum non spi-
rituale, siue digno, siue indigno, vt ad captandum ami-
citiam, laudem, fauorem. Ista est omnium doctorum;
& satis probatur ex dictis in cap. *Saluator*. & in c. *nemo*
& in c. *sunt nonnulli*. & quia videtur esse contra dictum
Domini, Matth. 10 *gratis accepistis, &c.* Præterea, quia
omnes rationes, quæ fiunt contra simoniam pecunia-
rum, videntur procedere contra istam. Primò, quia facit

1. Conclus.

iniuriam rebus factis, tam vili eas æstimando. Præterea, quia hac via Ecclesiæ bona venirent ad potentiores, & non ad meliores. Præterea, quia sunt bona communia, & per consequens est acceptio personarum distribuere per fauores & amicitias humanas.

3. Conclus.

SECUNDA conclusio, Nescio † an hoc ipsum sit mortale, si aliàs collatio fiat digno. Probatur, Nam stando saltem in iure diuino, sperare aut optare laudem humanam, aut fauorem ex alijs actibus spiritualibus; vt ex prædicatione, celebratione sacrificij, & collatione Sacramentorum non est mortale peccatum; neque video cur ista condemnentur de mortali, cum solum videatur vna gloria, quæ est de numero venialium. Dixi, stando in iure diuino, quia fortè Ecclesia voluit ita expressè prohibere & arcere, vt videtur ex primis capitulis allegatis, quanquam non constet de hoc.

3. Conclus.

TERTIA conclusio, Non puto hoc † peccatum esse propriè simoniam. Dico propriè, quia Dominus non condemnauit, aut beatus Petrus, neque condemnatur ab Ecclesia. Hanc puto esse sententiam Domini Caietan. in Summa, verbo, *simonia*, notabili quinto, vbi dicit, quod triplex est muneris genus, ab obsequio, a lingua, a manu: Et ad hoc vt simoniam constituat puniam ab Ecclesia, exigat, vt pretij rationem habeat, & propterea si laus, adulatio, preces non per modum laudis, adulationis, pretij, concurrant, quantumcunque sint nephariæ, carnales, & pro indigno, & inefficaces: ita quod inducant prælatum ad donandum beneficium, ad conferendum ordinem, simonia propriè & verè non incurritur; quia nulla est hic emptio, aut venditio.

Argumenta
contra sententiam
conteritiam quæ est
in glossa c.
ordinatio-
nes 1. q. 1.

Et primò contra distinctionem glossæ arguitur, nam certè si fundere preces pro se est simoniacum, vt ipsa dicit, ergo & pro alio: & si pro digno, ergo & pro indigno. Præterea, administratio aliorum spiritualium propter fauorem, & gratiam consequendam, non est simoniacum, & hæc sunt magis spiritualia, quam

quàm officia Ecclesiastica, ergo neque collatio beneficiorum. Præterea, secundùm illud essent simoniaci, qui etiam post factum laudarent, aut fauerent alicui ratione prædicationis, aut alterius ministerij spiritualis, quod nemo concederet. Præterea, si quis offerat sacrificium propter consequendam salutem spiritualem, vel potius temporalem, vel pro fructibus terræ, nullo modo esset simoniacus, quare ergo propter fauorem aut laudem? Præterea, tales non incurunt penas simoniacorum, neque tenentur ad restitutionem.

VND E Palud. vbi suprâ dicit, quòd qui consequutus est beneficium propter preces carnales à se vel ab alio interpositas, si est dignus, non tenetur restituere, sed debet pœnitere de corrupta intentione. Ex quo patet, quòd irrationabiliter idem ipse dicit, quòd si est indignus, debet resignare, quia certè nihil facit ad simoniam, an collatio fiat digno, vel indigno, neque est mihi verisimile, quòd Ecclesia in hac materia voluerit de nouo aliquid prohibere præterquàm quòd CHRISTVS prohibuit. Imò in d.c. *Saluator. 1. quæst. 3.* ex illo *Matth. 10.* Urbanus Papa probat triplex munus, scilicet, à manu, à lingua, ab obsequio esse simoniam, vnde nihil de nouo videtur constitutum.

Paludanus on
hac re pau
sua contra ea.

34. QUARTA conclusio, Si \dagger preces, vel fauor, vel laus resoluerentur tanquam pretium in aliquod temporale, clarum est, quòd esset simoniacum. vt si Pontifex pro collatione beneficij Ecclesiastici exigeret fauorem apud principem ad consequendam dignitatem temporalem, aut redditus consanguineis suis, aut laudem ad conferendam pecuniam, vel aliquid simile. Et patet, quia nil refert quòd pretium detur mediatè pro re spiritali. Hæc est Innocent. & Cardinal. in d.c. *tuam.* de etat. & qualit. ordin.

4. Conclus.

35. QUINTA conclusio, Si \dagger preces, fauor, vel laus, aut amicitia deduceretur in pactû, fortè esset simonia, quamuis

5. Conclus.
dubitauer
posira.

quamuis hoc non habeo pro certo. Sed videtur, quia tunc intercederent per modum pretij. Et ita videtur sentire Caietanus vbi supra. Totum hoc confirmatur de consanguinitate, timore, precibus, quia ista essent simonia. Omnis acceptio personarum, imò omnis inordinata distributio spiritualium, esset simonia, quia semper fit ex aliquo motiuo, & non spirituali.

Respon. ad
locum Tho.
2.

Quid per tem-
porale intel-
ligatur bre-
uissime ex-
plicatur.

Causa erro-
ris contrariis
sententiam
tenentium.

An munus
ab obsequio
habeat ratio-
nem simoniae.
2. Conclus.

AD autoritatem S. Thom. respondeo, quòd intelligit cum preces & alia interueniunt, sicut in 4. & 5. conclusione dictum est. Et in summa puto, quòd temporale in materia de simonia solum intelligitur quòd est subiectum auaritiæ. Nam peccata multa solent contingere in administratione spiritualium. Sed in hoc erratum est, quòd volunt hi, omne peccatum facere simoniam in hac materia. Itaq; simonia est dare, vel accipere aliquid spirituale pro bono aliquo utili, hoc est, facere quæstum de spiritualibus.

RESPONDEO autem de munere ab obsequio per conclusiones. Prima conclusio, Cum obsequium est pecunia æstimabile, ita quòd tandem resoluitur in commodum temporale, pro tali obsequio conferre officium Ecclesiasticum est simoniacum. Verbi gratia, Si Episcopus releuatur a salario ministrorum, quòd aliàs erat daturus, & ea ratione dat beneficia, simoniacus est. Hæc propositio videtur nota, quia nihil videtur referre, an pretium temporale mediatè vel immediatè interueniat. & vt Aristot. dicit, Ethicorum, quidquid pecunia est æstimabile, pecunia vocatur. Et certum est, quòd Episcopus in tali casu non gratis dat, & ministri volunt cum simonia donum DEI pecunia, id est, pecunia æstimabili, possidere.

3. Conclus.

SECUNDA conclusio, Si non adsit pactum expressum, vel tacitum, non puto, incurreret pœnam iuris, neque esset obnoxius restitutioni, sed esset simonia mentalis, quia releuatur a restitutione. Vnde in cap. mandato. extra. de simonia non condemnatur.

Nescio

NESTIO tamen an excusatur à pœna iuris & restitutione, quando inter alias conditiones prælatus hoc etiam addit familiari futuro, habens intentionem providendi, Dabo tibi in beneficijs vsque ad centum vacatos, vel dabo tibi salarium quinquaginta aureorū, quousque dederō tibi beneficium centum aureorum, ita quod alia ratione alius non iret in obsequium & simulatū Episcopi hæc inquam videntur malè sonantia, & eercè periculosa: quia profecto si talis Episcopus illis verbis alliceret, quenquam vt donaret equum, non excusaretur à simonia. ergo si petentem salarium illa cōditione inducit ad remittendū, non videtur excusari.

Exceptio autem
totus cū dabo
tamē.

TERCIA conclusio, Præstate obsequium ad consequendam benevolentiam Pontificis, vt illa ratione posset consequi quis beneficium, quamuis credam esse illicitum, si tamen absit quodcunq; pactum, & obligatio, non est simoniacum, quia tale obsequium non interuenit per modum pretij. Et hoc intelligo, etiam si hac ratione releuetur Episcopus à salaris pecuniarijs, & postea beneficium conferat: ita quod postea conferat tanquam ex benevolentia, & non tanquam ex obligatione. Sicut etiā dare Episcopo munera ad consequendam benevolentiam cum spe consequendi Ecclesiastica beneficia cum tali benevolentia, vel ex tali benevolentia, turpe quidem & nepharium est, sed non simoniacū. Vtraque conclusio videtur ex mente Caiet vbi supra: dixi verò, quod est illicitum querere hac ratione benevolentiam: quia si vellet esse familiaris, vt cognosceret facultatem & idoneitatem eius, vel quia Episcopus etiam conuenienter dignitates non dabit, nisi familiari, non videtur illicitum.

3. Conclus.

DICTVM est vtcunq; de peccato simoniæ in genere. Nam determinare casus in particulari, essent cōnatus laboris immensi: quanquam ex potioribus, & ex quib; explicatio aliorū possit haberi, aliquid dicemus. Sed prius, quia dictū est, quod simonia ex aliqua parte

Descendit
autem ad de
cendit in
particulari
dignitate casus
simoniæ.

dependet ex iure positivo, & maximè ex autoritate summi Pontificis.

Verum summus Pontifex potest esse simoniacus. Arg. pro part. neg.

Pro parte affirm. sicut S. Thom. & plures Theologi & Canonistæ.

DUBITATUR VITUM \dagger summus Pontifex possit esse simoniacus. Et videtur quod non, quia saltem beneficiorum & officiorum Ecclesiasticorum ipse est dominus, sicut domini Iuristæ dicunt, quod potest conferre pro suo arbitrio, neque tenetur dare gratis. Nam una ratio, quæ affectur contra simoniacos, est quia vendunt quod suum non est, quæ ratio non procedit contra Papam.

DVRAND. ubi sup. dicit, quod in quocunque casu alius esset simoniacus, similiter summus Pontifex esset. Quem sequitur Palud. ubi supra. & S. Thom. in 4. ubi supra, quæst. 3. art. 3. ad 2. sine distinctione dicit, quod opinio, quæ dicit Papam non posse esse simoniacum, est erronea, sed quod potest esse simoniacus sicut alius homo. Syl. §. 4. post Ant. de But. & Politic. dicit, quod Papa potest esse simoniacus in his, quæ de se sunt simoniaca. Et est communis opinio Canonistarum & Theologorum, in 4. Ratio est, quia leges non obligant legislatores, ff. de legi. l. princeps. & 6. q. 3. c. cum illa. Pauorm. idem expressè c. de simonia, & Cardin. ibidè. Respondeo per conclusiones.

1. Conclus.

PRIMA conclusio, In \dagger simonia quæ est iuris divini, æquè vel graviùs potest Papa esse simoniacus, sicut alius homo. Hæc nota est, quia non est supra ius divinum.

2. Conclus.

SECUNDA conclusio, In his autè quæ non sunt verè spiritualia, sed sunt annexa spiritualibus. solù iure humano, Papa potest ex rationabili causa sine vitio simoniæ conferre pro temporalibus. Hæc probata est supra quia nil habet spiritualitatis, ut officium hospitalitatis, vel procuratoris, ut supra exposuitur est. Et idè videtur de officio Sacristæ, & fortè de sepultura, & de alijs huiusmodi quæ profectò pauca sunt, & in illis quandoquæ alius esset simoniacus, si Papa sine rationabili causa faceret contractum aliàs simoniacum, graviter peccaret. Hæc probatur, quia ut S. Thom. probat 1. 2. q. 96. artic. 5. princeps est solutus

Solutus suis legibus quo ad vim coercitiuam, sed non quo ad vim directiuam, & est subditus legi, ex aequitate naturali, vt habetur, extra. de constitutione, c. cum omnibus. *Quisquis in alitero statuit, ipse eodem iure tui debet, vt Sapientis dicit autoritas, Patere legem, quam ipse tulerit.* Atq; etiam improbantur, qui dicunt, & non faciunt, quia alijs onera grania imponunt, & ipsi nec cogito volunt ea mouere, vt dicitur Matt. 23. Vnde, inquit Sanct. Thom. quantum ad iudicium Dei princeps non est solutus a lege.

Et dixi grauius peccare: quia fortasse neque a mortali excusatur, & quia vendit non sua, & ratione scandali, & ratione iniuriæ, quam alijs facit, cogendo ad ius, quod ipse tenere non vult. Et idem iudicium de omnibus alijs, quæ sunt iuris positivi. Vnde qui sine causa rationabili petunt dispensationes a Pontifice, licet adepti dispensationem forte excusantur, non tamen excusantur male petentes, & quia Pontificem inducunt ad peccandum.

Cur summus pontifex in hoc genere grauius peccare possit.

Quamvis Doctores dicant, quod circa ea, quæ sunt iuris positivi, Papa posset peccare alio peccato, scilicet acceptione personarum, vel auaritiæ, non autem simoniæ, videtur tamen, quod illud sit peccatum simoniæ. Nam sicut peccaret peccatum intemperantiæ, si sine rationabili causa non ieiunaret, aut duceret uxorem, quæ sunt de iure positivo, ita in proposito dicendum est: licet contra huiusmodi propositiones teneat glossa in c. ex parte. Antonius de Butt. & Ioan. de Imola, & Cardin. in c. 1. de simonia.

Illud peccatū pontificis in hoc genere videtur autem simonia.

Vnde est corollarium, Eodem modo potest Papa dispensare ex rationabili causa cum alijs, in his quæ sunt simoniaca iure positivo, & circa spiritualia, & sine illa non excusabit illos a peccato, vnde posset dare facultatem commutandi sine noua licentia.

Corollar.

40 Sed ex primo dubio de obsequio oritur dubiū, *Dubium ex* Vtrum hoc ipsum, scilicet sperare beneficium spiri- *priati oritur.*
tuale

tualem ex officio temporali, sit simoniacum. Ad hoc respondent Doctores, quòd sperare principaliter est simoniacum, sed sperare minus principaliter, non est simoniacum. Sed parum refert, quòd sit principaliter, vel minus principaliter. & ideo melius est ut distinguitur, mediare, vel immediate: quia si immediate per obsequium vult habere beneficium, simoniacum est. Si autem vult consequi benevolentiam, ex qua possit habere beneficium, non est simoniacum.

Dubium aliud.

DUBITATUR, An \dagger promittere spiritualia, sit simonia. Dico, quòd non, licet sit male factum.

Quæ sit in his potissima difficultas.

SED circa hanc disputationem de simonia iuris diuini potissima difficultas est, quæ sunt illa, in quibus est spirituale de iure diuino, & quæ, in quibus de iure positio. Ut inde intelligatur in quibus Papa potest dispensare, aut non.

An beneficia Ecclesiastica sint spiritualia ex sua natura.
Prima opinio.

ER in primis est controuersia de beneficijs Ecclesiasticis, an sint spiritualia ex sua natura, an solum de iure positio, & per consequens an vendi possint sine vitio simoniæ. De qua quaestione sunt opiniones.

PRIMA opinio; \dagger In beneficijs vniuersaliter simonia est de iure positio, & per consequens Papa potest vendere sine rationabili causa, & sine vitio simoniæ, vel ex rationabili causa, & sine vitio simoniæ, vel ex rationabili causa & sine peccato. Hæc glossæ inc. *ex parte*. de officio delegati, & Antonij de Burr. & Imol. & Cardin. c. i. de simonia.

Argumenta pro hac prima opinione.

PRO ista opinione arguitur, Quia in omni beneficio sunt simul spirituale & temporale, ubicunque hæc duo inueniuntur, potest vèdi ratione temporalis, dummodo non pluris vendatur, ut patet de calice, vestibus sacris. ergo præbenda, quæ habet redditus, potest vendi secundum iustam æstimationem temporalis redditus; dum modo gratis detur quod spirituale est in ipso beneficio. Et confirmatur. Quia quod hoc temporale sit annexum huic spirituali, solum est de iure positio, ergo

ergo Papa poterit vendere, ac si non esset annexum, ino vsque ad Urbanum primum Ecclesia dicitur non habuisse redditus. Præterea ius patronatus est spirituale, & annexū temporali, hoc non obstante, illud temporale potest vendi, vt patet extra. in c. *seruire*, & ex cap. *ex literis*. ergo simili ratione temporale adiunctum spirituali in præbenda vendi poterit adiunctum cum spirituali. Verūm hæc argumenta solū videntur procedere de simplici præbenda, vt canonicatu, aut patronatu, in quibus nil videtur spiritualis propriæ, cum neque habeant clauēs, neque administrationem sacramentorum.

SECUNDA opinio sequitur aliud extremum, quod 2. Opinio. omnis simonia in beneficio Ecclesiastico est prohibita iure diuino, & per consequens vendi non potest sine vitio simoniæ. Hæc est opinio Theologorum, de qua statim plura.

TERTIA opinio sequitur viam mediam, scilicet 3. Opinio. quod in beneficijs habentibus administrationem ordinis, vel executionem clauium, simonia est de iure diuino, & per consequens Papa non eximitur ab illa, neque alium eximere potest. In alijs autem non habentibus talem administrationem, aut executionem, simonia solū est de iure positivo, & sic Papa poterit illa vendere sine vitio simoniæ, aliās flagitiosè peccat. vt de canonicatu, patronatu, & si qua sunt alia similia. Hæc est Panormit. cap. i. de simonia, & in receptione. cap. ultimo, de simonia.

De hac questione sit prima conclusio contra Pa- 1. Conclusio. norm. & Hostiensem: Non minus est simonia vendite canonicatum simplicem, quam beneficium cum cura animarum. Probat, Nam si venditur officium, ita est spirituale, sicut aliud: si autem temporale, non est magis temporalis redditus simplicis præbendæ, quam beneficij habentis curam animarum. ergo par ratio est de vtroque. Antecedens autem pro

pro prima parte probatur, in qua est difficultas, quia clericatus est res spiritualis: quia quamuis sit ex institutione Ecclesie, nihil aliud est, quam cooptatio ad administrandum populo, & sacrificijs diuinis. Et Sanct. Tho. 2. 2. quæst. 100. artic. 4. ponit clericatum inter spiritualia. præbenda autem datur clerico, quia clericus est primo ratione officij clericalis, & ex illo habet ius capiendi fructus præbendæ, quod etiam ius non potest esse, nisi spirituale, cum fundetur in officio clericali, ratione enim illius officij debetur illi sustentatio à populo de iure diuino, iuxta illud I. ad Corinth. 9. *Qui altari seruit, de altari viuere debet*: vnde sequitur quòd tam spirituale est officium clericale, & ius recipiendi fructus in simplici præbenda, sicut in episcopatu: & sic nulla videtur differentia inter beneficium simplex, & cum cura animarum. Præterea, ita est de iure positio subdiaconatus, sicut simplex clericatus: ergo si propter hoc licet vendere præbendas annexas clericatui simplici, licet vendere præbendas subdiaconatus, si quæ sunt, vt si esset præbenda assignata subdiacono pro officio suo, quod habet.

Communi-
ter negatur
quod iste ac-
quisitor
subdiaconatus
tam esse iuris
positiuum.

2. Conclus.

In beneficio
Ecclesiastico
tria tantum
reperiuntur.

SECUNDA conclusio, † Papa non potest vendere sine vitio simoniae ex quacumque causa quodecumque beneficium Ecclesiasticum. Probatur, quia in beneficio non reperiuntur nisi tria, officium, ius recipiendi fructus, & ipsi fructus. Papa autem non potest dare secundum, nisi per primum, quia non competit ius recipiendi, vt dictum est, nisi ratione officij: sed tam primum quam secundum est spirituale bonum. ergo Papa non potest illa vendere. Hanc habet Palud. 4. distinct. 25. quæst. 4. & Armach. libro decimo, capit. 16. & Adrian. quotlib. 9. & Caieta. opusculo proprio de Simonia: Item arguit Palud. & Armach. Magis spirituale est actus eligendi Episcopum, qui tamen spectat ad canonicos. ergo &c. Præterea, quia non est minus spirituale officium Canonici quamuis sit de iure positiuo, quam si esset de iure

de iure diuino, sicut non est minus spirituale officium
 subdiaconatus de iure positiuo, quam sacerdotij de iu-
 re diuino, sed si canonicatus esset de iure diuino, vendi
 non posset. ergo neq; & nunc. Præterea, quia in cano-
 nicatu tria inueniuntur (vt dictum est) clericatus, siue
 officium, ius recipiendi fructus, & ipsi fructus: quæro
 utrum canonicus habuit officium gratis, vel pretio. si
 secundum, est simonia. Quæro & de secundo, scilicet
 de iure recipiendi fructus. Aut habetur gratis, vel pre-
 tio: si secundum, est simonia, quia vt probatum est, eti-
 am est ius spirituale, quia ex ratione officij spiritualis,
 sicut etiam ius decimarum in beneficio curato est spi-
 rituales: si autem Papa hoc gratis dedit, iste iam tenet
 titulū, ius, possessionemq; præbendæ, & hoc sufficit ad
 recipiendum fructus, neq; est ibi aliud, quod Papa pos-
 sit vendere.

Vnde est implicatio, quod papa gratis det, quod
 est spirituale in præbenda, & vendat quod est tempora-
 le, & in hoc consistit ratio huius simoniæ. Et confirma-
 tur. Nam papa non habet maiorem titulum ad fructus
 præbendarum, quam Ecclesia: sed Ecclesia non habet
 nisi ius spirituale, scilicet ratione administrationis spi-
 ritualis. ergo neque papa: ergo nihil habet, quod possit
 vendere. Et similis calumnia videtur esse, si quis dice-
 ret, Ego do tibi gratis titulum ac dominiū ad fundum,
 sed vendo tibi fructus: si enim habeo ius ad fundum,
 fructus sunt mei. Præterea, si fructus essent annexi ca-
 nonicatus iure diuino, sicut in veteri testamento, non
 possent vendi. ergo neq; nunc, quia non minus est offi-
 cium spirituale clericorū, quam erat Leuitarum. Item
 Panormit. arguit pro ea parte, qui est in hac sententia.
 Nam in cap. *ex diligenti*. de simonia dicitur, quod præ-
 statio homagij vel iuramenti pro beneficio acquiren-
 do, diuinis atque humanis legibus contraria esse di-
 gnoscitur. ergo papa non eximitur ab illo iure. Præ-
 terea, si papa potest facere, ergo dare facultatem alijs
 potest

Implicat con-
 tradictionem
 quod in benefi-
 cio Ecclesia-
 stico spiritua-
 le gratis dor-
 netur & tem-
 porale vende-
 datur.

potest: quod omnino esset absurdissimum.

Causa erro-
ris: Quod cum
i. iustitiam
tenentur.

SEN totus iste error emanavit, quod isti crediderunt, quod illa, quæ sunt iuris positivi, non sunt verè spiritualia, in quo vehementer erratum est. sicut enim spiritualis consecratio Ecclesiæ, aut consecratio sacerdotis, benedictio aquæ, absolutio sacramentalis, non sunt temporalia, sed spiritualia. ita licet beneficium canonicorum sit de iure positivo, est ita spirituale, sicut officium sacerdotis, & idem est iudicium de alijs spiritualibus; & contrarium dicere est erroneum. Papa enim non potest concedere spiritualia bona beneficiorum sine titulo spirituali, quia non est dominus, ut ait Sanctus Thom. 2.2. quæst. 100. Et probat Palud. Nam fundatores non reliquerunt bona illa Papæ, sed ministris solum, neque spectat aliud ad papam, quam provisio ministrorum.

Hæc senten-
tia contra
Adrianum.

HABE videtur contra Adrian. ut infra dicitur. si tamen papa sine titulo spirituali de facto venderet, esset simonia, similiter ac si rex venderet illa, neque venditio teneret. Non negamus tamen, quin papa pro communi utilitate Ecclesiæ possit vendere, vel aliter transferre fructus, vel partem illorum, quia etiam de bonis clericorum potest disponere tanquam dispensator & administrator.

Ad arg. con-
traria quæ
allata sunt
pro prona
opinionem.

Ad 1.

AD argumenta in contrarium. Ad primum respondetur primò, quod differentia est clara, quia in calice aut in argento potest aliquis habere ius ad illud temporale, & non ratione spiritualis: non ita autem est in beneficio, ubi ad temporale non potest esse ius, nisi spirituale, ut declaratum est. Ad confirmationem negatur consequentia: quia licet sit annexum de iure positivo, tamen annexum est debitum, solum ratione illius spiritualis.

Ad 2.

AD aliud de iure patronatus respondetur, quod differentia est clara, quia in patronatu spirituale se-
quitur

quitur ipsum temporale. e contrario autem in beneficio temporale sequitur spirituale. & hæc de beneficijs & officijs, in quibus est aliquid spirituale. Si quæ tamen sunt, quæ re vera, vt supra dictum est, nullum continent officium spirituale, de quibus fit mentio in dicto cap. *Saluator*. non negamus, quin vendi possint sine vicio simoniæ; vt officium & præbenda in hospitali, imò & cathedra in vniuersitate & alia similia: quia ista ad nihil spirituale ordinantur, & laicis possunt concedi.

45 Ex quo sequitur, quòd † omnes præbendæ militares, quas commendas vocant, possunt autoritate papæ vendi pro temporali, sine vicio simoniæ. Nam licet sint annexæ religioni, & religiosi, non tamen ratione officij spiritualis, sed pro officio militari.

Consecrari.

46 Ex quo iterum sequitur, quòd † neq; ex autoritate papæ potest commutari commenda militaris pro beneficio. Patet, quia commenda est merè temporalis, sicut stipendium ducis in bello.

Consecrari
alterum.

ADRIAN. in quotlib. 9. ad quintum principale, dicit, quòd opinio, quæ dicit, quòd papa in venditione beneficiorum, non est simoniacus, verissima est, quando intendit vendere ius recipiendi fructus, non mediante aliquo officio spirituali. Contraria tamen opinio habet verum, quando intendit vendere mediante aliquo officio spirituali. Et inquit, quòd Papa hoc potest facere, scilicet non mediante aliquo officio spirituali vendere præbendam, quia iura non possunt eum impedire; secus de prælatis inferioribus, & sic concedit, quòd autoritate papæ potest aliquis commutare beneficium pro officio temporali, scilicet notariatus, quòd ita, intelligitur vt Papa det illis præbendam temporalem pro officio illo, & non ius spirituale.

Adriani sententia recitatur.

Sed probatur, quòd hoc sit falsissimum. Nam

Adriani sententia refellitur.

quæro

quarò si papa vèdidit Petro ius recipiendi fructus præbendæ, & non mediante aliquo iure spirituali, quare canonicus tenetur dicere officium diuinum, vel interesse in choro, quia papa non potest obligare ad hoc sine stipendio. Præterea, talis non faceret fructus suos, si non diceret officium diuinum, vt decretum est in Concilio Lateran. sub Leone decimo. ergò fructus debentur ratione officij spiritualis. ergo papa non dedit nisi illo titulo.

An in pñsionibus commutandis aut redimendis sit simonia.
Arg. p. op. pat. affum.

SEQUITUR quæstio particularis de pensionibus. An ꝑ circa illud cōtingat simonia, si permittentur cum bonis temporalibus, vt in redemptione pensionum. Et videtur quod sic, quia est beneficium Ecclesiasticum. ergo circa illud potest cadere simonia. Præterea, vel illud est temporale, vel spirituale: si spirituale, ergo non habet æstimari, aut redimi pecunia: si temporale, ergo non licet commutare beneficium pro pensione. Cuius tamen oppositum vsus obtinuit.

Casertani respons.

CASERTANVS in summa in verbo *simonia*, respondet, quòd ius annuæ pensionis est merè temporale. Quod probat ex duobus. Primum, quia solos fructus beneficij Ecclesiastici respicit: nam pensio non est beneficium spirituale, proprie loquendo, sed totum beneficium est illius, qui pensionem soluit. Et secundò, quia solet laicis concedi, sicut ait S. Thom. 2.2. quæst. 100. artic. 4. ad tertium, quòd cum papa concedit Laicis decimas, non concedit ius, sed solùm res temporales, quæ nomine decimarum dantur.

Maiores sententia.

MATOR in 4. distin. 25. ad quartum dicit, quòd pensio non est aliquid temporale, sed est beneficium. Sed glossa in *cum in*, de constitution. viderat dicere, quòd ubi præbendæ non est annexum spirituale, videtur quod sit aliquid temporale, & vendi, & redimi potest.

Glossæ sententia.

Adriani sententia.

ADRIAN. in illo quotlib. 9 ad quintum, publice admittit, quòd pensio est temporalis, & per cōsequens, quòd

quod nullo modo autoritate partium potest commutari beneficium pro pensione. Sed autoritate Papæ potest, imò posset fieri pro nuda pecunia. Nam secundum eius imaginationem, illa pensio datur pro præbenda temporalis beneficii, & nullo modo pro aliquo iure spirituali. & quia nullus inferior Papa potest conferre temporale beneficium nisi mediante spirituali, ideo neque dominus beneficii, neque Episcopus, potest dare beneficium pro pensione.

Respons. auctoris.

CURTÈ res videtur dubia, & fortasse ista commutatio pensionum non est ita tuta, sicut omnibus videtur: sed utcumque respondeo per conclusiones. Prima conclusio, Pensio quæ assignatur alicui super beneficium alterius, ratione alicuius ministerij spiritualis, licita est & honesta, sicut ratione adiutorij & subsidij: ut cum Episcopo titulari assignatur certa pensio super Episcopatum alterius, ut adiuuet ad exercendum Episcopalia. Ista conclusio est nota, nam datur stipendium iustum pro administratione spirituali. Et eodem modo posset assignari presbytero ut ferret subsidiū pastori parochiano, aut alijs inualido, ad administrandum Sacramenta. Unde sequitur quod talis pensio redimi non potest pecunia, non solum transactione partium, sed neque autoritate Papæ, ut supra probatum est, quia est verum beneficium.

1. Conclus.

Confectarius.

49 SECUNDA conclusio, Habens quod beneficium, cui per aliquod tempus ministravit, licite potest autoritate Papæ cedere beneficio, retenta certa pensione super beneficium, & sine quocumque generali officio spirituali. Hæc probatur, quia ei qui diu inseruiuit beneficio, honestum est, ut pro præterito ministerio, etiam in futurum consulatur & prospiciatur, & detur sustentatio, si postea non potest commodè ministrare. Adhuc est verum ex illo, *Dignus est operarius mercede sua*. Eadem ratione videtur, quod talis pensio non sit vendibilis: quia ius ad illam est mediante officio spi-

2. Conclus.

Confectarius.

rituali, neque est minus spirituale, quàm si sit pro ministerio futuro.

Arg. contra
conferat.

SED etiam potest argui contra hoc, quia est merè temporalis, nam datur solum tanquam alimentum, & non remanet obligatus ad aliquod officium spirituale.

3. Conclus.
cui titulus re-
spondetur ad
proximum
arg.

Vnde est tertia conclusio. Papa † non potest da- 30
re alicui pensionem aliquam super beneficio Ecclesia-
stico, qui nullum ministerium neque temporale, neque
spirituale conferat in Ecclesia, vel alio pio titulo. Hæc
probat, quia Papa non est dominus, sed dispensator,
& illud esset dissipare. Præterea, in hoc faceret iniuriam
populo, & ministris: populo quidem, quia cogeret sol-
uere beneficium & stipendium nullo titulo debitum,
cum tamen nullum aliud titulum possit habere Eccle-
sia ad bona laicorum, nisi quod dominus ordinavit,
quod qui Evangelio seruiunt, de Evangelio viuunt. 1.
ad Corinth. 9. quod fieret, si decimas ministris Ec-
clesiæ debitas pro ministerio, alijs otiosis distribu-
ret. Dico autem, sine ministerio vel alio pio titulo,
vt ratione paupertatis, aut studij ad bonum commu-
ne, sed solum pro suo arbitrio. Confirmatur, Nam non
est dubitandum, quin Papa possit errare, & peccare in
distributione beneficiorum Ecclesiasticorum: sed iste
videtur error manifestus, vt bona Ecclesiastica, quæ
sunt ministrorum, & pauperum, alijs distribuuntur
nullo titulo. ergo tales distributiones sunt iniustæ non
minus, quàm si quis pro quotidiano sacrificio legaret
perpetuos redditus, atque Papa illos assignaret alicui,
qui neque sacrificaret, neque aliud pium officium
conferret.

4. Conclus.

QUARTA conclusio, Non † videtur irritatio- 31
bile, vt Papa det clerico pensionem aliquam in alieno
beneficio, solum quia clericus est. Probat, quia si cle-
rici certo numero, & non ita sine discrimine, & passim
ordinarentur, rationabile esset, vt Ecclesia sustentaret
ministros suos de quorum numero sunt omnes clerici.
maximè

maximè quia aliàs non haberent vnde honestè viuerent, sed talis pensio etiam videtur quòd esset verum beneficium, quia titulus esset verè spiritualis scilicet ratione ministerij, quia talis clericus vel impendit, vel aptus est impendere, & per consequens non videtur quòd talis pensio possit vendi.

QUINTA conclusio, Vtunque \dagger iusto, siue iusto titulo Papa alicui concedat pensionem sine obligatione ad aliquod ministerium spirituale, neque ratione alicuius tituli spiritualis, talis pensio est merè temporalis, quia secundum se est temporalis, neque est annexa alicui spirituali, postquam ius ad illam non est spirituale. ex quo sequitur, quòd vendere, aut redimere talem pensionem, non est simoniacum pretio quolibet temporali.

SEXTA conclusio, Si quis \dagger contulit, aut permutauit beneficium pro pensione, etiam autoritate Papæ, nullo modo possum intelligere quomodo talis pensio possit vendi, aut redimi pecunia; neque sufficio soluere argumentum superius factū. Aut enim talis pensio est spiritualis, aut temporalis. Si spiritualis, redimi non potest: si temporalis, permutari cum beneficio non potest. ergo talis pensio non potest cadere sub emptio-
ne aut redemptione.

VNDE commentitiū puto quòd dicit Adrianus, quòd autoritate Papæ possit permutari pensio cum beneficij præbenda, secludendo ipsum spirituale, quia (vt supra probatum est) Papa non potest dare illud temporale, nisi propter illud spirituale. Imò neq; dat, quia nunquam dat ius ad illud temporale, nisi ratione tituli & officij spiritualis. Dico temporale, quòd est in beneficio; Vnde commutari pro pensione non potest. Confirmatur. nam si quis obtinuit beneficium quia dedit pensionem, si postea non dicat officium canonicū, non facit fructus suos, vt determinatum est in Concilio Lateranensi, sub Leone decimo. ergo signum est, quòd talis

5. Conclusio

6. Conclusio

Resellitur
sententia
Adriani papa
10 ante recu-
rata.

talis non habet titulum ad fructus beneficij, nisi ratione officij spiritualis. Fictitium ergo est & sophisma, quod ille permutauerit quod temporale erat in beneficio pro pensione. Sed eodem modo permutauit sicut pro alio beneficio. neque de hoc est dubium. Itaque non video quomodo alterum cum altero possit stare, vt beneficium mutetur pro pensione, & iterum pensio pro pecunia. Et Adrian. bene consequenter concedit, quod sicut à principio est facta permutatio beneficij cum pensione, poterit fieri cū pecunia auctoritate Papæ. Confirmatur iudicio meo vehementer, quia permutatio ab initio, potuit fieri cum pacto redemptionis pensionis, vt etiam fatetur D. Caiet. Neq; quisquā alius negat. Ex hoc sic arguitur, Vel in illa permutatione permutatur tēporale, vel spirituale. Si spirituale, ergo permutatio pro pensione temporali est simoniaca. Si tēporale, vt dicit Adrian. ergo neq; pactum de redemptione erit simoniacum, cū nihil spirituale interueniat.

9. *Conclus.*

SEPTIMA conclusio, Quamcumq; † pensionem Papa imponat, vel ex officio suo, vel ad supplicationem alterius quæ non sit causa permutationis, & sine obligatione ad aliquod officium vel ministeriū spirituale; omnis, inquam, talis vendi potest & redimi sine simonia. Ista patet ex superioribus, quia talis pensio est pure temporalis. Diximus autem sine simonia, quia non dubito, quin talis negotiatio sit vitiosa & præstans magnas occasiones ad fraudes simoniacas.

Sententia conclusiōis.

Corollarium.

Vnde est corollarium, Habentes tales pensiones temporales non tenentur ad officium canonicū. Hoc corollarium videtur clarum. nam si pensio temporalis, non est beneficiū Ecclesiasticū. Et hoc profectō in hac materia absurdum est, vt non possimus aliter istos pensionarios absoluerē à vitio simoniæ, nisi excusando eos à quocumque officio & ministerio Ecclesiastico.

Corollar. alterum.

Ex quo iterū sequitur, quod nullo iusto tit. possident tales pensiones, atque adeo si istæ redemptiones
pensio-

pensionum non redigerent nos ad istas angustias, non patremur perplexitatem, sed simpliciter dicemus pensiones esse vera beneficia, quæ dantur clericis ratione officij: & sic tenentur ad officium canonicum, quod multò honestiùs esset in Pontifice & possessoribus pensionum.

ALTERIVS PARTIS RELECTIONIS, QUÆ EST DE POENÀ
Simoniacorum,

S V M M A.

1. Accipiens aliquid temporale ratione cōtractus simoniaci, an teneatur restituere quicquid simoniacè accepit.
2. Simoniacè consecutus beneficium Ecclesiasticum, nihil iuris acquirit in illo, neque facit fructus suos, sed tenetur resignare.
3. Simoniacus an de iure naturali & diuino teneatur restituere, an de solo positivo.
4. Restitutio pecuniæ acquisitæ per simoniam, non est de iure diuino.
5. Beneficium simoniacè acquisitum, an sit restitutioni obnoxium de iure diuino.
6. Pecunia ex contractu simoniaco acquisita cui debeat restitui.
7. Restitutionē si quis bona fide fecit dando pauperibus, vel illi, à quo accepit, an teneat factum.

8. Beneficium adeptus, qui quidem non dederat pecuniam Episcopo, sed alius pro eo, ipso ignorante, an teneatur restituere.
9. Contrahentes cum Papa, an sint simoniaci, aut incurrant poenam iuris.
10. Accipere aliquid pro sepultura an sit licitum, & quando.
11. Sepulturae ius priuatum an possit quis obtinere, & quomodo.
12. Religionem si quis ingrediatur, an ille, qui eum recipit, possit pro ingressu aliquid recipere.
13. Si quis leget monasterio in perpetuum mille aureos, ut faciat sacrum perpetuo: si haeres dicit; Ego dabo beneficium simplex huius missae, & dimittatis legatum, an hoc sit licitum, & fieri possit sine simonia.
14. Mediatores, qui pro alijs contractus constituunt simoniacos, quas incurrant poenas.
15. Dare pecuniam, ut ab officio quis non deponatur, an sit simoniacum.
16. Simoniaci poena quae sit.
17. Licet temporale non possit aliquis recipere pro spiritualibus titulo emptionis & venditionis, an aliquo titulo spiritali possint spiritalia ipsa esse media ad aliquod temporale.
18. Titulus triplex recipiendi tempor.: licet median-
tibus spiritalibus describitur.

19. Clerico virum liceat suas locare operas in administratione spiritualium.
20. Locare operas in administratione spiritualium, non plus licet, quàm ipsa spiritualia, neque licet aliquid recipere pro labore spirituali magis, quàm pro ipso spirituali.

VIA PœNA SIMONIORUM tendet ex restitutione, & hæc est potissima pœna, ideo solùm tractabo de restitutionis pœna: quia in hac sola videtur magna difficultas cõsistere. Vnde est prima quæstio, An ille, qui aliquid temporale ꝑ accepit, ratione contractus simoniaci, teneatur restituere quicquid simoniacè accepit.

Prima quæstio.

An hanc quæstionem respondent omnes doctores, tam Theologi quàm canonistæ quòd sic, & habent eam tanquam certam & in dubitatã. & probant ex cap. *si quis Episcopus*. 1. quæst. 1. vbi tamen non agitur de hac restitutione, sed solùm cauetur, quòd ordinato per simoniam non proficiat talis promotio, & de Episcopo ordinante dicitur, quòd proprii gradus periculo subiacet. Sed argumentantur (vt solent) ex vno ad aliud. Plus tamen videtur facere caput *mandato*. de simonia. vbi habetur, quòd simoniaci mentales non tenentur ad restitutionem, neq; temporalium, neq; spiritualium. Ex quo arguitur, quòd si esset simonia exterior, tenerentur ad restitutionem.

Respondent doctores cõmuniter affirmatiuè.

RESPONDETUR tamen & sit prima conclusio, *Respon. 20.*

Quicumq; ꝑ simoniacè consequutus est Ecclesiasticum beneficium, nil iuris acquirit in illo, neq; facit fructus, sed tenetur resignare. Hæc expressè habetur in iure, *c. ea que*. 1. q. 3. & *c. ex multis*. & 1. q. 1. c. *signis*. & *c. presbyter*. Et sunt extrauagant. apertè hoc habentes Martini V. Eugenij quarti, Pauli secundi & Sixti quarti.

Respon. 20.

Sed dubitatur, an ꝑ de iure naturali & diuino teneantur

Dubium, antur

Adferuntur
plura argu-
menta pro
parte a. firm.
Arg. 1.

Arg. 2.

3.

4.

5.

antur restituere, an de solo positivo. Et primò de tem-
porali videtur, quòd sit de iure diuino obnoxium resti-
tutioni. nam ita est prohibitum de iure diuino recipere
aliquid titulo simoniaco, sicut vsurario. sed vsuarius
tenetur restituere iure diuino & naturali quicquid ac-
quisiuit ex vsuris: ergo & simoniacus. Est etiam pro-
batio sancti Thomæ, qui aliquid accipit contra volun-
tatem domini, pro re, quam tenebatur dare gratis, te-
netur ad restitutionem: sed ita est in præsentia. ergo.
Confirmatur, quia si emptor tenetur restituere benefi-
cium sine condemnatione. ergo vendens tenetur re-
stituere pecuniam. Præterea, si hoc solùm est de iu-
re positivo, cum hoc sit pœnale, sequitur quòd simo-
niacus non tenebitur restituere ante condemnatio-
nem. Consequens est contra omnes doctores. Præ-
terea, quia non videtur cautum in iure, nisi de resti-
tutione in simonia, quæ est, vel committitur in ordi-
ne, vel beneficio, vel pro ingressu religionis. Si ergo re-
stitutio est solùm de iure positivo, videtur qui recipit
pecuniam pro administratione Sacramentorum, aut
alijs actibus spiritualibus, aut celebratione Missæ si-
moniaccè, non tenebitur restituere, cum tamen ista sint
non minùs spiritualia, & per actum non minùs enor-
me. ergo. Præterea arguitur instanter. Nam non dicitur
contractus, vbi alterum pro altero commutatur, si vna
pars verè non dat quod paciscitur. Vt si quis pro dono
recipit pecuniam, si re vera non dat donum, tenetur
restituere pecuniam. Et si emo equum à non domi-
no, tenetur mihi restituere pecuniam, & ego equum.
Ita est in proposito, quòd vendens beneficium, non fa-
cit emptorem dominum beneficij, neque dat ei titu-
lum, sed emptor tenetur dimittere, ergo venditor resti-
tuere pecuniam, secluso omni iure positivo.

IN oppositum est, quia apud DEVM ita est simo-
niacus mentalis, sicut simoniacus exterior. sed mentalis
non tenetur restituere, sed sufficit ei sola pœnitentia, vt
habetur

Arg. in con-
tr.

habetur in d. c. *mandato*. de simonia. ergo non est de iure diuino.

AD quæstionem respondent Innocen. & Hostien. in c. *tu a nos*. de simonia. quòd in simonia, quæ est de iure diuino, est obligatio ad restitutionem, etiam de iure diuino. Et ad c. *mandato*. respondent, quòd intelligitur solùm de simonia, quæ est solùm de iure positivo.

Respons. Innocentij & Hostien. ad dubium.

SED contra est quod cap. loquitur de simonia, quæ est in ingressu religionis, quæ est de iure diuino. Neq; valet dicere, vt alius respondet, quòd c. illud intelligitur non de pecunia accepta pro ingressu religionis, sed pro loco in ordine monachorum post ingressum religionis. Hoc enim est diuinare, cum caput absolute loquatur de loco habito vel acquisito in monasterio, & præterea post ingressum religionis non esset simoniacum dare pro certo loco inter monachos pecuniam, etiam si fuisset exterior compositio, quod manifestè esset contra caput.

Refellit ab autore.

IN eadem sententia cum Innocentio & Hostien. est Maior 4. dist. 25. q. 5. Generale est, inquit, & de iure naturæ, quod homo non acquirat dominium per actum, quem tenetur gratis dare. Imò addit, quòd neque papa potest dispensare vt retineatur pecunia. Et in hac sententia videtur esse Adria. quolib. 9. quòd tenetur de iure diuino simoniacus restituere.

Ioannes Maior & Adrianus tenent sententiam Innocentij & Hostienis.

SED contra istam opinionem statuo conclusionem. Restitutio ꝑ pecuniæ acquisitæ per simoniam nõ est de iure diuino. Hæc est Caic. 2. q. 100. a. 6. & Syl. uel. verbo *simonia*. §. 20. & panor. c. *mandato*. Ex quo videtur sufficienter probari, & arguitur sic, Si illa restitutio esset de iure diuino & naturali, deberet fieri illi, a quo ablata est pecunia, vt in usura, & in alijs rapinis. consequens est contra omnes doctores, & fortè contra veritatem. Confirmatur, Nam si do Petro 20. aureos vt interueniat cum usurario, vt det mihi mille aureos ad

Concluse auctoris.

vsuram, Petrus non tenetur restituere, & tamen si dorem ut interueniat apud Episcopum, ut impetraret beneficium, teneretur, ergo non est idem iudiciū de veroque. Præterea non minus obligatur ad restitutionem simoniacus spiritualis acquisiti, quam temporalis. sed hoc non est de iure diuino, ut statim aperte probabitur: ergo neq; reliquum.

Sed argumenta in contrarium non ita facile soluntur. Ad primum Panor. c. *mandato*. conatur multas differentias ponere inter vsurarium mentalem, & simoniacum, sed omnes sunt inefficaces. vide illum, qui tandem videtur consentire cum Innocen. & Hostien. Caieponit. differentia, quia in simonia est voluntaria translatio, quamuis iniqua, sed in vsura non. Sed fortasse differentia est, quod in vsura efficitur iniuria illi, a quo exigitur vsura, & ideo ei restituendum est: sed in simonia non fit iniuria illi, qui libenter dedit pecuniam, sed iniuria facta est rebus sacris, sicut si in loco sacro aliquis haberet rem cum propria vxore, non faceret illi iniuriam, sed templo. Ita in proposito dicit, quod nulla fit iniuria illi, a quo pecunia accepta est, sed reb⁹ spiritualibus. & ideo nulla restitutio est facienda illi, qui dedit pecuniam de iure diuino.

Ad secundum patet per idem; unde fortasse ita esset, si postquam habet aliquis ius ad beneficium, ut per electionem, aut presentationem patroni, Episcopus exigeret ab illo pecuniam, tunc enim de iure diuino tenetur Episcopus illi restituere. Ad tertium videtur dubium de cōsequenti, sed tamen dico cum domino Caiet. & cōmuni opinione, quod etiam ante condemnationē tenetur restituere. Probat, quia Ecclesia potuit illegitimare illū cōtractum, ita ut nō transferretur illud dominium pecuniæ in simoniacū. Sed hoc videtur fecisse, quia fecit in illo quicquid potuit facere, in odiū simoniacorū. ergo creditur q̄ illegitimauerit cōtractum. Confirmatur aperte, quia ex solo statuto humano, ut

continua

Ad 1. arg. in
contrar. ex
Panor.
tano.

Ex Caieta-
no.

Ex sententia
auctorit.

Ad 2. arg.

Ad 3. arg.

continuò dicã, simoniacus nõ acquirat titulũ in beneficio, sed tenetur resignare etiã ante cõdemnatione. ergo cum nõ minus sit absurdũ & odiosum vedere quam emere, videtur etiã q̃ venditor nõ acquirat dominium pretij quod accipit. Ad confirmationẽ patet per idem. non enim tenetur restituere nisi de iure positivo.

Ad quartum dico, quòd forsan cõsequens est verum, quia nulla facta est pecuniam dati iniuria, & ideo si non esset tantum in iure, non cadit restitutio. Vel dicatur, q̃ cum hoc sit tã odiosum in iure, licet arguere ab vno ad aliud, & sic si tenetur restituere in ordine vel beneficio, tenebitur etiã in alijs spiritualibus, & ita tenet Syluest. §. 20. Ad superiora respõdetur q̃ in cõtractu simoniacò nõ fuit cõuentio, vt collator beneficij, aut renuntiator verè det titulũ, sed solũ q̃ faciat q̃ in se est de facto renuntiaudo, aut conferendo: & sic nulla fit ei iniuria, nisi fortè deciperet illum, persuadens, q̃ nõ acquireret titulũ, neq; teneretur ad restitutionẽ. Idẽ etiã in iure diuino, & primũ si statemus in iure diuino, etiã dans pecuniam acquireret titulum beneficij.

Ad 4.

Ad reliqua
argum.

POTEST confirmari solutio primi argumenti, quia simili peccato peccat dans pecuniam pro beneficio sicut recipiens: dans autem non facit iniuriam sibi ipsi. ergo neq; recipiens facit iniuriam danti, quia hoc peccatũ non consistit in iniuria personarũ contrahentium. Confirmatur, Nam non videtur imaginabile, quòd in eodem cõtractu vterque contrahentium patiatur iniuriam, in cõtractu autem simoniacò accipiens pecuniam facit iniuriam: ergo accipiens beneficium. Quia non plus licet extorquere beneficium pro pecunia, quàm econtrario pecuniam pro beneficio. Præterea, etiã si Petrus deberet 100. aureos Episcopo, & Episcopus nõ posset aliter recuperare illos nisi cõferendo beneficiũ, & ea ratione cõferret, nihilominus esset simoniacus (vt suppono, & determinatur à doctõribus) & ea ratione non facit iniuriam Petro tunc ergo non

Confirmatio
responsi ad
1. arg.

non consistit simonia in iniuria partium. & hoc expressè dicit S. Tho. & Syluest. 9. 17. contra Angelum.

Quæstio.
Respons. au-
tenti.

SED quæritur An + beneficium simoniacè acquirum sit obnoxium restitutioni de iure diuino? Dico quòd non, sed de iure positiuo. Probatum eodem modo sicut de pecunia p̄bauimus ex illo c. mandato. Si enim esset de iure diuino monachus consequutus locum in monasterio pro pecunia, teneretur relinquere monasterium, neq; professio valeret, cuius contrarium bene habetur ex illo c. Præterea probatur, quia summus pontifex electus simoniacè, acquirit totum titulum, neque tenetur resignare, vt patet extra de elect. c. licet. vbi Alex. ad vitandum schismata dicit in Consilio generali, quod electus à duabus partibus Cardinalium, sine vlla exceptione habeatur pro indubitato Papa. Ex quo infert Maior, quod neq; exceptione simoniæ, & ita tenet glossa in c. si quis pecunia. 79. distjn.

Opponit au-
tor pontificè
alterum alte-
ri, & ex con-
sultatione suã
responsum
confirmat.

SED contra ad dist. c. eodem. Nicolaus Papa dicit, Si quis pecunia, aut gratia humana fuerit Apostolicæ sedi inthronizatus, non apostolicus, sed apostaticus habeatur, liceatq; Cardinalibus, & alijs clericis DEVM timentibus, & laicis inuaforem illum anathematizare. Respondet glossa in eodem c. quod intelligitur si fuit electus ab illis, qui non habebant potestatem eligendi. sed Maior dicit, quòd glossa est contra text. ideo ipse dicit, quod illud ius est reuocatum per nouum ius c. licet.

Confirmat
idem ex Iulij
2. extrauag.

SED notandum, quod Iulius II. anno Domini 1505. 19. Calend. Februarij edidit extrauagantem super electionem Papæ simoniacam, quod nullum habeat effectum, quam fecit publicè affigi in valuis Basilicæ beati Petri, & cancellariæ, atq; reuocare omnes constitutiones pontificum in contrarium, & nominatim illud c. licet. Vnde sequitur primò, quòd hodie non teneret electio simoniaca. Secundò, quòd hoc est de iure positiuo, quia nunquam Papa dicit hoc esse de iure diuino, & reuocat

tuocat constitutionem in contrarium. Tertio patet, quia ex c. licet. tenebat, & erat canonica papæ electio antequam reuocaretur, & ita videtur tenere glossa ibidem, quæ solam exceptionem hæreticis dicit esse admittendam: quod tamen Maior ait adhuc non esse verum, sed esse pontificem, etiam si esset hæreticus.

SED contra hanc opinionem & communem modum intelligendi, c. mandato. videtur vtgere c. si quis. l. q. 1. vbi sic legitur, Si quis neg. sanctis pollens moribus, vel neg. clero populoq. vocatus, vel pulsatione coactus, impudenter CHRISTI sacerdotium, iam quolibet facinore pollutus, iniusto cordis amore, vel sordidus precibus ore, siue comitatu, siue manuali seruitio, siue fraudulento munusculo, Episcopalem seu sacerdotalem, non lucro animarum, sed inani gloriæ avaritia fultus, dignitatem acceperit, & in vita sua non sponte reliquerit, casusq. miserata mors, penitentem non inuenerit, procul dubio in æternum peribit. Ex quo etiam probatur haberi, quod etiam sine peccato exteriori, sed solum munere dato, vel obsequio etiam, aut precibus consequutus Episcopatum, tenetur resignare: quod est contra illud c. mandato.

Arg. autem ex c. si quis, l. q. 1. contra opinionem suam quæ est etiam Glossæ & Maioris.

RESPONDERI potest quod hoc c. reuocatur per illud c. mandato. Sed contra, quia Papa in illo c. 1. respondet consultationi, neq. vult condere nouum ius.

Respons. 1. reijcitur.

ADRIAN. quolibet 9. putat ex iure diuino esse obnoxium restitutioni, quod simoniacè acquisitum est, siue spirituale, siue temporale. Armach. lib. 10. c. 23. tenet adhuc latius, quod non solum si simoniacè, sed si ambitiosa hypocrisis peruenerit quis ad sacerdotium, nullum titulum acquirit, & tenetur restituere. quia non intrat per ostium, & per consequens est fur, & latro. Henr. de Gand. quolibet 6. quæst. 26. tenet quod simoniacus tenetur iure diuino restituere quicquid est consequutus. Et ad c. mandato. dat illam glossam supra positam, quod intelligitur non de re-

Respons. 2. ex Adriano Armachano & Henrico Gandauo.

ceptione

Maiores de
hoc sententia.

ceptione monachorum, sed de loco inter monachos.

MAIOR dist. 25. q. 5. tenet, quod est de iure positivo, quod per simoniam non acquiritur titulus in beneficio. Unde videtur consequenter loqui, sicut prius dixerat vendentem teneri ad restitutionem temporarium.

Responsam
aliud ex Pa-
norm.

PANORM. in dicto c. mandato (quia non placent ei differentia, quas ponunt doctores, inter simoniacum & usurarium) ponit alium intellectum illius c. ut intelligatur, non si quis principali intentione dederit aut receperit pecunia pro ingressu monasterij: sed secunda intentione, alias teneatur restituere: & hoc inquit est tutius. Sed in c. tua nos. de simonia, aperte dicit, qd simoniacus mentalis siue in simonia iuris diuini, siue positiui, non tenetur restituere, & citat Io. An. in vtroq; c.

Quæstio cui
sit facienda
restitutio.

SED cui debet fieri restitutio de pecunia? Respondetur primò ex sententia omnium doctorum, quod non debet fieri ei, a quo accepta est, quia nō est illi facta iniuria, licet de hoc non adducant doctores aliquem canonem id determinantem, quod ego sciam. Secundò quod debet restitui Ecclesie, in cuius iniuriam accepta est. Si verò non est facta iniuria alicui Ecclesie, danda est pauperibus vel Ecclesie cathedrali, quæ ex Syluest. §. 20. cum alijs colligere libebit. Tertiò videtur mihi, quod debet expendi, sicut alia pecunie, in opera pia ex mandato episcopi; vel (si hoc commodè non posset) de voluntate possidentis.

Respons. Do-
ctorum bi-
partitum.

Quid existi-
met autor fa-
ciendum de
pecunia resti-
tuta.

SED notandum, quod si aliquis dederit pecunia simoniacè, & non recipit beneficium, ita quod simonia non est consummata, pecunia est restituenda eidem, ut ait Caie. in Summa: quia de iure naturali, tenetur restituere ei, a quo accepit, quia de eodem iure naturali est, ut ille non perdat sua, nisi recipiat illa, pro quibus illa dedit.

Notand. 1.

Notand. 2.

SECUNDò etiam notandum, qd si tenebatur episcopus isti dare distinctè beneficiū, & exigit pecunia etiam stando

lando in iure naturali, tenetur illi restituere, quia fecit illi iniuriam. sed fortasse ius positivum voluit priuare episcopum ipso facto, sicut & beneficio.

HÆC dicta sunt pro communi sententia doctorum. Sed fortasse posset defendi, quòd restitutio pecunie est facienda eidem letiam. & ratio est, quia licet frando in iure diuino non fiat iniuria, tamen quia ratione iuris positui non acquirit titulum ad illud, pro quo dedit pecuniam, consequenter videtur dicendum, quòd debet etiam restituui illud, quod dedit.

*Quid respon-
den possit.*

** forte, et*

SED ad hoc responderi potest, quòd ille iam non acquirit ius in beneficio, & nihilominus vult dare pro illa translatione beneficii pecuniam, & sic licet non sit de iure diuino, cui debeat fieri restitutio, non videtur dubitandum, quin debeat fieri collatori, id est talis debet reddere in manus illius, ad què spectat providere. At de fructibus beneficii idè videretur iudicium, sicut si ex alijs causis nõ faceret fructus suos, debet considerare ad què spectant fructus de iure, vel dare in fauorem Ecclesie, cui facta est iniuria, vel pauperibus, sicut de alijs pœnis fieri solet.

*Refutatur ta-
men respon-
sum hoc, re-
tento com-
muni.*

DUBITATUR, An ꝑ si quis bona fide fecit restitutionem, dando pauperibus, vel illi a quo accepit, teneat factum. Respondetur quod sic, neq; amplius tenebitur ad restitutionem.

*Dubium &
responsum
breue.*

DUBITATUR, Si ꝑ adeptus quis beneficium non dedit ipse quidem pecuniam episcopo, sed alius pro eo, ipso ignorante, an teneatur restituere. Respondetur quòd postquam primò se iuit, tenetur restituere perceptos fructus, exceptis tamen, quos bona fide consumpsit. Syluest. *l. 1; p. 8.* Antonius de Butrio, *c. 3. de regularibus. de simonia*, dicit, quòd episcopus non potest renuntiare sine licentia Papæ, neq; inferiores sine licentia episcopi. Et præter hanc pœnam restitutionis incurrant omnes sententiam excommunicationis, a qua nõ possunt absolui, nisi a Papa.

Dubium aliud.

Respons.

Ex

Consecrarij.

Ex his patet quòd Papa potest dispensare in omnibus superioribus, vt si quis restituat beneficium per simoniam habitum, etiam in pecunia dispensari potest; quamuis Maior dicat, quòd in pecunia non potest, quia illa est Ecclesiæ, & Papa non est dominus eius. Et hoc apparentiam habet, postquam ius iam est acquisitum ab Ecclesia; sed quia est pœnale, videtur, quòd Papa possit dispensare.

**Dubij aliud.
Sententia
Syluestri.**

Sed dubium est An contrahentes aliquid cum Papa sint simoniaci, aut incurrant pœnam iuris. Respondetur primò, quòd incurrunt peccatum simoniae. Secundò, quantum ad pœnas, Syluest. s. 19. post Iouanem de Lignanò c. 1. eodè tit. respondet & dicit eo ipso quòd ex certa scientia scit & tolerat videri dispensata, quod limitandum est, inquit, quando simonia comittitur cum ipso Papa, vt ab eo habeatur beneficium, eo sciente & cõsentiente, quia tunc scientia principis hoc vitium purgat.

**Adriani &
Panormitani
sententia con-
traria.**

Adria. quotl 9. ac vlt. ad quartum argumentum principale, dicit de cõtrahentibus cum Papa, quod vbi expressè eximit eos, ne incurrant, etiam incurrunt pœnas illas. Et videtur etiam tenere Panor. c. 1. de simonia. & c. *extirpandæ*. de præbendis. Sicur in simili, ludens cum Episcopo ad Azarum, super quo esset lata sententia excommunicationis, non vitat sententiam, vt dicit Ioan. Andr. in regula, cui licet. de regulis iuris. Palud. d. 25. q. 4. art. 1. tenet cum Syluest. quòd Papa videtur dispensare.

**Paludan. sen-
tentia eadem
quæ Sylue-
stri.**

CAIET. 1. 2. q. 100. art. vlti. tenet partem negatiuam, quod non licet præsumi voluntatem principis, nisi recta ratio suadeat; & hoc modo suadet recta ratio, vt Papa dispenset, cum illis. Imò contra videtur argumentum, quia si Papa confert beneficium excommunicato & scienter, non intelligitur dispensare cum illo, vt in c. *si sumus*. de sententia excommunicationis, in Clementin. vbi dicitur, quòd Papa communicans scienter cum excommunicato, non intelligitur absoluerè illum

**Caietani sen-
tentia vide-
tur eadem.**

illam. Et glossa dicit, quod etiam si participet in diuitiis. Sed Caietanus dicit hanc suam sententiam non esse sententiam. Certè videtur quod Papa intendat dispensare, quia intendit retinere pecuniã, quam profectò non potest retinere, nisi conferat beneficium. Et ideo teneo opinionem Syluestri.

Sequitur auctor sententiã Syluestri & Caietani.

10 DEBITATVS AN PRO SEPULTURA liceat aliquid accipere. Et videtur quod sic, ex consuetudine Ecclesiæ. S. Tho. 2. 2. q. 100. art. 4. ad 3. dicit, quod idem est iudicium, quod de vasis sacris, & ideo terra vendi potest, nõ ratione consecrationis. Idem tenet in 4. d. 25. Imò et in *abolenda*. de sepulturis, dicitur, quod ius sepeliendi vendi non potest. Vnde licet diuersæ Ecclesiæ habeant ius sepeliendi in eodem coemeterio, vna non potest vendere alteri ius suum.

Dabit aliud.

Pro part. asserit, videtur D. Thom.

PRIMUM dictum sancti Thomæ intelligendum est, quod locus nondum consecratus in sepulturam vendi potest, duodecima, quæstione secunda, cap. *aurum*. Si verò iam sit deputatus ad sepeliendum humane corpora, vendi non potest ad sepulturam, secundum vniuersa iura, licet in necessitate vna Ecclesia possit vendere alteri.

Exponitur sententia D. Thomæ.

HOSTIENSIS dicit, quod quicquid temporale datur vel permittitur, vt electio sepulture fiat, est simoniacum, prima, quæstione secunda, c. *quia pro*. & de pãcis cap. finali.

Hostiensis sententia.

PANORMITANVS in cap. *apparentiam*. de simonia, dicit quod obseruari possunt laudabiles consuetudines, si tamen in spiritualia prius conferantur, aliàs non est tolerabilis consuetudo. tamen cauendũ est, ne petant clerici aliquid pro sepultura. Sed possunt petere quod seruetur cõsuetudo, & hoc pro officio sepeliendi.

Panormit. sententia.

ET idem dicit Syluest. s. 20. Puto, quod quando est consuetudo, quod aliquid detur pro loco sepulture, vt notat Innocent. in c. *apparentiam*. pro quo est textus in l. *privilegiis*. cap. de factis sanctis Ecclesijs, vbi dicitur,

Assentitur Syluest. Panormitano. Horũ sententiam auros sequitur.

quod ea, quæ ab antiquo sunt solita Ecclesiæ, & ministris tribus, non debent aliquo modo impediri. Quantum ad hoc, videtur mihi primò, eodem modo prohibitum esse accipere pro sepulturis, sicut pro alijs spiritualibus, siue hoc sit de iure diuino, siue humano. Patet hoc ex cap. *Abolenda*, vbi damnatur peruersa consuetudo exigendi aliquid pro loco aut terra sepulturæ. Glossa tamen dicit, quod licet clerici exigere non possint, tamen laici sunt compelleudi seruare antiquas condiciones. & ex cap. *Ad apostolicam*. De simonia, vbi dicitur de funeralibus. & c. *Cum in Ecclesia*. de simonia.

Secundò dico, quod seruare consuetudinem laudabilem tenentur laici, vt patet ex d. c. *Ad apostolicam*. quamuis in c. *Cum in Ecclesia*. dicitur, quod nulla consuetudine excusari potest, quod aliquid pro huiusmodi accipiatur, sed quod non intelligatur, quod non possit recipere. Probatur quia non est magis spirituale, quam sacrificium. Et eodem tenore in d. c. *Abolenda*. & c. *Ad apostolicam*. & c. *Cum in Ecclesia*. prohibetur exigere pro funeralibus, pro benedictionibus nubentium, & quibusdam alijs. Tertio idem est iudicium de exequijs & funeralibus, quantum ad hoc. Tamen Syluest. dicit tit. de simonia, §. ii. quod pro his, ad quæ non tenentur, possunt exigere aliquid, alijs non facere, dummodo egeant, & citat Archidiaconum & Raymondum & Pisan.

Dabit aliud
ad quod re-
sponderetur. &
pronunciatis.

DISCUTATUR deinde, An possit aliquis obtinere ius priuatum sepulturæ, & quomodo. Syluest. verbo *sepultura*. §. 3. dicit, quod laicus non potest habere dominium sepulturæ, quia loca religiosa non possunt esse in dominio alicuius. Secundò, Habere possunt quantum ad usum pro se, & suis sepeliendis, neque eis inuitis potest aliquis ibi sepeliri, nisi in necessitate. Tertio, Mortuo illo & familia illius, potest alijs concedi usus illius sepulturæ, quia mortuo vsu funerario, vsus redit proprietario. Sed etiam quarto idem dicendum est

te capellis. Quintò, Hoc potest fieri ex concessione Ecclesiarum. Sextò, Pro hoc beneficio possunt Ecclesie recipere dotem in sustentationem, sicut pro alijs spiritualibus secundùm consuetudinem laudabilem. Et eodem modo sicut pro Missa celebranda, sed eodem modo debet abesse peccatum sicut in alijs, sed solùm fit donatio ex utraque parte.

DUBITVM aliud est de ingressu religionis, An ille, qui recipit ad habitum, possit aliquid accipere pro ingressu religionis. S. Thom. 2. 2. quæstion. 100. artic. 3. ad quartum dicit, quòd si monasterium est egenum, licet aliquid recipere ad sustentationem monasterij, addit Syluest. q. 15. quòd licet exigere, & hoc S. Thom. dicit in 4. Si autem sine grauatione monasterij potest recipi nouitius, simoniacum est aliquid exigere. Hæc S. Thom. & ita Syluest. absolute tenet, quòd si egenant monachi, possunt pacisci. Et est communis opinio, licet contrarium teneat Supplementum & Rosella. Tertiò, Si autem monasterium est opulentum omnino est simoniacum quocunq; modo pacisci, secundùm omnes doctores. Hæc habentur e. quomodo. de simonia. & c. periculosa. de statu religiosorum. lib. 6.

Aliud dubiũ.

Respondetur ex D. Tho. & Syluest.

DUBITATVR item, Si quis legat monasterio perpetuò 1000. aureos vt fiat sacrum perpetuò, hæc res dicit, Ego dabo beneficium simplex huius Missæ, & dimittatis legatum, an hoc sit licitum. Respondetur quòd fieri non potest sine simonia, vt patet, quia hoc est emere beneficium. Videtur, quòd Papa potest in hoc dispensare: Sed dico quòd non video quomodo possit dispensare.

Dubiũ aliud.

Respons. autor.

DUBITATVR præterea de mediatores, qui pro alijs constituunt contractus simoniacos. Syluest. q. 12. dicit, quod easdem pœnas incurrunt, & eodem modo indigent dispensatione, vt absoluantur. 1. quæst. 1. cap. statimur & cap. si quis. de simoniacis. De matri-

Dubiũ aliud.

Respondetur ex Syluest.

monijs etiam est difficultas, quia datur pro spirituali aliquid temporale.

Dubium aliud.
Respond.

DUBITATUR, \dagger An dare pecuniam, ut non deponatur quis ab officio, sit simoniacum. Respondetur ex superioribus, quod videtur quod non, quia est negatio vel omisso spiritualis pro temporali. Sed contra videtur quod sic, quia ille retinet spirituale pro temporali.

Dubium aliud.
Respond.

DUBITATUR, An aliquis simoniacus excusetur a peccatis iuris. Respondetur Quicumque presumitur non peccasse mortaliter, non incurrit penas iuris, tenetur tamen ad restitutionem si quid restituendum est. Si tamen facit pactum, tunc fortasse excusatur ignorantia, sed omnino tenetur restituere, & rescindere contractum. De pena suspensionis vide Sylvest. tit. suspensio. §. 7. ubi dicit quod simoniacus suspensus in ordine, est suspensus ab executione illius ordinis, extra de simoniac. c. tanta. & c. ea. Imò ab omnibus ordinibus. Clement. cupientes. de penis. Neq. dispensatur, nisi a Papa. Qui beneficium recipit simoniace, suspensus est in c. tanta. & in c. per tuas. ex Panorm. quod si sit occultus per penitentiam & renuntiationem, ministrare potest. Sed manifestus indiget dispensatione, trigesima secunda, quaestione prima, §. verum. Sed post penitentiam Episcopus potest dispensare.

Dubium aliud.

DUBITATUR, An \dagger dato quod pro spiritualibus non potest aliquid temporale recipere aliquis vel emptionis aut venditionis, an aliquo tit. spirituali possint ipsa spiritualia esse media ad aliquid temporale. Pro quo nota, quod \dagger triplex potest esse titulus recipiendi temporalia mediantibus spiritualibus, ut dicit Caiet. 2. 2. & in Summ. Primus, qui comprehendit communem contractum sub se inducentem obligationem legalem. & iste est omnino simoniacus & prohibitus, ut supra dictum est. Secundus est sustentationis ministrorum. Tertius est locationis operum & conductionis. Et de isto tertio vertitur dubium, quia locatio est quodammodo species emptionis & venditionis.

Distinguitur
triplex titulus.

UTRUM

UTRUM licet clerico locare operas suas in administratione rerum spiritualium? Pro cuius quaestione solutione nota, quod duplex operæ sunt, vel duplex labor inuenitur in administratione spiritualium. Quidam est necessarius labor ad ipsam administrationem spiritualium, imò est ipsamet administratio, vt dicere horas, celebrare missam, cantare in choro. Et alia sunt operæ, quæ accidentaliter concurrunt, vt ire iter vnus dici ad celebrandum, vigilare ad aliquod spirituale faciendum.

Quæstio secundata e ratione ratione tituli.

Duplex labor in administratione rerum spiritualium.

Et de istis operis secundi generis non est dubitandum, quin ratione illarum possimus aliquid exigere. Et est sententia omnium doctorum, quod licet locare tales operas & exigere pecunias pro tali labore. Eodem modo, sicut si quis faceret sumptus eundo ad administrandum vel celebrandum Sacramentum, possit pacisci de expensis, dummodo in æstimatione illarum non habeatur respectus ad spiritualia. Hoc patet, quia illæ operæ sunt purè temporales, & per accidens, & impertinenter se habent ad administrationem spiritualium. de quo Cajet. 2. 2. q. 100. art. 3.

Pro labore secundi generis cura dubitationem aliquid potest accipi.

Si de operis & labore primi generis est maius dubium: pro parte affirmatiua videtur, quod liceat illas locare, quia sunt temporalia. ergo ratione sui poterunt locari aut vendi. Præterea quia sacerdotes locant se ad celebrandum per menses, aut annum, & hoc Ecclesia approbat, vt patet ex e. *significatum*. de præbendis. Præterea quia cantores in Ecclesia locant operas suas. Confirmatur, Nam calix licet sit consecratus, potest vendi ratione temporalis, quod est in illo, ergo celebrandi aut orandi labor, licet habeat annexam spiritualitatem, potest locari.

Dubium ad pro labore primi generis liceat aliquid accipere.

Arg. 1. pro parte affirm. 2. 3.

In contrarium est, quia si tales operæ vendi possent, cum omnia Ecclesiastica constant ex operibus, sequitur quod omnia Ecclesiastica essent venalia, & sic poterit vendi administratio Sacramentorum, sicut & calix. Præterea si ministro debetur temporale ratione laboris

Arg. pro parte neg.

laboris & operum, ergo non debetur stipendium sustentationis, ratione administrationis spiritualium, seu ratione ipsius spiritualis quod ministrat. esse enim irrationale, si acciperet duplicem mercedem: & esset simile, sicut si futor velit pro calceo pretiū, & aliam mercedem pro opera conficiendi calceū. Præterea est contra definitionem simoniæ, quia dicitur quod est emere, aut vendere spirituali annexum: sed istæ operæ sunt annexæ spiritualibus, ergo vendere illas est simoniacum. Nam si vnum vendas, & alterum intelligeris vendidisse.

Pro part. af.
f. m. recitatur
multorū opi-
niones.

DE hac quæstione sunt varix sententiæ doctorum. Et de parte quidem affirmatiua, scilicet quod licet locare operas, & recipere aliquid pro labore, vide Altiſiodor. 3. p. q. penult. & de elemosynis. & Bonauent. 4. d. 25. q. vltima, & Richard. eadem d. q. 2. vbi dicit, quod Episcopus recipiens salarium iuxta capitulum, cum sit Romanus, recipit intuitu laboris, & consequenter dicit, quod clerici dicentes psalterium pro mortuis, non peccant recipiendo pecuniam pro suo labore, licet quæst. 3. excipiat labores in administratione Sacramentorum. Eiusdem sententiæ videtur Armachan. lib. 10. vbi dicit, quod pro laboribus licet recipere pecuniam. Idem tenet glossa in cap. significatum, de præbendis. Et Panorm. eodem cap. vbi reprobat Innoc. & Hostiensis qui contradicunt. Et probant ex c. finali 2. q. 2. ex Concilio Agathensi, vbi dicitur, Clerici stipendia sanctis laboribus debita, secundum seruitij sui merita, à secularibus consequantur. Eandem videtur tenuisse Hostiensis in summa post Godfredum, titulo de simonia, §. qualiter committatur. Hoc tenet Adrian. quodlib. 9. idemq; habet expressè Maior. in 4. d. 25. q. 6. vbi inter modos legitimos recipiendi aliquid temporale pro spiritualibus, ponit duos. Vnus est pro sustentatione, & alius pro labore celebrandi. Sed his non obstantibus sit conclusio.

NON

NON + plus licet locare operas in administratione spiritualium, quam ipsa spiritualia, neq; licet aliquid recipere pro labore spirituali magis, quam pro ipso spirituali. Hæc est sententia Durand. 4. d. 25. q. 1. & Palud. 4. q. vltima, & Caiet. 2. 2. q. 100. & in sua Summa, & Syluest. de simonia, §. 9. & citat glo. e. vltimo extra. ne prelati vices suas. & c. finali, de pactis. Ex quo habetur, quod vbi cessare debet conventio, non licet locare operas. Idem tenet Aliaçus tractatu de simonia contra Cancellarium Parisiensem, & dicit nullum antiquorum, oppositum tenuisse. Est etiam expressa sententia S. Thom. 4. dist. 25. q. 3. art. 2. q. 2. in corpore vbi circa actus spirituales distinguit. Aliqui enim sunt actus spirituales ex principio, quia scilicet procedunt à potestate spirituali: sicut celebrare & administrare sacramenta. Alij sunt spirituales solum ex parte finis: sicut docere, q; terminatur ad scientiam, vel veritatem spirituales. Et dicit, quod in secundo genere operum licet locare operas, non autem in primo: sed solum licet accipere aliquid in sustentationem. & idem ad literam ponit quolib. 3. q. 6. & eadem videtur sententia eius 2. 2. q. 100. vbi nunquam ponit alium titulum recipiendi aliquid temporale pro spirituali, nisi ratione sustentationis.

Responsum
& con. iusta
auctoris.

Probat
multorum
auctoritate,

PROBATVR conclusio, Quia talis labor, & opere sunt spirituales, & nullo modo temporales: sicut sanare infirmum, mundare leprosum ex sua natura sunt temporalia, tamen si procedant ex gratia spirituali, spiritualia reputantur in materia simoniæ, & ideo non possunt vendi, vt patet Matth. 10. *Grati accepistis, grati date.* & dixerat, *Infirmos curate.* Præterea talis, qui locat operas, non gratis administrat, ergo est simoniacus. Probatvr antecedens, Quia cum administratio non fiat nisi per illas, imò reuera non est aliud administratio spiritualis, quam ipsæ eadem operæ, ergo gratis datur administratio. Confirmatur. Pictor nō diceretur

Probatvr &
rationib.

gratis dare imaginem, si ita exigeret pretium operatum suarum. Et profectò similis videtur lycophantia dicere, quòd gratis quis celebrat Missam, sed exigit pretium operæ & laborum; sicut si artifex dicat se gratis dare cupus, exigeret tamen laboris pretium. Præterea minister tenetur gratis dare quantum poterit spiritualia, sed recipiens sustentatione possit non recipere pretium laboris. ergo si exigat, non dat gratis. Hoc enim est gratis dare, nihil recipere, sine quo possit ministrare, alias facit contra præceptum domini dicentis, Gratis date. Præterea ait quid Caietan. Quia minister spiritualis est delegatus à CHRISTO, neque licet ei plus accipere, quam illià CHRISTO constitutum est: sed dominus primò dicit, Gratis accepistis, gratis date. Et postea, ut Paulus refert, ordinavit, ut qui Euangelio seruiunt, de Euangelio vivant. ergo nullo alio titulo licet accipere aliquid temporale, nisi ratione sustentationis. Præterea ratione spiritualis administrationis nullo alio habito respectu ad laborem debetur ei illud pretium. ergo pro vno opere debetur ei duplex merces, quod est omnino iniquum. Præterea si aliquid temporale est annexum spirituali, si illud temporale vendatur, debet aestimari quod ex se est, nullo habito respectu ad spirituale, ut patet de calice. Sed labor & operæ in administratione spiritualium nullius pretij & aestimationis sunt per se, neque aliquis daret aliquid pro illis nisi ratione spiritualis adiuncti, ergo ratione illorum nihil potest exigi.

CAIET. ponit regulam, quòd res composita ex spirituali & temporali, si temporale sit principale, vendi potest sine scrupulo, ut patet de calice, & de patrimonio, cui est annexum ius patronatus. * Sed si contrario spirituale sit principale, res illa non potest vendi, etiam ratione temporalis in ea contenti. Et quia in administratione rerum spiritualium principale non est labor, ideo operæ non possunt vendi. Et ita communiter dicunt Summistæ.

SED nescio si aliquid est temporale coniunctum

rum spirituali, quare vendi non potest, siue sit magis, Improbatur
 siue minus principale, neq; de hoc datur aliqua ratio, Caietani re-
 saltem stando in iure diuino: quia cum sit temporale, gula.
 non est prohibitum vendi iure diuino. Et ideo melius vi-
 detur, vt dictum est, quod illarum operarum & labores non
 sint temporales, neq; magis neq; minus principaliter, Sententia
 sed purè spirituales, vt in proposito loquimur. authoris.

Et per hoc patet solutio ad primum argumen-
 tum. Ad secundum respondet Caietanus, quod licet ita Ad arg. 1. pro
 sit, vt dictum est, quod non liceat locare operas necessa- parte affirm.
 rias in administratione spiritualium, tamen ratione Ad 2.
 circumstantiarum & accidentium, quæ concomitan-
 tur ipsam administrationem, licet aliquid accipere, &
 pacisci de illo, & sic presbyteri possunt pacisci de pen-
 sione. Nam illic est vinculum & obligatio libertatis,
 & alia grauamina, ad quæ non tenentur, & ratione il-
 lorum possunt facere pactum. Et sic intelligitur cap.
significatum. hoc est, probabiliter & rationabiliter di-
 ctum, sed non caret calumnia. Si enim hoc est verum,
 semper potest minister locare seipsum cum obligatio-
 ne audiendi confessiones, aut prædicandi etiam ad v-
 num diem, aut plures, quia etiam est vinculum &
 ademptio libertatis ad quæ non tenetur. at de hoc di-
 cam inferius.

Ad tertium argumentum patet etiam ex dictis: à
 cantoribus enim in Ecclesia non queritur aliquid spi- Ad 3.
 rituale, sed potius temporale, quod est musica illa, &
 incantatio vocum, sicut ab organista, & ideo illis licet
 locare operas suas. Quod etiam patet, quia nihil refert,
 an illi sint clerici, necne. Vnde constat, quod non ven-
 ditur spirituale, neq; emitur. Panor. in c. suam. de simo-
 niâ, recedit à prima opinione, quam tenuerat in capit.
significatum. & reprehendit dominum Andream, qui
 dicit, quod non licet accipere aliquid pro spirituali,
 bene tamen pro labore.

REVERENDI PA-
TRIS, FRATRIS FRAN-
CISCI AVICTORIA
RELECTIO

DE ARTE MAGICA. LOCVS
relegendus est, Non declinetis ad Ma-
gos, nec ab ariolis aliquid sciscitemi-
ni. Leuit. 19.

S V M M A.

1. *Magia ars an omnino sit, hoc est, an inter mor-
tales sit ars, vel facultas aliqua ad videndū
& faciendum opera illa mirabilia, quæ de
magis scribuntur & circumferuntur.*
2. *Magi corum opera & mirabilia, quæ referun-
tur, eorum plurima sunt falsa, conficta, & ex
hominum vanitate credita.*
3. *Magorum opera, non omnia sunt vana &
conficta.*
4. *Magica ars, licet sit alicuius efficaciam, an tota
eius vis versetur circa illusionem sensu-
um & imaginationis, ita quod ex par-
te rei nullus sequatur effectus, nec sint
entia*

entia vera & naturalia, quæ à magicis sunt, sed solum præstigiæ, & illusio oculorum.

5. Magorum facta licet nonnulla fiant solum per illusionem & præstigiâ sensuum, tamen quædam in re, & secundum existentiam sunt.
6. Magorum mirabilia opera, an sint omnia opera naturalia, hoc est, ex causis merè naturalibus, & non dependentia à substantijs separatis.
7. Magia aliqua, dici potest naturalis, & sine commercio alicuius substantiæ spirituales.
8. Magia studiosi qui fuerint, recensetur.
9. Magica ars alia, præter naturalem, quæ non viribus & causis naturalibus consistet, sed potestate aliqua, & virtute immateriali, & separata nititur, non est dubium quin reperiatur.
10. Dæmon malus, an sit operum magicorum auctor, vel an referenda sint potius in bonos Angelos, vel in ipsum DEVM omnipotentem. Et an omnino sint dæmones.
11. Dæmones esse, etiam stando in recta & legitima philosophia, nullo modo negandum est.
12. Opera eadem, vel similia, sunt per artes magicas, & per gratias gratis datas.

13. Opera

13. Opera aliqua sunt à magis, quæ nullo modo sunt per gratias, & e contrario.
14. Magi nihil operantur potestate diuina, aut Angelica.
15. Magi, in suis operationibus nonnunquã utuntur facultate solum naturali.
16. Magorum operationes supra facultatem naturalem, malorũ demonum potestate & virtute, sunt.
17. Anima defunctorum, maximè quæ sunt è numero damnatorum, an se misceant artibus & operibus magicis.
18. Magi, an possint miracula facere.
19. Magi, non possunt miracula facere.
20. Magi, an possint cogere demones pro suo arbitrio.
21. Demones, cogi possunt aliquando, & coguntur ab hominibus.
22. Demones ab Angelis cogi possunt, & aliquando coguntur.
23. Demones an virtute diuina coërceantur, aut Angelica, multùm refert, quibus verbis, aut signis homines utantur.
24. Verba nulla, nec exorcismi, habent efficaciam infallibilem ad cogendũ demones, & arcendũ illos, ita vt semper sortiantur effectũ suũ.
25. Magi, aliquando possunt cogere demones.
26. Magi quomodo possint demones cogere, & non alio modo.

27. Magi, quomodo habentes foedus cum aliquo demone principali, possunt cogere inferiores demones, non autem ipsum principalem demonem. Et quid si non habeant tale foedus.
28. Magorum tota opera, & efficacia in quo fundetur.
29. Demones superiores, an habeant aliquam potestatem in inferiores.
30. Demones superiores, possunt cogere inferiores.
31. Demon superior an & quomodo possit inferiorem demonem tenere alligatum annulo, aut imagini.
32. Magi, an virtute demonum possint corpora localiter transmutare, hoc est, per multa terrarum spatia, summa (ut ferunt) celeritate.
33. Demones & magi virtute demonum possunt mouere, & transferre corpora de loco ad locum.
34. Magi an possint pro suo arbitrio immutare corpora, alterando secundum qualitates, immittendo morbos, & contra sanitatem praestando.
35. Demones, & magi, virtute demonis non possunt immediate imprimere in rebus naturalibus & materialibus aliquam formam, ut calorem, frigus, morbum, aut sanitatem.

36. *Magi, virtute demonum possunt mirabiliter transmutare materiam & naturas corporales, applicando semina rerum, & actiua passiuas.*

QUONIAM IN PRINCIPIO SECVNDI sententiam, quem circa finem huius anni interpretamur, agitur de natura & potestate Angelorum tam bonorum, quam malorum, & potestas malorum Angelorum inter mortales plurimum, ut opinio est, exercetur per magos. Ideo constitui hanc relectionem de magica habere.

Huius disputationis dicitur pars 2.

Et tota disputatio habebit duas partes. In prima tractabitur de potestate & facultate magica. In secunda de licentia & iniquitate magicæ artis, hoc est, quatenus & quantum liceat uti, aut non uti magicis artibus.

Prima questio.

Et ut scholastico ordine ex more procedamus, prima questio sit, An omnino sit magica, hoc est, an sit inter mortales ars, vel facultas aliqua ad edendum & faciendum opera illa mirabilia, quæ de magis scribuntur, & circumferuntur: an prorsus omnia illa sint vana & conficta ab impostoribus & maleficis, & falso credita à vulgi leuitate & vanitate, ut quidam putant.

Arg 1 pro parte negat.

Et videtur quod omnia illa sint vana & fabulosa. Primo, quia si fidem habere volumus ijs, quæ de magis referuntur, eadem opera credemus, ea quæ de Circe, & Medea, & alijs famosissimis magis prodita sunt, ut quod non solum Poëtæ, sed & Varro narrat socios Diomedis in aues conuersos, quæ longo tempore post circa templum Diomedis volabant: quod socios Vlyssis Circe mutauit in bestias, & quod Arcades quodam stagno trajecto conuertebantur in lupos. Et quod alij de Medea scribunt, Iasonem societum a senectute in iuuentutem,

tutem reuocasse, & iunctis draconibus per aëra volasse. Credemus itē mensam Solis, quam, teste Hieronymo, Apollonius vt videret, venit in Ætiopiam, in qua epule singulis diebus ponebatur sine humana ope, & multa his similia. Quod si hæc pro fabulis habemus, non est quare credamus, & recipiamus alia, quæ de magicis traduntur, istis nihil probabiliora, neq; minùs absurda. Quæ enim maior ratio est, vt credamus opera Zoroastri, & aliorū quam Circes, aut Medæ? Nec fatis est allegare auctoritatem famæ aut antiquitatis. Multa enim similia multis seculis credita & celebrata sunt, quæ tamen a viris sapientissimis pro vanis & falsis habentur, vt de Phœnicie nominatim dicit Herodotus, de qua pulchrum miraculum celebratur, scilicet, nunquã eam quenquam mortalium vidisse, nisi in pictura. Et confirmatur. Nam si ex miraculis, quæ vulgò narrantur, per quam pauca ad veritatem reducuntur, multò magis credibile est omnia, quæ de magicis iactantur, ludioria esse, & prorsus cōficta. Nec ego in quenquam hominem fide dignum incidi, qui aliquid magicum se vidisse aut pro comperto habere affirmaret.

SECUNDO, Nam non minor fama & opinio ob- Arg. 2.
tinuit de arte alchimistica, quæ montes aureos profi-
tetur & promittit, de cuius tamen vanitate & irrito
conatu, nemo est ita bardus, qui dubitet. Vnde nō ma-
ior fides videtur habenda magis, quàm alchimistis, qui
spondent quas non præstant diuitias, vt ait Ioan. 22. in
extrauag. *spondent.*

TERCIO, Magi promittunt diuinationem futu- Arg. 3.
torum, quam tamē neq; habere neq; præstare possunt,
vt certum est, & statim disputabitur: aliàs essent dij. Esa.
41. *Annuntiate quæ ventura sunt in futurum, & dice-*
mus quia dg estis vos. Ergo pauitate credendum est,
magos alia polliceri, quæ implere non possunt.

An hanc quæstionē nō desunt viri docti, qui totā
magicā non tanquã superstitionem seu superstitionem,
sed Quidam ma-
giam tanquã
falsam & im-
postricam cō-
demnant.

sed tanquam falsam, & vanam atque impostricam con-
demnent, & nullius usus, aut efficaciam affirmant, inter
quos est Plinius multis locis. Sed peculiariter lib. 3. c. 1.
& profecto magno argumento. Multi enim viri, & ma-
gni, & potentes cum magicis studijs operam summo
studio dedissent, nihil tamen facultatis, aut efficaciam
supra alios homines consequuti sunt. Inter quos fuit
Nero magis delirus, princeps Nero, qui huic arti validissime favit & incu-
buit, cui non opes defuere, non vires, non discendi in-
genium, ad quem Mithridates Armeniorum rex vene-
rat, & magos secum adduxerat, & magicis technis, &
ceremonijs eum initiaverat: & tamen cum regnum ei
Nero daret, hanc ab eo recipere artem non valuit, pro-
inde tandem tanquam vanam, irritam, & instabilem
reliquit. Idem de Iuliano apostata legitur. Neq. est cre-
dibile homines minoris facultatis & fortunae conse-
quutos, quod tanti viri tenere non potuerunt. Si enim
magicæ opes & vires naturales sunt, nihil afferri potest
probabile, quare Nero & Iulianus non sunt adepti fa-
cultatem, quam tantoperè affectabant, & nullo precio
non redemissent. Si autem magi dæmonum virtute &
potestate abutuntur, nescio cur dæmones humani ge-
neris hostes operam suam præstare noluerint summis
religionis hostibus, per quos nocere tantum pote-
rant, quam postremis hostibus tam facile præbere di-
cuntur.

Respons. au-
toris.

1. Prop.

Sed quia ista sententia nec nihil, nec totum di-
cit, sit prima propositio, Eorum + quæ de operibus ma-
gicis & mirabilibus referuntur, longè plurima sunt fal-
sa & conficta, & ex vanitate hominum credita. Proba-
tur primo, Quia paucissima ex omnium hominum me-
moria referuntur, aut producantur in historia à fide di-
gnis, ut videre est apud nobilissimos historicorū, Dio-
dorum, Herodotum, Pompeium, Liuium, Plutarchum,
Valerium, qui sine dubio, si quid de huiusmodi admira-
bilibus pro comperto habuissent, in historia referre
non

non neglexissent. Et secundo item mirum est, cum ex omnibus artibus semper perseverat aliquod opus, ut statuz, & imagines à nobilibus pictoribus, & sculptoribus, ab architectis nobilibus insignia zedificia, magica verò artis nulla imago, nullus annulus, nullum pignus, aut vestigiū habetur ex tanta multitudine imaginum, statuarum, & annulorum, quos illi quotidie fabricare dicuntur. Promittunt quidem magi miracula, & potentia, sed parturiunt montes, & nascitur ridiculus mus.

3 **SECUNDA** propositio, Non \dagger omnia magorum 1. Prop.
opera sunt vana & conficta. Ita conclusio manifestè probatur auctoritate Scripturæ, ut patet de magis Pharaonis, qui virgas suas conuerterunt in dracones. Exo. 7. & de maga, quæ suscitauit Samuelem, 1. Regum 28. Item secundo, interdicitur magia iure diuino, ut patet in themate relectionis. Et Leuitic. 20. indicitur pcena mortis, si quis ad magos & ariolos declinauerit. Et in iure ciuili est capitale, ut patet in C. de maleficis. l. nemo. l. nullus. l. culpa. Item in iure canonico 26. q. 1. per totum. Non autem ita seuerè interdiceretur, si ars esset solum otiosa & vana, & non esset efficax & pernitiola. Item Psal. 57. *Sicut aspidis surdæ & obturantiu aures suæ, quæ non exaudiet vocem benefici incantanti sapienter.* Ex quo patet, quod incantatio habet aliquam efficaciam. Item Matth. 24. *Surgent pseudochristi & pseudoprophete, & dabunt signa & prodigia; neq; alia gratia, aut arte, nisi magica. ergo.* Et ut non deo-remus & recipiamus sine delectu omnem historiam, & totum vulgi rumorem, tamen intemperatis & impudentis esset pernegare nonnulla magiæ opera mirabilia, quæ viri graues literis mādauerunt, ut Cicero cum alijs locis, tum lib. de diuinatione: quædam etiam & Liuius, & Valerius, & alij nobiles autores, & ut Arif. ait, quod famam obtinuit non est omnino falsum. Et Porphyrius dicit, ita notum esse magorum artificium, &

supra mortalium conditionem opera quædam fieri, ut probatione non indigeat. Et ut omnia cessarent, satis est, quod de mulieribus nostris quotidie pro certo inuenitur; *de las Bruxas*. Argumenta etiam in contrariū persuadent primam propositionem.

Ad arg. illud
de socijs Diomedis & Vlyssis.

SED ad illud de Diomedis & Vlyssis socijs respondet August. 18. de ciuitate Dei, transformationes illas, de quibus Varro loquitur, non esse secundum veritatem, sed secundum apparentiam per aliquod præstigiū, phantasia hominis per aliquam speciem mutata: ut etiam dicit S. Tho. de potentia. q. 6. art. 5. ad 6.

Quæstio se-
cunda.

SED ex hac solutione oritur secunda quæst. Dato quod ars magica sit alicuius efficaciam; An tota eius vis versetur circa illusionem sensuum, & imaginationis: ita quod ex parte rei nullus sequatur effectus, nec sint vera & naturalia, quæ à magicis fiunt, sed solum sit præstigiū & illusio oculorū & sensuum, sicut August. dicit de Diomedis & Vlyssis socijs.

Arg. 1. pro
part. neg.

Et videtur quod omnia magorum opera sint huiusmodi. Nam & de opere magorum, qui serpentes fecerunt, est opinio in glos. Rabani, Exod. 7. quod non fuerit vera conuersio virgarum in serpentes, sed solum per aliquam præstigiosam illusionem. Et idem August. ad Simplicianū ponit tanquam probabile de illa suscitatione Samuelis, quod non fuerit vera, sed aliquod phantasma, & illusio imaginaria diaboli machinationibus facta. ergo idem potest existimari de alijs omnibus magorum operibus, si de his, quæ in Scriptura habentur, ita putatur & creditur.

Arg. 2.

ITEM secundò arguitur vehementer ex c. *Episcopi*. 26. q. 5. refertur, quod quædam mulieres sceleratæ dæmonum illusionibus & phantasmatis seductæ, credunt se cum Diana nocturnis horis, vel cum Herodiade, vel cum innumera multitudine mulierum equitare super quasdam bestias. Et sequitur quod sacerdotes per Ecclesias sibi commissas populo Dei omni instantia

stantia prædicare debent, quòd nouerint hæc omnia falsa esse, & non à diuino, sed à maligno spiritu talia phantasmata mentibus fidelium irrogari. Ex quo loco videtur determinatum, quòd ea, quæ sunt à maleficis, non sunt vera & realia opera, sed tantùm phantastica, & præstigiola. Si enim ea, quæ faciunt, aut patiuntur maleficæ mulieres istæ, quas nostri bruxas, Latini lamias, seu striges appellant, omnia sunt phantastica, & per illusionem sensuum nihil est, equare non idem reputemus de alijs magorum operibus.

ITEM tertio, Idem videtur ex historia. Refert Arg. 3. enim Cælius Rhodig. Pafetem quendam inter magicæ vanitatis sectatores prima nocte consueuisse referissimum repente cõuiuium hominibus discubitoris præmonstrare, mox ubi^{*} cubitum fuisset, euanuisse omnia, ita ut nihil omnino viseretur. Et simile quiddam vulgò fertur de illo Inacho Marchione Santilianæ. Nec dubium est, quin epulæ illæ, & apparatus veri non essent, sed tantùm oculorum præstigia & illusiones. Item cõfirmatur ex eo, quod vulgò dicunt, *Bienes del trafgo*. nunquam enim verum thesaurum præstat, sed tãtis per speciem auri relinquit carbones. Confirmatur secundò ex ipso nomine magorum. vocantur enim omnes præstigiatores.

* alias, collibiruo.

Ad hanc quæstionem sit prima propositio & vnicæ. Eorum quæ† à magis sunt, licet nonnulla fiant solùm per illusionem & præstigia sensuum, quædam tamen in re, & secundùm existentiam sunt. Prima pars probata est sufficienter. Secunda autem probatur. primò autoritate August. 3. de trin. c. 7. & 8. & lib. 83. quæstionum. q. 79. ubi expressè asserit, magos Pharaonis verè conuertisse virgas in serpentes. Quod probatur ex hoc quia scriptura eodè vocabulo appellat virgã magorum & virgã Aaron, quam constat verè esse cõuersam in serpentem. Et satis videtur constare ex historia, quæ post

Respondet autor vnica propositæ.

quam narravit, quod Aaron conuertit virgam in serpentem, subiicit, quod malefici fecerunt similiter, proieceruntq; singuli virgas suas quæ versæ sunt in dracones. Et ita tenuit Sanct. Thom. de potentia. q. 6. art. 5. ad 8. licet Reuchlinus de verbo mirifico, contrarium sentiat. Et expressè Origenes super Marcum, hom. 13. tenuit cum beato Augustino. Item videtur probari ex illo etiam Psal. 57. *Sicut affidis surdæ, &c.* Ex quo loco videtur, quod incantatores verè faciunt serpentes, & habent effectum circa illas. Item probat S. Tho. de potentia. q. 6. art. 10. quod aliquando in incantationibus audiuntur voces magorum ab omnibus circumstantibus, quod fieri non posset per præstigium, & solam immutationem imaginationis, quia talis immutatio (vt ait S. Tho. lib. 3. contra Gen. c. 104. & verum est) non fit integris & solutis sensibus exterioribus, sed in dormientibus, vel qui raptum & ecstasin patiuntur, vt experientia docet. Vnde cum eas, quæ a magis fiunt, videantur nonnunquam, & audiantur solutis sensibus exterioribus, signum est, quod verè fiunt, & non solùm secundùm apparentiam. Et confirmatur, quia Peripatetici negâtes aliquid fieri à magis quod excedat facultatem causarum naturalium, vt infra dicemus, non audent negare huiusmodi mirabilia verè fieri à magis: quod tamen multùm intererat ad opinionem suam tuendam: sed conuicti sunt historia, & experientia rerum. Ad argumenta autem facta in contrarium de socijs Vlysis, & de suscitatione Samuelis &c. dicemus inferiùs, & ibi videbitis quid de illis habeatur.

Quæstio
tertia.

TERTIA quæstio, quæ sequitur superiore non est, An mirabilia opera magorum sint omnia opera naturalia, hoc est, ex causis merè naturalibus, & non dependentia à substantijs separatis.

Arg. 1. pro
particulari.

Et videtur quod possint omnia esse naturalia: Nō in primùm omnium nō est sufficiens argumentum, quod non sint naturalia, quia sunt inconsuetæ, & præ-

ter

ter solitum cursum naturæ: Vt si quis re vera per alchimiam artem verum aurum faceret, certè aliquid insolitum faceret, & fortasse hæctenus infectum: nullus tamen negaret opus esse naturæ. Vnde videtur rudis & imperiti ingenij statim damnare opus insolitum, quantumuis mirabile, & referre in dæmonum potestatem. Item secundò magi operantur adhibitis certis rebus naturalibus & materialibus. Item sub certo situ & constellatione astrorum, fabricantur suas imagines & annulos, non ex quavis, sed ex certa materia, & obseruatis punctis, & motibus astrorum, quæ omnia frustra fierent, & adhiberentur, si effectus expectarentur à virtute substantiæ separatæ, & non à causis naturalibus. ergo videtur dicendum, quòd opera magorum sunt naturalia.

Ad hanc quæstionem Hermes Trismegistus, vt refert August. 8. De ciuitate Dei, contendit, quòd omnia opera magorum fiant virtute naturali, & maxime virtute cœlesti, nec oportet ex operibus istis sumi argumentum substantiæ separatæ. Et eadem est communis sententia Peripateticorum. Vnde Alexander in libro de magis, hanc opinionem multis verbis defendit & confirmat.

Ad cuius probationem duo fundamenta præmittit. Alterum, quòd virtus cœlestis, licet non formaliter, sed tamen virtualiter & eminenter est virtus omnium elementorum & mistorum, & habet efficaciam omnium illorum. Alterum, quòd multa possunt fieri còcurru multarum causarum naturalium, quæ ab vna tantum fieri non possunt, vt manifestè constat. Ex quibus fundamentis infert, quòd nihil obstat, quominus credamus, quòd in imagine, vel statua, vel annulo astrologico fabricatis, & compositis ad certam influentiam, & positionem stellarum sit virtus & efficacia ad aliquos effectus, ad quos oportet concurrere multitudinem causarum inferiorum. Et similiter quòd adhibitis

Arg. 2.
31

Herm. Trismeg. si sententia & Peripateticorum.

Peripateticorum, & præcipue Alexandri sententia fundamenta.

certis, & paucis seminibus, & causis naturalibus sub certo situ, & concursu stellarum, & astrorum, sequatur subito opus, quod aliàs exigeret grande temporis spatium, & concursum plurium causarum inferiorum. Ut exempli gratia, Si magus vsus imagine vel annulo conuerteret subito argentum in aurum, aut ex virga faceret serpentem, ut magi Pharaonis fecerunt, non est quare negemus opus prorsus esse naturale. Si enim aliqua causa naturalis conuertere possunt quamuis materiam in aurum aut serpentem, certè nihil inopinabile est, quod influenza cœlestis opportunè adhibita, suppleat vicem omniũ aliarum causarum. Imò inquit Alexan. mirum magis esset, si substantia separata posset talis effectus influere, cum nullam habeat proportionem ad tales effectus, non plus quam ignis ad producendum aquam.

Ratio secunda peripateticorum ex huius.

ADDUNT Peripatetici, & fautores eorum, historias in confirmationem suæ sententiæ. Vnde Damis, referente Cælio, scribit Iarcham Indorum principem annulos septem compegisse, ac, septem stellarum nominibus præsignasse, quib. mirifica opera ederet, quos etiam Apollonius Tiansus dono ab eo accepit, quorũ beneficio contigisse, Apollonium iuuentæ nitorem protulisse & conseruasse, quamuis annum contesum iam excessisset, cum diebus singulis singulos annulos gestaret secundum dierum & planetarũ nomina.

Rat. 3. ex annulo Gygis.

TERTIO, Neque putant prorsus absurdum Gygis annulum illum Platonis credere, cuius & Cicero in officijs, & Gregorius Nazanzenus in Monodia, naturalem meminisse fuisse, & magorum artificij egregium opus, quem cum Gyges gestaret, quando videri volebat, palam intra digitum vertebat. Quæ ratione cum in Lydorum regiam penetrasset, regem cepit, seque regem constituit.

Rat. 4. ex imaginibus ætionom,

QUARTO, Ad huius fidem opinionis etiam facit, quod Philosophi non reiiciunt imagines quas vocant

uocant astronomicas, quas adhibent etiam in curatione morborum, inter quos vnus fuit Marsilius Ficinus, qui inter medicamenta naturalia imagines ponit astronomicas, vt videmus vulgò annulos ferreos gestari ad certam stellarum positionem fabricatos, quos putant certis ægritudinibus mederi. Vvicleff. etiam de statu innocentie, cap. quarto, vt refert Vualdenfis, de sacramentalibus, dicit, Adam habuit notitiam ad nominandum secundum proprietates naturales, naturas sibi subditas, sub quibus nominibus homini naturaliter obedirent, & huic reseruantur reliquie potestatis innocentie in vocibus exorcistæ, & naturaliter incantantis, & ad hoc credo voces (inquit) Hebræas habere maiorem efficaciam.

7 SED pro determinatione quæstionis, sit prima propositio: Aliqua magia† potest dici naturalis, ac sine commercio & concursu alicuius substantiæ spirituales. Pro probatione conclusionis, & eius declaratione est notandum, quòd nomen magiæ de se non importat artem aut facultatem extra, vel supra omnem virtutem & efficaciam causariam naturalium. Hoc patet, quia si hoc esset de ratione vel significatione magiæ, non relinqueretur locus dubio, aut disputationi, an effectus & opera magorum possint esse à solis causis naturalibus, quæ tamen quæstio fuit multum ac diu iactata inter Philosophos, & adhuc sub iudice lis est. Sed videtur nomen magiæ à principio receptum pro arte & facultate ad efficiendum & patrandum opera occulta, & mirabilia, non solum extra solitum rerum cursum, sed supra hominum opinionem & captum.

Respons. autoris.
L. Propos.

Hypothesis
auctoris probatur.

Hoc supposito, probatur conclusio prima; Nam sine dubio sunt in rebus naturalibus virtutes mirabiles, & quas pauci hominum cognoscere possunt cum nec sensu possint comprehendere, nec aliqua ratione inuestigari. Ars ergo, & facultas huiusmodi

Probatur
propositio
primò.

rerum & virtutum meritò magica dici potest, quia sit effectrix & operatrix huiusmodi operum, & effectuum, quorum ratio comprehendere, aut intelligi mente non possit. Vnde si magnetis vsus vulgo ignotus esset, & aliquis rectus primùm ostenderet, magus vulgo putaretur & haberetur: esset enim admirabilis, & incredibilis operis autor, & effector. Vnde Augustinus 21. De ciuit. cap. 4. tanquam pro miraculis refert se vidisse anulum ferreum à magnete pendentem, qui rursus secundùm anulum traxit, & ille rursus tertium, & sic vsque ad certum numerum, vt velut catena texeretur. Et idem aliud mirabile scribit se accepisse à cœpiscopo Seuero, vetti scilicet virgam ferream super argentum concitatissimo cursu, cum aliquis magnetem infra moueret, quod opus nunc iam nemo miraretur, cum iam vulgata sit magnetis virtus & efficacia. Sed illud mirabilius, quòd idem asserit magnetem non rapere ferrum, si iuxta eum adamas ponatur, & si rapuerit, dimittere. Itaque non videtur magia naturalis esse, nisi quædam pars secretioris & reconditoris Philosophiæ, quæ si notior fiat, & in consuetudinem venire incipiat, non solum Philosophorum sed etiam vulgi, desinet videri & vocari magica, sed cum alijs artibus annumerabitur. Item dici potest de arte alchimix, quæ si ars est (quod ego non credo) magia dici potest, cum sit secretum & mysterium doctissimis & peritissimis Philosophorum ignotum.

Probat. 2.

PROBATVR secundò conclusio, Quia non est dubitandum (in quo Alexander rectè sensit) quòd aliquid insigne, & singulare, & præter consuetum ordinem naturæ, seu rerum contingere possit, ad certum situm, & ordinem astrorum adhibitis paucis rebus naturalibus, quale opus etiam nullis causis inferioribus cõfici possit. Qui ergo huiusmodi artem & facultatem haberet, siue à maioribus traditam, siue experimentis &

causa

casu repertam, siue etiam à substantia separata reuelatam, merito magus dici posset. Item † summi philosophi fuerunt magiæ studiosi, vt Democritus, Pythagoras, Empedocles, Plato, & inter nostros Albertus.

TERTIO confirmatur, quia in nonnullis rebus **Probat. 2.**
 naturalibus inueniuntur mirabiles effectus, & prorsus similes magicis operibus, vt est illud, quod Aristot. refert lib. de mirabilibus, de lapide molari, qui in Tigride reperitur, quem qui portauerit, non violabitur à feris. Item herbam charisiam reperiri in monte Egero, quam si mulier portauerit, homines ad sui amorem pelliciet. Et item illud quod de dictamo herba certissimi auctores tradunt, capras in Creta cum eam ederint, sagittas excutere. Et alia non pauca huiusmodi, quæ non à magis, sed à doctissimis philosophorum, monumentis prodita sunt. Non ergo vt statim aliquid ignotum & suspensum videmus, continuò pro superstitioso damnandum est. Item quod omnes asserunt de herba picis, Hispaniè, *el pito*, seras etiam ferreas aperit. Item illud videri possit magicum, quod Plinius lib. 7. scribit, hominis ieiuni saluam perniciosam esse serpentibus. Item quis non diceret magicum esse, quod idem Augustinus vbi supra cap. 5. inquit, in Epiro esse fontem, in quo faeces ardentes extinguuntur, & extinctæ accenduntur? Non ergo statim vt aliquid ignotum videmus, & suspensum, reclamandum est continuò, & pro superstitioso damnandum, vt iam videmus.

SECUNDA propositio, Præter † hanc magiam **II. Prop.**
 naturalem non est dubitandum, quin sit alia ars magica, quæ non viribus & causis naturalibus constat, sed potestate aliqua, & virtute immateriali, & separata nititur & vititur. Hæc conclusio probatur à S. Thom. lib. 3. contra gent. cap. 104. Primò, Quia aliqui effectus magicarum artium referuntur, & pro certo comperti sunt, **Probat. 1.**
 qui non possunt referri nisi in causam & naturam intellectuales, ergo non possunt vniuersaliter omnes ef-

fectus magicarum artium referri in causas naturales, & in corpora cœlestia. Assumptum probatur, quia magi dant responsa de occultis, vt de furtis, & thesauris. Item aliqui per magicas artes consecuti sunt scientiam rerum, & artes liberales, & alia huiusmodi, quæ pro cetero de magis referuntur. Item aliqua statua magorum loquuta comperitur, & respondisse ad qualia de diuersis. Hæc, & id genus alia, licet rara, manifestum est, nisi ab intellectu proficisci non posse.

Probat. 2.

SECVNDÒ argumentatur S. Thom. Vel statua magorum sunt animata, vel non. Si primum, contra, Nam principium viuendi est omnibus viuentibus forma substantialis. viuere enim est esse viuentibus, lib. 2. De anima; sed statua non receperunt formam aliquam substantialem magico artificio, quia non amittunt formam substantialem, quam prius habebat. Manet enim aurum aurum, & argentum argentum. non ergo est possibile, quòd huiusmodi statua recipiant formam substantialem aliquam, quæ sit principium vitæ. Item non est vita sine sensu: statua autem magica non sunt sensibiles: Primus enim sensuum est tactus, qui non inuenitur nisi in organo temperato, qualis temperies non est in lapide, vel in metallo, ex quo fit statua: non ergo est possibile, quòd huiusmodi statua habeant principium vitæ. Si autem non viuunt; Contra, quia inanimata non mouent se, lib. 7. Physicorum: sed magi, vt fertur, faciunt statuas moueri nullo impellente. ergo oportet dicere, quòd illum motum habent ab aliquo motore extrinseco, & viuente, & non à virtute cœlesti, vel aliqua virtute naturali.

Probat. 3.

TIERTIÒ arguitur, Nam quæcunque fiunt virtute cœlestium corporum, sunt formæ naturales rerum materialium, quod igitur nulli rei est naturale, non potest fieri virtute cœlestium corporum: quædam autem talia fieri dicuntur à magis, vt quòd ad præsentiam alicuius quæcunq; seræ pandantur item quòd aliquis fiat inuisibi-

inuisibilis, & alia huiusmodi non ergo hæc referri possunt in virtutem cœlestium, sed in aliquam potestatem separatam & inuisibilem.

QUARTO, Quia effectum naturalem virtutis cœlestis contigit inueniri sine artis operatione. Etsi enim aliquando artificiosè operetur aliquis ad generationē ranarum, serpentium, aut huiusmodi; contingit tamen hæc fieri sine vilo artificio. Sed nonnulla profitentur magi per magicam artem, quæ per aliam virtutem naturalem non inueniuntur. ergo oportet vt illa sint non à virtute cœlesti, sed ab aliqua substantia seperata. Et hæc est sententia omnium Platoniorum, vt Porphyrij, Iamblici, Plotini, & aliorum ex eadem secta. Probat. 4.

Hoc ergo tanquam vero, & recepto pro certo, quòd magorum opera tribuenda sunt substantiæ separatae, restat vt ponamus quartam quæstionem talem, Quæstio quarta.
an + autor, & fautor magicorum operum sit malus dæmon, an referenda sint potius in bonos angelos, vel in ipsum DEVM omnipotentem.

ET ante omnia oportet scire, an omnino sint dæmones. Nam quidam putant, quòd hominum vanitas & superstitio dæmones inuenerit, aut fecerit: De qua re in vera religione dubitari nullo modo potest: Ex qua ortur hæc: An sint dæmones.

nota enim Scriptura veteris & noui Testamenti plena est testimonijs, vbi planè & disertè dæmones asseruntur. Et ratione probatur. Leuitic. enim 17. interdicitur immolari hostias dæmonibus. Et Deuteronom. 32. Ex vera religione constat Dæmones esse.

in Cantico Moyfi contra impietate & ingratitude in populi dicitur, quòd immolauerunt dæmonijs, & non Deo. Et 2. Paralip. 2. dicitur de Hieroboam, quòd constituit sacerdotes excelsum, & dæmoniorū. Et apud Tobiam prolixior historia texitur de dæmonio illo nomine Asmodæo. Et in Psalmis Dauidis frequens est mentio de dæmonibus. Item Iob. 1. cum venisset filius Dei ante faciem domini affuit etiam inter eos Satan. Nec opus est aut plura ex veteri Testamento,

aut

auraliquid ex nouo in re apertissima citare. Vnde & mirum videri potest, quomodo Sadducei negauerunt spiritum aliquem esse, vt legitur Actuum 23. qui cerè legem recipiebant, nec a consortio templi & sacrificiorum excluderentur. Et Iosephus 2. lib. de bello Iud. & antiquitatum 13. & 18. dicit de Sadduceis, quòd legem (sine alijs tamen obseruationibus) custodiebant.

Inter Philo-
sophos con-
trouersum, an
sint demones.
Peripatetici
negatiua
par, tuerur.

SED quàm certum est in Scripturis demones esse, tam fuit olim dubitatum, & controuersum inter Philosophos. Peripatetici enim pro maiori parte negant demones esse prorsus. Nec dubitatur, vt ait Auerrouis, in Epistola de resurrectione, quin hæc fuerit sententia Aristot. qui nullas nouit substantias spirituales præter motores orbium. Quod etiam putauit se demonstrasse 12. Metaph. & in lib. de cælo. Et de appetitijs, qui videntur à dæmonibus teneri, dicit vexari, ab humore melancholico, in Problemat. parte trigesima: & Alexander quidem inter Peripateticos nulli secundus constanter tuerur hanc partem. Quæ opinio ante fuerat Democriti, de quo historia scribitur, quòd cum adulescentes quidam personati in dæmonum habitu & figura ad Democritum noctu penetrassent, quasi hominem territaturi, ille prorsus securus nullos demones esse, Desinite, inquit, desinite ineptire: ita certus erat nullos demones esse. Putant autem Peripatetici vulgi persuasionem & opinionem de dæmonibus inde obrepisse, quòd viri sapientes hæc terriçulamenta commenti fuerint, vt ait Auerrouis, ad arcendos & terrendos improbos à sceleribus, quasi post hanc vitam mortalem supersint ultores malorum, quos demones vocant. Nominatim Simplicius & ipse Peripateticus, lib. de Anima Pythagorã tradidit huius inuenti & figmenti primum autorem. Ex qua sententia illa opinio orta est, quam supra recitauimus, quòd omnia opera magotum sunt naturalia.

SED contra Aristot. & Peripateticos sit prima propositio.

Democriti
eadem quæ
peripatetico-
rum senten-
tia.

II **propositio ad quaestionem principalem:** Stando \dagger etiam in recta & legitima philosophia, nullo modo est negandum daemones esse. Hæc conclusio, sententia fuit omnium antiquorum Philosophorum, Empedoclis, Pythagoræ, Socratis, Platonis. Vnde & Plato in Polit. tyranni, dicit animas impiorum post mortem cruciari ab vltoribus. Et in sympol. daemones apertè ponit. Quod idem facit Xenocrates in libro de morte. Nam de Socrate dubium non est, qui etiam daemone se habere profitebatur tanquã autorem, & velut præceptorẽ Philosophiæ, quam suggerere suis ciuibus curabat, & contendebat. Sequitur enim hanc opinionẽ tota turba Platonicoꝝ. Hera. siue Mercurius in Pimand. Procul. in Alcibiade, Iamblicus de mysterijs Ægyptioꝝ, Caladius in cõment. Timæi, Porphy. in lib. de occasionib. Plotinus in lib. de proprio cuiusq;, Apuleius, qui etiã de Socratis daemone librũ scripsit. nec in hac re peripatetici omnes ausi sunt Arist. sequi, sed plures ab eius sententia descuerunt. Vnde & Porphyrius citat pro sua sententia magnum Theophrastum, in qua etiam fuit Ammonius, Philosophonus, Auicenna, & eius socius Algazel. Imò ipse Aristot. aliquando videtur non fuisse alienus ab hac opinione, qui in lib. de mirabilibus dicit, referente Apuleio, Lemures, & Lamias habitare in orbetrusti. Pro hac opinione pauca vel nulla possunt fieri argumenta Philosophica: sed cum etiam in contrarium nulla adducantur, talia sufficere debent cum autoritate summorũ Philosophorum, fama publica, & æterna. Nam & ipse Aristot. mundi æternitatem probare nititur ex memoria patrum per manus tradita, & relicta. Et est sententia veridica, quòd nonnunquam aliquid ex opinione & persuasione communi probatur.

SECUNDO etiam probatur ex operibus magorũ, quæ, vt probatum est, necesse est referre in aliquam substantiam separatam, & vt statim probabitur, non possunt tribui nec Dæo, nec bonis angelis; ergo oportet ea assigna.

Prima propositio contra Aristot. & peripateticos.

Probatur propositio autorit. Philosophorum.

Probatur secundò ex operibus magorum.

assignate dæmonibus. & certè, vt omittamus autoritatem religionis & scripturarum, vehementer confirmatur hæc sententiâ ex eo, quod barbari homines, nec persuasi, nec decepti à philosophis, vt peripatetici calumniantur, eandem retinent fidem, & opinionè, nec dubitant dæmones esse, quales sunt isti, qui ab Hispanis ante aliquot annos reperti sunt, inter quos publica fama est dæmones esse, & non rarò aliquibus in ea regione apparuisse.

Peripateticorum arg. ponitur, & refutatur.

Sed videntur peripatetici, obijcientes, quòd dæmones si sunt, nullum ordinem, nec locum naturalem videntur habere in orbe. Nec enim ordinantur ad res corporeas, & multò minus ad incorporeas, si quæ sunt: vnde videntur frustra esse in rerum natura, atque aded non esse. sed hoc argumentum fortasse satis probat, quòd dæmones non sunt per se in orbe, nec sunt partes seu pars Physica mundi, sed per accidès, hoc est, ex malitia eorum ex substantijs cœlestibus redacti sunt in substantias inferiores, & infra cœlestes, quos verbo Græco δαίμονας appellant, quod peripatetici ignorantes, nihil mirum si homines alioqui sapientes in hac parte lapsi sunt.

Reditur ad quæst. proximè propositam, nempe, quartam. Pro parte affirm. Arg. 1.

ERGO hoc fundamento firmiter iacto, redeundo ad quæstionè, dubitatur, an opera magica referèda sint in DEVM, vel in angelū bonum, an in dæmones istos. & videtur, quòd possint, & debeant referti in DEVM. Primò, quia magis nihil aliud tribuitur, nisi quòd faciunt opera mirabilia, id est supra causas naturales, sed per gratias, quas Theologi vocat gratis datas, sunt similes operationes, scilicet supra totā facultatē naturæ. Cum ergo gratiæ sint à DEO, nihil videtur ob stare, quominus magi credantur habere facultatem illam à DEO.

Ponitur obiectio & responsio.

Nec sufficit dicere, quòd gratiæ dantur ad effectus excedentes totam facultatē naturæ creatæ, etiam angelorum, & dæmonum. Ex quo constat esse à DEO. Nam

Nam inter gratias annumeratur gratia linguarum & sanitatum, vt patet 1. Corinth. 12. Sed vtrunque non excedit potestatem angelorum & dæmonum, qui certè nonerunt omnes linguas. ergo ex hoc non habetur differentia inter magicas artes & gratias.

Næc iterum sufficit respondere, quòd magi sunt nequam viri, & scelesti: contra autem habentes gratias, sunt viri boni & piij. Nam primò hæc distinctio est per accidens, & non distinctio rerum sed subiectorum, vt S. Thom. dicit, 2. 2. q. 172. art. 4. & q. 178. art. 2. Et præterea nihil prohibet, quin mali habeant gratias, vt videtur ex illo 1. Corinth. 13. Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferā, charitatem autē non habeam, nihil sum. Vnde videtur, quòd possit etiam esse gratia miraculorum sine charitate. Et Hieronymus super illud Matth. 7. *Nonne in nomine tuo prophetauimus, & virtutes multas fecimus?* dicit prophettare, vel virtutes facere, & dæmonia eijcere, interdum non est eius meriti, qui operatur. Imò August. lib. 83. q. affirmat quædam miracula sceleratos homines facere, quæ boni facere non possunt. & Balaam habebat gratiam prophetiæ, vt patet Num. 21. & 23. & 24. & tamen erat malus, & magus, vt glos. dicit, Num. 22. & Origen. homi. 13. super Num. ergo malitia & bonitas non potest esse differentia inter magicas artes & gratias.

Næc iterum valet dicere, quòd magi in malos fines vtuntur magicis artibus, habentes autem gratias non abutuntur illis in malos fines. Nam iterum hæc differentia est extrinseca, & per accidens, nec inconuenit magum vti sua facultate propter bonum finem, vt ad solvendum maleficium, aut sanitatem conferendam. & si habentes gratias possunt esse mali, vt dictum est, poterunt abuti gratia omnino. ergo non apparet quare facultas magica non possit referri in Deum autorem, sicut & gratiæ gratis datæ. Vnde videtur solui argumetum S. Thom. de potentia, quæstion. 6.

Ponitur altera obiectio & responsum.

Ponitur tertia obiectio, & refutatur.

artic. 10. Et contra Gent. lib. 3. c. 106. quo vult probare, quòd magica opera non referuntur in *DAEM*, aut bonum spiritum: quia boni spiritus non cooperantur hominibus ad illicita opera perpetranda, quòd plerumq; fit per artes magicas. patet inquam argumentum non procedere.

Arg. 2. pro
eadem part.
visum.

SECUNDO confirmatur de his hominibus, quos Hispani salutatores appellant qui (si vulgo credimus) opera faciunt supra facultatem naturalem, & vt plurimum sunt homines perditii, & pessimis moribus; tamen credimus eos gratiam sanitatis habere à *DEO*, neq; puniuntur. Vnde ergo conuincere possumus, quòd qui magicam exerceat, à *DAEMONE* potius quam à *DEO* habeat.

Arg. 3. Pro-
batur, referri
debere opera
magica, saltē
in angelos
bonos.

TERTIO, si omnino non placet referre magicas artes in *DAEM*, saltē non videtur quare non referantur in bonos angelos, potius quam in malos. primo, quia certum est, quòd non minorem habent potestatem boni angeli, quam mali ergo si creduntur mali angeli communicare suam potestatem malis hominibus, quare non sunt credendi boni angeli communicare suam potestatem bonis & pijs? & sic saltē erit aliqua magia pia, & bona, quæ bonos angelos habeat patronos.

Arg. 4.

ITEM quartò, si *DAEMONES* flectuntur precibus, & sacrificijs, vt operentur mirabilia secundum vota impiorum & sacrilegorum, quare etiam non boni angeli flectuntur precibus piorum, & bonorum, vt in fauorem eorum faciant aliqua mirabilia?

Arg. 5.

ITEM quintò, saltē ad dissoluenda maleficia, & incantationes maleficorum, quare non sperandum est, quòd boni angeli communicent potestatem & virtutem suam, cum omnino sit certum, bonos angelos propensiores esse ad beneficia conferenda, quam *DAEMONES* ad maleficia? Item aliqui Magi vtuntur solis verbis sacris, & signo crucis, vt mulierculæ ista, quæ, nescio quæ his signis faciunt,

ITEM

ITEM sextò, cum boni angeli possint præstare san-
nitatem præter solitum cursum naturæ, reuelare the-
saurus, dare scientias, & artes humanas, quare si ali-
quando aliquid huiusmodi contingat, quare, inquam
referamus semper in malos angelos, nunquam in bo-
nos? Si dicas, quòd cum hæc fiant virtute diuina aut
angelica, non dicuntur fieri arte magica, sed solùm
quando fiunt dæmonis concursu & virtute, iam dispu-
tatio tota erit de nomine, & frustra disputant doctores
qua virtute Magi operentur.

Arg. 5.

Obiectio
quorundam
refutatur.

12 AT pro solutione quæstionis & dubij sit prima
propositio, Eadem ÷ opera, vel similia fiunt per artes
magicas, & per gratias gratis datas. Probatur, Nam
ad gratias pertinet dæmonia eijcere, serpentes tollere,
sanitatem conferre, linguis loqui, vt patet Marci vlti-
mo, & 1. Corinth. 12. sed hæc fiunt a magis. ergo eadem
opera sunt vtrisque communia.

Respondet
autor ad
quæst.
1. Prop.

13 SECUNDA propositio, Aliqua ÷ opera fiunt a
magis, quæ nullo modo fiunt per gratias, & ecòtrario.
Hæc patet, Nam magi operantur maleficia multa, &
beneficia*, quæ nullo modo cõpetit gratijs gratis da-
tis. econtrario autem in gratijs est prophetia, quam ma-
gi nullo modo habent, vt infra disputabitur. ergo con-
clusio est manifesta in vtranque partem.

II. Prop.

* Fortè, ve-
nificia.

14 TERTIA propositio, Magi ÷ nihil operantur aut
potestate diuina, aut potestate angelica. Hæc probatur
primò, quia aliàs magicæ artes non essent in vniuer-
sum interdictæ & iure diuino & humano, vt supra ostē-
sum est. Item si magi vterentur potestate diuina aut an-
gelica, magia non esset ars, sed gratia & donnm. Non
enim aut DEVS, aut boni angeli alliciuntur in opera
hominum arte & disciplina, sed pietate, aut propria
Dati & angelorum bonitate & gratia. Item tertiò, Cer-
tè procedit argumentum recitatum ex S. Thom. dato
enim, quòd mali possunt aliquando etiam miracula
facere, non tamē hoc habent habitualiter, nec dicuntur
habere

III. Prop.

Probatur. 1.

2.

3.

habere gratiam, licet nonnunquam mirabilia per eos
 fiant propter reuerentiam nominis CHRISTI, ut pa-
 tet Matthæi 7. vel ad amplificationem religionis &
 fidei, qua necessitate, aut oportunitate sublata, nul-
 la superest in malis facultas ad huiusmodi opera; magi
 autem operantur ex habitu quodocunque volunt. Et
 præterea perniciosè, & cum magno hominum no-
 cumento sæpe operantur: vnde constat non habere
 facultatem, vel à DEO, vel à bonis Angelis. Item
 quarto, Quia, ut ait Sanctus Thom. contra Gent. vbi
 supra, in operationibus magicarum artium contingit
 magna incongruitas & dissonantia rerum, quæ nullo
 modo potest tribui bono spiritui; requirunt enim hu-
 iusmodi artes (ut magi dicunt) hominem re vetera
 non attrectatum, cum tamen plerumq; adhibeantur
 rebus amatorijs ad illicitos concubitus concilian-
 dos. Item licet magi videantur habere scientiam oc-
 cultorum, tamen nunquam, aut rarò extendit se no-
 ticia eorum ad certas artes & scientias, sed in mi-
 nis quibusdam, sicut in inuentione furtorum, in de-
 prehensione latronum. Vnde constat, quòd spiritus,
 quibus innituntur magi, quia aut sunt ignorantes,
 aut inuidi, quia aut non possunt, aut nolunt impet-
 tiri suis nisi hæc minima, & inutilia, vnde non sunt
 boni spiritus. Item quinto, constat quòd boni spiri-
 tus non delectantur, nec vtuntur præstigijs, aut men-
 dacijs: Magi autem plerumque ludificant homines,
 & decipiunt. Item vtuntur in suis operibus & incau-
 tationibus non solum mendacijs, sed impossibilibus
 quibusdam imprecationibus. comminantur enim im-
 possible, ut quòd deponant sidera, quòd vertant cœ-
 lum, aut solem retro, ut narrat Porphyrius in Epistola
 ad Anebuntem, & multa huiusmodi vana inueniun-
 tur inter artes magicas, quæ manifestè conuincunt
 non esse à DEO, neque à bonis angelis.

QVARTA conclusio, Magi † in suis operatio-
 nibus nonnunquam vtuntur facultate solùm naturali. IV. Prop.
 Hæc propositio probatur, Quia, vt suprâ dictum est,
 aliqua est magia naturalis ad operandum mirabilia,
 & maximè vtuntur herbis Magi vulgo ignotis, quæ
 continent præsentanea & efficacia remedia contra
 morbos, & alios effectus mirabiles habent, vt de cori
 clesia, & calicia herba, qua aquam glaciari refert Pli-
 nius libro 24. capit. 17. ex his enim ortum habuit
 magica, vt Plinius dicit 3. libro cap. 1. Item de menai-
 te, cuius succo protinus ictus serpentum sanantur:
 & varias, & multijugas herbas refert Plinius, quibus
 Magi vtuntur, vel ad morbos depellendos, aut etiam
 inferendo, quæ cùm sint alijs ignotæ, & velocissimæ
 operationis, pro miraculo ab omnibus habentur. Po-
 tuerunt autem magi huiusmodi virtutes herbarum
 scire, vel traditione magnorum in medicina virorum:
 quales fuerunt Pythagoras, Democritus, Empedo-
 cles; Aut etiam dæmone reuelante, qua reuelatione
 semel facta, sequentes Magi vti potuerunt naturali-
 ter, & sine concursu boni aut mali spiritus. Et vul-
 gares magi plurimum hac ratione imponunt homini-
 bus, & decipiunt vanos homines. Cùm enim aliquid
 huiusmodi mirabile quidem, sed re vera naturale præ-
 stant, pollicentur multa alia maiora, & mirabiliora,
 quæ tamen rarò implent.

QVINTA propositio, Operationes † Mago- V. Prop.
 rum supra facultatem naturalem, malorum dæmonum
 potestate & virtute fiunt. Hæc patet ex superioribus:
 potestatem si huiusmodi opera excedunt facultatem natura-
 lem, & non possunt referri in bonos spiritus, necesse est
 vt referantur in malos. Et hæc est sententia sancti Tho-
 mæ de potentia, & contra Gentiles, vbi suprâ. Et est
 determinatio Origenis homilia decimatertia in Num.
 & lib. tertio in Iob. & est etiam determinatio sancto-
 rum, vt Augustini, secundo de doctrina Christiana, &

tertio de trinitate, & multis alijs locis prolixè disputat, & ostendit, quem vide.

Respondetur
ad 1. arg. por-
tatum præ-
sertim affir-
matus. quæst.

Ad argumenta in contrarium. Ad primum, quod est principale, responderetur, quòd quamuis ita sit, vt dictum est, quòd eadem opera possunt fieri à magis & à non magis, tamen non est difficile intelligere differentiam inter magum & non magum.

Quot modis
discernantur
magus & non
magus eadem
opera effi-
cantes.

Et primum omnium, quantum ad acquisitionem facultatis, qua aliquis operatur huiusmodi mirabilia, si enim habetur facultas per modum disciplinæ & artis, hoc est, per libros, aut præceptores manifestum est illam facultatem non esse gratiam gratis datam, sed si non excedat facultatem rerum naturalium, potuit esse peculiaris aut secreta medicina Physica, aut si excedat facultatem naturalem, sequitur quòd est vera ars magica & dæmoniaca. Itè, si tales vtantur verbis ignotis, aut etiam certis characteribus, aut alijs verbis non spectantibus ad effectum, qui speratur aut quæritur ex tali operatione, manifestum est non esse gratiam, sed magiam. Item, etiam si vtantur signo crucis, & solis verbis sacris & religiosis, tamen si sint ritus & obseruantie peculiare & determinatæ, vt certis horis, ad certum situm stellarum, sub certo numero crucium, candelarum, ita vt non speretur efficacia operis aliter, certum est non esse gratiam, sed magiam. Item, si vtuntur actibus & factis indifferentibus ad effectum, etiam est magia. Vt si ad expulsionem dæmonum radunt pilos, aut capillos, aut aliquid huiusmodi, est magia manifesta. Hæc omnia patent. nam veri sancti, qui gratiam Dei habent, nunquam vtuntur talibus titulis & obseruationibus. Ergo signum & argumentum efficax est, quòd qui huiusmodi vtuntur, non operantur ex gratia, sed ex virtute dæmonum, nec gratia per disciplinam & artem possidentur; sed, vt ait Apostolus, *omnes gratias operatur vnus & idem Spiritus, diuisis singulis pro vt vult*: magi autem alijs ab alijs accipiunt

fiunt aut artem, aut facultatem. Et licet bona, aut mala vita non sit omnino efficax signum, & argumentum, an virtus faciendi huiusmodi mirabilia sit a Deo, vel à dæmone, tamen est magnum indicium: unde quibus hæc operantur, si profus sint homines improbatæ vitæ, credendi sunt potius malefici, quàm gratiarum possessores.

Ad solutionem secundi argumenti, de saluatoribus, certè non satis mihi constat quid sentiendum, aut pronuntiandum sit, cum videamus ex maiori parte esse homines minus probatæ vitæ, & etiam vti aliquibus observationibus, non quidem admodum superstitiosis, sed nec satis religiosis, multum vereor, ne sint impostores, & nullam efficaciam habeant, & si quam habent, ne illa sit potius à dæmone, quàm à Deo. Sed hæc dico non definiendo. nam gratiæ dantur propter bonum commune. Fieri potest, ut Dominus illam misericordiam velit impartiri hominibus per istos, qualescunq; sint isti. Vel potest dici de istis hominibus, sicut de Psyllis scribunt auctores, qui sunt populi Lybiæ prope Garamantas, quorum corpori ingenitum fertur exitiale virus serpentibus, ut ait Plinius libro septimo, capite secundo, ita ut odore suo sopirent eos, Et Plutarchus in vita Catonis scribit, cum exercitum in Africam trajiceret, Psyllos secum habuisse contra serpentum vim & perniciem. Fortè ergo in istis similiter est aliquid naturale contra canum rabiem. Simile etiam de Psyllis scribit Varro fuisse in Hellesponto serpentum ictus contactu levare solitos, & eandem vim dicuntur habere Marsh in Italia.

Et sic ad tertium argumentum, quod videtur maius, respondetur primo, quod non est negandum, quin boni angeli communicent aliquando suam potestatem ad præstandum hominibus beneficia sed, hoc faciunt, non sicut magi ad ostentationem, vel sicut dæmones, ut colantur ab hominibus, sed solùm ex charitate

Respon. ad
arg. 2.

Respon. ad
arg. 3.

hominum, & vt D^{eo} soli gratiæ habeantur & referantur: & ideo faciunt occultè regulariter, licet etiam visibiliter aliquando aliquid tale faciant, vt de Raphaelè apud Tobiam, qui illo modo, quo Magi solent, vsus est corde & felle & iccinore piscis ad expellendù & rejiciendum dæmonem à domo Raguelis, & postea restitutum oculos Tobix. In quo vno facto satis intelligitur, & posse bonos angelos præstare omnia, quæ malidant, & velle si ita expediat. Nec est dubitandum, quin multò plura beneficia recipiant homines a bonis angelis, etiã in ordine ad temporalia bona, quàm ab omnibus Magis.

Alterum re-
spondet ad id
etiam.

Et præterea cùm sancti angeli sint de numero beatorum, fortasse nunquã se miscent rebus humanis & terrenis, nisi speciali mandato D^{ei}: & ideo omnia beneficia, quæ homines recipiunt, quæ videntur esse supra spem & facultatem naturalem, tribuuntur peculiariter D^{eo} auctori, siue sint immediatè à D^{eo}, siue mediantibus Angelis. Imò hæc ponitur vna causa, cur angeli non operentur visibiliter & apertè, ne pro dijs ab hominibus colantur: faciliè enim homines diuinitatem arrogant illis, quos mirabilia operari conspiciunt, vt Actuum 14. in Lycaonia cùm Paulus Lystris claudum quendam in nomine I^{esu} sanasset, homines volebant Paulo tanquam D^{eo} sacrificare: quod maius periculum esset de angelis, qui tam propè videntur accedere ad dignitatem, & ideo solliciti sunt, ne hanc occasionem præbeant hominibus. Vnde cùm Ioannes Apocal. 19. vidisset angelum, & corruisset vt adoraret eum, Vide, inquit, angelus ne feceris conseruus enim tuus sum & fratrum tuorum.

Colligitur ex
dictis & respo-
ndet ad 4. 5. & 6.

Et per hoc patet ad quartum & quintum & sextum. Fatemur enim, quòd boni angeli sectantur precibus & sacrificijs bonorum, & opera illorum dissolui maleficia & præstigia malorum angelorum, & multò maiora contingere bona, quàm sit reuelatio alicuius thesauri

thesauri aut furti. Et ita tenendum est tanquā certum, quod magicæ artes vtuntur dæmonum virtute & autoritate, & non bonorum angelorum in suis maleficijs.

Sed remanet vnum dubium, An animæ defunctorum, maximè quæ sunt de numero damnatorum, misceant se magicis artibus & operibus. Et videtur quod sic. Primò, quia sunt eiusdem malitiæ cum dæmonibus, & ideo videntur moliri & conari ad decipiendum homines, & tradendum in perditionem, sicut ipsi dæmones. Item, quia non rarò dicuntur intrare humana corpora, & apparere, & loqui hominibus, & magi dicuntur reuocare animas ab inferno, imò maga illa Pythonissa reuocauit animam Samuelis etiam a limbo, ergo.

RESPONDETUR ad hoc dubium, quod sine dubio animæ defunctorum nunquā se misceant operibus magorum. Hoc probatur primò, quia de sanctis animabus, quamuis certum sit, quod possint liberè descendere à cælo in terram, & iuuare mortales, vt sanctus Thomas dicit in quarto, distinctione quadragesima quinta, articulo tertio. tamen hoc non faciunt ad inuocationem, aut incantationem magorum, sed ex propria bonitate, vel ex permissione particulari diuina, sicut aliquando etiam inueniuntur visibiliter apparuisse, vt Augustinus narrat de Felice martyre, & plura exempla ponit Gregorius quarto dialogorum, licet hoc non habeant ex natura sua; nō enim possunt assumere corpus, nec mouere.

ANIMAE verò, quæ sunt in purgatorio, exire à loco non possunt, & si aliquando permittantur ex peculiari gratia, veniunt potiùs ad petendum suffragia viuorum, quàm ad miscendum se operibus magorum, aut mortalium profus rebus. Nec satis puto constantem, & religiosam consuetudinem, quæ cepit corripere nostrates homines, vt in necessitatibus sperent & petant præsidium animatum in purgatorio existentium.

Dubium.

Arg. pro parte affirm.

Responsum autoris.

Probatur quoad animas beatas.

Probatur quoad animas in purgatorio existentes.

Probat^r de
animabus
damnatis.

DE animabus autem inferni non est timendum ne possint prodesse, aut obesse hominibus, quæ scilicet perpetuò sint carceri mancipatæ, nec possint etiam dæmonibus adiuantibus inde exire. Et quamuis aliquæ apparitiones huiusmodi ferantur, probabiliùs puto, quòd nunquam anima semel damnata egressa est locum inferni. Cùm enim exire non possit, nisi ex mandato DEI, non est cur credamus hanc licentiam a Deo habere, maximè cùm legamus historiam de diuite illo Luc. 16. qui nec ad fratres quidem liberandos, ne venirent in locum illum tormentorum, permissus est redire ad mortales. Atque omnino ita credendum est apparitiones istas, quæ referuntur, cùm sint pro maiori parte falsæ, tamen si quæ veræ sint, esse ab ipsis dæmonibus, nec habendam esse fidem de istis dictis eorum, qui asserunt se ab inferno venire, etiamsi alioqui videantur pia & religiosa monere. S. Thom. p. p. q. 117. art. 4. ad 1. citat Augustin. 10. de ciuitate DEI. & Chrysostr. super Matt. dicentes, quòd dæmones frequenter simulant se esse animas mortuorù, ad confirmandù errorem Gentilium, qui hoc habebant. ideo cauendum est ab illis visionibus.

Quæstio
quinta.
Arg. 1. pro
part. affirm.

SEQUITUR iam, vt dicamus in particulari, quid possint Magi, & sit quinta quæstio in ordine, An Magi possint miracula facere, videtur quòd sic. Primò, quia suscitare mortuos est miraculum. vnde inter miracula CHRISTI ponitur. Matt. 11. *Euntes renuntiate quæ audistis & vidistis, cæci vident, claudi ambulant, mortui resurgunt, pauperes euangelizantur.* Sed & Phycônissa suscitauit Samuelem 1. Reg. 28. ergo possunt miracula facere. Et confirmatur, Ad suscitationem mortuorum non videtur requiri nisi dispositio materiz. nam disposita materia, necessariò introducitur forma: sed videtur quòd dæmones possint disponere materiam applicando actiua passiuis. Eiusdem enim rationis sunt dispositiones in resurrectione mortui & in
prima

Confirm.

prima generatione, quæ sunt ab agenti naturali. ergo magi dæmonis virtute possunt mortuos suscitare, unde & resurrectio generalis futura est per Angelos ministros.

ITEM secundò, Maius miraculum videtur, quòd Arg. 2. canis loquatur, vel cantet, quàm quòd mutus loquatur, sed de Simone mago legitur, quòd faciebat canes loqui, & cantare, vt patet in itineratio Clemetis. ergo.

ITEM Valerius maximus narrat primo libr. c. 8. quòd fortunæ simulachrum, quod Romæ erat in via Latina, non semel, sed bis loquutum est verbis his, *Ritè me matronæ vidisti, riteq; dedicasti*. quòd autem lapides loquantur, maius miraculum est, quàm quòd muti loquantur.

ITEM in eodem, & in historia Romana legitur de virgine vestali, quòd aquam in vase perforato de Tyberi portabat; aqua non effusa: hoc autem spectat ad miraculum, vt aqua stet, & non fluat, vt patet in Iordanis diuisione, & eius statione. ergo.

ITEM aduersitates Iob dæmone autore procuratæ sunt, quòd patet ex eo, quòd Deus ei dedit potestatem in omnia quæ erant Iob: sed huiusmodi aduersitates nõ sine miraculo contigerunt, vt patet de igne de celo descendente. Vnde & 3. Regum. 18. Elias in hoc probauit prophetas Baal, vt descenderet ignis de celo, & consumeret sacrificium. ergo.

ITEM eadem quæ boni faciunt per miraculum, magi faciunt, vt patet de serpentib. Moyfi & magorum. ergo. Præterea, Vxor Lot mutata est in statuâ salis. Gen. 19. & hoc à dæmonibus. vt S. Thom. dicit de malo, q. 16. & q. 9. ad tertium. ergo.

PRO solutione notandum, quòd miraculi nomen à mirando est assumptum: Ad admirationē autem duo concurrunt, vt potest accipi ex verbis Philosophi in principio Met. quorum vnum est, quòd causa illius, quod admiramur, sit occulta. Secundum est, quòd in

Quid mira-
culi nomine
proprie intel-
ligatur.

eo, quod miramur, sit, vel appareat aliquid per quod videatur contrarium debere contingere eius, quod miramur. Sicut aliquis posset mirari, si videret ferrum ascendere ad magnetem, ignorans eius virtutem. Sed hoc potest dupliciter contingere. Vno modo secundum se, alio modo quo ad nos. Multæ enim causæ naturales sunt ignotæ & occultæ quo ad nos, virtus autem diuina est simpliciter occultissima, & remotissima à nobis, quæ in rebus omnibus operatur secretissime: & ideo ea, quæ per aliquam virtutem creatam fieri possunt, miranda quidem & mirabilia dicuntur. Sed miracula propriè dicuntur, quæ sola virtute diuina fieri possunt, quæ scilicet tota natura creaturarum miratur. Et licet miraculi nomine Latini vtantur ad significandum quoduis stupendum, ac mirandum: tamen Theologi solum illud in hac significatione vsurpant, & merito; licet August. 3. de Trinit. & alibi non timeat vocare opera magorum miracula.

Vnica conclusio,

IDEO respondendo ad questionem sit vnica conclusio: Magi \dagger non possunt miracula facere. Probat¹⁹ur primò ex ipsa significatione vocabuli, vt dictum est. nihil enim faciunt, ad quod diuina virtus exigatur. Secundò, quia si magi possent vera miracula facere, sequeretur quòd miraculum non esset efficax argumentum deitatis, & veritatis, & sic periret ratio confirmandi ea, quæ sunt fidei, quæ miraculis comprobata sunt.

Ad 1. arg. in contrarium,

AD argumentum in contrarium. Ad primum de Samuele responderetur, quòd dubiù est, an verè Samuel fuerit suscitatus, an potius fuerit aliquod phantasma. Et Augustinus quidem ad Simplicianum purat probabile, quòd fuerit verus Samuel, qui apparuit Sauli, & nuntiauit ei euentum belli, propter hoc, quòd legitur Ecclesiastici 46. quòd dormiuit Samuel, & notum fecit regi finem vitæ suæ. Hoc ergo tenendo dicemus, vt dicit Augusti. quòd non dominante arte magica,

gica, sed dispositione Dei occulta, quæ Phytionissam, & Saulem latebat, permillum est, ut spiritus iusti scenderet aspectibus regis, diuina eum sententia percussurus. Nonnunquam enim dum dæmon consulitur, ipse Deus per suum nuntium veritatem annuntiat, sicut per Eliam veritatem respondit nuntijs regis, qui mittebantur ad consulendum Deum Accaton, ut habetur 4. Regum. 1.

Ad confirmationem dico, quod sine dubio dæmones non possunt disporre materiam ad introducendum animam, quæ semel separata fuit à materia: requiritur enim identitas corporis ad identitatem individui, & ideo semel corruptum, non potest idem numero redire, nec solum hominem, sed nec mulcæm possent dæmones suscitare. Vnde si quæ resuscitationes mortuorum leguntur à magis factæ, ut ab Apollonio, Simone, vel alijs, omnes fuerunt præstigiolæ, & non secundum veritatem, ut de Simone summo magiæ artifice legitur, quod apud Pharam Ephesi oppidum præsentate Ioanne Euangelista, tres mortuos suscitauit, sed paulò post omnia euauerunt tãquam fallacia, & præstigiola. Vnde Sanctus Thom. 3. senten. d. 21. q. 2. artic. 4. q. 2. ad quartum dicit, quod ea quæ dæmones faciunt præter viam naturæ, non sunt diuturna.

Ad secundum responderetur, quod loquutio canum, & alia huiusmodi potuerunt fieri à Magis per illusionem sensuum, & non per effectus veritatis. Si tamen per veritatem factum est, non dabat cani dæmon aut magus virtutem loquendi, sicut datur mutis per miraculum, sed ipsemet dæmō sonum literarum, & articulatæ vocis similitudinem habentem formabat, sicut & asina Balaam intelligitur fuisse loquuta, Angelo bono operante. & similiter dicendum est ad tertium de locutione simulachri.

Ad quartum respondet S. Tho. d. potentia, quæstio. 6. artic. 5. ad 5. quod non dubium est, quin in commendatio-

Ad confirm.

Ad 2. arg. & 3.

Ad 4.

mendationem castitatis DEVS verus per suos Angelos bonos huiusmodi miraculum per retentionem aquæ fecisset: quia si qua bona in Gentilibus fuerunt, à DEO vero fuerunt. Si autem, quod propius vero est, per dæmones factum fuit, nullum fuit miraculum: dæmones enim possunt mouere localiter, & sistere corpora, vt infra dicitur.

Ad 5.

AD quintum dicitur, quod dæmones sua naturali virtute applicando actiua passiuus, possunt cõstare ignem in media regione aëris, & inde concitare deorsum in terram. Et sic factum est in tentatione Iob.

Ad vii.

AD vltimum dicitur, quodd verè ita est, quodd idè opus factum à bonis & pijs hominibus, est miraculum, quod idem à mago non est. Nam homo non potest, nec nouit applicate actiua passiuus, nec semina, nec causas occultas naturæ ad conficiendum eceleriter & subito effectum aliàs naturalem. & ideo non potest hoc facere nisi virtute diuina: dæmones verò, qui omnia naturalia optimè nouerunt, possunt vtendo causis naturalibus hæc eadem subito facere. Vnde quodd Aaton conuerteret virgam in serpentem, & similiter quodd vir sanctus det sanitatè subitam alicui, miraculum est: quod idem magus sine miraculo potest facere, scilicet dæmone adiuuante, & causas naturales quidem, sed hominibus occultas, applicante. Vnde August. 3. de trinitate, c. 10. Illa, quæ per Angelos fiunt, quo difficiliora, & ignotiora, & mirabiliora sunt nobis, illis autem tanquam suæ actiones notæ, atq; faciles, sicut etiam ibidem ait August. cap. 5. Solennia & vsitata fulgura miracula non sunt, sed cum in monte Sinai inusitato modo fierent, miracula erant.

Quæstio
sexta.Arg. 1. pro
part. asit.

QVAESTIO sexta est, An magi possint cogere dæmones pro suo arbitrio. Et videtur quod sic. Vt enim narrat August. 10. de ciuitate DEI cap. 9. Porphyrius refert se vidisse, quodd quidam vir Chaldaus tactus inuidia, abiuratas spirituales potentias precibus alligauerit.

ut, ne postulata concederent. & in 21. eiusdem operis c. 6. dicit, *Non potuit primùm nisi dæmonibus docentibus disci, quid quisq; illorum appetat, quid exhorreat, quo inueteretur numine vel cogatur, &c.* ex quo videtur, quòd sint aliquæ incantationes, quibus dæmones cogantur.

ITEM Iosephus de antiquitatibus libro 8. scribit, *quòd Salomon instituit incantationes, & modos con- Arg. 21*
 iurationum, quibus obstricti dæmones ne denuo redeant, effugantur. Et ipse Ioseph. dicit se vidisse Eleazarum quendam, qui præfente Vespasiano, & eius filijs, vsus adiuratione Salomonis, & radice à Salomone monstrata, dæmones expulit ab obsesso, cuius operis argumentum dedit, quòd calicem aqua plenum ante eos posuit, & dæmoni imperauit, vt egressus ab homine, illū euerteret, quòd & factum est.

ITEM tertio, cum dæmones sint superbissimi, nō Arg. 31
 est probabile, quòd nisi cogerentur, aduenirent ad minas, & terrores, & mendacia incredibilia, quæ multum derogant excellentiæ & sapientiæ ipsorum dæmonum. unde & August. 10. de ciuit. c. 11. introducit verba Porphyrij sic dicentis, *Quid sit quòd non dæmoni vel alicui anime defuncti, sed ipsi Soli & Lunæ, aut cuiusq; cælestium homo cuiuslibet vitio obnoxius intendit minas, eosq; territat falsò, vt en extorqueat veritatem; Nam & cælum se collidere comminatur, & cætera similia homini impossibilia, vt illi dē, tanquam insipientissimi pueri, falsis & ridiculis comminationibus territi, quòd imperatur efficiant.*

ITEM quarto, Nisi dæmones cogerentur, non alli- Arg. 41
 cerentur per quædam, quòd ipsi oderunt, sicut per virginitatem imprecantis, cum tamen ipsi ad inceustos concubitus homines inducere conentur.

ITEM quinto, Saltem videtur, si magi vtantur
 verbis sacris, vt in nomine Iesu, & virtute crucis; Iuxta illud ad Philipp. 2. In nomine Iesu omne genu flectatur; quòd dæmones cogantur. Nam certum est quòd
 dæmones

dæmones oderunt illa nomina, & abominantur gloriam CHRISTI. ergo si possent non venire, & non respondere mago, nunquam responderent, & tamen aliqui Magi dicunt se solum uti verbis sacris, & efficaciter operari: & mulierculæ utuntur solum signo crucis ad curandum certas infirmitates, de quibus non creditur, quòd habeant gratiam sanitatis, sed quòd sint maleficæ. ergo.

Respons.
I. Propos.

PRO responsione sit prima propositio, Dæmones \dagger cogi possunt, & aliquando coguntur ab hominibus. Probat, quia inter gratias gratis datas datur potestas super dæmones, ut patet ex illo Marci ultimo, *In nomine meo dæmonia*, &c. Item secundo patet, quia Apostoli, & sancti viri sæpe dæmones expulerunt ab obsessis, & certum est, quòd inuitos non enim dæmones, si possent, darent operam ad gloriam & manifestationem nominis CHRISTI, & eius religionis. Et etiam legitur sanctos viros imperasse dæmonibus aliquando aliqua opera. ergo.

II. Propos.

SECUNDA propositio, Ab \dagger Angelis etiam possunt cogi dæmones, & aliquando coguntur. Et hoc primum probatur, quia Angeli possunt virtute diuina coercere dæmones, sicut sancti viri possunt; potestate item naturali, saltem Angeli superiores, qui, ut statim disputabitur, habent potestatem naturalem supra inferiores. ergo. Vnde, ut ait sanctus Tho. de potentia, q. 6. ar. 10. ad ordinem potestatum pertinet arcere dæmones. Et ita non est dubitandum, quin Angeli custodes semper prohibeant dæmones accedere ad suos clientes, ne noceant eis, & præsidet prominciarum impediunt frequenter dæmones à detrimentis & nocumentis, quæ cuperent & possent inferre ciuitatibus, & agris, & fructibus, & alijs mortalium bonis.

Consecrar.

III. Propos.

TERTIA propositio, Ad \dagger coercendum dæmones virtute diuina aut Angelica, multum refert, quib. verbis aut signis homines utantur, etiam si loquamur de ver-

bis sanctis, aut sacris signis. Probatur, nā cūm Ecclesia habeat ex autoritate CHRISTI potestatem super omnia dæmonia, multū interest ad coërcendos malignos spiritus, vti verbis & exorcismis ab Ecclesia institutis, quæ sine dubio maiorem virtutem habent, quā quæcunque alia verba & signa. Sicut etiam Exorcistæ ab Ecclesia instituti maiorem potestatem habent ad expellendos dæmones, & aqua benedicta secundū ritum Ecclesiæ, maiorem vim habet quā si alijs verbis esset benedicta, aut consecrata. pro certo enim pro autoritate, & reuerentia Ecclesiæ credendum est, quōd DEVS siue per se immediatè, siue per Angelos suos, concurrat ad talem inuocationem.

24 **QUARTA** propositio, Nulla ꝑ verba, nec exor- **IV. Prop.**

cismi habent infallibilem efficaciam ad cogendum dæmones, & arcendum illos, ita vt semper sortiantur effectum suum. Probatur, quia cūm verba, aut signa nō habeant talem efficaciam ex natura sua, sed solum virtute diuina, aut Angelica, non alligauit DEVS potestatem suam ex lege sacramentalibus verbis, sicut ꝑ sacramentis, sed operatur quando sibi placet ad gloriam suam, & vtilitatem credentium, & multū facit ad hoc pietas & fides ministrorum. Idem dicendum est de reliquijs sanctorū, & signo crucis, & cæteris. Quare aliter habent sacramenta effectum, aliter sacramentalia. Vnde Actuum decimonono dicitur de filijs Sceuzæ, quōd invocabant nomen domini IESU super eos, qui habebant spiritus malos, dicentes, *Adiuuro vos per IESUM, quem Paulus prædicat. Respōdens autem spiritus malus dixit, IESUM noui, & Paulum scio, vos autem qui estis? Et inuoluit inualuit contra eos.*

In exemplari Salernitanensi legabatur, sicut nec sacramentis.

25 **QUINTA** propositio est, Magi ꝑ aliquando possunt cogere dæmones. Probatur, quia dæmon superior habet potestatem coërcendi dæmonem inferiorem, vt statim disputabitur: ergo magus ex pacto & fædere, ꝑ habet

V. Prop.

habet cum dæmone superiore, potest cogere inferiore, reijciendo, aut expellendo illum. Et hoc est, quod Iudæi calumniabantur de CHRISTO, *In Beelzebub principe dæmoniorum eijcit dæmonia.* Quam calumniam CHRISTVS non ita confutauit, quasi hoc esset homini impossibile, sed alijs rationibus & argumentis. Nec Iudæi tantum imponebant CHRISTO magum ipsum esse, sed, vt refert Augustinus libro primo, de consensu Euangelist. capite nono. pagani ita dicebant, & obijciebant Christianis, CHRISTVM magicis artibus illa mirabilia patrâsse, de quæ eare libros etiam scripsisse & reliquisse.

VI. Prop.

SEXTA propositio, Magos † nunquam puto cogere dæmones, nisi ista ratione posita in precedenti conclusione. Probat, quia magi vtuntur verbis, & signis, & applicatione herbarum, aut aliarum rerum naturalium: sed omnia ista non possunt cogere dæmones, quia non est potestas quæ comparetur ei, Iob quadragesimo primo. Ergo ipse magus, aut per se, aut ratione rerum, quibus vtitur, nō potest cogere dæmones. Item, vt arguit S. Thomas, verba de se, seclusa significatione, nullam efficaciam habent, nisi forè in auditum, in quantum autem sunt signa, solūm possunt mouere intellectum in ratione obiecti, quare non possunt efficaciter & infallibiliter cogere dæmonem. Nulla enim signa possent cogere hominem, qui tamen est multo imperfectior Angelo, siue bono, siue malo, & intellectu & substantia.

VII. Prop.

SEPTIMA propositio, Magi † habentes fœdus cum aliquo dæmone principali, possunt cogere inferiores dæmones, non autem ipsum principalem dæmonem: non habentes autem tale fœdus, nullo modo possunt cogere vllum dæmonem: sed dæmones voluntariè concurrunt ad operationes magorum. Hæc sequitur ex superioribus. Confirmatur, quia magi sæpe deficiunt in suis operationibus, vt ipsimet fatentur etiam

etiam seruato toto ritu & cæremonia magica, ergo manifestum est, quòd non cogunt dæmones.

OCTAVA propositio, Tota ꝑ opera & efficacia VIII. Prop
magorum fundatur & nititur in condicito & pacto ini-
to & firmato cum dæmonibus. Ista sequitur ex præce-
dentibus. Nam si dæmones non coguntur, & respon-
dent, & veniunt ad inuocationes magorum, & nõ alio-
rum hominum, manifestũ est quòd hoc nõ potest fieri,
seu prouenire, nisi ex mutua cõuentione & cõdere ma-
gorum & dæmonum, vt clarissimè patet.

AD argumenta autem in contrarium. Ad pri- Ad arg. i. in
mum patet, quòd ille Chaldæus habebat pactum cum contrar.
aliquo dæmone excellentiore, & virtute illius poterat
coercere dæmones inferiores: & Porphyrius fortasse pu-
tabat maiorem vim inesse magicis incantationibus.

AD secundum respondet S. Thom. quòd si Salo- Ad 2.
mon instituit illos exorcismos tempore quo erat dile-
ctus DEO, potuerunt illæ incantationes habere aliquã
vim ex institutione illius, sicut possent habere adiura-
tiones institutæ ab aliquo sancto viro, sicut habent ma-
iorem vim adiurationes ab Ecclesia institutæ. DEVS
nim ex meritis & orationibus sanctorum concurrat
specialiter cum operibus illorum. Si autem Salomon
illos exorcismos ordinauit postquã recessit à cultu, &
religionè DEI, dicendum est de illis exorcismis, sicut de
alijs incantationibus magicis.

AD tertium dicendum, quòd dæmones veniunt, Ad 3.
& illis mendacijs & vanissimis comminationibus alli-
ciantur, vt homines confidant in mendacijs & fabulis,
quomodocunq; vtantur adiutorio dæmonum.

AD quartum dicitur, quòd dæmones adueniunt Ad 4.
ad nomen & titulum virginitatis, vt suadeant homini-
bus eos amare virginitatem, quasi sit argumentum ex-
cellentiæ & munditiæ eorum.

AD quintum respondetur primò, quòd raro, aut Ad 5.
nunquam magi vtuntur solis verbis sacris, sed semper
p miscent

miscent alia verba, aut ritum, & cæremoniam superstitionis. Sed si aliquando vtuntur solis verbis sacris, hoc dæmones faciunt, vt vani homines putent eos non exclusos & alienos a religione Christiano. Vel fortasse aliquando dæmones coguntur etiam à magicis, virtute tamen diuina, propter reuerentiam verborum factorum, sicut supra diximus, quòd mali etiam aliquando faciunt miracula. Vnde Cassiodorus dicit libro 6. tripartitæ. cap. 1. quòd cum magus quidam perduxisset Iulianum Apostatam ad quendam locum idolorum secretum, tamen illic aduocati dæmones apparuissent, terrore cõpulsus Iulianus, frontẽ signo crucis muniuit, quo viso, dæmones repente disparuerunt, quod valde mirandum est etiam ab homine apostata.

Dubitat
circa propo-
sitiones ma-
ximè circa
vltimam.

DUBITATVR circa propositiones, & maximè cõtra vltimam: nam multi bona fide vtuntur magicis incantationibus & adiurationibus, qui nec volunt, nec vellent aliquod commercium habere cum dæmonibus. Et si putarent dæmones quocunq; pacto interesse, aut dare fauorem suis operationibus, nulla ratione illis vterentur, sed prorsus abhorrent, & cessarent a tali vsu & negotio. ergo videtur, quòd efficacia magorum seu magicarum artium non sit semper ex instantia & commercio dæmonum, sed quòd in ipsis ritibus & operationibus magorum sit aliqua mala virtus & efficacia.

Respondet
autor ad du-
bitum propo-
sitionis.

RESPONDETVR, vt ait Augustinus lib. 2. super Genesim, ad literam, quòd dæmoniæpe miscet se hominum operibus, illis ignorantibus & nolentibus, & sic sæpe contingit in istis superstitionis ritibus: homines enim, & maximè fœminæ stultæ bona fide vtuntur huiusmodi ritibus & verbis ad remedia infirmitatum, & sine dubio dæmones assistunt operationibus illorum, vt decipiant, & persuadeant confidere in rebus vanis, & hoc est scdus tacitum cum dæmonibus, vt Augustinus ibidem dicit. Vnde etiam est notandum, quòd

quòd licet Augustinus dicat, quòd non potest sciri, nisi
 iplis docentibus, quibus signis, aut rebus dæmones al-
 herantur: tamen pro certo dæmones miscent se, & ad-
 veniunt quibuscunque superstitionibus, ac intelligunt
 homines considerare, & maximè si ex intentione velent
 invocare dæmones.

Ex quinta propositione, ubi dictum est, quòd
 magi fauore, & virtute superioris dæmonis possunt co-
 29 gere inferiores, oritur dubium, An † superiores dæmo-
 nes habeant aliquam potestatem in inferiores. Et vide-
 tur quòd non: nam in dæmonibus non sunt alix poten-
 tiæ, nisi intellectus & voluntas, sed illæ non sunt po-
 tentiæ actiue ad extra, vt Philosophus videtur dicere
 nono Metaphysicorum. Et patet exemplo in homini-
 bus, ubi intellectus & voluntas nunquam agunt ad ex-
 tra, nisi mediante aliqua potentia. ergo videtur, quòd
 dæmones nò habeant aliquam actiuitatem super alios
 dæmones.

Dubium ex
 quinta pro-
 positione.

Arg. 1. pro
 part. neg.

Item, quia vel illa potestas esset naturalis, aut gra-
 tuita: non secundum, vt constat: ergo primum. Siquid
 esset naturalis, sequeretur, quòd dæmones perfectiores
 in naturalibus haberent potestatem naturalem super
 alios Angelos imperfectiores in naturalibus: hoc est in-
 conueniens; ergo.

Arg. 2.

Item tertio, Si aliquid possent superiores in in-
 feriores, maximè videretur quo ad motum localem. nò
 enim apparet quid aliud possint imprimere superiores
 in inferiores. Sed hoc non videtur, ergo nullam habent
 potestatem. Probat minor, quia dæmones, sicut An-
 geli, non sunt in loco nisi per operationem: sed in dæ-
 monibus nò est alia operatio, nisi intellectus & volun-
 tatis, ad quas cogi non possunt. ergo non apparet quo-
 modo dæmones superiores possint cogere inferiores
 ad motum localem.

Arg. 3.

Pro responsione est prima conclusio, Dæmones
 30 superiores † possunt cogere inferiores. Hæc probatur

Respons.
 Prior modus
 quo dæmo-
 nes alij alijs
 primum.

primò, quia dæmones inter se habent prælationes & principatus, saltem ex nequitia & concordia illorum. Ex odio enim & inuidia, qua tenentur erga homines, non est dubitandum quin percusserint fœdus, & inter se constituerint ordines & societates ad istum finem, vt homines perdant: & sic, vt ait S. Thom. p. p. q. 109. artic. 2. aliqui dæmonum sunt præfecti, & velut principes ad imperandum alijs, & inferiores dæmones se subiiciunt illis, quos potentiores viribus vident ad propriam nequitiam exequendam. Et ideo CHRISTVS Lucæ II. vocauit societatem eorum regnum. *Omne (inquit) regnum in se diuisum, desolabitur: & si satanas satanam egerit, quomodo stabit regnum eius?* Iste est ergo vnus modus, quo superiores dæmones possunt inferiores cogere, scilicet per imperium, cui inferiores resistere non audent ex communi concordia.

Posterior
modus.

SECUNDO etiam ex naturalibus suis hoc possunt, quia vbicumque sunt res subordinatæ, oportet quòd etiam actiones subordinentur sibi inuicem. Sicut patet in rebus corporalibus, quia enim inferiora corpora naturali ordine sunt infra corpora cœlestia, actiones & motus eorum subduntur actionibus, & motibus corporum cœlestium: Sed manifestum est, quòd inter dæmones aliqui sunt superiores in naturalibus. Ergo habent potestatem naturalem supra inferiores. Et confirmatur, quia dæmones habent potestatem mouendi localiter animas, & alligandi. ergo eadem ratione habebunt potestatem supra dæmones inferiores: & iste est alius modus, quo superiores Angeli possunt coercere inferiores. Vnde S. Thom. 3. p. q. 43. artic. 2. ad tertium, dicit, quòd dæmones superiores sua naturali virtute potuerant pellere, & de facto aliquando pellunt dæmones inferiores à corporibus. Et Augustin. 21. de ciuit. dicit, quòd dæmones per Necromantiam potestate superiorum dæmonum alligantur aliquibus imaginibus, vel annulis, aut alijs reb.

Et

Et S. Tho. de anima. q. 21. dicit, quòd aliqua substantia spiritualis alicui corpori alligetur, non est ex virtute corporis potentis substantiam incorpoream detinere, sed est ex virtute alicuius substantiæ superioris alligantis talem substantiam tali corpori: sicut etiam arte magica, Deo permittente, virtute superiorum dæmonum alicui spiritus alligantur annulis vel imaginibus. Idem dicit 4. contra Gen. capitulo 90. & multis alijs locis. Et Petrus de Palud. 4. d. 44. q. 7. dicit, quòd Angelus fortior potest sistere & tenere minus fortem.

Ad argumenta autem in contrarium. Ad primum respondetur, quòd in Angelis est sine dubio potentia motiva, sed illa non distinguitur ab intellectu & voluntate. Ad arg. v. in contrar.

Ad secundum dico, quòd re vera ita est, quòd ex suis naturalibus alicui dæmones possent obsistere Angelis, & eos coercere, sed nò permittuntur à bonitate diuina, & etiam gloriæ dotes sufficiunt ad resistendum. Ad 2.

Ad tertium pro nunc respòdetur, quòd Angelus, aut dæmon potest esse in loco per passionem, sicut per operationem, & sic dæmon inferior patitur à superiori, per hoc, quòd applicatur loco, vel expellitur ab eo, sicut animæ sunt in purgatorio, aut in inferno, non agendo, sed patiendo. Ad 3.

Sed occurrit statim dubium nò dissimulandum, Dubium ex prædictis occurrit.

Quo pacto dæmon superior potest tenere inferiorem alligatum annulo, aut imagini: absente enim superiore dæmone, nò videtur quo modo possit impedire inferiorem ne recedat. Respondum quadrupartitum.

Ad hoc respondetur primò, quòd profectò virtute naturali non potest alligare inferiorem, ita ut eo absente alius discedere non valeat. Secundò dico, quòd potest cogere illo modo, ut si discesserit, retrahat ad eundem locum. Tertiò dico, quòd potest cogere ad remanendum imperio, cui inferior, ut dictum est, subiectus est. Quartò dico, quòd non est verisimile, quòd dæmon,

dæmon, qui alligatus est annulo, aut imagini, semper sit præsens imagini, sed dicitur alligatus, quia vocatus à possessore annuli, semper venit, nec indiget tempore ad redeundum vbiunque sit, & ad quamcunque distantiam potest cognoscere quid rerum geratur apud illum, in cuius potestate annulus, aut imago est: sed miseri Magi putant se tenere dæmones tanquam compedibus, & ex maxima parte sunt fabulæ, quæ de huiusmodi dicuntur annulis, aut imaginibus.

Quæstio septima.

Arg. 1. pro part. neg.

2.

3.

4.

SEPTIMA quæstio, An ÷ magi virtute dæmonum possint transmutare corpora localiter, hoc est, transferre (vt ferunt) per multa terrarum spatia, summa celeritate. Et videtur quodd non, quia si corpora obedi- rent dæmonibus quo ad motum localem, sequeretur quodd saltem, quantum spectat ad naturam eorum, possent destruere ordinem & machinam vniuersi, putà mouere cælum contrario motu, & tollere terram loco suo: hoc non est dicendum, quodd aliqua creatura habeat potestatem supra totam naturam, & possit perdere vniuersum, &c. Non enim Angelis subiecit orbem DEVS. ad Heb. 2. ergo. Item si habent illam potestatem, quomodo nunquã liberant amicos suos à manibus iudicum? Item arguitur ex c. *Episcopi. 26. q. 1. vbi*, vt relatum est, damnatur qui credunt mulierculas deferri noctu per aëra. Item non apparet quomodo id possit fieri, an impellendo, aut aliter se habendo.

Responsum auctoris.

Ad hanc quæstionem sit conclusio, Dæmones & ÷ magi virtute dæmonum possunt mouere, & trans- 33
ferre corpora de loco ad locum. Probatum primo auctoritate August. 3. de trinitate, qui dicit, dæmones adhibere semina corporalia ad aliquos effectus producendos: hoc autem non fit nisi per motum localem. ergo, &c. Item, Satan concussit quatuor Angulos domus Iob, quæ corruens oppressit liberos eius. Iob 1. Item patet manifestè in obsessis à dæmonibus, quos dæmo-
nes

nes aliquando inuitos mittunt in ignem, & præcipitant deorsum, & iactant, & raptant variè: nec videtur alius modus, quo dæmon possit occupare humana corpora, nisi subiiciendo quo ad motus locales, vt mouendo linguam, aut tenendo alia organa, & membra corporalia. Vnde nulla ratione potest negari, quin dæmones possint mouere localiter corpora. Item quia Angeli mouent cælos, & mouent animas. Item assument corpora frequenter, & apparent in eis. quod non fit sine motu locali.

Ad argumenta autem in contrarium, ad primum respondetur, quod nec vnus Angelus, aut vnus dæmon, nec omnes simul possent aut sistere cælum, aut contrahere motu mouere, aut terram mutare de loco suo, vt ait, S. Thom. de potentia, q. 16. art. 8. & 3. contra Gen. cap. 108. & ratio est connexio & ordo vniuersi, contra quem nulla causa particularis potest ex ipso ordine naturali, sicut nec omnium dæmonum artificio posset dari vacuum. Posset enim dæmon tollere aërem de loco vbi est: sed hoc supposito, omnes dæmones non possent obistere, quominus alius aër succederet in loco prioris.

Ad secundum de illo cap. *Episcopi*. Iurisperiti ex illo loco multum dubitant, vtrum ea quæ feruntur de istis mulierculis strigibus, verè gerantur, an sit sola illusio sensuum. Et vix adduci possunt, vt credant in veritate mulieres transferri per aëra, & deduci in solitudinem, aut in quemuis locum in societatem hominum & dæmoniorum.

Et quidam frater Samuel ordinis minorum, proprio opusculo satagit defendere hanc opinionem, quod nunquam verè dæmon transferat huiusmodi mulierculas, sed quod rapit sensus earum, & relinquit velut exanimes, & interim illudit, & commouet ita sensus interiores, vt verè putent illa geri, scilicet se volare, & verè commisceri concubitu dæmoni, aut alicui ex suo

Ad arg. 1. in
contrat.

Ad 2. vbi
exponitur c.
Episcopi.
25, q. 1.

Samuelis or-
dinis mino-
rum senten-
tia.

fatellitio, cum tamen loco non fuerint mutata. Et dominus Abulens. testatur se experientiam de hoc sumpsisse, nam cum muliercula vna ex illo numero coram eo raxisset se vnguento, statim corruit, sine sensu, ita ut titione pedem illius combusserit, nec excitaretur, sed post spatium temporis cum ad se redisset, narrabat mirabilia, scilicet fuisse in campo cum multitudine hominum, & alia, quæ solent referri.

Ioan. Dodo-
nis ord. præ-
dicat. senten-
tia contra
vra: quæ etiã
est sententia
Ioan. de Tur-
recremata,
& autoris.

SED frater Ioannes Dodo, ordinis prædicatorum fecit apologiam contra Samuelem, vbi tuetur sententiam, quòd licet ita sit, quòd plerunque ista fiant à dæmone per solum præstigium, & illusionem sensuum, tamen aliquando verè geruntur. Et ita tenet Turrecremata super illud c. *Episcopi*. Et ita est tenendum, quia postquam dæmones possunt realiter ista facere, credendum est, quòd aliquando verè faciant. Et hoc exploratum & cõpertum est multis testimonijs, & experientijs.

Exponuntur
verba d. cap.
Episcopi,
ex Ioan. de
Turrecrem.

AD verba autem capituli responderetur à Turrecremata, quòd in illo capitulo multa continentur, quæ verè non gerebantur, vt quòd equitarent cum Diana, cum Herodiade: nam Diana nulla est, Herodias autem est in inferno, nec permittitur exire ei, nec est mulier, sed sola anima. Item quòd veri essent ibi equi, aut bestia, quibus per aëra volarent. Equi enim, & alia, quæ ibi continentur, non verè sed præstigosè facta sunt: non negat autem capitulum, quin mulieres possent verè à dæmonibus portari per aëra.

Questio
cõtra.
Arg. 1. pro
part. neg.

OCTAVA questio: An magi possint pro suo arbitrio immutare corpora, immutare inquam alterando secundum qualitates, immittendo morbos, & contra præstando sanitatem. Et videtur quòd non. Nam dæmones, quorum virtute magi operantur, sunt incorporei, & immateriales: cum ergo nihil agat nisi in sibi simile, non videtur qua ratione possint dæmones imprimere qualitatem corporalem in rem materiale.

Item

Item sanctus Augustinus, vt supra citatum est, negat Arg. 2.
quòd illæ immutationes sociorum Vlyssis, & Diomedis, quæ dicuntur à Circe factæ, fuerint veræ, sed solum secundum apparentiam sensuum. Sed si dæmones possent immutare materiam, eadem ratione possent immutare figuras rerum naturalium, & sic potuissent verè socios Diomedis & Vlyssis retinere sub figuris fetarum & volucrum. Item grauissimum periculum immineret nobis à Magis, qui cum sint socij dæmonum, reputandi sunt tanquam hostes mortalium, si morbos, & mortes possint inferre hominibus: nec est verisimile, quòd Deus talem potestatem permiserit dæmonibus ad perniciem humani generis. Item si possint sanitatem præstare, sequeretur quòd possent ab omni morbo sanare, & sic facere homines immortales.

De hac quæstione Philosophorum non fuit vna sententia. Auicenna quidè posuit, quòd substantia spiritualis, quæ cælos mouet, non solum mediante cælesti motu effectus in inferioribus corporibus causat, sed etiam præter omnem corporis actionem: volens, quòd materia corporalis multò magis conceptioni & impetui spiritualis substantiæ, quàm cuiquam corpori naturali subijciatur, & ex hac causa prouenire dicit inusitatas permutationes aeris, & infirmitatum curationes, quæ nos miracula dicimus. Et ponit exemplum de anima, ad cuius imaginationem absque omni alio corporali agente transmutatur corpus, & ad calorem, & ad frigus, & quandoque ad febrim, vellepram.

CONFORMITER ad hanc opinionem dicendum esset, quòd substantiæ spirituales quales sunt dæmones, possent immediatè immutare corpora, & alterare imprimèdo corporeas formas & qualitates. Et posset opinio confirmari, quia eiuſdè virtutis videtur imprimere formam in materiam, & impedire ne imprimatur. Sed hoc dicitur, magos posse, vt quòd aliquis certis verbis scriptis non lædatur ab igne, imò isti salutatores hoc faciunt.

Arg. 2. faciunt. Item, quia possunt imprimere immediatè, & immutare phantasiam. ergo & has formas naturales.

Respons. I. Prop. Ad hoc sit prima conclusio, Nec ꝑ daemones, nec magi virtute daemones possunt immediatè imprimere in rebus naturalibus & materialibus aliquam formam; vt calorem, frigus, morbum, aut sanitatem. Hanc

Probat. 2. propositionem ponit Philosophus 7. Physic. vbi ostendit, quòd formæ non imprimuntur in materia ab aliqua substantia separata, sed reducuntur in actum de potentia materiæ per actionem formæ in materia existentis. Et probat, quia, vt ibi ostendit, id quod sit, propriè est compositum: omne autem agens agit in sibi simile, vnde oportet quòd illud, quod facit res naturales existere per generationem, sit compositum, non forma

Probat. 2. sine materia, vel forma separata. Secundò probatur conclusio, quia si daemon posset immediatè imprimere aliquam formam naturalem. ergo & omnes, cum non sit maior de vna, quàm de alijs omnibus: consequens autem est falsum, quia tunc tota natura esset ei subiecta, & sic totus orbis. non autem subiecit Deus orbem terræ etiam Angelis, Hebræor. 2. Et hæc est expressa sententia Augustini 3. de trinit. cap. 6. *Nec omnino, inquit, putandum est istis transgressoribus angelis ad nutum seruire hanc visibilibus rerum materiam.* Et denique hæc est communis sententia doctorum omnium, 2. distinction. 7. post Magistrum sentent. qui ita determinat.

II. Prop. SECUNDA conclusio, Magi ꝑ virtute daemorum; possunt mirabiliter transmutare materiam, & naturas corporales applicando semina rerum, & actiua passiu.

Probat. 1. Hæc est determinatio Augustin. 3. de trinit. c. 9. Et probatur manifestè ex superioribus. Nam ipsis obediunt corpora ad nutum quantum ad motum localem: sed ipsi optimè nouerunt naturas, & virtutes, & efficacias omnium rerum naturalium, & possunt eas celerius & intimius applicare, quàm homines, vnde, vt ait S. Thom.

S. Thom. De potentia. q. 6. a. 3. sicut ars imitatur naturam, & ut ait Philosophus 2. Physic. quædam potest facere ars, quæ non potest natura: ita dæmones multa facere possunt, quæ sunt præter solitum cursum naturæ, & præter omnem artem, & humanum ingenium. quia influentia cælestis multum facit & operatur ad effectus naturales. Unde in agricultura, & medicina necessaria est observatio, & consideratio motus, cursus Solis & Lunæ. Cùm ergo dæmones sint peritissimi astrologi, possunt melius eligere horas ad operadū.

Probat. 1.

Et hæc fortè est vna ratio, quare magi in inuocationibus dæmonum situs stellarum observant. Et sic est aperta ratio, quomodo, & quare dæmones, aut magi possunt immittere ægrotudines, aut sanitates, aut alias transmutationes facere. Confirmatur Job secundo, Sanna percussit Job ulcere infestissimo.

Ratio, cur magi situs stellarum observant & morbos immitant &c.

Ad argumenta autem contra primam conclusionem, ad primum respondetur à S. Thom. quòd sine dubio dæmon non potest immutare, nec immediate obstrare, quominus agens naturale agat in subiectum dispositum, sed potest impedire ignem ne comburat, vel imprimendo aliquam qualitatem defensivam per modum supradictum, vel etiam tenendo flammam ne perveniat ad tale subiectum.

Respondetur. ad arg. 1. pro parte affirm.

Ad secundum respondetur, quòd dæmon non immutat phantasiã, imprimendo novas species, nisi fortè aliquando exterius formato aliquo corpore phantastico, quo movet oculos, sed movet interiores spiritus, ubi sunt species: & taliter offert sensui interiori quod vult, ut videantur res re vera esse præsentés, & gerit ad modum somniantium, vel phreneticorum, imò perfectius, quanto (ut dictum est) potest subtilius, & præter omnem artè applicare causas ad huiusmodi operationes, & sic ita perfectè movet tales species, & præsentat sensibus interioribus, ut tales, qui hæc patiuntur, firmissime credant rem verè geri. Unde provenit, quòd contingit

Ad arg. 2. pro parte affirm.

Notandum.

in illis

in illis lamijs, vt cum velut exanimés mancant in vno loco, credât se translatas per aëra, & vidisse, & egisse, vel passas esse quæ nunquam fuerunt in rei veritate. De quo vide Turrecrematam in d. cap. *Episcopi*.

Ad arg. poss.
ta pro part.
neg. Ad 1.

Ad alia argumenta in principio quæstionis. Ad primum iam declaratum est, quod non possunt immediate imprimere formas, sed applicando semina, & causas naturales.

Ad. 2.

Ad secundum respondetur, quod licet dæmones possent immutare corpora, non tamen possunt conseruare formas naturales sine dispositionibus naturalibus: & quia organizatio est dispositio requisita ad animam rationalem, non poterit dæmon figuram hominis immutare in figuram brutorum, manente rationali anima. vt S. Thom. dicit, de potentia, q. 16. a. 9. ad 2. ergo. Et si aliquid veritatis habet illa historia, omnino dicendum est, quod dæmon occisis socijs Diomedis & Vlyssis, bestias pro illis supposuit, vel fortasse illæ bestię etiam erant phantasticæ. Et sicut non potest hominem sub figura bestię conseruare, ita nec peculiarem figuram vnius hominis tollere, & dare alteri. Vnde fabulosa videtur quæ leguntur in itineratio Clementis, quod Simon Magus Faustiniانو propriam figuram & faciem abstulit, & suam dedit illi: quod ego non credo.

Ad. 3.

Ad tertium, Certissimè dæmones nisi coererentur a Deo, & a bonis angelis, possent grauissimis calamitatibus mortales afficere, vt patet de aduersitatibus Iob. Vnde S. Thom. p. 3. q. 29. art. 1. ad 3. dicit, quod dæmones nō permittuntur facere omnia, quæ naturaliter possunt, sed clementissimus Deus non permittit eos vti sua potestate, & boni Angeli etiam impediunt, & maximè illi, quibus orbis custodia & hominū commissa est. Sed mirum & mysterium est, quod cum dæmones per se nocere non permittantur, tamen non
adco

ad eò impediuntur nocere per homines, sicut per magos, per lamias istas, & alias maleficas.

AD quartum dicendum, quòd sine dubio dæmones possent à multis ægritudinibus curare, à quibus nulli medici possunt, tamen non ab omnibus. Nam, ut dictum est, nihil possunt in hac re, nisi per applicationem causarum naturalium, nec sunt causæ naturales ad restituendum hominem ex quolibet morbo, maxime ex morbo senectutis. Sed certè videtur, quòd ex quolibet morbo violento possent sanare, ut à febre, vulneribus, & similibus: possent enim sistere sanguinem, aut detrahere, & similiter quemlibet humorem.

SED videtur, quòd saltem posset dæmon protendere vitam vsque ad millesimum annum. Si enim potest omnia naturalia, & aliquando vita naturalis fuerit mille annorù, ut patet in Adam & aliquibus alijs, quare non posset nunc conseruare vitam per tot annos, cum sint nunc omnia alimenta, & omnia remedia medicinalia, quæ tunc erant?

RESPONDETUR, Sine dubio dæmones non possent particularem vitam protelare per tot annos, sicut illo tempore. Ratio est, quia per intemperantiam & ignorantiam hominum natura est valde corrupta & morbida, nec sufficiunt quæcunque res naturales restaurare in antiquam illam integritatem; & alimenta ipsa ex malo cultu non habent illum vigorem; & ultimo & fortè principaliter ex influentia cœlesti. Dominus enim providentia sua ita disposuit, ut primis illis temporibus essent constellationes cœlestes naturales, favorabiles, & efficaciores ad vitam hominù ppagandã, & ut alimenta essent maioris vigoris, & etiã medicinar, & aer, & aqua, & alia quæ conseruant vitam mortalium.

ALIA erat hic quæstio, vel dubium aliud, quia præsupponitur semper, quòd dæmones sunt incorporati & immateriales; An hoc sit omnino certum. Sed quia puto me nunc satis dixisse de hac materia, reser-

Ad 4.

Quæstio: An
la incidens.Respons. au-
toris.Quæstio: An
dæmones sint
incorporati,
in aliud tem-
pus rejicitur.

mus

590 *Relect. XIII. Ad quod teneatur homo*
mus hoc in aliam eiusdem materiae relectionem, quã Do-
mino præstante promitto vobis daturũ anno sequenti,
& si interim volueritis illud dubiũ scire, videte S. Tho.
prima part. quæst. 50. artic. 1.

**REVERENDI PA-
TRIS, FRATRIS FRAN-
CISCI A VICTORIA
RELECTIO,
DE EO, AD QVOD TENETVR
homo cum primũ venit ad vsum
rationis.**

S V M M A.

1. *Ecclesiastici liber, an deberet recipi inter Cano-
nicas scripturas, dubitatum fuit, & quid
tenendum.*
2. *Homini omni ad vsum rationis peruenienti, an
pateat aditus ad salutẽ, & vitam æternam.*
3. *Rationis vsum habere, quid sit.*
4. *Liberum arbitrium aut vsum rationis habere,
non est idem, quod habere actus intelle-
ctus & voluntatis.*
5. *Liberum arbitrium habere, aut vsum rationis,
non viderur idem, quod posse agere, & non
agere*

590 *Relect. XIII. Ad quod teneatur homo*
mus hoc in aliam eiusdē materiæ relectionem, quā Do-
mino præstante promitto vobis daturū anno sequenti,
& si interim volueritis illud dubiū scire, videte S. Tho.
prima part. quæst. 50. artic. 1.

**REVERENDI PA-
TRIS, FRATRIS FRAN-
CISCI A VICTORIA
RELECTIO,
DE EO, AD QVOD TENETVR
homo cū primū venit ad vsum
rationis.**

S V M M A.

1. *Ecclesiastici liber, an deberet recipi inter Cano-
nicas scripturas, dubitatum fuit, & quid
tenendum.*
2. *Homini omni ad vsum rationis peruenienti, an
pateat aditus ad salutē, & vitam æternam.*
3. *Rationis vsum habere, quid sit.*
4. *Liberum arbitrium aut vsum rationis habere,
non est idem, quod habere actus intelle-
ctus & voluntatis.*
5. *Liberum arbitrium habere, aut vsum rationis,
non viderur idem, quod posse agere, & non
agere*

agere positis requisitis ad agendum, ad sensum, in quo communiter doctores capiunt.

Liberum arbitrium habere, idem est, quod esse dominum propriarum operationum.

Liberum arbitrium, duo requirit, & quomodo, secundum potest esse sine primo, & posito primo, ponitur secundum.

Rationis usum quod unus homo habeat, & alius non, unde proveniat.

Rationis usum, quod unus homo habeat, & alius non, non potest immediate ex parte intellectus & voluntatis provenire.

Rationis usum quod unus habeat, & alius non, non provenit ex aliquo habitu à natura concreto, vel in intellectu, vel in voluntate, qui solum sit in vno homine, & non in alio, vel in puero, & non in adulto.

Defectus & imperfectio, vel privatio usus rationis, unde semper, vel ex maiori parte proveniat.

Appetitus sensitivus potest esse causa privationis usus rationis.

Usum rationis posse tolli per habitus existentes in voluntate, puta ex odio, vel amore voluntatis, probabile est, posita etiam omnimoda rectitudine ex parte sensitiva.

Dispositio qualitarum naturalium, nulla sine speciebus sensibilibus est sufficiens ad usum rationis.

592 *Relect. XIII. Ad quod teneatur homo*

15. *Educatio docta & instructio multum facit, ut aliquis perueniat ad vsum rationis.*
16. *Rationis vsum an possit aliquis habere circa aliquam materiam, vel obiectum, & non circa aliud, utpote circa iustitiam & non circa materiam temperantiam, ut sit capax rationis ad deliberandum & iudicandum, an sit iurandum, vel nocendum alicui, & non sit capax ad consultandum de fornicatione, sed habeat se ad illam tanquam puer.*
17. *Rationis vsum eos habere sufficientem circa artes, qui non habent circa materiam moralem, videtur possibile.*
18. *Rationis vsum habere sufficientem circa artes, & non habere circa materiam moralem, licet sit possibile, tamen videtur multum difficile, vel nunquam contingere.*
19. *Rationis vsum habere circa aliquam materiam moralem, & non circa omnes, putatur impossibile ab autore.*
20. *Rationis vsus primus instans quid sit, vel quid vocetur. Et quomodo deliberatio non possit esse libera, id est, quod sit in potestate hominis deliberare, & non deliberare.*
21. *Deliberatio prima est ex causis omnino naturalibus, vel prorsus extrinsecis, puta vel a D E O, vel ab Angelo.*
22. *Deliberans primo, non habet in sua potestate prius deliberasse.*

13. Deliberans primò, potuit primò deliberasse.
14. Deliberatio prima non potest cadere sub præcepto.
15. Deliberans primò, non tenebatur prius deliberasse.
16. Recentiorum dictum, quòd detur tempus induciarum, in quo aliquis potest deliberare, vanum est.
17. Instans primum, vel tempus usus rationis, in quo quis primò deliberat actu, non est, in quo potest primò deliberare. Et multa de usu rationis.

DOCUS RELEGENDVS HABETVR Ecclesiastici 15. DEVS ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilij sui.

QVIA de autore, & autoritate illius libri Ecclesiastici inter multos dubitatum est, nec desunt adhuc qui ambigant, non erit ab re, de hoc ipso pauca præfari, ne tota nostra disputatio lubrico loco innixa, nutare videatur.

De autoritate lib. Ecclesiastici.

PRIMUM inter libros Canonicos liber Sapientix, & Ecclesiasticus ab Hebræis non recipiuntur. autore Hieron. in prologo Galeato, & in prologo ad Heliodorum & Cromatium, qui etiam de Ecclesiastico dicit, Nusquam reperiri Hebræum, sed Græcum solùm. Ideo hac ratione dubitatum † in Ecclesia est aliquando, an deberent recipi inter canonicas Scripturas.

Ratio cur in Ecclesia de autoritate eius lib. sit olim dubitatum.

Et quidem autores vetustissimi vsi sunt testimonijs illorum tanquam prophetorum librorum, Egeppus, Irenæus, Tertulianus, Euaristus, Alexander, successores Anacleti, Clemens Alexandrinus proximus Iohanni Evangelistæ, Origenes, Cyprianus, Ambrosius, Augusti.

Autores vetustissimi citantur dict. lib. tanquam propheta.

Augustinus, Damascenus: & Eusebius libro 4 dicit antiquos patres illis libris ante vsos tãquam prophetiis. August. 17. de ciui. Dei c. 20. expressè dicit esse propheticos & Damascenus lib. 4. cap. 18.

In cõcil. Carthag. lib. Sapientie & Ecclesiastic. inter canonica; Scripturas suscepti.

Et tandem in concilio Carthaginensi 3. cui interfuit August. c. 47. dicitur; *Placuit ut præter Scripturas canonicas nihil in Ecclesia legatur sub nomine diuinarum Scripturarum, sunt autem canonice Scripturæ Genesis, &c. & Salom. libri 5. Hæc à patribus legenda suscepimus sub nomine diuinarum Scripturarum.* Hæc in concilio. Vnde patet, Sapientiam & Ecclesiasticum reponi inter sacras Scripturas Salomonis, aliàs non essent nisi tres.

De autorib. dictorum lib.

Da autoribus illorum librorum licet non omnino cõstet inter autores, sed hoc est satis rationabile nõ esse editos à Salomone, continere tamen sententias Salomonis scriptas in diuersis libris Salomonis sparsim, quem multa constat scripsisse, quæ ad nos non peruenierunt. Ideo Egesippus, Iræneus, Tertullian. Cyprian. Euseb. citant librum sub nomine Salomonis.

Quis fuerit autor lib. Ecclesiastic.

Da Ecclesiastico satis conuenit, autorem fuisse Iesum patrem Sirach; Sed Iesum filium Sirach ex Hebræo Græcum fecisse, vel potius nouum fecisse circa tempora Ptolemæi Energetis 200 ferè annos ante natiuitatè Domini, sub Simone magno Sacerdote, Oniæ, filio. De Sapientia non ita conuenit, sed tribuitur Philoni Iudæo, nõ ei qui claruit sub Nerone, sed alteri antiquiori 160. annos ante CHRISTVM, sed utrunq; sit uterque videretur scripsisse spiritu prophetico. Augustin* autem lib. de doctrina Christiana utrunque putat esse Iesu filij Sirach. Quod tamen retractauit 2. lib. retractationum c. 4.

Quod argum. neum susceptatur hoc proprie tractandum.

Ex verbis propositi loci satis constat Scripturam non loqui de homine ante vsum rationis, vel omnino priusquam possit deliberare, & consiliũ sumere de agendis, atq; ad eò nos impræsentiatũ nihil loquimur de salute

late hominis, vel statu in utero matris, vel protus antequam pervenerit ad usum rationis, sed solum constitui in tota hac dispositione hoc argumentum tractare, quomodo, aut qua ratione, aut qua via homini possit patere salus postquam est sui iuris, aut (vt Scholastici dicunt) postquam annos discretionis attigerit.

Et ideo sit questio principalis, An \dagger omni homini pervenienti ad usum rationis pateat aditus ad salutem, & vitam aeternam. Pro parte negativa arguitur, *Sine fide impossibile est placere Deo, & accedentem ad Deum oportet credere, quia est, & quia inquirentibus seremerator est*, ad Heb. 11. Item, *Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit, &c.* Marci 16: Sed multis venientibus ad usum rationis impossibile est credere, aut habere fidem, vt patet de natis & educatis apud barbaros & ignaros Deitatis, & religionis. ergo talibus non patet aditus ad salutem. Et confirmatur ex Paulo, Rom. 10. *Quomodo invocabunt in quem non crediderunt? aut quomodo credent ei, quem non audierunt? quomodo autem audient sine predicante?* Vbi Paulus aperte videtur excusare eos, quibus non est predicata religio, & nomen Dei.

Questio principalis.

Arg. pro part. neg.

Confirm.

IN contrarium est illud, *Deus vult omnes homines salvos fieri.* 1. ad Timoth. 2. item Ecclesiast. 15. *Ante hominem vita & mors, bonum & malum, quod placuerit ei, dabitur illi.* Ex quo loco videtur, quod omni homini (si per illum non stat) sit data supernè facultas perveniendi ad vitam aeternam. Item, *In veritate cognovi, quod non sit personarum acceptor Deus.* Actuum. 10.

Arg. pro part. affirm.

Ratione questio- nis prin- cip. quatuor questiones tractandae proponuntur.

Ad hanc questionem dissolvendam quatuor dubia oportet tractare Primum, quid sit hominem habere usum rationis, & quid pervenire ad usum rationis: Secundum, quid potest homo, cum primum pervenerit ad usum rationis. Tertium, ad quid tenetur pro eodem tempore. Quartum, de principali questione: quib. ex- peditis, relectio erit absoluta.

Prima questio, quae in hac prima parte huius relectionis tractatur.

PRO prima ergo questione est notandum, quod licet

Prima quæ-
sio, quæ in
hac prima
parte huius
relectionis,
tractatur.
Ad quam
præmissæ au-
tor, voluntate
esse irra-
tione ponen-
dam.

licet ratio essentialiter idem sit quod intellectus hu-
manus, tamen voluntas ponitur à philosophis in ratio-
ne, vt videtur Aristot. sentire 3. Ethic. c. 10. Et apertius
3. de anima. c. 6. Imò vocatur voluntas per essentialiter
rationalis, vt patet ex S. Thom. in 3. d. 23. q. 1. artic. 1.
quæstiunc. 1. Quare vsus rationis non solum dicitur
vsus, & facultas potentie intellectiue, sed etiam vo-
luntatis. Imò & Aristot. 3. Ethic. cap. 10. dicit fortitu-
dinem & temperantiam esse partium rationis exper-
tium, &c. Et tamen appetitus sensitius est particeps a-
liquo modo rationis. ergo aliter voluntas est rationa-
lis, quam per participationem. Similiter etiam quan-
quam liberum arbitrium sit etiam essentialiter idem
quod voluntas humana, vt disertè tradit Damasc. lib. 2.
tamen quia actus liberi arbitrij est electio, ex Magistro
in 2. d. 24. & electio adeò exigit consilium vt Aristot. 6.
Ethic. in dubium reuocauerit, an sit appetitus intelle-
ctiuus, vel intellectus appetitiuus, ideo etiam liberum ar-
bitrium non solum ponitur facultas voluntatis, sed ratio-
nis & voluntatis, vt patet apud Magist. in 2. d. 24.

Respon.
l. Prop.

Hoc breuiter præmissis, vt à notioribus & fa-
cilioribus incipiamus, sit prima propositio, † Habere
vsus rationis idem est, quod habere liberum arbitrium.
Hæc patet ex dictis, nam si habere vsus rationis est ha-
bere facultatem intellectus & voluntatis, hoc autem
est habere liberum arbitrium. ergo idem est verumq;
Et confirmatur, quia in quocunq; est vsus rationis, est
liberum arbitrium, & econuerso. ergo signum est quod
sunt idem.

Quid sit, ha-
bere liberum
arbitrium, non
satis explo-
ratam.

SED hoc ipsum non est satis exploratum quid est
habere liberum arbitrium. Quanquam enim, vt idiotæ
& rustici internoscere possint eum, qui habet vsus ra-
tionis & liberum arbitrium, ab eo qui non habet: de-
finire tamen in quo consistat ratio liberi arbitrij, & quid
sit habere hanc facultatem, non est facile. sed vtrunq;
videbimus.

AD declarationem huius sit secunda propositio, II. Prop.

Non est idem + habere liberum arbitrium, aut vsum rationis, q̄ habere actus intellectus, & voluntatis. Patet, quia ebrij & amentes non habent liberum arbitrium, & tamen habent actus intellectus & voluntatis: ergo non est idem. Maior est nota, minor p̄batur, quia habet actus circa res spirituales, quæ non cadunt sub sensum, vt desiderium etiam rerum spiritualium, vt experientia patet ex his, quæ tum faciunt, tum dicunt: loquuntur enim de Deo, & angelis, disputant de dialecticis. Et cōfirmatur de pueris & somniantibus. Somniantes enim postea meminerunt, se habuisse actus intellectus & voluntatis. Item habent aliquos actus vniuersales, quos non videtur, q̄ possit habere sensus, qui est solum particularium. S. Thom. p. p. q. 84. artic. 8. ad 2. loquitur, quo modo sensus & imaginatio plus vel minus ligantur, vel soluantur in dormientibus, & concludit sic, *Ergo per modum quo sensus soluitur & imaginatio, dormiendo ligatur iudicium intellectus, non tamen ex toto. Vnde aliqui dormiendo syllogizant, & cum excitantur, semper recognoscunt se in aliquo defecisse.* Ex his verbis S. Thom. patet, quod dormientes habent actus intellectus, & per consequens possunt habere actus voluntatis. Idem & clarius ponit in 4. d. 9. q. 1. artic. 4. ad 3. & 4. Et ibidem ad quartum dicit, quod aliquando in somnio consentit quis turpitudini, vnde etiam videtur quod habet actum voluntatis. & 2. 2. q. 172. art. 1. ad 2. & quæst 134. a. 5. in solutione arg. & prima p. q. 84. art. 8. in corp. & ad 2. idem concedit de dormiente. Et confirmatur etiam ratione, quia omnes hi scilicet amentes, pueri, & somniantes habent aliquando actus sensuum sufficientes in vigilantibus & sanis ad actum intellectus & voluntatis. ergo possunt esse in amentibus, quia tota causa quare amentes nō habent vsum rationis, est dispositio sensuum. Antecedens autē patet, quia iudicant per sensum, aliquid

esse bonum, aut malum: quod iudicium sufficeret mouere non amentem ad actum intellectus & voluntatis. Et cōfirmantur hæc omnia, quia sensus in homine sunt eiusdem rationis sicut in brutis, licet sint aliquo modo perfectiores: sed amentes habent multos actus, quos bruta habere non possunt. ergo illi non proueniunt a solo sensu, sed ab intellectu, & voluntate.

III. Prop.

TERTIA propositio, Non videtur idem esse habere liberum arbitrium, aut vsum rationis, quod posse agere, & non agere, positis requisitis ad agendum, ad sensum in quo communiter doctores capiunt. Ista propositio non est ita nota, neque ita certa, sicut præcedentes, & ideo ferme omnes doctores recentiores contrarium tenent, scilicet quod omnis actus, qui non necessariò producitur, procedit à libero arbitrio. Ego vero dico, quod homo producit multos actus, quos potest non producere, etiam non habens liberum arbitrium, nec vsum rationis.

Repugnat
autor omni-
bus ferè do-
ctoribus re-
centioribus.

Prima pro-
batio.

PROBATVR hoc primò, Pueri, & amentes, & somniantes habent actus voluntatis (vt probatum est) & non necessariò. ergo hoc non sufficit ad liberum arbitrium. Minor patet, quia voluntas est formaliter ex sua natura libera, quia potentia rationales sunt ad opposita (tertio de anima) & nihil est in illis, à quo necessitetur voluntas: ergo non necessitatur. Probatur minor, quia vel esset notitia intellectiua, vel sensitiua, vel passio appetitus sensitiui, quia nihil aliud potest quisquam imaginari, vnde necessitetur, sed nullum illorum potest necessitare. Probatur quia sensus non potest mouere voluntatem nisi per intellectum (tertio de anima) ergo sola sensatio non potest necessitare voluntatem. Neq; passio, patet, quia aliquando amētes agunt sine passione, vel saltem potest esse tanta passio in sano, sicut in amente, & puero, & somniante. Neque ex parte intellectus, quia quæcunque notitia est in amente vel puero, potest esse in adulto, & in sapiente, & in hoc non

non necessitatur ergo neque in illis. Maior patet, quia vel est simplex apprehensio, vel iudicium, & quodcunque tale potest esse in adulto. Et confirmatur, quia si aliqua notitia necessitaret, vel esset simplex apprehensio, vel iudicium incompletum, vel perfectum. Non simplex, quia notitia non solum non necessitat, sed neque potest mouere voluntatem (tertio de anima) quia intellectus speculatiuus non mouet, sed solum practicus, & amentes aliquando agunt ex iudicio, neque iudicium simplex de bono vel malo, quia id non necessitat adultum. Iudicium autem completum non potest esse in amente, & dato quod esset, necessitaret, ergo nihil est quod possit necessitare voluntatem pueri, aut amentis, aut somniantis. Et confirmatur iterum, quia plus mouet iudicium imperfectum de bonitate obiecti, quam iudicium imperfectum, vel simplex apprehensio: sed iudicium perfectum de bonitate obiecti non necessitat. ergo multo minus iudicium incompletum, quod est in amentibus. & profectio mirum est, quod hoc iudicium, hoc est delectabile vel dulce, quod puer habet, necessitet eum: & tamen idem iudicium cum istis alijs, hoc est bonum, honestum & meritorium, præceptum, honorificum, quod est in adulto, non necessitet. Item, quia anima separata cum omni notitia quæ est in puero, aut amente, certum est, quod non necessitaretur ergo nec coniuncta. Patet consequentia, quia profectio intellectus, & tota anima separata est etiam in corpore existens (tertio de anima) & intellectus nihil recipit a corpore nisi notitiam. Et ideo non est dubium, quin positis æqualibus notitijs intellectualibus in duabus animabus, si vna non necessitatur, neq; alia, quia omnino differentia ex parte corporis nihil facit, si non faciat differentiam in notitijs ex parte intellectus.

Sæcundò probatur: Motus subiti, quos Doctores Secunda probatio eiusdem propositionis. vocant primos, omnino non imputabiles, non sunt necessarii,

cessarij, & tamen pro eo tempore non est liberum arbitrium; ergo hoc non sufficit ad liberum arbitrium. Assumptum probatur, quia omnis notitia, quæ est in primo instanti, non necessitat. ergo nec tunc. ergo neque valet dicere, quòd postea non necessitat, quia superuenit nouum iudicium. Nam stat, quòd iudicium superueniens magis moueat, quàm retrahat ab illa. ergo iudicium sequens non facit, quòd si prius necessario moueretur voluntas, postea non moueatur. Et confirmatur totum hoc de Maniacis, qui scilicet talem passionem habent, quòd circa aliquam materiam particularem non habent vsum rationis, eùm habeant circa omnes alias, sicut aliquando etiam phrenetici illi profectò non videntur necessitari circa materiam illam, sed errare, & tamen habent liberum arbitrium circa illam. ergo non est idem habere liberum arbitrium, & non necessario agere. Et certè videmus amēres, & pueros multa agere rogatos, vel admonitos ad modum aliorum hominū, neq; videtur necessitari in illis. idem videtur posse probari de omnibus actibus indeliberatis, vt fricare barbam, scalpere caput, de quibus non videtur dicendum, quòd sint actus necessarij, & tamen non procedunt à libero arbitrio.

*Arg. contra
propositionē
proximam.*

SED contra hanc conclusionē potest argui unico argumento apparenti, Quia si actus voluntatis ante vsum rationis, vel in amente & somniantibus nō sunt necessarij sed liberi. ergo sunt boni vel mali, & si liberè transgrediuntur præcepta. ergo peccant.

*Respons. au-
toris.*

RESPONDEO negando consequentiam, quia non satis est, quòd sint liberi hoc modo, sed oportet quod sint deliberati, quod non est in eis. Neq; S. Tho. 1. p. neq; in 4. vbi suprā excusat somniantes, quia necessario agunt, sed quia nō habent perfectum vsum rationis, vel intellectus, sed est impeditus intellectus: itaque defectus prouenit ex parte intellectus, non ex parte voluntatis. Et patet, quia circa materiam bonam etiam possunt esse

esse motus primi, qui tamen non reputantur actus boni propter indeliberationem. Et confirmatur solutio, quia siue ita sit, siue non: tamen dato, quod ita esset, quod pueri & amentes haberent talem libertatem ex parte voluntatis, si tamen haberent intellectum ita impeditum, sicut nunc habent, quod non possint cognoscere, quid expediat, aut quid noceat, omnino non imputaretur eis quicquid agerēt, nō ampliūs, quā nunc imputaretur. ergo non est opus negare libertatem voluntatis. Confirmatur vltimò, quia amentia hoc videtur solum significare, scilicet priuationem, aut turbationem mentis, siue intellectus, nec dicit respectum ad voluntatem.

MANET ergo, si non certa, certè probabilis propositio; in pueris, & amentibus, & somniantibus, & etiam in motibus subitis non necessitari voluntatem, sed posse agere & non agere, & per consequens hoc non esse satis ad liberum arbitrium. Verum est tamen, quod hæc non est simpliciter nec propriè libertas, sed imperfecta, & secundum quid, quæ non est capax bonitatis, & malitiæ, neq; laudis, & vituperij.

Conclusio
autem.

QUARTA propositio, † Idem est habere liberum arbitrium, quod esse dominum suarum operationum. IV. Prop.
Ista conclusio est Sancti Thomæ in multis locis, expressè 1. 2. quæst. 1. artic. 1. vbi dicit, quod in hoc differt homo ab alijs animantibus, quod est dominus suorum actuum. Vnde illæ solum actiones vocantur humanæ propriè, quarum homo est dominus. Est autem homo dominus suarum actionum per rationem & voluntatem. Vnde & liberum arbitrium dicitur esse facultas voluntatis & rationis, & artic. 2. dicit, quod homo habet dominium suarum actionum per liberum arbitrium. Ad hoc (inquit) quod homo sit dominus suarum actionum duo requiruntur: Alterum, vt homo habeat facultatem consultandi, ac deliberandi quid bonum est, & quid malum, & quid consequendum, quid fugiendum, quid vitandum.

Vt homo sit dominus suarum actionum duo requiruntur.

dum. Alterum est, ut habeat potestatem post deliberationem eligendi, & relinquendi quod sic deliberatum est, neque enim primum sufficit sine secundo. Neque quis esset dominus suarum actionum, si post deliberationem necessariò aut sequeretur consilium, aut non posset sequi. Ista propositio est clara ex communi significatione, & acceptione verborum. Nam is verè dominus dicitur ab omnibus, qui habet facultatem utendi re. Ita enim definiunt, & Jurisconsulti, & Theologi. Et ista facultas non potest haberi sine facultate rationis & voluntatis, quæ est liberum arbitrium. Unde idem omnino est liberum arbitrium habere, quod habere dominium suarum actionum: Imò ideo dicitur habere liberum arbitrium, quia habet dominium suorum actuum: & sic, & dominium, & liberum arbitrium definiuntur per idem, scilicet facultatem. Est enim liberum arbitrium facultas rationis & voluntatis. Et dominium actionum humanarum est facultas etiam utendi ratione & voluntate.

V. Prop.

QUINTA propositio, Ex \dagger duobus requisitis \dagger ad liberum arbitrium, secundum non potest esse sine primo, &posito primo, ponitur secundum. Hoc est manifestum. Nam ubi est facultas deliberandi, est facultas eligendi, & econverso, nec unum invenitur sine alio, ut patet in brutis, pueris, & amentibus, ubi nulla mutatione, aut differentia posita ex parte voluntatis (ut dictum est) solum quia intellectus impeditur à deliberatione, & consilio, voluntas etiam non habet in sua potestate eligere & non eligere.

Et ideo etiam qui vellet tenere contra tertiam propositionem, & dicere, quòd in non habentibus usum rationis, voluntas necessariò elicit omnes actus, posset respondere ad argumenta facta, & dicere, quòd natura voluntatis est, quòd si intellectus sit solutus, & capax deliberationis & consilij, voluntas liberè agit. Si autem non sit capax, voluntas necessariò

Quomodo
possent re-
spondere ad
arg. auctoris.
qui cum ipso
dissentiant
in 3. prop.

cessariò

cessario agit, & naturaliter. Et ideo cum quaeritur à quo necessitatur voluntas in amente, dico quòd non à notitia, sed à natura: sicut nec in bruto necessitatur ab obiecto vel notitia, sed à natura, quia libertas voluntatis dependet ab intellectu. Licet enim libertas formaliter sit in voluntate tanquam in subiecto, sed est tamen in intellectu, tanquam in causa vel radice, vt ait S. Thom. 12. quæst. 6. art. 2. ad 2. q. 17. artic. 1. ad 2. & de veritate. quæst. 24. artic. 2. Et Aristot. 3. Ethic. dicit, quòd desiderium, siue electio nascitur ex consilio.

SEQVITVR corollarium respõsuum ad quæstionem primam & principalem, in qua quaerebatur, quid est hominem habere etc vsum rationis, vel peruenire ad vsum rationis. Dico, quòd est, hominem esse in tali statu, vt possit consultare, & deliberare de agendis: quamuis enim vsum rationis præter hoc dicat etiam potestatem eligendi, quòd spectat ad voluntatem: tamen in quocunq; est potestas consultandi, est etiam eligendi. Sed quamuis in hac determinatione omnes conueniant, vel omnino debeant consentire, nascuntur dubia ex ea, non quidem adeò graua, sed prorsus non contemnenda.

Corollarium in quo respõdetur ad quæstionem primam ex quatuor propositis.

Ex primum dubium est physicum, vnde scilicet cum non solum omnes homines sint eiusdem speciei, sed etiam ipsæ humanæ potentia & vires, imò, vt in præsentia supponimus, vna non est perfectior alia: cum ista, inquam, sint ita, vnde prouenit, vt vnus homo habeat vsum rationis, & alius non habeat? & item cur in infantia non sit, vt est in adolescentia? Et augetur dubium, quia idem est omnino intellectus in pueritia & in senectute.

Primum dubium ex his que oriuntur ex dictis.

VNDÈ sic prima propositio, ista differentia non potest prouenire immediatè ex parte intellectus, aut voluntatis. Ista propositio clara est, quia licet reuocetur in dubium, an intellectus vnus sit perfectior intellectu

1. Prop.

604 *Relectio XIII. Ad quod teneatur homo*

intellectu alterius, non potest tamen esse tanta inæqualitas, ut faciat amentiam, aut sanitatē. Et item nõ daretur causa de infantia & adolescentia, cum sint eadem potentia. Et secundò probatur, quia si amentia proueniret immediatè ex parte intellectus, aut voluntatis, tunc inueniretur etiam in animabus separatis, quod non solùm absurdum, sed impium esset dicere.

II. Prop.

SECUNDA propositio; Talis ÷ differentia nõ prouenit ex aliquo habitu concreto à natura, vel in intellectu, vel in voluntate, qui solùm sit in vno homine, & non in alio, vel in puero, & non in adulto. Hoc patet, quia anima nostra est tanquam tabula rasa, in qua nihil est depictum, ut Arist. disputauit contra Platonem, & si qui sunt habitus, illi solùm sunt principiorum, qui sunt cõmunes omnibus, & neq; transiens a vigilia in somnum perdit aliquem habitum, neq; à sanitate in dementiam, neq; ecõtrario acquirit aliquem habitum rediens à dementia in sanitatē.

III. Prop.

TERTIA; Defectus ÷ & imperfectio, vel priuatio vsus rationis, vel semper, vel ex multò maiori parte prouenit ex defectu & imperfectioe partis sensitivæ cognoscitivæ, scilicet à sensibus, & maximè interioribus. Primò probatur in pueris, cum potentia rationales sint perfectæ (ut dictum est) nihil potest reddi, quod sit in causa huius priuationis, nisi ex parte sensitiva, neq; item in dormiente & somnante; eadem ergo ratio sufficit in alijs, quia si effectus est communis, causa est communis. Secundò, quia cum nihil sit in intellectu quin prius fuerit in sensu (primò Posterior.) & necesse sit intelligentem phantasmata speculari (tertiò de anima) corruptio & imperfectio in sentiendo necesse est ut redundet in intellectum. ergo ista erit sufficiens causa priuationis vsus rationis. Et confirmatur, quia etiam diuersitas & inæqualitas ingeniorum prouenit solùm ex differentia sensuum, vnde Philosophus secundo de anima dicit, Quod carne molles, siue delicatiores, sunt

sunt aptiores mente & ingeniosiores: quod ideo est, quia omnis sensus fundatur in sensu tactus (vt ipse illic dicit) qui perfectissimus est in carne perfectiore. Hanc conclusionem probat S. Tho. prima parte, q. 84. artic. 8. ubi probat, quòd ligatis sensibus, ligatur intellectus. Et Aristo. reddit rationem libro de somno & vigilia, quare sensus ligantur in dormientibus, quòd scilicet resoluantur vapores fumosi ad cerebrum, & (vt dictum est) quanto magis sensus soluantur, tanto etiam magis ratio liberatur. ergo totum provenit ex parte sensuum. Vide Albert. de somno & vigil. c. 7.

QVOD autem sit in causa, vt sensitiva pars non sit apta ad officium sentiendi in pueris, an humor v. g. immodicus in cerebro, quæ item in phreneticis, & amentibus, non est huius loci quæstio, sed ad medicos, & physicos releganda. Modò hoc sciamus, eos, qui æquo modo se habent in sensibus, æqualiter habere usum rationis vt plurimùm.

Quæstio ad
medicos re-
leganda.

QVARTA propositio, Appetitus † sensitivus potest esse causa privationis usus rationis: volo dicere, quòd dato quòd quis habeat vires sensitivas convenienter dispositas ad officium sensuum, tamen ex vehementi passione potest quis perdere usum rationis. Hoc patet, quia vt Aristot. dicit 6. Ethicor. & 7. Perturbationes & passionis impediunt iudicium rationis. Ita enim iudicat homo in agendis, sicut est affectus. Quare, inquit, qui in perturbationibus sunt constituti, eodem modo sunt constituti sicut dormientes, furiosi, & ebrij; eodem enim modo falluntur: atq; ideo impossibile est incontinentes esse sapientes, aut prudentes. Si ergo perturbationes appetitus sensitivi impediunt usum rationis, tantùm possunt crescere, vt omnino tollant. Et Aristo. 7. Ethic. expressè dicit, quòd ira, & cupiditates veneret, cæteraq; similia, nonnullos in furorem & insaniam adigunt. Et Comicus: minimè miror eos, qui ex iniuria insanire incipiunt.

VI. Prop.

S&D

Notandum.

Sed verum est, quòd licet fortasse appetitus sensitivus posset immediatè mouere voluntatem, & non solum mediante noticia, tamen ita perturbare iudicium rationis videretur, quòd non posset nisi turbando sensum. & sic causa huius privationis tandem reducitur ad primam, scilicet ad impedimentum partis sensitivæ cognoscitivæ: quanquam posset oppositum dici, ut statim disputabimus.

V Prop.

QUINTA propositio, Probabile est quòd omnimoda rectitudine posita ex parte sensitiva, usus rationis posset tolli per habitus existentes in voluntate, puta ex odio, vel amore etiam voluntatis. Paret, quia etiam, ut Arist. 6. Ethicor. tradit, & experientia docet, mali habitus perturbant iudicium rationis: ergo rali-ter possunt crescere, quòd superent virtutem naturalem intellectus, & omnino tollant potestatem deliberandi: quia si possunt inferre difficultatem, ergo & omnino impedire. Et confirmatur, quia tantum possunt perturbare mali habitus, sicut passiones. ergo si passiones hoc possunt, quare non etiam habitus? Et licet verum sit, quòd etiam eo casu turbantur etiam sensus, tamen prior videretur turbatio rationis. Et confirmatur, quia a sensibus intellectus non recipit nisi species, & ad usum rationis requiritur discursus, & ratiocinatio: ergo dato quòd sensus commodè administrant species, potest aliunde intellectus impediri ab usu rationis. Quòd si hoc est verum, posset aliquis furere, non ex imperfectione sensuum.

Offendit autor, proxima propositio esse tamen probabilis, hoc arg. ad quod tamen responder.

Et dixi hanc propositionem esse probabilem, & non ita certam: quia ex hoc videretur sequi, quòd qui ita insaniret in corpore, quòd etiam extra corpus perseveraret in sania, quia habitus mali perseverant in animabus damnatorum, & sic essent aliqua animæ in inferno non habentes usum rationis. Sed qui vellet negare illam propositionem, oporteret respondere, quare si habitus mali possunt aliquo modo turbare iudicium

cium rationis, non possunt tantum crescere, & tantum impedire, vt iam non sufficiant ad vsum rationis? Et ad hoc inconueniens de anima separata, quod inferebatur, possemus dicere, quòd habitus quidem non possunt esse circa omnes materias, imò habitus ita magni non possent esse nisi circa raras materias: & sic remaneret intellectus liber circa materias alias: nec esset inconueniens, quòd anima separata insaniret circa aliquam materiam, sicut Maniaci faciunt. Non autem est ita de passionibus, nam ex passionibus commouetur corpus, & ipsum instrumentum, vel organum virium sensituarum, quo corrupto, iam non est idoneum ad quamcunq; materiam, etiam si causa fuerit circa vnum solum.

SEXTA propositio, Nulla † dispositio qualitatum naturalium sine speciebus sensibilibus est sufficiens ad vsum rationis, volo dicere, quantumcunq; organum esset optimè dispositum per qualitates naturales, & ad recipiendum species, nondum diceretur quis habere vsum rationis. Hæc patet manifestè. Nam ad iudicandum & consulendum quid vitandum sit, & quid prosequendū, requiritur multitudo specierum. Nam ad certè consulendum in agendis, oportet haberi memoriam præteritorum, vt dicit Cice. 2. Rhet. & Arist. 2. Ethic. quod virtutes intellectuales indigent experimento, & tempore, nec potest homo iudicare de cōtingentibus, nisi ex his, quæ cōmuniter accidunt, quæ sine memoria cognosci nō possunt. Vnde si quis amitteret omnes species, quantumcunq; organa manerēt bene disposita ad recipiendū nouas species, constat, q̄ ille nō haberet vsum rationis.

SEPTIMA propositio, Ad † hoc, q̄ aliquis perueniat ad vsum rationis, multū facit doctrina, educatio, & institutio. Volo dicere, quòd prius quis, cæteris paribus, perueniet ad vsum rationis, si bene instituat, & inter ciuiles homines, quàm apud rusticos. Patet hoc, quia ad vsum rationis requiritur nō solum acquisitio specierū, sed

VI. Prop.

VII. Prop.

Corollar.

sed etiam ordinatio, ad hoc autem plurimum iuvat institutio. ergo. Ex quo sequitur corollarium, quod etiam æquales in naturalibus, non in æquali tempore perueniunt ad vsum rationis.

Concluditur
ex dictis, quod
sit habere
vsum ratio-
nis.

Ex omnibus dictis patet, quod habere aliquem vsum rationis, vel peruenisse ad illum, nihil aliud est, quam esse in tali statu, quod præsentato aliquo obiecto, circa quod contingit operari, potest potentia propinqua sufficienter deliberare, & consultare quid agendum, aut vitandum, mediatur vel immediatur. Quod addo, quia non oportet vt quicumq; habet vsum rationis, possit per seipsum dignoscere, & iudicare quid agendum: sed satis est vt hoc possit per se, vel per instructionem aliorum, & ipse sit capax consilij, iuxta illud Hæthodi quod Arist. adducit i. Ethic. c. quarto.

*Optimus ille quidem est ex sese, qui omnia nouit.
Is rursus bonus est, parer qui recta monenti. &c.*

Difficile est
intelligere,
quid sit ha-
bere vsum
rationis.

QUANQUAM reuera fateor, quod fortasse neque ex omnibus quæ disseruimus satis habetur, quid sit habere vsum rationis, neq; in quo consistit. Longè enim facilius est intelligere & cogitare quis habet vsum rationis, aut non habet, quàm expedire quid hoc sit. Illud enim vel idiotæ & quibus ineruditi cognoscunt; & discernunt amentes ab integris, hoc verò neque philosophis facile est explicare. Nam & hoc ipsum, quod consistare videtur, & definitum est, nō caret calumnia. Nam ignari, & aliàs errantes in moribus, vt sunt hæretici, nō sunt sufficientes consultare, & iudicare quid agendum, aut vitandum; aliàs non ita aberrarent, & tamen non negamus eis vsum rationis. ergo hoc non requiritur. Potest quidem responderi ad hoc, negando assumptū, & dicendo quod omnes illi sunt sufficientes, errant tamen ex negligentia sua, vel corruptis affectibus. Sed hæc quidem sunt philosophica, in quibus Theologum non oportet ad eò sollicitū esse: & ego intelligo me etiā cum non satisfecerim, nimium fuisse. ergo siue habere
vsum

Causa diffi-
cultatis.

usum rationis sit id, quod constitutum, sine quid aliud; nos supponamus, aliquem habere iam usum rationis, & de illo disputemus.

SED tamen hoc dubium, quod ex precedentibus sortitur, non licet prætermittere: An ꝑ aliquis possit habere usum rationis circa aliquam materiam, vel obiectum, & non circa aliud, ut pote circa materiam temperantiae, ut sit capax rationis ad deliberandum, & iudicandum an sit furandum vel nocendum alicui, & non sit capax ad consultandum de fornicatione, sed habeat se ad illam tanquam puer.

Dubium alterum exortum ex precedentibus.

Et videtur quod non possit contingere. Quia alias daremus hominem capace[m] meriti, & demeriti circa aliquam materiam, & non circa alias materias morales, quod nunquam aliquis concessit.

Arg. pro part. neg.

IN contrarium videtur, quia aliqua[m] materia[m] sunt multo notiores alijs. Ut, quod non est occidendu[m], quam quod non est fornicandum, & species non simul acquiruntur circa omnia. Item (ut dictum est) Maniaci videntur carere usu rationis circa aliquam particularem materiam, sicut amentes circa omnes.

Arg. pro part. affirm.

PROFECD res est dubia, & ideo respondeo. Prima propositio, Videtur ꝑ quod quis possit habere usum rationis sufficientem circa artes & opificia, qui non habeat circa materiam moralem. Probat, quia videmus aliquos, qui incidunt in amentiam, non amittere arte[m], siquam antea dedicerant, sed sciunt scribere, legere, pingere, imò syllogismosnectere, & similia, ut catar. Constat, quia pueri instituuntur in aliqua arte, etiã antequam usum rationis. Item (ut dictum est) institutio multum facit ad usum rationis: sed potest quis institui circa aliquam arte[m] priusquam circa moralia. ergo.

Respons. I. Prop.

SECUNDA propositio, Hoc ꝑ quod dicimus esse possibile, videtur multum difficile, vel nunquam contingere, quia principia saltem moralia multo notiora sunt, quam artificialia. ergo omnino videtur impossibile.

II. Prop.

610 *Relect. XIII. Ad quid tentatur homo*

bile, vt quis possit sufficienter iudicare de artificialibus, & omnino sit expertus rationis in agilibus.

III. Prop.

TERTIA propositio, Omnino + puto impossibile, vt quis habeat vsum rationis circa aliquam materiam moralem, & non circa omnes.

Probatio 1.

PROBATVR primò, quia principia moralia sunt eadem circa omnes materias. ergo si habet iudicium ad principia vnus materiae, iam aliquo modo habet circa omnes. Vt qui iudicat quòd non est nocendum proximo, iam habet principium, quòd non est furandum, & quòd non est occidendum: sicut qui scit, quòd in *Barbara*, est bona consequentia, scit hoc tenere in omni materia: & qui cognoscit, quòd est aliqua lex diuina, quam tenemur seruare, habet principium tam ad materiam iustitiae, quam temperantiae.

Probatio 2.

SECUNDO probatur, quia eadem est via & ratio ad consultandum de materia iustitiae, quae de materia temperantiae. ergo impossibile est, vt quis habeat vsum rationis ad consultandum in materia iustitiae, & non temperantiae. Antecedens declaratur, exempli gratia, in materia iustitiae deliberatio incipit ab hoc principio, quòd oportet seruare praecipua DEI, & ex hoc quòd praecipua DEI continentur in scriptura sacra, vel in doctrina Ecclesiae, & quòd verum est, non furandum, eadem omnino via, vel simili procedendum est in quacunque materia morali. Alius deliberat hoc modo, quòd in agendis oportet consulere petitiones, & etiam illud est principium deliberandi in omni materia.

Probatio 3.

TERTIO probatur, quia quicumque habet vsum rationis, habet hoc principium, quòd in actionibus suis potest bene & male agere: sed quicumque habet hoc principium, potest deliberare de omni agendo. ergo. Maior est nota, & minor probatur: quia omnis talis potest deliberare & quætere quid agendum sit, siue erret, siue non.

Et

Et ad argumentum factum in contrarium, quia aliqua materiae sunt notiores alijs, respondetur: Verum est, sed ex hoc non sequitur, quin ille qui potest deliberare circa magis nota, possit circa minus nota, quia satis est, quod potest dubitare, & per consequens potest consulere.

Respō. ad
arg. 1. pro
part. affirm.

Ad aliud de Maniacis respondetur, quod Maniaci fortasse circa omnem materiam habent usum rationis, sed dicuntur Maniaci, quia circa aliquam materiam errant vehementer, nec possunt reuocari ab illa opinione, error tamen est quodammodo naturalis & inuincibilis. Et certum est, quod Maniaci etiam deliberant an bene vel male agant etiam circa illam materiam, circa quam laborant morbo, errant tamen post deliberationem etiam, sed quasi naturaliter. Vel forte potest dici, quod mania tollit usum rationis circa aliquid speculatum, ut quod quis putat se aegrotare, & valeat, vel aliquid simile. Et similiter videtur dicendum de phreneticis qui videntur insanire in aliquibus, sapere in alijs.

Ad 2.

Oppositum huius propositionis posset poni & defendi: sed hoc videtur probabilius. Vtque tamen sit, non dicitur aliquis habere usum rationis simpliciter, vel provenisse ad illud, quo usque posset insufficienter deliberare in materia morali. Hoc patet, quia solum de tali loquuntur philosophi & Theologi: neque dicitur quis sapere nisi in agendis, quantumcumque aliquis (si fieri posset) omnium artium esset peritus.

Oppositae
sententiae use
am praefert
autor tanquam
magis pro-
babilem.

Sed priusquam ad secundam questionem veniamus, adhuc restat inquirendum, quid sit, vel quid vocetur primum instans, vel primum tempus (nihil enim interest) vsus rationis, vel primum instans, in quo pervenit quis ad usum rationis, vel liberi arbitrij.

Quid vocetur
primum
instans vsus
rationis, ex-
plicat autor
aliquot pro-
positionibus,
L. Prop.

Et sit prima propositio, Deliberatio primo non potest esse proprie libera, id est, quod sit in potestate hominis deliberare, & non deliberare. Probat, quia libera proprie est ex electione, vel actus qui sequitur deli-

berationem, ut supra diximus, neque est actus humanus, nisi sit deliberatus, sed deliberatio prima non potest sequi deliberationem, quia non est processus in infinitum, ergo non est propria libera. unde sequitur, quod prima deliberatio non potest esse bona vel mala, meritoria vel demeritoria.

II. Prop.

SECUNDA propositio, Prima deliberatio est ex causis omnino naturalibus, vel profus extrinsecis, puta vel a Deo, vel ab Angelo. Probat, quia non potest esse ex electione voluntatis, quia (ut dictum est) non est libera; neque potest imperari ex electione, quia illa electio iam prae-supponeret aliam deliberationem. ergo oportet, omnino ut sit vel ex motu phantasmatum facta ab obiecto, vel ex aliqua causa extrinseca. Unde Aristoteles 8. Ethicorum dicit, quod principium consultandi est aliquod intellectuum principium, aliud intellectu nostro, quod est Deus, & per hunc modum ostendit quod non est processus in infinitum. Et ad idem reducit lib. de bona fortuna. Omnis enim actus voluntatis prae-supponit actum intellectus, & non e contrario. Sed primum consilium non est a voluntate. & idem S. Tho. prima parte quaest. 82. artic. 4. ad tertium.

Quomodo
hic intelligit
ex propositi-
ones posit.

Quod non videtur sic intelligendum, quod Deus concurret semper tanquam causa particularis ad primum consilium, sed dicitur principium esse Deum, quia primus talis motus intellectus est naturalis, & naturalia attribuuntur Deo, qui hanc virtutem dedit intellectui: licet non sit negandum, quin nonnunquam Deus, vel per se, vel per Angelos peculiariter sit causa talis deliberationis, quam inspirationem vocamus. De quo vide Caetanum prima parte, quaest. 82.

Propositio-
nes positae
tamen verae
sunt, quando
aliquis post
intermissam
motum intel-
lectualem, rur-
sum primo
deliberat.

Haec autem adeo vera sunt, ut non tantum cum quis primo deliberat, prima deliberatio non sit in nostra potestate, sed etiam postquam aliquis omnino cessavit a motu intellectivo, non sit in potestate eius prima deliberatio, ut est in dormiente, qui a somno excitatur propter eandem rationem.

TERTIA

11 TERTIA propositio, † Cum quis primò deliberat, III. Pr. p.
non habuit in sua libertate priùs deliberasse. Patet ex di-
ctis, quia si ista non fuisset prima deliberatio, etiam alia
fuisset naturalis, vt patet. ergo non potuit esse alia libe-
ra ante hanc.

12 QUARTA propositio, Cum † quis primò delibe- IV. Prop.
rat, potuit priùs deliberasse; probatur, quia prima deli-
beratio est a causis merè naturalibus, vt dictum est, &
illæ potuerunt priùs concurrere. ergo potuit priùs deli-
berasse: sed etiam illa fuisset naturalis.

14 QUINTA propositio, Deliberatio prima † non V. Prop.
potest cadere sub præcepto. Hæc patet ex alijs; quia nō
est in potestate hominis, si est naturalis; ergo non po-
test cadere sub præcepto. Non enim dantur præcepta,
nisi de actibus, qui sunt in nostra potestate: & si omitti-
tur, nō liberè omittitur. Et confirmatur, quia non pos-
set scire tale præceptum, quia iam hoc ipsum esset deli-
beratio: iam enim habet usum rationis qui cognoscit se
teneri præcepto. ergo impossibile est, quòd quis habeat
præceptum primò deliberandi, nec omissio, nec imple-
tio esset libera.

15 SEXTA propositio, Quicumque † primò delibe- VI. Prop.
rat, non tenebatur priùs deliberasse. Patet ex prædictis,
quia non erat in sua libertate. ergo non poterat ei esse
præceptum.

16 Vnde sequitur corollarium, Vanum † est quod Corollar. 1.
dicunt recentiores, quòd datur tempus induciarum, in contra recentiores.
quo aliquis potest deliberare, & si non deliberet, non
imputatur ei, quo transacto si non deliberet, iam im-
putabitur. Hoc inquam patet ex dictis esse falsum, quia
si non deliberat, nec est in libertate ipsius deliberare,
imò si fieri posset, vt quis per centum annos bene dispo-
situs nunquam deliberaret, non potest ei imputari.

SECVNDVM corollarium, & sit septima proposi- VII. Prop.
tio: Primum † instans vel tempus vsus rationis est, in & simul co-
quo quis primò deliberat actu, nō in quo potest primò rol. 11.
delibe-

614 *Relect. XIII. Ad quid teneatur homo*

deliberare. Probat, quia primum instans rationis vocatur, in quo quis potest uti libero arbitrio primò, & in quo primò est capax præcepti, aut boni & mali, sed hoc nullo modo potest antequam primo actu deliberet. ergo id est primum instans, vel tempus vsus rationis.

Corollat. 3.

TERTIUM corollar. Cùm doctores quærent, an homo obligetur ad aliquid in primo instanti vsus rationis, & ad quid teneatur, intelligendum est necessariò de primo instanti, vel tempore in quo deliberat. Patet, quia prius non est imaginabilis obligatio, sicut nec libertas: ergo. Et confirmatur, quia omnino est impossibile, ut quis cognoscat quando primò potuit deliberare, si hoc fuit antequam actu deliberaret. Patet, quo enim signo vel argumento hoc posset cognoscere? ergo si aliud tempus designarem vsus rationis, antequam homo deliberaret, & in quo homo obligaretur, nullus posset scire, nec per cõiecturas quidem pingues & crassas, an implevit necnè illud præceptum. Et in summa, est absurdiss. hoc ponere, sicut si quis dormiat, dicere, quòd habet aliquod nouum præceptum ut expurgiscatur, quòd quidem prius non haberet quàm dormiret. Dico ergo, quòd ad quamecunque dispositionem quis perueniat, antequam actu deliberet, nondum peruenit ad vsus rationis, nec est tempus vsus rationis, nec obligatur ad aliquid, nec de illo est apud Theologum aut philosophũ aliud iudicium, quàm de puero. Sed quando quærimus, ad quid homo teneatur in primo instanti vsus rationis, intelligendum est, id est in quo primo actu deliberat: vnde si quis excedat è vita, antequam actu deliberet, impossibile est ut peccauerit. Hac tantum de prima quæ-
stione,

SECVN-

SECUNDE PARTIS RE-
LECTIONIS

SVMMA.

1. Homo in Barbaria educatus, sine instructione, & mentione Deitatis & Religionis, an cum primum pervenit ad usum rationis, possit DEVM cognoscere.
2. Homo ad cognoscendum quod DEVS est, saltē sine doctore extrinseco, indiget non parvo tempore, etiam post capacitatem ad percipiendum disciplinas.
3. Doctorem non habens extrinsecum, quomodo videatur pro tempore posse habere de DEO ignorantiam inuincibilem.
4. Nusquam est, nec unquam fuit natio, nec erit, ubi nō sit notitia de DEO pbabilis, & cui omnes teneantur rationabiliter credere.
5. Ad usum rationis potest aliquis venire, & pro aliquo tempore non habere notitiam DEI.
6. Ad usum rationis veniens, etiam si DEVM non cognoscat, an talis possit bene moraliter agere.
7. Homo cum primum ad usum rationis pervenerit, etiam si DEVM neque cognoscat, neque possit cognoscere, potest bene moraliter agere.

8. *Ad usum rationis perueniens, qui nec DEVM cognoscit, nec potest cognoscere, an possit peccare.*
9. *DEVM antequam cognoscat quis, aut possit cognoscere, potest peccare.*
10. *Legis diuinae duplex consideratio.*
11. *Rationis usum an possit habere quis ad peccandum venialiter prius, quam ad peccandum mortaliter.*

Circa secundam questionem principalem proponuntur 4. dubia.

Primum dubium.

Arg. 1. pro part. affirm.
Arg. 2.

SECUNDA PARS ET QUÆSTIO RELECTIONIS erat: Quid homo possit cum primùm peruenit ad usum rationis: circa quam maximè occurrunt quatuor dubia. Primum, An quilibet cum primùm peruenit ad usum rationis, possit DEVM cognoscere. Et ut omisissis certis & facilioribus, veniamus ad nodum difficultatis, loquamur de homine educato in Barbaria, sine instructione, & mentione Deitatis, & religionis, An talis possit cognoscere DEVM cum primùm peruenit ad usum rationis.

Et videtur quòd sic. Primò, quia illud est per se notum, saltem apud S. Thom. 1. p. q. 2. a. 1. ergo non indiget tempore ad id cognoscendū. Secundò quia regula Theologorum est, quòd facienti quòd in se est, DEVS non deficit in necessarijs ad salutem: sed credere, quòd DEVS est, est necessarium ad salutem. ad Heb. 11. *Accedentem ad DEVM oportet credere, quia est, & quia inquirentibus se remunerator est: ergo si facit quòd in se est, non ignorabit.* Et confirmatur ex illo 1. Iohan. 2. *Vnitio eius docet vos de omnibus.*

Arg. 1. pro part. neg.

IN contrarium est, quia cognoscere quòd DEVS est, sine doctore extrinseco est valde difficile, habitat enim lucem inaccessibilem, & cognosci non potest, nisi per ea, quæ facta sunt, Rom. 1. & oculus noster se habet ad mani-

ad manifestissima naturæ, sicut oculus nocturæ ad lumen Solis, & ita videtur de Deo. Et item Roman. 10. Quomodo credent ei, quem non audierunt? & ponamus quòd nihil audiuit: ergo nihil potest talis cognoscere.

Arg. 2.

Ad hoc respondeo per propositiones. Prima est, Ad cognoscendum quòd Deus est, saltem sine doctore extrinseco, homo indiget non parvo tempore, etiam post capacitatem ad percipiendum disciplinas. Quæ propositio primò probatur sufficienter argumentis factis. Item, quia si potest cognosci, hoc maxime est argumentis & rationibus precedentibus ex solo lumine naturali, & experientia rerum, & cognitione naturali creaturarum, sicut videtur dici ad Rom. 1. sed hoc est valde difficile, ut patet ex rationibus factis, tum ab Aristotum alijs philosophis, & doctoribus, quæ sunt difficiles, & procedunt ex principijs, quæ indigent magno ingenio & doctrina, & hæc accepta à maioribus opinione, & commota iam disputatione de Deo quanto difficilius inuenta & cognita, etiam apud eum, cuius auribus nihil unquam de Deo insonuit. Neq; dubitandum mihi videtur de hac propositione. De qua difficultate egregie Cicero, in libro de Natura Deorum sub persona Cottæ cõtra Balbum & Velleium, quanquam Velleius hanc dicebat esse prænotionem & prolepsym inlitam animis hominum, Deos esse.

Respond.
I. Prop.

SECUNDA propositio, † Si quis non habet doctorem extrinsecum, videtur quòd pro tempore possit habere ignorantiam invincibilem de Deo. probatur ex prima, & probationibus eius. Et confirmatur, quia S. Thom. 22. q. 10. artic. 1. dicit, Quòd apud eos, qui nihil audierunt de fide, infidelitas siue ignorantia fidei non est peccatum, sed profectò omnino videtur eadè ratio de illa, Deus est, apud omnes qui nihil audierunt de Deo, sicut de alijs propositionibus fidei: & eadem videtur intentio August. lib. 83. quæstionum.

II. Prop.
ponitur tanquam probabilis.

Quomodo
posita hac
propositione
posset respō-
deri ad dubiū
& ad arg.
pro parte
affir.

Et per hoc facile posset responderi ad dubium negatiuē, scilicet videtur dicendum, quod non omnis talis potest cognoscere DEVM, cum primū peruenit ad vltimationis. Et ad argumenta esset facile respōdere. Nam ad primū responderetur ex illo Arist. *Oculus non videt, &c.* & t. *Phy. Non eadem sunt nobis nota & nature.* Ad secundū diceretur, quod saltem prius esset quod istæ quæreret, & laboraret ad inueniendum, & tunc DEVS prouideret, & iam saltem pro aliquo tempore ignoraret. Et item DEVS non semper prouideret docendo: quia clarum est, quod aliquis etiam faciens quod in se est, potest habere ignorantiam de necessarijs ad salutem, puta de CHRISTO, & de præceptis, saltem pro tempore: sed DEVS prouideret, vel illuminando, vel nō imputando ignorantia, sed de hoc latius in 3. & 4. q.

III. Prop. po-
nitur etiam
ratio quā pro-
habiles cum
proximē an-
tecedenti pa-
gnant.

SEU his non obstantibus sit tertia propositio probabilis: Nusquam est, nec vnquam fuit natio, nec erit, vbi non sit notitia de DEO probabilis, & cui omnes rationabiliter teneantur credere. Ista propositio fortasse non poterit ita manifestè probari, sed certè apparenter. Primum in historia nunquam legimus tam barbaram & effera nationem, quæ nō haberet aliquem religionis ritum, & putaret DEVM esse, vt Balbus & Velleius eloquenter apud Cicronem disputant. Et patet ex omni historia tam sacra quam profana: & si qua fuit natio, facile potuerunt scire ex alijs nationibus, apud quas seruata fuit opinio de DEO. Item hoc fuit multo tempore notum, & receptū in toto orbe etiam post diluuium ergo nunquam traditum est obliuioni, quin perseveraret in memoria hominum, sicut aliæ res minus celebres perseverauerunt. Item DEVS est administrator & gubernator orbis, vt ex fide notum est: sed in administratione hominum maxima pars est religio, religio autem nulla esse potest sine cognitione DEI ergo cum, vt ostensum est, homines per seipsos nō possint, nisi cum magna difficultate, & multo tempore cognoscere DEVM esse

VM esse, si Deus permetteret tolli memoriam & cognitionem sui ab hominibus, nulla posset esse religio, quod omnino non esset congruum providentiæ divinæ, & sapientiæ ipsius, qui disponit omnia suaviter, & attingit, &c. quod nullus sapiens homo permetteret, si posset impedire. Probatum maior ex illo, *Pater meus usque modo operatur.* Et Sap. 14. *Tu pater gubernas omnia prudentia.* Item Sap. 8. *Sapientia attingit à fine usque ad finem.* &c. Item, *Deus vult omnes homines salvos fieri,* qui non possunt salvi esse, nisi per cognitionem DEI; ergo. Et confirmatur, quia etiam præcepta iuris naturalis, & decalogi non sunt per se nota, & tamen ex providentiâ DEI doctores concedunt quod non stat ignorari, saltem nisi ex malitia, in quacunque provincia & natione. ergo cum multò magis ad vitam humanam exigatur cognitio DEI, quam præceptorum, nullo modo est dicendum, quod Deus permittat aboleri memoriam deitatis. Itaque semper homo si vellet adhibere diligentiam, posset cognoscere DEVM esse.

Et si contra hoc quis arguat, quod per millia annorum maior pars hominum falsos Deos coluit, & nullam habuit notitiam veri DEI, dico quod nunquam videntur defuisse philosophi & viri sapientes, qui unitatem veri DEI, affirmarent; ut patet ex Apost. ad Rom. 1. & ex historia. Et si hoc verum erat circa tempora Apostoli, multò magis videtur verisimile superioribus temporibus, quando minus distabant à lege naturæ & memoria Patrum: & alij tenebantur rationabiliter illis credere, & sic Deus semper sufficienter consuluit & providit. Secundò, possemus dicere etiã si gentiles haberent falsas sectas de Deo, tamen semper hoc erat omnibus commune, quod erat aliquis Deus, siue vnus, siue plures, cui debebant cultum & religionem: & sic si quis vel ignorabat, vel negabat, vel dubitabat, erat ex culpa sua, ut Diagoras, qui ideo atheos dictus est, & Theodorus, qui deorum naturam aperte sustulerunt, & Protagoras sophista, qui in dubium

Quomodo
posset respō-
deri ad quorundam arg-

reuoauit

620 *Relect. XIII. Ad quod teneatur homo*

reuocauit, quo nomine Atheniensium iussu vrbe & agro est exterminatus, librique eius in concione combusti.

Ad quæstionem positam responderetur affirm.

Et ex hoc responderetur affirmatiuè ad quæstionem, scilicet quod quilibet cum primum peruenit ad usum rationis, potest habere notitiam Dei.

IV. Prop.

Sed quia etiam si ista vera sint (vt certè sunt) tamen non probantur, quia saltem breui tempore posset aliquis esse sine notitia Dei. Ideo potest poni quarta propositio, quod potest quis peruenire ad usum rationis, & pro aliquo tempore non habere notitiam Dei; quia argumenta hoc videntur probare. Et ita tenet Caiet. 1. 2. q. 10. art. 4. expressè. Et quanquam ita sit, vt dictum est, quòd Deus gerit prouidentiam manifestandi nomen suum, non responderetur ad casum de eo, qui nutritur in sylua sine mentione religionis: nam Deus ordinaria via non prouidet, nisi per causas secundas, & de doctrina per prædicatores, ad Rom. 10.

Dubium 2.

SECUNDVM dubium est, An potest quilibet talis possit bene moraliter agere. Et quia de alio non est difficultas, perseverat dubium de illo, qui ita educatus est extra religionem, & sine doctrina, & mentione Dei. De hoc dubio Greg. Arim. 2. d. 38. & prius dist. 26. contendit, quòd ad actum moraliter bonum requiritur circumstantia ultimi finis, qui est Deus. Itaque nisi actu, vel habitu actus referatur in Deum, actus non solum non est bonus, sed est malus, & peccatum. Idem videtur tenere Ocham in 1. d. 1. q. 1. quem sequitur Almain in Moral. c. 14. quantum ad hoc, quòd ad bonitatem moralem requiritur circumstantia ultimi finis. sed videntur æquiuocare de actu moraliter bono. Vnde Ocham apud Gabr. 2. d. 28. tenet, quòd ad actum moraliter bonum non requiritur quòd referatur in Deum. Et ita tenet Gabriel illic, & est communior opinio, de qua nos etiam late in lectionibus ordinarijs diximus. Et ideo quantum spectat solum ad hoc dubium, patet, quòd secundum

Gregorij Ariminensis opinio est pro parte neg.

Greg.

Greg. dicendum sit, quod si quis non cognoscat DEVM pro illo tempore, non potest bene moraliter agere.

CONTRA quam opinionem argumentor sic, Quia sequitur, quod nulla via posset ille, qui aliquando ignoraret DEVM, pervenire ad cognitionem eius, saltem nisi casu haberet exteriorem doctrinam. Probat, & maxime secundum sententiam eius, loco citato, quia non potest pervenire ad talem cognitionem sine speciali auxilio DEI, sed iste nullo modo potest se disponere ad tale auxilium, quia per omnes actus suos peccat; ergo non potest. Secundò sequitur, quod talis esset omnino perplexus, quia non potest saltem statim cognoscere DEVM, & tamen tenetur servare præcepta etiã secundum eundem, 2. d. 34. & non potest servare nisi per actum malum: ergo est perplexus, quia ipse non ponit actus indifferetes inter bonum & malum, imò videtur quod talis actus sit mortalis quia est fructio creaturæ.

Arg. contra opinionem Gregorij.

Hoc argumentum aliter solvi non potest, nisi dicendo, quod talis potest cognoscere DEVM cum speciali auxilio DEI, & sic iam non est perplexus, quia potest vitare illud peccatum, saltem cum speciali auxilio, sicut ipse sibi responder in illa d. 26.

Responsum Gregorij ad proximum arg.

Sed hoc impugnatur vehementer, quia stat, quod non detur tale auxilium, & hoc sine culpa illius. ergo iam non poterit vitare peccatũ. Assumptum patet, quia non omnibus datur illud speciale auxilium ad cognoscendum DEVM (vt etiam ipse habet fateri) multi enim perseverant in tali ignorantia, & hoc non est propter culpam eius, quia non potest illud vitare antequam illuminetur secundum ipsum. ergo adhuc manet perplexus: Huc pertinet illud quod Aug. de correptione & gratia dicit de gratia præveniente: Quibus datur, misericorditer datur: quibus autem non datur, iuste negatur: saltem in peccatum peccati originalis. Vnde videtur, quod sine nova culpa posset non dari. Item, vel ad hoc quod illuminetur, requiritur, quod iste aliquid faciat vel non: si non, ergo

Impugnatur Gregorij respons.

non

non est in potestate ipsius quòd illuminetur vel non: & sic ponitur sine culpa ipsius non illuminari, & sic erit perplexus sine culpa sua. Si oportet eum aliquid facere antequam illuminetur, contra; Illud non potest esse nisi peccatum; peccatum autem non requiritur ad illuminationem: ergo. Item ipse in eadem d. dicit, quòd nullū potest esse meritum etiam de congruo ad primam gratiam, vel ad auxilium speciale. ergo non requiritur dispositio, quia illa videretur meritum de congruo. Item, dato quòd ex culpa tua talis non illuminaretur, adhuc esset inconueniens, quia ex culpa præcedenti necessario incidere in nouum peccatum.

*Responsum
Gregorij ad
hæc arg.*

AD hoc argumentū responderet necessario Greg. quòd non obstante, quòd DEVS negaret alicui speciale auxilium ad vitandum peccatum, nihilominus imputaretur ei, quia ista priuatio vel ignorantia est ex peccato originali. Et ita respondet expressè in illa d. 26. q. 1. in fine; sicut si quis ex ignorantia, quam incurrit ex originali peccato, ageret quod non debet.

*Refellitur
etiam hæc
Gregorij re-
sponsum.*

SED hoc profectò non videtur catholicè dictum. Item, quòd iste, qui nunquam aliquid audiuit de Deo, cognoscat DEVM esse, & vltimum finem, & omnia referenda in ipsum, non solum est speciale auxilium, sed etiam spiritus prophetiæ, vt patet: ergo si quis ita natus & educatus esset sine religione & doctore, nullo pacto posset vitare peccatum, nisi in ipso primo instanti usus rationis, antequam quicquam boni aut mali egisset, reciperet spiritum prophetiæ: quia quicquid prius faciat necessario erit peccatū, etiā si DEVS post duos dies mittat Angelum aut prædicatorem. Imò dato quòd statim mittat prædicatorem, impossibile est vitare peccatū, quia ipsum audire prædicatorem erit peccatū, cum non possit credere prius quam audiat, nisi dicat quòd est actus indifferens. Hæc sunt absurdissima: & ideo si quis vellet omnino defendere, quòd actū moraliter bonū requiritur circumstantia vltimi finis, oporteret, vt teneret simul, quòd actus

carens

carens illa circumstantia esset indifferens, neq; tamē hoc satisfaceret, quia magnum incōueniens videtur, quōd actus indifferens requiratur vt illuminetur à Deo.

Sed quia in moralibus nō oportet sollicitum esse, an possit aliqua sententia & opinio defendi, aut quomodo responderi possit argumentis, sed considerare potius, quid verisimilius sit, Ideo fit ad dubium prima propositio: Omnis homo cum primū ad usum rationis peruenierit, etiam si Deum neq; cognoscat, neq; possit cognoscere, potest bene moraliter agere.

Hanc probatur primò, quia (vt dictum est) liberum arbitrium est facultas rationis & voluntatis: ergo quicumq; habet liberum arbitrium, potest nō solum cognoscere bonum & malum, sed etiam facere & velle, vt supra dictum est: non enim loquuntur Theologi aut philosophi de usu rationis aut liberi arbitrij, nisi in ordine ad bonū & malum, & ideo aliqui vocantur amentes & insani: quōd si ad actum bonum requiritur relatio in Deum, talis qui non cognosceret Deum, non solum non posset bene agere, sed neque cognoscere quid bonum esset.

Item, si ad bene agendū requiritur relatio in Deum, vel hoc est de iure naturali, vel positivo & diuino. Primum nō videtur, cum hoc nō sit notū in lumine naturali, imò secundū sententiā Greg. neq; cognosci quidem potest sine auxilio speciali. ergo nō est de iure naturali. Posituo autē non cōstat, neq; enim Paulus cum dixit, *Omnia in gloria Dei facite*, voluit aliquid nouū promulgare, neq; aliqui philosophorū hoc vnquā dixit, qui tamen lumen naturale habebant. Itē, dato quōd esset præceptum illius relationis, Paulus aperte excusat ignorantē, ad Rom. 10. *Quomodo inuocabunt in quē non crediderunt? Quōd si non credere est sine culpa*, vt supra probatum est: ergo, non inuocare, vel non referre in illum actiones suas, erit sine culpa.

Ex quidē de relatione formali in Deum, vel concomitante,

Respons. 2.
coram ad dub.
propositum.

1. Prop.

Probatio 1.

Probatio 2.

Videtur hæc
probatio 3.

comitante, vel etiam præcedente, ita tenet Caier. 2. q. 10. art. 4. Dicit tamen quòd per hoc, quòd actus humani referantur in bonum obiectum, virtualiter referuntur in Deum, qui referuntur in res eo modo, quo Deus instituit, sicut & omnia naturalia sunt propter finem. 2. Physic. & tamen non semper referuntur in talem finem ab ipso agente, ut actus hirundinis cum componit nidum, aut formicæ cum frumentatur in æstate, referuntur quidem ad certos fines, non ab hirundine vel formicæ, sed à superiori intelligentia. Ita cum homo operatur bonum ex genere, licet non referat in Deum, tamen illi actus relati sunt in Deum ipsum, ab ipso Deo, qui omnia propter seipsum operatus est: & est exemplum: seruus enim qui eo modo suum officium facit, sicut dominus constituit, virtualiter facit propter dominum, & ad finem quem dominus ordinauit. Hoc dicit S. Tho. 2. d. 38. art. 1. *Sicut rerum (inquit) omnium unus est finis ultimus, id est Deus: Ita & voluntatum omnium unus est finis ultimus, scilicet Deus. nihilominus sunt alij fines proximi; & si secundum illos fines seruatür debita relatio voluntatum in ultimum finem, erit recta voluntas; si autem non, erit peruersa.* Debita autem relatio seruatür secundum illum finem, quo voluntas nata est ultimum finem participare, &c.

Videtur hæc
probatio 4.

Et videtur etiam facere ad hoc, quòd S. Thom. dicit 1. 2. q. 21. art. 3. & 4. quòd homo natura est animal civile & sociale. Qui autem in societate aut ciuitate uiuit, pars est ciuitatis. Qui ergo aliquid in bonum & in commodum facit alicuius priuati hominis, facit etiam in bonum publicum & commune; sicut qui priuatum hominem lædit, bonum commune lædit, cuius ille est pars, atque laudem & præmium meretur, non à priuato homine solùm, sed etiam à tota ciuitate aut collegio, & eadem ratione ab eo qui præsidet collegio & ciuitati, etsi nihil de collegio aut præsidii beneficiendo cogitet: Et certè hoc naturalis ratio dicat. Et confirmatur

Confirmatur.

firmatur; Certè enim videtur iniquum & contra Dei bonitatem excogitatum, quod offendatur Deus etiam ab illo, qui nihil min^{us} cogitat, quam Deum offendere, & tanta bene agere nemo posset, nisi actu referens opus Deo placere studeat. Adde quod nec est quisquam qui nõ laudet vel probeat factum aut bonum collatum in amicum suum, aut utcumq; necessarium, etiam qui ipsi nullo modo cogitaret gratificari. Ut quid ergo affirmamus Deum condemnare, & etiam omnia officia collata in Dei filios, quæ non respectu Dei fiant.

Videtur hæc
probat^o 1.

Neque Deus præcepit parentes honorare propter Deum, sed honorare solùm: & ita de alijs præceptis, ita nimirum implere, ut reb. ipsis expediebat. sunt enim præcepta distincta de cultu divino, & de rebus humanis: atq; aded nihil necesse est in omnibus alijs actibus Deum colere: & maximè ipso dicente, *Quæcumq; uni ex minimis fecistis mihi fecistis.*

Dubium 3.
in toto hu-
ius questio-
nis 2. propo-
situm.

TERTIUM dubium in hac secunda questione est, An \dagger omnis talis perveniens ad usum rationis possit peccare. Et loquimur semper de illo qui nec Deum cognoscit, nec potest cognoscere. Et pro parte negativa sunt argumenta, neq; levia, neq; ita facilè expeditibilia. Videtur enim quòd ille qui Deum non potest cognoscere, pro eo quidem tempore neq; peccare quidè possit. & primò quidè, quia Deum esse, imò Deum esse dominum, est præambulum ad legem divinam: ut S. Tho. ait. 2. 2. q. 16. art. 1. quia præsupponitur ante susceptionem legis, ut quis fateatur subiectionem legislatori, iuxta illud, *Accedentè ad Deum oportet credere quia est.* neq; est intelligibile, ut quis recipiat legem ab illo, què non cognoscit superiorem. Unde qui non tenetur recipere aut cognoscere dominum, aut legislatorem, neq; legem eius tenetur recipere. ergo iste, quem ponimus sine culpa sua ignorantem Deum, non tenetur recipere legem Dei, neq; illi obedire. Sed peccatum est dictum, vel factum, vel concupitum; cõtra legem Dei; ut ait Aug.

Arg. 1. pro
part. neg.

22. contra Faust. & Amb. lib. de paradiso: Et Magister in 3. d. 35. dicit, quòd est prauaricatio legis diuinæ, & celestium inobedientia mandatorum. ergo videtur quòd in tali non possit esse peccatum. Et confirmatur, Bene sequitur: Ego nò habeo dominum neq; superiorem cui teneat obedire. ergo non obligor aliqua lege. ergo non pecco. Consequentia videntur notæ, quia nullus tenetur aliqua lege, nisi superioris: neq; peccat, nisi facièdo còtra id, ad quòd tenetur, vel præter ipsum, vel omittendo id, ad quòd tenetur. Sed antecedens est inuincibiliter creditum ab isto. ergo & còsequens, & per consequens excusatur ignorantia inuincibili.

Arg. 1.

ITEM sequitur, Non est DEVS. ergo nullum est peccatum. Et consequentia videtur nota, quia peccatum non est nisi sit præter, vel contra legem DEI. Antecedens est inuincibiliter creditum ab isto: ergo & consequens. Et confirmatur, quia si per impossibile non esset DEVS, nullus obligaretur. Sed pro eodem videtur haberi, quòd non sit DEVS, & quòd non possit cognosci an sit, sicut quantum ad obligationem, pro eodem profectò habetur, quòd quis non haberet regem, vel ignoraret inuincibiliter se habere regem, omnino enim est absurdum dicere, quòd rex obliget me, de quo ego inuincibiliter iudico, quòd nò est rex meus. Et probatur, quia in omni mortali est auersio à DEO. ergo si uò esset DEVS, videtur quòd non esset mortale.

3.

ITEM Apostolus Rom. 4. *Vbi non est lex, neque prauaricatio.* vbi per prauaricationem nihil aliud videtur intelligere, nisi peccatum. ergo vbi ignoratur lex inuincibiliter, etiam non erit peccatum, quia idem videtur iudicium, quòd non sit lex, & quòd ignoretur. Et confirmatur, quia lex non obligat nisi promulgata; legesque instituuntur cum promulgantur. Si ergo quis ignoret legem, non obligatur lege.

4.

ITEM quia actus est bonus, vel malus in quantum est còformis, vel difformis rationi. 2. Eth. Sed ratio humana

mana non habet vim obligandi, neq; rationem legis, nisi à lege diuina. ergo qui propter ignorantiam excusatur à lege diuina, etiam à lege rationis. Et confirmatur, quia leges humanæ non obligant nisi virtute legis diuinæ, quia omnis potestas à domino Deo est, ad Ro. 13. & Dominus in Euan. Io. 19. *Non haberes potestatem aduersus me ullam, nisi tibi desuper esset datum:* ergo etiam neq; ratio humana habet vim obligandi nisi à lege diuina.

ITEM omne malum est malum, quia prohibitum à lege æterna. ergo si ignoratur lex æterna, videtur quod excuset à peccato: sed qui ignorat DEVM, ignorat legem DEI, vt probatum est. ergo excusatur à peccato. Antecedens est S. Tho. 1. 2. q. 71. ar. 6. ad quartum, vbi dicit, quod cum dicitur; *Nō omne peccatū est malum, quia prohibitum, intelligitur prohibitum iure positivo.* Sed omne peccatū est malum, quia prohibitum lege æterna. Item illud ad Rom. 1. *Quia cum cognouissent DEVM, &c.* Vnde videtur quod si non cognouissent, essent excusabiles.

ITEM vt S. Thom. dicit illic ad quintum; Peccatum quidem à philosophis consideratur vt est contra rationem, sed à Theologo vt est offensa DEI. Mirabile autem videtur, quod quis offendat DEVM, quem neq; cognoscit, neq; tenetur cognoscere. Et confirmatur, quia ponamus quod talis antequā cognoscat, aut possit cognoscere, sed incipiens inquirere, an sit DEVS, nec nē, habeat tale propositum, si scirem esse DEVM, ego vellem placere illi in omnibus; tunc videtur quicquid faciat, quod excusetur.

ITEM si quis ignoret inuincibiliter Dominū, non tenetur præceptis Domini: ergo qui ignorat DEVM, nō tenetur præceptis DEI. Item habet ignorantiam inuincibilem obligationis ad pœnam inferni atq; purgatorij: ergo videtur quod saltem non imputetur ei peccatum. Item facit id, *si non venissem, & loquutus es non fuisset, peccatum non haberent:* ergo à simili si

non cognoscatur DEVS, peccatum non habebunt hi. Ista & alia similia, quæ pro parte negatiua asserri possent, certè non parum mouere possunt ad suadendam partem negatiua, quòd scilicet antequam quis cognoscat, aut cognoscere possit DEVM, non potest peccare.

Pro part.
affirm.

Arg. 1.

Arg. 2.

3.

4.

PRO parte autem affirmatiua non oportet multa adducere, cum sit consensus omnium doctorum, quòd quicumq; habet vsum rationis, potest bene vel male agere. Imò hoc videtur haberi ex definitione vsus rationis, aut liberi arbitrij. Probatur tamè, quia aliqui actus sunt intrinsecè mali, vt mendacium ex sententia Augustini & doctorum: ergo si fiat ab habente vsum rationis, erit peccatum. Item probatur apertè ex illo Psal. 4. *Multi dicunt, Quoniam ostendit non bona? signatum est super nos, &c.* vbi videtur tolli excusatio ignorantia. Item, aliàs prima principia non essent necessaria, putà, Non est faciendum alteri quod tibi non vis fieri, quia in tali casu omnia licerent, si non posset peccare.

Duas propositiones dicit hic autor, posse defendi quas tamen non defendit.

AD hoc non videtur omnino certum quid maxime dicendum sit, & si liceret more iurisperitorum noua dogmata asserere, & rem in discrimen vocare, non videtur absurdum defendere duas propositiones sequentes. Prima, Quicumq; habet vsum rationis, potest quam primum bene & male agere, & propriè peccare. Ista propositio satis probata est. Secunda propositio, Quicumq; non cognoscit nec potest cognoscere DEVM, non habet vsum rationis.

Quomodo respondendum esset ad dubia duabus his propositionibus positis.

ET sic de eo, de quo positum est dubium tam primum, quam secundum quam tertium, diceremus, quòd omnia ista dubia præsupponunt falsum, quòd scilicet talis habet vsum rationis, qui non potest cognoscere DEVM, sed diceremus, quòd est idem iudicium de illo, & de puero, & amente, neq; bene neq; male potest agere. Et sicut supra diximus quantumcumq; quis habeat vsum rationis in artificialibus, vel in quibuscumq; alijs, si tamen non possit sufficienter deliberare de moribus,

non

non habet simpliciter vsum rationis, vt loquitur Theologus & Philofophus.

ITA videtur dicendum de eo, qui non cognofcit, neq; potest cognofcere DEVM, quod quantumcunq; vtatur ratione & confultet, nondum peruenit ad vsum rationis, quia non potest deliberare de bono & malo: quia vt videtur sentire S. Thom. 1. 2. q. 19. art. 4. & q. 71. ar. 6. nihil est bonum aut malum, nifi quia probatur, aut reptobatur in lege diuina: & ideo qui non cognofcit legem diuinam, deficit ei principium ad deliberandum de agendis, & fic nondum habet vsum rationis. & confirmaretur hoc, quia fi per impossibile quis priuaretur notitia principiorum circa agibilia, quantumcunq; haberet principia fpeculatiua fcientiarum, imò & conclusiones, & omnes artes, etiam mechanicas, non diceretur habere vsum rationis, vt certum est: ergo à fimili, fi non habet notitiam DEI, & illud est principium, ad cognofcendum bonum & malum, quantumcunq; talis fit fapiens in alijs, non diceretur habere vsum rationis, ficur neq; bruta animantia, etiam fi difcurrerent de medijs ad finem, & haberent potestatem agendi, & non agendi, non dicerentur habere liberum arbitrium, quia non cognofcerent bonum, aut malum in moribus. Et pollent ifta cõfirmari ex illo ad Rom. 1. *Qui cum cognouiffent DEVM, non ficur DEVM glorificauerunt: ita vt fint inexcufabiles.* vnde videtur, quod fi non cognofcerent, effent excufabiles.

NEQ; video quam poller hoc vehementer impugnari, neq; magna inconuenientia poller ex hoc fequi, & maxime, quia vt fuprà dictum est, prouidentia DEI factum est, vt hoc vel nõ pollit contingere, vel breui admodum tempore, vt non pollit quis habere notitiam de DEO; nec videtur inconueniens, fi quis paruula morula non fit capax boni aut mali, quantumuis in alijs bene intelligat.

SED quia hoc videtur paradoxon, & non omni-

Quid dicendum efler de illo, qui non cognofcit, nec cognofcere potest DEVM.

Confirmat autor reb poller vehementer impugnari duas propofitiones.

Respondet
Lamen auro
affirmatiue
vauca prop.

bus auribus placeret, & nouum videretur, ideo ad dubium affirmatiue respondeo per hanc propositionem, Antequam \dagger aliquis aut cognoscat aut possit cognoscere DEVM, potest peccare. Ista propositio præter probationes iam positas adhuc potest probari, quia agere contra conscientiam est peccatum, iuxta illud Pauli, *Omne quod non est ex fide, peccatum est*: in tantum, vt etiam voluntas discordans a conscientia, falsa sit & mala, vt omnes doctores dicunt. Sed ignorans sic DEVM potest facere contra conscientiam, quia naturaliter homo iudicat quòd est malum, iniuriam facere innocenti, parentes esse honorandos: ergo potest malè agere, & per consequens peccare. Confirmatur, quia etiam philosophi illi, vel qui negabant DEVM esse, vt Diogenes, vel qui negabant saltem quicquam ad DEVM vel Deos attinere facta hominum, vt Democritus & Epicurus, dicebant tamen aliqua esse bona, alia mala, & peccata, & alia laudabilia, & alia vituperabilia: ergo id nõ dependet ex notitia DEI. Item alias nullum principium morale esset per se notum. Patet, quia si sine cognitione DEI non potest cognosci bonum aut malum morale, cum DEVM esse, non sit per se notum; nullum ergo principium esset per se notum in moribus. Item sequitur, quòd quicumq; non habet euidentiã quòd DEVS est, non habet euidentiã de aliquo malo, aut peccato. Patet consequentiã manifestè. Quia si periurium esset manifestè peccatum, vel homicidium, pendet ex hoc principio, quòd DEVS est: ergo qui non habet euidentiã de illo principio, neque de alio quòd homicidium est peccatum; sicut non potest habere euidentiã maiorem aut certitudinem de baptismo, quàm de

CHRISTO.

AD rationes in contrarium Gregorius quidè Ariminensis in 3. d. 34. tenet duo. Primum, dato per impossibile, quòd non esset DEVS, adhuc esset peccatum, & malum morale. Secundum dato, quòd nulla esset lex prohibitiua

Probatio 2.

3.

Ad rationes
pro part. neg.
quomodo ex
Gregorio es-
set respõden-
dum: vbi sen-
tentia ipsius
indicatur.

hibitiva diuina, adhuc essent peccata. Infert corollarium, quòd multa sunt peccata ita secundū se mala, quòd non sunt mala, quia prohibita etiam lege diuina: fundamentum eius potissimū est, quia ad hoc, q̄ quis malè agat, satis est q̄ agat contra rectam rationē, siue humanam, siue Angelicā. Cū ergo hoc posset esse, etiā neq; Deo, neq; aliqua diuina lege existente. ergo illa duo dicta cum corollario sunt vera. Item ad Ro. 1. *Gentes quæ legē non habent, naturaliter quæ sunt legi faciunt: ipsi enim sibi sunt lex:* ergo ratio sufficit. Et cōfirmatur, quia si nihil est malum, nisi quia prohibitur, cū posset nihil esse prohibitū, posset nihil esse peccatum. Et sic odium Dei, & pericuriū posset non esse mala.

HANC tamen propositionem nullo modo puto probabilem: neque est mihi intelligibile quomodo aliquis peccet, si omnino non obligatur, neq; video quomodo obligetur, si non habet superiorem. atque ad eò si vel DEVS non esset, vel nihil præciperet, ego non dubito, quin nullum esset propriè peccatū, aut malum morale, licet posset esse peccatum, sicut est in natura vel in arte nec esset aliter malum quòd homo interficeret patrem, quàm quòd lupus interficeret matrem, quòd videtur etiam pbari: quia etiā in his, quæ de se mala sunt, si fiant auctoritate diuina, desinunt esse mala, vt interficere innocentem. Ergo si quid bonum aut malum est, tota bonitas aut malicia dependet ex auctoritate diuina. Et præterea omnis obligatio est ex lege, sed lex non potest fieri nisi a communitate, vel superiori, vt dicit S. Thom. 1. 2. q. 9. ar. 1. ergo.

Ex quo infero, quòd DEVS nullo modo obligari potest, quia non habet superiorem. neq; potest certè explicari quid sit DEVM obligari; & item quicquid faciat pater ad extra quantumcunq; constituerit legem, gratis omnino facit. ergo non obligatur, neque promissio diuina, aut lex inducit propriè obligationem in DEVM, sed certitudinem.

Resistit
autor Gregorius
sententiam.

Confessarij
i. auctoris.

Consecr. 2.

SECUNDO infero, quod licet bene asseratur à Theologis, quod sunt quædam quæ DEVS non potest facere, vt peierare, non seruare promissum, & similia: tamen malè concedunt, quod si faceret, peccaret. Non enim sequitur per locum intrinsecum, DEVS mentitur, ergo peccat, non plus quàm sequitur, DEVS facit duo contradictoria: ergo peccat. patet corollarium, quia nõ tenetur, nec obligatur, sed est eodem modo impossibile DEVM mentiri, sicut non esse, vel mori, vel ægotare.

Respondet
autor cum
distinctione
simul ad om-
nia arg. pro
part. negat.
hucus distij
3. paulò an-
te proposita.

ET ideo relicta imaginatione Gregorij, aliter dico ad argumenta facta cum S. Thom. 1. 2. q. 19. ar. 4. ad 3. quod † lex diuina dupliciter potest considerari: à no-10 bis; Vno modo vt est in ipso DEO, & sic omnino est nobis ignota, neque hoc nos obligare posset: Alio modo prout nobis innotescit, vel per lumen naturale, vel per reuelatione: & hoc modo nos obligat. Dico ergo, quod ad hoc, vt aliquis obligetur lege diuina, non oportet vt formaliter sciat esse aliquam legem, vel legislatorem, à quo lata sit, sed satis est quod sciat aliquid esse bonum, vel malum, etiam si ignoraret omnino causam, quare sit bonum vel malum, vel vtrum sit prohibitum, vel non. Et sic talis, qui ponitur sine cognitione DEI adhuc ex casu, postquam ponimus eum habentem vsum rationis, cognoscit aliquid esse malum, aliud bonum, & hoc satis est vt possit peccare, quia cognoscit aliquid esse viruperabile, & hoc est, quia malū. Vt enim S. Tho. 1. 2. q. 21. ar. 2. dicit, Ex hoc actus est laudabilis vel culpabilis, quia est bonus vel malus.

Confirmat
autor suam
sententiam
& responf.

ET hoc confirmatur apparenter, quia si ignorantia DEI inuincibilis omnino excusaret a peccato. ergo dato quod ignorantia esset culpabilis, deobligaret ab alijs præceptis legis diuinæ. Et qui omnino ex ignorantia crassa ignoraret DEVM esse, non teneretur honorare parentes, neq; diligere proximum. Consequens est absurdum dicere, quod impij negantes DEVM esse, solùm peccarent illo peccato, & non fornicando

cando neque occidendo: ergo nullo modo est admittendum. Probo quodd sequatur. Nam si ignorantēs CHRIS TVM inuincibiliter omnino excusantur a culpa, ita etiam ignorantes vincibiliter: licet peccent illo peccato infidelitatis, tamē excusantur ab alijs præceptis CHRIS TI, vt de confessione, Eucharistia, & alijs. Neque Saraceni peccant, quia non consentunt, vel sumunt Eucharistiam. ergo etiam a simili, si inuincibilis ignorantia Dei excusat ab omni peccato; ergo ignorantia culpabilis Dei excusabit ab alijs peccatis contra legem diuinam. Et per hoc potest responderi ad omnia argumenta. & ideo perseuero in conclusione supra posita, quod etiam ille, qui perueniens ad usum rationis, neq; habet neq; potest habere notitiam de Deo, posset nihilominus peccare.

SEN ex alio capite arguitur, quod perueniens ad usum rationis, non possit peccare saltem pro primo instanti vsus rationis, quantumcunque habeat notitiam Dei: & loquimur de eo, qui nutritus est & educatus in vera religione. Et arguitur sic, maximē in via Sancti Thomæ, homo non potest peccare in primo instanti sui esse, ergo neq; in primo instanti vsus rationis. Antecedens est S. Thom. tum in multis locis, tum in 1. parte q. 63. ar. 5. Consequentia probatur, quia tempus præcedens usum rationis, videtur omnino pro nihilo reputandum, quantum ad bonitatem vel malitiam hominis spectat, nec videtur habere maiorem potestatem homo p hoc, quod prius fuerit sine vsu rationis, quam si nunc inciperet esse cum vsu rationis. Si ergo incipiens esse cum vsu rationis, non potest peccare: nec ille, qui nunc primò peruenit ad usum rationis. Et confirmatur hoc, Sit puer quatuor annorum, cui Dominus pro hoc instanti acceleret usum rationis, & incipiat habere usum rationis; & sit alius quem Deus creet in eodem instanti cum simili vsu rationis, certè nulla videtur ratio, quod primus possit peccare, & non secundus. Et confirmatur

Rursum argumentatur auctor pro part. neg.

Arg. 1.

Confirm. I.

Confirm. II.

secundò, quia si Adam non potuit peccare in primo instanti, in quo creatus est, nulla videtur ratio, si creasset per vnã horam antè sine vsu rationis, quòd hoc aliquid faceret, vt posset peccare, cùm primùm haberet vsum rationis.

Arg. 2.

SECUNDÒ arguitur ratione S. Tho. quia primus actus creaturæ rationalis est ex inclinatione naturali: sed inclinatio naturalis non potest esse ad malum. ergo primus actus non potest esse malus. Maior probatur, quia id, quod est per se, est prius eo, quod est per accidens, sed naturalia sunt per se. ergo primus actus est ex inclinatione naturali. Minor autem patet, quia inclinatio naturalis tribuitur generanti, 8. *Physic.* sicut motus grauium & leuium: ergo si actus ex inclinatione naturali esset malus, tribueretur Deo. Sed hoc argumentum videtur eodem modo procedere in primo instanti vsus rationis, quia etiam primus actus tunc videtur esse ex inclinatione naturali, sicut in primo instanti sui esse. ergo etiam primus actus, tunc non poterit esse peccatù. Et confirmatur, quia primus actus in perueniente ad vsum rationis videtur quòd sit dilectio sui, sed illa non potest esse mala. ergo primus actus in instanti vsus rationis non potest esse malus. Maior videtur 8. *Ethic. Amicabilia ad alterum sunt ex amicabilibus ad se.* ergo primus actus est dilectio sui. Minor patet, quia diligere se ipsum, est ex inclinatione naturali. ergo non potest esse mala.

Responsio
auctoris ad
difficultatem
actam in
duobus pro-
prium arg.

HIS tamen non obstantibus dico, quòd perueniens ad vsum rationis, in primo instanti potest peccare, quia est liber ad bonum & malum. hoc enim importat liberum arbitrium. Est conclusio Sancti Thomæ prima secundæ, quæstione octogesima nona, articulo sext. & omnium. Item aliàs sequeretur, quòd omnis talis perueniens ad vsum rationis haberet necessariò gratiã sine sacramento, etiam Saracenus, vel Iudæus. Patet, quia vel facit totum quod tenetur pro illo tempore, vel non:
si non,

si non, ergo peccat in primo instanti, & habetur intentum principale. Si facit totum quod in se est, ad quod tenetur, ergo recipit gratiam. nam facienti totum quod in se est DEVS nō deficit in necessarijs ad salutem, vt est regula Theologorum: ergo.

An argumenta. Primò possem dicere cōcedendo, quòd idem est iudicium de primo instanti vsus rationis, & simpliciter de primo instanti sui esse, & quòd sanctus Thomas non intendit negare, quòd homo in primo instanti sui esse non possit peccare, sed solùm quòd primus actus non possit esse peccatum: secus autem per omissionem. Neq; argumenta eius aliud videntur probare, nunquam enim probat quin possit peccare per omissionem. Et sic dicerē de primo instanti vsus rationis, quòd talis scilicet non potest peccare cōmissiue, sed bene omissiue. Et certè non est facilè ponere differentiam, quantum ad hoc, inter primum instans vsus rationis, & primum instans simpliciter.

ALITER dico, & fortè plus ad mētem sancti Thomæ, negando consequentiam factam in argumento à primo instanti simpliciter, ad primum instans vsus rationis. Et ratio differentie est, quia qui nunc primò peruenit ad vsum rationis, prius habuit multos actus intellectus & voluntatis: & dilexit se, & per consequens iam potest habere alios actus circa alia obiecta, & sic potest habere actus malos. Quamuis enim actus ante vsum rationis nihil faciant ad bonitatem aut malitiā, faciunt tamē ad ordinem actuum, vt scilicet possit quis habere aliquos actus cū peruenit ad vsum rationis, quos non posset habere, nisi illi præcessissent: notum enim est, quòd educatio ante vsum rationis multum faciat ad actus sequentes vsum rationis, atq; adeò periculum interest ad mores, qualis fuerit institutio ante vsum rationis. Bene autem concedo, quòd si fieri posset, vt creatus sine vsu rationis nullū actum haberet ante vsum rationis, omnino idem esset iudicium de illo, & simpli-

Respondetur
vnum aucto-
ris ad arg.

Respondetur
alterum au-
toris.

& simpliciter de primo instanti esse: nihil enim refert an sit primum instans simpliciter, an non, si prius nullum actum habuit. Et hoc de tertio dubio huius secundæ partis & quæstionis principalis.

Dubium quartum ad secundam quæstionem principalis pertinet.

Arg. 1. pro part. affirm.

QUARTUM dubium circa eandem quæstionem est, An possit quis habere usum rationis ad peccandum venialiter, priusquam ad peccandum mortaliter, hoc est, an possit peruenire ad talem statum, ut sit sufficiens ad peccandum venialiter, & non ad peccandum mortaliter. Et videtur quod sic. Nam semiplena deliberatio sufficit ad peccandum venialiter & non mortaliter. Sed potest quis imperfectè deliberare antequam hoc perfectè possit: ergo poterit peccare venialiter antequam possit mortaliter. Maior conceditur ab omnibus Theologis. & probatur manifestè de moribus subitis circa materiam moralem, qui propter defectum deliberationis non imputantur ad mortale. Minor verò probatur, quia maior capacitas requiritur ad perfectè deliberandum, quam ad imperfectè.

Arg. 2.

Et hoc videtur sentire Jacobus c. 1. *Concupiscentia cum conceperit, parit peccatum, peccatum verò cum consummatum fuerit, generat mortem.* Et consummatum, quia post primum tempus usus rationis contigit frequenter in adulto, ut habeat sufficientem noticiam ad peccandum venialiter, & non ad peccandum mortaliter, quare non ita poterit in primo instanti usus rationis contingere?

3.

ITEM videtur, quod aliquando ebrietas vel furia, relinquunt usum rationis imperfectum sufficientem ad veniale, & non ad mortale: Quare non poterit quis naturaliter venire ad illam dispositionem?

4.

ITEM, hominem vehementer iratum excusamus sæpe à mortali circa materiam ex genere mortalem, & non à veniali, & non videtur, quin naturaliter quis possit peruenire ad similem dispositionem.

5.

ITEM, usus rationis acquiritur successivè, provenit enim

enim

enim ex transmutatione naturalium qualitatum, quæ non simul tota fit: ergo poterit prius habere vsum rationis imperfectum, quam perfectum, & sic peccare venialiter.

CONFIRMATUR ex S. Tho. 4. dist. 9. q. 1. art. 4. & q. 2. ad quantum. Vbi dicit, quod consensus in pollutionem postquam quis euigilavit à somno, aliquando quidem est mortalis, nempe si sit ex plena deliberatione: venialis verò, si sit ex surreptione. Unde patet, quod postquam quis perdidit vsum rationis, potest ita redire ad illum, ut prius veniat imperfectè, ita ut sufficiat ad peccandum venialiter, priusquam ad peccandum mortaliter, quod non est nisi postquam est plenè expergefactus: ergo omnino videtur, quod similiter carens usu rationis possit etiam illo modo petuenire ad vsum rationis successivè: omnino enim videtur similes quantum ad hoc, & dormiens, & pter.

His tamen non obstantibus dico negativè, quod impossibile est, ut aliquis primò petueniat ad talem vsum rationis, ut possit venialiter peccare, & non mortaliter. Ista conclusio est S. Tho. 1. 2. q. 89. art. 6. idem in 2. d. 42. q. 1. ar. 4. & pbatur. Primò, quia materia peccatorum mortaliù notior est quam venialium, ut notius est, quod homicidiù peruriù sunt mala, quam mendacium, vel verbù otiosum. ergo non potest quis ita esse dispositus, ut possit cognoscere venialia peccata, & nullù mortale. Item, ut infra dicitur, prima deliberatio non potest esse circa materiam particularem, ut putà circa mendacium, vel ludum, vel vanam gloriam, vel aliquid simile: sed necessarium est ut incipiat ab aliquo vniuersali, putà, quod est lex, cui tenemur obedire, vel quod homo potest bene aut malè agere, & posita deliberatione tali, in vniuersali sufficit ad mortaliter peccandum: & clarù est, quod prius est, ut homo cognoscat quod est aliquod malum graue, & aliquod leue, quam quod mendacium est malum; hoc enim per se non est notum, & præsupponit alias cognitiones sufficiens ad mortale. Item

Responsum
auctoris nega-
tium.

Probatio 1.

Probatio 2.

vsus

vsus rationis, qui sufficit ad bene agendum moraliter, sufficit ad mortaliter peccandum: sed impossibile est ut quis habeat vsus rationis ad peccandum venialiter, quin possit bene moraliter agere. ergo omnis talis potest mortaliter peccare. Maior probatur, quia ad bene moraliter agendum, requiritur plena deliberatio: ut dicitur 2. Ethic. quòd ad bene agendum oportet ut quis agat sciens, eligens, & propter hoc, prout sapiens determinauerit. Minor verò patet, quia si quis posset peccare, & non bene agere, daretur viator sine culpa sua in statu peccandi, & non merendi, quod videtur inconueniens. Et confirmatur, quia non potest ita perdi vsus rationis, ut maneat sufficiens ad peccandum venialiter, & non mortaliter: ergo neq; etiam ita acquiri. Antecedens probatur, quia nunquam damus amentem, neque auditum est de quo putemus quòd possit venialiter peccare, & non mortaliter: neque talem qui possit venialiter peccare, & non bene agere. Item probatur a posteriori, quia sequitur, quòd possit esse peccatum veniale cum solo originali, quod infra ostendemus esse impossibile. S. Tho. 2. d. 42. q. 1. art. 4. ad 7. sic dicit, *Si aliquid est sufficiens ad excusandum maius peccatum, multò amplius sufficit ad excusandum minus peccatum.* Sed imperfectio ætatis excusat peccatum mortale: ergo multò amplius excusat veniale. & ideo non potest esse quòd homo venialiter peccet ante illud tempus, quo vsus rationis habet, ut iam mortaliter possit peccare.

Ad arg. 1.
 pro part. neg.
 responsum
 vnum.

Ad argumenta verò in contrarium dico: Ad primum, quòd nunquã aliquis semiplenè diliberat, quin possit plenè deliberare, licet sit difficilius: & sic posset mortaliter peccare. Et sic causa quare motus subiti sunt veniales, nõ est, quia nõ perfectè potest, qui eos habet, deliberare, sed quia non perfectè deliberat. Vnde quantumcunque aliquis posset perfectè, imò faciliter deliberare circa materiam illecebrarum, si tamen non de-
liberat

liberat actu, nunquam est mortale, quantumcumq; dureret & periret illecebra.

SECUNDO dico, quòd postquam aliquis plenè & Respon. ab
pluries deliberavit perfectè, potest semiplenè delibera-
re, sed nò antè. Nam imperfecta deliberatio præsuppo-
nit perfectam: ex eo enim quòd quis primò cognoscit
quòd homicidiù est peccatu mortale, postea subitò co-
gnosceret esse malum, licet non consideret esse mortale.

Ad arg. 2.
Ad secundum patet, quia vel nego, quòd talis pos-
sit perfectè deliberare: vel non est simile, quia in adulto
præcessit plena deliberatio, & ideo nunc potest esse se-
miplena, sed non ita est de alio.

Ad 3.
Ad tertium de ebrio, licet etiam posset dici, quòd
non est simile, quia in ebrio præcessit deliberatio per-
fecta; sed melius nego, quòd hoc possit contingere: im-
possibile est enim quòd cognoscat médacium esse pec-
catum, & non pericuriu, vel homicidiu, vt declara-
tum est.

Ad 4.
Ad quartum patet eadem, quia excusatur, quia nò
deliberat, non quin possit deliberare, aliàs esset amens.

Ad 5. resp.
Ad quintum, primò transeat assumptum, sed pri-
us est circa materias vniuersales, quàm particulares, &
prius circa materias grauiorés, quàm leuiorés. Secundò
dico, & veriùs, quòd omnino est impossibile, vt quis ha-
beat vsum rationis ad deliberandum in vna materia,
quin etiam possit deliberare de quacunq; materia que
se offeret. Clatum est enim quòd si quis semel cogno-
scit quòd potest bene & malè agere de quacunque ma-
teria agendoru oblata, poterit dubitare an sit bona,
vel mala, & per còsequens cogitare, an sit bonum scili-
cet, an malum: & simile est ac si quis diceret, quòd ali-
quis dialecticus potest neclere syllogismu ex materia
physica, & non mathematica.

Ad 6.
Ad sextum, etià patet ex dictis, nam talis potest de-
liberare perfectè, sed non deliberat. Et item, vt dictum
est, non est simile, quia iam præcessit deliberatio per-
fecta

fecta. Et præterea omnia argumenta præsupponunt
 falsum, scilicet quod datur tempus, in quo quis potest
 primò deliberare & non deliberet, cuius oppositum su-
 præ probatum est. Hæc de 2. quaestione principali, & 2.
 parte relectionis.

TERTIÆ PARTIS HUIUS RELECTIONIS

SYMM.A.

1. *Tertia quaestio principalis: Ad quid teneatur homo cum primum peruenit ad usum rationis.*
2. *Ad usum rationis perueniens, non tenetur se convertere in DEVM explicite & distinte, & formaliter.*
3. *Ad usum rationis perueniens ad actum aliquem tenetur statim.*
4. *Ad usum rationis perueniens tenetur se convertere in bonum, eo modo, quo tunc potest, id est, conformiter ad cognitionem, quam habet.*

Tertia pars
 continet ter-
 tiam quaestio-
 nem, & simul
 relectionem
 ad quaestione
 principalem
 in toto hu-
 jus relectio-
 nis proposi-
 tam.

SEQUITUR TERTIA PARS, ET QVAESTIO
 principalis huius relectionis, Ad quid te-
 neatur homo cum primum peruenit ad pri-
 mum instans usus rationis. Et intelligo qua-
 estionem per se loquendo, id est ex eo solum, quod per-
 tinent ad usum rationis, excludendo à quaestione, si tunc
 occurrat per accidens necessitas implendi aliquod præ-
 ceptum

ceptū particulare. Et videtur quod non teneatur aliquo
 p̄cepto, pro illo primo instanti vsus rationis, & loqua-
 mur generaliter de originali ad usum rationis veniente.
 Arguitur ergo primo ad partem negativam, quia sal-
 tem loquendo de eo, qui dicitur infans vsus sapientibus,
 etiam non ignoraret, neque posset scire p̄ceptum eius
 non sit per se notum, ergo nō tenebitur pro falso instan-
 ti. Item confirmatur: Quia tale p̄ceptum est in dubio
 etiam inter sapientes. Theologos: multi enim tenent
 partem negativam, ergo saltem indiget quis utriusque
 ad sciendum illud p̄ceptum, & sic nō obligatur in
 primo instanti. Item nullus potest scire quando prin-
 m̄a peruenit ad usum rationis, ergo non potest scire
 quando obligetur tali p̄cepto. Antecedens est mani-
 festum: quis enim unquam notavit, ego nunc primo ha-
 beo usum rationis: imō neq; per aliquantū differentiam
 & spazium temporis. Item, transacto illo primo instan-
 ti, nō tenetur statim, etiam si tunc commiserit, ergo neq;
 in illo. Item, qui est in peccato mortali, non tenetur sta-
 tim se convertere in Deum, ergo neq; ille qui est in ori-
 ginali, & multo minus qui est baptizatus, tenetur se co-
 nvertete in Deum in primo instanti vsus rationis. Et con-
 firmatur vicinō, quia nullus etiam de numero eorum,
 qui timent Deum, & sunt solliciti de salute sua, sentit co-
 scientiam de tali transgressione, neq; pœnitent, aut con-
 fitetur de illa, s̄m̄ tamen veniosit, qui audeat affirma-
 te se implere tale p̄ceptum: ergo non est ponendum
 tale p̄ceptum.

In contrarium est, quia si pro illo instanti non ob-
 ligatur ille, cum nō sit maior ratio de tempore sequen-
 ti, eadem ratione nunquam obligabitur, quod non vi-
 detur dicendum.

Neque videtur sufficiens solutio cōmunis, quod
 tenetur semel in vita. Hoc enim est absurdum dicere,
 quod Adam aut Mathusalem, qui ferē milles annos
 vixerunt, possent nōgentos annos licite transigere sine
 fide,

Pro part. neg.
 Arg. 1.
 2.
 3.

Arg. 2.

Arg. 3.

4.

5.

6.

Pro part.
 affirm. arg. 1.

Refellitur
 duplex re-
 sponsum ad
 hoc arg. pro
 part. affir.

642 *Relect. XIII. Ad quid teneatur homo*

fide, aut dilectione **DOMINI**. Neque satisfacit alia solutio quod dantur induciæ. nam de iure naturali nō possunt determinari tales induciæ, iure autem positiuo multo minus.

Responsum
auctoris ad
questionem.

RESPONDETUR primò, Nihil exploratū potest haberi, neq; ex Scripturis, neq; ex doctoribus in hac questione, quia quicquid dicatur, videntur sequi non leuia inconuenientia, neq; expediri facillè possunt argumenta. Sed quod verisimilius videtur, dicam paucis propositionibus.

LProp.

PRIMA, Non quilibet perueniens ad vsum rationis tenetur se conuertere in **DOMINUM** explicitè, distinctè, & formaliter. Ista propositio est expressè Caieta. 2. 2. quæst. 10. art. 4. vbi dicit expressè, quod ad diligendum **DOMINUM** explicitè, vt finem naturæ & vniuersi, non tenetur homo semper, cum sit præceptū affirmatiuum, neq; statim, quia non tenetur prius diligere, quam cognoscere. Constat autem, quod post multum temporis aduenit homini ista cognitio, naturaliter loquendo.

Probatu r:
ratione Caieta
& alijs
rationibus
paulò ante
pro parte
neg. allaris.

Eandem tenet. 1. 2. q. 89. ar. 6. & probatur efficaciter ex ratione Caieta. & ex alijs rationibus supra positis, quibus probatum est, quod homo non statim postquā peruenit ad vsum rationis, potest cognoscere **DOMINUM**, quia nullus obligatur ad impossibile, vt ait Hieronymus, & certum est, ergo homo non tenetur statim diligere **DOMINUM**. Item procedit argumentum proximè factum, quia non omnes sciunt, neq; possunt scire tale præceptum statim.

Probatu r:
ita ratione.

ITEM nūquā legitur hoc præceptum, ergo temerè asseritur. Assumptum probatur, quia vel elicit illud *Conuertimini ad me*: quod habetur & apud Hierem. & Oseam, & Ezechiel. & Iohannem, & alios prophetas: vel ex illo præcepto, *Diliges dominum **DOMINUM** tuū ex toto corde tuo*: quod habetur Deut. 6. & Matth. 22. & Luc. 10. Sed primū, vt dictum est, obligatio nō est ad impossibile. Secundò id præceptum, *Conuertimini ad me*, vt patet ex propria

causis, vt
causis, vt
causis, vt
causis, vt

proptijs locis, sit ad peccatores in actualibus peccatis
 existentes. Item vbi habetur, quod illud præceptū, *Con-
 uertimini ad me*, obligat statim potius quam alia præce-
 pta affirmatiua? Item illud præceptum expresse est de
 poenitentia, vt patet locis suis, quia in omnibus locis
 ponitur, *Agite poenitentiam, vel in ieiunio, fletu, &
 planctu*, vel, *à vris vestris pessimum*, &c. sed ad poeniten-
 tiam, vt est cotinuanis sententia omnium, non tenetur
 aliquis statim, ergo nec etiam statim ante peccatum.
 Aliud verò præceptum de dilectione Dei refellitur eis-
 dem argumentis.

Item non tenetur quilibet statim credere, ergo neq; conuerti. Consequentiā est nota ex Paulo ad Heb. Probatur et-
lia ratione.
Accedentem ad Deum oportet credere, quia est. An-
 tecedens patet ex eodem Paulo ad Rom. 10. *Quomodo
 credentes quem non audierunt? quomodo autem audi-
 ent sine prædicante? sed nō quilibet statim potest habere
 prædicatorem, ergo neq; potest credere.* Et confir-
 matur ex eodem loco Pauli, *Quomodo innocabunt, in
 quem non crediderunt?* sed de hoc plura in 4. quæst.

OPPOSITVM huius propositionis tenet Capreo- Opposita est
Capreo- sen-
tencia.
 lus 2. d. 40. quæstione vnica, ad argumenta Scoti contra
 secundam coneluf. vbi videtur tenere, quod statim, ac
 aliquis peruenit ad vsum rationis, refert se & sua in fu-
 tum Deum, aut peccat mortaliter. Et putat se probare ex
 S. Tho. sed certè non probat.

SECUNDA propositio, Omnis talis tenetur ad II. Prop.
 actum aliquem statim: Ista propositio non videtur ita
 certa, sed est probabilis, licet sit cōtra communem sen-
 tentiam Scholasticorum. & est S. Tho. 1. 2. q. 89. ar. 6. &
 1. d. 42. q. 1. a. 5. ad 7. vbi dicit, quod statim atque hōmo
 vsum rationis habet, si faciat quod in se est, De vs ei gra-
 tiam infundit, si autē nō, peccat mortaliter, quia tunc
 tempus est, vt de sua salute cogitet, & ei operā det. Ista Probatio 1.
 propositio primò probatur ratione S. Th. vbi supra, quia
 omnino est grauissima negligentia, quod aliquis non
 disponat

644 *Relict. XIII. Ad quid teneatur homo*

disponat de ratione vite sue, ex qua dependet salus & damnatio eius. & cum statim oportet, sicut bene aut male agere, neque homo possit, suas actiones suspendere, vniuersaliter videtur, quod statim oportet disporre de summa vite, & de agenda vita videtur grauissima negligentia. Item si quis haberet curam alterius quo ad omnes actiones eius, & dependeret ex eo salus vel perditionis illius, videtur quod peccaret mortaliter, si non statim provideret de salute alterius, si statim posset alius periclitari: ergo multo maiore ratione videtur obligari de seipso. Itē a posteriori, quia alias sequitur, quod aliquis habeas usum rationis fecit totum, quod debuit in tota vita sua, & tamen damnabitur. consequens non videtur concedendum, ergo neque id, &c. Consequentia patet manifeste de illo, qui peruenit ad usum rationis, in peccato originali, qui si nullum statim tenetur habere statim, ergo si se habet negativē, & moriatur, iam patet quod fecit totum, ad quod tenebatur, & tamen damnabitur. Et confirmatur, ille seruauit omnia mandata, & tamen non saluabitur, ergo non esset vniuersaliter verum, quod Dominus dicit Marth. 19. *Si vnus ad vitam ingredi, serua mandata.* Item si non tenetur statim, ergo poterit tunc solum peccare venialiter, & tunc si ille sit in peccato originali, erit cum solo veniali & originali, quod videtur inconueniens, quia non puniretur in limbo, quia non habet penam sensus: neque in purgatorio, quia est via ad gloriam: neque in inferno, quia non est in mortali.

III. Prop.

TERCIA propositio: Talis tenetur se convertere in bonum eo modo, quo potest tunc, id est conformiter ad cognitionem quam habet. Ista probatur ex procedenti: quia si tenetur ad aliquem actum, non potest esse incognitum, ergo oportet quod sit conformiter ad cognitionem quam habet. Pro quo est considerandum, quod (vt supra tactum est) prima deliberatio non potest esse circa particularem materiam moralem, quia necesse est intel-

est intellectum à notioribus procedere. i. Phys. & sicut simpliciter in cognitione ens est prius notum, quam species, aut genera entis: ita in cognitione practica principia vniuersalia & conclusiones etiam magis vniuersales, sunt magis notæ, & oportet intellectu ab illis incipere, ut est illud principium, *Oportet viuere conformiter ad rectam rationem: Expedi homini honestè viuere: Non est facienda iniuria*, vel aliquod huiusmodi, quod potest esse notum lumine naturali, etiam apud illum, qui educatus est sine notitia, & religione Dei, vel apud eum qui est institutus de religione Dei, aliquod tale principium; ut, *colendus est Dvs à me, Oportet me seruare legem Dei; Non licet agere contra preceptum Dei*, vel aliquid simile. Est enim impossibile, ut prima cognitio, vel deliberatio sit de elemosyna aut de temperantia, vel contra de furto, homicidio, vel periurio.

Di co ergo, quòd cum primùm homo habet tale iudicium sufficienter deliberatum, tenetur habere propositum bene agendi conformiter ad id iudicium: & si cognoscat Deum, tenetur formaliter conuerti in Deum, puta, volo, aut propono seruare legem Dei, volo colere Deum: sin autem non cognoscat, satis est ut proponat bene viuere conformiter ad dictamen: ut propono viuere secundùm rationem, volo honestè agere, nolo malè agere. Hoc expressè dicit Sanctus Thom. de veritate, quaest. 14. a. 11. ad primum. vbi dicit de eo, qui nutritus esset in syluis, quòd si faciat quod in se est, ad prouidentiam Dei spectat subuenire in necessarijs, & declarat quid sit facere, quod est in se, dicens, quòd est sequi dictamen legis naturalis cum appetitu boni, & fuga mali. Et quòd hoc sufficit, constat manifestè ex dictis; neq; obstat quòd quidam dicunt, quòd si hoc faciat, iam Dominus illuminabit eum de fide. Quidquid enim sit de hoc, de quo statim dicam, saltè prius est hoc ipsum, facere quod in se est, quàm quòd illuminetur, & sic illa illuminatio non spectabit ad primum tempus vsus rationis.

Explicatur
magis pro-
positio.

Confirmatur
dixit pro,
xumé antece-
dents pro-
positiones.

Et confirmatur ista conclusio cum præcedente, nam quilibet tenetur recipere fidem & legem CHRISTI, cum primum ei fuerit sufficienter promulgata, neque liceret alicui differre in certum tempus, neque satis esset acceptare semel in vita, sed tenetur statim proponere, viuere in lege CHRISTI, & ipsum colere. ergo etiam cum primum ei est promulgata lex naturalis, tenetur eam recipere, sed non recipit, nisi per propositum seruandi illam, & viuendi conformiter ad legem, ergo tenetur habere tale propositum. Consequentia videtur nota, quia non minus obligat lex naturalis, quam Christiana, cum sit æque diuina. Promulgatur autem lex naturalis per hoc, quod aliquis cognoscit, quod viuendum est conformiter ad rectam rationem, vt quod nocendum non est proximo, vel aliquid simile.

Confirmatio
altera, in qua
explicatur
qualis sit cogitatio prima in primo instanti vsus rationis.

Et confirmatur iterum, quia videtur impossibile, vt quis deliberet de vita & salute sua, & cognoscat quod expedit sibi ad bene esse, vel felicitatem, vt bene viuatur, & vitetur malum, vt non faciat iniuriam, quod suspendat actum voluntatis, & non proponat vel sic vel aliter viuere. Neque puto, vt quisquam, etiam de industria, hoc possit facere, scilicet suspendere omnem actum voluntatis cum tali deliberatione. Prima autem cogitatio, quæ occurrit in primo instanti vsus rationis, est, vt cogitet in genere & in vniuersali de salute sua, vt; S. Tho. dicit 1. 2. q. 89. a. 6. id est de bene esse suæ salutis, vel quid in communi expediat ei. si ergo videtur impossibile vt non habeat actum, & non licet habere actum auersiuum à bono, ergo oportet quod habeat actum conuersiuum ad bonum.

Corollarium

Ex dictis sequitur corollarium, quod non solum apud eum, qui nullo modo cognoscit DEVM sufficit talis conuersio ad bonum, etiam sine DEI notitia, sed etiam aliquando apud eum, qui sit bene educatus in religione, & cultu DEI. Patet, quia dato quod sit institutus in fide, potest fieri prima deliberatio per solum lumen naturale, & conuersio etiam illo modo sufficit.

Ad hunc ergo sensum intelligenda est celebrata opinio S. Thom. de conversione in Deum in primo instanti usus rationis; qui nihil aliud vult habere, nisi quod cum prius quis actu cogitat & deliberat de vita sua, oportet ut habeat propositum ad bonum, siue in vniuersali, siue etiam diuinum conformiter ad cogitationem. Et hoc modo erit probabilis sententia & consensus rationi. Et hæc est conclusio non solum Theologorum, sed philosophorum etiam sententijs celebrata, de qua nobilem illam fabulã veteres prodiderunt, de illo nobili Hercule: cum ille scilicet ad hoc ætatis peruenisset, de quo in presentia disputamus, & sollicitus esset vtram viam potius sequeretur, virtutis & laboris, an voluptatis & desidii, duas illi matronas subito astitisse, Virtutem scilicet ac Voluptatem, varijsque incitamentis & suasionibus vtramque conatam, ut ad se animum Herculis pelliceret, sed vicisse tandem, ut par erat, virtutem, atque Herculem in suam sententiam & contubernium traxisse. Simile est quod S. Tho. vult & docet, ut cum scilicet primo quis sollicitus est, ac deliberat, an potius sequatur bonum aut malum, vitium an virtutem, non se expediat ab eo consilio, & deliberatione priusquam constituat ac proponat meliorem partem, id est virtutem, potius sequi.

Et ad hoc præceptum conversionis tenentur non solum qui ad tale tempus perueniunt sine gratia, sed etiam baptizati, qui gratiam habent: præceptis enim non satisfacit quis per gratiam, aut omnino per aliquem habitum, sed per actum.

Ad argumentum in contrarium. Ad primum dico, quod perueniens ad usum rationis ignorabat hoc præceptum sub illa lege, *Convertimini ad me*, in primo instanti usus rationis, vel alia simili forma. sed cognoscit, quod oportet seruare legem Dei, vel oportet vivere secundum rectam rationem, vel huiusmodi iudicium, quia est ista prima deliberatio, & per hoc patet ad

In quem locum
D. Thom. sit
intelligenda.

Ad hoc præceptum
conversionis tenentur
etiam baptizati.

Respondetur
ad tria prima
arg. pro parte
neg.

- Ad 4. prima tria argumenta. Ad quartum, concedo, quod pos-
sita non tenetur, quia iam est transgressus illud præce-
ptum, licet posset dici, quod semper tenetur quo ad us-
que impleat. Ad quintum nego consequentiam. Ad sex-
tum dico, quod, ut dictum est, est impossibile, vel valde
difficile, ut sic deliberans nō habeat vel bonum propo-
situm, vel malum, & si habeat malum, iam de eo
pœnitent. Si quis enim habet propositum
non seruandi legem Dei, pœni-
teat de illo.

FINIS

TOMI SECVNDI.

INDEX

RERVM ET VER- BORVM ALPHABETICVS TOMI PRIORIS.

DE LITERA

A.

ABRATISSAE ET AL-
liae monasteriorum
matres, nullam hã-
bent potestatem aut
iurisdictionẽ spiritualem. pag.
97. num. 4.

Abel videtur fuisse sacerdos. 35.
2.

Amen an possit esse dominus.
216. 22.

Apostoli quã potestate & autori-
tate habuerint in Ecclesia. 7.

Apostoli omnes an habuerint po-
testatem immediatã à CHRIS-
TO. An solus Petrus à CHRIS-
TO, & alij à Petro. 99. 8.

Apostoli, an æqualem acceperint
cum Petro potestatem. 102. 10.

Apostoli non solùm potuerunt re-
linquere sibi successores, sed e-

tiam quilibet successorum eo-
rum potuit similiter. 116. 28.

Apostolorum aliorum quilibet à
Petro potuit relinquere succes-
sorem, licet non vniuersalem,
saltem in quacunq; provincia
voluisset, quiesset verus Epi-
scopus eius provincie. 115. 27.

Apostoli omnes habuerunt pote-
statem ordinis & iurisdictionis.
99. 7.

Apostoli aly successit nemo cum
æquali potestate & autoritate
iurisdictionis. 114. 26.

Autori sententia, an princeps se-
culari possit ponere impedi-
mentũ in matrimonio. 330. 2.

Autoritas siue dignitas præcipua
duplex in Ecclesia. 9. 10.

Autoritas perfecta, & proprie
spirituali tota incepit ab ad-
uentu CHRISTI, qui fuit pri-
mus autor & dator clauum,
& potestatis spiritualis. 30. 8.

: 5 Auto.

I N D E X

*Autoritas pprie & perfectæ spiri-
ritualis (quæ claves regni cae-
lorum sunt) nunquam fuit in lege na-
turae, nec in lege scripta ante Re-
demptoris nostri aduentum. 37. 5.*

D E L I T E R A

B.

- B**APTISMI & penitentiae di-
scrimen. pag. 23. num. 7.
& sequent.
- Barbari, an priusquam aliquis audi-
uissent de fide CHRISTI, pecca-
rent peccato infidelitatis, eò
quod non crederent CHRISTO.
235. 8.
- Barbari, an ad primū fidei Chri-
stianae nuntium teneantur cre-
dere, ita ut peccent mortaliter
non credentes CHRISTO so-
lūm per simplicem annuntia-
tionem. 239. 10.
- Barbari Indi quomodo in ditionē
Hispanorum venire potuerūt
propter tyrannidem, & leges
tyrannicas &. 261. & 262. 15.
- Barbari Indi potuerunt in Hispa-
norum venire per veram, &
voluntariam electionem. 262. 16.
- Barbari quando tenerentur reci-
pere CHRISTI fidem sub mor-
tali peccati pœna. 241. 13.
- Barbari causa religionis Chri-
stianae propagandæ potuerunt
in Hispanorum ditionem ve-
nire Et Christiani habent ius
predicandi, & annuntiandi
Euangelium in prouincijs bar-
barorum. 257. 9.
- Barbari non sunt debellandi, nec
bonis suis priuandi, si permis-
tant Hispanos liberè & sine
impedimento Euangelium præ-
dicare; siue fidem recipiant,
siue non. 259. 11.
- Barbari in Hispanorum venire
potuerunt ditionem, quia cum
bona pars eorū esset ad CHRIS-
TVM conuersa, Papa illi pe-
tentibus, aut non petentibus,
potuit ex rationabili causa da-
re illi Christianū principem,
ut Hispanorū regē, alys domi-
nis infidelibus repulsis. 261. 14.
- Barbari societatis & amicitiae ti-
tulo potuerunt in ditionē Hi-
spanorum venire. 263. 17.
- Barbari, nec propter peccata alia
mortalia, nec propter peccatū
infidelitatis impediuntur, quin
sint veri domini, tam publicè
quàm priuatim. 214. 19.
- Barbari amentiae pretextu non
impediuntur esse veri domini,
cum non sint amentes. 216. 23.
- Barbari quomodo potuerunt ve-
nire in ditionem Hispanorum
ratione naturalis societatis &
communitatis. 251. 1.
- Barbari quomodo potuerunt in Hi-
spanorum ditionem venire, eò
quod

- quod cum essent conuersi, & Christiani effecti, eorum principes ut aut metu uolentes eos ad idololatiam reuocare, ab Hispanis fuerint protecti & in tutelam recepti. 260. 13.
- Barbari rogati & admoniti, ut audiant pacifice loquentes de religione, quomodo si uolint, non excusentur a peccato mortali. 240. 12.
- Barbari si uolint recognoscere dominium aliquod Papae, non ob id potest eis bellum inferri, & illorum bona occupari. 231. 7.
- Barbari si uellent prohibere Hispanos, quo minus exercerent cum illis commercia, &c. quid esset agendum. 215. 6.
- Barbari, siue eorum domini, sine ipsa multitudo impediunt Euangelij promulgationem, quomodo ab Hispanis (absq; scandalo tamen) possint coerceri. Et quid dicendum de his, qui praedicationem admittunt, conuersionem tamen, aut interficientes, aut punientes, siue terrentes ad CHRISTUM conuersos, impediunt. 259. 12.
- Barbari an haecenus ita propostita & annuntiata fuerit fides Christiana, ut teneantur credere sub nono peccato, non satis liquet secundum autorem. 241. 14.
- Barbari etsi quantumcumq; fides annuntiata probabiliter & sufficienter fuerit, & noluerint eam recipere, non tamen ob id licet eos bello persequi, & bona sua spoliare. 241. 15.
- Barbari non licet prohibere Hispanos a communione & participatione illorum, quae apud eos sunt communia tam ciuibus quam hospitibus. 253. & sequent. 4.
- Barbari, si simpliciter annuntiaretur, & proponeretur eis Euangelium, & nolent statim recipere, non possent Hispani ea de causa bellum inferre, neque iure belli contra eos agere. 240. 11.
- Bellum an possit ex utraque parte esse iustum. 256. 9. Et quomodo seclusa ignorantia hoc non possit contingere. 289. 32.
- Bellum defensionum quilibet potest suscipere & gerere, etiam priuatus. 276. 3.
- Bellum gerendi aut indicendi penes quem sit autoritas. 275. 2.
- Bellum nullum est iustum quando maiori malo Reipub. geritur, quam bono. 135. 13.
- Bellum si satis commodè geri potest non spoliando agricolam, aut alios innocentes, uideretur non licere eos spoliare. Et quid dicendum de peregrinis & hospitibus

I N D E X

- spiritibus, qui sunt apud hostes.*
294. 40.
- Bellum ut dicatur iustum, non
semper satis est, principem cre-
dere se habere iustam causam.*
283. 20.
- Belli causas examinare qui non
teneantur, sed possint, fide ha-
bita maioribus, licite militare.*
285. 25.
- Belli iusti quæ possit esse ratio &
caussa. Et quod iusti belli caus-
sa non sit diversitas religionis.*
279. 10.
- Belli iusta causa non est imperij
amplificatio.* 179. 11.
- Belli iustitia si sit dubia quid faci-
endum. Et quomodo si Princeps
vnius sit in legitima possessione,
manente dubio, non possit
alius bello & armis repetere.*
286. 27.
- Belli iustitia est summopere &
magna cum diligentia exami-
nanda.* 284. 21.
- Bello iusto licet occupare ex bonis
hostiū impensam belli, & om-
nia damna ab hostibus iniuste
illata.* 281. 17.
- Bello iusto licet recuperare res
perditas & illorum partem.*
281. 16.
- Bello iusto existente licet omnia
facere, quæ ad defensionē bo-
in publicis sunt necessaria* 281.
15.

*Bigamia dispensatio. 158 & se-
quens.*

D E L I T E R A

C.

- C**ANON, siue regula — uener-
satis obseruanda — si ex aliquo
pacto, aut stipulatione non con-
tinuum ab initio oriatur matrimo-
nium. pag. 321. num. 9.
- Canon**es seu regulae belli gerendi
describuntur. 303. & 304. 60.
- Capta** in bello iusto utrum fiant
captientium, & occupantium.
Et quomodo capta in iusto bello
usque ad sufficientem satisfac-
tionem rerum ablatarum per
iniuriam, & etiam impensa-
rū, sunt occupantium. 299. 50.
- Captiuos** aut deditos an liceat in-
terficere, supposito quod etiam
fuerint nocentes. 298. 49.
- CHRISTVS** an totius orbis fuerit
dominus. 58. 15. & 224.
- CHRISTVS** in quantum homo ha-
buit potestatem remittendi pec-
cata. Et quomodo saepe usus
fuerit ea; imò eam tradiderit
Apostolus. Et de remissione pec-
catorū per clauis Ecclesie tra-
ditas. 17. 4.
- CHRISTVS** dono DEI non habuit
dominium temporale, quale est
dominium Principum. 59. &
sequens. 17.
- CHRISTVS**

T O M I P R I M I .

- CHRISTVS an fuerit rex hereditaria successione. 59. 16.
- CHRISTI regnū in toto orbe quo titulo fuerit. 61. 18.
- CHRISTVS quando clauēs deditur Apostolis, varia sententia. 39. 9.
- Christiani an sint aliqui, quibus conuenire non possit potestas Ecclesiastica. 95. 2.
- Christiani an sint liberi. 12. & 13. 13.
- Christiani omnes, nec sunt sacerdotes, nec omnes aequales; sed est ordo in Ecclesia & gradus Ecclesiastica potestati. 92. & sequent. 1.
- Christianis licet militare & bella gerere. 27. 4. 1.
- Christianorum nullus, praeter mulieres, excluditur à potestate Ecclesiastica. 98. 6.
- Critas uai provincia, de qua dubitatur, an habeat legitimum possessorem, maxime si est deserta, morte legitimi domini &c. quid in tali casu sit agendum. 27. 4. 82.
- Ciuitatum rerumq; publicarum fons & origo non fuit inuentum hominum, sed tanquam à natura profectum. 126. 5.
- Clauēs Ecclesiae uerè remittunt peccata. 18. & sequent. 4.
- Clauēs Ecclesiae sola sufficiunt ad salutem, & ad aperiendum regnum caelorum, ubi nulla alia via esset aperta. 21. 6. & 7.
- Clauēs quando datae. 39. 9.
- Clauēs regni caelorum potestati remittendi peccata, & excommunicandi, & consecrandi, &c. sunt in Ecclesia. 8. 6.
- Clauis uerig adimunt haeretici effectum uerè spirituales. 18. & 16. 2.
- Clericorum aliqua exemptio à potestate seculari est de iure Diuino. 66. & 67. 3.
- Clericorum exemptio, maxime quoad personam, ita ut nec iudicari, nec puniri à seculari potestate possint, est ualde conformis iuri Diuino, & naturali. 70. 6.
- Clericorum exemptio siue sit iuri Diuini, siue non, à principe seculari tolli non potest. 70. 7.
- Clericorum liberi, si esset in manifestam Reipub. perniciem, & Pontifices uellent remediū adhibere, quid esset agendum. 70. 8.
- Clericorum personae non omnino, & quoad omnia sunt exemptae à potestate ciuili, iure Diuino aut humano. 68. 4.
- Clericorum non omnis exemptio est de iure Diuino. 46. 2.
- Concily facta determinatione quod nunquam in aliqua lege Ecclesiastica dispensentur, an liceret

I N D E X

- eret unquam Pape dispensare in tali lege, & utrum dispensando ex quacumq; causa peccaret mortaliter. 174. 12.
- Concilium** quae maxime debeat cauere, si quando decretum aliquod esset faciendum, ut Pape autoritas illibata conferretur. 196. 25.
- Concilium** quando & in quo casu posset conuocari, & congregari contra voluntatem Pape. 195. 24.
- Concilium** quando, & in quo casu posset declarare, & determinare, & etiam statuere, ut in aliqua lege Ecclesiastica nunquam dispensaretur. 174. 10.
- Concilium** videtur non posse errare in determinatione, quod in aliqua lege Ecclesiastica nunquam dispensetur. 174. 11.
- Concilium** si declarat aliquid esse de fide aut iure diuino, Pape in hoc nihil potest immutare, maxime si tale ius spectet ad fidem, vel ad mores Ecclesiae uniuersalis. 166. & sequent. 2.
- Condemnatione** facta etiam post mortem haeretici, retro agitur confiscatio ad tempus commissi criminis, ad quamcunq; peruenit potestatem. 212. 12.
- Consensus** inter virum & foeminam, an sit de ratione matrimonij, & quod Deus possit nullo interposito partium consensu matrimonium constitutere. 309. & sequent. 4.
- Contritio** quid importet. 23. 8.
- ## D E L I T E R A
- ### D.
- Decretum** si fieret à Concilio, ut in aliquibus legibus Ecclesiasticis nunquam dispensaretur, tale decretum non deberet apponi in multis legibus, sed solum in paucis, huiusmodi grauissimis, & valde necessarijs. pag. 182. num. 13.
- Decreto** facto per Concilium, ut in aliqua lege Ecclesiastica nunquam dispensetur, si illo non obstante Pape dispensaret, utrum teneres factum, licet male faceret. 183. 14.
- Deus** quomodo uniuersalis Ecclesiae dum instituerit dignitates.
- Dolor** qualis sufficiat ad remissionem peccatorum cum clauibus. 25. 10.
- Dolor** quando non dicatur contritio. 24. 9.
- Dominium** utrum perdatur ratione infidelitatis. 210. 7.
- Domingus** ut quis sit capax, an uisus rationis requiratur. 214. 20.
- Dubitans** de iure suo, etiamsi pacificus

T O M M P R I M I .

vificè possideat, quomodo examinare teneatur diligenter causam, si forte possit certum scire, vel pro se, vel pro alio.

287. 29.

Dubius in rebus, quomodo post consultationem rei dubiæ, debeat sequi sententiam sapientium, etiamsi definiuerint esse illicitum, quod re ipsa esset licitum. 263.

205. 2.

Dubius in rebus, si post consultationem rei dubiæ definiatur à sapientibus illud esse licitum, quod aliàs est illicitum, ut sit tutus in conscientia an debeat sequi sententiam illorum. 203.

205. 3.

Dubius in rebus, ut sit tutus in conscientia quomodo debeat consulere illos, ad quos spectat hæc docere. 202. & sequ. & 205. 1.

Ducere relictam fratris sine liberis defuncti, ut in causa regum Anglorum contigit, nunquam fuit prohibitum iure diuino legum veterum.

346. 9.

Ducere uxorem fratris defuncti, non est prohibitum lege naturali.

344. 8.

Deus, qua sapientia, constituit in naturalibus, ut inferiora regerentur à superioribus, eadem prouidit, ut in Ecclesia sua ordo rerum esset circa dignitates & officia.

11. 13.

D E L I T E R A

E.

ECCLESIAE nomen, & acceptiones. pag. 2. & sequent. num. 1. & 2.

Ecclesia & Synagoge discrimen. 2. & sequent. 2. & sequent.

Ecclesia ex quibus constet. 81. 5.

Ecclesia quomodo accipiat ibid. Dic Ecclesie. 85.

Ecclesie inest aliqua potestas & autoritas temporalis in toto orbe. 53. & 54. 11.

Ecclesiastici iure sunt exempti & liberi à potestate civili. 64. 1.

Ecclesia sicut aliquas personas sua autoritate reddit illegitimas ad contrahendum, an sic princeps possit facere. 326. &

327. 1.

Ecclesia, utrum præter civilem & laicam potestatem, necessario habeat etiam aliam spirituales.

6. 3.

Ecclesiasticæ personæ, licet non essent exemptæ iure diuino aut Cesareo, summus Pontifex potuit eas eximere à potestate civili.

69. 5.

Electio summi Pontificis deficientibus Cardinalibus, &c. non videtur spectare ad totum clerum. 111. & 112. 20. sed ad Episcopos.

ibid. 21.

Electio

El. Hic summi Pontificis ad quem spectaret Cardinalibus defunctibus, negligentibus aut perniciose inter se dissidentibus.

11. 19.

Eligendi summum Pontificem ratio, quae nunc servatur in Ecclesia, non est de iure Divino.

11. 24.

Eligendi summi Pontificis ratio est ex constitutione & auctoritate Ecclesiae, aut summorum Pontificum, quae eadem est, & eadem auctoritate mutari possit.

11. 25.

Episcopus quilibet in sua provincia potuit condere legem, ut presbyteri eligerent Episcopum, vel aliam formam institutionis dare, etiam se de Petro non consulta.

116. & 117. 28. & 29.

Error duplex eorum, qui dicunt, virtute clavium non verè remitti peccata, sed solum ostendi remissa.

207. 5.

Error quorundam recensetur, qui dicebant, nullum in peccato mortali existentem habere honorem in quacunque.

207. 5.

Examinata causa quamdiu rationabiliter per, fuerat dubium, legitimus possessor non tenetur cedere possessione sed potest licite retinere.

287. 30.

DE LITERA

H.

Hic super naturalium iuramentorum necessitate. pag. 34. num. 21.

Frater secus iure humano, sine Papae dispensatione possit accipere uxorem fratris sive cam liberis, sine sine liberis de summo.

347. 10.

DE LITERA

G.

Gladit duo in Ecclesia. pag. 101. & 82. num. 19.

Gradus Ecclesiae perseverantur sunt in Ecclesia usque ad ultimum iudicium, & mortuorum resurrectionem.

106. 15.

Gradus in Leuitico prohibiti, non omnes iure naturali sunt prohibiti.

155. & 339. 7.

Gradus omnes qui Leuit. 18. & 20. prohibentur, an sint iure naturali prohibiti.

333. 2.

Gravitas peccati unde sumenda.

143. 19.

DE LITERA

H.

HARETICIS quid, unde haeretici dicti. An haeretici sint membra Ecclesiae. pag. 3. & 4. num. 6.

7.

Haeretici

Hæretici venditiones, donationes, & omni alienatio bonorū à die commissi criminis, sunt inualidæ. 212. 13.

Hæreticus an iure humano perdat dominium bonorum suorum. 211. 9.

Hæreticus in quo casu, etiam titulo oneroso possit bona sua licite alienare. 213. 18.

Hæreticus à die commissi criminis incurrit in confiscationem bonorum. 212. 10.

Hæreticus iure diuino non amittit dominium bonorum suorum ob hæresim commissam. 211. 8.

Hæreticus dominus est bonorum suorum in foro conscientie antequam condemnatur. 212. 14.

Hæreticus titulo gratuito potest transferre bona sua, puta donando. 213. 16.

Hæretico non licet titulo oneroso, puta vendendo, aut dando in dorem, bona sua transferre, si crimen possit venire in iudicium. 213. 17.

Hæreticorum bona non licet fisco occupare ante condemnationem, quamuis constet de crimine. 212. 11.

Hæreticus licite potest viuere ex bonis suis. 213. 15.

Domini miseria recensetur. Et quid faciendum oportuit, ut

illius necessitatibus consulere-
tur. 125. 4.

Hispani, quando, & in quo casu possent seuire in barbaros tanquā in p̄sidos hostes, et in illos omnia iura belli prosequi, eos spoliare, imò & in captiuitatem redigere, quin etiam dominos priores deponere, & nouos constituere. 256. 8.

Hispani an potuissent barbaros redigere sub suam ditionem, si certo constaret hos esse amentes. 264. 18.

Hispani habent ius peregrinandi ad Indorum barbarorum prouincias & illic degendi, sine tamen horum detrimento aliqua, nec possunt ab his prohiberi. 251. 2.

Hispani si omnibus modestissime tentatis, non possunt consequi securitatem cum barbaris seu Indis, nisi ciuitates occupando, & eos subyciendo, an hoc facere licite possint. 256. 7.

Hispani licet apud Indos barbaros negotiari, sine patriæ tamē incommodo, importando merces quibus illi carent, &c. & efferendo inde aurum & argentum, vel alia quibus abundant; nec illorum principes possunt impedimento esse, quominus subditi exerceat commercia cum Hispanis. 253. 3.

I N D E X

- Hostes multare parte agri, licet ratione iniurie illate, & nomine pœnæ, hoc est, ad vindictam. Et quomodo hac etiam ratione, potest arx, aut oppidum cum moderamine occupari.** 301. 56.
- Hostes si nolint restituere res iniuria ablatas, & non possint, qui est laesus, aliunde recuperare, quomodo possit (auctoritate tamen sui principis) undecunque satisfactionem capere, siue à nocentibus, siue ab innocentibus.** 294. 41.
- Hostes multare parte agri, licet ratione iniurie illate, & nomine pœnæ, hoc est, ad vindictam. Et quomodo hac etiam ratione, potest arx, aut oppidum cum moderamine occupari.** 206. 4. & 217. 24.
- Innocentes, à quibus in futurum imminet periculum, an liceat interficere.** 293. 38.
- Innocentes & pueros, licet non sint interficiendi, an saltem liceat ducere in captiuitatem & seruitutem.** 295. 42.
- Innocentes interficere in bello, an liceat.** 291. 34.
- Innocentes interficere, nunquam perse & ex intentione licet.** 291. 35.

D E L I T E R A .

I.

- IGNORANTIA ad hoc quod alius imputetur, & sit peccatum, vel veniale, quid requiratur. Et quid de ignorantia inuincibili.** pag. 238. num. 9.
- Imperator non est totius orbis dominus.** 222. 1.
- Imperator, licet verus esset dominus mundi, non ob id posset occupare prouincias Barbarorum, constituere novos dominos, &c.** 226. 2.
- Infidelitatis ratione an amittatur dominium.** 210. 7.
- Indi barbari, utrum essent veri domini ante aduentum Hispanorum priuatum, & publicè. Et utrum essent inter eos aliqui veri Principes, & domini aliorum.** 206. 4. & 217. 24.
- Interficere an liceat, omnes in bello nocentes.** 296. 44.
- Interficere innocentes per accidens, etiam scienter, aliquando licet, aliquando non.** 292. 37.
- Interficere an liceat, infantes & fœminas in bello contra Turcas. Et quid duendum de agricolis apud Christianos, rogatù peregrinù, hospitibus, & clericis.** 292. 36.
- Interficere aliquando, & licet, & expedit omnes nocentes, & hoc maxime in bello contra infideles. Et quid in bello contra Christianos.** 297. 48.
- Interficere licet indifferenter omnes, qui in actuali conflictu prælii, vel in oppugnatione, &c.**

T O M I P R I M I .

ne, aut defensione civitatis cō-
tra pugnant, & quamdiu res
est in periculo. 296. 45.
Interficere non semper licet om-
nes nocentes solum ad vindic-
candam iniuriam. 297. 47.
Interficere licet nocentes parta-
victoria, & rebus, am extra
periculum positu. 297. 48.
In iura accepta unica est & so-
la causa iusta, ad inferendum
bellum. 280. 13.
In iura quilibet & quantum
nō sufficit ad bellum inferen-
dum. 280. & 281. 14.
Iure Divino nullus alius de nu-
mero Christianorū præter so-
mma excluditur à potestate
Ecclesiastica, siue ordinis siue
iurisdictionis. 38. 6.
Invasus à latrone, aut inimico,
an possit repercutere in vaso-
rem, si possit fugiendo evadere.
276. 4.
Inveniendi, an satis sit ad ma-
trimony essentialiam. 308. 3.

Lex Divina sicut habet vim obli-
gandi ad culpam; ita & lex
humana. 140. 17.
Lex humana & Divina in quo
differant, & in quo conveni-
ant. 138. & 139. 15.
Legi ratione cessante, an cesset
obligatio. 145. 27.
Leges civiles an obligent legisla-
tores, & maxime reges. 144.
21.
Leges humane quando obligent
ad mortale, & quando ad ve-
niale quemadmodum digno-
sci poterit. 142. 19.
Legum humanarum transgres-
sores ad quam culpam obligen-
tur, ad mortalem, an ad ve-
niale solum. 141. 18.
Libertas non est minor in regali
principatu, quam in aristocra-
tico & democratico. 134. 11.
Liberi, si apud Indos nascantur
ex parentibus Hispanis, illic do-
micilium habentibus, & ve-
lint esse cives, non possunt ar-
ceri, vel à civitate, vel à com-
modo aliorum civium. 254.

D E L I T E R A

L.

Lex aliqua etiam positiva, pos-
set esse in Ecclesia, & forrè
aliquæ tales sunt, in quibus ex-
pediret, ut nunq̄ dispensaretur.
pag. 171. & 172. num. 9.

D E L I T E R A

M.

MATRIMONIALIVM causarū
cognitio, instu de causis, ad
v 2 Eccle

INDEX

Ecclesiasticos Iudices translata pag. 331.

Matrimony consensus qualis sit. 319. 8.

Matrimony rati dispensatio 155.

Matrimony ratio an consistat solum in mutua coniugum obligatione ad usus matrimoniales, cum actuali traditione corporum. Et utrum Ecclesia aut Imperator constituere matrimonium possint sine partium consensu. 313. 6.

Matrimonium nulla auctoritate humana possit constitui, nisi consensu contrahentium. 316. 7.

Matrimonium, quantum ad sui essentiam, quid sit. 312. 5.

Matrimonium quid sit. 307. 1.

Matrimony quatuorplex finis. 308. 2.

Matrimonium si quis deceptus contrahat, an teneat. 324. 10.

Melchisedech sacerdos. 35. 2.

Militibus civitatem permittere in praedam an liceat. Et quomodo non sit illicitum, sed necessarium aliquando. 300. 52.

Militibus non licet praedas agere, aut inedia facere sine auctoritate, alias tenentur ad restitutionem. 300. 53.

Mobilia omnia, quomodo iure gentium fiant occupantium, etiam si excedant compensationem damnorum. 299. 51.

Monachi an teneantur obedire Abbati. 98. 5.

Monarchia sine regia potestate, non solum iusta est & legitima, sed reges etiam ex iure Divino & naturali habent potestatem, & non ab ipsa Repub. aut prorsus ab hominibus. 130. 1.

Mulieres nec sacerdotes esse possunt, nec aliquem ordinem aut potestatem Ecclesiasticam habere, quae sit iuri Divini. 95. 3.

DE LITERA

N.

NECESSITAS rerum ex sine. pag. 123. num. 2.

DE LITERA

O.

OBSIDES, qui vel tempore indiciarum, vel peracto bello ab hostibus recipiuntur, utrum interfici possint, si hostes fidem frangerent, & conventus non starent. pag. 296. num. 43.

Occupare licet & tenere hostium arcem aliquam, aut civitatem ad parandam securitatem, & vitandum periculum, aut pro defensione, & ut tollatur ab hostibus occasio nocendi. 301. 55.

Occupare licet & tenere agrum, arces, & oppida hostium, quantum

T O M I P R I M I .

quantum necessarium fuerit
ad damnorum millatorum com-
pensationem. 301. 54.
Ordo in Ecclesia diuinitus consti-
tutus. 11. 13. & 92. 1.

D E L I T E R A

P.

Papa an, & quando esset au-
diendus rege contradicente,
& quando non, in his que ad
aliquam legē civilem, aut ad-
ministratiōē temporalem at-
tinent. 56. & 57. 14.
Papa an sit orbis dominus. 44. &
45. 1. & 2.
Papa in quo genere decretorum,
aut canonum nihil possit im-
mutare dispensando, & mul-
to minus abrogando. 152. 1.
Pape mandatum, aut dispensatio
non semper obligat subditos ad
parendam. 187. 18.
Pape mandati an liceat resistere
per appellationem ad futurum
Concilium. 191. 21.
Papa, non obstante decreto Con-
cilij irritante, posset dispensare
in statutis eius. 166. 5.
Papa quid possit, aut quid nō pos-
sit, &c. non spectat ad subditos
determinare. 186. 17.
Papa nullam potestatem tempo-
ralem habet in barbaros In-

dos, neque in alios infideles.
221. 6.
Papa non est dominus ciuili aut
temporalis totius orbis, loquen-
do proprie de dominio & potes-
tate ciuili. 45. & 46. 2. &
228. 3.

Papa non licet dispensare in legi-
bus & decretis Conciliorum
pro suo arbitrio, & sine causa
rationabili, etiam ubi nihil con-
tinent iuris Diuini. 168. 7.

Papa potuit negotium conuersio-
nis Indorum barbarorum solis
Hispaniæ demandare, & om-
nibus alijs, non solum prædica-
tionem, sed etiam commercium
interdicere. 258. 10.

Papa non habet potestatem depo-
nendi principem secularem, et-
iam ex iusta causa, ratione
autoritatis temporalis. 50. 6.

Papa non habet via ordinaria
cōfirmare nec infirmare leges
ciuiles simpliciter. 50. 7.

Papa habet potestatem tempora-
lem in ordine ad spiritualia.
230. 5.

Papa posset dispensare in legibus
& statutis Concilij generalis.
162. 3.

Papa in ordine ad finem spiritu-
alem habet amplissimam pote-
statem temporalem supra om-
nes Principes, & Reges, & Im-
peratorem. 54. 12.

- Papa non habet iudicare, saltem
via ordinaria, de causis prin-
cipum, aut regnorum titulis,
nec potest ad eum appellari in
causis civilibus.* 49. 5.
- Papa dispensando in legibus &
decretis, tam Conciliorum,
quam aliorum Pontificum, po-
test errare, & graviter pecca-
re.* 168. 6.
- Papa multo minus potest abroga-
re sine causa rationabili de-
creta Concilii, quam in eis di-
spensare.* 170. 8.
- Papa non debet agere severe, sed
potius clementer, quod fieri
aliquod decretum à Concilio,
quo caueretur, ut in aliqua
lege Ecclesiastica nunquam di-
spensaretur.* 190. 20.
- Papa sicut peccaret dispensans
contra decretum Concilii, ita
etiam peccaret, qui peteret di-
spensationem, & qui illa uteretur.* 184. 15.
- Papa si dispensaret, in quo casu
subditi non tenerentur parere
dispensationi.* 190. 19.
- Papa si facta declaratione & de-
creto à Concilio, contrarium
mandaret, quid esset agen-
dum.* 193. 23.
- Personæ aliquæ ex hoc, quod in
Leuitico sint prohibite contra-
here, non est argumētum, ut
in tempore legis Evangelicæ
iure Divino esse prohibitas.* 336. 5.
- Personæ aliquæ ex hoc, quod iure
Divino prohibeantur contra-
here, non sufficienter proba-
tur si contrahant matrimonium,
esse nullum & irritum.* 336. 4.
- Personæ quæ sint prohibite à ma-
trimonio iure Divino, deter-
minari non possunt nisi ratione
naturalis, hoc est, ex mora phi-
losophica, & propositionibus co-
gniti in lumine naturali.* 337. 6.
- Peccatum mortale non impedit
dominium civile, & verum
dominium.* 209. 6.
- Petrus inter Apostolos omnes au-
suerit autoritate, & potestate
primus & princeps, cum sum-
ma supra totam Ecclesiam po-
testate,* 103. 11.
- Petrus potuit eligere & designa-
re successorem, qui eo defun-
cto, sine alia electione esset sum-
mus Pontifex.* 113. 23.
- Petrus, vel solus, vel cum alijs A-
postolis potuit constituere for-
mam & rationem, quæ post o-
bitum eligeretur ei successor.* 112. 22.
- Petri successores potuerunt, &
possunt pro suo arbitrio Episco-
pos creare in singulis provin-
cijs, & quascumque leges de hac
re prius latas tueri, & non as-
condere, provincias distinguen-
te, &*

T O M I P R I M I .

- re, & omnia ad hoc spectan-
tia pro suo iudicio & potestate,
facere. 117. 30.
- Petro. Apostolorum principi de-
functo aliquis successit cum si-
mili, & auctoritate & potestate
iurisdictionis in totum or-
bem. 108. 17.
- Petro Martigo Ecclesia habet po-
testatem subrogandi, & insti-
tuendi alium loco illius, etiam
si Petrus nihil de hoc prius con-
stituisse. 110. 18.
- Pontificis dispensationes sunt in
duplii differentia, et quæ sunt.
126. 16.
- Pontificis mandata resistere &
non parere, non videtur per-
mittendum cuiusq; primata
sua auctoritate, etiam si huius-
modi mandata essent contra de-
terminationem Concilij. 193. 22.
- Potestas ad quid constituatur in
Repub. 7. 4.
- Potestas præcipue duplex in Ec-
clesia. 3. 10. & 11.
- Potestas aliqua spirituali potuit
esse in statu innocencie. 13. 13.
& 33. 1.
- Potestas civilis & Ecclesiastica
differentia. 29. 2. & 52. 10.
& 81. 7.
- Potestas civilis aliquo modo sub-
iecta est, non potestati tempo-
rali summi Pontificis, sed po-
tести spirituali. 51. & 52. 10.
- Potestas civilis non est subiecta
potestati temporali. Et per, tan-
quam domino temporali. 48.
- Potestas & prelatio qualis in lege
naturæ. 34. 1.
- Potestas Ecclesiastica an sit per se
in tota Ecclesia. 72. 1.
- Potestas Ecclesiastica & spiri-
tualis una, quæ hæc residet in
Ecclesia, est de iure Divino
positiva, mediate, vel imme-
diate. 30. 4.
- Potestas Ecclesiastica immediate
est in Concilio ratione totius,
non tamen iure Divino imme-
diate. Et multa de potestate
Concilij. 82. 6.
- Potestas Ecclesiastica est duplex.
Et de utriusque effectibus. Et
quomodo nonnulli hæretico-
rum ab utraque clave tollunt
omnem effectum mere spiri-
tualem. 15. 2. & 16. 2. & 3.
- Potestas Ecclesiastica, quantum
ad aliquam potestatem sui, ha-
bit ortum à iure naturali, vel
positivo. 29. 3.
- Potestas Ecclesiastica est verè &
simpliciter causa alicuius effe-
ctus spiritualis. 15. 1.
- Potestas Ecclesiastica non solum
fuit in Apostolis, sed etiam in
aljs. 105. 13.
- Potestas Ecclesiastica quo iure sit
introducenda. 28. 1.

I N D E X

- Potestas Ecclesiastica, siue ordinis, siue iurisdictionis, tota fuit in Petro Apostolo.* 99. 7.
- Potestas Ecclesiastica, siue spiritualis quomodo possit esse in tota Ecclesia.* 74. 2.
- Potestas gubernandi scientiam exigit.* 8. 9.
- Potestas mere temporalis nulla est in Papa, videlicet, quae ad suum ordinem temporalem.* 50. 8.
- Potestas omnis, ordinis & iurisdictionis, quae prius erat in CHRISTI Apostolis, illis defunctis perseveravit in Ecclesia.* 106. 14.
- Potestas omnis, seu publica, seu privata, qua res publica seculari administratur, non solum iusta, & legitima est, sed ita DEVM autorem habet, ut nec orbis totius consensu tolli, aut abrogari possit.* 122. 1.
- Potestas omnis spiritualis, quae fuit in lege naturae, licet potuerit esse solum auctoritate humana, tamen verisimile est, vel quod ex speciali revelatione, vel instinctu & motione divina fuerit constituta auctoritas aliqua & potestas spiritualis, & aliqua sacrificia & sacramenta, & aliae caeremoniae spectantes ad cultum Diuinum, & ad salutem spiri-*
- tualem animarum.* 35. 3.
- Potestas ordinis in Ecclesia tota derivata est & pendet immediate ab Episcopis.* 107. 16.
- Potestas duplex, publica & privata.* 122. 2.
- Potestas regia quamvis contineat omnem potestatem civilem, tamen non habet auctoritatem ad cultum diuinum, & actiones spirituales.* 8. 10.
- Potestas regia unde.* 130. 8.
- Potestas spiritualis, quae fuit in Veteri testamento, tota expiravit, & antiquata fuit in lege Evangelica, nec amplius perseveravit. Et sacerdotes Novi testamenti non sunt successores illorum, sed omnino est nova potestas.* 38. & 39. 7.
- Potestas spiritualis statim post peccatum fuit in lege naturae.* 34. 2.
- Potestas spiritualis praestantior, & eminentior est potestate temporalis.* 44. 1.
- Potestas spiritualis fuit aliqua in lege scripta.* 36. 4.
- Potestas spiritualis tota, quae fuit in Veteri lege, quomodo primo & solum in tribu Leuitica fuerit.* 75. 3.
- Potestas spiritualis tota, quae fuit in Veteri lege, fuit de iure Diuino positiva.* 31. 5.
- Potestas temporalis, & civilis integra*

T O M I P R I M I.

- regna est apud Paganos. 8. 8.
 Potestas temporalis in summo Pontifice qualiter intelligatur. 55. 13.
 Potestas temporalis non dependet à spirituali omni eo modo, quo ars, sine facultas inferior dependet à superiori. 51. 9.
 Potestas temporalis est propter spirituales. 52. 10.
 Potestas temporalis non dependet à summo Pontifice, sicut alie potestates spirituales inferiores. 47. 3.
 Potestas verè & proprie spiritualis, qualis nunc est in Ecclesia, quæ vocatur potestas Ecclesiastica, nec primò, nec per se, imò nullo modo est immediatè in tota Ecclesia uniuersali, eo modo quo potestas civilis est in Repub. 76. 4.
 Potestas utraq; Ecclesiastica, scilicet, ordinis & iurisdictionis habet verum effectum spirituales. 15. 1. & 2.
 Potestatis civilis causa efficiens quæ? 127. 6.
 Potestatis civilis finis quis? 124. 3.
 Potestatis publicæ secularis tres causæ explicantur. 133. 10.
 Potestatis spiritualis testimonia ex scripturis recensentur. 10. 12.
 Potestatem Ecclesiasticam aliquam nullus alius, præter Apostolos videtur à CHRISTO accepisse. 104. 12.
 Potestatem omnem, quam Apostoli habuerunt, receperunt immediatè à CHRISTO. 101. 9.
 Potestatem totam in Veteri lege iure Diuino institutam potuit Israeliticus populus sua autoritate instituere, si à Deo instituta non fuisset. 31. 6.
 Potestates quæ, potius appellantur. 6. 2.
 Potestates quibus infidelium respub. gubernantur an sint legitima: Vel an inter Paganos sint legitimi principes & magistratus. 133. 9.
 Præcepta parentum eodem modo obligant, quo leges civiles. Et idem de præceptis maritorum in uxores. 146. 24.
 Prætores & magistratus omnes citra principem grauitè errant, & peccant iudicia exercentes contra priuilegia clericorum, quamuis perniciosorum. 71. 9.
 Princeps iusti belli recuperatis rebus ab hostibus, quid ulterius possit facere. 281. & 282. 18.
 Princeps eandem autoritatè habet ad indicendum & inferendum bellum, quam respub. blica. 277. 6.
 Princeps, siue subditus, qui ex ignorantia secutus est bellum iniustum, 5

I N D E X

- iniustum, si postea cōstituerit illi
de iniusticia belli, an teneatur
restituere. 290. 37.
- Principis gloria propria, aut ali-
ud cōmodum non est belli iusta
caussa. 279. 12.
- Principi iusti belli licet parva vi-
toria, recuperatis rebus, ac pa-
ce etiam & securitate habita,
vindicare iniuriam ab hosti-
bus acceptam: & animaduer-
tere in hostes, & punire illos
pro iniurijs illatis. 282. 19.
- Principes Christiani non possunt,
etiam auctoritate Papæ, coer-
cere barbaros à peccatis con-
tra legem naturæ, nec rati-
one illorum eos punire. 243.
16.
- Principes hostium an liceat depo-
nere, & novos constituere, vel
sibi principatum restituere. Et
quomodo non passim, & ex
quacungq; causa belli iusti hoc
liceat facere. 302. 58.
- Principes hostium quando legiti-
time possent deponi. 303. 58.
& sequent.
- Principum multitudo quando
mala. 12. 13.
- Principum leges & constitutio-
nes quomodo obligent in foro
conscientiæ. Et quid de prece-
ptis parentum in filios, & ma-
ritorum in uxores. 137. 15.
- Providentia ad supernaturalem

finē omni tempore necessaria.

34. 2.

Puer an possit esse dominus ante
usum rationis. 215. & sequent.
21.

D E L I T E R A

R.

- R**EGULI, siue Principes, qui
non præsumunt reipublicæ per-
scelæ, sed sunt partes alterius
reipub. non possunt bellum in-
ferre, aut gerere. Et quid di-
cendum de civitatibus. pag.
278. num. 9.
- Remedia duo efficacia ad remis-
sionem peccatorum à DEO in
Ecclesijs relicta. 21. 6.
- Respub. in lege naturæ habuit
auctoritatem constituendæ sa-
cerdotes, &c. 75. 2.
- Respublica qualibet habet aucto-
ritatem iudicandi bellum.
276. 5.
- Respublica quid est, & qui pro-
prie dicatur Princeps. 277. &
278. 7.
- Respublica tota potest puniri luci-
te propter peccatum regis. 134.
12.
- Respublica unde habeat pote-
statem civilem. Et de causis
materiali eiusdem potestatis.
Et penes quem iure naturali
& Divino resideat. 128. 7.
- Respublicæ

T O M I P R I M I.

*Reipublicæ sicut maior pars re-
gens supra totam rempubli-
cam constituere potest, alyz
inuitu: ita maior pars Chri-
stianorum reliquis etiam re-
nitentibus monarcham unum
creare iure potest, cui omnes
principes & prouinciæ parere
teneantur.* 135. 14.

Regia potestas defenditur. 130. 8.

*Reipublice aut principes plures,
si habeant unum cõmunem do-
minum, aut principem, an pos-
sint perse inferre bellum: sine
autoritate superioris principis.*
278. 8.

*Rex si uellet non obligare ad cul-
pam, an possit.* 144. 20.

D E L I T E R A

S.

*SACERDOTES Gentilium po-
terant leges ferre de cultu
sacrorum.* pag. 74. num. 2.

*Sacerdotes Veteris legu, an ha-
buerint potestatem ferendi le-
ges, & præcepta faciendi
obligantia, in foro animæ.*
37. 6.

*Sacramentum penitentie con-
fert aliquando primam grati-
am.* 16. & 17. 3.

Sedes Apostolica in quocunque

*casu vacaret, manendo in solo
iure Diuino, ad quem spectaret
electio.* 112. 21.

*Senatores, reguli, & uniuersa-
liter omnes qui admittuntur,
uel uocantur, uel uero ue-
niant ad Consilium publicum,
uel regni, reuocantur dubij belli
causam examinare.* 285.
21.

*Spoliare an liceat innocentes in-
ter hostes. Et quibus rebus sint
spoliandi.* 294. 39.

*Subditi si habeant conscientiam
de iniustitia belli, non licet illis
sequi bellum, siue errent, siue
non.* 248. 23.

*Subditi an teneantur examinare
causam belli. Et quomodo si
subdito constet de iniustitia
belli, non liceat ei militare, eti-
am si Princeps imperet.* 284.
22.

*Subditis non solum licet, in bello
defensiuo, in re dubia, sequi
principem suum in bellum, sed
etiam in bello offensiuo.* 288.
31.

*Subditos militantes quando non
excusaret ignorantia de iusti-
tia belli.* 285. 26.

*Summus Pontifex licet habe-
ret potestatem secularem in
mundum, non possit eam dare
Principibus secularibus.* 229.

& 230. 4.
Summus

I N D E X

DE LITERA
V.

Summus pontifex non solum potest dispensare ex parte in statutis Conciliorum, sed in totum aliquando abrogare talem legem, vel statutum. 164. + Synagoga & Ecclesie discrimen. 2. & 3. 2. & sequent.

DE LITERA

T.

TRIBUTA an liceat victis hostibus imponere. pag. 302. num. 57.

Tyrannorum leges an obligent. 146. 23.

VITAE duae, una terrena, altera spiritualis. Et quomodo humana societas non possit sine utraque manere. pag. 7. num. 4. & 5.

In Voto quemadmodum Pontifex dispenset. 157. & sequent.
Uxorem fratris defuncti ducere, non est prohibitum lege naturae. 344. 8.

POSTERIORIS
TOMI INDEX.

DE LITERA

A.

A*BSTINERE perpetuo certo genere alimentorum, etiam in extrema necessitate, utrum sit laudabile Cartusienfi, Et secluso scandalo non videtur illicitum in extrema*

necessitate abstinere carnibus. pag. 417. num. 8. & pag. 419. num. 9.

Accipere aliquid pro sepultura an sit licitum, & quando. 529. 10.

Accipiens aliquid temporale ratione contractus simoniaci, an teneatur restituere quicquid simoniace accepit. 519. 1.

Aetius intensior non auget habitum per totam suam latitudinem, sed solum secundum excessum

T O M I S E G V N D I .

- cessum quem habet supra habitum. 360.3.
- Actus intensior habitu, an augeat habitum secundum suam totam latitudinem, an solum secundum excessum, quem habet super habitum. 359.2.
- Actus quilibet meritorius auget gratiam secundum totam suam latitudinem & non solum secundum excessum supra habitum. 365.4.
- Agentia plura nunquam producant maius lumē, vel calorem in primo puncto suo sphaera, vel altitudinis, quam unū illorum, quod est maximum. 370.9.
- Alimentis insalubribus & nocuis vitam reddere breuiorē, non licet; neque tamen quisquam tenetur uti optimis. 463.34.
- Animam ponere pro amico, licet sit stultitia huius mundi, est tamen sapientia apud DEVM. 460.27.
- An licitum sit dare aliquid temporale pro spirituali. 472.1.
- Animae defunctorum, maximē quae sunt ē numero damnatorum, an se misceant artibus & operibus magicis. 567.17.
- Appetitus sensitivus posset esse causa privationis usus rationis. 605.12.
- Auxiliari licet amico, etiam cum

quantocumq; vite discrimine. Et quid dicendum de uxore, quae etiam cum magno periculo marito peste laboranti assistet. 461.31d

D E L I T E R A
B.

- B**ENEFICIUM adeptus, qui quidem pecuniam non dederat Episcopo, sed alius pro eo, ipso ignorate, an teneatur restituere. pag. 527. num. 8.
- Beneficium habens, cui aliquanto tempore ministravit, licet potest autoritate Papae cedere beneficio, retenta certa pensione super illud, & sine quocumq; onere officij spiritualis. 513.49.
- Beneficium si quis contulit, aut permutavit pro pensione, etiam autoritate Apostolica, an talis pensio possit vendi, aut pecunia redimi. 515.53.
- Beneficium si quis conferat consanguineo aliis idoneo, quantumcumq; motus consanguinitate, nō peccat mortaliter. 497.28.
- Beneficium simoniacē acquisitū, an sit restitutioni obnoxium iure diuino. 524.5.
- Beneficia conferre propter preces principaliter, an sit simonia. 498.30.
- Brutus, Cato, Decius & alij innumeri, qui sibi mortem con-
- sciuerunt

I N D E X

siuerunt, utrum excusationem habent, eò quòd punitabant in hoc se fortiter & laudabiliter agere: Et quid de Sampson, Rasia & Saule. 467. & sequent. 37.

D E L I T E R A

C.

CARNIVM vsus, utrum ante diluuium esset concessus. pag. 401. num. 3.

Carnibus humanis an vesci liceat. 406. 5.

Carnibus humanis vesci, an in extrema necessitate liceat. 401. 6.

Cartusiensis an liceret in casu necessitatis extrema, carnes comedere. 421. 10.

Charitas an augetur per quemlibet charitatis actum; Et de hoc tres opiniones recitantur. 358. 1.

Charitatis quolibet actu, quantum remisso, meretur quis, & habebit maiorem gloriam. 374. 11.

Charitas non augetur per totam latitudinem actus, sed solum secundum excessum actus supra habitum. 365. 5.

Charitas nunquam est aequalis gratiae, saltem in adulto. 365. 6.

Charitas quomodo dupliciter diminuat: uno modo per peccatum veniale, altero per mortale. 383. 20.

Charitas, vel gratia, an per peccatum veniale diminuat. 384. 21.

Charitatis actu quolibet quantum remisso augetur gratia. 376. 12.

Charitas si per actum remissum non augetur statim, voluntarium videtur ducere, quòd augetur in fine vite. 376. 13.

Cibi aut alimenti nullum genus fuisse, aut esse prohibitum homini iure naturali, ostenditur. 394. 2.

Clerico utrum liceat suas locare operas in administratione spiritualium. 533. 19.

Collatio rei spiritualis ratione consanguinitatis, an sit simonia. 296. 26.

Commende pro beneficio commutari non possunt, etiam ex auctoritate Papae. 511. 46.

Condimentis & artificio, an liceat uti ad edendum cibos sicutiuores. 405. 4.

Conferre beneficium intuitu consanguinitatis, non est simoniacum. 496. 27.

Conferre spiritalia ad captandum quòd unque commodum non spirituale, siue digno, siue indigno,

T O M I S E C V N D I.

indigno, est illicitum. 499. 31.
 Conferre spiritualia ad captan-
 dum quodcumque commodum
 non spirituale, ignorat autor
 an sit mortale, si aliàs collatio
 fiat digno. 500. 32.

Conferre spiritualia ad captan-
 dum quodcumque commodum
 non spirituale, si fiat digno, non
 putat autor hoc peccatum esse
 propriè Simoniam. 500. 33.

Contrarius aliquis, qui nunc non
 est simoniacus, an sit, vel pos-
 sit iure positivo fieri simoniacus.
 484. 13.

Contrahentes aliquid spirituale,
 cù Papa, an sint simoniaci, aut
 incurram pœnam iuris. 528. 9.

D E L I T E R A

D.

DÆMON malus, an sit operum
 magicorum autor, vel an re-
 ferenda sint potius in bonos
 Angelos, vel in ipsum D E V M
 omnipotentem. Et an omnino
 sint Dæmones. pag 555. nunt.
 10.

Demon superior, an, & quomodo
 possit inferiorem demonem te-
 nere alligatū annulo, aut ima-
 gini. 581. 31.

Dæmones à bonis Angelis cogi
 possunt, & aliquando cogun-
 tur. 574. 22.

Dæmones esse, stando etiam in
 re & legitima philosophia,
 nullo modo negandum est.
 557. 11.

Dæmones, & magi virtute dæ-
 monum, possunt mouere &
 transferre corpora de loco ad
 locum. 582. 33.

Dæmones, & magi virtute dæ-
 monum, non possunt immediatè
 imprimere in rebus naturali-
 bus, & immaterialibus ali-
 quam formam, ut calorem,
 frigus, morbum aut sanitatem.
 586. 35.

Dæmones cogi possunt aliquando,
 et cogantur ab hominibus. 574.
 21.

Dæmones superiores possunt co-
 gere inferiores. 579. 30.

Dæmones superiores, an habeant
 aliquam potestatem in inferio-
 res. 579. 29.

Dæmones, ut diuina virtute co-
 erceantur, aut Angelica, mul-
 tum refert, quibus verbis aut
 signis homines utantur. 574.
 23.

Damnato ad mortem non licet
 fame se interficere. 459. 28.

Damnato ad mortem licet fuge-
 re, & mortem non expectare.
 460. 29.

Damnato ad mortem per cutem,
 seu veneni habitum, licet il-
 lua h. urire, nec n. videtur ad
 eius

I N D E X

- eius mortē cooperari. 460. 30.
- DARE** pecuniam, ut ab officio non deponatur quis, an sit simoniacum. 532. 25.
- DEFECTUS** & imperfectio, vel privatio usus rationis, unde semper, vel ex maiori parte proveniat. 604. 11.
- DELIBERATIO** prima, ex causis non naturalibus, vel prorsus extrinsecis, vel à DEO, vel ab Angelo est. 612. 21.
- DELIBERANS** primò non habet in sua potestate, priùs deliberasse. 613. 22.
- DELIBERANS** primò non tenebatur priùs deliberasse. 613. 25.
- DELIBERATIO** prima non potest cadere sub præcepto. 613. 24.
- DEVS**, an naturas rerum immutare potuerit, vel ab initio alius facere. 440. 4.
- DEVS** quòd naturas rerum mutare non possit, ab autore videtur probari. 441. 5.
- DEVS** creavit hominem sine inclinatione mala, qua appetitus inclinatur ad malum. 444. 8.
- DEVS** dedit appetitui naturalem inclinationem, ut obediret voluntati. 444. 9.
- DEVS** solus est vitæ & mortis dominus, non homo, qui quantum ad hoc, est peculiariter servus
DNI: unde occidere seipsum, est DEO iniuriã facere. 456. 23.
- DEVS** supposito quòd non posset retinere naturas mutare, an fecerit hominem cum naturali inclinatione ad malum. 443. 6.
- DISPOSITIO** qualitatum naturalium nulla, sine speciebus sensibilibus, est sufficiens ad usum rationis. 607. 14.
- DOCTOREM** non habens extrinsecum, quomodo videatur pro tempore, posse habere de DEO ignorantia inuincibilem. 617. 3.

D E L I T E R A

E.

- ECCLESIASTICI** liber, an deberet recipi inter canonicas scripturas, quomodo in Ecclesia dubitatum fuerit, & quid tenendum. 593. 1.
- EDUCATIO** docta, & instructio multum facit, ut aliquis perveniat ad usum rationis. 607. 15.
- EMPTIO** aut venditio eorum, que iure positivo sunt spiritualia, iure divino prohibita est. 484. 15.
- NON** solum emptio & venditio rerum spiritualium, sed omnino dispensatio & permutatio non gratuita est simoniaca. 480. 8.
- EMPTIO** aut venditio sacerdotum, apud idololatras non solum fuit
 ex in-

ex intentione, sed etiam ex ob-
iecto, verum crimen simonie.
493. 21.

D E L I T E R A

G.

G L O R I A respondet gratiæ, &
non charitati pag. 365. num. 7.

D E L I T E R A

H.

H A B I T V S infusi augetur se-
cundum proportionem meriti,
& non secundum intensio-
nem gradualem actus. pa. 377.
num. 14.

Habitus, posita opinione quod non
augeatur per actum remissum,
an plures actus remissi possint
augere habitum, vel etiã vnus
actus continuatus possit equi-
ualere in merito vni actui in-
tensio. Et de triplici huius rei
opinione. 378. 15.

An in augmento habitus infusi
habeatur respectus non ad in-
tensionem gradualem actus me-
ritory, sed ad quantitatem me-
riti. 376. 14.

Habitus sine dubio augetur, quã-
documque peruenitur ad meri-
tum æquale actui intenso, siue
per multiplicationem, siue per
intensionem. 380. 19.

Homicidium iure naturali &
Diuino permissum, quibus sit
commissum. 450. 19.

Homo ad cognoscendum, quod
Deus est, saltem sine doctore
extrinseco, indiget non paruo
tempore, etiam post capacita-
tem ad percipiendũ discipli-
nam. 617. 2.

Homo cum primũ ad vsum ra-
tionis peruenerit, etiamsi De-
vm neq. cognoscat, neque possit
cognoscere, potest bene morali-
ter agere. 623. 7.

Homo in Barbaria educatus, sine
institutione & mentione dei-
tatis & religionis, an cum pri-
mũ peruenit ad vsum ratio-
nis, possit Devm cognoscere.
616. 1.

Homicidium omne ex intentio-
ne, præcepto de non occidendo
est prohibitum, seu publicæ,
seu private personæ, præter-
quam id quod Reipub. aut pu-
blicis magistratibus fuerit cõ-
missum. 450. 20.

Homini cuiuscũq. ad vsum ratio-
nis peruenienti, an pateat adi-
tus ad salutem & vitam eter-
nam. 595. 2.

Homo in multis casibus, quamũ
licitis vix possit vitam serua-
re, quomodo tamen non tenea-
tur. 456. 24.

Homo non inclinatur ad diligen-
tiam

I N D E X

dum se plus quam DEVM, vel proprium bonum plus quam commune. 444. 10.
Homo, quod semper teneatur defendere vitam proximi, etiam quando cum licet, non est exploratum. 458. 25.

DE LITERA

L.

IDOLOTRITI, suffocati et sanguinis non comedendi preceptum quando abrogatum. pag. 397.

Inclinatio hominis quantum sit ad malum, tamen non est mala malitia morali, quamdiu manet intra terminos appetitus. 443. 7.

Inclinatio hominis, quatenus homo est, bona est; et quod ad nullum malum inclinet, argumentis probatur. 434. 3.

Instans primum, vel tempus usus rationi est, in quo quis primo deliberat actu, non in quo potest primo deliberare. Et multa de usuratione. 613. et 614. 27.

Interficere seipsum semper est impium. Et multa de inclinatione naturali, an sit semper prona ad malum. 430. 2.

Interficere seipsum, quare non liceat. 450. et 451. 21.

Interficere si licebat adulteram, aut furem in lege Moysi, quod etiam licuit ante legem, et licet in lege Evangelica. 449. 14.

DE LITERA

L.

Si quis leges monasterio mille aureos perpetuo, ut fiat sacrum perpetuo, si hereticus ego dabo beneficium simplex huius missae, et dimittite legatum; an hoc sit licitum, et fieri possit sine simonia. pag. 531. num. 13.

Legi divina duplex consideratio. 632. 10.

Liberum arbitrium aut usum rationis habere, non est idem quod habere actus intellectus et voluntatis. 597. 3.

Liberum arbitrium habere est idem, quod esse dominum propriarum actionum. 601. 6.

Liberum arbitrium habere, aut usum rationis, non videtur idem, quod posse agere et non agere postea requisita ad agendum, ad sensum, in quo communiter Doctores accipiunt. 598. 5.

Liberum arbitrium duo requirit, et quomodo secundum potest esse sine primo, et postea primo ponitur secundum. 602. 7.

Locare

T O M I S E C V N D I.

Locare opera in administratione spiritualium, non plus licet, quam ipsa spiritualia locare: Neg. licet aliquid recipere pro labore spirituali magis quam pro ipso spirituali. 533. 20.

Lumen productum à pluribus agentibus simul, nunquam est maius, quam lumen in maximo luminoso. 370. 10.

D E L I T E R A

M.

MAGIA aliqua dici potest naturalis, & sine commercio alicuius substantie spiritualis. pag. 551. num. 7.

Magica ars an omnino sit, hoc est, An inter mortales sit ars vel facultas aliqua ad videndum, & faciendum opera illa mirabilia, quæ de Magis scribuntur & dicuntur. 542. 1.

Magica ars alia, præter naturalem, quæ non viribus & causis naturalibus constat, sed potestate aliqua, & virtute immateriali, & separata nitatur, non est dubium quin repetatur. 553. 9.

Magie studiosi qui fuerint recens. ut. 544. 1. & 553. 8.

Magi, an virtute demonum possint corpora localiter transmutare, hoc est, per multa terrarum spacia, summa (ut ferunt) celeritate. 582. 32.

Magi, an possint cogere demones pro suo arbitrio. 572. 20.

Magi, an possint miracula facere. 568. 18.

Magi, an possint pro suo arbitrio immutare corpora, alterando secundum qualitates, immittendo morbos, & contra sanitatem præstando. 584. 34.

Magi aliquando possunt cogere demones. 575. 23.

Magi in suis operationibus nunquam utuntur facultate solum naturali. 563. 15.

Magi nihil operantur potestate animæ, aut angelicæ. 561. 14.

Magi non possunt miracula facere. 570. 19.

Magi quomodo possint demones cogere, & contra alio modo. 576. 26.

Magi quomodo, habentes sedes cum aliquo demone principali, possunt cogere inferiores demones, non autem ipsum principalem demonem. Et quid si non habeant tale sedes. 576. 27.

Magi virtute Demonum possunt mirabiliter transmutare materiam, & naturas corporales, applicando semina rerum, & activa passivum. 586. 36.

x 3 Magorum

I N D E X

Magorum facta, licet nonnulla fi-
ant solum per illusionem, &
præstigijs sensuum, tamen
quædam in re, & secundum
existentiam sunt. 347. 5.

Magorum mirabilia opera, an
sint omnino opera naturalia,
hoc est, extractis merè natura-
libus, & non dependentia à
substantiæ separati. 348. 6.

Magorum operationes supra fa-
cultatem naturalem, malo-
rum demonum potestate &
virtute sunt. 363. 16.

Magorum opera non omnia sunt
vana & conficta. 345. 3.

Magorum tota opera, & effica-
cia in quo fundatur. 377. 28.

Magica ars, dato quòd sit alicuius
efficacia, an tota eius vis sit
in illusionem sensuum & imagi-
nationis, ita ut ex parte rei
nullus sequatur effectus, nec
sint entia vera & naturalia,
quæ à Magis fiunt, sed solum
præstigijs & illusio oculorum.
346. 4.

Magicoꝝ operum, & mirabiliũ,
quæ referuntur, plurima sunt
falsa, conficta, & ex hominum
vanitate credita. 344. 2.

Mediatores, qui pro alijs contra-
ctus constituunt simoniacos,
quæ incurrant penas. 531.

14.

Meritum nullo modo proportio-

natur intensiori. 397. 14.

Meritum non duplicatur, nisi sit
magna continuatio & perse-
uerantia in actu. 380. 18.

Meritum non solum non propor-
tionatur intensiori, sed nec
magna multitudo actuum re-
missorum æqualez uni actui
intenso & perfecto. 379. 17.

Mortem sibi cõsciscere, sicut sem-
per impium, ita mortem pati-
enter & libere subire, plerum-
que consilium, nonnunquam
præceptum est. 430. 1.

DE L I T E R A

N.

NATIO nusquam est, nec un-
quam fuit, nec erit, ubi non
sit notitia de Deo probabili,
& cui omnes teneantur ra-
tionabiliter credere pag. 618.
num. 4.

Navigare, & artem militarem
exercere, etiam cum magno
vitiæ periculo, servatis circum-
stantijs (quæ magnæ, & ut plu-
rimum contingunt) licet. 461.
& sequent. 32.

DE L I T E R A

O.

OBIECTIVA voluntatis non est
solum

T O M I S E C V N D I .

- solum verum bonum.* pag. 454. num. 22.
- Occidere hominem Reipub. nocivum ex intentione, stando in iure Divino & naturali, licet.* 450. 18.
- Occidi quomodo dupliciter potest homo, ex intentione, & prater intentionem.* 449. 17.
- Opera aliqua fiunt à Magis, que nullo modo fiunt per gratiam gratis datam, & econtrario.* 561. 13.
- Opera eadem vel similia fiunt per artes magicas, & per gratiam gratis datam.* 561. 12.
- Opiniones secunda & tertia de augmento charitatis, in quo differant à prima.* 367. 8.
- Opiniones tres de hoc; An in beneficis Ecclesiasticis uniuersaliter simonia sit iuru positum.* 506. 41.
- DE LITERA**
- P.**
- P**ANIM licet alteri cadere, cum certa pernicie proprie vite. pag. 459. num. 26.
- Papa quòd det clerico pensionem aliquam in alieno beneficio, solum quia sit clericus, non videtur irrationabile.* 514. 51.
- Papa in simonia, que est iuru diuini, & que, vel grauius potest esse simoniacus, ac alius homo.* 504. 30.
- Papa non potest vendere sine vitio simonie, ex quacunque causa, quodcumq; beneficium Ecclesiasticum.* 508. 44.
- Papa non posset dare alicui pensionem aliquam super beneficio Ecclesiastico, qui nullum ministerium, neq; temporale, neque spirituale conferret in Ecclesiam, vel alio pio titulo.* 514. 50.
- Papa si alicui, iusto vel iniusto titulo concedat pensionem sine obligatione ad aliquod ministerium spirituale, neq; ratione alicuius tituli spiritualis, talis pensio est merc temporalis: Et quomodo vendere talem pensionem, aut redimere pretio quolibet temporali, non sit simoniacum.* 515. 52.
- Peccare aliquis potest antequam DEVM cognoscat, aut cognoscere possit.* 630. 9.
- Peccatum nullum veniale potest tollere gratiam.* 386. 22.
- Peccata venialia non diminuant charitatem.* 387. & sequent.
- Pecunia ex contractu simoniaco acquisita, cui debeat restitui.* 526. 6.
- Pensio que assignatur alicui super*

I N D E X

- beneficium alterius ratione alicuius ministerij spiritualis licita est, & honesta. 313. 48.
- Pensio quaecumq. quam Papa imponit, vel ex officio suo, vel ad alterius supplicationem, modo non sit causa permutationis, & sit sine obligatione ad aliquod officium, vel ministerium spirituale, posset vendi, & sine simonia redimi. Et an talis pensio pariter teneatur ad officium canonicum. 316. 54.
- Pontifices parati ad dandum beneficia consanguineis sine deliberatione, peccant mortaliter. 497. 29.
- Præbendæ omnes militares, quæ commendas vocant auctoritate Papæ possunt vendi pro temporalibus, sine vitio simoniæ. 511. 45.
- Præceptum de non occidendo est iuris naturalis, & non positivum, sicut etiam alia præcepta Decalogi secundum autorem. 448. 12.
- Præceptum de non occidendo, semper fuit æquale, & ante legem, & in lege, & tempore Evangelij. 449. 13.
- Præcepto de non occidendo, non magis prohibetur homicidium auctoritate publica, quam privata. 449. 16.
- Præcepto hoc, Non occides, quo-

modo prohibeatur omne homicidium, quod, stando in lege nature sola, est malum & irrationabile. 449. 15.

- Præcepto, Non occides, quid, & quale homicidium prohibeatur: Et de triplex opinio ibi recitata. 446. & sequent. 11.
- Præstare obsequium Pontifici, & illa ratione posset consequi beneficium, an, & quando esset simoniacum. 503. 37.

D E L I T E R A

R.

- RATIONIS ad usum perveniens, qui nec DEVM cognoscit, nec potest cognoscere, an possit peccare. pag. 625. num. 8.
- Rationis ad usum quilibet perveniens, non tenetur se convertere in DEVM explicitè, distinctè & formaliter. 642. 2.
- Rationis ad usum quilibet perveniens, ad actum aliquem tenetur statim. 643. 3.
- Rationis ad usum quilibet perveniens, tenetur se convertere in bonum eo modo, quo tunc potest, id est, conformiter ad cognitionem quam habet. 644. 4.
- Rationis ad usum posset aliquis venire, & pro aliquo tempore

- non habere notitiam DEI. 620. 5.
- Rationis ad usum veniens, etiam si DEVM non cognoscat, an possit bene moraliter agere. 620. 6.
- Rationis usus primum instans quid sit, vel quid vocetur. Et quomodo deliberatio prima non possit esse proprie libera, id est, ut sit in potestate hominis deliberare, & non deliberare. 611. 20.
- Rationis usum an possit aliquis habere circa aliquam materiam, vel obiectum, & non circa aliud, ut pote circa materiam Iustitiæ, & non circa materiam Temperantiæ, ut sit capax rationis ad deliberandum, & iudicandum, an sit iurandum vel nocendum alicui, & non sit capax consultandi de fornicatione, sed habeat se ad illam sicut puer. 609. 17.
- Rationis usum an possit habere aliquis ad peccandam venialiter, prius quam ad peccandum mortaliter. 636. 11.
- Rationis usum habere, quid sit. 596. 3.
- Rationis usum habere sufficientem circa artes, qui non habeat circa materiam moralem, videtur possibile. 609. 17.
- Rationis usum habere sufficientem circa artes, qui non habeat circa materiam moralem, licet sit possibile, tamen videtur valde difficile, vel nunquam contingere. 609. 18.
- Rationis usum habere circa materiam aliquam moralem, & non circa omnes, putatur impossibile ab autore. 610. 19.
- Rationis usum quod unus homo habeat, & alius non, unde proveniat. 603. 8.
- Rationis usum quod unus homo habeat, & alius non, potest immediate ex parte intellectus & voluntatis provenire. 603. 9.
- Rationis usum quod unus homo habeat, & alius non, non provenit ex aliquo habitu à natura concreto in intellectu, vel in voluntate, qui solum sit in uno, & non in alio, vel in puero & non in adulto. 604. 10.
- Recentiorum dictum, quod detur tempus induciarum, in quo aliquis potest deliberare, vanum est. 613. 26.
- Religionem si quis ingrediatur, an qui eum recipit, possit pro ingressu aliquid recipere. 331. 12.
- Restitutio pecunie acquisite per simoniam, non est de iure Divino. 521. 4.
- Restitutionem si quis bona fide fe-

I N D E X

cit d'ando pauperibus, vel illi à quo accepit, aut teneat factum.
527. 7.

D E L I T E R A

S.

SACRIFICARE homines Deo, ut faciunt barbari, est iure Diuino & naturali prohibita. pag. 412. num. 7.

Sepultura ius priuatum, an possit aliquis obtinere, & quomodo. 530. 11.

Simoniam aliqua est omnino & præcisè de iure positiuo. 485. 16.

Simoniam an contingat circa pensiones. 512. 47.

Simoniam an sit aliqua circa ea quæ sunt verè spiritualia, & secundùm se, & de iure positiuo. Et quomodo contractus aliquis, vel permutatio spiritualis secundùm se, de iure positiuo sit simoniaca. 486. 17.

Simoniam omnem an sit iure Diuino prohibita, & an aliqua sit solum iure positiuo. 483. 12.

Simoniam quomodo fortè esset, si preces, fauor, vellaus & amicitia deducerentur in partem. 501. 35.

Simoniam omnis in Ecclesiastico be-

nesicio, an sit iure positiuo. 506. 42.

Simoniam quomodo esset, si fauor vel preces, vellaus resolverentur tanquam pretium in aliquid temporale. 501. 34.

Simoniam Diuino iure est prohibita. 481. 10.

Simoniam est illicita. 481. 9.

Simoniam iure naturali prohibita est. 482. 11.

Simoniam non committitur, nec circa scientiam, aut doctrinam, nec circa aliud, quod sit spirituale à spiritu creato. 476. 5.

Simoniam crimen, an inter Paganos & idololatrias esse potuerit. 493. 20.

Simoniam definitio, & unde dicta Simoniam. 473. 2.

In simoniam definitione quid per emptionem, & venditionem intelligatur. 479. 7.

Simoniam peccatum in lege scripta potuit esse, & fuit. 491. 18.

Simoniam peccatum in lege nature potuit esse, aut fuit. 492. 19.

Simoniam obiectum circa quod versatur. 474. 3.

Simoniacus an possit esse summus Pontifex. 504. 38.

Simoniacus an sit is, qui timore, consanguinitate, precibus, & fauore, aut obsequio administrat spiritualia. 494. 22.

Simoniacus an de iure naturali

T O M I S E C V N D I .

De Diuino teneatur restituere,
an ex solo posuino. 319. & se-
quent 3.

Simoniaci pœna quæ sit. 532. 16.

Simoniacum est, conferre benefi-
cium Ecclesiasticum pro obse-
quio, cum tale obsequium est
pecunia estimabile, ita ut
tandem resoluatur in commo-
dum temporale: Et quid si
non adsit pactum expressum,
vel tacitum. 502. 36.

Simoniacum non est, conferre spi-
rituale sine respectu ad com-
modum vel incommodum, ti-
more indignationis. 494. 23.

Simoniacum an sit sperare bene-
ficiam spirituale ex officio tem-
porali. 505. & sequent. 40.

Simoniacè consecutus beneficium
Ecclesiasticum, nihil iuræ ac-
quirit in illo, neque facit fru-
ctus, suos sed tenetur resignare.
519. 2.

Spirituale dare digno ex timore
mali temporalis, ut mortis, aut
exilij, aut carceris, dummodo
hoc non redundet in aliquod
commodum temporale, vel sit
ex pacto, aut aliquo modo per
modum precij, non videtur
esse malum. 495. 25.

Spirituale dare ex timore alicuius
digno, videtur non esse ma-
lum. 494. 24.

Spirituale in argumento Simo-

nia vocatur donum Spiritus
sancti. 478. 6.

Spirituale quid dicatur in mate-
ria simoniaca. 474. 4.

Spiritalia promittere, an sit si-
monia. 506. 41.

Spiritalia sunt aliqua iure posi-
tuo: Et quæ sint. 484. 14.

D E L I T E R A
T.

TITVLVS triplex recipiendi
temporalia medijs spiri-
tualibus describitur. pa. 531.
num. 18.

Temporale licet non possit aliquis
recipere pro spiritualibus titulo
emptionis & venditionis, an
aliquo titulo spirituali possint
ipsa spiritalia esse media ad
aliquod temporale. 532. 17.

D E L I T E R A
V.

VENDERE canonicatum sim-
plicem, non minus est simo-
nia, quam vendere beneficium
cum cura animarum. pag. 507.
num. 43.

Verba nulla, nec exorcismi, ha-
bent efficaciam insullibilem
ad cogendum demones, & ar-
cendum illos, ita ut semper
x 5 sortian-

I N D E X

- fortiantur effectum suum.* 575. 24.
- Vitam per abstinentiam, ex in-
sensione reddere breuiorem,
non licet.* 424. 12.
- Vitam protelare, quantum quis
per alimenta possit, non tene-
tur.* 424. 13.
- Vitam reddere breuiorem per
abstinentiam, vtrum liceat.* 423. 11.
- Vite conseruande ratione non
sunt omnia media adhibenda,
necessaria, sed solum illa, que
ad hoc sunt de se necessaria &
congrua.* 463. 35.
- Vitam abbreviare nullo modo li-
cet, etsi non teneatur aliquis
omnia media licita etiam fa-
cere, vt sibi vitam reddat lon-
giorem.* 462. 33.
- Vitam suam propriam quilibet
tenetur conseruare per alime-
tum.* 391. 1.
- Vita non est in discrimine pro ho-
nori temporalibus ponenda, in-
ter que gloria, honor & fama
reponuntur.* 463. 36.
- Vsum rationis posse tolli per habi-
tus existentes in voluntate, vt
per odium vel amorem vo-
luntatis, est probabile, posita e-
tiam omnimoda restitutiue ex
parte sensitua.* 606. 13.
- Vti alimentis, quibus vita bre-
uior reddatur, quando non es-
set peccatum.* 424. 14.
- Vtens qui singulari inedia, &
cibo nocuo, quando non ex-
cusaretur a mortali peccato,* 425. 18.

*Cum opus hoc tredecim conti-
nens relectiones, à viro inter
Salmaticenses Theologos do-
ctrina clarissimo & autori-
tate grauiſſimo confectum,
ſit, & in Hiſpania editum, ubi
Catholica maxime viget re-
ligio, cenſeo hic in noſtra Ger-
mania recudi cum commodo
Catholicorum poſſe.*

Ita teſtor ego BARTHOLOMÆVS
VIſCHERVVS S.S. Theologie
Doctor & pro tempore facul-
tatis Theologicæ Decanus,
INGOLSTADII.

E R R A T A

operatorum sic corrigere.

Folio 3. l. 4. pro Hieronimus l. Beda. Ibid. l. 14. l. dicta sit. fol. 4. l. 10. p. o etiam l. &. Ibid. l. 15. l. valentur dicit. Ibid. l. 22. post Catholica, pone c. Firmiter. Ibid. post fidelis, vniversalis. fol. 5. l. 11. l. qua. fol. 7. l. 10. l. Rom. 13. Ibid. l. 13. l. eos oporteret. Ibid. l. 18. l. Marth. 16. Ibid. l. 25. in rectam l. in vno in rectam. Ibid. l. 32. l. secundum equitatem. fol. 8. l. 21. l. 50. l. habeat scientiam legis diuina. fol. 9. l. 29. l. Functus sunt sacerdotibus. Ibid. l. 30. l. 3 filijs Israel & dele in ministerium. fol. 10. l. 1. l. ab eo. fol. 11. l. 7. l. ista fol. 15. l. 10. l. sacramentorum. fol. 20. l. 9. l. sententia, si parum. Ibid. l. 11. l. Quanta ergo. fol. 22. l. 34. l. 9. 86. fol. 23. l. 6. l. q. 75. Ibid. 8. l. ablutio. fol. 24. l. 29. l. quomocumque. fol. 25. l. 8. l. aliquando. Et in eod. l. dolrat. & l. 10. l. offendit. fol. 26. l. 28. pro, &. l. est fol. 27. l. 1. ibi non declarate, dele, non. fol. 35. l. 13. l. fuisse. fol. 38. l. 17. pro D. Chrysoft. lege, Christus. fol. 41. l. 5. l. Luc. 22. fol. 45. l. 5. pro, in, inter. fol. 49. l. penult. l. seude. fol. 50. l. 19. l. spirituum. fol. 52. l. 7. l. felicitas. Ibid. l. 20. l. in nauticam. Et l. 22. l. in agriculturam. eod. l. 23. pro, nisi, 1. si. fol. 54. l. 7. l. pro, Tibi duo l. Tibi dico. fol. 55. l. 6. l. fidei. fol. eod. l. vit. l. reuocatum. fol. 61. l. 17. lege priuatos. fol. 53. l. 6. l. sine. l. non omnis. Ibid. l. penult. l. exempta. fol. 65. l. 3. l. adducuntur fol. 71. l. 21. l. Marth. 17. fol. 74. l. 13. & 14. pro aut claus Ecclesie date. l. ante claus Ecclesie date. Et dele signa () & scholium in margine respondens. fol. 76. l. 11. pro duabus l. Domino. fol. 78. l. 31. l. Harmonis. fol. 81. l. 6. & 7. pro committitur l. comment. fol. 86. l. 35. l. potestas. fol. 102. l. 36. post Cyprian. l. legenti. fol. 125. l. 31. l. vitisq. fol. 129. l. 4. l. conseruationem fol. 131. l. 10. pro. 10. l. 17. Ibid. l. 13. l. statur. fol. 134. l. 16. l. optimatum. fol. 142. l. 21. dele, difforme rationi & legi non autem est. Ibid. l. 23. post quod est, interfere ead. verba: Difforme rationi, & legi non autem est. fol. 148. l. 36. dele, &. fol. 149. l. 34. l. vnquam. fol. 154. l. 26. pro si, l. sit. fol. 164. l. 27. dele, &. fol. 167. l. 19. pro abiectum l. adiectum. fol. 194. l. 20. l. destructione. fol. 199. & deinceps vsq. ad fol. 266. vbicumq. ponitur titulus Relectio V. de Indis nouiter inuentis: dele, nouiter inuentis. fol. 222. l. 20. l. 12. Porro. fol. 230. l. 19. l. soliz fol. 232. l. 16. dele, caput. fol. 286. l. 15. l. etiam. fol. 287. l. 9. l. haberet. fol. 290. l. 4. l. parte. fol. 291. l. 22. l. per se. fol. 299. l. 17. pone illud, sunt, in fine lineae. fol. 350. l. 3. l. vni. fol. 369. l. 24. l. assensu. fol. 374. l. 20. l. actiu. fol. 375. l. 51. l. premissu. fol. 377. l. 16. l. etiam. fol. 396. l. 28. l. e. 9. fol. 405. l. 10. l. ergo non erant. fol. 432. l. 3. pro ad l. &. fol. 439. l. 8. l. & non inclinatio. fol. 449. l. 17. dele, ergo. Ibid. l. 34. l. inuoluntarie. fol. 482. l. 25. l. quia data sunt a solo Deo. fol. 512. l. 12. pro iure officio. Ibid. l. 35. pro publice l. principalis. fol. 515. l. 4. pro quia l. quod. fol. 520. l. 23. l. pactum. fol. 524. l. 18. l. contra eadem dist. fol. 526. l. 24. l. licebit. fol. 528. l. 14. l. dispensare. fol. 529. l. 12. l. in c. fol. 557. l. 12. l. Philoponus. fol. 562. l. 24. dele, quia. fol. 573. l. 30. pro quod l. quae. fol. 578. l. 4. l. Christiana. fol. 599. l. 12. l. non necessitates. fol. 600. l. 15. l. non habent. fol. 611. l. 32. l. prima.

